

MEMÒRIA DEL CES

*SOBRE L'ECONOMIA,
EL TREBALL I LA SOCIETAT
DE LES ILLES BALEARS
2002*

EDITAT PER:

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DISSENY GRÀFIC, INFOGRAFIES I MAQUETACIÓ: ESMENT

IMPRESSIÓ: ESMENT

ISBN: 84-607-9195-5

DIPÒSIT LEGAL:

CARTA DEL PRESIDENT

"Devora cada problema camina sempre una solució: el secret està a saber-la veure quan passa su-ran de nosaltres". M. Àngel Riera

Fer front a l'any 2002 ens du a situacions viscudes, aparentment, en altre temps. Ningú no pot parlar d'un any d'eufòria econòmica o de creixement sostingut per la inèrcia dels darrers quatre anys. Ens costa definir, en dues paraules, el que està passant, aquesta realitat que vivim, a la qual, tothom li assigna un qualificatiu diferent: circumstància estructural, conjuntura circumstancial, trànsit polític, aspecte normal, cíclica evolució... Però no és l'hora de deixar els qualificatius i parlar de substantius?: turisme, emprenedors, oferta, joventut, treball, futur, recerca, sostenibilitat, cultura, qualitat, preu, riquesa, benestar...

Quan els tords volen baixos el que importa és caçar-los. No podem perdre el temps buscant el "culpable" o en discussions que no ens duguin a res. El que cal és trobar solucions als problemes. El món que vivim demana respostes clares a les preguntes, sortides per a les dificultats i reptes nous que siguin com a finestres obertes a la llum vivificadora. No ens podem aturar en la contemplació de circumstàncies passades quan el món és un canvi constant.

Fa poc temps parlàvem d'una Unió Europea de quinze països, avui ja podem dir que l'Europa de la Unió és el fruit de vint-i-cinc o vint-i-set estats. No és el mateix parlar d'una unitat econòmica i social de gairebé tres-cents milions d'habitants o d'una altra que en tindrà cinc-cents. El mercat obert i els canvis culturals, econòmics i laborals que comporta ens demana, ben de ferm, imaginació profunda, realisme i creativitat. Canvien els substantius i no només el qualificatiu. Tot té una essència distinta.

Des que iniciàrem el camí, l'any 2001, fins al dia d'avui són moltes les coses que han canviat, tant en el món que ens envolta com en la nostra circumstància. Aquesta "memòria" és "col·lectiva": de la societat civil que s'interroga i comparteix el present en funció del futur. No estarem aturats, endarrerits, davant de les solucions que passen su-ran de nosaltres i que quasi ens toquen. Per això cal tenir tots els sentits ben oberts i el coratge d'escoltar el que ens diuen els fets, la tossuda realitat que vivim i compartim.

Aquest llibre que teniu a les mans és el fruit de tots aquests sentiments i percepcions. Està escrit amb la lucidesa dels qui saben que es poden equivocar en el seu judici i en el seu parer, però també amb la fermesa d'aquells qui tenen la mà a l'arada per fer el solc: els agents socials i econòmics de la societat illenca.

Francesc Obrador Moratinos

President del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DIRECCIÓ

Ferran Navinés Badal
Assessor econòmic del CES

SERVEIS TÈCNICS DEL CES**SERVEIS JURÍDICS**

Pere Aguiló Crespi
Núria Garcia Canals

SERVEIS ECONÒMICS

Ferran Navinés Badal

BECÀRIES

Catalina Rotger Ambrós
Mercé Isern Toral

COL·LABORADORS

Pere Albertí Huguet*	Economia social i solidària Primera part: B.2; 2a part: capítol II. 2
Lluís Ballester Brague*	Necessitats i serveis socials 1a part: C.7 2a part: capítol III. 10
Catalina Barceló Horrach	Construcció i habitatge 2a part: capítol I.7; capítol III.4
Pedro Barceló Obrador*	Justícia 1a part: C.5; 2a part: capítol III.7
Antoni Barceló Veny*	Construcció i habitatge 1a part: A.3, C.3; 2a part: capítol I.7; capítol III.4
Esteban Bardolet Jané*	Turisme 1a part: A.4; 2a part: capítol I.8
Antoni Bauçà Sampol	Educació 2a part: capítol III.3
Miquel Bibiloni Brota	Societat de coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6
Rafael Borràs Enseñat	Turisme 1a part: A.4
Elena Cabeza Irigoyen	Salut i serveis sanitaris 2a part: III.2
Ma. Antònia Carbonero Gamundi	Població i família. Necessitats i serveis socials 2a part: capítol III. 1.4, III.10.2.7 i 10.2.8
Silvia Carretero Quevedo	Població i família. Educació. Cultura. Necessitats i serveis socials 2a part: capítol III.1, 3, 5 i 10

Joan Carrió i Vidal*	Comerç. Transports i comunicacions. 2a part: capítol I.9, I.10
Francisca Clar Salvà	Societat del coneixement i de la informació. 2a part: capítol III. 6
Bartomeu Colom Pastor*	Marc normatiu i ús social de la llengua 1a part: C.6; 2a part: capítol III.8
Javier Franconetti Manchado	Les Balears i anàlisi comparativa regional. Indústria. Institucions financeres. 2a part: capítol I.4, I.6*, I.11*
Jaume Grimalt Obrador	Sector primari 1a part: A.1
Gema Jiménez Jiménez	Societat del coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6
Andreu Juan Serra	Societat del coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6
Antoni Miquel Lucas i Vidal	Sector primari 1a part: A.1
Joan Llobera i Cànaves*	Salut i serveis sanitaris 1a part: C.1; 2a part: capítol III.2
Martín Llobera O'Brien	Medi ambient 2a part: capítol I.13
Joan B. Llorens Beltrán de Heredia	Administracions públiques 2a part: capítol I.12.1.3 i 12.1.4
Ferran D. Lluch Dubon	Població i família 2a part: capítol III.1
Joan Marquès Faner	Societat del coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6

Antoni Martínez Taberner	Medi ambient 2a part: capítol I.13	Ma del Mar Ribas Mas*	Mercat de treball 2a part: capítol II.1
Joan Mayol Serra*	Medi ambient 1a part: A.8 2a part: capítol I.13	Josep Lluís Riera Moll*	Organitzacions d'iniciativa social 2a part: capítol III.11
Alejandro N. Miquel Novajra	Necessitats i serveis socials 2a part: capítol III.10.2.6	Carles Riera Vayreda	Mercat de treball 2a part: capítol II.1.6
Rafel Miquel Oliver	Mercat de treball 1a part: B.1; 2a part: capítol II.1.3.2	Bernat Riutort Serra*	Cultura 2a part: capítol III.5
Jordi Muntaner Yangüela	Medi ambient 2a part: capítol I.13	Joaquín Rodríguez Rodríguez	Transport 1a part: A.6
Josep Lluís Oliver Torelló	Organitzacions d'iniciativa social 2a part: capítol III.11	Ladislao Roig Bustos	Justícia 1a part: C.5 2a part: capítol III.7
Iris Ontavilla Matschilles	Societat del coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6	José Antonio Roselló Rausell	Indústria. Finançament autonòmic 1a part: A.2, A.7 2a part: capítol I.12.2
Ma. del Carme Orte Socias*	Educació 1a part: C.2; 2a part: capítol III.3	Jaume L. Salas Melis	Medi ambient 2a part: capítol I.13
Belén Pascual Barrio	Educació 2a part: capítol III.3	Pere Salvà Tomàs*	Població i família 2a part: capítol III.1
Jordi Pons Bosch	Cultura 2a part: capítol III.5	Lluís Josep Segura Ginard*	Marc normatiu i ús social de la llengua 1a part: C.6; 2a part: capítol III.8
Llorenç Pou Garcias	Les Balears i anàlisi comparativa regional 2a part: capítol I.4.5	Gaspar Tamborero Cao	Salut i serveis sanitaris 2a part: III.2
Antonia José Puigrós Rebassa*	Mercat de treball 2a part: capítol II.1	Bàrbara Terrasa Pont*	Societat del coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6
Àngels Pujol Buades	Salut i serveis sanitaris 2a part: capítol III.2	Vicenç de Pau Thomàs Mulet	Salut i serveis sanitaris 2a part: capítol III.2
Fernanda Ramon Tous	Marc normatiu i ús social de la llengua 2a part: capítol III.8	Vicenç Tur Tur	Turisme 1a part: A.4; 2a part: capítol I.8
Maria Ramos Monserrat	Salut i serveis sanitaris 2a part: capítol III.2	Olga Uría Guerrero	Societat del coneixement i de la informació 2a part: capítol III.6

* Responsable d'apartat de la 2a part.

• Nota: els apartats de la Memòria que no figuren anteriorment han estat elaborat pels Serveis Tècnics del CES. Els apartats de la 1a part han estat revisats per la Comissió de Treball de la Memòria i aprovats pel Plenari del CES de 25 de juny de 2003. Els apartats del capítol I de la 2a part han estat revisats i aprovats per la Comissió d'Economia, Desenvolupament Regional i Medi Ambient. Els apartats del capítol II de la 2a part han estat revisats i aprovats per la Comissió d'Ocupació i Relacions Laborals. Els apartats del capítol III de la 2a part han estat revisats i aprovats per la Comissió d'Àrea Social. Finalment, tots els apartats de la 2a part han estat aprovats pel Plenari del CES de 24 de setembre de 20003.

ÍNDEX GENERAL

PRIMERA PART

1. INTRODUCCIÓ	3
2. PREÀMBUL	5
3. SUGGERIMENTS SOBRE LA SITUACIÓ SOCIOECONÒMICA I LABORAL DE LES ILLES BALEARS	7
A. SUGGERIMENTS SOBRE ELS SECTORS PRODUCTIUS I LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES	7
A.1. Sector primari	7
Objetiu 1	7
Objetiu 2	8
Objetiu 3	10
Objetiu 4	10
Objetiu 5	11
Objetiu 6	12
Objetiu 7	13
A.2. Indústria i energia	13
Indústria	13
Energia	15
A.3. Construcció	15
A.4. Turisme	15
Preservació del medi natural	15
Reconversió i modernització	16

Infraestructures	16
Transport aeri	16
Innovació tecnològica	17
Qualitat	17
Comercialització	17
Diversificació de mercats	18
Diversificació del producte turístic	18
Formació professional	18
Conscienciació social.....	19
Promoció turística	19
Anàlisi dels mercats i estadístiques turístiques	19
 A.5. Comerç	 20
Comerç urbà	20
Formació	20
Cooperació comercial	20
Informació, assessorament i cooperació	20
Horaris	21
Seguretat	21
Innovació tecnològica	21
Competència i especialització	21
 A.6. Transport	 21
Pla director sectorial del transport a les Illes Balears	21
Transport marítim	21
Transport aeri	22
Transport regular de viatgers i turístic discrecional per carretera	22
 A.7. Finançament autonòmic	 23
 A.8. Medi ambient i territori	 24
Aigua	25
Energia	25
Residus	25
Espècies i ecosistemes naturals	26
Paisatge	26

Política territorial i urbanisme	27
Eines intel·lectuals i socials.....	27
Diversos	27
 B. SUGGERIMENTS SOBRE EL MERCAT DE TREBALL I L'ECONOMIA SOCIAL	 29
B.1. Mercat de treball	29
B.2. Economia social	30
Àmbit de les cooperatives	30
Àmbit de les empreses solidàries	31
Economia social	31
Qüestions referents a les societats laborals	32
 C. SUGGERIMENTS SOBRE QUALITAT DE VIDA, PROTECCIÓ SOCIAL I IMMIGRACIÓ	 33
C.1. Sanitat i sistema sanitari	33
Suggeriments genèrics	33
Suggeriments del sistema sanitari	34
C.2. Educació	39
C.3. Habitatge	41
C.4. Societat de la informació	42
C.5. Justícia	43
C.6. Marc normatiu sobre l'ús social de la llengua	45
Amb relació al marc normatiu general	45
Amb relació a les activitats socioeconòmiques	45
Amb relació a les indústries culturals	46
Amb relació als mitjans de comunicació	46
Amb relació als poders públics	46

C.7. Serveis socials	47
Dona	47
Infància	47
Joves	47
Persones majors	47
Persones amb discapacitats	48
Exclusió social	48
Altres àmbits d'actuació	49
C.8. Voluntariat i organitzacions	49

SEGONA PART

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC	55
1. PANORAMA INTERNACIONAL	57
1.1. L'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques	57
1.2. Els Estats Units	59
1.3. La Unió Europea	60
1.4. El Japó	61
1.5. La resta del món	61
2. UNIÓ EUROPEA	63
2.1. Previsions econòmiques	63
2.2. La política econòmica	66
2.3. La política social i d'ocupació	67

2.4. La política regional i l'ampliació	67
2.4.1. La política regional	68
2.4.2. Els efectes de l'ampliació	69
3. ECONOMIA ESPANYOLA	71
3.1. Evolució econòmica	71
3.2. Els sectors productius	73
3.2.1. El sector primari	74
3.2.2. La indústria i l'energia	74
3.2.3. La construcció	75
3.2.4. Els serveis	75
3.3. La inflació i la política monetària	76
3.4. El sector públic	77
4. LES BALEARS I ANÀLISI COMPARATIVA REGIONAL	81
4.1. Introducció	81
4.2. L'economia a les Balears	83
4.3. L'estructura i el comportament dels sectors productius principals	87
4.3.1. El sector primari	87
4.3.2. La indústria	88
4.3.3. La construcció	89
4.3.4. Els serveis	89
4.3.5. El creixement diferencial sectorial	91
4.4. Els preus, la renda i la capacitat de finançament	92
4.4.1. Els preus, els excedents i la inversió	92
4.4.2. L'evolució de la renda familiar bruta disponible	94
4.4.3. El consum, l'estalvi i la capacitat de finançament	96
4.5. El benestar econòmic i la distribució de la renda	98

5. SECTOR PRIMARI	105
5.1. Introducció	105
5.2. El subsector agroramader	110
5.2.1. Les activitats agrícoles	113
5.2.2. Les activitats ramaderes	118
5.3. El subsector pesquer	120
5.4. El subsector forestal	123
6. INDÚSTRIA	125
6.1. Introducció	125
6.2. L'evolució de les empreses industrials	127
6.3. L'evolució de l'ocupació	128
6.4. L'evolució de les branques industrials	128
6.4.1. L'energia	134
6.4.2. Les indústries lligades al sector de la construcció	134
6.4.3. La indústria i el comerç exterior	137
6.4.4. Les indústries lligades a la demanda interior de consum	140
6.5. Les expectatives i la inversió	142
7. CONSTRUCCIÓ	145
7.1. Introducció	145
7.2. Els factors de producció	146
7.2.1. Els materials de construcció	146
7.2.2. L'ocupació	148
7.2.3. Els costos dels factors	149

7.3. La producció	149
7.3.1. La inversió pública	149
7.3.2. La inversió privada	150
8. TURISME	155
8.1. Introducció	155
8.2. L'any turístic 2002	156
8.2.1. La demanda turística	157
8.2.2. L'oferta d'allotjament	172
8.2.3. Determinació de despeses i ingressos turístics	180
8.3. Consideracions finals	186
9. COMERÇ	189
9.1. Introducció	189
9.2. L'estructura empresarial del sector comercial	190
9.3. Els agregats principals del sector comercial	196
9.3.1. Aspectes metodològics	196
9.3.2. Grans trets del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol	196
9.3.3. Anàlisi del sector del comerç a les Illes Balears	198
9.4. Evolució conjuntural del comerç al detall.....	202
10. TRANSPORTS I COMUNICACIONS	207
10.1. Els transports	207
10.1.1. Principals variables estructurals	207
10.1.2. El transport marítim	210
10.1.3. El transport aeri	215
10.1.4. El transport urbà i interurbà en autobús	216

10.1.5.	El transport en taxi	218
10.1.6.	El transport en cotxes de lloguer	218
10.1.7.	El transport en ferrocarril	218
10.1.8.	El transport de mercaderies per carretera	219
10.1.9.	La manipulació i el dipòsit de mercaderies	220
10.1.10.	L'organització del transport de mercaderies	220
10.1.11.	Altres activitats annexes als transports	220
10.2.	Les comunicacions	221
10.2.1.	Principals variables estructurals	221
10.2.2.	Les activitats postals	223
10.2.3.	Les telecomunicacions	225
11.	INSTITUCIONS FINANCERES	227
11.1.	El mercat monetari	227
11.1.1.	La política monetària	227
11.1.2.	Els mercats borsaris i els dipòsits bancaris	228
11.1.3.	Les entitats de dipòsits i el nombre d'oficines	228
11.2.	Els crèdits	230
11.2.1.	El crèdit per comunitats autònomes i per institucions financeres	231
11.2.2.	Evolució del crèdit	231
11.3.	Els dipòsits.....	236
11.3.1.	Els dipòsits per comunitats autònomes i per institucions financeres	236
11.3.2.	L'estructura dels dipòsits	238
11.3.3.	L'evolució dels dipòsits	238
11.4.	Els crèdits i els dipòsits	238
11.5.	L'activitat avaladora de la Societat de Garantia Recíproca de les Illes Balears.....	240

12. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC	241
12.1. Anàlisi pressupostària	241
12.1.1. La comunitat autònoma	241
12.1.2. Els consells insulars	254
12.1.3. Els ajuntaments	261
12.1.4. La Delegació Especial d'Hisenda de les Balears	268
12.2. El finançament autonòmic	268
13. MEDI AMBIENT	273
13.1. El territori	273
13.2. Els altres recursos naturals	275
13.2.1. L'aigua	275
13.2.2. L'energia	277
13.2.3. El sol	278
13.3. Els residus	279
13.3.1. Els residus sòlids urbans	279
13.3.2. Els altres residus sòlids	281
13.3.3. Les aigües residuals	282
13.4. El patrimoni natural	283
13.4.1. La flora i la vegetació	283
13.4.2. La fauna	284
13.4.3. Els espais naturals protegits	285
13.5. La gestió ambiental a les illes balears	285
13.6. La societat i el medi ambient	287
13.6.1. L'administració i el medi ambient	287
13.6.2. Les organitzacions ambientals	289
13.6.3. El medi ambient en els mitjans de comunicació	290

CAPÍTOL II. - MERCAT DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL	293
1. MERCAT DE TREBALL	295
1.1. Panorama general de l'ocupació	295
1.1.1. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social	295
1.1.2. Anàlisi de l'enquesta de població activa	300
1.1.3. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'atur i d'ocupació de les Balears i d'altres comunitats autònomes	301
1.1.4. L'índex de qualitat del treball (IQT)	308
1.2. Anàlisi de l'ocupació	312
1.2.1. L'ocupació per situació laboral	312
1.2.2. La temporalitat	314
1.2.3. Els ocupats i els assalariats, per tipus de jornada, per sexe i per sector econòmic	316
1.2.4. L'atur registrat, les demandes d'ocupació i les col·locacions registrades	317
1.2.5. Els fluxos d'entrada i de sortida	318
1.3. La negociació col·lectiva	327
1.3.1. Anàlisi comparada de les Balears amb relació a Espanya ...	327
1.3.2. La negociació col·lectiva a les Balears	331
1.4. La sinistralitat laboral	333
1.5. Les polítiques d'ocupació	336
1.5.1. Els pactes locals	336
1.5.2. Les zones de concentració i anàlisi de la mobilitat	336
1.5.3. Els ajuts per fomentar l'ocupació	337
1.5.4. La formació i l'orientació	338
1.6. Evolució de l'activitat del TAMIB durant l'any 2002	343

2. ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA	347
2.1. Els productors de mercat	347
2.1.1. Les cooperatives	347
2.1.2. Les societats laborals	349
2.1.3. L'ocupació generada	353
2.1.4. Les confraries de pescadors	354
2.2. Les institucions financeres socials	354
2.2.1. L'estalvi ètic	354
2.2.2. El Mont de Pietat de les Balears	357
2.2.3. La Caixa Rural	357
2.2.4. L'obra social de les caixes d'estalvis	358
2.3. Els productors de no-mercat	358
2.3.1. Les xarxes de solidaritat	359
2.3.2. Les iniciatives de comerç just	359
2.3.3. Les iniciatives de comercialització social	359
2.3.4. Les iniciatives d'inserció de les persones amb discapacitats	361
2.3.5. La xarxa de recuperadors d'economia solidària (AERESS)	362
2.3.6. La xarxa d'economia alternativa i solidària (REAS)	363
2.4. Els fons de cooperació	364
CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL	367
1. POBLACIÓ I FAMÍLIA	369
1.1. La dinàmica actual de la població	369
1.2. Els components de la dinàmica demogràfica	371
1.2.1. Els naixements a les Illes Balears: anàlisi de la natalitat i de la fecunditat	371
1.2.2. La mortalitat	374
1.2.3. Les migracions	377

1.3. L'estructura de la població	380
1.4. La família a les Balears	382
1.4.1. Els joves i la formació de les llars	382
1.4.2. Les formes de convivència de la gent gran	384
1.4.3. La família i l'ocupació	385
2. SALUT I SERVEIS SANITARIS	387
2.1. Panorama de salut	387
2.1.1. La mortalitat	387
2.1.2. La morbiditat	394
2.1.3. Els accidents	396
2.1.4. La sida	396
2.1.5. Les interrupcions voluntàries de l'embaràs	397
2.1.6. Les malalties de declaració obligatòria	397
2.2. Els serveis sanitaris	398
2.2.1. Les transferències sanitàries i les noves polítiques de salut	398
2.2.2. El finançament de la salut	399
2.2.3. L'assegurament sanitari	401
2.2.4. Els recursos assistencials	403
2.2.5. L'activitat assistencial	407
2.2.6. Els plans sanitaris	410
3. EDUCACIÓ	421
3.1. Introducció	421
3.2. El treball legislatiu de la comunitat autònoma de les Illes Balears	422
3.3. El sistema escolar de les Illes Balears	424
3.3.1. Introducció	424
3.3.2. La situació educativa a les Illes Balears: característiques	425

3.3.3. L'escolarització de l'alumnat estranger	440
3.3.4. L'accés a l'ocupació	444
3.4. EL sistema universitari de les Illes Balears	447
3.4.1. Introducció	447
3.4.2. La situació universitària a les Illes Balears: característiques	448
4. HABITATGE	455
4.1. Panorama general: l'habitatge a Espanya	455
4.1.1. Les polítiques de suport a l'habitatge	461
4.1.2. L'habitatge en arrendament	461
4.2. L'evolució de l'habitatge a les Illes Balears	463
5. CULTURA	467
5.1. Introducció	467
5.2. Els mitjans de comunicació	467
5.3. El cinema	468
5.4. La música popular	469
5.5. L'alta cultura	469
6. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ	471
6.1. Introducció	471
6.2. Anàlisi del sistema d'innovació de les Illes Balears	472
6.2.1. La recerca i el desenvolupament tecnològic	472
6.2.2. La innovació	475
6.2.3. La societat de la informació	477

6.3. Les actuacions de les administracions	479
6.3.1. La Unió Europea: participació de les Illes Balears en el V Programa marc comunitari d'RDT l'any 2001	479
6.3.2. Les Illes Balears	482
7. ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA	489
7.1. Introducció	489
7.2. Jutjats i tribunals	489
7.2.1. El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears.....	490
7.2.2. L'Audiència provincial.....	490
7.2.3. El partit judicial de Palma	491
7.2.4. El partit judicial d'Inca	494
7.2.5. El partit judicial de Manacor.....	494
7.2.6. El partit judicial d'Eivissa	495
7.2.7. El partit judicial de Maó	495
7.2.8. El partit judicial de Ciutadella	495
7.3. La Fiscalia	495
7.3.1. L'àmbit penal	495
7.3.2. La vigilància penitenciària	502
7.3.3. La jurisdicció de menors	502
7.3.4. La Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta	504
7.3.5. La plantilla	504
7.3.6. L'activitat de la Fiscalia	506
8. MARC NORMATIU I ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA	509
8.1. La normativa recent	509
8.1.1. Disposicions legals	509
8.1.2. Disposicions reglamentàries	511
8.1.3. L'Institut Ramon Llull	512

8.2. L'àmbit oficial i administratiu	513
8.2.1. L'Administració perifèrica de l'Estat	513
8.2.2. L'Administració de justícia	514
8.3. El català i les activitats econòmiques	514
8.3.1. El català en les activitats econòmiques	514
8.3.2. L'entrada en vigor d'algunes mesures de la Llei d'ordenació de l'activitat comercial.....	515
8.4. La planificació lingüística	516
8.5. Els mitjans de comunicació	516
9. SEGURETAT SOCIAL	517
9.1. Introducció	517
9.2. La recaptació de la Seguretat Social	517
9.3. Les despeses de la Seguretat Social	519
9.4. La protecció per atur	530
10. NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS	535
10.1. Introducció	535
10.2. Les necessitats, l'oferta i la demanda de serveis	537
10.2.1. Els serveis socials d'atenció primària	537
10.2.2. La infància i la família	541
10.2.3. La gent gran	541
10.2.4. La dona	551
10.2.5. Les persones amb discapacitats	554
10.2.6. La immigració	559
10.2.7. La pobresa i l'exclusió	566
10.2.8. Les prestacions no contributives	573

11. ORGANITZACIONS D'INICIATIVA SOCIAL	581
11.1. La participació associativa	581
11.2. El dret d'associació al nostre país	582
11.3. L'evolució de les associacions registrades	584
11.4. L'evolució del nivell d'associacionisme	584
11.5. Els tipus d'associacions	584
11.6. L'impacte social	585
11.7. L'exclusió social i la participació	585
11.8. La despesa pública destinada al finançament d'OIS	585
ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS	589

PRIMERA PART

1

INTRODUCCIÓ

Les opinions del Consell Econòmic i Social s'expressen sota la denominació de Dictamen del Consell Econòmic i Social (art. 2 de la Llei 10/2000). Els dictàmens es poden emetre per sol·licitud preceptiva o facultativa o per iniciativa pròpia. El contingut dels dictàmens no és vinculant en cap cas. En el Dictamen 6/2002 s'afirma que un dictamen "és el resultat d'un esforç de consens en les opinions i parers dels consellers que estan integrats en el seu Ple, els quals actuen com a consellers que són del CES amb independència de la seva procedència sindical, empresarial o institucional". Per tant, el dictamen del CES és únicament i exclusivament l'opinió del CES (article 14, núm. 7 de la Llei 10/2000) la qual no és el parer individual de les institucions i organitzacions que hi poden designar representants ni, en cap cas, no la substitueix. D'altra banda el CES no ha de suplir la consulta sectorial preceptiva i la informació prèvia en l'elaboració de normes per part de l'executiu.

No obstant això, en la Llei 10/2000, de 30 de novembre, del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, es contenen unes funcions de naturalesa periòdica anual, les quals han de ser preceptivament complides per la nostra institució. Aquestes funcions estan regulades en les lletres d) i e) del núm. 1 de l'article 2 de la dita llei i són:

- d) Emetre un informe anual, amb caràcter previ a l'aprovació de l'Avantprojecte de Llei de pressuposts generals, on s'inclouran propostes i recomanacions amb relació al seu contingut.
- e) Elaborar i trametre anualment al Govern, dins del primer semestre de cada any una memòria, en la qual retrà compte de les activitats realitzades i hi podrà exposar els suggeriments i les observacions que consideri oportuns amb relació a la situació socioeconòmica i laboral de les Illes Balears.

L'execució d'aquestes funcions ha imposat al nostre Consell l'elaboració dels següents documents:

- L'Informe d'activitat, en el qual retem compte de la tasca realitzada al llarg de l'any que ha passat.
- La Memòria sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, en la qual feim una profunda anàlisi de la realitat econòmicosocial de la comunitat autònoma en un any concret, acabat l'exercici presupostari.
- El document de Suggeriments i observacions sobre la situació socioeconòmica i laboral de les Illes Balears.

Aquesta distinció en tres documents s'ha fet per tal d'assolir una més àmplia claredat d'exposició dels criteris tècnics i una més gran eficàcia a l'hora de trametre al Govern de les Illes Balears tot allò que el CES entén que és la seva opinió. Igualment la separació documental ens permet complir amb els terminis legals i no destorbar la tasca tècnica, complexa i, en moltes ocasions, pendent de fonts i sèries estadístiques i d'execucions econòmiques i pressupostàries que no s'acomoden als requeriments temporals imposats per la nostra llei reguladora.

No obstant això, volem aclarir que els tres documents estan indissolublement lligats i que la seva producció és coordinada i interactiva, sense que hi hagi entre ells una separació radical. Amb això ha de quedar clar que quan el CES lliura al Govern de les Illes un d'aquests documents corresponent a l'any vençut, ja ha començat a posar les bases i ha encetat la producció del proper document. Són tots tres el producte d'una tasca continuada.

Com a conseqüència del que hem dit, el document de Suggeriments i observacions sobre la situació socioeconòmica i laboral de les Illes Balears corresponent a l'any 2002-2003 és la continuació del que férem per a l'anàlisi del 2001-2002. El seu contingut és el resultat d'un procés d'integració dels coneixements, de les dades i de les consideracions que, al llarg de 2002 i durant l'any present, el CES ha obtingut, ha fet i ha expressat. L'Informe d'activitat 2002 és el document on es relacionen tots aquests actes, seminaris i informes en els quals ha estat protagonista o ha participat el nostre Consell. Igualment les considera-

cions i opinions reflectides en els dictàmens emesos han marcat els suggeriments i observacions que conté el document que es lliura al Govern per tal que els tenguí en compte a l'hora de fer l'aprovaació de l'Avantprojecte de llei dels pressuposts de la comunitat autònoma.

Finalment hem de dir que, per indicació clara del Ple del CES, el document de Suggeriments i observacions és l'instrument d'opinió econòmica i social de caire general de la nostra institució i no és un document de simple naturalesa tècnica. La voluntat del CES és que el document de naturalesa tècnica amb voluntat d'anàlisi neutral sigui la Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, la qual serà lliurada al Govern dins del segon semestre d'aquest any.

Totes aquestes indicacions són necessàries per entendre i per assolir la intenció del Consell Econòmic i Social, el qual, a través del seu Ple va aprovar el document que teniu a les mans el dia 25 de juny de 2003.

2

PREÀMBUL

1. El CES està compromès a portar a terme, com una de les seves tasques principals, la reflexió a través dels dictàmens d'iniciativa pròpia, sobre les noves oportunitats de futur que s'obren a l'economia i a la societat de les Illes Balears. En aquest sentit, volem reclamar l'atenció sobre la importància que han tengut les conclusions finals a què s'ha arribat al llarg del Dictamen núm. 2/2003, del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, relatiu al primer Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (R+D) del Govern de les Illes Balears, especialment, la relativa a que "s'hauria de fer un esforç per integrar les polítiques i actuacions en matèria de recerca i desenvolupament (R+D) i innovació. Altrament, seria interessant que aquestes polítiques i actuacions formessin part d'un pla estratègic regional que compregués el conjunt de l'economia de les Illes i que recollís el consens dels diferents agents de la societat il·lenca, concretat en un pacte entre el Govern, l'Administració i el conjunt de la societat. Seria molt recomanable establir un grup promotor que aplegàs aquelles persones que gaudeixen de representativitat i que exerceixen un lideratge social, integrants de l'Administració pública i de la societat civil. El seu caràcter promotor ajudaria molt a garantir una millor difusió de les bones pràctiques empresarials i dels resultats positius que s'obtinguin del Pla".
2. En les propostes de debat de futur, el CES ha col·laborat en l'organització del

debat transnacional EU.R.DEBAT (EUROPEAN REGIONAL DEBATE), dins la proposta C-339-49-ES-ES-15-05-2002 del programa PRINCE, que ha dirigit la nostra comunitat autònoma (Memòria, 2001, pàg. 31) i on el CES s'ha responsabilitzat d'organitzar el debat sobre el model social europeu.¹

Una de les conferències internacionals que s'han organitzat pel Projecte EURDEBAT ha estat la Jornada de Debat Interregional Europea de Lisboa, els dies 21 i 22 de març de 2003. Com a idees aportades en aquest debat internacional cal destacar la que fa referència a que: la UE hauria de tendir a desenvolupar diferents eixos de creixement. En aquests moments, el centre econòmic i geogràfic de la Unió té el 14% del territori, el 33% de la població i el 50% de la riquesa. Als Estats Units hi ha 4 o 5 nuclis de lideratge econòmic. Amb relació a aquesta idea es va fer la reflexió que seria interessant que tot seguint l'exemple dels Estats Units, Europa també sabés crear 4 o 5 nuclis de lideratge econòmic i, sense cap dubte, un d'aquests nuclis hauria de ser el constituït a l'entorn del turisme on, des del punt de vista de l'oferta, és capdavantera l'Europa del sud. No cal dir, que dins el segment de l'oferta de "sol i platja", Balears per la seva experiència hi juga un paper destacat.

És clar que si les Illes Balears aconseguissin esdevenir un model de bones

1. Vegeu: www.eurdebat.org

pràctiques en el camp del turisme sostenible, podrien legítimament reclamar davant de la Unió Europea ser una de les regions cabdals del principal “pol de desenvolupament del sud d’Europa”.

3. En el camp de la promoció i de la difusió de les bones pràctiques hem de citar el Dictamen del CES núm. 6/2003, sobre l’experiència de la SAT Agroilla i la publicació d’un llibre que fa relat i anàlisi d’aquesta experiència, entesa com a exemple de bones pràctiques per a la pagesia.

4. En la consubstancial tasca de reflexió que el CES ha de fer cal citar la contribució que des de la institució s’ha iniciat en el camp de les relacions laborals i del mercat de treball. Aquesta contribució s’ha centrat en l’elaboració dels estudis següents: en primer lloc sobre la importància que té per a la vida social i laboral de les Balears la figura del treball fix discontinu, en segon lloc sobre l’estructura de la negociació col·lectiva sectorial i finalment s’ha encetat, per primera vegada a Balears, un estudi dels índexs de qualitat del treball amb una especial menció a l’anàlisi de les variables que incorporen informació de gènere.

5. Finalment, no podem deixar d’esmentar les reflexions que ja fèiem l’any passat amb relació al tema del finançament autonòmic, ja que cal ser conscients de les necessitats de finançament del sector públic, i això, bàsicament, per tres raons:

1) Encara hi ha dèficits històrics en infraestructures i capital social de tota mena, que tenen una incidència negativa palesa en la competitivitat de les empreses i en la vida quotidiana dels ciutadans.

2) Els reptes plantejats amb relació al medi ambient seran creixents durant els anys vinents; encara que molts ja estaven establerts amb anterioritat, serà en el marc d’aquest inici del segle XXI quan afloraran amb més força.

3) El nou model social europeu vol fer compatible el creixement econòmic sostenible amb la qualitat de vida i la cohesió social. En aquest nou marc es pren consciència de la necessitat d’afrontar els acusats dèficits socials, que en el cas de les Illes Balears són d’existència provada, malgrat els equívocs que provoca l’alta renda per habitant. Aquests dèficits socials, a més a més, s’agreujaran en els anys venidors atesa la nova onada migratòria que reben les Balears en els darrers anys, que genera un creixement important de la població resident i, consegüentment, de les demandes socials.

Per totes aquestes raons, és del tot necessari activar un pacte polític per poder millorar el sistema de finançament que passi, en primer lloc, per una aplicació racional i efectiva de la Llei del règim especial balear.

Amb relació al finançament procedent de la Unió Europea, en el qual Balears presenta un dèficit net de finançament de l’1,01% del seu PIB (sobre els 40 mil milions de pessetes), cal reprendre la negociació amb els responsables comunitaris en el sentit d’assegurar l’aplicació d’una política europea de cohesió social que tenguí en compte el fet insular.²

S’acorda actualitzar els suggeriments fets a la Memòria del CES sobre l’economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001 en els següents extrems.

2. Vegeu: María Dolores Correa García i Salvador Maluguer i Amorós, “Efectes regionals del pressupost europeu a Espanya. Actualització 1986-1999. Generalitat de Catalunya. Institut d’Estudis Autonòmics. 2003. (pag. 36).

3

SUGGERIMENTS SOBRE LA SITUACIÓ SOCIOECONÒMICA I LABORAL DE LES ILLES BALEARS

A

SUGGERIMENTS SOBRE ELS SECTORS PRODUCTIUS I LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

A.1

SECTOR PRIMARI

OBJECTIU 1

Conèixer amb exactitud tots els factors estructurals i conjunturals que afecten el sector primari de les Illes Balears per poder planificar la política sectorial més convenient per a les comunitats insulars.

Acció 1.1

Les necessitats actuals del sector aconsellen l'elaboració d'una llei d'agricultura de les Illes Balears, per tal d'aconseguir els instruments normatius necessaris per a l'agricultura insular. S'hauria d'elaborar una política agrària pròpia per a les Illes Balears que, sense sortir del marc de polítiques

agràries europees i nacionals, fos una política agrària que s'adaptàs a cadascuna de les nostres illes i que contemplàs tot un seguit d'accions, entre les quals es poden destacar les següents: Dissenyar la política agrària de les Balears a curt, mitjan i llarg termini amb la participació de tots els sectors implicats (polítics, empresaris titulars d'explotacions, propietaris, organitzacions mediambientals, etc.) que tenguí en compte la definició d'un model de producció agropecuària sostenible i alhora adaptat a les exigències de producció del sector. Consensuar la política agrària segons les directrius anteriors amb el suport pressupostari de, com a mínim, una legislatura, i, que tenguí en compte incrementar la capacitat econòmica, de material i de personal de la Conselleria d'Agricultura i Pesca. Donar suport estadístic per al coneixement del sector. Fomentar els subsectors agraris que no tenguin la capacitat d'obte-

nir una rendibilitat que els permeti remunerar mà d'obra i capitals. Ajudar econòmicament els subsectors agraris que no tinguin la possibilitat de la seva permanència per falta de rendibilitat, en especial aquells subsectors que contribueixen al manteniment del medi ambient en el seu més ampli sentit (biodiversitat, genètica animal i vegetal, conservació del sòl, conservació de recursos naturals, etc.).

Acció 1.2

Ha de potenciar-se l'Institut de Recerca i Formació Agrària i Pesquera, creat el 2002 i dotar-lo de més mitjans tècnics i humans.

Acció 1.3

Aconseguir que la consideració social i, seqüencialment, el tractament polític, responguin a la categoria, mereixements, necessitats i prioritats del món rural. En aquest sentit és important potenciar les següents accions: Fires i mercats. Campanyes de promoció del món rural dirigides a la societat en general (escolars, mestresses de casa, sector turístic, etc.). Campanyes cap el mateix sector per tal de retornar-li la seva confiança. Divulgació de "bones pràctiques", com és el cas de la publicació del llibre d'AGROILLA per part del CES.

Acció 1.4

Resulta especialment interessant la definició d'un model de producció agropecuària sostenible i alhora adaptat a les exigències de producció del sector.

OBJECTIU 2

Transformació, millora i modernització dels factors estructurals del sector agrari i pesquer de les Illes Balears per aconseguir una major competitivitat als mercats.

Acció 2.1

Afavorir la formació universitària i de tècnics superiors d'alta qualificació en aquelles branques del coneixement o activitats que guardin relació amb el sector primari. Així mateix, en matèria agropecuària i pesquera, és urgent una qualificació de la formació professional existent a les exigències reals de les activitats agràries i pesqueres actuals i la seva adequació a la realitat. Resulta imprescindible la creació d'una escola de formació professional i de capacització agrària.

Acció 2.2

Afavorir la instal·lació o la creació de centres d'investigació agropecuària i pesquera avançada, així com la seva connexió amb la Universitat de les Illes Balears, amb les empreses i col·lectius del sector i amb els parcs tecnològics i centres d'investigació locals i forans.

Acció 2.3

L'acció 2.3 es desglossa de la següent manera:

Acció 2.3.1

La creació del distintiu "Peix que bota" recomana dirigir els esforços de la comer-

cialització pesquera cap al foment del nou distintiu, per tal de garantir el seu coneixement per part del conjunt de tota la societat balear. Així mateix, resulta necessari engegar mesures de suport actiu a la industrialització de la producció pesquera (fumats, congelats, filetejats...) ja que aquesta pràctica resta encara inexistent a les Illes Balears.

Acció 2.3.2

Resulta decisiu, a l'hora de garantir la viabilitat del sector, proposar línies d'actuació que permetin incentivar el manteniment de la superfície irrigada de les Illes Balears.

Acció 2.3.3

Ha de potenciar-se l'Institut de Qualitat Alimentària (IQUA) creat el 2002 i dotar-lo de més i millors mitjans tècnics i humans.

Acció 2.4

Afavorir el desenvolupament o la creació de complexos agroindustrials. Atès el canvi en les pautes alimentàries dels consumidors de les Illes Balears, amb una clara tendència a reduir el consum de productes agraris no transformats i a decantar-se pels productes agroindustrials, resulta imprescindible adaptar les produccions a les demandes del mercat. En aquest sentit, resulten significatives les necessitats existents en matèria d'infraestructures: millora dels escorxadors, construcció de sales de desfer, d'empreses de comercialització de derivats làctics i carn participades pels productors, millora de la xarxa de camins rurals, construcció de digestors participats per ramaders

i escorxadors, construcció de remolcs barrejadors unificadors comunitaris, construcció de centres de transformació cerealícoles adaptats a les produccions baleariques, etc. És especialment urgent dotar l'illa de Menorca d'un laboratori interprofessional per a l'anàlisi de la producció lletera.

Cal, també, promoure la concentració de l'oferta mitjançant unions de primer grau (cooperatives d'agricultors), de segon grau (unions de persones jurídiques) i de tercer grau (unions o col·laboracions amb les unions de segon grau de la Península).

Acció 2.5

Donar suport a les iniciatives empresarials que desenvolupin la seva activitat tot utilitzant mà d'obra qualificada i tecnologia avançada, de manera que generin un producte d'alta qualitat i d'elevat valor afegit. Resulta convenient el desenvolupament d'un pla d'inversions que afavoreixi la producció associativa entre professionals de productes agroalimentaris de qualitat.

Acció 2.6

Proposar línies d'actuació per facilitar l'accés a la terra per part dels agricultors, especialment dels joves agricultors, i alhora reduir l'abandonament de les terres agrícoles és indispensable, també amb la finalitat d'afavorir la incorporació de joves a les activitats agràries.

Acció 2.7

Modernitzar i reestructurar els canals de comercialització de les produccions pes-

queres amb mesures com la constitució d'organitzacions de productors i la implantació de sistemes de venda més transparents (subhastes a llotja).

Acció 2.8

Afavorir la creació dins el marc de les cooperatives i les organitzacions de productors, d'empreses terciàries per dotar de determinats serveis el medi agropecuari balear: assistència tècnica, neteges, construcció d'infraestructures, gestió empresarial de l'explotació.

Acció 2.9

Tot considerant la més que probable possibilitat que en el futur hi hagi crisis sectorials conjunturals (ja siguin meteorològiques o epidemiològiques), resulta necessària la creació d'un fons de compensació agrària capaç de fer front amb rapidesa i agilitat a les necessitats de crèdit del sector davant d'aquestes catàstrofes.

OBJECTIU 3

Potenciar la connexió de les activitats primàries amb les terciàries, i en especial la connexió directa i real entre l'agroturisme i l'activitat agrària per augmentar les rendes agràries.

Acció 3.1

Afavorir modalitats d'oci en el si d'explotacions agropecuàries i turisme d'aprovisionament, destinat a adquirir productes agraris i artesans a les agrotendes i directa-

ment a les explotacions. Crear una xarxa de botigues de productes agraris de qualitat.

Acció 3.2

Definir el marc legal en el qual les activitats pesqueres puguin complementar la seva activitat amb les terciàries (passejades per la costa, sortides a pescar amb turistes, etc.) a fi d'augmentar el VAB pesquer. El permís per realitzar activitats terciàries complementàries a la pesca és especialment interessant a les zones situades dins o en les proximitats de reserves marines i podria bescanviar-se per una reducció de la capacitat d'explotació de les embarcacions, amb la qual cosa es convertiria en un instrument més per a la gestió dels recursos pesquers del mar balear.

OBJECTIU 4

Aconseguir la sostenibilitat del sector primari de les Illes Balears, així com el de les seves activitats associades.

Acció 4.1

Potenciar en les seves fases inicials (subvencions econòmiques, creació de vivers d'empreses agràries i pesqueres, oferir determinats serveis a les empreses, com el màrqueting, la publicitat o el disseny industrial, etc.) tots aquells projectes empresarials que utilitzin modes de producció respectuosos o beneficiosos per al medi ambient i per als entorns socioculturals insulars i donar-los suport. En aquest sentit han de prevaler els esforços de l'Administració cap a aquelles empreses

agropecuàries i agroindustrials que es dediquin en part o en la seva totalitat a produccions ecològiques o integrades.

Acció 4.2

Per les seves característiques d'adaptació edafoclimàtica i per la seva importància social, territorial i paisatgística a les Illes Balears, resulta necessari donar suport econòmic al sector de la fruita seca, sobretot en vistes als canvis de la PAC que es produiran a partir de 2004.

Acció 4.3

Desenvolupar progressivament una normativa sobre els modes de producció i d'elaboració de productes agraris i agroindustrials.

Acció 4.4

Afavorir les pràctiques comercials o consumistes sostenibles, com per exemple l'ús d'envasos reciclables, reutilitzables o d'aquells que durant el procés d'elaboració, eliminació o reciclatge no perjudiquin el medi ambient. Així mateix resulta convenient adoptar exigències de sostenibilitat en els paràmetres de qualitat de les produccions agropecuàries a l'hora d'atorgar distintius de qualitat.

Acció 4.5

Creació d'una xarxa de distribució d'aigües depurades que permeti l'aprofitament agrari del cent per cent de cabal existent. En aquest sentit, resulta especialment important la recuperació de la zona de regadiu de Campos i ses Salines, i reconsiderar la possibilitat d'aportar-hi aigües depurades.

Acció 4.6

Implementar programes de foment de tècniques de pesca no agressives i de control mitjançant convenis entre les mateixes confraries de pesca, tant de la mateixa comunitat com amb les comunitats amb litoral proper.

Acció 4.7

Per la necessitat de considerar l'agrosfera de les Illes Balears com a part del seu entorn natural i creadora de biodiversitat, cal tenir cura de la seva protecció.

Acció 4.8

Tot considerant la voluntat de la Comissió Europea d'aconseguir al llarg dels propers anys un major consum de biocombustibles, la supressió dels impostos d'aquests carburants i les reformes de la PAC, que prevaldran els cultius energètics i permetran a les explotacions baratar el seu cultiu sense deixar de percebre les primes dels seus drets històrics, resulten necessàries l'orientació i l'atenció especial cap a aquest tipus de cultius dins les polítiques agràries de les Illes Balears.

OBJECTIU 5

Potenciar el consum de productes agraris i pesquers locals així com el dels seus derivats industrials.

Acció 5.1

Desenvolupar campanyes publicitàries per sensibilitzar la població resident de la

importància que té el sector primari de les Illes Balears, en camps tan diversos com l'ecologia, l'economia, el paisatge (primer recurs de la capacitat d'atracció turística de les Illes Balears), la cultura popular, etc., i implicar la població autòctona — com a consumidora — en el desenvolupament del sector agrari i pesquer de les Illes Balears. Així mateix, és urgent dignificar i millorar la imatge dels treballadors del camp i de la mar i recuperar la confiança dels consumidors tot basant-se en criteris de producció que garanteixin la seguretat alimentària.

Acció 5.2

Afavorir un pacte social i econòmic entre els sectors productius de les Illes Balears. Com ja s'ha comentat anteriorment, les connexions entre el sector primari i el terciari han de ser fluides i regulars. En aquest sentit, el sector agropecuari ha de connectar-se i adaptar-se (regularitat en la comercialització, homogeneïtzació de la qualitat dels productes, etc.) a les exigències del sector terciari, que actualment es proveeix en un 90% de productes alimentaris produïts fora de les Illes, a fi d'augmentar la demanda interna de productes autòctons. S'han d'aprofitar les infraestructures i el màrqueting del potent sector turístic de les Illes Balears per donar a conèixer els productes agraris i pesquers locals a un mercat molt més gran que l'actual.

Acció 5.3

Afavorir a les principals àrees turístiques i mostres culinàries (degustacions, informació, publicitat...) el consum i la presència habituals de productes agroalimentaris i

pesquers de les Illes Balears. Aquesta acció serà el pas previ a la introducció als mercats estrangers d'aquells segments de la producció agroindustrial de les Illes Balears de més qualitat i amb major valor afegit per unitat. Paral·lelament, seria beneficiosa la creació d'una marca balear d'alta qualitat, orientada a captar l'interès de les elits econòmiques europees i de la restauració especialitzada.

OBJECTIU 6

Desenvolupar el marc juridicoadministratiu de compensació d'insularitat de les Illes Balears. Per aconseguir que el sector primari de les Illes Balears pugui competir —en igualtat de condicions— amb la resta de regions continentals de la Unió Europea, és necessari rebre un tracte diferenciado de les institucions comunitàries i estatals. Es considera imprescindible per al desenvolupament del sector el desenvolupament del règim especial de les Balears (REB), d'acord amb les propostes de reforma de la PAC.

Acció 6.1

Cal també sol·licitar a les institucions comunitàries la consideració de totes les illes europees com a zona agrícola desfavorida.

Acció 6.2

S'han d'agilitar vies de comunicació i d'informació entre el sector primari de les Illes Balears i les institucions europees corresponents, amb els organismes de representació de tots els agricultors euro-

peus i, especialment, amb la resta de regions europees insulars. El Centre Balears Europa (CBE) i l'organisme Illes de la Mediterrània Occidental (IMEDOC) podrien ser uns bons canals de comunicació per fer sentir la veu del sector on veritablement es prenen les decisions en matèria agrària i pesquera.

OBJECTIU 7

Millorar les condicions sociolaborals dels treballadors del camp, que avui en la seva majoria són immigrants, perquè encara que tan sols representen un 1% de la població ocupada a les Balears, són imprescindibles per garantir el desenvolupament d'aquest sector.

A.2

INDÚSTRIA I ENERGIA

INDÚSTRIA

1. Potenciar la implantació de certificats de qualitat a les distintes empreses.
 2. Possibilitar acords de col·laboració entre l'entorn de l'ensenyança i les empreses, tant a nivell de formació professional com d'UIB. Cal augmentar la capacitat gerencial amb programes específics de formació a aquest nivell als distintes subsectors industrials. També cal millorar la formació dels operaris especialitzats.
 3. Posar a l'abast d'un major nombre d'empreses programes de millora d'imatge comercial.
 4. Supervisar i facilitar el compliment de les mesures de seguretat i higiene laboral.
 5. Fomentar les denominacions d'origen i la integració vertical, així com les línies de productes ecològics.
- Es desglossa el punt 6 en els següents suggeriments:
- 6.1. Escometre des de les administracions públiques amb competència en ordenació del territori la problemàtica del sòl industrial, el cost del qual, tant en termes de compra com de lloguer, resulta excessiu, quan no prohibitiu, per a les empreses.
 - 6.2. Oferir de manera definitiva una solució a la difícil situació que travessen les empreses situades a terrenys "fora d'ordenació".
 7. Fomentar i coordinar les accions comercials conjuntes tant als nivells tradicionals d'assistència a esdeveniments com de nous projectes que permetin una presència permanent dels productes industrials de les Balears junt amb la seva imatge turística en diferents ciutats d'Espanya i d'Europa.
 8. Promoure la internacionalització de les empreses, coordinant esforços institucionals, consolidant canals i mercats, actuant sobre el canal minorista

amb estratègies de fidelització i segmentant adequadament la demanda per optimitzar els recursos privats i públics existents.

9. Aprofitar el factor turístic per valorar els nostres productes, per informar adequadament residents i turistes sobre la producció balear, per realitzar accions promocionals multisectorials i per arribar a acords amb el canal distribuïdor.

Es desglossa el punt 10 en els següents suggeriments:

- 10.1. Possibilitar acords que permetin reduir el cost del transport marítim tant d'entrada com especialment de sortida en el marc del REB.
- 10.2. Millorar la cobertura financera del règim estatal de compensació al transport de mercaderies.
- 10.3. Insistir en la necessitat de trobar vies de solució al problema de les càrregues que suposen les tarifes portuàries.
11. Supervisar el comportament de les entitats que ofereixen els seus serveis en règim de monopoli (com ara energia o aigua, sense cap tipus d'excepció) i establir les mesures oportunes perquè no llevin valor afegit per falta de competència a la resta d'activitats industrials o renda disponible a la resta dels ciutadans.
12. Millorar la comunicació del Govern de les Illes Balears i la gestió del seu client: l'empresari industrial.

13. Promoure un paper més actiu de les associacions empresarials i millorar l'actuació conjunta dels distints agents: institucionals, empresarials, acadèmics.

14. Definir polítiques específiques sobre sectors concrets d'acord amb estratègies de potenciació de clústers.

15. Promoure la revaloració de la cultura industrial a les Balears.

16. Desenvolupar experiències per a la millora de la gestió logística (centre avançat de logística).

17. Potenciar el paper de la innovació a les nostres indústries a través de l'aprofitament dels actuals centres tecnològics, la integració UIB-indústria balear, l'anàlisi de viabilitat de nous centres i, sobretot, la millora de la informació i el disseny d'una estratègia de foment de la innovació a través de canals informals.

18. Fomentar la gestió mediambiental de les indústries i l'estructuració de la indústria del reciclatge.

19. Igualment, en el marc de la política industrial cal plantejar-se una concepció més matisada segons les seves branques destinatàries: calçat i indústries auxiliars; agroalimentari; materials de construcció i resta de branques no contemplades en les anteriors. Cadascuna d'aquestes quatre agrupacions presenta una problemàtica específica, la qual cosa aconsella un tractament diferenciat,

sense perjudici de la unitat general de criteri.

ENERGIA

1. Resoldre la qüestió pendent de l'energia, en el sentit d'afavorir que a les Illes Balears també es pugui gaudir dels beneficis de la liberalització elèctrica. Això suposa la posada en marxa dels sistemes extrapeninsulars prevists en la mateixa llei.
2. Resoldre, a través de les modalitats que s'estimin més procedents, l'arribada del gas natural a l'arxipèlag i la interconnexió per cable amb els sistemes de distribució d'energia elèctrica continentals, tot tenint en compte els condicionaments econòmics, mediamambientals i territorials.

A.3

CONSTRUCCIÓ

1. Els responsables públics han de definir i consensuar, en la major brevetat possible, el nou model econòmic i territorial per a les nostres illes i, consegüentment, des de la responsabilitat, habilitar plans de contingència que permetin afrontar els efectes socials, laborals i econòmics que se'n deriven per tal que les empreses, amb les ajudes públiques necessàries, puguin planificar i adaptar les seves estructures, una vegada més, a les noves demandes de la societat.

2. Els plans territorials insulars, que estan pendents d'elaboració i d'aprovació des de principis de 1999 (a excepció del Pla territorial de Menorca aprovat el dia 25 d'abril de 2003 pel Ple del Consell Insular de Menorca en sessió extraordinària, BOIB 16-05-03) han de respectar com a màxim el percentatge de desenvolupament urbanístic que fixaren les Directrius d'ordenació territorial.
3. Aprovació urgent dels instruments legislatius que permetin una agilitat important de la gestió urbanística.
4. Realitzar un esforç inversor important per part de les administracions públiques amb l'objecte de millorar les nostres infraestructures (viàries, sanitàries, esportives, docents, etc.).
5. Desenvolupament d'una política decidida per a la rehabilitació del nostre patrimoni arquitectònic i la recuperació de zones degradades.

A.4

TURISME

PRESERVACIÓ DEL MEDI NATURAL

La protecció i la conservació del medi natural ha de mantenir-se com un objectiu prioritari per assegurar la viabilitat del negoci turístic, tot cercant sempre un equilibri a mitjan i llarg termini entre el desenvolupament de l'activitat turística i la protecció del nostre privilegiat entorn. La sos-

tenibilitat del turisme se suporta en el medi ambient i per aquest fet és necessari mantenir un adequat nivell d'activitat en el sector agrari i ramader, que realitza una important tasca de conservació del medi.

RECONVERSIÓ I MODERNITZACIÓ

Des de tots els àmbits públics i privats han de concentrar-se els esforços per actuar de manera coordinada, tot definint de manera consensuada objectius estratègics a llarg termini i per dissenyar conjuntament plans d'actuació concreta que permetin assolir aquests objectius. Aquests plans d'actuació haurien de contemplar accions de reconversió integral de les zones turístiques que presentin un grau excessiu de congestió i de saturació de la seva capacitat de càrrega. És imprescindible continuar fent esforços de modernització de l'oferta d'allotjament i de l'oferta complementària en el seu conjunt, per assegurar els nivells de qualitat i els serveis exigits pels turistes que ens visiten.

INFRAESTRUCTURES

Les Illes Balears continuen necessitant fortes inversions en infraestructures (tant des de l'Administració central, com autonòmica i local) en camps com carreteres, abastament d'aigua potable, sanejament i depuració d'aigües residuals, ports, telecomunicacions, educació, serveis sanitaris, etc. És imprescindible planificar actuacions en un termini mitjà de temps per tal de mantenir un alt nivell de qualitat de l'entorn ambiental de les Illes que garanteixi a

la vegada la prestació d'un servei de qualitat. És urgent, així mateix, dotar la ciutat de Palma d'un palau de congressos i d'un recinte firal que ens permeti desenvolupar el potencial que tenim en el segment del turisme de reunions, congressos i incentius.

TRANSPORT AERI

És necessari continuar avançant cap a un espai aeri europeu que requereix d'accions coordinades entre els països membres de la UE. Per altra banda, és important posar atenció a les companyies aèries dites de "baix cost", ja que aquest és un desenvolupament turístic important que podria assegurar l'accessibilitat aèria quan els petits majoristes de viatges no puguin operar vols per insuficient ocupació de l'avió.

Així mateix és necessari racionalitzar l'impacte de les taxes portuàries i de seguretat, de manera que no suposin un gravamen excessiu per als usuaris, tant turistes com residents. S'hauria de comptar amb un model d'aplicació d'aquestes taxes de manera més flexible, en funció de les temporades turístiques (tot afavorint la desestacionalització). Seria també important poder participar des de Balears en la gestió i planificació aeroportuària, si més no en matèries que afectin el turisme.

Pel que fa als descomptes als residents, en bitllets per a vols interinsulars i entre les Illes i la Península, hauria de contemplar-se un sistema de descompte que no perjudicàs les companyies aèries amb tarifes més competitives i que incentivàs més les que oferissin millors preus. És important remar-

car que un esquema de subvenció d'un percentatge lineal sobre el preu de venda al públic del bitllet pot acabar en l'increment fins a nivells no competitius dels preus dels bitllets aeris cap a les Illes per als no residents, la qual cosa dificultaria l'accés al turisme nacional i aïllaria les Illes Balears de la Península, amb el conseqüent perjudici turístic, econòmic i social. Una possible alternativa a aquesta situació podria ser l'establiment d'una quantitat fixa de subvenció per trajecte, independentment del preu de venda al públic dels bitllets.

INNOVACIÓ TECNOLÒGICA

Per poder competir en les millors condicions és absolutament imprescindible esforçar-se constantment per innovar i per incorporar adequadament les noves tecnologies i els processos d'innovació turística que duguin associada una millora de la qualitat del producte final o del servei final. La incorporació a la denominada "nova economia" en tots els àmbits de l'empresa, l'adopció dels sistemes de gestió empresarial més avançats, l'aprofitament dels avanços en equipament convencional i electrònic, etc. són una condició indispensable per poder mantenir nivells òptims de competitivitat en el futur i, en definitiva, per assegurar la viabilitat i la sostenibilitat de les empreses.

QUALITAT

Tant els empresaris com l'Administració han de continuar intensificant els seus esforços per millorar els nivells de qualitat del producte turístic de les Illes. L'impuls

d'iniciatives amb una tendència cap a l'ampliació de la base d'establiments amb marques, etiquetes o distintius de qualitat han de seguir sent una prioritat en tots els àmbits d'actuació, si bé és important no dispersar els esforços amb la promoció de marques noves sense un reconeixement a escala internacional en aquells casos en què ja existeixin distintius de qualitat amb implantació europea i mundial.

COMERCIALITZACIÓ

Un dels punts més importants del sector turístic balear és la dependència d'un sistema de comercialització controlat pels majoristes estrangers i en el qual els empresaris de les Illes estan en clara inferioritat de condicions de contractació per la fragmentació de la nostra indústria i per la falta d'informació sobre la situació real dels mercats emissors. És urgent elaborar un estudi comparatiu de països turístics competidors de Balears.

La incorporació de noves tecnologies, principalment la informàtica i les telecomunicacions, en el sistema de distribució i de comercialització turística hauria de servir per introduir noves vies que contribuïssin a diversificar els canals de comercialització. La comercialització a través d'Internet ha de contemplar-se com una realitat que adquirirà una importància estratègica abans de finals d'aquesta dècada. Això fa que sigui imprescindible situar-se adequadament en aquest canal, encara que no representi, de manera immediata, una alternativa important des del punt de vista quantitatiu.

DIVERSIFICACIÓ DE MERCATS

Les Illes Balears presenten un elevat nivell de dependència dels mercats emissors, Regne Unit i Alemanya, els quals varen significar el 65,4% del total dels turistes rebuts a les Illes l'any 2001. És necessari que les polítiques de promoció es dirigeixin cap a la millora en el flux de visitants del mercat nacional i d'altres països europeus (com suïssos, holandesos, nòrdics, francesos, italians i ciutadans dels nous països que entren a la UE) per intentar diversificar la procedència dels nostres visitants i per aprofitar el potencial emissor d'aquests països cap a les Illes Balears. A més, aquesta excessiva dependència implica una gran debilitat del nostre sector turístic ja que l'evolució de l'activitat turística de les Illes Balears depèn en gran mesura de les fluctuacions en l'economia d'aquests dos grans països emissors.

DIVERSIFICACIÓ DEL PRODUCTE TURÍSTIC

Si bé el segment "sol i platja" és la base de la nostra activitat turística, la seva forta estacionalitat i els problemes que du associats quant a massificació i consum de recursos naturals escassos, fa que sigui necessari potenciar altres segments amb major capacitat de despesa per estada i amb efectes compensatoris sobre l'estacionalitat. En aquest darrer apartat existeixen segments en constant alça com són el turisme de golf, el cicloturisme, el turisme sènior, el turisme de cap de setmana, el turisme cultural, el turisme de congressos i convencions, el turisme de natura i el turisme de salut,

que presenten un potencial important per a les Illes Balears, en especial els esports a l'aire lliure. Per tal d'aprofundir en aquesta matèria s'hauria d'impulsar la creació de comissions de dinamització d'activitats desestacionalitzadores en cadascuna de les illes.

També haurien de potenciar-se alguns segments que poden contribuir a incrementar els ingressos per turista, encara que sense un impacte positiu en la reducció de l'estacionalitat, com el turisme nàutic i el turisme de creuers. En aquest sentit és necessari un suport unànim i decidit a la candidatura de Palma com a seu de la Copa Amèrica de Vela, esdeveniment mundial de primer ordre que, de celebrar-se a Mallorca, suposaria una contribució inestimable en el posicionament de les Illes Balears com una destinació turística de qualitat, líder europeu en el segment del turisme nàutic.

FORMACIÓ PROFESSIONAL

La formació tècnica i professional del personal és un dels pilars bàsics per oferir una millora en la relació qualitat-preu. Les empreses dins el sector turístic han de participar activament en aquest capítol, per dotar i exigir una formació permanent i de reciclatge (centres de formació especialitzada, "hotels escola", "restaurants escola"...). Des del món acadèmic s'han d'intensificar els esforços per oferir una formació especialitzada en turisme de qualitat i amb un enfocament pràctic que tenguí en compte la realitat i les necessi-

tats de les empreses de les Illes. S'ha de fer una menció especial a la situació dels guies intèrprets, amb una problemàtica a la qual s'hauria de trobar solució amb prestesa, donat l'important paper que juguen en la qualitat de servei i hospitalitat percebuda pels turistes.

CONSCIENCIACIÓ SOCIAL

El creixent rebuig de l'activitat turística per part de certs col·lectius socials esdevé un factor extremadament preocupant i negatiu per al futur d'aquestes illes. Des de totes les instàncies públiques i privades ha de plantejar-se com a objectiu prioritari traslladar de manera clara i inequívoca el missatge que el turisme és, i continuarà sent en el futur, la nostra principal font de generació de riquesa, ocupació i benestar social. És imprescindible recuperar una actitud positiva cap al turisme per part del conjunt de la societat de les Illes, sota la premissa que per continuar sent competitiu en el futur serà requisit indispensable l'aportació de tots, tant de forma individual com col·lectiva. Aspectes com l'amabilitat, l'hospitalitat o el respecte als visitants, que tradicionalment han caracteritzat la societat d'aquestes illes, han de continuar sent un dels nostres principals actius i un factor diferencial a l'hora de competir amb altres destinacions pròximes del nostre entorn. En aquesta línia es podria definir un programa perquè serveixi de fòrum de debat de la població resident sobre la importància present i futura del turisme.

PROMOCIÓ TURÍSTICA

La promoció turística ha de realitzar-se amb una planificació estratègica a llarg termini en el marc del corresponent Pla de màrqueting. És imprescindible que s'incrementin substancialment els recursos econòmics disponibles per a la promoció per poder desenvolupar les campanyes necessàries de forma adequada. A més, ha de ser consensuada amb els principals agents turístics del sector privat.

ANÀLISI DELS MERCATS I ESTADÍSTIQUES TURÍSTIQUES

S'hauria de realitzar un seguiment permanent, rigorós i en profunditat dels mercats competidors de les Illes Balears, així com millorar i ampliar els actuals informes periòdics dels principals mercats emissors, per poder oferir informació actualitzada de la seva evolució, tendències i perspectives de futur.

Per altra banda, resulta imprescindible homogeneïtzar i establir criteris consensuats en el procés d'elaboració de les estadístiques d'arribada de turistes, estada mitjana, nombre d'estades, despesa per estada, preferències i perfil dels turistes, grau de satisfacció, etc.

Finalment, és necessari potenciar els estudis sobre aspectes relacionats amb la investigació i la innovació tecnològica en l'àmbit turístic, amb un major protagonisme del CITTIB i amb la participació de professionals, empresaris i acadèmics experts en la matèria.

A.5

COMERÇ

COMERÇ URBÀ

Per millorar la competitivitat del comerç urbà cal la creació de la figura del gerent de centre comercial obert, ja que, l'experiència d'altres comunitats és molt positiva i l'esperança que el sector del petit comerç té posada en aquesta nova figura dinamitzadora és molt elevada. En aquest sentit cal activar proves pilot a la ciutat de Palma i a altres zones de Mallorca, així com un dinamitzador a Ciutadella i un altre a Eivissa.

A partir de la vigència de la Llei de comerç balear, cal potenciar un comerç de proximitat, on existeixi una sèrie d'empreses o empresa motor de l'eix comercial al voltant del qual es pot instal·lar una variada oferta comercial.

FORMACIÓ

En aquest darrer curs s'han posat les bases per incrementar els cicles formatius del comerç. Ara el problema consisteix en si aquesta oferta formativa dirigida cap al comerç tindrà acceptació per part dels joves de les nostres illes. És per això que és aconsellable millorar la informació adreçada als alumnes en la seva etapa escolar quan han de triar el seu futur. Se'ls hauria de comentar les possibilitats de trobar feina en el comerç, la importància que té el sector en l'activitat econòmica, etc. També s'haurà de pensar a millorar la pro-

fessionalització del sector, en el sentit de dotar-lo d'unes millors condicions laborals i de millores en el conveni laboral, que atreguin el jove a formar-se i a creure en el comerç com una professió digna.

Pel que fa a la formació contínua, es fa necessari aplicar polítiques de reciclatge per a tot aquell personal que actualment és al sector. Aquests cursos de curta durada, tipus seminaris, seminaris fora de l'associació o formació sobre l'associacionisme han de ser programats i desenvolupats pels agents econòmics i socials, que són els que coneixen millor la realitat del sector.

COOPERACIÓ COMERCIAL

Un altre aspecte a tenir en compte i que no ha significat cap canvi respecte de l'any anterior és la manca d'unió del petit comerç tradicional, atès que els carrers o associacions d'àmbit territorial continuen fent campanyes promocionals amb poc pressupost i disgregades en comptes d'unir esforços i fer campanyes conjuntes. En aquest sentit cal millorar l'accés a mitjans publicitaris i al desenvolupament de campanyes de publicitat, màrqueting i promocions contínues, fer ús d'una imatge o d'una ensenya comercial d'identificació i donar una major promoció dels comerços dels carrers perifèrics.

INFORMACIÓ, ASSESSORAMENT I COOPERACIÓ

Cal millorar les línies d'actuació quant a informació i comunicació dels resultats posi-

tius per al sector del comerç, i promocionar l'exemple de bones pràctiques i la col·laboració i cooperació entre els comerciants.

HORARIS

El petit comerç tradicional s'ha de plantejar seriosament un canvi dels seus horaris d'obertura comercial, donat que la majoria dels comerços viuen del component turístic indirectament o directament i per tant el plantejament de tenir obert al migdia cada vegada és més necessari i recomanable.

SEGURETAT

Cal deixar constància de la falta de seguretat ciutadana en línies generals que el comerç sofreix i que l'obliga a un tancament amb barrera cega i per tant a un impediment que el consumidor en el seu temps de passeig i oci pugui gaudir de contemplar els mostradors dels establiments comercials, la qual cosa afavoreix que el consumidor acudeixi a altres indrets on té la sensació de major seguretat. És per això que és del tot prioritari millorar la seguretat a les zones comercials.

INNOVACIÓ TECNOLÒGICA

Cal incrementar l'ús d'Internet. El futur del comerç tradicional també passa per l'efectiva utilització de la nova tecnologia i per les possibilitats que els portals a Internet els obre, més encara quan molts d'estrangers que ens visiten i compren als nostres establiments, també ho podrien fer des del seu lloc de residència.

COMPETÈNCIA I ESPECIALITZACIÓ

Les grans superfícies ofereixen serveis i preus competitius que fomenten la competència i una major eficiència en la distribució, però, a la vegada, la seva pressió competitiva pot significar un perill per a la supervivència del petit comerç si no sap reaccionar i trobar el seu sector de mercat o nínxol de mercat. És per això que es fa imprescindible trobar un punt d'equilibri en l'activitat comercial que requereix l'esforç de tothom: institucions públiques i agents socials, tant empresarials com sindicals.

A.6

TRANSPORT

PLA DIRECTOR SECTORIAL DEL TRANSPORT A LES ILLES BALEARS

S'urgeix la tramitació, aprovació i aplicació del Pla, que actualment es troba pendent d'aprovació inicial.

TRANSPORT MARÍTIM

1. Potenciar i millorar el transport marítim entre illes, amb especial atenció al transport entre Eivissa i Formentera per cobrir totes les necessitats horàries de la població de Formentera.
2. Garantir el compliment de les directives europees de defensa de la competència, especialment en transport de mercaderies entre Eivissa i Formentera.

3. A mitjan termini cal preveure la necessitat d'afrontar l'ampliació d'alguns espais portuaris que es fan petits donat el creixement de la població i del flux de mercaderies.
4. Impulsar la liberalització dels serveis portuaris encara no subjectes a la competència, particularment els relatius a la càrrega i descàrrega de les mercaderies.
5. Eliminar duplicitats i reduir les tarifes que graven les operacions portuàries de mercaderies.
6. Incrementar les inversions en infraestructures que facilitin la transició intermodal i els accessos a les artèries de transport terrestre ja que aquestes inversions contribuirien a reduir els costos de la insularitat.
7. Incrementar les inversions referents als equipaments portuaris que atenen el transport de viatgers de línia regular i per a la integració port-ciutat.
8. Establir un pla d'actuació per tal de consolidar el transport marítim de viatgers de creuers turístics, de gran importància pel seu impacte econòmic.

TRANSPORT AERI

Impulsar la creació d'una comissió de seguiment del transport aeri entre el Govern de les Illes Balears, el Govern de l'Estat espanyol i AENA per adaptar-lo a les necessitats dels residents de les Illes

Balears, així com promoure, a aquelles rutes en què es consideri necessari, la declaració d'obligacions de servei públic, per tal de garantir un mínim d'expedicions i una tarifa màxima, d'acord amb les consideracions fetes pel Dictamen núm. 23/2002 del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears relatiu a la Proposta de declaració d'obligacions de servei públic en les rutes aèries interbalears, amb la Península i marítimes.

TRANSPORT REGULAR DE VIATGERS I TURÍSTIC DISCRECIONAL PER CARRETERA

El transport regular de viatgers i turístic discrecional en autobús té un paper fonamental en el marc de la mobilitat sostenible. Per això caldria arbitrar mesures que tendeixin a:

1. Millorar la qualitat del servei en freqüència i rapidesa.
2. Potenciar la imatge del transport col·lectiu en autobús enfront del vehicle privat.
3. Millorar els contractes programa pels serveis de transport pel que fa a la previsió d'augment de preus dels carburants, primes d'assegurances, etc.
4. Introduir carrils bus en totes les carreteres d'accés a les poblacions.
5. Implementar una política de subvencions per renovació de la flota, certificacions de qualitat i medi ambient, inversions en noves tecnologies (loca-

lització de flotes via sistemes de GPS i programes informàtics d'optimització dels serveis, SAE, etc.)

6. Millorar la xarxa de carreteres de Balears.
7. Ampliar la formació per als conductors professionals amb un pla de formació que, entre altres iniciatives, hauria d'incloure l'adequació d'un circuit per poder fer pràctiques amb un autocar-escola, la instal·lació d'un simulador per a conductors no professionals i professionals, campanyes de seguretat viària...
8. Elaborar un decret sobre mesures d'innovació i foment de la qualitat en el transport regular de viatgers.

A.7

FINANÇAMENT AUTONÒMIC

Arran del procés d'assumpció de competències per part de la comunitat autònoma de les Illes Balears, aquesta comunitat darrerament ha assumit bàsicament les que es relacionen amb la prestació de serveis vinculats a l'Estat del benestar i al creixement de la població com són ara: educació, serveis socials i sanitat, entre altres. Per altra banda, el nou sistema de finançament (Llei 21/2001, de 27 de desembre) ha estat concebut amb dependència de la població i no contempla regles de garantia que assegurin un nivell mínim de

finançament tal com succeïa a l'anterior sistema (1997-2001). És així que la qüestió de la població, des de l'òptica del finançament, ha adquirit a les Illes Balears un abast encara més preocupant per mor dels importants augments que la pressió demogràfica ha seguit experimentant al nostre arxipèlag des de 1999. Aquesta característica demogràfica, que també afecta altres comunitats autònomes, sens dubte, hauria de suposar, d'acord amb les mateixes previsions del sistema, una nova anàlisi tècnica compartida del seu impacte en el si del Consell de Política Fiscal i Financera, i en definitiva, una nova modificació del sistema de finançament.

Per tot això suggerim:

1. Donat que a la nostra comunitat autònoma s'ha produït una pressió demogràfica superior a la mitjana, és de particular interès que s'articulin les mesures adients de revisió del sistema en aquest vessant.
2. Donada la promulgació a nivell estatal de diverses lleis que afecten negativament els ingressos i les despeses de les comunitats autònomes en els àmbits de l'educació, l'impost sobre la renda de les persones físiques o la protecció de menors, es demana –tot atenent el principi de lleialtat institucional– un informe d'avaluació i de proposta de mesures correctores d'aquests efectes per part del Consell de Política Fiscal i Financera.
3. Cal reparar els dèficits de capital públic acumulats per un sistema de

finançament deficient per a la comunitat autònoma. Per això, no s'ha de descartar ni molt menys emprar altres vies de finançament explícitament o implícitament contingudes a les disposicions vigents, en particular, a la Llei orgànica de finançament de les comunitats autònomes o a la Llei del règim especial balear.

4. El nou sistema de finançament ha introduït una important major capacitat normativa en matèria de tributs cedits, per part dels parlaments autonòmics. Això vol dir que els governs autonòmics poden impulsar projectes de llei en matèria fiscal, tant en un sentit d'increment de la pressió fiscal com de la seva reducció. Aquesta facultat fins ara, i arran de les modificacions que ja es varen iniciar el 1997, ha estat molt tímida-ment emprada per la nostra comunitat autònoma. Això no obstant, es poden aplicar reformes en profunditat en impostos clàssics ja cedits, (com és el cas de l'impost de successions i qualsevol altre dels cedits), en l'impost sobre la renda de les persones físiques o en determinats impostos nous cedits.
5. S'haurà d'exigir que les reformes que es duquin endavant estiguin basades en els tradicionals principis fiscals de justícia, equitat, eficiència i transparència.

A.8

MEDI AMBIENT I TERRITORI

En el disseny de la política ambiental és necessari prioritzar els problemes ambientals i donar-los solucions tot tenint en compte la seva dimensió i la importància econòmica, social i mediam-biental i tot deixant de banda els plante-jaments partidistes.

- A. Per la seva mateixa naturalesa, els principis ambientals i de sostenibilitat han de formar part de totes les políti-ques sectorials, ser definits, divulgats i presents en tots els àmbits econòmics, administratius i socials, els quals hau-rien de ser avaluats periòdicament sota aquests criteris.
- B. L'eficàcia d'aquests principis dependrà del consens social, i tendran més valor avanços graduals ben assumits per la població que mesures radicals basades en la imposició.
- C. Cal fomentar la redacció i l'aplicació d'agendes locals municipals, plans empresarials de gestió ambiental i totes les eines voluntàries d'implicació en aquest àmbit. Els instruments d'in-centiu fiscal per pràctiques ambientals mereixen ser desenvolupats.
- D. Com a complement imprescindible de les mesures formatives i participatives, cal fer complir les mesures legals que preveuen el tractament de comporta-ments incívics.

AIGUA

1. La limitació del recurs i la preservació de la seva qualitat aconsellen avançar en gestions integrades als nivells insulars i superar l'actual gestió municipal, amb sistemes en alta que garanteixin la racionalitat de distribució en aquests àmbits.
2. Cal impulsar l'aplicació del Pla hidrològic de les Illes Balears i integrar-lo a l'ordenació territorial.
3. Les mesures d'estalvi, gestió de la demanda, reutilització i eficiència de les xarxes de distribució (algunes de les quals mantenen taxes de pèrdues que no poden assumir-se) continuen sent prioritàries.
4. Cal establir els cabals ecològics dels sistemes naturals, freàtics i superficials.
5. Cal potenciar la reutilització d'aigües depurades i simplificar els tràmits de concessions agràries amb la possibilitat de concessions a precari durant els tràmits de constitució de comunitats de regants.

ENERGIA

1. El foment de mesures d'estalvi energètic, d'eficiència i de gestió de la demanda són les bases d'una política energètica racional, que ha de considerar prioritari reduir tant els impactes locals com els impactes externs i globals de producció, distribució i ús.

2. Cal incrementar el suport a les energies renovables (tèrmica solar, fotovoltaica i eòlica) i facilitar la seva generació als petits inversors.
3. Cal recuperar l'ús de biomassa amb finalitats energètiques, la qual cosa és positiva tant per a aquest sector com per a la bona conservació forestal i prevenció d'incendis, si es fa i es gestiona correctament.

RESIDUS

1. En la gestió de residus és necessari incrementar el reciclatge i implicar-hi la societat, en especial a les Pitiüses i a Mallorca, i afavorir empreses productives basades en el reciclatge i en la recuperació.
2. És necessària una millora en el manteniment i la gestió de les deixalleries municipals.
3. Cal resoldre el problema del reciclatge d'enderrocs, el qual pot disminuir la necessitat de pedreres d'àrids i aplicar la planificació sobre residus voluminosos.
4. És urgent l'aprovació i l'aplicació d'un pla que garanteixi la gestió pública dels residus perillosos.
5. Ateses les diferències dels sistemes de gestió dels residus sòlids urbans a cada una de les illes, cal encetar estudis comparatius a mitjan termini per a una futura revisió dels plans insulars i prioritzar la solució o solucions que

hagin demostrat a la pràctica ser més adients, sense oblidar les diferents situacions de cada illa.

6. Recomanam revisar la política de depuració terciària, que no és sempre necessària per a determinats usos agraris (treure els nitrats per haver d'incorporar adobs agrícoles és poc assenyat) en funció de l'ús final que es vulgui donar a l'aigua.
7. Cal incrementar les inversions en la distribució d'aigües depurades.
8. És convenient estendre les experiències de reg de plantació d'arbres amb infiltració als aqüífers i la creació o restauració de zones humides amb aigües depurades. S'hauria de potenciar també l'ús agrícola d'aquestes aigües.

ESPÈCIES I ECOSISTEMES NATURALS

1. S'han d'incrementar els esforços de coneixement, inventari i protecció del patrimoni natural i rural i implicar els sectors professionals, propietaris i societat civil, tot posant la màxima cura possible per aconseguir un consens entre tots.
2. La protecció d'elements naturals d'elevat interès (com són hàbitats de reduïda extensió, comunitats naturals i similars), dins o fora dels espais naturals protegits, és un dèficit a corregir.
3. Cal recuperar el paper de la gestió forestal per conservació (que inclou

producció i valoració) amb la redacció d'un Pla forestal balear.

4. S'han de mantenir els esforços de creació i gestió d'espais naturals protegits, amb especial esment a la serra de Tramuntana, i afavorir-ne una gestió més participativa que no exclouï ni les institucions ni la societat civil.
5. És convenient la tramitació i l'aprovació d'un text legal per a la protecció de la biodiversitat insular que asseguri una participació institucional completa i amb el consens de tots els agents implicats.

PAISATGE

1. És necessari estendre la consciència del valor patrimonial i econòmic que suposa el paisatge per a les Illes Balears, el qual constitueix un actiu diferenciador per a una economia turística. Una oferta de qualitat no és possible sense un país i un paisatge de qualitat.
2. Urgeix la redacció de programes d'acció de millora dels paisatges de cada illa, basats en la Carta europea del paisatge, amb especial atenció als impactes puntuals susceptibles de restauració i tot respectant el dret de propietat privada.
3. Són necessàries inversions públiques en recuperació de paisatge i suport financer o fiscal a inversions privades en aquesta mateixa línia.

4. Cal una atenció específica al paisatge urbà, que ha patit en els darrers anys una considerable degradació en distints municipis de les Balears. Cal especialment regenerar teixits urbans recents i atendre especialment els aspectes arquitectònics i l'extensió d'arbrat i pantalles visuals en aquests àmbits.
- la millora i a la correcció ambientals, en tots els sectors.
3. S'ha de potenciar l'educació, la cultura i la recerca sobre el medi ambient i el patrimoni natural de les Balears.
4. S'ha de millorar l'estadística ambiental, territorial i agrària i l'accés públic a aquesta informació.

POLÍTICA TERRITORIAL I URBANISME

1. És urgent l'aprovació dels plans territorials insulars pendents (Mallorca i Eivissa i Formentera) per donar impuls i estabilitat a la política urbanística. Els plans han d'afavorir el reciclatge del teixit urbà obsolet, moderar les expectatives residencials del sòl rústic i contemplar alternatives i solucions socioeconòmiques als problemes reals identificats.
2. És necessari arbitrar mecanismes de tutela i de col·laboració entre administracions (a través de consorcis insulars, mancomunitats municipals) en l'exercici de les competències en matèria de disciplina urbanística, tot tenint en compte les competències atribuïdes als consells insulars.

DIVERSOS

1. Cal mantenir i potenciar l'actual política de reserves marines.
2. Cal mantenir i millorar els esforços a favor de la biodiversitat cultivada i domèstica (races autòctones, cultius tradicionals).
3. El litoral, base de l'economia turística, requereix d'una prioritària acció política i cal diferenciar-hi els trams objecte d'ús intensiu dels que haurien de ser conservats amb el màxim grau de naturalitat.
4. Caldria aprofundir en les línies d'actuació de protecció sobre risc ambiental, canvi climàtic, pesca i caça esportiva.

EINES INTEL·LECTUALS I SOCIALS

1. Cal potenciar la independència de les organitzacions no governamentals que treballen temes ambientals.
2. És necessari incentivar la formació i el funcionament d'empreses dedicades a

B

SUGGERIMENTS SOBRE EL MERCAT DE TREBALL I L'ECONOMIA SOCIAL

B.1

MERCAT DE TREBALL

1. Pla de desestacionalització de l'obra pública (PDOP) en el qual es contempli la possibilitat de la seva execució per fases durant els mesos de baixa activitat turística, a l'objecte de reduir al màxim les molèsties en temporada alta i d'afavorir l'ocupació en temporada baixa.
2. Donar prioritat a les ajudes públiques en matèria d'ocupació per a empreses que mantinguin la seva activitat durant tot l'any.
3. Fomentar l'estabilitat de l'ocupació tot prevenint irregularitats en la contractació temporal, en el compliment de les taxes mínimes d'estabilitat pactades en els diversos convenis col·lectius i en la legalitat dels contractes a temps parcial.
4. Millora de les polítiques en matèria de salut laboral amb una tendència a l'eliminació dels accidents de treball i a la millora de les condicions laborals.
5. Estendre l'actuació del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB) a tots els sectors i empreses tant en els conflictes individuals com col·lectius, i en conseqüència reduir al mínim les competències i l'activitat de l'SMAC i que, l'autoritat laboral, delegui la resolució en el TAMIB de tots els conflictes laborals. Ubicar en el TAMIB totes les comissions paritàries dels convenis col·lectius de la comunitat autònoma i dotar-lo dels mitjans materials i humans necessaris perquè pugui fer una activitat de suport de les comissions paritàries. Considerar l'oportunitat d'incorporar la mediació dels treballadors de les administracions públiques.
6. Elaborar de forma consensuada plans d'inserció sociolaboral a grups amb especials dificultats (joves sense formació, dones incloses en programes d'ajuda, discapacitats, persones en situació d'exclusió social).
7. Elaboració d'una norma per la qual es reconegui el paper social i la participació dels agents socials en tots els àmbits i, atesa aquesta circumstància, dotar-los dels mitjans necessaris amb els quals

puguin desenvolupar la funció, en proporció a la seva representació real.

8. Elaboració de plans consensuats que compleixin el doble objectiu de millorar els espais naturals o les condicions mediambientals, juntament amb la generació de llocs de treball no lligats directament a l'activitat turística en temporada baixa.
9. Millorar el servei públic d'ocupació (SOIB) amb la promoció de la seva presència en distintes comarques o zones de cadascuna de les illes.
10. Adequació de l'oferta de formació professional en els tres subsistemes (reglada, ocupacional i contínua) perquè s'acompleixi el seu objectiu de millora de la qualificació professional i de millora de la qualitat de l'ocupació.
11. Compromís de les administracions públiques perquè a tots els concursos públics es compleixin tant el plec de condicions com la resta d'obligacions socials per part de l'adjudicatària, tot establint-hi fórmules de penalització en cas d'incompliments.
12. Fomentar l'activitat a l'entorn dels nous jaciments d'ocupació de Balears en els sectors de serveis a la vida diària, serveis culturals i d'oci, serveis del medi ambient, etc.
13. Reforçar les polítiques actives del Servei d'Ocupació de les Illes Balears perquè incideixin en la millora de la

informació, l'orientació laboral, la formació professional i la intermediació.

14. Fomentar l'economia productiva i les polítiques de desenvolupament sectorial com a complement de l'activitat turística.
15. Introduir programes d'ajudes específiques al sector secundari per fomentar les indústries de producció neta i la creació d'empreses lligades al sector mediambiental.
16. Reforçar les polítiques d'R+D+I com a instrument de millora de la qualificació dels llocs de treball en les nostres empreses.
17. Impulsar el funcionament de la Comissió Mixta de l'article 32 de la Llei 30/1998, de 29 de juliol, del règim especial de les Illes Balears, per tal que es prenguin les mesures acordades pels agents socials i econòmics de Balears amb relació al treball fix discontinu, d'acord amb el dictamen del CES de les Illes Balears i de l'acord i proposta de la Mesa de Diàleg Social de 23 de gener de 2003.

B.2

ECONOMIA SOCIAL

ÀMBIT DE LES COOPERATIVES

1. Després d'haver assolit l'objectiu de comptar amb una llei autonòmica de

cooperatives (Llei 1/2003, de 20 de març), es fa necessari desplegar-ne els continguts que han de permetre garantir la seva aplicació i eficiència. És per això que es considera molt important desenvolupar els continguts dels:

- Títol I, capítol III, del Registre de cooperatives.
- Títol II, capítol I, Foment del cooperativisme.
- Disposició addicional setena, Creació d'un òrgan assessor i consultiu.
- Disposició final segona, Normes per aplicar i desplegar la llei amb relació al reglament del Registre.

2. Seria desitjable, amb relació als continguts del Foment del cooperativisme, tenir en compte aspectes com:

- a) Fer extensiva transversalment la promoció a les cooperatives agràries tot dissenyant polítiques que passin per la reestructuració de la seva dimensió i el seu pes específic en el sector agrari davant els nous reptes de la PAC.
- b) La promoció de les cooperatives d'habitatges, lligades a la política de gestió del sòl públic.
- c) Incentivar l'associacionisme cooperatiu a tots els nivells, tant de federacions com de cooperatives de segon grau, per les economies d'escala que es poden desprendre

del seu foment, molt especialment pel que fa al sector primari.

- d) La promoció de les cooperatives d'inserció social i d'iniciativa social, en un moment en què els serveis socials són un dels nous jaciments de feina.

ÀMBIT DE LES EMPRESES SOLIDÀRIES

D'acord amb la normativa legal sobre empreses d'inserció i tot seguint amb la idea de la necessària col·laboració entre aquest sector i l'Administració per dur a terme actuacions de caire social i mediambiental es proposa el següent suggeriment:

1. Potenciar i fomentar la difusió, la formació i la metodologia d'aplicació de la responsabilitat social de les empreses, aspecte recollit i suggerit dins la normativa europea "La responsabilitat social de les empreses: una contribució al desenvolupament sostenible" COM (2002) 347 final.

ECONOMIA SOCIAL

A l'actualitat, l'economia social no té entitat administrativa pròpia al si del Govern balear. Malgrat el compromís del Govern envers l'economia social i malgrat l'existència d'un Pla director del foment de l'economia social, tots els aspectes referents a aquesta economia que depenen de l'Administració autonòmica es troben en una situació

de dispersió, bàsicament al si de la Conselleria de Treball i Formació. Per tot això se suggereix:

La coordinació i, sobretot, el fet de comptar amb una interlocució unificada, clara, a l'Administració, en tots els aspectes relacionats amb l'economia social.

QÜESTIONS REFERENTS A LES SOCIETATS LABORALS

Sens dubte les societats laborals es troben inexorablement amb un doble obstacle a l'hora de constituir-se. El fet d'haver de passar els tràmits de dos registres (Registre mercantil i Registre de societats laborals) no fa sinó augmentar la complexitat del procés de creació i afegir dificultats innecessàries.

Conscients que el Govern balear no té al seu abast la possibilitat d'establir un registre únic, entenem que s'ha d'avançar en la direcció d'agilitar el màxim possible els tràmits del Registre de societats laborals.

C

SUGGERIMENTS SOBRE QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL

C.1

SANITAT I SISTEMA SANITARI

SUGGERIMENTS GENÈRICS

1. Cal posar l'èmfasi en el control de la despesa sanitària, ja que el pressupost de salut representa el 33,4% del pressupost de tot el Govern de les Illes Balears.
2. Una vegada assolides les transferències en matèria sanitària s'ha d'aprofundir en el disseny del model sanitari propi de les Illes Balears, adaptat a les singularitats autonòmiques (insularitat, alt percentatge de doble assegurança sanitària pública-privada, etc.).
3. S'han d'aprofundir i millorar els vincles amb el Ministeri de Sanitat i Consum, a través del Consell Interterritorial del Sistema Nacional de Salut (SNS) i amb la resta de comunitats autònomes, a fi d'aconseguir una millor coordinació i harmonització en la prestació dels serveis sanitaris, sigui quina sigui la seva procedència i el lloc de residència de l'usuari.
4. S'ha d'avançar en l'oferta de noves prestacions sanitàries complementàries a les nostres illes (a més de les obligatòries de l'SNS i comunes a tot l'Estat), adaptades a les necessitats específiques de salut dels nostres ciutadans.
5. Cal millorar les actuals prestacions i els serveis per evitar les desigualtats i per incrementar la qualitat, especialment en l'accessibilitat a les prestacions.
6. L'usuari ha de ser considerat el centre del sistema sanitari i s'han de facilitar els mecanismes de participació individual i col·lectiva en les decisions sobre la salut. Així, convé completar el desplegament normatiu que converteixi els ciutadans en persones amb drets reconeguts sobre les decisions que afectin la seva salut.
7. S'ha d'impulsar la modernització organitzativa, tecnològica i d'estructures sanitàries. Hem de continuar progressant en la cooperació clínica i de gestió entre els diferents professionals sanitaris.
8. La consolidació d'un veritable model de salut requereix inserir-lo en el con-

junt de polítiques per millorar l'estat de salut i la qualitat de vida dels ciutadans. S'ha d'impulsar el Pla de salut com a instrument estratègic de planificació adequat a les necessitats reals dels nostres ciutadans.

9. S'ha de potenciar la col·laboració amb el sector sanitari privat per tal de millorar l'atenció als ciutadans, tot aconseguint una millor eficiència en l'àrea sanitària, de reduir les llistes d'espera i d'optimitzar els pocs recursos sanitaris existents a les Illes Balears.
10. És necessari un enfocament general que possibiliti una eficient utilització de tots els recursos sanitaris disponibles amb independència de la seva titularitat, tant pública com privada.
11. La xarxa sociosanitària actual i futura no està integrada només pels hospitals de GESMA, sinó que la formen també des de fa molts d'anys els hospitals de Sant Joan de Déu i de la Creu Roja, i per tant aquests dos hospitals haurien de sortir al document.

SUGGERIMENTS DEL SISTEMA SANITARI

Dividim aquests suggeriments en els següents apartats:

Xarxa d'atenció primària de salut

1. S'ha de tancar la reforma perquè tots els territoris i els ciutadans de les Illes Balears comptin amb el seu centre de salut i el corresponent equip d'APS. El repte és fàcil d'assolir, ja que sols

manca una zona bàsica de salut per cobrir: la de Santa Eulàlia a Eivissa.

2. S'ha de tenir en compte que l'important creixement de la població, a més de l'augment de la població envellida de les Balears, requereix més recursos d'APS per fer front a la demanda que du implícita. A més, el creixement de la població té una distribució heterogènia i hi ha municipis de la costa o altres com els que confronten amb Palma (especialment Llucmajor, Calvià o Marratxí, així com de certes barriades de Palma), on el creixement és més accelerat, aquesta qüestió comporta la necessitat de dividir zones bàsiques de salut i de crear-ne de noves. S'han de planificar amb temps les segregacions de zones a partir de les projeccions de població realistes, basades en els plans urbanístics municipals.
3. Els primers centres de salut ja porten gairebé vint anys de funcionament, per la qual cosa s'han de plantejar les ampliacions i les renovacions necessàries que garanteixin la seva suficiència, adequació i confort, amb un pla de modernització a curt i mitjan termini.
4. L'any 2002 hi ha hagut una important ampliació de plantilles a l'APS, però, després d'anys d'escàs creixement, és encara insuficient, per la qual cosa caldria establir un màxim de població per professional a partir del qual s'ampliï la plantilla de l'equip d'AP.

5. S'ha d'accelerar el procés d'innovació tecnològica als centres de salut, amb l'extensió de la informatització a les consultes de tots els centres, en connexió amb els serveis hospitalaris, per tal de facilitar la tramesa d'informació de proves diagnòstiques, peticions, recepta electrònica, etc., i poder prestar així una atenció més àgil i de més qualitat, en què s'asseguri també la confidencialitat de les dades clíniques.
6. S'ha de millorar l'accessibilitat als centres d'APS i s'han d'implantar sistemes que han demostrat major efectivitat de la gestió de la cita prèvia, amb sistemes de cita centralitzats, cada cop més estesos i capaços de resoldre més problemes d'accés i altres gestions que demanen els usuaris (contact centers).
3. Cal reformular la seva orientació com a hospital de referència de la comunitat autònoma.

Hospital Son Llätzer

1. És necessari completar el desenvolupament sense demores del seu pla d'obertura, amb la posada en marxa de tots els llits i dels recursos sanitaris prevists i completar la seva cartera de serveis.
2. Cal millorar l'accessibilitat i la coordinació amb la resta d'estructures sanitàries (especialment amb l'APS i la xarxa sociosanitària).

Hospital de Manacor

1. Convé adequar els recursos humans i tecnològics a les noves necessitats poblacionals i a les demandes dels ciutadans de la seva àrea d'influència (Llevant).
2. S'ha de millorar l'accessibilitat poblacional i especialment minvar les llistes d'espera inadequades.

Hospital d'Inca

1. Convé impulsar la construcció de l'hospital, sense demores.
2. Cal progressar en la fixació definitiva de la seva cartera de serveis i prestacions, mitjançant un procés altament participatiu, tot tenint en compte la sensibilitat dels ciutadans del Pla.

Xarxa d'hospitals d'aguts

Hospital Son Dureta

1. S'ha d'impulsar l'adaptació funcional de l'hospital a la seva nova població adscrita i al nou entorn sanitari de Mallorca (posada en marxa de l'hospital de Son Llätzer, conversió dels hospitals de GESMA en centres socio-sanitaris, etc.).
2. És imprescindible impulsar el desenvolupament de l'adequació arquitectònica prevista (Pla director) i accelerar al màxim el seu termini.

Hospital de Menorca

1. S'ha d'impulsar la construcció del nou hospital de Menorca a Maó. Cal mantenir i millorar els serveis de l'actual hospital Verge del Toro, mentre finalitzen les obres del nou.
2. És convenient millorar l'accés a les prestacions especialitzades dels ciutadans de Ciutadella, mitjançant una política de desplaçament de professionals des de Maó, i complementària amb una política de concerts amb altres entitats.

Hospital d'Eivissa i centre assistencial de Formentera

1. És imprescindible preparar un pla director per a l'hospital de Can Misses que plantegi a mitjan termini i de manera global les necessitats d'adequació de les estructures físiques de l'hospital.
2. Cal finalitzar les reformes previstes a l'hospital per adequar les estructures i els recursos humans a les demandes de la població.
3. S'ha d'impulsar la construcció del nou centre assistencial de Formentera, que ha de disposar d'heliport, hospital de dia i una cartera de serveis ampliada. S'han d'evitar les iniquitats vers els formenterencs (per la doble insularitat) mitjançant ajudes als desplaçaments, i s'ha de fomentar la capacitat de resolució de problemes de salut in

situ amb desplaçament d'especialistes, dotació de nous serveis i eines com la telemedicina.

Xarxa sociosanitària

1. S'ha de completar la reforma de les estructures sociosanitàries de caire hospitalari (Hospital General i Hospital Joan March) i les comunitàries (residències assistides, pisos tutelats...) i el desplegament ple de totes les línies de productes previstes en el Pla sociosanitari i en el nou Pla d'empresa de GESMA.
2. Cal establir una millor coordinació entre els recursos de caire més sanitari (dependents de la Conselleria de Salut i Consum) i els purament socials (dependents de Benestar Social).
3. Cal desenvolupar les directrius del Pla sociosanitari.
4. Cal establir una millora dels dispositius, de les estructures i dels procediments de coordinació o d'enllaç entre l'APS i els hospitals d'aguts per una banda, i els recursos sociosanitaris per l'altra (ESAD, UFISS).

Dispositius i recursos (xarxa) de salut mental.

1. Per tal d'avançar en la desinstitucionalització dels malalts mentals, cal desenvolupar totes les estructures i els serveis de salut mental, especialment els dispositius de mitjana i llarga estada i els de caire comunitari.

2. Cal potenciar les USM vinculades amb l'APS com a unitat de referència poblacional en matèria de salut mental.
3. Cal preveure, amb temps suficient, les futures demandes motivades pels trastorns de la conducta alimentària, a fi d'adequar els dispositius actualment existents (Unitat de Trastorns de la Conducta Alimentària –UTCA–).

Polítiques de personal

1. Cal progressar en la consideració dels professionals sanitaris com a veritables coprotagonistes (juntament amb els usuaris) del sistema sanitari. Per això, convendria avançar en noves fórmules de gestió que facilitassin una descentralització i autonomia en la presa de decisions per part dels professionals, amb plena assumpció de riscos i beneficis.
2. Cal establir un nou marc autonòmic de relacions laborals (Acord marc de les Illes Balears) que harmonitzi les relacions laborals entre les empreses i les gerències públiques de les Illes Balears, els treballadors i els seus representants (sindicats), independentment de la dependència laboral del treballador (estatutari, funcionari, laboral...).
3. Cal desplegar plenament la carrera/promoció professional del personal dependent de l'Ib-salut, com a element fonamental de reconeixement dels mèrits professionals, segregats de la carrera jeràrquica.

Qualitat

1. S'ha de desenvolupar un pla de qualitat integral a tot l'àmbit de la Conselleria de Salut i del Servei de Salut de les Illes Balears i un d'específic per a cada gerència. S'han d'establir els estàndards de qualitat de centre, monitorització d'indicadors i establiment d'un sistema d'auditoria per avaluar-ne els resultats.
2. Cal realitzar la normalització i la protocol·lització dels procediments en les diferents àrees de prestació de serveis.
3. Els serveis assistencials han de proposar els indicadors de qualitat d'atenció i el sistema d'avaluació dels processos assistencials que serviran per fixar els objectius dels contractes programa.
4. Cal implantar un sistema d'incentius per assegurar que cada centre assumeixi els objectius de qualitat que permetin reconèixer els equips que assoleixen els objectius de qualitat i de cobertura pactats en el contracte programa.
5. S'impulsaran polítiques i programes concrets de millora contínua que hauran d'estar acreditats per la Direcció General d'Avaluació i Acreditació. Els programes s'estendran als proveïdors públics o concertats.

Sistema d'informació

1. La nova situació sanitària fa necessari fer un esforç per disposar de la infor-

mació necessària per planificar la implantació dels serveis adients, realitzar el seguiment, estimar l'efectivitat i avaluar els recursos empleats i les intervencions.

2. Ara que tots els serveis i les competències estan transferits, s'ha de comptar amb informació vàlida i precisa de mortalitat i de la incidència de les malalties més comunes, transmissibles o no, però també de factors de risc de malalties cròniques, de registres de trastorns de la conducta alimentària, de discapacitat, de l'embaràs en adolescents o dels accidents de trànsit, i dels d'avaluació de tecnologies mèdiques, informació necessària per garantir l'adequada assignació de recursos sanitaris.

Formació

1. Cal promoure la formació continuada i el perfeccionament dels professionals sanitaris i no sanitaris del camp de la salut i de la gestió i l'administració sanitària.
2. S'han de conèixer, i tenir en compte, les necessitats en formació continuada dels professionals sanitaris.
3. Hem de potenciar la formació professional de la família sanitària, especialment en les branques on hi ha més mancances (tècnics de diagnòstic per la imatge, radioteràpia, de citodiagnòstic, etc.).
4. S'ha d'ampliar l'oferta universitària de postgrau en ciències de la salut, d'a-

cord amb les necessitats i l'eficiència. Facilitar que els estudiants de medicina, farmàcia... puguin realitzar formació en els centres sanitaris de les Illes. També s'ha d'impulsar la formació universitària de postgrau en ciències de la salut a la UIB.

5. L'oferta de formació de postgrau especialitzada s'ha d'ampliar i adequar a les necessitats d'especialistes per part del sistema sanitari. S'ha de consolidar la Unitat Docent de Comares i crear la d'Infermeria de Salut Mental.
6. Per tal de mantenir i d'ampliar els coneixements i les habilitats, s'ha d'elaborar un programa de formació continuada plurianual per als professionals del sistema sanitari públic i un pla anual de formació per a cada gerència de l'lb-salut. Així mateix s'ha de potenciar la Comissió d'Acreditació de Formació Continuada de les Professions Sanitàries de les Illes Balears per tal d'assegurar la qualitat de les activitats de formació continuada.
7. S'ha de treballar per assolir la capacitat i per tenir l'estructura adequada per avaluar la competència professional dels professionals sanitaris.

Investigació

1. S'haurien d'augmentar els fons captats per a recerca de les agències públiques de finançament de la recerca, així com de la col·laboració amb la indústria i el finançament de la comunitat autònoma.

2. És imprescindible desenvolupar estructures de suport a la recerca en salut, per la qual cosa s'ha de consolidar la Fundació Mateu Orfila d'investigació en salut de les Illes Balears, per tal de facilitar la gestió de la recerca i per aconseguir-li suports i més finançament. Així mateix, s'ha de contribuir al desenvolupament de l'Institut Universitari de Ciències de la Salut (IUNICS) i facilitar als professionals que s'integrin o que desenvolupin noves línies de recerca dins l'esmentat institut.
3. Paral·lelament s'ha de vetllar pel compliment de les normes ètiques a les quals està subjecte tot projecte d'investigació, i s'ha de potenciar el Comitè Ètic d'Investigació Clínica de les Illes Balears i les comissions d'investigació en cada gerència per assessorar l'autorització dels projectes.

Documentació biomèdica

1. Per potenciar la capacitat científica dels professionals sanitaris cal facilitar-los la informació biomèdica més actualitzada.
2. S'ha d'ampliar i potenciar la biblioteca virtual posada en funcionament, cofinançada per l'Ib-salut i Conselleria de Salut i Consum, pels centres sanitaris públics per ser consultada per qualsevol professional sanitari a través d'Internet. El Servei de Documentació Biomèdica de les Illes Balears ha de garantir l'accés de tots els professionals als fons de tots els serveis de documentació biblio-

gràfica dels centres sanitaris públics, mitjançant un sistema de préstec interbibliotecari àgil.

C.2

EDUCACIÓ

1. El desplegament de la LOCE per part del Govern central s'hauria de realitzar tot utilitzant, fonamentalment, la Conferència Sectorial d'Educació per tal d'arribar al màxim d'acords entre les diverses administracions educatives. Així mateix, aquest desplegament de la LOCE, juntament amb el que pugui fer la comunitat autònoma de les Illes Balears, s'hauria de realitzar tot intentant minimitzar l'existència d'una allau normativa que pugui ser negativa per al funcionament de les escoles i centres educatius.
2. Seria important, per part de la comunitat autònoma, la realització d'un esforç bàsic i fonamental per millorar el rendiment escolar dels estudiants dels diversos nivells del sistema escolar. En aquest context seria, també, important l'impuls de l'Institut d'Avaluació i de Qualitat del Sistema Educatiu.
3. En el context de potenciar la formació professional seria important el desenvolupament de totes les potencialitats de l'Institut de Qualificacions Professionals, que ha de tenir un paper clau en el procés de possibilitar l'increment de la professionalització

dels ciutadans de les Illes Balears, de possibilitar la lliure circulació de treballadors al si de la Unió Europea o de construcció d'un espai educatiu comú.

4. Cal seguir treballant en el procés d'integració dels estudiants immigrants dins les escoles i dins la societat, sobretot en aquests moments d'un cert alentiment de la vinguda d'immigrants. En aquesta perspectiva cal seguir treballant per tal de possibilitar la distribució equitativa dels alumnes immigrants entre les escoles públiques i les escoles concertades.
5. Un element que consideram clau per aconseguir una millora de l'escola pública és que aquesta creï més serveis complementaris, per donar resposta a les noves demandes i a les necessitats socials i educatives.
6. Un repte al qual caldrà donar una resposta en els propers anys a les Illes Balears és l'escolarització d'infants de 0 a 3 anys, tot reforçant-hi l'aspecte educatiu, per sobre de l'aspecte social o assistencial. S'ha de tenir en compte que, tant la mateixa evolució de la societat com la incorporació de la dona al mercat laboral, la conciliació de la vida familiar i laboral, etc., obligaran les administracions públiques a dur a terme una política educativa adreçada a aquest tram d'edat tan important, tant en termes educatius com de compensació sociocultural.
7. L'educació d'adults a les Illes Balears presenta una realitat diversa i dispersa, des de la perspectiva del perfil del seu alumnat i de la seva problemàtica, i això tenint en compte la realitat de l'analfabetisme real i funcional de les Illes i els dèficits de capacitació professional i de nivell cultural. L'anàlisi, doncs, d'aquesta realitat, les tendències que es plantegen a nivell d'Europa sobre l'aprenentatge al llarg de la vida i les demandes i les necessitats de la societat de les Illes Balears, obliguen, per una part, a repensar la tradicional educació d'adults i, per l'altra, a organitzar i a reglamentar-la des d'uns altres paràmetres. En aquest sentit podem assenyalar la necessitat de tirar endavant una nova política educativa amb relació a les persones adultes i d'aprovar una nova normativa autonòmica que doni resposta a les noves necessitats i demandes.
8. Cal treballar perquè els ensenyaments superiors no universitaris es consolidin definitivament i duguin a terme una política de relació més intensa amb la Universitat de les Illes Balears, tot cercant les màximes complicitats, sinèrgies i col·laboracions.
9. La Universitat de les Illes Balears, malgrat les seves reduïdes dimensions, ha de donar resposta fonamentalment a quatre grans reptes: a) La disminució demogràfica de l'alumnat, l'increment de la competència universitària i la baixa taxa d'estudiants universitaris de les Illes Balears. b) La consecució de la qualitat en la docència i en la recerca, com a elements distintius de la nova realitat universitària. c) La integració real dins l'espai europeu d'ensenyament superior. I d) L'aprofundiment en

les relacions entre la universitat i la societat de les Illes Balears, com un element estratègic fonamental entre ambdues, per poder encarar els reptes del futur amb eficàcia, eficiència i rigor (vegeu apartat C.4 SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ).

C.3

HABITATGE

El procés d'intens creixement dels preus de l'habitatge, nou i usat, encara que tendeix a la desacceleració, continua vigent i pressiona sobre la demanda d'habitatges socials i d'habitatges de lloguer. El nivell d'endeutament i d'esforç per a l'adquisició de l'habitatge, sobretot pels joves, continua agreujant-se.

Existeix un greu desajust entre oferta i demanda que el mercat "va resolent" per la via del preu en tots els segments. Però el desajust es produeix sobretot en el segment d'habitatges de menor qualificació, on l'oferta és totalment insuficient igualment que l'oferta dels habitatges de lloguer. La reducció dels tipus d'interès hipotecari i la creixent consideració de l'habitatge com un actiu refugi mantenen el dinamisme de la demanda i ajornen l'esgotament del cycle alcista.

La dificultat de conciliar objectius d'ordre econòmic, social i mediambiental en el desenvolupament de la política d'habitatge és notòria en una comunitat com Balears on algunes disfuncions del mercat són molt

agudes, la dimensió de carències socials va en augment i hi ha una sensibilitat social amb relació al territori i al medi ambient.

En tot cas, l'oferta insuficient d'habitatge social tendirà a pal·liar-se, a mitjan termini, a través de la consideració, dins del Pla d'habitatge 2002-2005, de cinquanta-cinc municipis de les Balears com a municipis singulars, cosa que permet situar els preus dins nivells més coherents amb els actuals costos de construcció, així com a través dels mecanismes d'ajuda al comprador per a l'adquisició de l'habitatge. La disponibilitat de sòl a cost assumible per als promotors privats és imprescindible perquè l'oferta d'habitatge protegit s'acosti a la demanda. L'aprovació d'un cos normatiu territorial i urbanístic amb vocació d'estabilitat, tant a l'àmbit de la comunitat com dels consells insulars, i la paral·lela eliminació de l'excepcionalitat i artífici de certes demandes que indueixen les normatives cautelars, contribuiria a la transparència del mercat del sòl. Per altra banda, l'ampliació de l'oferta d'habitatges de lloguer es considera necessària, tant des del punt de vista social (joves, mobilitat, famílies amb incapacitat d'adquirir habitatge) com econòmic (mecanisme d'ajust de l'habitatge). En el mateix sentit operen els suports a l'adquisició d'habitatges de segona mà. Finalment, la rehabilitació, que és compatible amb un ús més sostenible del territori, és un instrument decisiu per a la reclassificació urbana i comporta avantatges socials (persones grans, per exemple) i requereix una política específica d'estímul suficients per constituir-se en alternativa real a l'habitatge de nova construcció.

C.4

SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ

De les consideracions fetes al llarg del Dictamen núm. 2/2003, del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, relatiu al Pla de recerca i desenvolupament tecnològic del Govern de les Illes Balears n'extreim les conclusions següents:

“Tenint en compte que el primer Pla d'R+D és fruit d'un procés de reflexió que s'inicia l'any 1995 i que cristal·litza amb la previsió expressa en el capítol II de la Llei 7/1997, de 20 de novembre, de la investigació i desenvolupament tecnològic, entenem que la seva elaboració és oportuna, però un tant tardana. D'altra banda, aquest CES ha comprovat que s'adequa al que estableix el marc legal corresponent.

El Pla resulta extraordinàriament rellevant per a l'economia i, en general, la societat de les nostres illes, no tan sols perquè introdueix pautes i metodologies per a la recerca i el desenvolupament, sinó perquè també implica una nova orientació que potencia la competitivitat, la interacció entre el sector públic i el privat i el desenvolupament sostenible. La detecció de mancances importants en el sistema actual el converteixen en un fet necessari per al desenvolupament social i econòmic de les Illes Balears.

L'execució del Pla comporta una concepció integral de l'economia de les Illes on s'ha produït un consens entre els agents

socials econòmics. A més, és necessària la col·laboració entre les administracions i les empreses i la cooperació entre elles i la universitat. L'èxit del Pla dependrà del grau de consistència que es doni en el triangle Administració - Universitat - Empresa. En concret és imprescindible promoure un clima de complicitat entre l'Administració, els agents socials i les empreses per treballar en una mateixa direcció, s'ha de promoure la formació, s'ha d'afavorir l'establiment de compromisos del sector privat a canvi del suport perllongat de l'Administració i s'han de millorar les infraestructures de transports i comunicacions.

És important que les mesures i la metodologia previstes puguin tenir continuïtat, la qual cosa implica recursos financers suficients a mitjan i llarg termini i l'establiment de pautes de conducta i de compromisos entre l'Administració i les empreses.

Consideram necessari que existeixin programes específics dirigits a la promoció d'*start ups* (mecanismes generadors de canvis), vivers d'empreses etc., que prevegin des de l'ensenyament de cursos i seminaris per promoure les vocacions empresarials –per exemple, sobre gestió empresarial i creativitat en les escoles científiques, sobre ciència i tecnologia en facultats de ciències socials i humanitats, sobre creativitat i clústers tecnològics– fins a la disposició d'instruments adequats, –com l'establiment de xarxes de contactes amb consultores, capital risc, *business angels*, empresaris i sectors– la creació d'espais per a l'inici d'activitats. Per al desenvolupament d'a-

quests programes s'ha de comptar, finalment, amb un consell assessor en el qual participin empresaris de prestigi reconegut, juntament amb universitaris i tècnics experts.

Com a conclusió final, aquest CES considera que:

Com la resta de les economies occidentals de les quals forma part, l'economia balear es troba inserida en una onada econòmica que afecta els sistemes productius i els qualifica per la presència i la difusió de sectors propis de l'economia del coneixement i de la informació. El canvi que això suposa empeny cap a una renovació de comportaments i per tant de lideratges socials, públics i privats, els quals han de disposar d'una percepció correcta de la situació i han de formular les línies de futur.

Aquí hi té un paper molt important el Pla de recerca i desenvolupament tecnològic. De fet, en les seves opcions s'hi troben correctament expressades una part de les esmentades línies de futur.

S'hauria de fer un esforç per integrar les polítiques i actuacions en matèria de recerca i desenvolupament (R+D) i innovació. Altrament, seria interessant que aquestes polítiques i actuacions formassin part d'un pla estratègic regional que compregués el conjunt de l'economia de les Illes i que recollís el consens dels diferents agents de la societat il·lenca, concretat en un pacte entre el Govern i l'Administració i el conjunt de la societat.

Seria molt recomanable establir un grup promotor que aplegués aquelles persones que gaudeixen de representativitat i exerceixen un lideratge social, integrants a l'Administració pública i a la societat civil. El seu caràcter promotor ajudaria molt a garantir una millor difusió de les bones pràctiques empresarials i dels resultats positius que s'obtinguin del Pla. Aquest suport facilitaria les accions menades en el camp del turisme, del medi ambient i de la formació; el foment d'acords de cooperació amb xarxes exteriors d'excel·lència en recerca, desenvolupament tecnològic i innovació i la millora del contacte de les empreses en el sistema regional d'innovació".

C.5

JUSTÍCIA

A l'exercici anterior es va fer referència al fet que el procés de traspàs de competències encara no s'havia iniciat. Finalment, durant els darrers mesos de l'any 2002, han començat les negociacions amb l'objectiu d'atorgar-li efectivitat l'any 2004, segons han manifestat fonts del Govern balear i del Ministeri de Justícia. Atenent aquest fet, es fan els suggeriments següents:

1. Fer una correcta dotació econòmica per desenvolupar de manera adient les matèries transferides i procurar que l'Administració de justícia compti amb tots els recursos materials i humans que són precisos per optimitzar el seu funcionament.

2. Proveir l'Audiència Provincial d'unes dependències dignes en un edifici distint al del Tribunal Superior de Justícia on ara es troba instal·lada, la qual cosa suposa una disminució d'espai per a ambdues institucions.
3. Construir a Eivissa, Maó i Ciutadella, Inca i Manacor nous edificis que complementin els actuals per albergar serveis comuns i els nous jutjats.
4. Dotar la Fiscalia d'un edifici adequat a les seves necessitats on puguin concentrar-se la Prefectura i els despatxos dels fiscals i del personal auxiliar, que a l'actualitat es troben dispersos en els diferents edificis.
5. Millorar la ubicació, actualment inadequada, dels jutjats de pau.
6. Invertir en la creació d'una plaça de magistrat per a la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia, una segona secció de la Sala del Contenciós Administratiu de dit tribunal o l'ampliació de les places de magistrat amb relació a les actuals, ja que la secció suporta unes càrregues molt superiors dels que pot atendre.
7. Crear la secció 6a de l'Audiència Provincial, dedicada a matèria civil i dotar-se d'un quart magistrat per cada una de les seccions penals.
8. Crear nous jutjats i augmentar de la plantilla del ministeri fiscal.
9. Crear cinc jutjats de primera instància per reduir els distanciaments temporals en els assenyalaments de judicis, atès l'augment de litigis, que creixen any rere any en nombre, i per poder aplicar les noves disposicions legislatives.
10. Incrementar el nombre de jutjats del contenciós administratiu, davant la complexitat dels plets que es resolen, amb abundants temes urbanístics sotmesos a una normativa complexa i en continu canvi.
11. Crear més jutjats d'instrucció a Palma o dotar d'un jutge de reforç el Jutjat de Guàrdia de Palma i els d'aquells partits judicials que experimenten un subministrament increment del treball durant la temporada d'estiu (que pràcticament són tots els partits judicials restants de les Illes) i incrementar la plantilla de fiscals per poder complir amb eficàcia la Llei orgànica 8/2002, de 24 d'octubre, sobre el procediment per a l'enjudiciament ràpid i immediat de determinats delictes i faltes.
12. Crear el Jutjat de Primera Instància i Instrucció núm. 8 d'Eivissa i el núm. 3 de Maó. S'hauria també de crear un jutjat de primera instància i instrucció a Formentera i un altre a Calvià.
13. Millorar el sistema de selecció dels funcionaris interins als quals obligatòriament s'hauria d'exigir un mínim de coneixements jurídics i informàtics, cosa que no passa a l'actualitat.
14. Augmentar les plantilles d'interprets i perits, perquè la seva manca supo-

sa un inconvenient afegit en la tramitació dels expedients. Com a exemples cal recordar que l'única plaça d'interpret de català de què es disposa per a totes les Illes Balears no es troba coberta, la qual cosa obliga a posar-se en contacte amb una llista d'interprets que efectuen intervencions puntuals; que a l'illa de Menorca no compten amb perits taxadors, així com tampoc no n'hi ha als partits judicials d'Inca i Manacor on han de servir-se'n dels tres perits del partit de Palma i que l'equip tècnic dels jutjats de família integrat per psicòlegs i assistents socials és insuficient per atendre l'elevat nombre d'informes que els són sol·licitats, la qual cosa condueix a un indesitjable retard en la resolució final dels plets de separació i de divorci que no haurien de dilatar-se, perquè posen en joc importants interessos de caràcter familiar.

15. Crear l'Institut de Medicina Legal amb seu a Palma, amb l'objectiu de centralitzar d'una forma adequada les autòpsies, les anàlisis i la resta de tasques que corresponen als metges forenses, els quals actualment no tenen unes dependències adequades, sobretot a Inca i a Manacor.
16. Dotar l'Administració de justícia de les Illes Balears d'un modern sistema informàtic i de noves tecnologies i també de serveis de seguretat adequats als edificis judicials, uns serveis que actualment no existeixen o són insuficients.
17. Modificació de la compilació de dret civil, per preveure un sistema de com-

pensació al cònjuge desfavorit en cas de separació del matrimoni (CC 1348, pendent de redacció per part de l'Institut de la Dona).

C.6

MARC NORMATIU SOBRE L'ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA

AMB RELACIÓ AL MARC NORMATIU GENERAL

1. Impulsar, amb un consens social ampli, l'aplicació efectiva de la Llei de normalització lingüística de 1986, especialment per tal d'intensificar el procés normalitzador en els àmbits en els quals és poc efectiu.
2. Propiciar l'elaboració i l'aprovació de plans i programes de normalització lingüística en l'àmbit institucional i administratiu, incloses les entitats dependents de les administracions de les Illes Balears, les empreses públiques i les corporacions de dret públic.

AMB RELACIÓ A LES ACTIVITATS SOCIOECONÒMIQUES

1. Dur endavant les reformes normatives que puguin traslladar eficaçment els principis de la Llei de normalització lingüística a l'àmbit de les activitats socioeconòmiques i laborals de forma consensuada.

2. Promoure el compromís dels sectors econòmics amb la normalització lingüística.
3. Adoptar mesures per promoure l'increment de l'ús ambiental del català en els establiments, centres i serveis on es duen a terme les activitats econòmiques principals i als centres de treball.
4. Estimular la publicitat comercial en català.
5. Facilitar l'aplicació efectiva dels principis normalitzadors continguts en la legislació autonòmica vigent en les matèries de comerç i de protecció dels consumidors.
6. Estendre l'ús normal de la llengua catalana en les activitats de les empreses privades, particularment als centres de treball.

AMB RELACIÓ A LES INDÚSTRIES CULTURALS

1. Reforçar les polítiques orientades a la promoció exterior dels autors, artistes i creadors de les Illes Balears.
2. Potenciar els lligams amb les comunitats i els territoris de parla catalana per tal d'enfortir el mercat de productes vinculats a la llengua i la cultura pròpies.
3. Fomentar la consolidació de l'oferta de productes culturals en llengua catalana i promocionar eficaçment els

que s'elaboren a les Illes Balears en aquesta llengua.

AMB RELACIÓ ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

1. Promoure la creació d'una televisió pública de titularitat autonòmica com a mecanisme de normalització i de protecció de la llengua pròpia, tot apostant per la defensa de la seva riquesa fonètica i lèxica.
2. Enfortir l'espai comunicatiu interinsular, de manera que es faciliti la recepció de les emissions televisives i radiofòniques en català en l'àmbit territorial més ampli possible.
3. Fomentar la premsa en català que, amb pautes de qualitat, aposti pel pluralisme lingüístic i cultural.

AMB RELACIÓ ALS PODERS PÚBLICS

1. Consolidar l'ús del català com a llengua pròpia de les institucions, de les administracions públiques i de les entitats que en depenen.
2. Propiciar l'aplicació efectiva dels principis de la normalització lingüística en els àmbits d'actuació de l'Administració.
3. Millorar la capacitació lingüística dels funcionaris i del personal laboral al servei de les administracions públiques.

4. Adoptar les mesures que facilitin el procés de normalització lingüística en l'Administració de justícia, particularment en el marc del pròxim traspàs de funcions i serveis de l'Estat a la comunitat autònoma de les Illes Balears en aquesta matèria.

C.7

SERVEIS SOCIALS

Es presenten els suggeriments dividits per sectors d'actuació

DONA

Requereix d'un tractament transversal que afecti diferents àmbits d'actuació dels serveis socials, com és el cas, entre altres, dels serveis socials que actuen en l'àmbit de la immigració, els joves, les persones majors amb baixes pensions, la prostitució. També cal continuar millorant les actuacions relatives a la progressiva equiparació dels nivells formatius entre homes i dones i al rebuig social de tota forma de maltractament.

INFÀNCIA

Hem de destacar la nova política d'acolliments familiars duita a terme pels consells insulars. En qualsevol cas, cal no oblidar que les noves necessitats familiars, relacionades amb els processos d'immigració

dels darrers anys, obliguen a ampliar les línies d'actuació dins d'aquest camp i a aprofundir-hi.

JOVES

1. Cal la promoció d'una acció coordinada i consensuada que prioritzi les necessitats de la joventut d'acord amb el Pla estratègic del govern estatal actualment vigent, el qual ha estat parcialment ignorat per l'Administració autonòmica i local.
2. Per tal d'afrontar l'elevat percentatge de joves que abandonen els estudis, cal, entre altres accions, promoure les beques d'estudis i ampliar-ne les dotacions, donar suport a la inserció laboral dels joves i millorar-la, avançar l'edat de percepció de l'RMI, etc.

PERSONES MAJORS

L'envelliment de la població ha d'obligar l'Administració a realitzar una sèrie d'ajusts en les seves polítiques a causa de les implicacions socials, econòmiques i culturals que comporta. La política actual del Govern de les Illes Balears, concretada al seu Pla estratègic de persones majors i a diverses accions, és positiva, però no té la importància pressupostària que necessita ni l'adient seguiment per part d'altres administracions. Polítiques correctes poden trobar-se en perill per la precaritzat pressupostària. Per tant, és urgent ampliar la dotació pressupostària de l'esmentat Pla.

PERSONES AMB DISCAPACITATS

La major visibilitat de les situacions de discapacitat i dels drets de les persones amb discapacitat (reconeixement de noves situacions i malalties cròniques), l'augment de la consciència social de la necessitat de la inclusió, les noves línies d'actuació i la capacitat d'actuació de la iniciativa social a aquest sector, així com la millora de la qualitat de l'atenció que ja s'ofereix són reptes que s'aborden correctament, però que han de ser aprofundits amb la implementació de plans específics dotats amb suficients recursos pressupostaris.

EXCLUSIÓ SOCIAL

S'ha pogut constatar a les darreres dades oficials recentment conegudes amb relació als plans de la Conselleria de Benestar Social, que l'exclusió social no ha disminuït en el període 1995-2001. S'ha de desenvolupar el Pla d'inclusió d'una manera més efectiva i aprovar mesures que donin més visibilitat a les línies d'actuació i que desenvolupin polítiques actives integrals de lluita contra la pobresa i l'exclusió. Entre altres línies d'actuació se suggereixen les següents:

1. Una major descentralització de competències i de finançament als municipis, que bé pot concretar-se en l'esperat Pacte local o en el desenvolupament dels plans sectorials de la comunitat autònoma, tal com s'ha dit abans (discapacitats, persones majors, etc.).
2. Universalització dels serveis socials per a tota la població, inclosa la població internacional d'immigrants i d'altres grups menys afavorits, tot incrementant les ofertes i el nivell d'ús dels serveis per part dels més necessitats, mitjançant una política de reconeixement de drets i una millora de la visualització dels serveis, les ofertes i els drets. Garantir dotacions bàsiques iguals i igual capacitat d'accés a tota l'oferta a tot el territori de la comunitat autònoma.
3. Intensificació de recursos que afavoreixin la permanència del ciutadà en el seu mitjà, per a tots els sectors de població: servei d'ajuda a domicili, programa "Ca vostra" per a persones majors, centres de dia.
4. Articulació de l'atenció a les necessitats socials des de tots els sistemes de benestar social, segons les seves competències, tot desenvolupant estructures de coordinació socioeducatives (sistema educatiu), sociosanitàries (sistema sanitari) i socioculturals (sistema sanitari), articulacions que aconseguixin major eficàcia i eficiència dels recursos públics, tot seguint l'exemple el que ja s'ha fet al Protocol de coordinació entre serveis socials i serveis d'orientació laboral (gener 2003).
5. Desenvolupament d'un pla de finançament que doni garanties pressupostàries i que reguli tot el flux del finançament.

6. Desenvolupament de la qualitat en centres i serveis. Normalitzar les plantilles de personal. Millorar les instal·lacions. Desenvolupar les avaluacions i altres millores de qualitat, així com altres instruments adoptats (programes de millora contínua, formació dels responsables, cartes de serveis, manual de funcionament, sistemes d'inspecció eficaços, etc.).
7. Aplicació de noves tecnologies: plena implantació de l'adaptació a la comunitat autònoma del Sistema d'Informació d'Usuaris de Serveis Socials (SIUSS) desenvolupat pel Ministeri d'Afers Socials l'any 1995 i encara no totalment operatiu; sistema que pot ser la base d'una homogeneïtzació de llenguatge i de criteris tècnics i que, sobretot, pot servir per quantificar les accions que es pretén dur a terme, així com les necessitats no cobertes.

ALTRES ÀMBITS D'ACTUACIÓ:

1. Normalització del mecenatge (obres socials de les caixes, fundacions i empreses).
2. Promoció del treball social en xarxa.
3. Establiment de procediments d'articulació i de determinació de funcions dels diversos serveis socials.
4. Cal avançar en els mecanismes d'accés als serveis socials.

C.8

VOLUNTARIAT I ORGANITZACIONS

Continuen vigents els suggeriments de l'any 2001/2002 que estan basats en les propostes d'actuació en matèria de voluntariat consensuades amb les ONG, associacions i entitats de voluntariat que la Comissió de Seguiment del Congrés de Participació Social i Voluntariat va lliurar a la Presidència del Govern de les Illes Balears dia 3 de maig de 2002 i que recollim a continuació:

1. Fomentar una consciència global de la participació i de la solidaritat.
2. Fomentar la creació d'espais de formació contínua per als membres de les associacions.
3. Fomentar la creació d'espais de debat intern i extern que facilitin la comunicació entre entitats, d'espais d'intercanvi d'experiències i de propostes conjuntes que ens ajudin a tenir una visió més global de la societat.
4. Fomentar la creació de coordinadores, federacions, plataformes, fòrums i xarxes, per actuar conjuntament; aprofitar els recursos; optimitzar esforços; evitar duplicitats, complementar especificitats i ser més eficaços en l'assoliment dels objectius comuns.

5. Renovar periòdicament els càrrecs directius, tot fent un esforç per integrar nous membres, d'una manera especial, els joves com a garantia de futur.
6. Treballar per dur endavant una gestió clara, transparent i eficaç dels recursos propis i dels externs.
7. Facilitar l'accés a la informació externa i interna dels membres de les associacions.
8. Elaborar un codi ètic.
9. Fomentar una consciència global de la solidaritat i de la participació, treballar per la democratització del conjunt de la societat i apostar per la creació de la democràcia participativa, per una política més solidària amb les entitats i per una pràctica de l'honestat política com a exigència democràtica, per a la qual cosa és necessari que l'escola incorpori una formació periòdica sobre el voluntariat i els valors humans.
10. Promoure el reconeixement mutu entre les institucions i les associacions, des d'una relació de correspondència i concertació d'acords, sense manipulació ni clientelisme, i, en el cas de les institucions, evitar competir amb les entitats ciutadanes quant a activitats i programes.
11. Respectar el dret de les organitzacions socials a participar en tot el procés d'elaboració de les lleis que les afecten, abans que siguin promulgades, especialment en aquelles disposicions on es reguli la seva participació.
12. Adaptar la legislació a la realitat de la participació i estimular la creació d'instruments que la facilitin, com són:
 - a. La creació per part del Govern de les Illes Balears:
 - de la Direcció General d'Associacionisme
 - de consells consultius per àmbits
 - b. La creació als municipis:
 - de reglaments de participació ciutadana
 - dels consells municipals de participació
13. Crear i promoure espais de debat sobre les polítiques que afecten els ciutadans i proposar alternatives, tot estimulant el diàleg i la comunicació amb les entitats i per garantir que la informació que es dona sigui certa, a temps i completa.
14. Crear les condicions i els instruments perquè les entitats ciutadanes puguin participar en la presa de decisions, incloses les que afecten els pressupostos públics.
15. Promoure l'enfortiment de les associacions i la creació de consciència participativa en el seu si.

16. Consensuar amb les associacions els criteris de concessió de recursos econòmics, sobre la base de l'objectivitat i de la transparència i exercir un major control sobre la seva utilització.
17. Estabilitzar l'aportació de recursos i materialitzar les relacions de les entitats sense ànim de lucre amb les institucions públiques a través de convenis.
18. Aportar recursos a les entitats, no només per a activitats finalistes, sinó també per reforçar les seves estructures organitzatives, el seu funcionament i la dotació d'infraestructures, tot destinant-los un 0,5% del pressupost institucional en el cas de la comunitat autònoma.
19. Donar un suport especial a les coordinadores i a les federacions d'entitats, a les plataformes, als fòrums i a les xarxes.
20. Agilitar la transferència o l'abonament dels recursos concedits a les entitats, perquè puguin desenvolupar la seva tasca en condicions i en el temps real programat.
21. Legislar bonificacions socials i fiscals a favor de les entitats sense ànim de lucre i de les entitats patrocinadores.
22. Facilitar espais als mitjans de comunicació, incloses les noves tecnologies, i donar suport, si escau, als mitjans de comunicació propis de les entitats.
23. Facilitar la formació dels membres de les associacions.
24. Aportar els mitjans per crear un fòrum a Internet i un portal d'associacions que contengui informació de les entitats i serveixi de nexa d'unió amb les institucions.
25. Facilitar la utilització dels espais públics de forma lliure, democràtica, gratuïta i no condicionada per raons ideològiques ni per clientelisme polític.
26. Legislar el dret a hores de permís laboral per a hores cíviques.
27. Incloure a la normativa que el voluntariat de Protecció Civil, Creu Roja, etc., en casos d'emergència, pugui deixar, sense cap perjudici, el lloc de feina per atendre les necessitats col·lectives generades en aquests casos.
28. Promoure serveis gratuïts d'assessorament tècnic a les entitats.
29. Elaborar un directori d'associacions.
30. Crear un observatori permanent de l'associacionisme.

SEGONA PART

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC*

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

En un context internacional d'incertesa —provocat per la guerra de l'Iraq, per la inestabilitat dels preus del petroli i del tipus de canvi...—, les previsions sobre l'economia mundial reflecteixen l'al·lentiment del cicle econòmic. La recuperació de la taxa de creixement del PIB (producte interior brut) mundial es retarda fins al 2004, mentre que la recuperació del creixement del comerç mundial es pot avançar fins al 2003, segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics (OCDE) i el Fons Monetari Internacional (FMI) respectivament.

Per regions econòmiques, cal destacar el creixent dèficit extern dels Estats Units d'Amèrica, així com unes taxes d'atur estables al voltant del 6% i una represa lenta de les inversions. Tanmateix, l'any 2002 es va produir una certa recuperació del creixement als Estats Units.

D'altra banda, Europa pateix el risc deflacionista, de recessió i d'estancament a diferents països. El creixement de la zona euro tan sols va ser d'un 1,1% el 2002, per la qual cosa el Banc Central Europeu (BCE) ha adoptat una orientació expansiva de la política monetària que ha situat els tipus d'interès en un 2%. A més, la Unió Europea continua tenint unes taxes d'atur més elevades per comparació als Estats Units i al Japó.

Pel que fa al Japó, una vegada superada la recessió del 2001, ha presentat un lleuger increment del PIB durant el 2002, encara que aquest any també s'hi ha produït una deflació. Es considera que el Japó ha caigut en la «trampa de la liquiditat», tot i que continua tenint la taxa d'atur més baixa per comparació a les altres regions econòmiques.

Finalment, cal destacar de l'any 2002 el bon comportament de les economies asiàtiques, mentre que la regió iberoamericana ha experimentat una contracció, i l'Àfrica continua immersa en la «trampa de la pobresa».

L'anàlisi del panorama internacional es divideix en els apartats següents: l'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques, els Estats Units, Europa, el Japó i la resta del món.

1.1

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

L'economia mundial es troba immersa en un clima d'incertesa, que han provocat els conflictes internacionals (la guerra de l'Iraq), la inestabilitat dels preus del petroli, les epidèmies d'abast internacional com la pneumònia asiàtica (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS), la inestabilitat creixent del tipus de canvi de l'euro en relació amb el dòlar, o les expectatives negatives de reactivar els processos d'inversió motivades pel risc de caure en un cicle deflacionista que podria afectar les principals economies internacionals.¹

1. Sobre aquest punt, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 88-92. També podeu consultar el recent estudi ominós de l'FMI sobre *Deflació: determinants, riscos y opciones políticas*, que alerta del perill de la deflació. Aquest estudi de l'FMI segueix els treballs anteriors de Paul Krugman, que des d'un enfocament keynesià ja fa temps que assenyalà el risc de caure en la «trampa de la liquiditat»: per més que baixin els tipus d'interès la demanda no puja perquè segurament els particulars pensen que posposar la compra pot generar un guany diferencial per raó de la baixada contínua dels preus dels actius. Paolo Sylos Labini recorda que, quan en les grans economies de mercat del segle XIX es queia en una recessió i no es posava en pràctica una política econòmica activa per reactivar l'economia, només es podia sortir d'una deflació amb un crac econòmic, que originava una baixada brusca dels preus superior a la dels salaris nominals, la qual cosa comportava una recuperació del salari real i de la demanda. En les economies contemporànies aquest fet no es pot donar atesos els mecanismes reguladors del cicle que s'activen justament per evitar un crac econòmic. Allò que sí pot passar —com és el cas del Japó— és que la dinàmica econòmica derivi en una situació mixta d'estancament de preus i de creixement econòmic, si no es recobra un clima de confiança que permeti recuperar els processos d'inversió.

En aquestes condicions d'incertesa creixent és important el paper orientador que poden tenir determinades institucions, com és el cas de la Reserva Federal dels Estats Units d'Amèrica.

Convé recordar que una de les preocupacions que va anunciar Alan Greenspan al començament del 2002 és la necessitat de controlar el dèficit extern creixent dels Estats Units. El mateix Fons Monetari Internacional l'ha assenyalat com un dels factors de risc principals per a l'economia mundial. La Reserva Federal ha estimat que per corregir un dèficit per compte corrent entorn del 5%, que és el nivell actual, cal depreciar el tipus de canvi nominal del dòlar un 40%. Els fets són que des de l'inici del 2002 fins al començament del juny del 2003 el dòlar s'ha depreciat respecte de l'euro un 39,4%,² que el dèficit creixent per operacions corrents

dels Estats Units no s'ha corregit, i que les previsions d'aquest dèficit per als anys 2003 i 2004 n'indiquen un agreujament.

En aquest context, les previsions de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic retarden la recuperació de la taxa de creixement del PIB mundial fins al 2004, i les previsions del Fons Monetari Internacional per al 2003 només n'assenyalen un creixement superior al 2% per als Estats Units (l'1,1% per a la Unió Europea i el 0,8% per al Japó). En canvi, hi ha un cert consens entre l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic i el Fons Monetari Internacional per avançar fins al 2003 una recuperació del creixement del comerç mundial, que conformaria així la primera baula de la cadena que porta cap a una certa reactivació de l'economia mundial vers el 2004. (Vegeu el quadre I-1.)

**QUADRE I-1. BALANÇ PER COMPTA CORRENT, PIB I COMERÇ MUNDIAL:
EVOLUCIÓ I PREVISIONS PER A LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES (2000-2004)**

	OCDE					FMI					CE				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Balanç per compte corrent															
Unió Europea	—	0,1	0,9	1,0	1,0	-0,8	-0,2	0,3	0,4	0,3	-0,2	0,3	0,7	0,7	0,7
Estats Units	—	-4,1	-4,8	-5,4	-5,5	-4,2	-3,9	-4,8	-5,3	-5,1	-4,1	-3,8	-4,7	-5,6	-6,1
Japó	—	2,2	2,8	3,1	3,9	2,5	2,1	2,8	2,7	3,0	2,5	2,1	2,8	3,1	3,4
Món (total de l'OCDE)	—	-1,1	-1,1	-1,2	-1,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Creixement del PIB															
Unió Europea	—	1,7	1,0	1,2	2,4	3,5	1,4	0,8	1,1	2,3	3,5	1,6	1,1	1,3 ¹	2,4
Estats Units	4,1	1,2	2,4	2,5	4	3,8	0,3	2,4	2,2	3,6	3,8	0,3	2,4	2,4	2,5
Japó	2,4	-0,4	0,3	1,0	1,1	2,8	0,4	0,3	0,8	1,0	2,8	0,4	0,3	1,5	1,3
Món	—	1,0	1,8	1,9	3,0	4,7	2,3	3,0	3,2	4,1	—	—	—	—	—

continua

2. El tipus de canvi (tarifa interbancària) dòlar/euro presentà el màxim l'1 de febrer del 2002, data que arribà a 0,856 euros per dòlar, i el mínim s'assolí el 30 de maig, amb un 1,1936. A partir del mes de juny, el dòlar ha recuperat part del valor fins arribar als 1,0783 dòlars per euro a començament de setembre, i ha tornat des de llavors a devaluar-se.

**QUADRE I-1. BALANÇ PER COMPTE CORRENT, PIB I COMERÇ MUNDIAL:
EVOLUCIÓ I PREVISIONS PER A LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES (2000-2004)**

	OCDE					FMI					CE				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Comerç mundial (saldo comercial de béns i serveis)															
Unió Europea						-2,7	0,8	1,0	0,8	0,1					
Estats Units						-3,1	2,4	-1,2	-1,5	2,4					
Japó						-4,7	-1,5	0,1	-0,3	1,3					
Món		0	3,6	5,9	8,8	12,6	0,1	2,9	4,3	6,1					

¹ Previsió revisada al 0,5% a setembre del 2003.

Fonts: Informes de primavera de l'OCDE, de l'FMI i de la CE.

1.2

ELS ESTATS UNITS

Al llarg del 2002 es va donar, una certa recuperació del creixement (el 2,4%, enfront del 0,3% del 2001), que es va fonamentar en la recuperació dels estocs de les empreses, en la despesa familiar en automòbils i en habitatge —despesa que varen afavorir els tipus d'interès baixos—, i —igualment que per a l'any 2003— especialment en el fort creixement de la despesa pública i militar, ja que s'ha passat de preveure un superàvit públic del 3% a tenir un dèficit públic del 5% segons les darreres previsions de l'OCDE, la qual cosa s'afegeix a la forta ampliació del dèficit per compte corrent.

Els principals indicadors econòmics de demanda dels Estats Units indiquen que han disminuït les vendes al detall i també la confiança dels consumidors al llarg del primer trimestre del 2003. El Llibre beige de la Reserva Federal (abril del 2003)

també mostra una certa preocupació per la lentitud amb què es reprenen les inversions, que són la base per apuntalar el començament d'un nou cicle expansiu.

El Llibre beig (agost 2003) fa constar una millora de la demanda interna al llarg dels dos primers mesos de l'estiu gràcies a la demanda interna i al sector manufacturer, però, continua alertant sobre la feble demanda de treball per part de les empreses. També fa constar que el tall d'electricitat de mitjans d'agost al nord-est dels Estats Units, no ha tingut efectes significatius.

Altrament, l'índex ISM d'activitat industrial pel mes d'agost ha superat per segon mes consecutiu el llindar "psicològic" dels 50 punts, que marca una expansió en l'activitat industrial. Pel darrer trimestre de l'any s'espera una millora dels beneficis empresarials per l'augment de la demanda amb la conseqüent represa de les inversions empresarials i del creixement econòmic amb taxes del 3,3%, que ha estat el creixement del PIB en el segon trimestre.

Amb relació a les taxes d'atur, les previsions de les fonts que s'han consultat³ evidencien una tendència a estabilitzar-se entorn del 6%, el 2003, i del 5,8%, el 2004.

1.3

LA UNIÓ EUROPEA

Els efectes econòmics negatius derivats d'una guerra llarga a l'Iraq no s'han esdevingut, però en canvi no han millorat els nivells de confiança dels consumidors i dels empresaris, per la qual cosa, a Europa, han augmentat especialment els riscos deflacionista, a Alemanya; de recessió, a Holanda i a Portugal, i d'estancament, a França, Itàlia, Bèlgica i Dinamarca.

El primer trimestre del 2003 el creixement de la zona euro ha estat nul. Per això el Banc Central Europeu ha pres una orientació clarament expansiva de la política monetària seguint l'orientació de la Reserva Federal dels Estats Units i les recomanacions dels organismes internacionals com el Fons Monetari Internacional, i ha baixat els tipus d'interès un 0,25%, el 6 de març, i un 0,50%, el 5 de juny, de manera que els tipus d'interès queden situats en un 2%, que és el nivell més baix des de la Segona Guerra Mundial pel que fa al conjunt de països que formen la zona euro.

El creixement del PIB de la Unió Europea l'any 2002, sobre la base de les dades oficials de la Comissió Europea, ha estat de l'1,1%. Les previsions de primavera per al 2003 ja s'han revisat a la baixa i se n'ha reduït el creixement de nou, entorn de l'1% (o el 0,5% en la darrera revisió de finals d'estiu). Se n'espera, però, un creixement superior al 2% l'any 2004, ja que es preveu que la demanda interior creixerà un 2,5%.

Quant al saldo de béns i serveis, les previsions denoten una desacceleració al llarg del bienni 2003-2004 (del 0,8% al 0,1%) per causa de la revaloració de l'euro respecte del dòlar. El saldo per operacions corrents es preveu que es mantindrà estable entorn del 0,3%.

L'absència de pressions inflacionistes amb previsions per sota del 2% facilita una orientació més expansiva de la política monetària del Banc Central Europeu, per la qual cosa es preveuen noves reduccions dels tipus d'interès per sota del 2%.

Les previsions que s'han fet quant a l'evolució de les taxes d'atur per al 2004 evidencien un lleuger increment de 0,2 punts percentuals respecte del valor registrat l'any 2002, que ha estat del 7,6%, encara que en termes generals es pot afirmar que es mantindran estables durant el període analitzat. En totes maneres, cal destacar que les taxes d'atur de la Unió Europea són les més elevades per comparació a les dels Estats Units i del Japó.

3. OCDE, FMI i CE.

1.4

EL JAPÓ

Després de la recessió del 2001, amb un creixement negatiu del 0,4%, l'any 2002 el PIB presenta un lleuger increment del 0,3%, i les previsions més optimistes per al bienni 2003-2004 no superen l'1,5%.

Aquestes previsions s'expliquen d'acord amb l'evolució general de la demanda interior per als anys 2003 i 2004, que és positiva però amb creixements no superiors al 0,5%. Per contra, l'evolució del saldo net exterior de béns i serveis l'any 2003 baixa un -0,3%, i es preveu que es recuperarà el 2004 en un 1,3%.

Amb relació al comportament dels preus, es pot dir que l'any 2002 el Japó ha experimentat una deflació, ja que presenta una taxa d'inflació negativa del -1,7%. Aquest comportament es preveu que es mantindrà fins al 2004.

La política monetària és clarament expansiva, amb tipus d'interès reals negatius, però no té efectes en l'economia real atès que es considera que el Japó ha caigut en la «trampa de la liquiditat». (Vegeu la nota 1.)

L'increment de les taxes d'atur de la regió es mantindrà estable al llarg del període analitzat (al voltant d'un 5,7%), i, d'altra banda, la taxa d'atur esdevindrà més baixa per comparació a la resta de les regions econòmiques que s'analitzen.

1.5

LA RESTA DEL MÓN

L'any 2001 es va produir la crisi més important del comerç mundial dels darrers vint anys. Segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics i el Fons Monetari Internacional, l'any 2002 s'ha iniciat una lleugera recuperació, però les taxes de creixement són encara molt inferiors a les que es varen aconseguir al final de la dècada dels noranta. Al llarg del bienni 2003-2004, les previsions milloraran substancialment i s'arribarà entorn del 9% de creixement, segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics.

El millor comportament de l'economia mundial es fonamenta en aquesta recuperació del comerç mundial, ja que el PIB mundial segueix una tendència a créixer al llarg del trienni 2002-2004, de manera que segurament se situarà en una forquilla d'entre el 3 i el 4%, i la taxa d'atur es preveu que es mantindrà al voltant del 7%.

Per grans regions econòmiques, cal destacar del 2002 el bon comportament de les economies asiàtiques que, amb creixements superiors al 6%, són arrossegades pel fort creixement de la Xina. Les perspectives per al 2003 són menys optimistes, atesa la incertesa internacional que preval sobre la recuperació de les exportacions asiàtiques cap als mercats centrals dels Estats Units i d'Europa, sobre l'evolució d'un possible rebrot de la pneumònia asiàtica a la tardor, o sobre la retallada dels fluxos turístics que ha motivat la inse-

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

La Unió Europea ha experimentat el 2002 un creixement mitjà del 0,9%, que es fonamenta en el superàvit del sector exterior. Així mateix, la inversió en equip es manté baixa, per la qual cosa l'increment percentual de l'ocupació durant aquest any ha estat només del 0,3% i la taxa mitjana de desocupació, del 8,3%; Espanya és el país amb la taxa d'atur més elevada. La taxa de creixement de la inflació s'ha situat en un 2,2%, mentre que el dèficit públic ha empitjorat, i també l'endeutament públic.

Quant a la política econòmica, el risc de deflació a Alemanya i el retard en la recuperació econòmica han obligat el Banc Central Europeu a reduir els tipus d'interès fins a mínims històrics, de manera que ha reforçat el caràcter expansionista de la política monetària que du a terme. Pel que fa a la política fiscal, el dèficit públic dels estats no pot superar el 3% del PIB; el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC) causa problemes en estats com Alemanya, França o el Regne Unit, i ha provocat la primera crisi greu de l'Eurogrup.

La política social de la Unió Europea dona prioritat a prevenir les conseqüències de l'envelliment de la població i els efectes que té en la viabilitat del sistema públic de pensions, i també prioritza el foment del diàleg social.

En darrer lloc, cal destacar la importància que té per a les Balears participar en la iniciativa comunitària Interreg III i, més concretament, en el capítol B, relatiu a la cooperació transnacional. Pel que fa als efectes de la propera ampliació, tindrà conseqüències directes en el finançament actual que reben els quinze estats que en són membres, encara que aquest nou finançament encara es troba en fase de discussió. Les Illes Balears hi han de defensar un aspecte que cada vegada es té més en compte a Europa: la insularitat.

En aquest apartat s'analitzen les previsions econòmiques de la Comissió Europea i la política econòmica, social i regional.

2.1

PREVISIONS ECONÒMIQUES

L'any 2002 el creixement mitjà a la zona euro es va reduir entorn d'un 40%, fins a quedar en el 0,9%. La previsió de creixement per al 2003 és de l'1%, per la qual cosa gairebé es manté en els mateixos nivells que l'any 2002. Pel que fa als principals mercats emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya i el Regne Unit), les previsions per als anys 2003 i 2004 són del 0,4% i del 2% per a Alemanya, i del 2,2% i del 2,6% per al Regne Unit. (Vegeu el quadre I-2.)

La inversió en equip es manté baixa; les estimacions per a l'exercici 2002 a la zona euro són del -4,3%, però les previsions per al 2003 i per al 2004 són més positives, del 0,7% i del 4,9% respectivament. Així mateix, a pesar que les previsions per al 2003 són més positives, s'han revisat notablement a la baixa respecte de l'escenari que es preveia la tardor del 2002, que situava el creixement de la inversió en equip en el 5,9% de mitjana a la zona euro. Aquestes previsions tan positives s'argumentaven sobre la base d'un canvi imminent de tendència a recuperar la inversió alemanya (es preveia que la recuperació d'Alemanya assoliria l'any 2003 nivells del 7,8%) i a millorar les perspectives de demanda; aquest canvis s'han experimentat però d'una manera molt

QUADRE I-2. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ECONÒMICA EUROPEA (2002-2004)

	PIB a preus constants (variació anual en %)			Formació bruta de capital fix en equip (variació anual en %)			Ocupació total (variació total en %)			Nombre d'aturats (en % de la població civil activa)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Bèlgica	0,7	1,2	2,3	-3,5	-0,7	2,8	-0,1	-0,1	0,7	7,3	7,8	7,8
Dinamarca	1,6	1,5	2,2	6,3	2,4	3,8	-0,7	-0,3	0,4	4,5	5	4,8
Alemanya	0,2	0,4	2,0	-9,4	2,2	5,8	-0,6	-0,8	0,2	8,2	8,9	8,9
Grècia	4,0	3,6	3,8	3,4	6,7	6,0	-0,1	0,3	0,4	9,9	9,5	9,2
Espanya	2,0	2,0	3,0	-4,1	0,7	5,8	1,3	1,0	1,7	11,4	11,6	11,4
França	1,2	1,1	2,3	-1,4	-0,5	4,7	0,6	0,1	0,5	8,7	9,2	9,1
Irlanda	6,0	3,3	4,5	-3,5	1,5	4,5	1,4	0,4	1,4	4,4	5,6	5,6
Itàlia	0,4	1,0	2,1	0,2	1,6	4,4	1,1	0,4	1,0	9,0	9,1	8,8
Luxemburg	0,4	1,1	2,7	-1,8	-1,3	3,6	2,8	1,1	1,2	2,4	3,3	3,7
Holanda	0,3	0,5	1,7	-5,7	-5,4	3,0	-0,8	-0,4	0,0	2,7	4,2	5,1
Àustria	1,0	1,2	2,0	-9,2	2,7	5,7	-0,4	0,0	0,4	4,3	4,5	4,4
Portugal	0,5	0,5	2,0	-6,8	-3,6	3,8	0,2	-0,2	0,3	5,1	6,5	7,3
Finlàndia	1,6	2,2	2,9	0,7	-2,2	2,7	0,3	-0,2	0,3	9,1	9,4	9,3
Suècia	1,9	1,4	2,7	-4,0	-1,0	4,6	0,1	-0,3	0,2	4,9	5,3	5,3
Regne Unit	1,8	2,2	2,6	-8,8	0,7	4,7	0,7	0,5	0,5	5,1	5,1	5,1
UE-15	1,1	1,3	2,4	-4,8	0,7	4,8	0,4	0,0	0,6	7,6	8,0	8,0
Zona euro	0,9	1,0	2,3	-4,3	0,7	4,9	0,3	-0,1	0,6	8,3	8,8	8,8
EUA2,4	2,4	2,5	-1,0	4,8	6,5	-0,6	0,4	0,5	5,8	6,0	6,2	
Japó	0,3	1,5	1,3				-1,2	-0,5	-0,2	5,2	5,4	5,4

continua

menys sensible del que es preveia, cosa que retarda fins a l'any 2004 el notable increment positiu que es preveu en relació amb la inversió en equip a la zona euro.

Les estimacions per al 2002 en relació amb l'increment de l'ocupació confirmen les previsions a la baixa que es varen fer durant l'exercici passat, ja que l'increment percentual de l'ocupació durant aquest any ha estat només del 0,3%. Les previsions de la Comissió Europea per a l'any 2003 mantenen aquesta tendència negati-

va, en preveure un creixement negatiu del -0,1%, que es contraposa a les previsions de l'exercici passat que tendien a recuperar l'ocupació un 1% durant aquest any. No serà fins al 2004, segons les previsions de la Comissió Europea, quan es comenci a produir una nova recuperació de l'ocupació, que se situarà en un 0,6%.

La taxa mitjana de desocupació de la zona euro fou del 8,3% l'any 2002, i el 2003 podria pujar fins al 8,8%, valors que, segons les previsions, es mantindran fins al

QUADRE I-2. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ECONÒMICA EUROPEA (2002-2004)

	Inflació (variació anual en %)			Necessitat (-) o capacitat de finançament (+) de les administracions públiques (en % del PIB)			Balança d'operacions corrents amb la resta del món (en % del PIB)			Deute públic (en % del PIB)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Bèlgica	1,9	1,7	1,3	0,1	-0,2	-0,1	5,9	6,2	6,9	105,3	102,7	98,9
Dinamarca	2,3	2,4	1,9	2,0	1,8	2,1	2,9	3,1	3,1	45,2	42,7	39,9
Alemanya	1,4	1,3	1,1	-3,6	-3,4	-2,9	2,4	2,5	2,4	60,8	62,7	63,0
Grècia	3,5	3,3	3,1	-1,2	-1,1	-1,0	-4,7	-3,9	-3,2	104,9	101,0	97,0
Espanya	3,6	3,2	2,7	-0,1	-0,4	-0,1	-2,7	-2,6	-2,7	54,0	52,5	50,5
França	1,5	1,5	1,4	-3,1	-3,7	-3,5	1,2	1,1	1,0	59,1	61,8	63,1
Irlanda	4,6	4,0	3,1	-0,1	-0,6	-0,9	-0,3	-0,1	0,3	33,3	33,3	33,3
Itàlia	3,0	2,4	2,1	-2,3	-2,3	-3,1	-0,3	-0,6	-0,5	106,7	106,0	104,7
Luxemburg	2,0	1,9	1,5	2,6	-0,2	-1,2	-3,7	-3,8	-3,7	5,3	4,1	3,4
Holanda	3,5	2,3	1,4	-1,1	-1,6	-2,4	2,8	3,8	4,3	52,6	52,4	52,8
Àustria	1,8	1,8	1,7	-0,6	-1,1	-0,4	-0,1	-0,3	-0,6	68,7	68,5	66,8
Portugal	3,6	3,2	2,3	-2,7	-3,5	-3,2	-7,9	-6,6	-5,9	58,1	59,4	60,2
Finlàndia	1,7	2,0	1,4	4,7	3,3	3,0	7,1	6,7	7,1	42,7	42,3	41,4
Suècia	2,0	2,0	1,6	1,3	0,8	1,2	4,2	4,4	4,9	52,6	50,9	49,5
Regne Unit	0,8	1,1	1,2	-1,3	-2,5	-2,5	-0,8	-1,5	-1,4	38,4	39,0	39,8
UE-15	1,9	1,8	1,6	-1,9	-2,3	-2,2	0,7	0,7	0,7	62,7	63,5	63,2
Zona euro	2,2	1,9	1,7	-2,2	-2,5	-2,4	0,9	1,0	1,0	69,2	69,9	69,6
EUA	1,4	1,9	1,5	-3,3	-4,8	-4,6	-4,7	-5,6	-6,1			
Japó	-1,4	-1,0	-1,1	-6,7	-7,0	-7,0	2,8	3,1	3,4			

Font: CE i elaboració propia.

2004. Pel que fa a Espanya, els valors han incrementat un 0,8% respecte del 2001, i el 2002 el valor de creixement de la taxa d'atur és de l'11,4% (el més elevat de la zona euro), valors al voltant dels quals es troben també les previsions per al 2003 i per al 2004. Cal destacar que l'any 2002 vuit països de la Unió Europea presenten unes taxes d'atur millors que les dels Estats Units: és el cas de Dinamarca, d'Irlanda, de Luxemburg, d'Holanda, d'Àustria, de Portugal, de Suècia i del Regne Unit.

La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat, l'any 2002, en un 2,2%, de manera que disminueix 0,2 dècimes respecte dels valors que es registraren durant l'exercici passat. Segons les previsions, sembla que aquesta tendència que té la inflació a baixar es mantindrà fins a l'any 2004, en què s'assolirà una taxa de creixement de l'1,7%. L'objectiu a mitjà termini del Banc Central Europeu és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual.

L'any 2002 ha augmentat el dèficit públic real a la zona euro respecte del 2001, ja que s'ha passat d'un dèficit de l'1,6% del PIB a un valor, l'any 2002, del 2,2% del PIB. Les previsions de la primavera del 2003, lluny de les tendències a la recuperació que es preveien durant l'exercici passat (en el qual es preveia una lleugera recuperació del dèficit, el qual l'any 2003 havia de passar a l'1,2% del PIB), tendeixen a empitjorar el dèficit públic real en aquesta zona, que assolirà uns valors del 2,5% i del 2,4% de dèficit els anys 2003 i 2004, respectivament.

El balanç de les operacions corrents amb la resta del món obté, l'any 2002, valors positius en l'àmbit regional de la Unió Europea (0,5% del PIB), si es considera únicament la zona euro de la Unió Europea; aquests valors positius són sensiblement superiors en assolir el 0,9% del PIB l'any 2002 i amb unes previsions de millorar lleugerament (amb uns valors prevists de l'1% del PIB) els anys 2003 i 2004. Es pot concloure que una gran part de la recuperació europea es fonamenta en la bona marxa del sector exterior; com a cas paradigmàtic cal esmentar Alemanya, país en el qual durant l'exercici passat es preveia un increment de fins a un punt positiu per als anys 2002 i 2003; aquest increment no tan sols s'ha assolit sinó que s'ha sobrepassat, ja que l'any 2002 s'ha arribat a un balanç positiu del 2,4% del PIB, i amb unes previsions d'estabilització entorn d'aquest increment per als anys 2003 i 2004.

Pel que fa a l'endeutament públic, els criteris de Maastricht estableixen que s'hauria d'haver situat entorn del 60% l'any 2003; el deute públic de la Unió Europea

l'any 2002 ha estat del 62,7% del PIB, i les previsions per al 2003 són del 63,5%. En el cas de la zona euro, l'endeutament públic esdevé superior, del 69,2% del PIB, amb una tendència a augmentar l'any 2003, de tal manera que aquest any es preveu que superarà en 10 punts percentuals el criteri que s'estableix en el tractat. Els països de la Unió Europea que clarament superaran aquest valor, segons les previsions, són Bèlgica, Grècia i Itàlia.

2.2

LA POLÍTICA ECONÒMICA

El retard de la fase de recuperació econòmica i el risc de deflació en el cas d'Alemanya han obligat el Banc Central Europeu a reforçar el caràcter expansionista de la política monetària mitjançant la reducció dels tipus d'interès, que ja es troben en uns mínims històrics. (Vegeu l'apartat 1.3.)

La política fiscal, es defineix en el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC) que va aprovar el Consell Europeu d'Amsterdam del 1997, el qual defensa el límit que el dèficit públic dels estats no pot superar el 3% del PIB.

El creixement del dèficit públic a Alemanya i a Portugal ja va obligar, el mes de febrer de 2002, que la Comissió Europea aplicàs per primera vegada el mecanisme d'alerta preventiva. L'agreujament progressiu del dèficit públic alemany al llarg del 2002 va provocar, el segon semestre del 2002, la primera crisi greu de l'Eurogrup, que va obligar que el comissari europeu d'Afers

Econòmics i Monetaris (Pedro Solbes) presentà, el mes de novembre, la Comunicació sobre el reforçament de la coordinació de les polítiques pressupostàries —COM (2002) 668 final, del 27/11/02.

Al llarg del 2003 la Comissió estudia la possibilitat d'iniciar un procediment contra França perquè el dèficit públic d'aquest país ha superat el 3% del PIB. Altrament, el dèficit ajustat al cicle del Regne Unit s'allunya cada vegada més de l'equilibri pressupostari.

D'altra banda, el Govern alemany ha presentat un pla de reformes —l'Agenda 2010— per tal de controlar el creixement del dèficit públic, que considera, entre altres mesures, retallar la despesa social i del subsidi d'atur, i reformar el sistema de pensions.

2.3

LA POLÍTICA SOCIAL I D'Ocupació

La política d'ocupació s'emmarca dins l'estratègia europea de l'ocupació de Luxemburg, que es concreta en l'estratègia de Lisboa, que fixa l'objectiu de la plena ocupació per a l'any 2010. En aquest sentit, el Consell Europeu de Barcelona de la primavera del 2002 va concretar els objectius de la Comissió en matèria d'ocupació.⁴

La política social dóna prioritat a prevenir les conseqüències de l'envelliment de la població i els efectes que té en la viabilitat del sistema públic de pensions. Fomentar el diàleg social és una altra prioritat de la política social, com recull la Comunicació de la Comissió del 26 de juny de 2002, sobre diàleg social europeu, força de modernització i canvi —COM (2002) 341 final—, i com expressen els acords (2003-2005) sobre el programa de treball dels agents socials europeus —UNICE/UEAP-ME, CEEP i ETUC— que es varen presentar en la Cimera del Diàleg Social Europeu (Brussel·les, 28 de febrer de 2002); l'Acord sobre el marc europeu sobre el teletreball, i l'Acord sobre el marc comú d'actuació per al desenvolupament de competències i de qualificacions, que es presentà en el Consell de Barcelona. També es va aprovar la Directiva 2002/14/CE, sobre el marc general d'informació i de consulta dels treballadors en la Comunitat Europea.

2.4

LA POLÍTICA REGIONAL I L'AMPLIACIÓ

En aquest apartat resumim els projectes principals d'Interreg III en els quals participen les Illes Balears, i també presentem unes consideracions sobre els efectes de l'ampliació.

4. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears* 2001, p. 115-120.

2.4.1. LA POLÍTICA REGIONAL

La memòria del CES del 2001 recull un breu resum sobre les principals polítiques regionals europees. (Vegeu-ne les pàgines 125-131.) En l'apartat esmentat es destaca la importància que té per a les Balears participar en la iniciativa comunitària Interreg III i, més concretament, en el capítol B (de cooperació transnacional entre autoritats nacionals, regionals i locals), el qual es divideix en diversos espais, en dos dels quals estan incloses les Balears: l'espai del Mediterrani occidental (MEDOC) i l'espai de l'Europa sud-occidental (SUDOE). A continuació presentem una llista dels projectes principals en els quals participen les Balears, corresponents a les convocatòries obertes durant el 2002.

Primera convocatòria del MEDOC, oberta de l'1 al 31 de maig de 2002:

Projectes aprovats i organismes de les Illes Balears que hi participen:

- SIMT – Associació Hotelera de la Platja de Palma
- RINAMET – Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Biodiversitat
- AQUANET – Consell Insular de Menorca

La segona convocatòria de MEDOC agrupa dues convocatòries el termini de les quals es va tancar el 15 de novembre de 2002. Els projectes aprovats són:

- ACCESIBILITÀ e INTERMODALITÀ – Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport, Direcció General de Transports
- MEROPE – Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport, Serveis Ferroviaris de Mallorca (SFM)
- CIMPA – Consorci per al Desenvolupament Econòmic de les Illes Balears (CDEIB)
- ENPLAN – Conselleria de Turisme, Direcció General de Coordinació Turística
- HYDROPTIMET – Universitat de les Illes Balears (UIB)
- ISOLATINO – Conselleria d'Hisenda i Pressuposts, Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica
- MEDWET Regions (cap de files) – Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Biodiversitat
- QUATER – Universitat de les Illes Balears
- ROL (cap de files) – Conselleria d'Innovació i Energia, Direcció General de Tecnologia i Comunicacions
- TETHYS – Universitat de les Illes Balears
- VILLAGETerraneo – Ajuntament de Calvià

Primera convocatòria del SUDOE, oberta del 24 de maig al 20 de juny de 2002:

- ISNOVA (cap de files) – Conselleria d'Innovació i Energia, Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació
- REPARTIR – Conselleria d'Innovació i Energia, Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació
- PORTSNETS – Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Litoral i Territori
- SUDMODE – Fundació Arts Nova

La segona convocatòria de SUDOE va estar oberta de l'1 de juliol al 15 de setembre de 2002, però encara no se'n coneixen els resultats.

2.4.2. ELS EFECTES DE L'AMPLIACIÓ

L'ampliació tindrà conseqüències directes en el finançament que actualment reben els quinze estats que en són membres, malgrat que en aquests moments ens trobam encara en una època de negociacions i en la qual es plantegen diferents teories. En primer lloc, es parla que els països que són beneficiaris dels fons de cohesió deixaran de ser-ho, ja que els nous països són més deficients pel que fa les infraestructures de transport i de medi ambient que els estats membres que actualment els reben.

D'altra banda, pel que fa als fons estructurals, es plantegen diferents teories,

com ara l'anglesa, que proposa que en lloc de tenir en compte les característiques de cada regió es consideri el país en conjunt, amb la qual cosa Espanya deixaria de rebre les ajudes dels fons. Si se segueix la teoria de mantenir els fons estructurals per regions, hi ha diferents punts de vista per al període 2007-2013. En primer lloc, després del Consell de Copenhaguen es va parlar de mantenir el total de 2000-2006 i destinar entre 92.000 i 97.000 milions d'euros per als països de l'actual UE15 (Unió Europea dels Quinze), i entre 145.000 i 150.000 milions d'euros per als candidats. Una altra teoria consisteix a incrementar un 1% el total del període 2000-2006 (242.127 milions d'euros), i repartir els fons de la manera següent: 134.000-139.000 milions d'euros per a la UE15 i 145.000-150.000 milions d'euros per als nous membres. D'altra banda, Holanda ha proposat reduir el pressupost actual a 200.000 milions d'euros, 55.397 dels quals s'han de destinar a la UE15 i la resta —144.607 milions d'euros—, als nous estats. Per acabar, la darrera teoria consisteix a incrementar el pressupost actual pel percentatge de l'annualitat (0,45) que es preveu en les perspectives financeres de Berlín en el PIB estimat de la UE25 (Unió Europea de vint-i-cinc membres) per al període 2007-2013, i limitar al 4% del PIB estimat per a 2007-2013 els recursos a aplicar en els nous estats membres.

En qualsevol cas, allò que no s'ha d'oblidar és que una vegada decidida la teoria, i en cas que continuïn els fons estructurals per als membres actuals de la UE15, serà, com fins ara, l'Administració central (en primer lloc,

seguint els criteris establerts per Brussel·les, però després aplicant criteris merament polítics) que decidirà si les Illes Balears han de continuar rebent fons o no, i quina quantitat n'han de rebre.

Les Illes Balears haurien de defensar un aspecte que cada vegada es té més en compte a Europa: la insularitat i la política per regions insulars ultraperifèriques, i caldria aprofitar el fet que dos dels nous estats membres són illes —Malta i Xipre— per aconseguir fons gràcies al reconeixement de la insularitat, que en la major part dels casos resta competitivitat a les nostres empreses, ens deixa en una posició desavantajosa i, a més a més, afecta negativament el benestar dels ciutadans.

3

ECONOMIA ESPANYOLA⁵

RESUM

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2002 profunditzen la desacceleració que va començar l'any anterior, en haver-se moderat la taxa de creixement del PIB a un 2%. Aquest fet s'explica fonamentalment perquè es contreu el ritme de creixement de la demanda interna i dels components principals d'aquesta demanda: la demanda de consum privat i la inversió. Com a conseqüència del deteriorament d'aquestes variables s'ha creat menys ocupació i, paral·lelament, ha augmentat la taxa d'atur.

El consum de les administracions públiques ha augmentat un 3,8%, creixement que va esdevenir insuficient per contrarestar els efectes de la disminució del consum privat.

Quant a l'oferta, el fet que es va registrar menys activitat és el resultat d'un comportament sectorial molt dispar. El sector primari i la indústria registraren un descens en la producció, i la construcció i els serveis mostraren un dinamisme considerable, encara que el sector energètic, amb un creixement del 8,3%, va ser el que va créixer més.

La inflació que es mesura a través de l'índex de preus de consum (IPC) se situà per quart any consecutiu per sobre de la inflació del 2% que s'estableix en el conjunt de la zona euro i que les autoritats espanyoles consideren com a objectiu intern d'inflació; la desviació de la inflació va suposar un augment del diferencial d'inflació respecte de la zona euro amb el conseqüent deteriorament nominal de la competitivitat de l'economia espanyola.

En aquest apartat analitzam l'evolució dels components principals de la demanda final, l'oferta productiva per grans sectors econòmics, la inflació i la política monetària, i el sector públic.

3.1

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2002 profunditzen la desacceleració que va començar l'any anterior. La moderació en la taxa de creixement del PIB del 2% (−0,7 punts menys que l'any anterior) és el resultat pitjor des de la recessió del 1993, encara que és menor que la mitjana que han experimentat els socis comunitaris. Aquest fet s'explica fonamentalment per la contracció del ritme de creixement de la demanda interna (−0,5 punts menys que l'any anterior) i dels components principals: la demanda de consum privat i la inversió. El consum privat presenta una baixada de −0,6 punts i la inversió, de −1,8 punts respecte de l'any anterior. El deteriorament de la inversió i l'atonía de la demanda de consum es varen traduir en el fet que es va crear menys ocupació i, per primera vegada des del 1994, va augmentar la taxa d'atur gairebé un punt percentual. (Vegeu el quadre I-3.)

L'atonía del consum privat s'explica per la moderació del creixement de l'ocupació, pel deteriorament de la renda real de les famílies a causa de l'encariment del cis-

5. En aquest apartat es recullen els aspectes de l'economia espanyola que destaca la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002* (p. 71-138), que ha elaborat el CES del Regne d'Espanya i que es va aprovar en la sessió ordinària del Ple de 28 de maig de 2003.

QUADRE I-3. QUADRE MACROECONÒMIC (1999-2002)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)

Conceptes	1999	2000	2001	2002(e)
PIB i agregats				
Producte interior brut	4,20	4,20	2,70	2,00
Consum privat nacional	4,70	3,90	2,50	1,90
Consum públic	4,20	5,00	3,10	3,80
Formació bruta de capital fix	8,70	5,70	3,20	1,40
Béns d'equip	7,60	4,70	-1,20	-4,10
Construcció	9,00	6,10	5,80	4,50
Demanda interna (1)	5,60	4,40	2,70	2,20
Exportació de béns i serveis	7,70	10,10	3,40	1,40
Importació de béns i serveis	12,70	10,60	3,50	2,20
Pro memòria				
PIB a p. constants (2) (milions d'euros)	507.220	528.440	542.568	553.476
PIB a p. corrents (milions d'euros)	565.200	609.320	651.640	693.924
Preus i costos				
Deflació del PIB	2,70	3,50	4,20	4,40
Preus de consum (desembre)	2,90	4,00	2,70	4,00
Costs laborals unitaris nominals totals	2,10	3,00	3,80	3,20
Mercat de treball				
Variació de l'ocupació	5,50	5,50	3,70	2,00*
Taxa d'atur	15,70	13,90	10,50*	11,40*
Sector exterior (saldo en % del PIB)				
Comercial	-5,10	-5,90	-5,40	-5,00
Compte corrent	-2,30	-3,10	-2,60	-2,60
Compte corrent i de capital	-1,20	-2,30	-1,70	-1,50
Necessitat de finançament AP, % PIB				
Administracions públiques totals	-1,17	-0,78	-0,14	-0,07
Administracions públiques centrals	n.d.	n.d.	-0,58	-0,47
Administracions territorials	n.d.	n.d.	0,83	0,70
Seguretat Social	n.d.	n.d.	-0,39	-0,30

(e) Estimacions.

(1) Aportació del creixement.

(2) Any base: 1995.

(*) Nova definició de l'atur.

Fonts: INE i Ministeri d'Economia i Hisenda, síntesi d'indicadors.

tell de consum, per la incertesa dels mercats financers i per les rendibilitats baixes d'aquests.

El consum de les administracions públiques va augmentar un 3,8%, creixement que va esdevenir insuficient per contrarestar els efectes de la disminució del consum privat.

El deteriorament de les expectatives empresarials —sobretot quant a la inversió en béns d'equip— explica la baixada de la inversió. Altrament, aquesta macro-magnitud va presentar una recuperació en les taxes trimestrals de creixement interanuals,⁶ la qual cosa segurament significa que ha començat un canvi d'expectatives empresarials, favorables a reprendre els processos d'inversió.

Aquesta represa de la inversió s'acorda amb una forta recuperació de les exportacions de béns, que han passat d'una taxa de creixement negativa d'un 3,7%, el primer trimestre, a una taxa positiva d'un 8,8%, el darrer trimestre de l'any 2002. En qualsevol cas, el dèficit net exterior de

béns i serveis ha incrementat, i ha augmentat dues dècimes l'aportació negativa al creixement del PIB.⁷

3.2

ELS SECTORS PRODUCTIUS

Quant a l'oferta, el fet que l'activitat que es va registrar va ser menor és el resultat d'un comportament sectorial molt dispar. El sector primari i la indústria (sense incloure-hi el sector energètic) registraren un descens de la producció, encara que inferior al de l'any 2001. La construcció i els serveis varen mostrar un dinamisme considerable en el creixement, encara que aquest dinamisme també va ser inferior al de l'any 2001. L'únic sector que va millorar molt considerablement respecte de l'exercici anterior és l'energètic, amb un creixement del 8,3%, 5,5 punts per sobre del creixement de l'any 2001. (Aquest creixement condiona que els valors de l'activitat industrial siguin positius per a l'any 2002.) (Vegeu el quadre I-4.)

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2000-2002)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2000	I trim.	-0,1	2,2	6,1	6,9	4,6
	II trim.	0,9	4,0	5,1	5,8	3,9
	III trim.	2,4	4,7	2,4	6,7	4,0
	IV trim.	3,3	6,4	2,4	6,2	3,5
	Mitjana	1,6	4,3	4,0	6,4	4,0

continua

6. D'un 0,7%, el primer trimestre, es passa a un 2,5%, el quart trimestre del 2002.

7. Les exportacions de béns i serveis han crescut un 1,4%, mentre que les importacions han augmentat un 2,2%.

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2000-2002)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2001	I trim.	-2,2	4,1	0,8	6,0	3,4
	II trim.	-3,7	2,7	1,4	5,8	3,5
	III trim.	-0,8	1,6	3,0	5,2	3,4
	IV trim.	-5,7	2,8	-0,6	4,8	2,6
	Mitjana	-3,1	2,8	1,2	5,4	3,2
2002	I trim.	1,9	7,8	-2,2	4,5	2,4
	II trim.	-0,9	8,9	-1,7	4,8	2,4
	III trim.	-3,3	8,4	0,7	5,6	1,9
	IV trim.	-5,7	8,0	1,2	4,8	2,2
	Mitjana	-2,1	8,3	-0,5	4,9	2,2

Font: INE, comptabilitat nacional trimestral d'Espanya.

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

Per segon any consecutiu, el sector primari registrà taxes de creixement negatives, i es va saldar el conjunt de l'any amb una baixada del 2,1% en termes de VAB —valor afegit brut— (-3,1% el 2001), però aquesta ocasió el descens en la producció va anar acompanyat de la destrucció d'ocupació (-5,3%). L'any començà amb unes taxes interanuals de creixement positives, que, el primer trimestre, revelaven un avenç de la producció primària de l'1,9%; en canvi, el quart trimestre tancà l'exercici amb un descens interanual del 5,7%. El balanç que s'extreu d'aquest deteriorament és que el sector primari va sostreure al creixement del VAB 0,7 dècimes de punt, 0,6 dècimes més que l'any 2001. De nou són les condicions meteorològiques adverses de l'any que expliquen

les collites pobres dels diferents conreus, a la qual cosa s'afegí al final de l'exercici una certa contracció de l'activitat pesquera.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

L'any 2002 l'activitat industrial, mesurada a través del VAB, registrà un retrocés mitjà anual del 0,5%, 1,7 punts per sota del creixement de l'any anterior, de manera que es confirma la desacceleració que va començar el sector secundari l'any 2000. Malgrat això, des d'una perspectiva trimestral, s'observa que el resultat mitjà anual va respondre al deteriorament d'aquesta activitat durant la primera meitat de l'exercici; a partir del tercer trimestre la producció industrial va tornar a presentar variacions positives que, el darrer trimestre, assoliren un 1,2% en

termes interanuals respecte del mínim que es va marcar el primer trimestre, un -2,2%. El comportament desfavorable de l'activitat industrial es va saldar amb una aportació negativa al creixement del VAB total de 0,1 punts.

En general, l'energia, com a branca d'activitat, assolí un creixement del VAB del 8,3 en termes interanuals, 5,5 punts percentuals per sobre de l'increment del 2001. Amb aquest creixement contribuï amb 3,2 dècimes de punt al creixement del producte total.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

De nou, l'any 2002 el sector de la construcció fou el component més dinàmic pel que fa a l'oferta. El creixement interanual del VAB fou del 4,9%, 5 dècimes per sota del creixement del 2002, i encara que confirmà l'alentiment que aquesta activitat experimenta des del primer trimestre del 1999, fou un ritme molt superior al de les altres branques d'activitat, i superà en 2,9 punts el creixement estimat per al conjunt del PIB, al qual va aportar 4 dècimes de punt, igualment com el 2001. Malgrat l'esmoreïment del creixement de la branca de la construcció, l'anàlisi trimestral revela que, el tercer trimestre de l'any, va pujar lleugerament, i va passar a créixer en termes interanuals un 5,6%.

El comportament del sector de la construcció els darrers anys s'ha de qualificar almenys d'atípic, ja que tradicionalment aquesta branca ha mantingut un marcat caràcter procíclic, i en ocasions s'havia usat com a indicador avançat de l'acti-

tat general. Paradoxalment, des que començà la fase d'alentiment econòmic actual, el creixement de la construcció s'ha resistit clarament a baixar, la qual cosa respon a la conjunció d'una sèrie de factors que han propiciat el manteniment d'aquesta activitat, sobretot en la subbranca de l'edificació. Els tipus d'interès baixos, la introducció física de la moneda única i els rendiments escassos que han ofert tant els mercats borsaris com la renda fixa —que desvià l'interès dels inversors al mercat immobiliari— coadjuvaren a mantenir la demanda en aquest segment de l'activitat, i això malgrat que l'alentiment de l'activitat econòmica general començà a fer-se notar en els nivells d'ocupació i, en conseqüència, en els ingressos familiars que, d'altra banda, hagueren de fer front a uns preus dels habitatges cada vegada més alts.

3.2.4. ELS SERVEIS

Durant el 2002, es confirmà l'alentiment gradual del VAB del sector de serveis que es produeix des del quart trimestre del 1999. D'aquesta manera, el creixement que es va registrar en el conjunt de l'any fou del 2,2%, un punt per sota de l'any 2001. Aquest ritme d'avançada és resultat de l'esmoreïment del creixement dels serveis de mercat, que creixeren un 1,9%, 1,4 punts per sota del creixement de l'exercici anterior, i que no es va poder compensar per l'acceleració dels serveis de no-mercat, que creixeren un 3,5%.

Quant a l'aportació al creixement del producte total, el sector de serveis hi va

contribuir amb 1,8 punts percentuals, dues dècimes menys que l'any anterior, i un 26,8% de l'aportació esmentada correspon als serveis que no es destinen a la venda.

3.3

LA INFLACIÓ I LA POLÍTICA MONETÀRIA

La inflació que es mesura a través de l'índex de preus de consum s'ha situat per quart any consecutiu per sobre de l'objectiu d'inflació del 2,0% que s'estableix per al conjunt de la zona euro i que les autoritats espanyoles consideren com a objectiu intern d'inflació. De fet, aquest límit és el que es recull en les actualitzacions dels programes d'estabilitat que es presenten anualment.

Aquesta desviació de la inflació s'ha saldat, a més, amb un augment del diferencial d'inflació respecte de la zona euro amb el consegüent deteriorament nominal de la competitivitat de l'economia espanyola. La política monetària que estableix el Banc Central Europeu, encara que es comporti de manera procíclica, ha tingut pocs efectes sobre la inflació. A més, la reducció dels tipus d'interès al final del 2002 podria dificultar-ne el control a mitjà termini. (Vegeu l'apartat 2.2.)

Malgrat que el preu dels doblers es va mantenir al llarg de l'any en uns nivells molt baixos, els mercats borsaris espanyols no es recuperaren l'any 2002, i així

compartiren la crisi amb la resta de borses occidentals.

És destacable que només 14 de les 57 rúbriques que formen l'índex de preus de consum quedaren per sota de l'objectiu d'inflació del Govern (2,0%). La rúbrica més inflacionista fou la dels llegums i les hortalisses, amb una taxa d'inflació interanual del 19,2% el mes de desembre, mentre que la rúbrica de carn d'oví fou la més deflacionista, amb una baixada de l'índex del 7,9% mesurat en termes interanuals.

En canvi, quatre rúbriques —la del transport personal, amb una inflació interanual del 4,9%; la del turisme i l'hotele-ria, 5,9%, i les de peces de roba, tant de dona (5,6%) com d'home (4,9%)— foren les que repercutiren més en l'índex general, i són les que expliquen, soles, gairebé la meitat de la inflació del 2002, any en què la ponderació que tenen en l'índex de preus de consum només assoleix un 35,3%.

A totes les comunitats autònomes es va seguir la tendència alcista de l'índex general, i totes superen el nivell d'inflació objectiu del Govern. Sis comunitats autònomes superaren la taxa d'inflació general interanual del desembre, del 4,0%, i hi destaquen els augments de les Illes Balears (4,5%) —que per segon any consecutiu fou la comunitat autònoma més inflacionista—, de Múrcia (4,4%) i de Catalunya i de Galícia (ambdues, amb un 4,3%). D'altra banda, les regions amb els nivells d'inflació més baixos foren les Canàries (3,2%), Extremadura (3,5%) i Castella i Lleó (3,6%). (Vegeu el quadre I-5.)

QUADRE I-5. IPC PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1993-2002)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DE DESEMBRE)

Com. Autònomes	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Andalusia	4,7	4,5	4,4	2,9	1,6	1,1	2,4	3,8	2,8	3,9
Aragó	4,3	4,4	3,9	3,9	1,5	1,2	3,2	3,7	2,5	4,1
Astúries	5,1	4,7	4,6	3,1	2,2	1,5	2,6	4,3	2,4	3,8
Illes Balears	4,7	5,1	4,6	3,6	2,3	1,5	3,0	3,8	3,7	4,5
Illes Canàries	5,3	5,4	4,6	2,3	2,5	2,4	2,4	3,5	2,4	3,2
Cantàbria	4,3	4,0	4,6	3,2	1,8	1,7	2,9	3,5	3,0	3,7
Castella-la Manxa	5,3	4,2	4,8	3,5	1,8	0,5	3,0	4,1	2,3	3,8
Castella i Lleó	5,2	4,3	4,3	3,4	1,8	0,9	3,1	4,1	2,5	3,6
Catalunya	5,2	4,1	4,3	3,7	2,1	1,8	3,5	4,2	2,8	4,3
País Valencià	4,5	3,9	4,3	3,1	2,1	1,4	2,6	4,0	2,7	4,1
Extremadura	5,0	5,2	4,3	3,8	1,7	1,1	1,8	3,6	2,9	3,5
Galícia	5,0	4,7	4,3	3,2	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3
Madrid	4,8	4,1	3,7	2,6	2,3	1,1	2,8	3,9	2,5	3,9
Múrcia	4,1	4,8	4,7	3,4	2,5	1,7	3,2	4,8	2,6	4,4
Navarra	6,0	4,7	5,7	3,8	2,5	1,4	3,3	4,1	2,7	3,9
País Basc	5,1	4,5	4,5	3,5	2,2	2,3	3,0	3,8	3,4	3,9
La Rioja	4,8	4,9	4,8	4,0	2,1	1,9	3,6	4,5	3,6	3,8
Índex general	4,9	4,3	4,3	3,2	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0

Font: INE.

3.4

EL SECTOR PÚBLIC

L'extraordinari augment de la recaptació impositiva que es produí l'any 2002, malgrat la feblesa que mostrà la demanda, va permetre compensar l'expansió de la despesa pública i mantenir la magnitud del dèficit públic del conjunt d'administracions públiques en un nivell semblant al de l'exercici anterior, al voltant del 0,1 % del PIB.

Com recull l'actualització del Programa d'estabilitat del Regne d'Espanya 2002-

2006, contenir la despesa pública corrent i rebaixar la pressió fiscal directa segueixen essent els objectius de la política fiscal espanyola a mitjà termini, malgrat les incerteses que pesen sobre la conjuntura econòmica. En aquesta línia, els pressuposts públics per al 2003, els primers que s'han aprovat d'acord amb les lleis d'estabilitat pressupostària i que recullen íntegrament la descentralització competencial i financera a les comunitats autònomes que es va aprovar l'any 2001, aposten per obtenir equilibris pressupostaris compatibles amb la reducció de la recaptació per impostos directes que es produirà després

que entrin en vigor les importants reformes tributàries que s'aproven el 2002: la reforma de l'impost sobre la renda de les persones físiques, la reforma del règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i la modificació de l'impost d'activitats econòmiques, que s'aprova en el marc d'una reforma més àmplia del sistema de finançament local.

En termes de comptabilitat nacional, el dèficit de les administracions públiques en conjunt l'any 2002 va ser de 466 milions d'euros, quantitat que amb prou feines representa una dècima de punt del PIB, un resultat lleugerament inferior al que es va obtenir l'any 2001.

Malgrat això, els resultats foren desiguals en els diferents subsectors públics. Així, tant l'Administració de l'Estat (l'Estat i els organismes que en depenen) com les administracions territorials (les comunitats autònomes i les corporacions locals) presentaren dèficits equivalents al 0,5% i al 0,3% del PIB. (Vegeu el quadre I-6.)

El fet que el creixement de les despeses no financeres (7,3%) fos menys intens

que el dels ingressos (7,5%) va permetre escurçar les diferències entre ambdues magnituds i reduir la necessitat de finançament de les administracions públiques en conjunt. El comportament expansiu de les despeses no financeres, tant corrents com de capital —amb unes taxes de creixement significativament més altes que les de l'exercici precedent—, en gran part respon al deteriorament de la situació del mercat de treball. Així, el major dinamisme de la rúbrica principal de la despesa corrent —les prestacions socials, que creixen un 8,9%— reflecteix en gran part l'increment de les partides que es destinen a donar cobertura als treballadors en situació de desocupació. Concretament, l'any 2002 es registraren 80.246 nous perceptors de les prestacions de desocupació, la major part contributives, la qual cosa suposa un increment del 8,7% pel que fa al 2002, de tal manera que, per primera vegada des del 1997, el nombre de beneficiaris superà el milió de persones. En conseqüència, la despesa en prestacions de desocupació de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM) augmentà un 25% respecte del 2002, de manera que es des-

QUADRE I-6. CAPACITAT (+) O NECESSITAT (–) DE FINANÇAMENT PER SUBSECTORS (2001–2002) (EN MILIONS D'EUROS I TAXA DE VARIACIÓ)

	2001		2002	
	Milions €	% PIB	Milions €	% PIB
Administració central	1.603	0,25	1.651	0,23
Estat i organismes	-3.799	-0,58	-3.257	-0,47
Administracions de la Seguretat Social	5.402	0,83	4.888	0,70
Administracions territorials	-2.544	-0,39	-2.117	-0,30
Administracions públiques	-941	-0,14	-466	-0,07

Font: Intervenció General de l'Administració de l'Estat (IGAE).

vià notablement de les previsions del pressupost inicial. (Vegeu el quadre I-7.)

Quant a les despeses corrents, el consum intermedi, les transferències en espècie i les subvencions a la producció també

registraren taxes de creixement superiors a les del PIB nominal, en contrast amb la remuneració dels assalariats, que va créixer només el 5,2%, i amb els pagaments d'interessos del deute, que es reduïren un 2,5%. Així mateix, les despeses de capital

QUADRE I-7. COMPTES NO FINANCERS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES* (2001-2002)

Conceptes	Milions d'€		% del PIB		% de variació	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Ingressos no financers	255.336	274.603	39,2	39,6	7,4	7,5
Ingressos corrents	251.042	270.875	38,5	39,0	7,2	7,9
Imposts directes	65.506	73.145	10,1	10,5	6,8	11,7
Imposts indirectes	74.229	81.022	11,4	11,7	4,1	9,2
IVA	36.852	40.093	5,7	5,8	3,8	8,8
Altres impostos sobre la producció	37.377	40.929	5,7	5,9	4,4	9,5
Cotitzacions socials	88.361	93.858	13,6	13,5	8,9	6,2
Altres recursos corrents	22.946	22.850	3,5	3,3	12	-0,4
Ingressos de capital	4.294	3.728	0,7	0,5	25,8	-13,2
Imposts sobre el capital	2.567	2.549	0,4	0,4	5,8	-0,7
Transferències de capital	1.727	1.179	0,3	0,2	74,8	-31,7
Despeses no financeres	256.277	275.069	39,3	39,6	5,7	7,3
Despeses corrents	225.802	241.732	34,7	34,8	5,3	7,1
Remuneració d'assalariats	67.591	71.084	10,4	10,2	6,1	5,2
Consum intermig	26.664	29.258	4,1	4,2	6,6	9,7
Transferències en espècie adquirides en el mercat	16.818	18.432	2,6	2,7	6,6	9,6
Prestacions socials ¹	79.654	86.704	12,2	12,5	6,0	8,9
Subvencions a la producció	7.144	7.672	1,1	1,1	-0,5	7,4
Interessos	20.288	19.781	3,1	2,6	1,4	-2,5
Altres usos corrents	7.643	8.801	1,2	1,3	0,4	15,2
Despeses de capital	30.475	33.337	4,7	4,8	9,0	9,4
Formació bruta de capital	20.723	22.907	3,2	3,3	8,4	10,5
Altres usos de capital	9.752	10.430	1,5	1,5	10,4	7,0
Capacitat (+) i necessitat (-) de finançament	-941	-466	-0,1	-0,1	-80,1	-50,5
Pro memòria: PIB	651.640	693.924	100	100	6,9	6,5

¹ Diferents de les transferències socials en espècie

* Metodologia de comptabilitat nacional, en milions d'euros, % respecte del PIB i taxes de variació
Font: IGAE.

creixeren de manera significativa, un 9,4%, creixement la major part del qual és a causa de l'empenta de la formació bruta de capital, que al final del període incrementa una dècima el pes sobre el PIB, de manera que se situa en el 3,3%.

En canvi, els ingressos públics presentaren un caire procíclic, ja que experimentaren un creixement superior al que es va registrar l'any 2001 i, com ja s'ha comentat, superior al PIB, en un context d'alentiment de l'economia i en particular del consum, de la massa salarial i de l'ocupació. Aquest resultat sorprenent va tenir com a causa, a més, l'augment important de la recaptació dels impostos sobre la renda i sobre el consum, precisament els principals estabilitzadors automàtics del pressupost d'ingressos. D'un costat, els ingressos per impostos directes creixeren ni més ni menys un 11,7%, un resultat que pot atribuir-se en part a l'augment de la «progressivitat en fred» que deriva de la manca d'ajustament de la tarifa i de les reduccions de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), però sobretot s'ha d'atribuir a un augment conjuntural de la recaptació de l'impost de societats com a conseqüència que ha entrat en vigor el nou tractament fiscal de la reinversió dels beneficis extraordinaris, al qual s'han acollit perquè és més avantatjós i implica un avenç de la tributació respecte del sistema anterior.

D'altra banda, els impostos indirectes augmentaren un 9,2%, una evolució que contrasta obertament amb la moderació del creixement del consum privat (5,6%). Encara que aquest extraordinari dinamisme segurament ha estat propiciat per

l'entrada en vigor d'algunes reformes tributàries que s'adrecen a augmentar la pressió fiscal sobre el consum d'alguns productes amb demanda no elàstica —com l'augment del tipus de l'impost sobre el valor afegit (IVA) aplicable al butà, als peatges de les autopistes i als ciclomotors, o la pujada dels impostos sobre l'alcohol i el tabac—, hi han hagut de concórrer factors addicionals.

Els ingressos per les cotitzacions socials, en canvi, moderaren el creixement pel que fa al 2001 i registraren una taxa d'augment inferior a la del PIB, un resultat d'acord amb l'alentiment de l'augment de l'afiliació i amb les bases de cotització menors dels treballadors que s'incorporen al sistema l'any 2002.

En darrer lloc, la resta dels recursos corrents experimenta un retrocés a causa fonamentalment que disminueixen els beneficis del Banc d'Espanya. També es redueixen significativament els ingressos de capital, encara que és una partida de rellevància escassa.

4

LES BALEARS I ANÀLISI COMPARATIVA REGIONAL⁸

RESUM

La recuperació econòmica que era tan esperada no s'ha arribat a produir durant el 2002 i, en general, el camí de l'alentiment econòmic ha estat constant durant aquest any tant en l'àmbit regional com en l'àmbit internacional, en què destaca la difícil situació de països com Alemanya o França, la qual cosa és una de les causes que expliquen una campanya turística feble i l'irremeiable efecte negatiu sobre el creixement econòmic, en què les Balears han registrat el creixement menor respecte del conjunt de comunitats autònomes.

La immigració continua subministrant mà d'obra als sectors econòmics de les Illes Balears i en especial al sector de la construcció, que presenta signes evidents de refredament.

El comportament dels preus continua essent l'assignatura pendent tant a la nostra comunitat autònoma com a la resta de l'Estat.

En el sector primari s'han superat els efectes psicològics de les epidèmies dels anys anteriors, però a pesar d'aquest fet, segons la FUNCAS (Fundació de les Caixes d'Estalvis Confederades per a la Investigació Econòmica i Social), el sector agrícola ha crescut en taxes negatives, a la vegada que és palesa una baixada de la productivitat. Quant a la indústria, va créixer lleugerament per sota de la mitjana nacional, però el fet que es reduís l'ocupació en el sector va provocar un augment important de la productivitat. La construcció ha tornat a destacar en creixement respecte de la resta de sectors, però no amb l'energia dels anys anteriors. En els serveis, segons la FUNCAS, les Balears han estat l'única comunitat autònoma de tot l'Estat que ha obtingut una taxa de creixement negativa (-0,13%).

D'altra banda, les Balears continuen caracteritzant-se per tenir uns nivells de renda i de capacitat de finançament més alts que la major part de comunitats autònomes. En termes de renda familiar bruta disponible (RFBG) en paritat de poder de compra al llarg del bienni 2000-2002 s'ha passat d'ocupar la primera posició a ocupar-ne la desena.

Finalment, es presenta una estimació dels índexs de Gini i de pobresa relativa, que permeten afirmar que la distribució de la renda de les Illes és més igualitària que la del conjunt de l'Estat.

4.1

INTRODUCCIÓ

Estructuram l'anàlisi de l'economia balear en els apartats següents: introducció, l'evolució dels grans components de la demanda final, l'evolució sectorial amb relació a la resta de comunitats autònomes, l'anàlisi dels preus, dels excedents i de la capacitat de finançament, i per acabar analitzam el benestar econòmic i la distribució de la renda.

En el transcurs de l'any 2002 la recuperació econòmica no s'ha confirmat i en general l'alentiment econòmic ha esdevingut la tònica més freqüent al llarg de l'any, en què els països més representatius de la situació esmentada han estat Alemanya i França. (Vegeu els apartats 1 i 2 d'aquest capítol.) Una primera conseqüència d'aquest panorama és la campanya turística dèbil, que ha condicionat que durant l'any

8. L'anàlisi comparativa regional es realitza a partir de la base de dades de la FUNCAS, que és una de les més completes i actualitzades per fer aquest tipus d'anàlisis. Aquestes dades presenten diferències respecte de les estimacions que fa el Govern de les Illes Balears a través de l'Institut Balear d'Estadística i de les conselleries. Per tant, només utilitzam la base de dades de la FUNCAS en l'apartat 4.3, per fer l'anàlisi comparativa regional, i en l'apartat 4.4.1, en què també es fa una anàlisi comparativa regional en relació amb els comportament dels excedents i de la inversió.

2002 la taxa de creixement del PIB de les Balears se situà per sota d'Espanya, de manera que s'ha aproximat als valors que ha obtingut la Unió Europea i més concretament la zona euro. (Vegeu el gràfic I-1.)

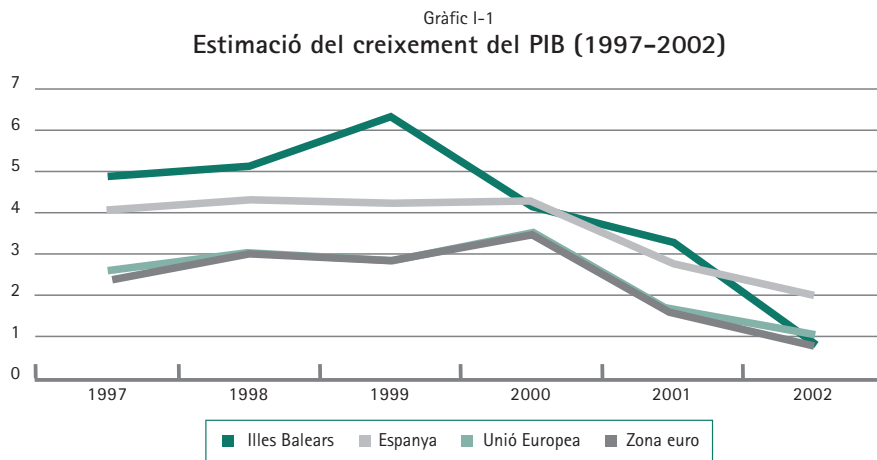
La immigració continua subministrant mà d'obra als sectors que en necessiten per tal de mantenir el creixement de l'economia. Així, la situació econòmica actual —amb un creixement econòmic feble i uns creixements negatius de la productivitat—⁹ ha derivat en escenaris en què són compatibles els creixements de la població ocupada amb els augments de les taxes d'atur. (Vegeu l'apartat 1.2 del capítol II.)

El comportament dels preus és encara una assignatura pendent a la nostra comunitat, i és un element que ens resta competitivitat respecte de l'entorn. Aquest mal comportament és apreciable tant des del

seguiment dels preus amb l'IPC com a través del deflactor del PIB.

Altrament, el comportament de la renda, del consum, de l'estalvi i de la inversió continuen condicionant una necessitat de finançament per part del sector privat que contrasta amb la forta capacitat de finançament del sector públic. El saldo regional presenta una capacitat de finançament que en termes del PIB és el més elevat de l'Estat.

Finalment, l'anàlisi del benestar econòmic i de la distribució de la renda en relació amb l'índex de Gini donen una distribució de la renda més igualitària que la de la resta de l'Estat. S'obté el mateix resultat quant a l'anàlisi de la pobresa, ja que les Balears presenten un percentatge de llars en situació de pobresa inferior al del cas espanyol.

Font: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

9. Vegeu la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002*. (p. 115). CES del Regne d'Espanya. Madrid, 2003

4.2

L'ECONOMIA A LES BALEARS

L'estimació del creixement de l'economia a les Balears per a l'any 2002 varia segons la font que es consulta. D'aquesta manera, els valors s'emmarquen en una franja un poc superior al punt percentual i, a diferència de l'any 2001, es recullen estimacions de caire positiu i altres de caire negatiu. L'estimació més pessimista l'ha elaborada la Confederació d'Associacions Empresariales de Balears (CAEB), amb un valor de creixement del -0,6%, enfront de l'estimació més optimista, que ha presentat Hispalink i que en preveu el 0,9%. (Vegeu el gràfic I-2.)

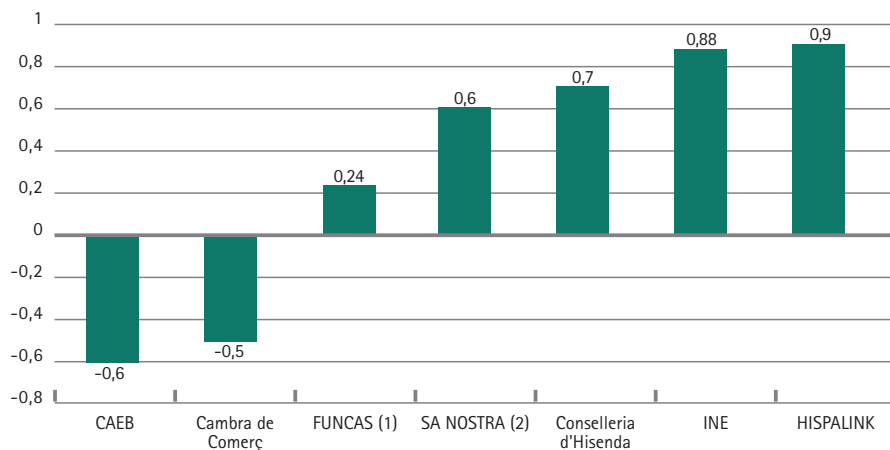
Cal destacar que el passat 18 de juny l'Institut Nacional d'Estadística (INE) va presentar les dades regionalitzades de la comptabilitat regional d'Espanya, base 1995 (CRE-95), en què les Balears recullen el crei-

xement més baix del conjunt de comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic I-3.)

Igualment, les Balears presenten una taxa real de creixement del PIB acumulada entre 1995-2002 inferior a la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-4.)

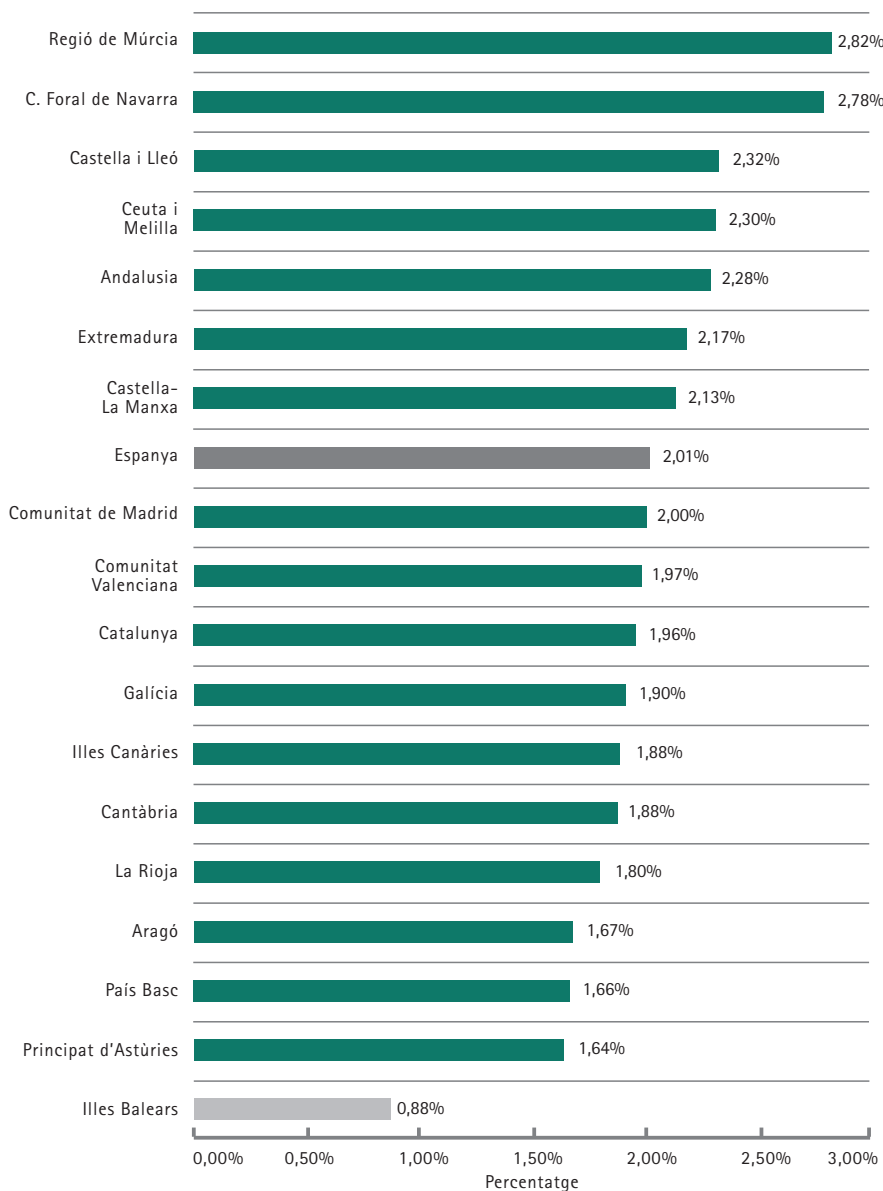
Segons les dades de la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica de la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts, el valor del PIB balear de l'any 2002 se situa en 11.644,03 milions d'euros de l'any 1990, i en termes corrents el valor que té és de 18.269,01 milions d'euros (3,1 bilions de pessetes). El creixement insular ha estat superior a les illes menors, i destaca el creixement de Menorca, amb un 1,8%. Per sectors productius, destaca el creixement del sector primari, amb un 2,6%, seguit del sector industrial (0,8%). El creixement de la construcció i dels serveis fou semblant, amb una taxa del 0,6%. El pes relatiu sec-

Gràfic I-2
Estimació del PIB de l'any 2002 a les Illes Balears

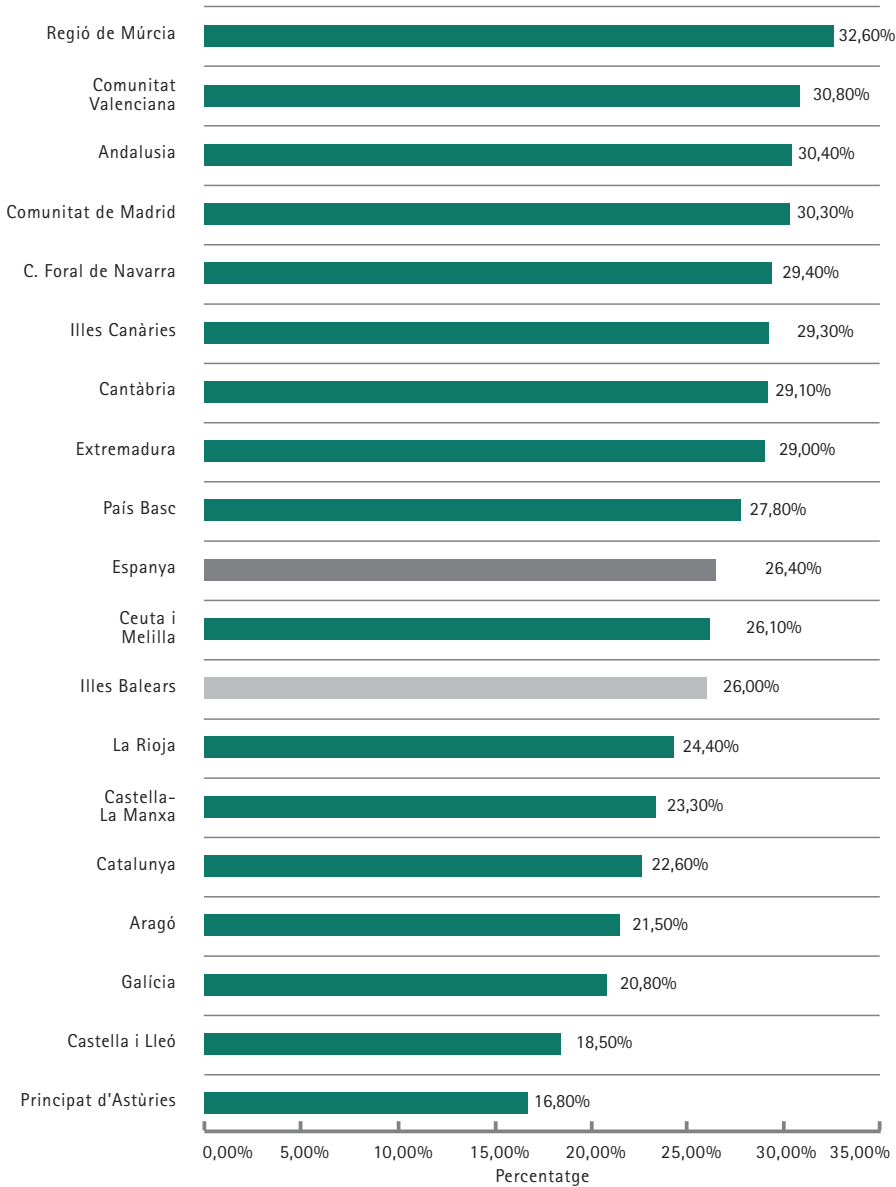
Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-3
Taxa de creixement del PIB entre
2001 i 2002 en termes reals

Font: INE.

Gràfic I-4
Taxa de creixement del PIB entre
1995 i 2002 en termes reals

Font: INE.

torial es distribueix de la manera següent: el 80,94% correspon al sector de serveis; el 9,13%, al sector industrial, el 8,45%, al sector de la construcció, i l'1,48% restant, al sector primari. (Vegeu el quadre I-8.)

Pel que fa al ritme de creixement real dels components principals de la demanda

final, s'observa que al llarg del darrer quadrienni (1999-2002) ha baixat significativament la demanda de consum privat (-4,84 punts percentuals), i també s'ha donat una forta contracció de la demanda d'inversió en termes de la formació bruta de capital fix (FBCF) de més de 21 punts percentuals. (Vegeu el quadre I-9.)

QUADRE I-8. EVOLUCIÓ DE L'ECONOMIA REGIONAL: ESTIMACIÓ DE LA DESAGREGACIÓ DEL PIB BALEAR (EN MILIONS D'EUROS) (2001-2002)

Euros constants de 1990				
	2001	2002	% variació	Pes del sector*
Sector primari	168,33	172,71	2,60	1,48
Sector industrial	1054,73	1063,10	0,79	9,13
Sector de construcció	977,52	983,89	0,65	8,45
Sector de serveis	9.363,25	9.424,33	0,65	80,94
Economia balear	11.563,84	11.644,03	0,69	100

* Pes del sector respecte del total (ambdós, en euros constants) de l'any 2002.

Font: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

QUADRE I-9. EVOLUCIÓ DE LA DEMANDA FINAL DE CONSUM I D'INVERSIÓ (1990-2003)

	Consum privat dels residents	Formació bruta de capital fix (FBCF)
1990	3,44	-4,78
1991	7,99	-9,40
1992	3,62	-17,83
1993	-1,72	-20,77
1994	1,18	40,87
1995	2,20	3,72
1996	2,17	3,38
1997	2,01	37,53
1998	4,18	22,30
1999	5,64	20,40
2000	2,00	6,30
2001	1,30	5,20
2002	0,80	-0,80
2003	1,30	5,80

Font: Estimació pròpia de la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

4.3

L'ESTRUCTURA I EL COMPORTAMENT DELS SECTORS PRODUCTIUS PRINCIPALS

Sobre la base de les dades de la FUNCAS,¹⁰ s'analitza a continuació l'evolució comparativa sectorial de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

4.3.1. EL SECTOR PRIMARI

L'any 2002 s'han superat els efectes psicològics de les epidèmies bovina, porcina i ovina de l'any anterior. (Vegeu l'apartat 5.2.2.) Segons la FUNCAS, el sector agrícola balear ha mostrat al llarg del 2002 un creixement lleugerament positiu (0,4%), de manera que ha quedat per sota del comportament en l'àmbit nacional (1,11%) i de l'arc mediterrani (1,63%). (Vegeu el quadre I-10.)

QUADRE I-10. AGRICULTURA I PESCA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	
Aragó	987,6	968,4	-1,94	-3,59	1,71
Astúries	343,7	345,0	0,38	5,40	-4,76
Illes Canàries	684,0	672,4	-1,70	-11,04	10,50
Cantàbria	317,6	318,5	0,28	-10,82	12,46
Castella i Lleó	2.823,3	2.921,6	3,48	-6,06	9,48
Castella-la Manxa	2.195,1	2.192,2	-0,13	-10,58	11,68
Extremadura	1.461,4	1.490,2	1,97	-4,57	6,85
Galícia	1.985,7	1.991,0	0,27	-12,77	14,95
Madrid	191,7	192,6	0,47	3,25	-2,70
Navarra	431,5	437,5	1,39	-1,26	2,68
País Basc	559,0	523,6	-6,33	15,18	-18,68
La Rioja	646,4	648,3	0,29	-13,15	15,47
Ceuta i Melilla	8,3	8,5	2,41	55,56	-34,17
Arc mediterrani					
Andalusia	7.831,8	7.917,4	1,09	-4,04	5,35
Catalunya	1.857,5	1.951,7	5,07	-2,16	7,39
Comunitat Valenciana	1.906,9	1.914,8	0,41	-5,18	5,90
Múrcia	1.448,6	1.473,1	1,69	-4,81	6,83
Total de l'arc	13.044,8	13.257,0	1,63	-4,02	5,88
Illes Balears	243,3	244,3	0,41	2,44	-1,98
Espanya	25.923,4	26.211,1	1,11	-5,68	7,19

¹ Preus de 1995

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.

10. Vegeu la nota 8. Pel que fa a aquesta base de dades cal tenir en compte la dificultat que comporta estimar la productivitat per comunitats autònomes que tenen un pes residual sobre el total, com és el cas de les Balears.

Aquest fet, a més de l'augment dels ocupats en un 2,44%¹¹—creixement molt superior al dels ocupats a Espanya (-5,68%) i a l'arc mediterrani (-4,02%)—, ha ocasionat una baixada sensible de la productivitat de l'agricultura a les Balears (-1,98%) per comparació a les comunitats autònomes de l'entorn: Andalusia (5,35%), Catalunya (7,39%), la Comunitat Valenciana (5,90%), i Múrcia (6,83%).

4.3.2. LA INDÚSTRIA

La indústria a les Balears va créixer durant el 2002 un 0,91%, 0,16 punts per sota

de la xifra que va assolir la mitjana nacional (1,07%), i 0,17 punts per sota de la de l'arc mediterrani (1,08%). Però la baixada major de l'ocupació a les Balears (-2,20%), respecte d'Espanya (-0,44%) i de l'arc mediterrani (-0,68%), ha fet que superàs en termes de productivitat les altres zones, amb un valor del 3,17% enfront de l'1,52% i de l'1,77% respectivament. D'aquesta manera, les Illes Balears s'han convertit en la sisena comunitat d'Espanya amb un creixement major de la productivitat en el sector industrial, després de Ceuta i Melilla (106,54%), Castella i Lleó (5,65%), Extremadura (5,15%), Múrcia (5,02%) i Madrid (3,40%). (Vegeu el quadre I-11.)

QUADRE I-11. INDÚSTRIA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	4.604,0	4.651,4	47,4	1,03	-2,08	3,18
Astúries	3.124,6	3.155,2	30,6	0,98	2,09	-1,09
Illes Canàries	1.992,4	2.019,6	27,2	1,37	-0,62	2,00
Cantàbria	1.503,2	1.509,0	5,8	0,39	2,45	-2,02
Castella i Lleó	7.247,7	7.333,0	85,3	1,18	-4,23	5,65
Castella-la Manxa	4.252,5	4.245,2	-7,30	-0,17	-0,89	0,72
Extremadura	1.326,5	1.336,5	10,0	0,75	-4,18	5,15
Galícia	6.725,4	6.819,2	93,8	1,39	5,60	-3,99
Madrid	14.609,3	14.787,7	178,4	1,22	-2,10	3,40
Navarra	3.036,7	3.072,0	35,3	1,16	-1,14	2,33
País Basc	10.597,0	10.717,1	120,1	1,13	1,84	-0,70
La Rioja	1.182,3	1.199,3	17,0	1,44	6,12	-4,41
Ceuta i Melilla	74,6	75,5	0,9	1,21	-51,00	106,54

Continua

11. Són només els afiliats al règim general de la Seguretat Social. (Vegeu l'apartat 5.1.)

QUADRE I-11. INDÚSTRIA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Arc mediterrani						
Andalusia	10.226,4	10.359,0	132,6	1,30	-1,32	2,65
Catalunya	29.523,9	29.913,8	389,9	1,32	-1,56	2,93
Comunitat Valenciana	14.288,9	14.331,2	42,3	0,30	1,95	-1,62
Múrcia	2.474,8	2.521,0	46,2	1,87	-3,00	5,02
Total de l'arc	56.514,0	57.125,0	611,0	1,08	-0,68	1,77
Illes Balears	1.433,9	1.446,9	13,0	0,91	-2,20	3,17
Espanya	118.224,1	119.492,6	1.268,5	1,07	-0,44	1,52

¹ Preus de 1995

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.

4.3.3. LA CONSTRUCCIÓ

Aquest any el sector de la construcció ha tornat a destacar quant a creixement respecte de la resta de sectors, però no amb l'espectacularitat dels anys anteriors ja que durant el 2002 el VAB va créixer un 2,79%, dada que se situa per sota de la mitjana espanyola (3,63%) i de l'arc mediterrani (3,98%). L'ocupació decreix, ja que a les Balears el nombre d'ocupats durant el 2002 va baixar un -0,04%, la qual cosa va causar en el sector un augment de la productivitat del 2,83%, de manera que se superaren els valors que obtingueren la mitjana espanyola (0,22%) i de l'arc mediterrani (0,84%). D'aquesta manera les Balears s'han situat durant l'any 2002 com la quarta comunitat autònoma en creixement de la productivitat en el sector de la construcció, per sota de Ceuta i Melilla (54,7%), de Múrcia

(5,19%) i de Catalunya (4,89). (Vegeu el quadre I-12.)

4.3.4. ELS SERVEIS

El sector de serveis a les Balears ha presentat, segons la FUNCAS, al llarg del 2002 l'única taxa negativa de creixement de tot el conjunt de comunitats autònomes (-0,13%), molt per sota de la mitjana espanyola (2,45%) i de l'arc mediterrani (2,63%). Al contrari, en termes d'ocupació les Balears han presentat el quart major creixement, amb una taxa del 6,40%, la qual cosa és la causa que hagi caigut la productivitat un -6,14%, la segona dada pitjor d'Espanya, per darrere de Ceuta i Melilla, amb un -6,16%. La productivitat a Espanya s'ha reduït un -0,76%, i quant a l'arc mediterrani la productivitat també s'ha reduït un -0,36%. (Vegeu el quadre I-13.)

QUADRE I-12. CONSTRUCCIÓ: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	1.344,2	1.387,3	43,1	3,21	4,68	-1,40
Astúries	1.237,7	1.268,4	30,7	2,48	-1,20	3,73
Illes Canàries	2.200,0	2.274,8	74,8	3,40	2,97	0,42
Cantàbria	607,7	622,6	14,9	2,45	7,09	-4,33
Castella i Lleó	2.856,4	2.933,0	76,6	2,68	2,32	0,35
Castella-la Manxa	2.480,6	2.552,8	72,2	2,91	3,77	-0,83
Extremadura	1.179,1	1.201,5	22,4	1,90	2,83	-0,91
Galícia	3.104,2	3.175,0	70,8	2,28	2,36	-0,08
Madrid	7.141,6	7.452,3	310,7	4,35	6,02	-1,57
Navarra	696,7	717,6	20,9	3,00	3,44	-0,43
País Basc	2.351,8	2.464,7	112,9	4,80	7,03	-2,08
La Rioja	299,1	312,9	13,8	4,61	11,43	-6,12
Ceuta i Melilla	85,7	87,8	2,1	2,45	-33,77	54,70
Arc mediterrani						
Andalusia	6.800,4	7.156,1	355,7	5,23	8,77	-3,25
Catalunya	7.964,1	8.215,0	250,9	3,15	-1,66	4,89
Comunitat Valenciana	4.923,8	5.090,2	166,4	3,38	2,02	1,33
Múrcia	1.140,7	1.196,5	55,8	4,89	-0,28	5,19
Total de l'arc	6.496,4	6.655,4	159,0	3,98	3,11	0,84
Illes Balears	1.209,0	1.242,7	33,7	2,79	-0,04	2,83
Espanya	47.622,8	49.351,2	1.728,4	3,63	3,40	0,22

¹ Preus de 1995Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.**QUADRE I-13. SERVEIS: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)**

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	10.093,5	10.314,4	220,9	2,19	1,73	0,45
Astúries	7.682,6	7.865,1	182,5	2,38	2,47	-0,09
Illes Canàries	17.175,1	17.451,3	276,2	1,61	6,88	-4,93
Cantàbria	4.136,7	4.231,8	95,1	2,30	0,20	2,09

Continua

QUADRE I-13. SERVEIS: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2001-2002)

	2001	2002	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Castella i Lleó	18.251,8	18.767,1	515,3	2,82	4,30	-1,41
Castella-la Manxa	10.291,9	10.565,7	273,8	2,66	6,14	-3,28
Extremadura	6.152,0	6.278,8	126,8	2,06	3,71	-1,59
Galícia	18.841,5	19.251,1	409,6	2,17	2,65	-0,46
Madrid	69.957,3	71.898,8	1.941,5	2,78	3,21	-0,42
Navarra	5.001,6	5.191,0	189,4	3,79	0,08	3,71
País Basc	19.003,2	19.364,7	361,5	1,90	0,26	1,63
La Rioja	2.206,6	2.257,4	50,8	2,30	-0,66	2,98
Ceuta i Melilla	1.340,6	1.368,4	27,8	2,07	8,78	-6,16
Arc mediterrani						
Andalusia	47.829,0	48.999,9	1.170,9	2,45	4,68	-2,13
Catalunya	62.952,1	64.590,2	1.638,1	2,60	1,47	1,11
Comunitat Valenciana	35.015,3	36.005,5	990,2	2,83	1,73	1,08
Múrcia	7.656,5	7.892,6	236,1	3,08	7,61	-4,20
Total de l'arc	153.452,9	157.488,2	4.035,3	2,63	3,00	-0,36
Illes Balears	10970,1	10955,7	-14,4	-0,13	6,40	-6,14
Espanya	354.557,4	363.249,5	8.692,1	2,45	3,24	-0,76

¹ Preus de 1995

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 i elaboració pròpia.

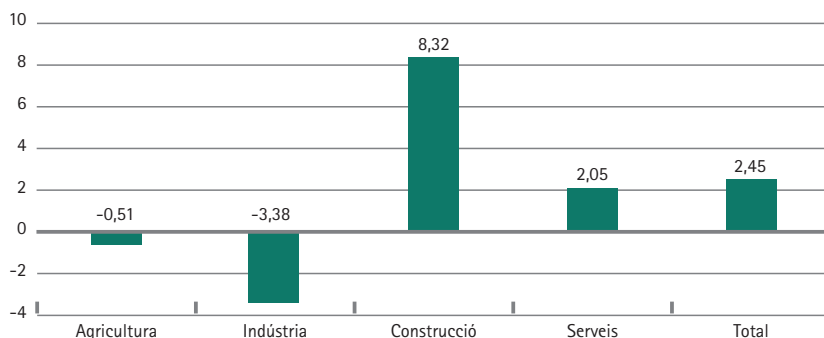
4.3.5. EL CREIXEMENT DIFERENCIAL SECTORIAL

Es defineix un índex gràfic de convergència sectorial entre les Balears i Espanya seguint el mateix criteri que ja es va comentar en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2 2*, p. 170. (Vegeu el gràfic I-5.)

Si comparem les dades del 2002 amb les del 2001 s'aprecia que totes les diferències s'han reduït considerablement. Pel que fa al sector primari, la millora de convergència sectorial és de -6,74 punts a -0,51; la indústria ha reduït diferències amb la mitjana nacional en passar de -4,05 punts a -3,38 punts; la construcció ha passat de 10,25 punts a 8,32 punts, i en els serveis les diferències també s'han reduït de 8,18 punts a 2,05 punts.

Gràfic I-5

Diferencial de les taxes de creixement del VAB a preus de mercat
(base 1995) de les Illes Balears respecte d'Espanya,
per sectors econòmics (1997-2002)

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 (març-abril de 2003) i elaboració pròpia.

4.4

ELS PREUS, LA RENDA I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

Com es va indicar en la memòria de l'any anterior (*Memòria del CES sobre l'economia, Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2002*, p. 170) s'han de destacar tres fets de l'economia balear: en primer lloc, té un dels nivells d'inflació més alts d'Espanya; en segon lloc, és una de les comunitats autònomes amb un nivell més alt de renda i, en darrer lloc, genera una gran capacitat de finançament.

4.4.1. ELS PREUS, ELS EXCEDENTS I LA INVERSIÓ¹²

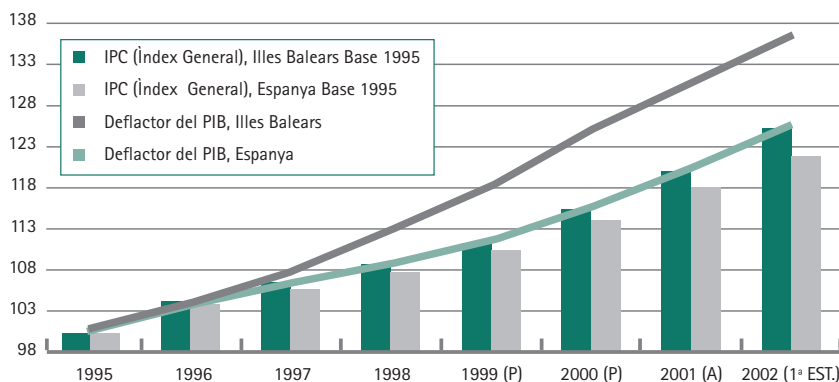
Les Illes Balears superen Espanya tant en el comportament dels preus (IPC) com en l'evolució del deflactor. L'any 2002 la inflació interanual a les Balears ha estat d'un 4,5%, mig punt per sobre de la mitjana espanyola. (Vegeu l'apartat 3.3).

D'altra banda, a mesura que passen els anys, el diferencial tant d'inflació com el deflactor de les Balears respecte de l'Estat augmenta, cosa que perjudica la competitivitat de les Balears en l'entorn econòmic. (Vegeu el gràfic I-6.)

Els comportaments dels excedents bruts d'explotació i la relació que tenen amb la

12. En aquest apartat s'ha canviat de font respecte de la memòria del 2001 (p. 171), ja que s'ha substituït l'INE per la FUNCAS per tal de calcular els excedents d'explotació i la inversió, que posen de relleu diferències notables en alguns casos.

Gràfic I-6
Deflactor del PIB i de l'IPC (Índex General) (1995-2002)

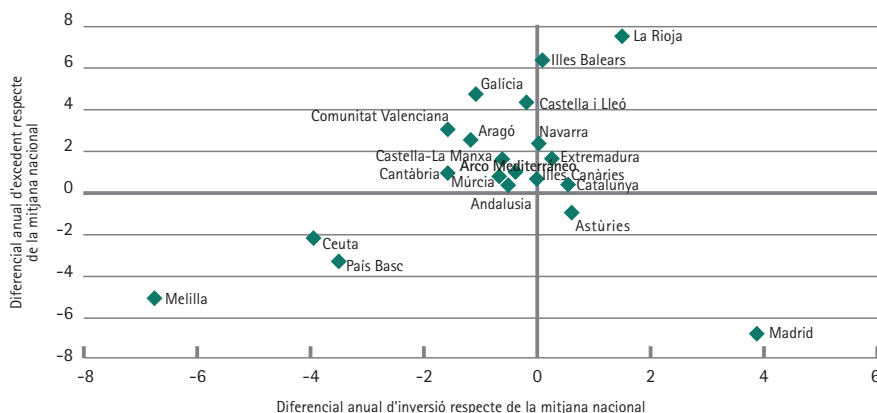
Font: INE, Comptabilitat regional d'Espanya i sèries de l'IPC i elaboració pròpia.

inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de la memòria del CES del 2001, p. 172. (Vegeu els gràfics I-7 i I-8.)

En el gràfic I-7, s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 1997-2001. La situació de les Balears en el primer quadrant (pràc-

ticament en la frontera amb el quart quadrant) indica una posició moderadament òptima (encara que La Rioja obté una posició millor), ja que presenta una diferència significativa respecte de la mitjana pel que fa als excedents, mentre que presenta un comportament de la inversió en valors semblants a la mitjana de l'Estat.

Gràfic I-7
Distribució dels excedents en relació amb la inversió privada (1997-2001)

Font: Elaboració pròpia.

En el segon quadrant (en direcció horària), apareixen les comunitats en què els diferencials positius d'inversió no es corresponen amb els diferencials positius de l'excedent i que poden veure compromesos els processos d'acumulació de capital a mitjà termini si no milloren les expectatives de generació d'excedents; en aquest cas es troben Madrid i Astúries.

En el tercer quadrant (el cas del País Basc, de Ceuta i de Melilla), es donen nivells d'excedents i d'inversió per sota de la mitjana nacional.

En el quart quadrant, es donen diferències positives d'excedents i diferències negatives quant a la inversió (és el cas del País Valencià i de la resta de comunitats autònomes) i, per tant, es troben en posició de millorar les trajectòries de creixement a curt termini.

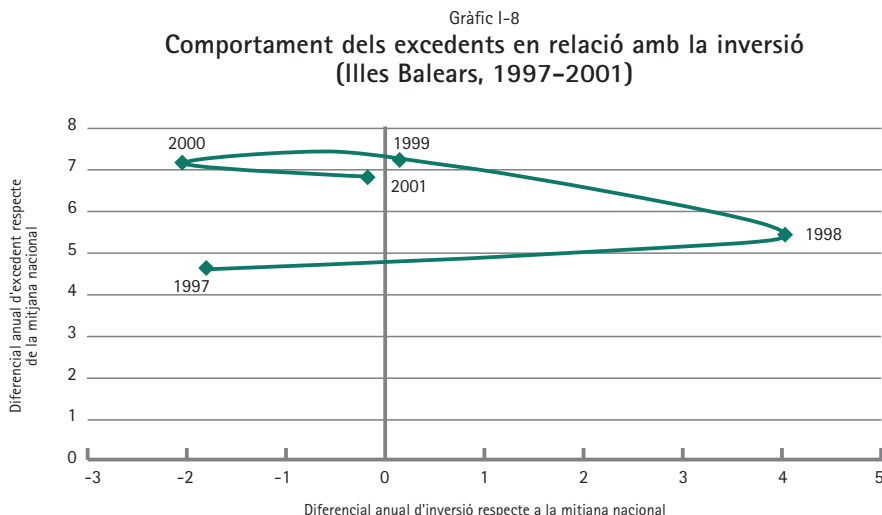
A continuació s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des del 1997 fins a l'any 2001 en el seguiment dels diferencials

que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió privada en relació amb la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-8.)

S'aprecia la fase alcista de creixement diferencial dels excedents al llarg del període 1997-2001, que permet mantenir el creixement diferencial de la inversió els anys 1998 i 1999. La baixada d'inversions per sota de la mitjana nacional a partir de l'any 1999 es pot comprovar que no es deu a una baixada significativa del creixement diferencial d'excedents, sinó al canvi dels *animal spirits* empresarials.

4.4.2. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA FAMILIAR BRUTA DISPONIBLE

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de PIB regional per habitant, sembla que aquest fet es confirma pel fet que ocupen la segona plaça, amb 125,3 punts, per darrere de Madrid, amb 126,96 punts. Però per comparació a

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE I-14. PRODUCTE REGIONAL BRUT EN ELS PREUS DE MERCAT DE 1995 (2002)

	Índex per habitant Espanya=100		
	Any 2002	PIB regional	RFBD (*)
	(milions d'euros)	(mitjana espanyola = 100)	
Aragó	18.778,6	106,65	119,65
Astúries	13.389,4	85,64	94,15
Illes Canàries	22.953,3	87,05	84,36
Cantàbria	7.163,3	91,27	97,50
Castella i Lleó	34.488,3	94,58	108,74
Castella-la Manxa	21.275,4	80,92	94,17
Extremadura	11.268,8	70,69	85,13
Galícia	33.978,5	85,06	95,36
Madrid	100.702,3	126,96	115,68
Navarra	10.073,8	123,37	109,82
País Basc	35.839,2	118,55	112,72
La Rioja	4.705,4	113,71	108,94
Ceuta	842,2	75,83	108,31
Melilla	805,9	80,02	108,38
Arc mediterrani			
Andalusia	81.327,0	73,95	79,92
Catalunya	114.866,7	122,36	112,61
Comunitat Valenciana	62.763,1	101,21	98,74
Múrcia	14.372,4	79,24	79,75
Total de l'arc	273.329,2		
Illes Balears	16.245,2	125,30	105,94
Espanya	605.838,8	100,00	100,00

* Renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 (març-abril) i elaboració pròpia.

l'any 2001 hem perdut posicions tant en el rànquing (l'any passat les Balears hi ocupaven la primera posició) com en el nivell (l'any 2001 les Illes Balears varen superar en 30,9 punts la mitjana espanyola). (Vegeu el quadre I-14.)

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra, el panorama és menys

optimista ja que, si bé en aquests termes durant el 2001 es passà de la primera a la sisena posició, l'any 2002 es descendeix fins a la desena posició, com a resultat —a part del creixement econòmic menor— del fet que les famílies a les Balears pateixen uns índexs relatius d'inflació majors i reben un volum relatiu menor de transferències corrents sense contrapartida netes d'imposts procedents de l'Estat.

4.4.3. EL CONSUM, L'ESTALVI I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT¹³

El consum interior (en termes corrents) a les Balears per al quinquenni 1997-2001 presenta un comportament ascendent, amb una taxa màxima de 12,76% l'any 1999. L'any 2001 ha assolit els 11.792,7 milions d'euros (1,96 bilions de pesse-

tes), el 82% dels quals correspon al consum privat i la resta, al consum públic (18%). Quant a l'estalvi s'observa una pèrdua de pes del sector privat en benefici del sector públic, ja que el 1997 el 65% de l'estalvi total a les Balears corresponia al sector privat i el 2001 aquesta dada baixa fins al 53%. (Vegeu el quadre I-15.)

QUADRE I-15. BALANÇ ECONÒMIC A LES ILLES BALEARS (1997-2001)

	1997	1998	1999	2000	2001
	(milions d'euros corrents)				
VAB a preus bàsics	12.100,70	13.179,10	14.549,90	15.855,70	16.988,00
Serveis d'intermediació financera	261,60	276,30	242,50	264,60	280,30
PIB a preus bàsics	11.839,10	12.902,80	14.307,40	15.591,10	16.707,70
Imposts indirectes nets	1.923,10	2.178,80	2.573,10	2.790,00	2.853,10
PIB a preus de mercat	13.762,20	15.081,60	16.880,50	18.381,10	19.560,80
Transferències de capital	431,20	495,00	485,20	556,50	510,50
Renda interior bruta a preus de mercat	13.331,00	14.586,60	16.395,30	17.824,60	19.050,30
Consum nacional	8.162,20	9.055,90	10.211,60	11.060,90	11.792,70
Consum privat	6.574,90	7.393,90	8.397,90	9.118,80	9.727,50
Consum públic	1.587,30	1.662,00	1.813,70	1.942,10	2.065,20
Estalvi nacional brut	5.168,80	5.530,70	6.183,70	6.763,70	7.257,60
Estalvi privat	3.326,10	3.221,10	3.361,90	3.593,80	3.818,90
Estalvi públic	1.842,70	2.309,60	2.821,80	3.169,90	3.438,70
Formació bruta de capital	2.774,20	3.206,90	3.790,80	4.257,50	4.473,10
Inversió privada	2.491,20	2.878,70	3.430,50	3.881,60	4.064,10
Inversió pública	283,00	328,20	360,30	375,90	409,00
Capacitat (+) / necessitat de finançament (-)	2.394,60	2.323,80	2.392,90	2.506,20	2.784,50
Sector privat	834,90	342,40	-68,60	-287,80	-245,20
Sector públic	1.559,70	1.981,40	2.461,50	2.794,00	3.029,70

Fons: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2001*, i elaboració pròpia.

13. En termes agregats la capacitat de finançament s'ha d'entendre com el sobrant d'estalvi que en no ser utilitzat per l'economia regional per finançar noves inversions s'ha canalitzat cap a l'exterior. Com es demostra en aquest apartat, les Balears són la comunitat autònoma que presenta una capacitat d'estalvi més alta en termes de PIB. Aquest fet no obeeix a una capacitat d'inversió baixa del sector privat, sinó tot el contrari, ja que aquest sector presenta una necessitat de finançament. El motiu es troba en el nivell relativament baix d'inversions del sector públic estatal en relació amb l'estalvi corrent públic que l'Estat genera a les Balears.

A pesar d'això, el percentatge de formació bruta de capital privat respecte del total augmenta des del 89,8% del 1997 fins al 90,8% del 2001; en altres paraules, el 90,8% dels 4.473,1 milions d'euros (744.261 milions de pessetes) que s'invertiren a les Balears va ser aportat pel sector privat.

Una causa d'aquest increment important de la inversió privada a les Balears pot ser el gran creixement del sector immobiliari i de la construcció, que durant aquest quinquenni ha representat una seriosa alternativa a les inversions borsàries. (Vegeu l'apartat 3.2.3).

Quant al sector públic, i pel que fa al consum, ha crescut en el període 1997-2001 un 30,1%; en canvi, l'estalvi ha augmentat un 86,6%. Si s'afegeix a tot això el fet que la inversió en el sector públic ha crescut en el mateix període un 40,52%, es justifica la capacitat positiva de finançament, que ha augmentat

en el mateix període (1997-2001) un 94,25%, de manera que se situa l'any 2001 en els 3.029,70 milions d'euros corrents (504.099 milions de pessetes corrents), enfront de la necessitat de finançament del sector privat, en els -245,2 milions d'euros corrents (-40.797,8 milions de pessetes corrents), la qual cosa col·loca les Balears amb una capacitat de finançament de 2.784,5 milions d'euros (463.301,8 milions de pessetes).

Amb això les Balears se sumen a les sis comunitats autònomes que durant l'any 2001 varen tenir una aportació positiva de finançament respecte de la resta de l'Estat, si bé en el cas de les Balears això en termes del PIB representa un màxim superior al 16,7%. La resta de comunitats se situen per sota del 10%, i en el cas de Madrid, La Rioja i la Comunitat Valenciana, per sota del 5%. (Vegeu el quadre I-16.)

**QUADRE I-16. CAPACITAT (+) / NECESSITAT (-)
DE FINANÇAMENT REGIONAL (2001)**

	S. privat	S. públic	Total	% del PIB	S. privat	S. públic	Total	% del PIB
	(milions d'euros)				(milions d'euros)			
Illes Balears	834,9	1.559,7	2.394,6	20,2	-245,2	3.029,7	2.784,5	16,7
Navarra	1.039,8	-144,5	895,3	10,9	952,8	88,5	1.041,3	9,6
Catalunya	4.971,4	4.743,7	9.715,1	10,8	-67,5	11.323,2	11.255,7	9,3
País Basc	1.652,0	-226,0	1.426,0	4,8	1.585,7	1.007,3	2.593,0	6,7
Madrid	2.386,6	6.389,2	8.775,8	10,8	-6.969,0	11.862,1	4.893,1	4,5
La Rioja	466,3	-147,3	319,0	8,5	147,3	44,5	191,8	3,8
C. Valenciana	1.093,0	-619,0	474,0	1,0	-121,5	2.562,5	2.441,0	3,7

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2001* i elaboració pròpia.

4.5

EL BENESTAR ECONÒMIC I LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

Per calcular el nivell de benestar econòmic dels habitants de les Illes Balears i la dispersió relativa —és a dir, la distribució de rendes—, s'ha utilitzat l'enquesta contínua de pressuposts familiars (ECPF), disponible només per al període que comprèn entre el tercer trimestre de 1997 i el primer del 2000. L'ECPF és una enquesta trimestral que es realitza a les llars de tot el territori espanyol, de les quals s'obté informació de la despesa, dels ingressos i d'algunes característiques sociodemogràfiques i laborals dels membres. L'ECPF és elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística amb l'objectiu de calcular els pesos dels diferents béns i serveis de consum en el pressupost de les famílies, dades que posteriorment s'empren per calcular l'IPC. Igualment, l'ECPF és utilitzada pel Ministeri

d'Hisenda a l'hora de determinar la proporció d'IVA total recaptat assignable a cada comunitat autònoma mitjançant el sistema de finançament autònom.

Per calcular el nivell de benestar i la seva distribució s'han pres algunes decisions metodològiques. En primer lloc, tot i que se sol parlar de la distribució de les rendes dels individus, d'acord amb l'opció més habitual i més emprada pels investigadors, la unitat d'anàlisi utilitzada és la llar, que és el lloc on es prenen les decisions.¹⁴ En segon lloc, s'ha utilitzat la despesa (en béns i serveis no durables) com a unitat d'anàlisi —en lloc dels ingressos—, ja que és més fiable en les enquestes¹⁵ i s'aproxima més a la renda permanent (és a dir, la renda a mitjà termini) de les llars.¹⁶ D'altra banda, atès que el consum de les llars amb un nombre diferent de membres és distint, s'han comparat les llars en termes de consum equivalent per llar.¹⁷ Finalment, l'indicador de desigualtat utilitzat és l'índex de Gini.¹⁸ Tot i que hi ha multitud d'in-

14. Vegeu Lambert, P. (1996): *La distribución y redistribución de la renta. Un análisis matemático*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

15. Pou, Ll. i Alegre, J. (2002): *La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares (1985-1996): descripción, representatividad y propuestas de metodología para la explotación de la información de los ingresos y el gasto*. Fundación para la Investigación Económica y Social, FUNCAS. Documento de Trabajo núm. 172.

16. Alegre, J. i Pou, Ll. (2003): *El envejecimiento de la población española. Un análisis de sus efectos sobre la evolución del gasto privado*. Departament d'Economia Aplicada, UIB, Mimeo.

17. El consum equivalent d'una llar es calcula dividint el consum pel nombre de membres de la llar. Tot i així, atès que hi ha economies d'escala en el consum, aleshores no tots els individus computen de la mateixa manera. Per calcular el nombre equivalent d'adults s'ha aplicat el criteri de l'escala de l'OCDE, que significa que el primer adult computa una unitat, la resta d'adults (majors de catorze anys) en computen 0,7, i els menors de catorze anys en computen 0,5.

18. L'índex de Gini es pot entendre com el quocient entre la mitjana aritmètica de les diferències absolutes entre els n^2 parells de rendes individuals, i el doble de la renda mitjana de la distribució. L'índex de Gini pren valors entre el zero i la unitat. El valor zero és el propi d'una distribució perfectament igualitària; és a dir, seria el cas que per exemple el 10% de població amb menys recursos tingués un 10% dels recursos (en el nostre cas, un 10% del consum equivalent). El valor unitari ens indicaria que una sola llar (la més rica) acumula tots els recursos. D'aquesta manera, com més baix és l'índex menor és la desigualtat relativa, i a la inversa. La fórmula de càlcul és la següent: $G(x) = \left[\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |x_i - \bar{x}| \right) / 2\bar{x} \right]$, en què n és el nombre de llars i $\bar{x}$ és la mitjana. Cal dir que en el nostre cas s'ha utilitzat un índex de Gini q pondera el pes de cada llar respecte del total de població. Es pot consultar Lambert (1996), *op. cit.*, per a una discussió extensa d'aquest índex de desigualtat i d'altres índexs alternatius.

dicadors alternatius, aquest és un dels més populars. En qualsevol cas els resultats no es modifiquen de manera significativa si s'utilitzen altres indicadors.

D'acord amb les xifres de l'RFBD per càpita i per comunitats autònomes de la FUNCAS, com es recull en la columna 1 del quadre I-17, el consum equivalent mitjà de les llars de les Illes que deriva de l'ECPF se situa per sobre de la mitjana nacional. En concret, si s'agafa com a base 100 la mitjana nacional, el consum equivalent de les llars de les Illes obté un valor de 111,8. Les columnes 2 a 5 donen pistes per entendre quines són les fonts explicatives d'aquest major consum equivalent per llar, aplicat a les llars amb el sustentador principal actiu. El primer fet té a veure amb la despesa per perceptor d'ingressos, que presenta un valor inferior a la mitjana espanyola. El revers d'aquesta situació és que el nombre de perceptors d'ingressos és el major de totes les comunitats autònomes (fruit d'una taxa d'aturats per membres actius i d'una taxa d'activitat més baixa i més alta, respectivament, que la mitjana espanyola). És a dir, dos dels trets diferents de les llars balears, especialment per comparació a altres territoris amb una renda per càpita alta, són una despesa per ocupat inferior a la mitjana nacional però una taxa d'ocupació superior, que compensa el primer element. L'altre factor que explica l'alt nivell de consum equivalent de les llars balears és precisament que tenen una mida menor. En efecte, el nombre de

membres és el més baix de totes les comunitats autònomes (vegeu la columna 5), fet que afavoreix un consum equivalent major. La mateixa distinció entre despesa per perceptor i nombre de perceptors és extensible a les llars amb el sustentador principal jubilat. (Vegeu el quadre I-17.)

Quant a l'índex de desigualtat de Gini el primer fet destacable i que es manté en tots els casos és que, segons les dades de l'ECPF, la distribució de la renda de les llars de les Illes és més igualitària que la del conjunt espanyol.¹⁹ Un segon element és que, en termes generals i si es descarta el cas de Madrid, les regions amb un nivell de consum equivalent major, incloses les Illes Balears, també presenten una desigualtat menor que les regions pobres. D'altra banda, la millor distribució relativa de la renda de les Balears respecte del conjunt espanyol obtinguda per al total de llars de l'ECPF es manté independentment del caràcter actiu/inactiu del cap de família. És interessant el fet que, al contrari del que succeeix a Espanya en general i a les comunitats autònomes més riques en particular, en què s'observa que empitjora la distribució de les rendes quan es passa d'analitzar les llars amb el sustentador principal actiu a analitzar les llars amb aquest sustentador jubilat, a les Illes Balears l'índex de Gini es manté molt semblant en ambdós casos.

Vist el valor global de l'índex de Gini, ens podem demanar quina és la posició rela-

19. En qualsevol cas, cal dir que històricament els valors de desigualtat relativa d'Espanya han estat per sobre de la mitjana europea.

QUADRE I-17. CONSUM PRIVAT MITJÀ PER LLAR I ÍNDEXS D'IGUALTAT DE GINI, PER COMUNITATS AUTÒNOMES

	Llars amb el cap de família actiu				Índexs de Gini			
	Consum equivalent per llar ¹	Despesa per receptor ²	Nre. de receptors ³	Taxa d'ocupació respecte dels actius ⁴	Nre. de membres ⁵	Totes les llars ⁶	Llars amb el sust. princ. actiu ⁷	Llars amb el sust. princ. jubilat ⁸
Madrid	129,1	121,0	1,62	0,91	2,69	0,274	0,271	0,276
Navarra	119,2	123,8	1,51	0,93	2,66	0,241	0,229	0,255
País Basc	115,8	111,8	1,58	0,86	2,71	0,221	0,218	0,227
Catalunya	113,3	100,5	1,70	0,92	2,58	0,243	0,241	0,243
Illes Balears	111,8	97,4	1,70	0,91	2,52	0,249	0,242	0,243
Cantàbria	105,5	110,0	1,64	0,91	2,91	0,244	0,224	0,264
Aragó	101,0	97,1	1,58	0,91	2,60	0,261	0,244	0,287
Astúries	100,0	101,0	1,47	0,89	2,60	0,254	0,249	0,265
La Rioja	99,3	101,0	1,60	0,93	2,71	0,234	0,218	0,256
Ceuta i Melilla	97,2	108,0	1,43	0,86	2,96	0,276	0,282	0,242
País Valencià	95,8	89,9	1,62	0,88	2,61	0,261	0,252	0,270
Castella i Lleó	95,6	98,1	1,57	0,92	2,68	0,268	0,257	0,279
Galícia	89,2	91,5	1,65	0,91	2,84	0,266	0,261	0,261
Canàries	88,5	88,6	1,54	0,86	2,79	0,302	0,301	0,299
Andalusia	87,3	100,1	1,36	0,82	2,87	0,277	0,274	0,274
Múrcia	85,7	87,3	1,64	0,87	2,97	0,261	0,242	0,303
Castella-la Manxa	84,8	91,3	1,54	0,90	2,83	0,261	0,257	0,268
Extremadura	70,5	81,5	1,42	0,85	2,82	0,257	0,254	0,244
Espanya	100,0	100,0	1,57	0,89	2,72	0,274	0,267	0,283

Nota: les unitats monetàries estan mesurades en termes reals de 1997.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ECPE.

tiva dels diferents tipus de llars, mesurada en termes de consum equivalent, segons les característiques sociodemogràfiques. Amb relació a la distribució del consum equivalent total de cada tipus de llar, es classifiquen en quatre grups: des del 25% de les llars amb menys recursos (quartil 1) al 25% de les llars amb més recursos (quartil 4). La fila (a) ofereix aquesta informació per al cas

de les Balears i la fila (b), per al conjunt d'Espanya. Així, el valor del 18,1% que correspon al quartil 1 de les llars formades per una persona ens indica que el consum equivalent del quartil 1 d'aquest tipus de llar a les Illes Balears representa un 18,1% del total de consum d'aquest tipus de llar, tot i que, segons la població, en un repartiment igualitari li pertocaria un 25%. (Vegeu el quadre I-18.)

QUADRE I-18. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS

						Pes de cada tipus de llar respecte del total de llars	Pes de les llars pobres respecte del total de llars
		Q1	Q2	Q3	Q4		
Totes les llars	(a)	12,8	19,2	25,4	42,4	—	—
	(b)	11,9	18,7	25,7	43,5	—	—
Persona sola	(a)	18,1	26,2	19,8	35,7	18,7	6,4
	(b)	19,3	19,3	22,1	39,1	10,7	10,3
Parella sense fills	(a)	29,9	20,5	22,5	27,0	22,6	11,9
	(b)	23,8	20,6	24,7	30,8	17,2	12,4
Parella amb fills	(a)	21,1	26,9	29,5	22,3	48,7	8,4
	(b)	24,3	26,6	26,1	22,9	58,9	11,8
<35 anys	(a)	22,9	18,9	21,2	36,8	12,9	9,5
	(b)	22,9	23,9	27,2	25,8	12,0	10,8
35-49 anys	(a)	19,9	26,6	29,0	24,3	28,1	8,3
	(b)	23,0	25,1	25,5	26,2	31,4	11,0
50-64 anys	(a)	21,4	25,7	27,0	25,7	23,2	6,5
	(b)	21,7	25,2	26,0	26,9	27,7	10,4
>64 anys	(a)	32,4	25,4	21,3	20,7	35,6	13,0
	(b)	30,8	25,0	22,5	21,5	28,6	17,0
Sense estudis	(a)	40,1	30,4	20,4	9,0	24,1	18,0
	(b)	45,4	27,4	17,6	9,4	15,8	26,5
Primaris (primer o segon cicle)	(a)	25,1	28,4	26,1	20,2	56,3	9,5
	(b)	27,4	28,2	26,1	18,0	56,6	13,4
Secundaris	(a)	9,	9,8	30,6	50,3	10,8	1,2
	(b)	12,2	21,4	29,1	37,1	12,0	4,6
Universitaris	(a)	7,6	11,5	21,5	59,2	8,6	1,5
	(b)	5,2	13,2	24,6	56,8	15,4	1,8
Ocupat	(a)	18,9	25,4	26,4	29,1	53,4	6,7
	(b)	20,4	24,5	26,7	28,1	58,0	9,1
Aturat	(a)	30,2	16,2	39,5	13,9	3,0	16,2
	(b)	40,2	26,3	18,3	13,1	3,6	25,3

continua

QUADRE I-18. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS

						Pes de cada tipus de llar respecte del total de llars	Pes de les llars pobres respecte del total de llars
		Q1	Q2	Q3	Q4		
Jubilat (inactiu)	(a)	34,7	23,2	21,3	20,6	35,3	14,4
	(b)	30,2	25,6	23,0	21,0	30,2	16,4
Lloguer	(a)	38,7	17,9	23,6	19,6	12,3	21,3
	(b)	35,0	25,1	20,1	19,6	8,0	20,9
Capital de província	(a)	25,0	23,9	22,4	28,5	40,2	10,1
	(b)	17,7	22,3	25,7	34,1	35,9	8,4
Dona	(a)	23,8	18,5	22,1	35,4	22,1	11,0
	(b)	19,9	20,7	24,0	35,2	19,3	12,7

Font: Elaboració pròpia a partir de l'ECPF.

Alguns dels fets més destacats d'aquesta distribució són que hi ha un pes superior al 30% en el quartil més ric (quartil 4) de les persones soles, dels menors de 35 anys i de les llars amb el sustentador principal amb estudis secundaris o superiors, mentre que en el quartil amb menys recursos (quartil 1) destaquen les llars amb el sustentador principal major de 64 anys, sense estudis, jubilat i amb l'habitatge en règim de lloguer. D'entre aquestes variables és important diferenciar entre les variables transitòries, com l'edat i el nombre de membres —que canvien amb el cicle de vida, de manera que en principi cal esperar que amb l'edat laboral un individu passi a quartils més rics—, i les variables permanents, com ara el nivell d'estudis, la condició de jubilat o el règim de lloguer. Aquestes darreres són estructurals i es mantenen en el temps, per la qual cosa una actua-

ció és més efectiva i eficient sobre aquesta tipologia de les llars. Si es compara la distribució de les llars per quartils, s'observa que la situació a les Illes Balears i al conjunt d'Espanya és molt semblant. Allà on la informació de l'ECPF planteja diferències substancials és precisament en el pes que tenen les llars amb membres sense estudis, jubilats i en lloguer respecte del total de les llars, pes que és molt superior a les Balears que a Espanya, mentre que succeeix el contrari pel que fa al pes de les llars els membres de les quals tenen estudis de secundària o superiors.

Quant a l'anàlisi de la pobresa amb les dades de l'ECPF, s'ha adoptat una perspectiva de pobresa relativa. En efecte, tot i que existeix una pobresa absoluta —per exemple, no tenir recursos per poder menjar—, aquí s'ha preferit analitzar la

manca de recursos tenint en compte que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. En altres paraules, dues persones amb la mateixa renda però que viuen a territoris amb un nivell de vida mitjà diferent gaudeixen d'una capacitat de compra també diferent.²⁰ Per calcular el llindar de la pobresa relativa s'han considerat llars pobres les que tenen un consum equivalent inferior al 50% de la mitjana de les llars de les Illes Balears. Amb aquest valor com a referència —que és un dels més habituals entre els investigadors—, a les Illes Balears hi ha un 9,6% de les llars en situació de pobresa, cosa que representa al voltant de 29.813 llars, percentatge inferior al que s'obté per al cas espanyol, amb un 12,6% de llars en situació de pobresa.

Quant a les principals característiques sociodemogràfiques de les llars que incideixen en el risc de ser pobres en termes relatius, trobam, de nou, el fet d'estar jubilat, de no tenir estudis, de viure en règim de lloguer i d'estar aturat. D'entre aquestes circumstàncies cal destacar, en primer lloc, la importància de l'educació com un element estructural. En aquest sentit, aquestes dades demostren que la inversió en educació, a més de generar eficiència, també afavoreix la igualtat de rendes. En segon lloc cal esmentar el cas dels jubilats. En efecte, un 50% de les

llars relativament pobres correspon a les llars amb el sustentador principal jubilat. És a dir, que la meitat de les llars relativament pobres ho són independentment del cicle econòmic, de manera que no disposen de mecanismes propis per sortir d'aquesta situació.

20. Notau, doncs, que la pobresa relativa sempre és superior a la pobresa absoluta.

5

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, l'any 2002 el VAB del sector primari presenta una tendència positiva. Destaca la variació real del sector pesquer que, amb un VAB al cost dels factors de 16.451.791,4 euros (2.737 milions de pessetes), ha crescut respecte de l'exercici 2001 un 12,31%. Aquest creixement del sector pesquer és degut, en gran part, a l'elevat volum d'inversions i de subvencions que s'ha produït en aquest sector durant el 2002 (la variació real de les inversions i de les subvencions l'any 2002 ha estat del 70,35%). El VAB del sector agrari l'any 2002 és de 279.387.881,71 euros (46.486 milions de pessetes), la qual cosa representa una variació real respecte de l'any 2001 del 4,15%.

En relació al creixement de les principals produccions agrícoles cal destacar els olis (62,2%), raïm (40,5%) i cítrics (36,4%). El valor de la producció més important és el de les hortalisses amb 159,2 milions d'euros.

La producció ramadera més destacada és la carn amb un valor superior als 40 milions d'euros i un creixement del 8,4%.

Quant a la pesca cal destacar l'increment en un 11,8% dels mol·luscs i crustacis.

La ocupació mitjana se situa a l'entorn dels 10.467 ocupats i l'atur se situa en el 2% de la població activa primària. Cal destacar en l'àmbit de la política agrària l'acord de 26 de juny de 2003 de la Comissió Europea per tal de reformar la política agrària comuna (PAC).

5.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza primerament el marc estructural del sector primari i a continuació es consideren les anàlisis dels subsectors agroramader, pesquer i forestal.

El VAB al cost dels factors del sector agrari l'any 2002 ha estat de 279.387.881,71 euros (46.486 milions de pessetes), mentre que el VAB del sector pesquer s'ha situat en els 16.451.791,40 euros (2.737 milions de pessetes). L'evolució sectorial interanual ha continuat essent positiva l'any 2002, de manera que la variació real del sector agrícola (en termes constants de 2001) ha estat del 4,15%, i la variació del sector pesquer, del 12,31%. (Vegeu el quadre I-19.)

Segons l'enquesta de població activa (EPA), l'ocupació en el sector primari evolucionà irregularment al llarg de l'any, amb valors situats entre el -0,18% i el 7% durant els quatre trimestres de l'any. D'altra banda, l'atur fou poc més que testimonial, i el segon trimestre presentà la xifra d'atur més elevada, amb un total de 270 aturats. Cal destacar també que en el tercer trimestre de 2002 no es registrà cap persona aturada en el sector, contràriament a l'any anterior, que fou el trimestre en què es produí un atur més elevat (500 persones). Al final d'any l'atur en el sector

QUADRE I-19. MACROMAGNITUDS ECONÒMIQUES DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2001-2002)

Subsector	VAB a cost dels factors (euros)	Variació real 2001-2002 (%)
Agrícola	279.387.881,71	4,15
Pesquer	16.451.791,40	12,31
Forestal*		

* No es disposa de les dades que fan referència a l'increment del VAB forestal de l'any 2002 com a conseqüència de la caiguda d'arbres que va causar el temporal de novembre de 2001; en resta pendent l'estimació de la Conselleria.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

afectà només el 2,08% de la població activa primària i suposà només el 0,51% de l'atur balear, de manera que es va pro-

duir, per tant, una disminució de l'atur del sector primari respecte de l'exercici anterior. (Vegeu el quadre I-20.)

QUADRE I-20. MACROMAGNITUDS LABORALS DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2001-2002)

2001	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Ocupació				
Activitats primàries	7.000	6.400	7.300	8.000
Total de les Illes Balears	331.900	370.600	384.300	361.900
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	7.493	6.542	7.287	8.140
Total de les Illes Balears	355.567	381.661	402.935	373.344
Variació 2001-2002 (%)				
Activitats primàries	7,04	2,22	-0,18	1,75
Total de les Illes Balears	7,13	2,98	4,85	3,16
2001	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Atur				
Activitats primàries	100	200	500	300
Total de les Illes Balears	36.800	25.400	18.900	21.700
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	240	270	0	170
Total de les Illes Balears	34.625	27.186	24.463	32.898
Variació 2001-2002 (%)				
Activitats primàries	140	35	-100	-43,33
Total de les Illes Balears	-5,91	7,03	29,43	51,60

Font: INE, EPA (Enquesta de població activa) i elaboració pròpia.

Tot i així, segons les dades d'afiliació dels diferents règims de la Seguretat Social, l'any 2002 eren només 10.467 les persones ocupades en les activitats primàries, amb una disminució entorn dels 300 efectius respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-21.)

El pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca l'any 2002 fou de

55,21 milions d'euros (9.186 milions de pessetes), la qual cosa significa un increment del 8,8% respecte de l'any anterior. Per departaments, destaquen els augments de la Direcció General de Desenvolupament Rural, amb 18,39 milions d'euros (3.060,8 milions de pessetes), i de la Direcció General de Pesca, amb 5,51 milions d'euros (918 milions de pes-

QUADRE I-21. AFILIACIÓ DELS TREBALLADORS DEL SECTOR PRIMARI BALEAR ALS DIFERENTS RÈGIMS LABORALS DE LA SEGURETAT SOCIAL (2001-2002)

	Variació 2001-2002			
	2001	2002	Absoluta	Relativa
Treb. afiliats al règ. gen. de la SS				
Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca	690	739	49	7,08
Producció agrícola	178	189	11	6,18
Producció ramadera	163	182	19	11,66
Serveis agrícoles i ramaders	341	414	73	21,41
Caça i repoblació cinegètica	2	8	6	300
Silvicultura	30	30	0	0
Pesca	10	17	7	70
Total	1.411	1.579	168	11,91
Treb. afiliats al règ. d'autònoms de la SS				
Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca	854	690	-164	-19,20
Producció agrícola	558	562	4	0,72
Producció ramadera	51	50	-1	-1,96
Serveis agrícoles i ramaders	39	38	-1	-2,56
Caça i repoblació cinegètica	1	1	0	0
Silvicultura	8	12	4	50
Pesca	5	5	0	0
Total	1.515	1.358	-157	-10,36
Treb. afiliats al règim especial agrari				
Total de treballadors	5.546	5.248	-298	-5,37
Treb. afiliats al règim especial de la mar				
Total de treballadors	2.303	2.282	-21	-0,91

Font: Servei d'Ocupació de les Illes Balears.

setes), que suposen un increment respecte de l'exercici anterior del 94,7% i del 26,21%, respectivament.²¹ D'altra banda, el pressupost de la Direcció General d'Agricultura es reduí fins als 26,18 milions d'euros (4.356,8 milions de pessetes), i el de la Secretaria General Tècnica, fins als 5,11 milions d'euros (851,2 milions de pessetes), la qual cosa significa un disminució del -17,46% i del -1,57%, respectivament, en relació amb l'any anterior.

Quant a la distribució dels pressuposts de la Conselleria d'Agricultura i Pesca en programes l'any 2002, per ordre d'importància, destaquen els programes de foment del sector agrícola de les Illes Balears, amb

14,052 milions d'euros (2.338 milions de pessetes), que representen el 25,45% dels pressuposts de la Conselleria; els programes de la secció Garantia del Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrària (FEOGA-Garantia), amb 9.189.823,39 (1.529 milions de pessetes), amb un percentatge del 16,64% del total; el Pla estatal de millora de les estructures agrícoles, amb 8,08 milions d'euros (1.346 milions de pessetes), xifra que suposa el 14,65% del total del pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, i el Pla de Desenvolupament de les zones rurals, amb 7,4 milions d'euros (1.231 milions de pessetes) i un percentatge del 13,40% del total del pressupost. (Vegeu el quadre I-22.)

QUADRE I-22. PRESSUPOST DE LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA I PESCA, PER PROGRAMES (2002)

Programa	euros	% del pressupost total
Infraestructures agrícoles de les zones rurals	1.193.597,72	2,16
Direcció i serveis generals d'agricultura, ramaderia i pesca	5.116.103,68	9,27
Millora de les estructures agrícoles, pla estatal	8.089.999,99	14,65
Agricultura, fons FEOGA-GARANTIA	9.189.823,39	16,64
Foment del sector agrícola de les Illes Balears	14.052.088,86	25,45
Pla de desenvolupament de les zones rurals	7.400.456,51	13,40
Mesures d'acompanyament CAIB-MAPA-UE	4.655.200,00	8,43
Millora de la productivitat i explotació dels recursos pesquers	1.845.351,46	3,34
Ordenació del sector pesquer	306.522,18	0,56
Programa IFOP 2000-2006	3.365.828,01	6,10
Total de la conselleria	55.214.972,01	100

Font: Pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears, 2002

21. El pressupost de la Direcció General de Pesca per al 2002 es desglossà en tres programes: millora de la productivitat i explotació dels recursos pesquers, amb 1.845.351,46 euros (307 milions de pessetes); ordenació del sector pesquer, amb 306.522,18 euros (51 milions de pessetes), i el programa IFOP 2000-2006, amb 3.365.828,22 euros (560 milions de pessetes). L'exercici 2002 aquests programes han incrementat el pressupost un 63,3%, 13,3% i un 13,2%, respectivament.

En matèria de política agrària comunitària, el 26 de juny de 2003 es va presentar a Luxemburg el text transnacional definitiu de la Presidència, amb un acord de la Comissió per reformar la política agrària comuna (PAC); actualment aquest acord es troba pendent del procés de reglamentació. Com a principals elements clau d'aquesta reforma, es poden destacar els següents punts:

- S'ha de fer un pagament únic per explotació als agricultors de la Unió Europea, independent de la producció; es poden mantenir elements associats limitats a fi d'evitar que abandonin la producció.
- Aquest pagament únic queda vinculat a respectar les normes mediambientals, de seguretat alimentària, zoosanitàries, fitosanitàries i de benestar dels animals, i també cal complir el requisit de mantenir totes les terres agrícoles en bones condicions agrícoles i mediambientals («condicionalitat»).
- S'ha de dur a terme una política de desenvolupament rural, que s'ha de reforçar amb una major aportació financera de la Unió Europea i amb noves mesures per promoure el medi ambient, la qualitat i el benestar dels animals, i per ajudar els agricultors a complir les normes de producció de la Unió Europea que es posaran en marxa el 2005.
- S'han de reduir els pagaments directes («modulació») que es destinen a les

explotacions de mida major, per finançar la nova política de desenvolupament rural.

- S'ha de posar en funcionament un mecanisme de disciplina financera per garantir que no se sobrepassi el pressupost agrari establert fins al 2013.
- S'han de fer revisions de la política de mercat de la política agrària comuna.

En l'àmbit balear els efectes de la política agrària comuna poden classificar-se segons el grau d'intervencionisme de la política esmentada en relació amb les diferents produccions agràries. En aquest sentit s'ha de tenir en compte una variable molt important, la rendibilitat, perquè el grau d'intervenció de la política comunitària varia segons el grau de rendibilitat de les produccions. D'aquesta manera, la influència de la política agrària comuna fa possible mantenir en els fluxos de mercat produccions poc rendibles d'acord amb criteris econòmics, però amb una gran importància en relació amb altres criteris, com ara els ambientals, el valor social de les produccions o el valor etnològic. A les Balears el manteniment de la producció oleïoliverera, de fruita de secà (ametlles i garroves) i cerealícola té una gran importància quant al manteniment del caràcter paisatgístic tradicional del camp balear, ja que històricament aquests cultius són els que majoritàriament s'hi han sembrat.

Pel que fa als cultius amb una rendibilitat elevada, la incidència de la política agrària

QUADRE I-23. LES PRINCIPALS PRODUCCIONS BALEARS DINS EL MERCAT DEFINIT PER LA PAC

Rendibilitat	Produccions	Influència de la PAC	Mesures aplicades
Baixa	Oleïoliverera Bestiar (llet i carn) Fruita Cereals	Alta	A escala interna, mesures directes de caràcter proteccionista
Alta	Hortalisses Vinya	Baixa	A escala externa, mesures aranzelàries i ajudes a l'exportació

Font: Elaboració pròpia.

comuna hi és menor i s'hi posen en pràctica mesures de caire més liberal. A les Illes Balears, les produccions d'hortalisses i de vinya són més rendibles, per la qual cosa a escala interna la influència de la política agrària comuna és baixa, encara que a escala externa es poden desenvolupar polítiques de caire més proteccionista.²² (Vegeu el quadre I-23.)

Una darrera observació fa referència a la importància que té l'efecte multiplicador per a l'economia regional de les subvencions agràries cofinançades per la Unió Europea i que a vegades es perden perquè no es disposa de la part alíquota que correspon a les Balears.

5.2

EL SUBSECTOR AGRORAMADER

L'any 2002 la producció agrària final a les Balears fou de 332.419.604,8 euros

(55.309 milions de pessetes), i el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat fou de 221.424.698,8 euros (36.841 milions de pessetes), la qual cosa significa un decreixement del 2,44% respecte de l'any anterior. D'altra banda, les subvencions foren de 58.727.748 euros (9.771,4 milions de pessetes), la qual cosa representa el 23,63% del total de la renda agrària i un creixement respecte de l'exercici anterior del 37,04%. El VAB al cost dels factors fou de 279.387.881,71 euros (46.486 milions de pessetes), la qual cosa significa un creixement real del 4,15% respecte de l'any anterior. La renda agrària se situà en 248.506.100,42 euros (41.347,9 milions de pessetes), cosa que significa un creixement real del 5,05% respecte de l'any 2002. (Vegeu el quadre I-24.)

Quant a la maquinària agrària, es pot considerar que durant els darrers anys s'ha donat un procés de millora tècnica en general, ja que augmenten en el nombre d'unitats (l'any 2002 el nombre

22. Vegeu: VA (2003): *Pagesos en un consell d'Administració. El cas Agroilla, bones pràctiques de gestió agrícola*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, p. 54-55.

QUADRE I-24. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA DE LES ILLES BALEARS (2002)

	Euros corrents	Euros constants de 2001	Variació 2001-2002 (%)
Producció agrària final	332.419.604,80	301.102.271,10	-2,44
Despeses fora del sector*	110.994.906,00	92.082.219,37	-2,44
VAB a preus de mercat	221.424.698,80	209.020.051,73	-2,44
Subvencions	58.727.748,00	58.727.748,00	37,04
Imposts lligats a la producció*	764.565,09	770.865,07	-2,44
VAB a cost dels factors	279.387.881,71	266.976.934,66	4,15
Amortitzacions*	30.881.781,29	29.810.787,66	-2,44
Renda agrària	248.506.100,42	237.166.147,00	5,05

* Estimació a partir de dades estructurals de 1999

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

d'unitats de maquinària agrària ha incrementat en 542 respecte de l'any 2001), a la vegada que s'aprecia també que millora la potència mitjana de les màquines. Pel que fa al tipus de maquinària que ha registrat més altes durant l'exercici 2002 —com ja succeïa des de l'any 2000—,

cal destacar la tipologia dels tractors amb rodes, amb un nombre total d'altes de 518 unitats; d'altra banda, aquesta mateixa tipologia és també la que registra un nombre de baixes major, amb un total de 37 baixes durant l'any 2002. (Vegeu el quadre I-25.)

QUADRE I-25. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	Parc en data 31/12/2001			Parc en data 31/12/2002		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
amb cadenes	106	5.172	48,79	107	5.261	49
amb rodes	17.595	795.377	45,20	18.114	825.952	54
Total de tractors	17.701	800.549		18.221	831.213	
Motocultors i motomàquines	7.458	105.128	14,10	7.462	105.171	14
Màquines de recol·lecció						
de cereals	419	29.986	71,57	435	31.883	73
de farratges				1	238	238
d'altres				1	59	59
Equips de càrrega	63	2.829	44,90	63	2.829	44
Tractocarros	2	23	11,50	2	23	11

continua

QUADRE I-25. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	Altes l'any 2001			Altes l'any 2002		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
amb cadenes				1	89	89
amb rodes	459	25.530	55,62	518	30.575	59
Total de tractors	459	25.530	55,62	519	30.664	59
Motocultors i motomàquines				4	43	10,8
Màquines de recol·lecció						
de cereals	10	942	94,20	16	1.897	118,6
de farratges				1	238	238
d'altres				1	59	59
Equips de càrrega						
Tractocarros	1	7	7,00			

	Baixes l'any 2001			Baixes l'any 2002		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
amb cadenes						
amb rodes	29	1.305	45	37	1.743	47,1
Total de tractors	29	1.305	45	37	1.743	47,1
Motocultors i motomàquines	1	14	14	1	1	1
Màquines de recol·lecció						
de cereals	2	177	88,5	1	1	1
de farratges						
d'altres						
Equips de càrrega						
Tractocarros						

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-26. EVOLUCIÓ DE L'OFERTA D'AGROTURISMES A LES ILLES BALEARS (1994-2002)

Establiments	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Agroturismes	47	50	56	61	72	85	98	112	112
Allotjaments turístics	2.347	2.355	2.370	2.377	2.423	2.464	2.485	2.457	2.529
Places	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Agroturismes	442	489	542	599	711	927	1.094	1.264	1.313
Allotjaments turístics	381.078,0	384.953,0	388.510,0	393.850,0	398.687,0	405.052,0	407.336,0	405.834,0	413.519,0
Establiments increment (%)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Agroturismes	6,38	12	8,93	18,03	18,06	15,29	14,29	0	
Allotjaments turístics	0,34	0,63	0,29	1,93	1,69	0,85	-1,13	2,93	
Places increment (%)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Agroturismes	10,63	10,84	10,52	18,7	30,38	18,01	15,54	3,88	
Allotjaments turístics	1,02	0,92	1,01	1,23	1,6	0,56	-0,37	1,89	

Fonts: Conselleria de Turisme i IBAE.

L'any 2002 s'atura de créixer el nombre d'agroturismes, que mantenen el mateix nombre d'establiments que l'any anterior (112), i es produeix una forta baixada en el creixement del nombre de places, que passa del 15,54% l'any 2001 al 3,88% l'any 2002. (Vegeu el quadre I-26.)

5.2.1. LES ACTIVITATS AGRÍCOLES

L'any 2002 es posaren en producció 226.835 hectàrees, el 45,23% de la superfície de l'arxipèlag. (Vegeu el quadre I-27.)

Cal destacar, que 62.632 hectàrees (el 27,61% del total de superfície en producció) es dedicaren a produir ametlles,

64.051 hectàrees (28,23%) es cultivaren amb farratges (cereals d'hivern fonamentalment), 48.089 hectàrees (21,19%) es cultivaren amb cereals (bàsicament civada, ordi i blat), i 14.594 hectàrees (6,4%) es dedicaren a produir garroves.

Amb una producció agrícola total de 339.424.454,7 euros (56.475,4 milions de pessetes) i uns autoconsums dins el sector agrícola de 80.912.045,3 euros (13.462,6 milions de pessetes), la producció agrícola final fou de 258.512.409,4 euros (43.012,8 milions de pessetes), el 77,76% de la producció agrària final. Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, les quals, amb el 3,1% de les terres en producció, tingueren una producció final de

QUADRE I-27. PRODUCCIONS AGRÍCOLES (2002)

	Superfície en producció (ha)	Preus* (euros/100 kg)	Producció (t)	Producció total (euros)	Autoconsum (t)	Autoconsum (euros)	Producció final (euros)	Rendiment (t/ha)	Rendiment (euros/ha)
Cereals**	48.089	17,75	64.544	11.455.503,90	22.795	3.935.256,20	7.520.247,70	1,34	238,21
Legums	2.573	33,25	3.382	1.124.622,20	1.005	317.073,50	807.548,70	1,31	437,09
Tubercles	3.160	38,80	77.830	30.200.686,00	13.433	5.182.234,20	25.018.451,80	24,63	9.557,18
Cultius industrials	317	29,55	612	180.818,00	582	153.818,00	27.000,00	1,93	570,40
Olives	8.200	108,02	594	641.640,00	444	384.060,00	257.580,00	0,07	78,25
Raïm	1.402	93,36	5.608	5.235.779,30	5.237	4.713.300,00	522.479,30	4,00	3.734,51
Altres cultius llenyosos	14.652	25,27	17.298	4.370.648,00	1.425	359.377,60	4.011.270,40	1,18	298,30
Farratges**	64.051	3,01	798.128	24.063.171,10	798.128	24.063.171,10	—	12,46	375,69
Cítrics	2.820	42,76	20.304	8.682.696,62	—	—	8.682.696,62	7,20	3.078,97
Fruïtes no cítriques	11.671	159,46	23.640	37.696.659,70	15.080	28.188.525,60	9.508.134,10	2,03	3.229,94
Fruïtes seques	62.711	62,98	11.439	7.204.274,00	611	425.946,00	6.778.328,00	0,18	114,88
Hortalisses	7.149	82,71	226.911	187.685.222,40	13.807	13.189.283,10	174.495.939,30	31,74	26.252,25
Vins (en euros/litre i hl)	—	60,00	30.854	18.512.030,00	—	—	18.512.030,00	—	—
Olis	—	440,47	120	528.564,00	—	—	528.564,00	—	—
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	39	33,56	5.489	1.842.139,48	—	—	1.842.139,48	—	46.969,39
Total del sector agrícola	226.835	—	—	339.424.454,70	—	80.912.045,30	258.512.409,40	—	—

* S'ha fet una estimació dels preus segons els grans grups de cultius a partir del valor de la producció total (en euros) i del volum de producció (en tones).

** Cultiu associat a herbàcies de secà.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

187.685.222,4 euros (31.228 milions de pessetes), que representen el 72,6% de la producció agrícola final. Pel que fa a les hortalisses cal destacar les produccions de la tomàtiga (52.660.636,5 euros, 8.761 milions de pessetes), del pebre (18.893.088 euros, 3.143 milions de pessetes), de la col (14.047.891 euros, 2.337 milions de pessetes) i del meló, de la lletuga romana i de l'albergínia (amb produccions entorn dels 12.000.000 euros, 1.996 milions de pessetes). A continuació cal destacar la producció de fruites (5,1% de la superfície cultivada i 14,5% de la producció agrícola final) i de les patates, que amb l'1,3% del total de superfície cultivada varen suposar l'11% de la producció agrícola final.

Pel que fa als rendiments econòmics per hectàrea en producció, destaca la productivitat elevada dels xampinyons (312.375 euros per hectàrea, entorn dels 51,9 milions de pessetes), dels clavells (72.970,11 euros per hectàrea, 12,14 milions de pessetes), de les roses (71.996,22 euros per hectàrea, 11,97 milions de pessetes), de la fraula i del fraulot (70.212,55 euros per hectàrea, 11,68 milions de pessetes), dels espinacs (49.002,55 euros per hectàrea, 8,15 milions de pessetes), dels porros (45.420,87 euros per hectàrea, 7,5 milions de pessetes), de les cols de cabdell de fulla arrissada (41.216,62 euros per hectàrea, 6,85 milions de pessetes), dels pebres (41.071,93 euros per hectàrea, 6,83 milions de pessetes) i de les tomàtiques (39.357,73 euros per hectàrea, 6,5 milions de pessetes).

Per grups de cultius, l'any 2002 destacà la variació positiva amb relació a les produccions d'olis (62,16%), de raïm (40,53%), de cítrics (36,42%) i de llegums (31,89%), mentre que la variació va ser negativa per a la resta de produccions, entre les quals destaquen sobretot els cultius industrials (-83,82%) i els cereals (-26,75%). (Vegeu el quadre I-28.)

Quant al subsector de la fruita, l'any 2002 es comercialitzaren a través de Mercapalma 61.021,84 tones de fruita, xifra que significa una disminució del 6,63% respecte de l'exercici 2001. Destaca el gran pes de la fruita peninsular que s'ha comercialitzat, especialment de les regions mediterrànies: València, Barcelona i Lleida (amb un 55,2% del total), mentre que la fruita balear només representa un 29,7% del total i va decreixer gairebé un 12% respecte de l'any 2001. (Vegeu el quadre I-29.)

D'altra banda, es comercialitzaren 77.137,48 tones d'hortalisses (un 2,42% menys que l'any 2001). Cal destacar que el 67,17% de les hortalisses era d'origen balear; el 12,58%, d'Almeria, i l'11,63%, de València. Tot i això, la quantitat d'hortalisses d'origen autòcton que es comercialitzà a Mercapalma decreixé un 4% respecte de l'any anterior. Els percentatges de fruita i d'hortalisses d'altres estats que es comercialitzaren l'any 2002 a Mercapalma són molt baixos (0,29% pel que fa a la fruita i 0% pel que fa a les hortalisses), per la qual cosa cada cop més es confirma la hipòtesi que les Balears funcionen, cada vegada més, com un mercat finalista de productes hortofructícoles d'origen ibèric. (Vegeu el quadre I-30.)

QUADRE I-28. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA A PREUS CONSTANTS DE 2001 (2001-2002)

	Producció final (euros corrents)	Producció final (euros constants de 2001)	Variació de la producc. final 2001-2002 (%)
Cereals**	7.520.247,70	8.037.338,85	-26,75
Llegums	7.520.247,70	1.145.004,2	31,89
Tubercles	25.018.451,80	22.161.949,8	1,19
Cultius industrials	27.000,00	28.848,6	-83,82
Olives	257.580,00	89.355	1,35
Raïm	522.479,30	474.954,2	40,53
Altres cultius llenyosos	4.011.270,40	3.460.848,28	23,44
Farratges**	—	22.980.132,60	0,00
Cítrics	8.682.696,62	8.975.355,34	36,42
Fruital no cítrics	9.508.134,10	7.824.107,5	-8,16
Fruits secs	6.778.328,00	5.469.222,8	-14,22
Hortalisses	174.495.939,30	159.191.619,8	-3,46
Vins (en euros/litre i hl)	18.512.030,00	11.318.984	-15,78
Olis	528.564,00	567.960	62,16
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	1.842.139,48	2.136.858,475	5,62
Total del sector agrícola	258.512.409,40	230.882.407	0

* S'ha fet una estimació dels preus segons els grans grups de cultius a partir del valor de la producció total (en euros) i del volum de producció (en tones). Dades a preus constants de 2001.

** Cultiu associat a herbàcies de secà.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-29. ORIGEN DE LA FRUITA COMERCIALIZADA A MERCAPALMA (2001-2002)

Fruites Estat/regió	2001		2002		Var. 2001- 2002 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	20597,06	31,51	18127,67	29,71	-11,99
Alacant	40,00	0,06	0,00	0,00	-100,00
Almeria	3.136,42	4,80	2.580,38	4,23	-17,73
Barcelona	8.545,21	13,07	7.662,71	12,56	-10,33
Ciudad Real	429,30	0,66	335,00	0,55	-21,97
Girona	74,00	0,11	44,00	0,07	-40,54
Granada	168,90	0,26	537,85	0,88	218,44
Huelva	43,00	0,07	185,00	0,30	330,23
Osca	90,20	0,14	20,00	0,03	-77,83
Lleida	6.603,65	10,10	6.469,96	10,60	-2,02
Múrcia	1.759,73	2,69	2.042,29	3,35	16,06
Las Palmas de Gran Canària	1.966,00	3,01	1.497,00	2,45	-23,86
Pontevedra	0,00	0,00	23,00	0,04	100,00
Santa Cruz de Tenerife	1.818,00	2,78	1.712,40	2,81	-5,81
Tarragona	132,00	0,20	20,00	0,03	-84,85
València	19.649,58	30,07	19.563,58	32,06	-0,44
Saragossa	0,00	0,00	23,00	0,04	100,00
Total de la resta de l'Estat Espanyol	44.455,98	68,02	42.716,17	70,00	-3,91
Argentina	0,00	0,00	12,00	0,02	100,00
Colòmbia	36,00	0,06	0,00	0,00	-100,00
República de Sud-Àfrica	0,00	0,00	40,00	0,07	100,00
França	231,00	0,35	126,00	0,21	-45,45
Itàlia	36,90	0,06	0,00	0,00	-100,00
Total dels altres estats	303,90	0,46	178,00	0,29	-41,43
Total de la fruita comercialitzada	65.356,94	100,00	61.021,84	100,00	-6,63

Font: Mercapalma, SA.

**QUADRE I-30. ORIGEN DE LES HORTALISSES COMERCIALIZADES
A MERCAPALMA (2001-2002)**

Hortalisses	2001		2002		
Estat/regió	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	Var. 2001- 2002 %
Illes Balears	54.126,84	68,47	51.815,77	67,17	-4,27
Alacant	0,00	0,00	8,30	0,01	100,00
Almeria	8.552,30	10,82	9.700,53	12,58	13,43
Barcelona	3.412,75	4,32	2.872,73	3,72	-15,82
Ciudad Real	101,30	0,13	105,30	0,14	3,95
Girona	1,30	0,00	0,00	0,00	-100,00
Granada	490,57	0,62	679,99	0,88	38,61
Huelva	7,60	0,01	3,00	0,00	-60,53
Lleida	19,50	0,02	47,60	0,06	144,10
Múrcia	2.714,33	3,43	2.902,30	3,76	6,93
Santa Cruz de Tenerife	0,00	0,00	15,40	0,02	100,00
Sevilla	0,00	0,00	14,00	0,02	100,00
Tarragona	11,00	0,01	0,00	0,00	-100,00
València	9.612,41	12,16	8.972,56	11,63	-6,66
Total de la resta de l'Estat Espanyol	24.923,06	31,53	25.321,71	32,83	1,60
Països Baixos	20,00	0,03	0,00	0,00	-100,00
Itàlia	4,15	0,01	0,00	0,00	-100,00
Total de les hortalisses comercialitzades	79.049,90	100,00	77.137,48	100,00	-2,42

Font: Mercapalma, SA.

5.2.2. LES ACTIVITATS RAMADERES

A continuació s'analitzen les principals magnituds de la producció ramadera de l'any 2002. La producció ramadera final fou de 73.907.195,41 euros (12.297 milions de pessetes), un 22,23% de la producció agrària, la qual cosa significa un creixement monetari del 6,62% respecte de l'any

2001, que va ser un any molt dolent per al sector ramader a causa de les conseqüències de les malalties de la febre catarral ovina i de l'encefalopatia espongiforme bovina, que afectaren els remugants, a més de la crisi conjuntural del sector derivada del període de sequera de 1999-2001 i del fort procés de reestructuració en el qual es troba immers el sector lacti.

Del total de la producció ramadera final de l'any 2002, 40.301.609,83 euros (6.705 milions de pessetes), que representen el 54,53% de la producció ramadera final, correspongueren a la producció de carn; 21.965.978,58 euros (3.550 milions de pessetes), que equivalen al 28,86% de la producció ramadera final, correspongueren a la producció de llet; 10.675.950 euros (1.776 milions de pessetes), que suposen un percentatge del 14,4% del total de la producció, correspongueren a la producció d'ous, i 963.657 euros (160 milions de pessetes, l'1,3% de la producció total), a altres activitats ramaderes. Quant a la producció de carn, les partides

més importants corresponen a la carn de pollastre (9.468,64 tones), a la carn de porcí (5.785,46 tones), a la carn de bravatell (3.072,61 tones), al be recental (2.674,73 tones), al vaccí major (1.241,55 tones) i a l'anoll (1.035,81 tones). (Vegeu el quadre I-31.)

En termes constants de 2001, la variació real dels productes ramaders ha estat positiva en el cas de la carn (8,41%), dels fems (5,28%), de la mel (4,25%) i de la llana (0,13%); mentre que la variació de la producció ha estat negativa amb relació al treball animal (-28,90%), a la carn (-8,27%) i als ous (-0,24%). (Vegeu el quadre I-32.)

QUADRE I-31. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA DE LES ILLES BALEARS (2002)

Productes ramaders	Euros/Unitats	Unitats físiques	Euros corrents
Carn	1,64	24.566,01 tones	40.301.609,83
Llet	28,39	83,929 milions de litres	21.965.978,58
Ous	0,97	10.959,00 milers de dotzenes	10.675.950,00
Llana	0,17	673,00 tones	115.710,00
Mel (a caseres mobilistes)	7,50	110,00 tones	825.000,00
Fems	0,02	1.120,00 tones	22.400,00
Treball animal	sense det.	sense det.	547,00

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-32. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA (2001-2002)

Productes ramaders	Euros corrents	Euros constants de 2001	Variació real 2001-2002 (%)
Carn	40.301.609,83	38.914.502,40	8,41
Llet	21.965.978,58	22.656.073,10	-8,26
Ous	10.675.950,00	9.776.760,00	-0,24
Llana (pta/kg i t)	115.710,00	181.710,00	0,13
Mel (a caseres mobilistes)	825.000,00	727.100,00	4,25
Fems	22.400,00	22.400,00	5,28
Treball animal	547,00	547,00	-28,90

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

5.3

EL SUBSECTOR PESQUER

La producció pesquera final per a l'any 2002 en termes constants ha estat de 22.193.383,57 euros (3.692,6 milions de pessetes), cosa que ha suposat una variació real del 0,17%; l'increment de producció (en termes constants de 2001) i la disminució de les despeses fora del sector (-9,49%) han afavorit que el VAB a preus de mercat augmentàs un 3,92%. Quant a les subvencions, s'ha de destacar l'important variació real respecte de l'exercici 2001, ja que el percentatge d'increment és del 70,35%, la qual cosa significa que la valoració econòmica de les subvencions per a l'any 2002 és de 2.007.438,09 euros (334 milions de pessetes). El volum

elevat de subvencions del sector durant l'exercici 2002 explica també el notable comportament positiu que ha experimentat la variació real del VAB al cost dels factors, que ha incrementat un 12,31%. (Vegeu el quadre I-33.)

El 51,60% de la producció pesquera i aquícola final correspon a la pesca de peixos; el 42,53%, a la pesca de mol·luscs i de crustacis, i el 5,86% restant, a la producció aquícola, que a les Balears esdevé un sector minoritari. (Vegeu el quadre I-34.)

Amb referència a la variació de la producció pesquera a preus constants de 2001, cal destacar la variació negativa que es va produir en l'apartat de peixos (amb gairebé un 7%), i la variació positiva en el cas

QUADRE I-33. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA DE LES ILLES BALEARS (2002)

	Euros corrents	Euros constants de 2001	Variació real 2001-2002 (%)
Producció pesquera final (pesca+aquicultura)	20.056.032,84	22.193.383,57	0,17
Despeses fora del sector*	5.611.677,99	5.611.677,99	-9,49
VAB a preus de mercat	14.444.354,85	16.581.705,58	3,92
Subvencions	2.007.438,09	2.007.438,09	70,35
VAB a cost dels factors	16.451.791,94	18.589.143,67	12,31

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-34. PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CORRENTS DE 2002

Espècies pescades	Tones	Preu de 1a venda (euros/kg)	Euros corrents
Total de peixos/mol·luscs/crustacis	3.904,60	4,84	18.880.185,68
Mol·luscs/crustacis	726,02	11,75	8.530.349,12
Peixos	3.178,58	3,26	10.349.836,56
Aquicultura	243,05	4,83	1.175.847,16

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-35. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CONSTANTS DE 2001

Espècies pescades	Tones	Preu l'any 2001 (euros/kg)	Euros constants	Variació producc. final 2001-2002
Total de peixos/mol·luscs/crustacis	3.904,60	5,36	20.926.885,57	0,19%
Peixos	3.178,58	3,73	11.846.851,57	-6,62%
Mol·luscs/crustacis	726,02	12,51	9.080.034,00	10,73%
Aqüicultura	243,05	5,21	1.266.498,00	-0,21%

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

dels mol·luscs (amb un percentatge proper a l'11%). (Vegeu el quadre I-35.)

Les espècies que més s'han pescat, d'acord amb el volum de pesca, són la sardina (*Sardina pilchardus*), amb 488,26 tones i un increment respecte l'any anterior del 60,4%; el gerret (*Spicara smaris*), amb 271,25 tones, que representen un volum de pesca un terç inferior (-34,6%) al de l'exercici 2001; el sorell (*Trachurus spp.*), amb un volum de pesca total de 218,22 tones i un increment del 71,6% respecte de l'any 2001; la gamba rosada (*Aristeus antennatus*), amb un volum de pesca de 200,57 tones i un sensible increment respecte de l'any anterior, pròxim al 13%, i, finalment, el pop (*Octopus vulgaris* + *Eledone spp.*), amb un volum total de pesca de 196,91 tones i una disminució d'un 40,5% respecte de l'any 2001.

Com s'ha esmentat, s'han produït increments notables pel que fa a algunes de les espècies que varen tenir una producció més elevada l'any 2002, com ara la sardina i el sorell. Aquests increments segurament són deguts al fet que en ambdós casos es tracta d'espècies pelàgiques, que típicament es troben sotmeses a grans fluctuacions.

Contràriament, també hi ha espècies que han tingut baixades fortes quant al volum de pesca; aquest és el cas del gerret i del pop. En aquests casos hi ha també una coincidència en l'hàbitat natural d'aquestes espècies, ja que són organismes bentònics, que viuen als fons marins (rocosos i fangosos, en el cas dels pops; fangosos i a les zones de praderies de *Posidonia oceanica*, en el cas dels gerrets), i les causes de la disminució de la producció d'aquestes espècies són més difícils d'establir, tenint en compte que tenen un comportament més estable en el temps que les espècies pelàgiques que s'han esmentat. D'altra banda, més que conseqüència del comportament natural de les espècies, aquesta disminució tan significativa del volum de producció és més probable que sigui la conseqüència d'un canvi d'hàbits en la pesca arrossegant; s'ha de tenir en compte que la flota pesquera balear que es dedica a aquest art és bastant reduïda i que la baixa d'un o dos vaixells de pesca a ròssec pot suposar una disminució notable del volum de la producció pesquera pel que fa a les espècies que típicament s'han pescat mitjançant aquest sistema.

Quant a les espècies de mol·luscs i de crustacis cal destacar la gamba panxuda

(*Plesionika spp.*) i la rossellona (*Chamalea gallina*) com a espècies que, a pesar de no estar incloses entre les espècies més pescades, han disminuït notablement el volum de pesca respecte de l'any 2001, un 74,5% i prop d'un 81%, respectivament. La disminució en el cas de la gamba panxuda podria esdevenir-se per les mateixes causes que s'han explicat, ja que és una espècie típica de pesca mitjançant l'art d'arrossegament. D'altra banda, la pesca de la rossellona ha baixat molt significativament, la qual cosa segurament és deguda al fet que la temporada 2002-2003 es va vedar pescar aquesta espècie, cosa que n'afectà el volum de pesques de l'exercici 2002 a partir del mes d'octubre.

Amb relació al volum de pesca que es va desembarcar per illes, Mallorca destaca per comparació a les altres illes amb 3.031,47 tones (el 77,63% de les pesques balears de l'any 2002) i una producció de 13.569.319,77 euros (2.257,7 milions de pessetes), que suposa el 71,8% de la producció total i un increment respecte de l'exercici anterior del 9,36%. (Vegeu el quadre I-36.)

Cal esmentar com als ports més importants de l'illa Palma, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, Portocolom, Manacor, Santanyí i la Colònia de Sant Pere. El fet que el port de la major part de la flota balear d'encerclament i de ròssec sigui Palma fa que la Confraria de Pescadors de Palma produeixi anualment prop de dos terços de la pesca mallorquina.

A Eivissa, als ports d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany, durant l'exercici 2002 es desembarcaren 510,35 tones de peix i

marisc (el 13,07% de les Balears), amb un valor de 2.346.915,08 euros (390,4 milions de pessetes), la qual cosa suposa el 12,43% de la producció balear. A Menorca, als ports de Ciutadella i de Maó, es desembarcaren 225 tones de peix i marisc (5,76% del total balear), amb un valor de 2.175.387,46 euros (361,9 milions de pessetes), la qual cosa suposà l'11,52% de les Balears. A Formentera foren desembarcades 137,79 tones de pesca (3,52% de les Balears), amb un valor econòmic de 788.563,37 euros (131,2 milions de pessetes), la qual cosa suposà el 4,17% de les Illes Balears.

Cal destacar el notable descens del valor econòmic de la pesca a Eivissa (-53,11%) i a Menorca (-24,48%), descens que es pot considerar com el factor principal que condiciona l'evolució sectorial negativa de l'any 2002.

Els elements explicatius d'aquests descens és possible que derivin de les característiques específiques de la comercialització pesquera a ambdues illes, de tal manera que els pescadors poden declarar uns preus notablement inferiors als reals, la qual cosa fa que l'anàlisi sobre la baixada dels preus pesquers sigui errònia. A Eivissa pot haver-hi problemes puntuals de comercialització de les espècies de mida petita (gerrets, molls...) a causa dels canvis de les pautes de consum, però els preus generals no disminueixen en cap cas. A Menorca s'ha de tenir també en compte que enguany no es consideren les pesques que es desembarquen al port de Fornells, que esdevé un port poc significatiu quant al volum de pesca, però aquestes pesca correspon a espècies d'un valor comercial elevat (com ara les llagostes).

QUADRE I-36. PESCA DESEMBARCADA, PER ILLES (2002)

	Tones	Var. 01-02%	Euros	Var. 01-02%
Eivissa	510,35	-0,51%	2.346.915,08	-53,11%
Formentera	137,79	16,43%	788.563,37	33,00%
Mallorca	3.031,47	4,62%	13.569.319,77	9,36%
Menorca	225,00	-27,78%	2.175.387,46	-24,48%
Total de les Illes Balears	3.904,60	1,67%	18.880.185,68	-9,61%

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

La flota pesquera balear està formada per 448 embarcacions, i té una ocupació estimada de 3.452 llocs de feina, directes i els indirectes (852 llocs de treball directes, i al voltant de 2.600 d'indirectes).²³ La majoria de treballadors estan afiliats en el règim especial dels treballadors de la mar, tot i que el 2002 també hi havia 17 persones afiliades en el règim general de la Seguretat Social i 5, en el règim de treballadors autònoms.²⁴

A les Illes Balears hi ha 16 confraries de pescadors: 10, a Mallorca (Palma, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, Portocolom, Portocristo, Santanyí i Colònia de Sant Jordi); 3, a Menorca (Maó, Ciutadella i Fornells); 2, a Eivissa (Eivissa i Sant Antoni de Portmany), i la Confraria de Pescadors de Formentera. Així mateix, cal mencionar el paper historicopatrimonial de la Confraria de Pescadors de Palma, amb més de 700 anys d'existència.

Són destacables dues agrupacions d'àmbit superior a la confraria: la Federació Insular de Confraries de Pescadors de

Mallorca (FICOPEMA) i la Federació Balear de Confraries de Pescadors.

5.4

EL SUBSECTOR FORESTAL

La incidència més rellevant de l'any pel que fa al sector forestal illenc fou el temporal de pluja i vent que afectà el novembre de 2001 tot l'arxipèlag;²⁵ la informació de què es disposa no inclou encara les dades corresponents a les autoritzacions de tala i d'aprofitaments de fusta i de llenya que deriven de la retirada dels arbres que tombà aquest temporal. D'aquesta manera, deixant de banda les conseqüències d'un fet aleatori com és el temporal esmentat, s'observa un comportament a la baixa del sector, ja que la producció tant de fusta com de llenya ha disminuït un 53,6% i un 55%, respectivament (si es consideren els preus en pessetes constants de 2001). (Vegeu el quadre I-37.)

23. Segons les dades que ha facilitat la Federació Balear de Confraries de Pescadors.

24. Per aconseguir informació referent a l'empresa pesquera tipus a les Balears, a les tipologies de pesca que dominen a les Illes, al sistema de venda i a l'aqüicultura, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 216-218.

25. Vegeu l'apartat 13 d'aquest capítol, referent al medi ambient.

QUADRE I-37. PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2002)

Producció de fusta	Producció (m³ d'arbres drets)	PTA/m3 (en PTA constants de 2001)	Producció (en milions de PTA)	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	2.620,22	3.200	8,385	50.393,09
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	265,58	6.000	1,593	9.577,01
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	247,11	6.000	1,483	8.910,97
Total de fusta	3.132,91		11,461	68.881,06

Producció de llenya	Producció (en esteris)	PTA/esteri (en PTA constants de 2001)	Producció (en milions de PTA)	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	5281,99	300	1,585	9.523,62
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	299,63	3.000	0,899	5.402,44
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	294,48	3.000	0,883	5.309,58
Total de llenya	5.876,10		3,367	20.235,64

Nota:

En aquest resum no estan incloses les dades corresponents a les autoritzacions de tala i d'aprofitaments de fusta i de llenya derivades de la retirada dels arbres que tombà el temporal de pluja i vent de novembre de 2001.

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Per espècies forestals, el *Quercus ilex* (l'alzina) és, en termes relatius, l'espècie que presenta un marge de variació negativa més accentuat, ja que se n'ha disminuït la producció total d'un 64% (63,6% quant a la fusta i 64,8% quant a la llenya); en segon lloc, el *Pinus halepensis* (el pi blanc), amb una variació negativa al voltant del 53% (53,6% de fusta i 53,4% de llenya).

L'arrendament de vedats és, sens dubte, l'ús més rendible dels sistemes forestals de les Illes Balears. A Mallorca destaca la gran consideració que tenen els vedats de Llucmajor i d'Artà; Eivissa es caracteritza per tenir vedats de mida gran (12.000 hectàrees) que pertanyen a societats de caçadors, per la

qual cosa no hi ha arrendaments. A les Illes Balears hi ha una superfície global de vedats de 364.736 hectàrees, amb un total de 1.761 vedats. La distribució per illes és la següent: Mallorca té 1.266 vedats, amb una superfície total de 270.391 hectàrees; els vedats de Menorca són 463, amb una superfície total de 55.621 hectàrees; a Eivissa hi ha 28 vedats, que suposen 34.582 hectàrees, i, finalment, a Formentera hi ha 4 vedats, amb un total de 4.142 hectàrees. L'afiliació a la caça presenta a les Illes Balears unes dimensions notables, amb un total de 23.118 afiliats que, per illes, es distribueixen de la manera següent: 18.532 a Mallorca, 2.555 a Menorca, 1.863 a Eivissa i 168 a Formentera.²⁶

26. En la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 220, es pot trobar informació sobre les empreses forestals, les associacions per a la defensa forestal, les agrupacions de protecció civil i els consorcis de propietaris forestals.

6

INDÚSTRIA

RESUM

El sector industrial a les Balears representa el 9,12% de l'economia, i l'any 2002 ha mantingut el mateix pes que va tenir el 2001, però, des d'una perspectiva tendencial de durada més llarga, és un sector que perd representativitat dins l'estructura econòmica d'una manera lenta i constant.

El sector industrial va créixer un 0,8%, i va aportar 0,08 punts a la taxa de creixement de l'economia, mentre que l'any 2001 aquesta aportació va ser de 0,29 punts. L'ocupació presenta una baixada contínua clara, que ja mostrava els exercicis anteriors.

Durant l'any 2002 el nombre d'empreses industrials a les Balears va augmentar un 0,28%. Pel que fa a la dimensió de les empreses, fonamentalment són empreses de dimensió molt reduïda, ja que gairebé el 90% són empreses amb menys de 10 treballadors assalariats i de caràcter molt familiar, circumstància que dificulta que s'estenguin els comportaments proclius a canviar i a innovar.

El sector industrial de les Balears durant l'any 2002 va fer exportacions equivalents a una quantitat total de 1.333,65 milions d'euros, un 13,82% més que l'any 2001. Les importacions varen ser de 1.634,44 milions d'euros, un 5,71% més, i es va reduir el dèficit comercial en 75 milions d'euros respecte de l'any anterior.

L'evolució de les expectatives empresarials confirma un cert desajust entre la millora del grau d'utilització de la capacitat industrial i la tendència negativa dels *animal spirits* que mostra la sèrie de clima industrial.

6.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució del sector industrial, i es desglossa per estructures d'empresa i per branques productives: l'energia, les branques lligades al sector de la construcció, les branques exportadores i les branques de l'alimentació. Finalment, s'analitza l'evolució de les expectatives empresarials i la influència que tenen sobre la inversió.

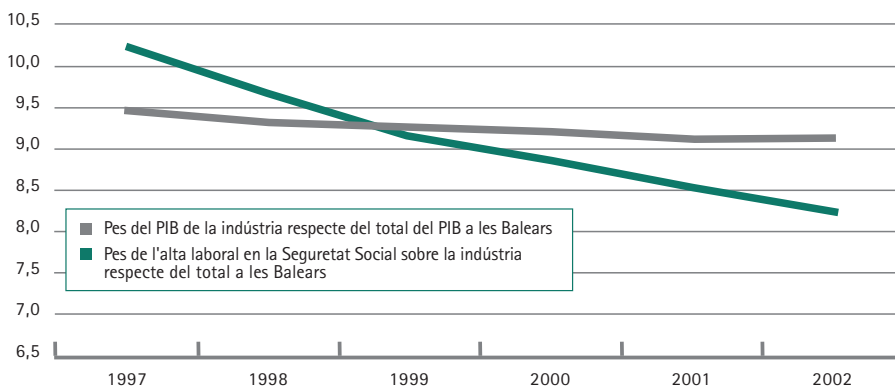
El sector industrial representa un 9,12% de l'economia balear, de manera que manté el mateix pes que l'any 2001. A pesar d'això, és un fet palpable que la pèrdua de representativitat del sector industrial en l'estructura productiva és, fins avui, lenta però constant. (Vegeu el gràfic I-9.)

L'índex de producció industrial (IPI) de les Balears continua obtenint taxes de creixement positives, però hi ha evidències d'alentiment, ja que l'any 2002 s'obté un creixement per sota de l'1%. D'altra banda, s'ha de destacar que l'índex de producció industrial a les Illes Balears ha mantingut taxes de creixement superiors a les de l'Estat espanyol al llarg del bienni 2001-2002. (Vegeu el quadre I-38.)

L'ocupació —que es mesura a través de les sèries d'assalariats que s'han donat d'alta en la Seguretat Social i d'autònoms

Gràfic I-9

Percentatge de la indústria sobre el PIB i persones d'alta laboral en la Seguretat Social (incloent-hi el règim d'autònoms) a les Illes Balears (%) (1997-2002)

Fons: Tresoreria de la Seguretat Social i Direcció de Programació i Ordenació Econòmica, dependent de la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-38. ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI), BASE 1990 (1995-2002)

	Balears		Espanya	% var. anual (INE)	
	(DGPOE)	(INE)		Balears	Espanya
1995		94,7	102,9	1,0	4,7
1996		92,5	102,2	-2,3	-0,7
1997		97,4	109,2	5,3	6,8
1998		100,7	115,1	3,4	5,4
1999		105,9	118,1	5,2	2,6
2000	104,5	109,7	122,8	3,6	4,0
2001	102,7	110,8	121,4	1,0	-1,1
2002	99,9	111,6	121,6	0,7	0,2

Fons: Direcció General de Planificació i Ordenació Econòmica i INE.

en alta laboral— indica, com la resta d'indicadors que s'han presentat, una desacceleració, amb una pèrdua de 412 llocs de treball. (Vegeu el quadre I-39.)

Si tornam al gràfic I-9, s'hi pot apreciar que des del 1997 el percentatge del PIB industrial respecte del PIB total de les

Balears presenta una baixada suau, mentre que el comportament de la mateixa sèrie relativa a les persones en alta laboral baixa amb més força. Una explicació possible és l'ús de més capital en les empreses que, al mateix temps que manté els increments de producció, ha permès reduir la mà d'obra i aconseguir així un

**QUADRE I-39. OCUPACIÓ ASSALARIADA
I PER COMPTE PROPI EN LA INDÚSTRIA A
LES ILLES BALEARS (1995-2002)**

	Milers de persones (mitjana anual)
1995	23.863
1996	23.871
1997	23.887
1998	24.307
1999	25.260
2000	25.828
2001	26.036
2002	25.624

Fonts: Tresoreria de la Seguretat Social i elaboració de l'IBAE a partir de les dades d'Antoni Monserrat i Moll.

augment important de la productivitat. Aquesta situació s'observa en comprovar que les Balears s'han situat durant el 2002 entre les deu primeres comunitats autònomes espanyoles amb un creixement major de la productivitat en el sector industrial. (Vegeu l'apartat 4.3.2.)

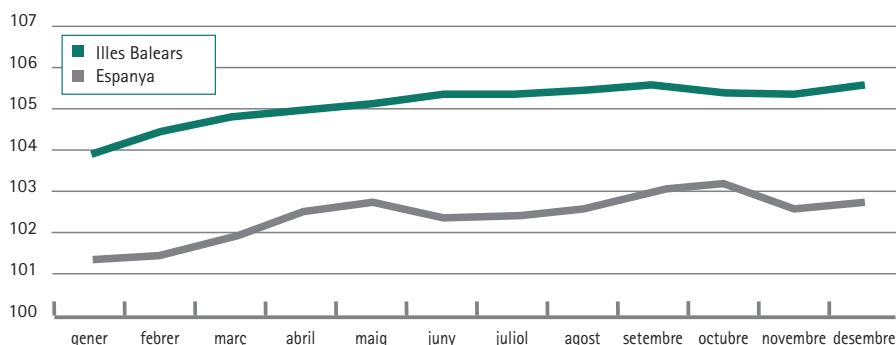
Quant a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000) es pot observar el comportament ascendent dels preus durant tot l'exercici 2002, a la vegada que es comprova que l'índex corresponent a les Balears sempre supera el que correspon a Espanya, amb un diferencial mitjà de 2,7 punts, factor que repercuteix en una pèrdua de competitivitat. (Vegeu el gràfic I-10.)

6.2

L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

Durant l'any 2002 el nombre d'empreses industrial a les Balears és de 5.342, un 0,28% més que l'any anterior. De la mateixa manera que va succeir l'any 2001, el grup de la maquinària i l'equip mecànic va ser el que va obtenir un comportament més positiu, en créixer una taxa de l'11,35% (21 empreses més),

Gràfic I-10
Índex de preus industrials a les Illes Balears (base 2002)

Fonts: Tresoreria de la Seguretat Social i Direcció de Programació i Ordenació Econòmica, dependent de la Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

seguit dels grups de l'energia i l'aigua, amb un 10% (17 empreses més), i de la indústria química, amb un 6,56% (4 empreses més). (Vegeu el quadre I-40.)

Els grups que han tingut un comportament pitjor han estat els productes minerals no metàl·lics, que ha descendit un -5,44% (18 empreses menys que l'any 2001); la indústria tèxtil, que ha baixat un -3,30% (20 empreses menys), i el grup de material i equip elèctric, electrònic i òptic, amb una baixada del -2,07% (3 empreses menys).

El 37,05% de les empreses industrials de les Balears no té cap persona ocupada, el 51,63% té una persona ocupada i, en definitiva, prop del 90% de les empreses s'engloben dins les que tenen menys de 10 ocupats.²⁷ (Vegeu el quadre I-41.)

6.3

L'EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes agregats, el balanç de 2002 s'ha tancat amb una reducció de l'ocupació assalariada i per compte propi del -1,1%. S'hi atenem a les branques industrials que superen els 1.000 ocupats s'aprecia que quatre de les deu branques que compleixen aquesta condició tenen taxes de creixement positives de l'ocupació: la indústria

del paper (2,1%), la fabricació de productes metàl·lics (1,8%), la construcció de maquinària i de material elèctric (1,4%), i la indústria del sucre (0,2%). La resta de branques han presentat taxes de creixement negatives, de les quals destaquen l'energia elèctrica, el gas, el vapor, etc. (-13,4%); la indústria del calçat, del vestit, etc. (-6,2%), i altres manufactures (-5,3%). (Vegeu el quadre I-42.)

6.4

L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora de d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé si són indústries manufactureres. En el primer cas, la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat.

Concretament en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufacturers se centra principalment en la demanda interior; en particular, la del

27. Vegeu: Enric Tortosa (IMEDEA, CSIC), Jaime del Castillo (Universitat del País Basc) i Leire Ozerín (YNFIDE, SL), *Economía del conocimiento de la información en la Islas Baleares*, Mimeo, 2003, p. 8. «Es tracta fonamentalment d'empreses de mida molt reduïda (menys de 20 ocupats) i de caràcter molt familiar, que no fa més que dificultar, encara més si és possible, l'extensió dels comportaments amb tendència al canvi i a la introducció de comportaments innovadors en el teixit industrial». Sobre les perspectives reals de futur dels sectors tradicionals es pot consultar l'estudi de Alejandro Forcades Juan i José Antonio Roselló Rausell sobre la "Situació actual y perspectivas de la industria en Mallorca" aprovat per la Junta Directiva del Cercle d'Economia de Mallorca i editat pel Cercle d'Economia de Mallorca i Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera. Palma de Mallorca, 2002.

QUADRE I-40. NOMBRE D'EMPRESES INDUSTRIALS (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002	Dif. 02/01	(%)
Indústries extractives i del petroli	75	75	72	73	1	1,39
Alimentació, begudes i tabac	613	600	613	605	-8	-1,31
Indústries tèxtil, de la confecció, del cuir i del calçat	624	624	607	587	-20	-3,29
Fusta i suro	740	735	718	706	-12	-1,67
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció de materials enregistrats	437	463	500	507	7	1,40
Indústria química	65	63	61	65	4	6,56
Cautxú i matèries plàstiques	38	39	39	39	0	0,00
Productes minerals no metàl·lics	317	316	331	313	-18	-5,44
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	643	676	694	713	19	2,74
Maquinària i equip mecànic	167	180	185	206	21	11,35
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	136	134	145	142	-3	-2,07
Material de transport	445	454	463	476	13	2,81
Indústries manufactureres diverses	714	725	729	723	-6	-0,82
Energia i aigua	156	158	170	187	17	10,00
Total de la indústria	5.170	5.242	5.327	5.342	15	0,28

Font: INE, "Directori Central d'Empreses" (DIRCE).

**QUADRE I-41. EMPRESSES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2002)**

	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
assalariats								
								(nombre d'empreses)
10. Extracció i aglomeració d'antracita, d'hulla, de lignit i de torba	1	1	0	0	0	0	0	0
11. Extracció de petroli cru i de gas natural; activitats dels serveis relacionats	1	1	0	0	0	0	0	0
13. Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0	0	0	0	0	0
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	71	17	40	13	0	1	0	0

continua

**QUADRE I-41. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2002)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
	(nombre d'empreses)							
15. Indústries de productes alimentaris i de begudes	604	135	365	94	8	2	0	0
16. Indústries del tabac	1	1	0	0	0	0	0	0
17. Indústries tèxtils	147	66	72	9	0	0	0	0
18. Indústries de la confecció i de la pelleteria	177	68	93	16	0	0	0	0
19. Preparació, adobament i acabament del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i de viatge; articles de basteria, de talabarderia i de sabateria	263	63	111	79	7	3	0	0
20. Indústries de la fusta i del suro, llevat dels mobles; cistelleria i esparteria	706	263	403	39	1	0	0	0
21. Indústries del paper	25	7	11	6	1	0	0	0
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de materials enregistrats	481	217	223	32	6	1	2	0
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	1	0	1	0	0	0	0	0
24. Indústries químiques	65	14	42	9	0	0	0	0
25. Fabricació de productes de cautxú i de matèries plàstiques	39	13	12	14	0	0	0	0
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	313	67	183	61	1	1	0	0
27. Metal·lúrgia	11	0	9	1	1	0	0	0
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de la maquinària i dels equips	702	235	407	58	2	0	0	0
29. Indústries de la construcció de maquinària i d'equips mecànics	194	70	103	20	0	0	1	0
30. Fabricació de màquines d'oficina i d'equips informàtics	12	6	5	1	0	0	0	0
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	30	3	21	6	0	0	0	0
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i d'aparells de ràdio, de televisió i de comunicacions	3	2	1	0	0	0	0	0

continua

**QUADRE I-41. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2002)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
								(nombre d'empreses)
33. Fabricació d'equips i d'instruments medicoquirúrgics, de precisió, d'òptica i de rellotgeria	109	54	52	3	0	0	0	0
34. Fabricació de vehicles de motor, de remolcs i de semiremolcs	4	0	3	1	0	0	0	0
35. Fabricació d'altres materials de transport	472	296	145	28	2	1	0	0
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	723	279	383	58	2	0	1	0
37. Reciclatge	3	0	1	2	0	0	0	0
40. Producció i distribució de l'energia elèctrica, del gas, del vapor i de l'aigua calenta	21	2	13	2	1	1	1	1
41. Captació, depuració i distribució de l'aigua	163	99	59	4	0	0	0	1
Total dels grups de la CNAE-93	5.342	1.979	2.758	556	32	10	5	2

Font: Institut Nacional d'Estadística, DIRCE.

consum ocupa entorn del 51%, mentre que la inversió n'afecta un 25%, i la demanda exterior de béns de consum se situa en un 24%. Com a conseqüència, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les illes impliquen tant una protecció per a determinades activitats que atenen a la demanda local com una rèmorra per a altres que atenen a la demanda exterior. La demanda interior de productes de consum l'any 2001 ha seguit estable, amb una tendència a la baixa com a conseqüència de la desaccelera-

ció de l'activitat turística. Durant l'any 2002 el refredament de la construcció i la relació que té amb la inversió han afectat la dada de creixement moderada en el sector secundari balear. (Vegeu l'apartat 4.3.2.)

Per tant, a continuació, s'estudien per separat les branques del sector industrial segons els criteris anteriors. D'aquesta manera, es comença analitzant la branca no manufacturera principal, que és el cas de l'energia, i posteriorment s'analitza el comportament de les branques manufactureres principals.

QUADRE I-42. OCUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTA PROPRIA A LES ILLES BALEARS (MITJANA ANUAL) (2001-2002)

	2001				2002				Variació % 02-01 respecte del total
	Assalariats	Autònoms	Total		Assalariats	Autònoms	Total		
10 Energia i aigua	0	2	2		0	2	2		0,0
11 Preparació de combustibles	4	0	4		4	0	4		-11,8
12 Extracció de petroli i de gas natural	1	1	2		1	1	2		-10,7
13 Refinació de petroli	0	1	1		0	1	1		0,0
14 Extracció i transformació de m. radioactius	0	0	0		0	0	0		-
15 Energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	1.493	8	1.500		1.292	8	1.300		-13,4
16 Captació, depuració i distribució de l'aigua	785	54	839		796	53	848		1,1
20 Minerals no energètics i indústria química	0	0	0		0	0	0		-
21 Extracció i prep. de minerals metàl·lics	0	0	0		0	0	0		-
22 Producció i prim. transf. de metalls	392	15	407		392	14	407		-0,1
23 Minerals no metàl·lics ni energètics	464	66	531		487	65	552		4,1
24 Indústries de minerals no metàl·lics	2.170	509	2.679		2.161	499	2.661		-0,7
25 Indústria química	677	72	749		679	66	745		-0,6
30 Indústria de transf. metalls mecànics prec.	373	305	678		518	358	875		29,2
31 Fabricació de productes metàl·lics	3.356	874	4.230		3.464	841	4.305		1,8
32 Fabric. de maquinària i equipaments mecànics	332	41	373		341	45	385		3,3
33 Fabric. de màquines d'oficina i d'ordinadors	34	4	38		33	3	35		-7,2
34 Fabricació de maquinària i materials elèctrics	1.081	321	1.402		1.112	311	1.422		1,4
35 Fabric. de material electrònic (exc. ordinadors)	29	23	52		27	24	51		-1,1
36 Fabric. de vehic. aut. i de les peces de recanvi	28	19	47		26	18	44		-6,3

continua

QUADRE I-42. OCUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTA PROPÍ A LES ILLES BALEARS (MITJANA ANUAL) (2001-2002)

	2001			2002			Variació % 02-01 respecte del total
	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total	
36 Fabric. de vehic. aut. i de les peces de recanvi	28	19	47	26	18	44	-6,3
37 Constr. naval; reparació i mantenim. de vaixells	508	194	701	498	173	671	-4,3
38 Fabric. d'altres materials de transport	59	6	65	50	5	54	-16,1
39 Fabric. d'instruments de precisió òptica i sim.	89	66	155	91	64	155	-0,2
41 Indústria de prod. alimentaris, begudes, tabac	3.278	491	3.769	3.256	480	3.735	-0,9
42 Indústria del sucre	1.310	131	1.442	1.316	128	1.444	0,2
43 Indústria tèxtil	192	47	238	187	51	238	-0,1
44 Indústria del cuir	302	134	436	289	124	413	-5,3
45 Ind. del calçat i del vestit, i altres conf. tèxtils	2.837	437	3.273	2.669	400	3.069	-6,2
46 Ind. de la fusta, del suro i dels mobles de fusta	2.960	1.692	4.652	2.887	1.627	4.514	-3,0
47 Ind. del paper i fab. d'articles paper i graf., edi	2.075	476	2.551	2.125	480	2.606	2,1
48 Ind. transformació cautxú i matèries plàstiques	104	23	128	111	21	132	3,5
49 Altres indústries manufactureres	1.102	236	1.338	1.044	223	1.266	-5,3
Total	26.036	6.247	32.283	25.853	6.085	31.938	-1,1

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social; elaboració: Observatori Laboral (SOIB).

6.4.1. L'ENERGIA

La variació de l'activitat d'aquesta branca presenta durant l'exercici 2002 en termes de facturació una variació positiva del 3,9%, ja que es passa de produir 4.173.449 megawatts hora, l'any 2001, a 4.337.499 megawatts hora l'any 2002. S'ha d'assenyalar que el creixement de l'any 2002 queda lluny del 7,4% que va marcar el 2001 respecte del 2000, o del 6,1% de l'any anterior. Per illes, només Eivissa i Formentera se situen per sobre de la mitjana de les Balears. El creixement es deu bàsicament al creixement de la demanda d'ús domèstic. (Vegeu el quadre I-43.)

El sector de serveis, amb una baixada del -0,5%, i l'agricultura, amb un -2,8%, han estat implicats en aquest alentiment pel que fa al creixement de la facturació l'any 2002, encara que el sector de la construcció ha crescut un 23,2%, mentre que l'exercici anterior ho va fer un 12,7%. (Vegeu el quadre I-44.)

D'acord amb aquestes dades, l'increment del consum d'energia s'alenteix, tot i que l'energia elèctrica creix a un bon ritme. La baixada en l'increment prové dels combustibles líquids que s'associen al transport —la benzina, el querosè i el fuel— i del fet que es genera energia elèctrica mitjançant la valoració dels residus sòlids urbans (RSU). Una primera interpretació indica que aquest alentiment es correspon amb l'alentiment econòmic, tot i que no es

tradueix en el consum dels ciutadans —increment de l'electricitat, del gasoli i del propà—. (Vegeu el quadre I-45.)

6.4.2. LES INDÚSTRIES LLIGADES AL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és la branca principal que s'associa al sector de la construcció. L'evolució durant el 2002 en mostra un clar alentiment en el ritme de creixement. (Vegeu l'apartat 7.2.1.)

Quant a la resta de branques industrials lligades al sector de la construcció, a les Balears durant l'any 2002 hi havia registrades 159 pedreres, 119 de les quals es localitzen a Mallorca; 23, a Menorca, i 17, a Eivissa i Formentera. Les més nombroses són les de calcària i les de marès, amb 63 i 62 pedreres registrades, respectivament. (Vegeu el quadre I-46.)

D'altra banda, quant a la producció, la més elevada correspon també a les pedreres de calcària, amb 2.164,9 milers de metres cúbics, seguides de les de marga, amb 383,4 milers de metres cúbics. En termes agregats, per comparació del 2002 al 2001, a les Balears s'han extret de les pedreres 24,02 milers de metres cúbics més, que s'han distribuït en 13,22 milers de metres cúbics a Mallorca, i 78,42 milers de metres cúbics a Eivissa i a Formentera; a Menorca, ha disminuït l'extracció a les pedreres en -67,62 milers de metres cúbics. (Vegeu els quadres I-47 i I-48.)

QUADRE I-43. ESTRUCTURA DE LA FACTURACIÓ PER USOS, ENERGIA ELÈCTRICA (MW/h) (2000-2002)

	Usos domèstics		Resta de baixa tensió		Alta tensió		Total	
		% var.		% var.		% var.		% var.
Balears								
2000	1.335.185	5,68	1.635.240	3,67	914.168	11,32	3.884.591	6,08
2001	1.429.276	7,05	1.730.509	5,83	1.013.667	10,88	4.173.449	7,44
2002	1.589.261	11,19	1.725.704	-0,28	1.021.397	0,76	4.337.499	3,93
Mallorca								
2000	1.026.447	5,49	1.245.981	3,12	795.682	11,95	3.068.109	6,09
2001	1.101.378	7,3	1.311.528	5,26	879.459	10,53	3.292.465	7,31
2002	1.226.116	11,33	1.305.868	-0,43	877.130	-0,26	3.409.106	3,54
Menorca								
2000	139.739	3,35	162.683	4,37	45.211	3,36	347.637	3,83
2001	150.207	7,49	178.954	10	49.451	9,38	378.613	8,91
2002	161.263	7,36	176.027	-1,64	53.934	9,07	391.224	3,33
Eivissa-Formentera								
2000	168.995	8,91	226.579	6,25	73.274	9,72	468.846	7,73
2001	177.692	5,15	239.923	5,89	84.756	15,67	502.369	7,15
2002	201.883	13,61	243.818	1,62	90.329	6,58	536.031	6,7

Fons: GESA i elaboració pròpia

QUADRE I-44. FACTURACIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA A LES ILLES BALEARS, PER SECTORS ECONÒMICS (MW/h) (1999-2002)

	Total		Agricultura		Indústria		Construcció	
	% var.		% var.		% var.		% var.	
1999	3.661.983	11	66.728	12,4	278.858		32.347	68,3
2000	3.884.591	6,1	70.361	5,4	272.896	-2,1	42.498	31,4
2001	4.173.449	7,4	70.283	-0,1	282.581	3,5	47.907	12,7
2002	4.337.499	3,9	68.345	-2,8	284.155	0,6	59.032	23,2

	Serveis		Enllumenat		Usos domèstics		Revenedor	
	% var.		% var.		% var.		% var.	
1999	1.912.464	12,7	80.588	4,2	1.263.374	13,2	33.624	10,6
2000	2.045.281	6,9	82.369	2,2	1.335.185	5,7	35.824	6,5
2001	2.220.764	8,6	85.542	3,9	1.429.275	7	37.097	3,6
2002	2.209.605	-0,5	84.854	-0,8	1.590.260	11,3	41.248	11,2

Nota: La indústria inclou els subsectors industrials i el consum a les centrals elèctriques. A causa del canvi de la CNAE emprada per GESA, el sector industrial a partir de mitjan 1998 deixa de comptabilitzar determinats subsectors.

Fons: GESA i elaboració pròpia.

QUADRE I-45. CONSUMS ENERGÈTICS I VARIACIONS INTERANUALS (2000-2002)

Illes Balears	2000	% variació	2001	% variació	2002
Electricitat (MW/h)	3.884.591	7.4	4.173.449	3.9	4.337.499
Benzina (1.000 l)	403.721	-0.8	400.548	-5.6	378.204
Querosè (1.000 l)	597.172	-4.9	568.164	-11.9	500.813
Gasoli (1.000 l)	561.996	11.6	627.245	11.5	699.328
Fuel (1.000 kg)	126.594	15.8	150.110	-17.7	123.519
Propà (kTEP)			309.881	18.25	366.445
RSU (TEP)			60.145	-20.09	48.056
TOTAL (TEP)			2.600.685	-0.41	2.589.867

Fons: GESA, CLH, TIRME, CES i elaboració pròpia.

**QUADRE I-46. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
NOMBRE DE PEDRERES (2002)**

	Arena	Argila	Calcària	Marès	Guix	Marga	Silicat	Total
	(nombre de pedreres)							
Mallorca	4	12	45	53	2	2	1	119
Menorca	5		9	9				23
Eivissa i Formentera	6	2	9					17
Total	15	14	63	62	2	2	1	159

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

**QUADRE I-47. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
VOLUM DE PRODUCCIÓ (2002)**

	Arena	Argila	Calcària	Marès	Guix (milers de metres cúbics)	Marga	Silicat	Total
Mallorca	2,9	77,1	1.465,0	137,9	10,4	383,4	20,0	2.096,6
Menorca	50,2	-	299,4	4,9	-	-	-	354,5
Eivissa i Formentera	7,2	30,0	400,5	-	-	-	-	437,7
Total	60,3	107,1	2.164,9	142,8	10,4	383,4	20,0	2.888,8

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

**QUADRE I-48. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ PER ILLES (1998-2002)**

	Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera		Illes Balears	
	milers de m3)	(dif.)	milers de m3)	(dif.)	milers de m3)	(dif.)	milers de m3)	(dif.)
1998	2.629,19		226,51		248,88		3.104,58	
1999	3.057,63	428,44	232,91	6,40	227,40	-21,48	3.517,94	413,36
2000	3.228,69	171,06	258,24	25,33	240,78	13,38	3.727,71	209,77
2001	2.083,37	-1.145,32	276,12	17,88	505,27	264,49	2.864,76	-862,95
2002	2.096,59	13,22	354,54	78,42	437,65	-67,62	2.888,78	24,02

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

6.4.3. LA INDÚSTRIA I EL COMERÇ EXTERIOR

Segons les dades de l'Agència Estatal d'Administració Tributària (Direcció General de Duanes) i de la Direcció General d'Economia referents al comerç exterior, durant el 2002 Balears va exportar per un total de 1.333,65 milions d'euros, un 13,82% més que l'any 2001. Quant a les importacions, varen arribar als 1.634,44 milions d'euros, un 5,71% més que durant l'any anterior. En primer lloc destaca el dèficit comercial estimat en 300,79 milions d'euros, inferior al del 2001, que es va situar en els 374,46 milions d'euros. De totes maneres és important matisar que dins aquest còmput hi ha elements que desvirtuen fer comparacions (els vehicles de

lloguer, les aeronaus i els seus elements, els combustibles, etc.). (Vegeu el quadre I-49.)

Si ens centram en grups concrets, podem començar fent referència al de les pells, els cuirs, la pelleteria i les seves manufactures, que durant l'exercici 2002 ha exportat productes per un valor de 13,2 milions d'euros, la qual cosa representa una disminució del -18,1% respecte del 2001, i ha importat per valor de 31 milions d'euros, de manera que ha baixat un -21,24% respecte de l'import que es va aconseguir l'any 2001. Per tant, el dèficit comercial se situa entorn dels 17,9 milions d'euros, i el dèficit es rebaixa 5,5 milions d'euros respecte de l'any 2001.

Quant al grup del calçat, els capells, els paraigües, els para-sols, les plomes i les flors

QUADRE I-49. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (DADES PROVISIONALS) (2001-2002)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial		
	2002	2001	%	2002	2001	%	2002	2001	Variació
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)		
									(%)
05 Productes minerals	59.704	79.466	-24,87	76.187	85.896	-11,30	-16.483	-6.430	-10.053
06 Productes de les indústries químiques i derivats	32.653	26.855	21,59	21.506	25.627	-16,08	11.147	1.228	9.919
07 Materials plàstics artificials, cautxú i manufactures	3.947	2.673	47,66	6.817	8.068	-15,51	-2.870	-5.395	2.525
08 Pells, cuirs, pelleteria i manufactures	13.119	16.018	-18,10	31.014	39.377	-21,24	-17.895	-23.359	5.464
09 Fusta, carbó vegetal, suro i manufactures	1.443	1.025	40,78	27.752	29.756	-6,73	-26.309	-28.731	2.422
10 Paper i manufactures; arts gràfiques	1.063	1.621	-34,42	13.361	15.050	-11,22	-12.298	-13.429	1.131
11 Materials tèxtils i manufactures	3.830	4.564	-16,08	29.756	37.782	-21,24	-25.926	-33.218	7.292
12 Calçat, capells, paraigües, para-sols, plomes, flors artificials	142.847	150.348	-4,99	27.754	29.743	-6,69	115.093	120.605	-5.512
13 Manufactures de pedra, de ciment, etc.; ceràmica, vidre	2.774	3.167	-12,41	8.905	6.451	38,04	-6.131	-3.284	-2.847
14 Perles fines, pedres i metalls preciosos	23.995	25.157	-4,62	7.821	9.970	-21,55	16.174	15.187	987
15 Metalls comuns i manufactures	13.250	13.342	-0,69	16.797	13.981	20,14	-3.547	-639	-2.908
									455,09

continua

QUADRE I-49. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (DADES PROVISIONALS) (2001-2002)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial			Variació (%)
	2002	2001	%	2002	2001	%	2002	2001	Diferència	
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)
16 Màquines i aparells, material elèctric	52.854	51.678	2,28	47.726	114.388	-58,28	5.128	-62.710	67.838	-108,18
17 Material de transport	949.680	763.354	24,41	1.274.261	1.091.000	16,80	-324.581	-327.646	3.065	-0,94
18 Òptica, fotografia i cinematografia, aparells de precisió	2.240	2.676	-16,29	13.182	11.087	18,90	-10.942	-8.411	-2.531	30,09
19 Armes i municions, i parts i accessoris	347	26	1.234,62	5	13	-61,54	342	13	329	2.530,77
20 Mercaderies i productes diversos	6.494	5.044	28,75	30.302	25.840	17,27	-23.808	-20.796	-3.012	14,48
21 Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	377	212	77,83	293	744	-60,62	84	-532	616	-115,79
22 No classificats	23.038	24.485	-5,91	1.004	1.397	-28,13	22.034	23.088	-1.054	-4,57
TOTAL	1.333.655	1.171.711	13,82	1.634.443	1.546.170	5,71	-300.788	-374.459	73.671	-19,67

Fonts: Agència Estatal d'Administració Tributària, Direcció General de Duanes, i Direcció General d'Economia.

artificials, el valor de les exportacions durant el 2002 va ser de 142,85 milions d'euros, un -4,99% menys que l'any 2001. Pel que fa a les importacions, varen arribar als 27,75 milions d'euros, xifra que representa un -6,69% menys que l'any anterior. En aquest grup, l'any 2002 es va aconseguir un superàvit comercial de 115,09 milions d'euros, una dada inferior en 5,5 milions d'euros a la que es va obtenir l'any anterior.

Finalment, el grup de les perles fines, les pedres i els metalls preciosos presenta una baixada en les exportacions d'un -4,62% respecte del 2001, i arriba als 23,9 milions d'euros. Les importacions han disminuït molt més intensament (-21,55%), fins arribar als 7,8 milions d'euros. Aquesta baixada superior de les importacions respecte de les exportacions ha permès millorar el saldo comercial en 987.000 euros.

6.4.4. LES INDÚSTRIES LLIGADES A LA DEMANDA INTERIOR DE CONSUM

El nombre d'empreses industrials que es dediquen al subsector alimentari ha dismi-

nuït en 8 unitats respecte de l'any 2001, de tal manera que el nombre total d'empreses industrials d'aquest subsector es redueix a 605, la qual cosa suposa una variació del -1,31%. Paral·lelament s'ha donat també una reducció del nombre de treballadors en aquest subsector, que ha disminuït en 16 efectius en el cas dels treballadors assalariats i en 14 pel que fa als treballadors per compte propi. Finalment, cal destacar que en el 60% de les empreses la distribució per estrats d'assalariats que domina està entre els marges d'1 i de 9 assalariats; el 22% de les empreses no tenen cap persona assalariada, i el 15% tenen entre 10 i 49 persones assalariades. (Vegeu el quadre I-50.)

L'any 2001 la indústria de l'agroalimentació va presentar un volum de negoci de 725,222 milions d'euros. Si es consideren uns ingressos d'explotació de 740,073 milions d'euros (xifra que representa una variació respecte de l'exercici 2000 del 7,8%) i un cost de 710,308 milions d'euros (variació del 13,53% respecte de l'any 2000), llavors el resultat d'explotació o el benefici brut és de 29,765 milions d'euros (un 4,02% dels ingressos d'explotació). (Vegeu el quadre I-51.)

QUADRE I-50. ACTIVITAT AGROINDUSTRIAL A LES ILLES BALEARS (2002)								
	2001			2002			Dif. 01/02 Var.01/02	
Nombre d'empreses industrials	613			605			-8	-1,31
Ocupació assalariada i per compte propi *	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total		
	4.588	622	5.211	4.572	608	5.179	-32	-0,61
Distribució per estrats d'assalariats	Sense assalariats	D'1 a 9 assalariats	De 10 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 a 199 assalariats	De 200 a 499 assalariats	Més de 500 assalariats	Total
	136	365	94	8	2	0	0	605

* Inclouent-hi la indústria del sucre.

Fonts: INE, "Directori Central d'Empreses", i Tresoreria de la Seguretat Social; elaboració: Observatori Laboral (SOIB) i DIRCE.

Les produccions balears que cobreixen una quota de mercat major i que, de fet, sobrepassen el mercat potencial de residents són les fruites i les hortalisses fresques (263,09%) i també la producció de llet i derivats (148,63%). Amb relació a les produccions de d'ous i de carn i transfor-

mats carnis, es cobreix el 97,23% i el 66,21% del total del mercat potencial de les Balears, respectivament. Finalment, amb relació a la producció pesquera i aquícola i a la de vins, es cobreix entorn d'una quarta part del total potencial del mercat. (Vegeu el quadre I-52.)

QUADRE I-51. EVOLUCIÓ DE LA INDÚSTRIA ALIMENTÀRIA* (2000-2001)

Anys	Persones ocupades	Volum de negoci	Ingressos d'explotació	Variació d'existències	Total de consums	Despeses de personal	Costs d'explotació
2000	5.065	675,95	686,49	-0,32	411,38	95,03	625,67
2001	5.690	725,22	740,07	2,74	461,29	109,84	710,30
Var. 2000-2001 (%)	12,34	7,29	7,80	735,56	12,13	15,59	13,53

* En milions d'euros

Fonts: INE i elaboració pròpia.

QUADRE I-52. QUOTA DE MERCAT POTENCIAL DEL SECTOR AGRARI BALEAR (2001-2002)

	Consum total*		Producció balear*	Quota de mercat del potencial de residents (prod./consum) (%)
	Any 2001	Any 2002		
Ous	130.519	118.029	114.756,00	97,23
Carn i transformats carnis	41.612	37.101	24.566,01	66,21
Productes pesquers i aquícoles	16.817	12.651	3.904,60	30,87
Llet i derivats	103.186	56.468	83.929	148,63
Panificació i productes de pastisseria	54.369	41.047		
Cacaus i xocolates	2.583	2.102		
Cafè i infusions	1.775	1.532		
Arròs, pastes i llegums secs	14.972	10.521		
Olis	13.109	11.853	120	1,01
Fruites i hortalisses fresques	149.068	102.950	270.855	263,09
Fruites i hortalisses transformades	14.339	8.318		
Plats preparats	7.486	6.348		
Vins	16.922	12.899	3.085	23,92
Cervesa	9.050	6.767		
Altres begudes alcohòliques	1.300	855		
Begudes no alcohòliques	126.751	91.922		

* Tones, milers de litres i milers d'unitats

Fonts: MAPA (Subdirecció de Consumo) i Conselleria d'Agricultura i Pesca.

6.5

LES EXPECTATIVES I LA INVERSIÓ

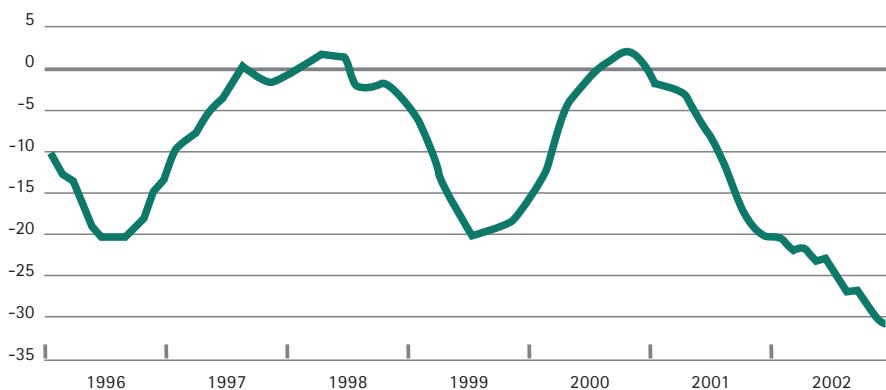
L'indicador de clima industrial mostra un deteriorament continu de les expectatives empresarials al llarg del 2002. (Vegeu el gràfic I-11.)

Altrament, l'evolució de la utilització de la capacitat industrial s'ha mantingut en un interval de 86-40 i, amb les dades referents als dos primers trimestres de l'exercici 2002, tant en la sèrie original com en la sèrie de variacions interanuals, s'aprecien signes de revitalització. (Vegeu el gràfic I-12.)

Així, pel que fa a l'exercici 2002, s'observa que la millora de la utilització de la capacitat industrial encara no ha incidit en l'aspecte subjectiu que es marca en la sèrie de clima industrial, que en el moment de tancar l'exercici presentava una tendència clarament negativa, la qual cosa ha afectat negativament l'evolució de la inversió industrial.

Així, la inversió industrial, que a les Balears ha presentat un vigorós comportament durant els darrers anys, el 2002 ha disminuït respecte de l'any anterior, ja que ha passat de 1.833,5 milions d'euros, l'any 2001, a 1.515,8 milions d'euros, el 2002. (Vegeu el quadre I-53.)

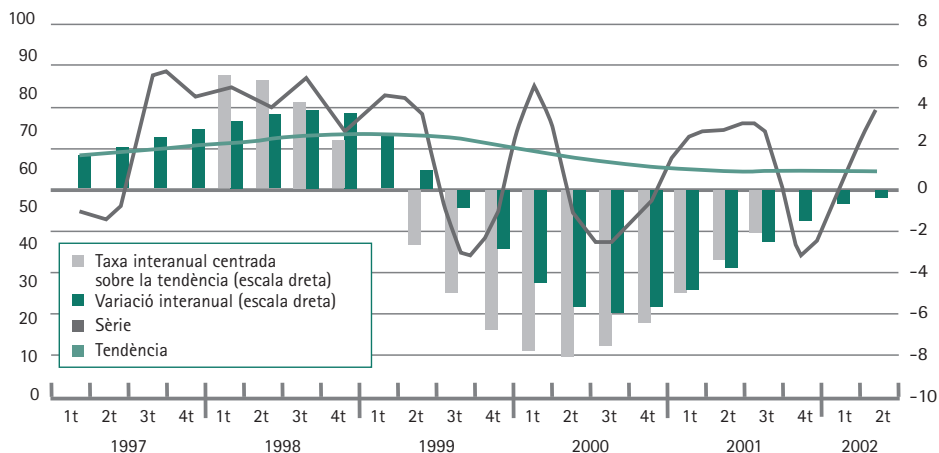
Gràfic I-11
Indicador del clima industrial a les Illes Balears (1996-2002)
(saldo de resposta)

Font: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Gràfic I-12

Evolució de la utilització de la capacitat industrial a les Illes Balears (1997-2002)

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia, enquesta d'opinions empresarials, Direcció General d'Economia. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

QUADRE I-53. INVERSIÓ: LLOCS DE TREBALL I POTÈNCIA ELÈCTRICA DE LES NOVES INDÚSTRIES (2002)

2002	Total de la inversió (en euros)	Potència elèctrica (en kW)	Personal
Mallorca	1.455.727.190	261.910	6.132
Menorca	56.552.720	28.353	562
Eivissa	3.434.981	468	407
Formentera	77.319	4	12
Total de 2002	1.515.792.210	290.735	7.113
Total de 2001	1.833.450.593	255.329	7.472

Font: Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, Direcció General d'Indústria.

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

L'indicador global d'activitat del sector (índex compost per les variables de venda de ciment i de mà d'obra ocupada en el sector) ha tingut un creixement negatiu del 3,2%.

Amb referència a l'ocupació, l'any 2002 augmentaren el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social (1,9%) i el nombre d'autònoms (3,8%); l'ocupació en el sector de la construcció va ser el 14,5% del total.

Quant a la producció del sector es consideren dos components bàsics: la inversió pública, el volum de la qual ha disminuït un 1,6% respecte de l'any anterior i hi ha guanyat pes la licitació d'obra civil per sobre de l'edificació, i la inversió privada, que s'ha reduït quant al visat de noves obres (-8,4%), sobretot en relació amb el nombre d'habitatges visats (-25,8%), però que ha crescut en relació amb les obres de reforma i ampliació un 9,2% durant l'any 2002. Pel que fa als habitatges protegits, cal destacar que ha crescut un 76,5% el nombre d'habitatges iniciats.

7.1

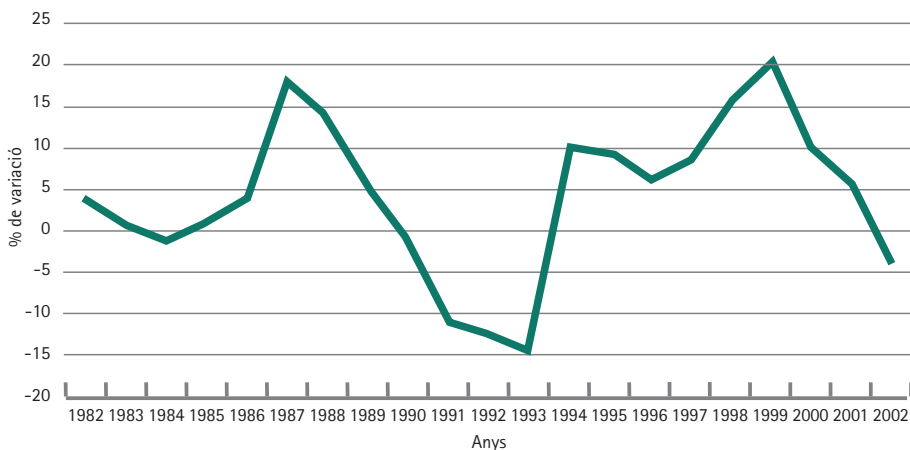
INTRODUCCIÓ

L'indicador global d'activitat, índex que mesura el comportament del sector a través de dues variables rellevants com són les vendes de ciment i la mà d'obra ocupada, ha tingut un creixement negatiu del 3,2%, enfront de l'augment del 5,3% l'any 2001 i del 9,7% el 2000. Atesa la incidència de les variables que el formen, aquest indicador tendeix a donar més importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat realitzada, a diferència del PIB. En qualsevol cas, l'indicador global d'activitat confirma la intensa pèrdua de vigor de l'activitat constructora a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic I-13.)²⁸

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és analitzant l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la formació de la producció. A partir de l'indicador global d'activitat i dels indicadors d'activitat dels factors s'ha estimat que la taxa de creixement interanual

28. Observau que, de punt mínim a punt mínim, s'hi apunta l'existència d'un cicle decennal. Respecte d'això, vegeu la nota 8 de la p. 91 de la memòria del CES del 2001.

Gràfic I-13
Indicador global d'activitat (1982-2002)

Font: Elaboració pròpia.

del PIB en preus constants per a l'any 2002 és d'un 2,4%, creixement que per comparació al de l'any 2001 —un 6,8%— posa de manifest una desacceleració del sector.²⁹

A continuació es comenten de manera particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

7.2

ELS FACTORS DE PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució dels materials de construcció, de l'ocupació i dels costos de producció.

7.2.1. ELS MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades relatives al consum aparent i a la venda de ciment, així com les dades relatives a les entrades i a les sortides de materials de construcció a través dels ports de les Balears, excloent-ne el ciment.

7.2.1.1. El ciment

Les vendes de ciment han passat de 967.228 tones, l'any 2001, a 885.523, el 2002, xifra que s'acosta al nivell de vendes de l'any 1998. D'una taxa moderada de creixement de l'1,2%, l'any 2001, es passa a una taxa negativa del -8,5%, l'any 2002, i es canvia així la tendència creixent dels darrers anys. (Vegeu el quadre I-54.)

29. Aquesta estimació se situa 0,4 punts percentuals per sota de l'estimació de la FUNCAS. (Vegeu el quadre I-12.)

QUADRE I-54. CONSUM APARENT DE CIMENT (EN TONES) (2001-2002)

	2001	2002 ¹	Variació 02/01
Producció interior	699.571	731.961	4,63%
Port de Palma			
Entrades	116.892	157.626	34,85%
Sortides	20.909	20.556	-1,69%
	95.983	137.070	42,81%
Port d'Alcúdia			
Entrades	77.301	62.396	-19,28%
Sortides	239	330	38,08%
	77.062	62.066	-19,46%
Menorca			
Entrades	98.138	96.933	-1,23%
Sortides	2	7	250,00%
	98.136	96.926	-1,23%
Pitiüses			
Entrades	166.935	184.223	10,36%
Sortides	166	88	-46,99%
	166.769	184.135	10,41%
Proveïment net exterior	437.950	480.197	9,65%
Consum aparent de les Balears	1.137.521	1.212.158	6,56%
Vendes	967.228	885.523	-8,45%
Variació aparent d'estocs	170.293	326.635	91,81%

¹ La producció interior de les Balears és una estimació a partir de l'evolució estatal.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment, i elaboració pròpia.

El proveïment net exterior, que es calcula mitjançant la diferència entre les entrades i les sortides a través dels ports, augmenta un 9,6% pel que fa al conjunt de les Balears, i arriba als 480,2 milers de tones netes. L'any anterior ja havia assolit una taxa de creixement del 8,7%, i arribà als 438 milers de tones.

El proveïment net exterior augmenta un 15,1% a Mallorca i un 10,4% a les

Pitiüses, mentre que a Menorca disminueix un 1,2%.

El consum aparent de ciment, indicador construït a partir d'afectar la producció interior de les entrades/sortides dels distints ports, ha crescut un 6,6%. S'ha estimat la producció interior sobre la base de l'evolució d'aquesta variable referida al conjunt de l'Estat. La taxa de creixement és semblant a la que es va donar l'any 2001 (6,9%).

7.2.1.2. La resta de materials de construcció

Des de l'any 1996 les entrades dels diferents materials de construcció (llevat del ciment) creixeren. L'any 2001 es trenca aquesta tendència, amb una taxa de variació negativa del -16,5%, i l'any 2002 baixa un -0,2%. Aquest darrer any, es registren entrades de materials de construcció a través dels ports amb un total de 494.699 tones. Aquestes entrades presenten un comportament desigual a les distintes illes. A Menorca i a Eivissa aquesta magnitud va augmentar un 6,8% i un 11,2%, respectivament, mentre que a Mallorca es va reduir un 3,1%. Així mateix, el pes que els distints ports tenen és diferent a cada illa. A través de Mallorca entraren el 74% del total dels materials de construcció; a través de Menorca, el 10%, i a través de les Pitiüses, el 16% restant. (Vegeu el quadre I-55.)

7.2.2. L'OCUPACIÓ

L'any 2002 augmentaren tant el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social, un 1,9%, com el nombre d'autònoms, un 3,8%. L'ocupació en el sector de la construcció representa un 14,3% del total.

L'ocupació es va situar en 57.027 treballadors, enfront dels 55.733 de l'any 2001, amb un augment del 2,3%. Aquesta variació contrasta amb el 6,8% de l'any 2001. Les taxes de creixement de les Illes Balears pel que fa al 2002 foren inferiors a les de la resta d'Espanya (10,5%).

El nivell d'atur que s'ha registrat l'any 2002 ha retrocedit fins a les 1.901 persones, xifra que suposa un decreixement del -10,3%, enfront de l'increment del 15,4% de l'any 2001. Des de l'any 1993,

**QUADRE I-55. ENTRADES DE MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ
(EN TONES) (EXC. CIMENT) (1999-2002)**

Entrades	1999	2000	2001	2002	% 02/01
Palma	302.845	333.907	260.013	250.954	-3,48%
Alcúdia	140.674	141.229	118.325	115.538	-2,36%
Menorca	44.810	43.363	46.562	49.725	6,79%
Pitiüses	53.454	74.983	70.583	78.482	11,19%
Total de les Balears	541.783	593.482	495.483	494.699	-0,16%

% DE VARIACIÓ INTERANUAL 1998-2002

Entrades	% 99/98	% 00/99	% 01/00	% 02/01
Palma	34,74	10,26	-22,13	-3,48
Alcúdia	109,59	0,39	-16,22	-2,36
Menorca	23,66	-3,23	7,38	6,79
Pitiüses	60,60	40,28	-5,87	11,19
Total de les Balears	49,91	9,54	-16,51	-0,16

Fonts: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment, i elaboració pròpia.

QUADRE I-56. ATUR REGISTRAT (1995-2002)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	2.988	2.526	2.217	1.779	1.432	1.488	1.740	1.546	-11,1%
Menorca	286	231	155	106	97	91	107	91	-15,0%
Pitiüses	514	487	453	361	293	258	273	264	-3,3%
Illes Balears	3.788	3.244	2.825	2.246	1.822	1.837	2.120	1.901	-10,3%
Variació interanual		-14,4%	-12,9%	-20,5%	-18,9%	0,8%	15,4%	-10,3%	

Font: INEM.

les xifres de desocupació havien mostrat una tendència decreixent, fins a l'any 2001, en què s'observa una punta d'atur, que l'any 2002 torna al nivell dels darrers anys. A diferència del que succeí l'any anterior, a totes les illes el nivell d'atur va disminuir. (Vegeu el quadre I-56.)

D'altra banda, durant l'any 2002 han reduït el cost la ceràmica (-15,9%), el coure (-5,9%) i l'alumini (-3,7%).

7.3

LA PRODUCCIÓ

7.2.3. ELS COSTS DELS FACTORS

Si n'excloem el sòl, els costos directes de la construcció han crescut un 2,3%, taxa de creixement més moderada que la dels anys precedents. El 2001 aquesta taxa assolí un augment del 3,8% i el 2000, un 4,8%.

El cost de la mà d'obra ha augmentat un 3,5% respecte de l'any 2001, en què va créixer un 5,5%.

Pel que fa a la taxa de variació dels costos dels materials s'observa que el ciment ha pujat un 3,1% l'any 2002 (el 2001 ja havia augmentat un 3,3%). Amb el pes que té, el ciment arrossega a l'alça el cost total. També assoleixen taxes positives l'açer (1,8%) i els lligants (2,8%).

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i l'edificació residencial.

7.3.1. LA INVERSIÓ PÚBLICA

Pel que fa al volum de licitació oficial, l'any 2002 es redueix fins als 409,7 milions d'euros, enfront dels 416,5 milions del 2001; 189,2 d'aquests 409,7 milions es destinaren a l'edificació i 220,5 milions, a obra civil. Cal destacar, d'una banda, que el volum total d'inversió pública de l'any 2002 decreix un 1,6% respecte del 2001 i, de l'altra, com ja s'ha comentat, que el pes de la licitació d'obra augmenta l'any 2002, en què aconse-

gueix créixer un 11,6%, mentre que la licitació d'edificació disminueix un 13,6%.

Durant aquests darrers anys, la importància creixent de la licitació d'obra civil enfront de la licitació d'edificació ha fet canviar el pes habitual d'aquestes dues partides.

La participació de l'Administració autonòmica en el total de licitació pública oferta a les Illes passà, en aquests darrers tres anys, dels 64 milions de l'any 2000 als 105 del 2001 i als 129 milions del 2002, amb creixements anuals del 64,2% i del 23,3%, respectivament. La participació de l'Administració local passà dels 88 milions de l'any 2000 als 195 del 2001 i als 201 milions del 2002. (Vegeu el quadre I-57.)

7.3.2. LA INVERSIÓ PRIVADA

El nombre d'obres que ha visat el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) s'ha reduït un 8,4%. La xifra de projectes visats a les Illes Balears és de 6.647

obres, 5.001 de les quals són visades a Mallorca, 1.033 a Menorca, i 613 a les Pitiüses. Respecte de l'any anterior, Mallorca decreix un 10,4% i Menorca, un 5,1%; Eivissa és l'única illa amb un creixement positiu (3,6%). (Vegeu el quadre I-58).

El nombre d'habitatges visats a les Illes Balears es redueix intensament, un 25,8%. Es passà de 14.019 habitatges visats, l'any 2001, a 10.404, l'any 2002. Per illes, Mallorca ha decrescut un 31,1%, com a conseqüència de la moratòria urbanística que afecta l'habitatge col·lectiu lliure de molts municipis. A les Pitiüses varen baixar un 21,8%, mentre que a Menorca han crescut un 8,5%, a causa de la incidència de la propera aprovació del pla territorial de Menorca i també del desplaçament de promocions cap a l'illa.

El coeficient habitatge/obra, indicador de la dimensió mitjana de les obres, se situà en 1,57 per al conjunt de les Balears. Representa un descens respecte de l'any anterior del 18,9%. Per illes, Mallorca i Eivissa han regis-

QUADRE I-57. LICITACIÓ OFICIAL (2000-2002)¹
(EN MILERS D'EUROS)

	2000	2001	2002	Variació 02/01
Total edificació	114.583	218.879	189.151	-13,58%
Total obra civil	85.834	197.624	220.515	11,58%
Total	200.417	416.503	409.666	-1,64%
Administració central	48.874	116.562	79.390	-31,89%
Administració local	87.653	194.979	200.792	2,98%
Administració autonòmica	63.890	104.962	129.484	23,36%
Total	200.417	416.503	409.666	-1,64%

¹ Dades acumulades de gener a desembre de 2002.

Font: SEOPAN (Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional).

QUADRE I-58. PROJECTES VISATS PEL COL·LEGI OFICIAL D'ARQUITECTES DE LES ILLES BALEARS (1999-2002)

Obres visades	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	5.995	6.172	5.579	5.001	-10,36
Menorca	1.093	1.125	1.089	1.033	-5,14
Pitiüses	693	693	592	613	3,55
Total de Balears	7.781	7.990	7.260	6.647	-8,44

Habitatges visats	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	12.470	11.862	10.416	7.174	-31,13
Menorca	1.495	1.347	1.358	1.474	8,54
Pitiüses	2.283	2.060	2.245	1.756	-21,78
Total de Balears	16.248	15.269	14.019	10.404	-25,79

* N'estan exclosos els expedients d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i similars.

Font: COAIB.

trat taxes decreixents del 23,3% i del 24,4%, respectivament; mentre que Menorca marca un creixement del 14,2% en relació amb el 2001. (Vegeu el quadre I-59.)

El nombre d'obres de reforma i ampliació creixé, en conjunt, un 9,2%, de manera que es recuperen taxes de creixement pròpies dels anys 1999 i 2000. Les obres de reforma i ampliació suposen un 47,6% del total visat enfront del 43,6% de l'any 2001. El pes creixent del nombre d'obres de reforma i ampliació es manté des de l'any 1999 a totes les illes. (Vegeu el quadre I-60.)

Tot i així, cal matisar que el creixement que s'ha comentat pel que fa al 2002 és resultat, d'una banda, de l'estabilitat en la xifra total, en valors absoluts, de les obres reformades i, de l'altra, del decreixement en el total de les obres visades; excepte a les Pitiüses, on el creixement d'obres d'ampliació i reforma (6,2%) és superior al creixement del total d'obres visades (3,5%).

La quantitat d'habitatges començats l'any 2002 és de 9.841, xifra que experimenta un decreixement del 20,2%, respecte del 2001. (Vegeu el quadre I-61.)

QUADRE I-59. PROJECTES VISATS PEL COAIB: RELACIÓ HABITATGE/OBRA (1999-2002)

Percentatge	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Mallorca	2,08	1,92	1,87	1,43	-23,3%
Menorca	1,37	1,2	1,25	1,43	14,2%
Pitiüses	3,29	2,97	3,79	2,86	-24,4%
Total de Balears	2,09	1,91	1,93	1,57	-18,9%

Font: COAIB.

QUADRE I-60. OBRES VISADES DE REFORMA I AMPLIACIÓ (1998-2002)

Mallorca	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	2.129	2.192	2.409	2.425	2.398	-1,1%
Total d'obres visades	5.327	5.995	6.172	5.579	5.001	-10,4%
% ampl. i ref./total	40,0	36,6	39,0	43,5	48,0	10,3%
Menorca	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	366	460	511	518	529	2,1%
Total d'obres visades	871	1.093	1.125	1.089	1.033	-5,1%
% ampl. i ref./total	42,0	42,1	45,4	47,6	51,2	7,7%
Pitiüses	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	255	233	234	225	239	6,2%
Total d'obres visades	604	693	693	592	613	3,5%
% ampl. i ref./total	42,2	33,6	33,8	38,0	39,0	2,6%
Illes Balears	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Ampliació i reforma	2.750	2.885	3.154	3.168	3.166	-0,1%
Total d'obres visades	6.802	7.781	7.990	7.260	6.647	-8,4%
% ampl. i ref./total	40,4	37,1	39,5	43,6	47,6	9,2%

Font: COAIB.

QUADRE I-61. HABITATGES COMENÇATS I HABITATGES ACABATS (1998-2002)

Començats	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Habitatges protegits	711	964	480	463	817	76,5%
Habitatges lliures	8.382	12.132	11.841	11.868	9.024	-24,0%
Total	9.093	13.096	12.321	12.331	9.841	-20,2%
% var. respecte de l'any anterior	32,0%	44,0%	-5,9%	0,1%	-20,2%	
Acabats	1998	1999	2000	2001	2002	Variació 02/01
Habitatges protegits	1.000	953	120	598	382	-36,1%
Habitatges lliures	3.663	5.873	9.706	12.047	12.090	0,4%
Total	4.663	6.826	9.826	12.645	12.472	-1,4%
% var. respecte de l'any anterior	-28,6%	46,4%	43,9%	28,7%	-1,4%	
Hab. començats/hab. acabats	1,95	1,92	1,25	0,98	0,79	

Fonts: Informe sobre la evolució del subsector de la vivienda 2002 (avance provisional a 31 de diciembre de 2002), Ministeri de Foment i elaboració pròpia.

No obstant això, el nombre d'habitatges acabats es redueix només un 1,4%, com a resultat del nivell elevat d'activitat en curs i de la forta inèrcia productiva dels anys anteriors.

L'indicador d'habitatges començats/habitatges acabats, que sintetitza l'impuls que hi ha en la construcció d'habitatges, s'alentí i assolí la ràtio més baixa dels darrers cinc anys. L'any 2001 suposà un punt d'inflexió, ja que la xifra d'habitatges començats fou inferior a la d'habitatges acabats (0,98). Aquesta tendència continua i es consolida l'any 2002, en què s'arriba a una ràtio de 0,79.

Pel que fa als habitatges protegits, cal destacar, d'una banda, el creixement dels habitatges començats (76,5%). L'any 2002, la xifra duplicà els nivells assolits el 2000 i el 2001, i recuperà la tendència creixent de

l'any 1999. D'altra banda, el nombre d'habitatges acabats es reduí i provocà un decreixement del 36,1% respecte del 2001.

La distribució per tipus d'edificacions de la superfície que ha visat el Col·legi d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. És important mencionar que la superfície residencial és el primer gran segment demandat, amb un pes al voltant del 84%, i que té una importància major a les Pitiüses (87,1%). S'ha reduït un 15,3%. Es visaren 2,32 milions de metres quadrats. Els edificis destinats a usos turístics i a espectacles són el segon segment demandat (4,9%), uns 0,13 milions de metres quadrats. Tot i així, la demanda se'n reduí un 50,2% en total, excepte a les Pitiüses, on augmentaren un 12,3%. (Vegeu el quadre I-62.)

QUADRE I-62. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (%) (2001-2002)

	2001		2002		
	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Mallorca					
Edificis residencials i altres	2.143.759	77,71	1.746.358	82,97	-18,54
Industrials	58.177	2,11	38.701	1,84	-33,48
Oficines i comerç	216.120	7,83	112.652	5,35	-47,88
Esportius	35.837	1,30	15.269	0,73	-57,39
Turisme i espectacles	227.226	8,24	101.038	4,80	-55,53
Sanitaris i benèfics	52.641	1,91	45.884	2,18	-12,84
Culturals i religiosos	24.724	0,90	44.378	2,11	79,49
Altres projectes	72	0,00	417	0,02	479,17
Total	2.758.556	100,00	2.104.697	100,00	-23,70

continua

QUADRE I-62. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (%) (2001-2002)

	2001		2002		
Menorca	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Edificis residencials i altres	266.948	81,19	261.462	85,09	-2,06
Industrials	18.976	5,77	13.928	4,53	-26,60
Oficines i comerç	12.649	3,85	6.075	1,98	-51,97
Esportius	1.549	0,47	129	0,04	-91,67
Turisme i espectacles	22.428	6,82	9.571	3,11	-57,33
Sanitaris i benèfics	1.690	0,51	3.509	1,14	107,63
Culturals i religiosos	3.793	1,15	12.033	3,92	217,24
Altres projectes	763	0,23	553	0,18	-27,52
Total	328.796	100,00	307.260	100,00	-6,55
Pitiüses	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Edificis residencials i altres	333.320	88,20	316.780	87,11	-4,96
Industrials	9.722	2,57	10.803	2,97	11,12
Oficines i comerç	11.058	2,93	8.503	2,34	-23,11
Esportius	106	0,03	1.898	0,52	1690,57
Turisme i espectacles	21.756	5,76	24.448	6,72	12,37
Sanitaris i benèfics	0	0,00	0	0,00	0,00
Culturals i religiosos	1.809	0,48	985	0,27	-45,55
Altres projectes	142	0,04	226	0,06	59,15
Total	377.913	100,00	363.643	100,00	-3,78
Illes Balears	m²	%	m²	%	% var. 02/01
Edificis residencials i altres	2.744.027	79,19	2.324.600	83,75	-15,29
Industrials	86.875	2,51	63.432	2,29	-26,98
Oficines i comerç	239.827	6,92	127.230	4,58	-46,95
Esportius	37.492	1,08	17.296	0,62	-53,87
Turisme i espectacles	271.410	7,83	135.057	4,87	-50,24
Sanitaris i benèfics	54.331	1,57	49.393	1,78	-9,09
Culturals i religiosos	30.326	0,88	57.396	2,07	89,26
Altres projectes	977	0,03	1.196	0,04	22,42
Total de les Illes Balears	3.465.265	100,00	2.775.600	100,00	-19,90

Font: COAIB.

RESUM

La caiguda de la demanda turística l'any 2002 ha estat històrica en nombre d'arribades (-688 mil), atesa la feblesa dels mercats estrangers per la situació econòmica internacional, que arrosseguen, a més a més, els efectes negatius de l'11 de setembre, especialment pel que fa als fluxos turístics que utilitzen com a principal forma de transport l'aviació comercial.

Els ingressos turístics rebuts per les Illes Balears es xifren en uns 4.663 milions d'euros (IPD-CITTIB) amb una caiguda real a l'entorn del 16% i una disminució monetària d'uns 600 milions d'euros, per la qual cosa, s'ha donat una significativa caiguda en la taxa de creixement del PIB. La despesa turística per persona i dia ingressada a les Illes Balears fou de 48,61 euros (IPD-CITTIB) amb una baixada real del 18,3%.

D'altra banda, el comportament de l'ocupació en establiments hotelers, aspecte també rellevant de l'evolució del sector, ha experimentat un lleuger descens del 2% de mitjana anual en relació al 2001.

Les arribades turístiques varen superar els 9,7 milions de turistes amb un descens de 688 mil (-6,6%). L'estada mitjana se situa en els 9,23 dies amb una caiguda de -0,05 dies (-0,5%). Les estades totals es calculen en 87,3 milions amb una caiguda del 7,2% (IPD-CITTIB).

Per nacionalitats, el turisme alemany assoleix els 2,7 milions de turistes amb una baixa de 539 mil turistes i caiguda del 16,4%. Se situa per segon any en el segon lloc del rànquing després d'onze anys de lideratge. El turisme britànic amb 3,2 milions de turistes lidera el rànquing de les Illes Balears. Perd uns 61 mil turistes (-1,9%). El turisme nacional és la tercera nacionalitat amb més d'1,5 milions de turistes i presenta un lleuger creixement del 0,4% (6.700 turistes més), gràcies al dinamisme dels entrats per via marítima.

Un dels grans reptes pendents del turisme a les Illes Balears és reduir la forta estacionalitat de l'activitat turística. Cal destacar que durant els sis mesos de temporada baixa-mitjana s'han produït només el 17,9% de les arribades anuals. Un dels punts forts del turisme balear continua essent l'alt grau de satisfacció, que se situa per sobre de 7 punts sobre un màxim de 10.

Des del punt de vista de l'oferta, la xifra de llits turístics disponibles segueix llur tendència a l'estancament amb un lleuger augment del 0,3%, el que situa l'oferta reglada sobre les 415.175 places. L'oferta no reglada s'estima en una quantitat similar a la del 2001 (115.000 places), per la qual cosa la capacitat total de l'oferta s'estima a l'entorn de les 530 mil places. El pes de l'oferta que s'escapa al control oficial se situa així en un 22%.

Caldrà unir la voluntat de tots els agents econòmics i socials públics i privats per poder donar una ràpida resposta als problemes que es puguin suscitar tant per desajustaments en l'oferta com en la demanda, i prioritzar per la seva importància la política turística com una de les principals accions del Govern de les Illes Balears.

8.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat analitzam en primer lloc els fets més rellevants de l'any turístic, per passar seguidament a analitzar la demanda, l'oferta i la despesa i els ingressos per turisme. Finalment es fan unes breus consideracions finals.

Abans d'entrar, però, a fer un balanç de l'any turístic 2002, convé fer una sèrie de consideracions prèvies.

Després d'arribar a un màxim històric l'any 2000 i després d'una suau caiguda durant el 2001, el 2002 ha estat un dels pitjors anys de la recent història del turisme de les Illes Balears, que compta amb més de cinquanta anys de continu desenvolupament, només interromput en diverses ocasions, bàsicament per la crisi del petroli i la guerra del Golf.

La causa d'aquesta baixada de la arribada de turistes, la més important des de l'inici del turisme a les Illes Balears, té dues vessants comunes a tots els destins vacacionals espanyols dependents dels mercats europeus. Pel que fa a la demanda, la feblesa dels mercats emissors des de l'11 de setembre de 2001, i respecte a l'oferta, l'excés d'oferta d'allotjament en el segment de "sol i platja". Les Illes Balears per una part, s'han vist afectades per la

forta caiguda del seu primer client turístic, el mercat alemany; per altra banda, ha continuat el deteriorament de la forta estacionalitat d'arribades turístiques, cada vegada més concentrades als mesos d'estiu. Les Illes Balears, durant el 2002, han estat la Comunitat autònoma que ha tingut un pitjor comportament turístic dins del conjunt de destins vacacionals d'Espanya.

Per segon any consecutiu, la complexitat de l'anàlisi de les magnituds estadístiques del turisme de les Illes Balears posa en evidència la necessitat d'una racionalització en el disseny i elaboració de les estadístiques turístiques bàsiques, per disposar de dades fiables, elaborades amb metodologies contrastades, homologades i homogènies relatives a l'arribada de turistes, perfil dels turistes, grau de satisfacció, durada de l'estada mitjana, ocupació de la planta d'allotjament turístic, etc.³⁰

Els càlculs d'aquest informe es fonamenten, en part per les xifres facilitades pel CITTIB (dades definitives i inèdites de la Despesa Turística 2002, elaborada per l'IPD i promoguda per les Conselleries de Turisme i Economia del Govern de les Illes Balears), la CAEB i la Conselleria de Turisme.

En l'anàlisi de nacionalitats i illes, es fan servir les dades definitives d'arribades totals de turistes (font CITTIB i CAEB), mentre que per a l'anàlisi de l'estacionalitat i taxes d'ocupació de l'oferta d'allotjament reglada s'utilitzen les dades provisio-

nals d'arribades de turistes per via aèria directa i per via marítima (font CITTIB) per ser l'única dada disponible amb desglossament per mesos. Ara bé, donada la relativa escassa diferència entre ambdues sèries de dades (298.700 turistes de més, a les xifres d'arribades totals, que corresponen a les arribades de turistes estrangers a través de vols nacionals regulars, i que representa una desviació de sols un 3% entre elles) es poden assumir que els resultats en conjunt són coherents.

Per altra banda, la informació de l'Egatur (Enquesta de la Despesa Turística, Secretaria de Turisme, Madrid), reflectida a l'informe "Frontur" per als 2002/1, permet establir molt poques comparacions de dades amb exercicis anteriors ja que es va realitzar per primera vegada, amb aquest format, el 2002. També s'han utilitzat dades de l'estudi anual de la Universitat de les Illes Balears (UIB) sobre la "Despesa turística 2002".

Finalment, en aquest apartat, no es té en compte l'anàlisi del turisme realitzat per part dels residents de Balears dins l'àmbit de la pròpia Comunitat autònoma.

8.2.

L'ANY TURÍSTIC 2002

Un exercici turístic es defineix pel nivell d'ingressos turístics i d'ocupació que genera, juntament amb d'altres consi-

30. Vegeu la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, pàg. 253 i 254. Cal recordar que en aquest sentit el CES ha iniciat un Dictamen d'iniciativa pròpia sobre el Sistema Estadístic de les Illes Balears.

deracions socials, mediambientals i de màrqueting d'un destí. Determinar el nivell d'ingressos és una tasca complexa que no tots els destins poden completar amb rigor científica suficient.

Per al 2002/01, segons el CITTIB (IPD), es quantifica la baixa de la despesa total partint de l'evolució de les estades turístiques (-7,2%). Aquest descens de les estades és conseqüència d'un menor flux d'arribades (-6,6%) i d'una menor estada mitjana (-0,5%). La caiguda dels ingressos turístics que arriben a les Illes Balears es xifren en un -11,6% en termes nominals. Es va registrar un descens de la despesa per persona/dia de -14,5%, també en termes nominals. En termes reals (euros constants) la caiguda dels ingressos turístics va ser de l'ordre del -16%. La consegüent baixa de producció turística s'estima en uns -600 milions d'euros per al 2002/01. (Vegeu l'apartat 8.2.3.).

8.2.1. LA DEMANDA TURÍSTICA

En aquest apartat s'analitza l'afluència turística, les estades i l'estada mitjana, l'anàlisi per nacionalitats, l'anàlisi de l'estacionalitat, i l'anàlisi sobre el grau de satisfacció.

8.2.1.1. L'afluència turística

Les arribades turístiques a les Illes Balears l'any 2002, segons dades definitives del Govern Balear, totalitzaren 9.749.400, amb una disminució de -688 mil, és a dir

-6,6% sobre el 2001. Aquestes arribades es desglossen en un 95,4% per via aèria i un 4,6% per via marítima. Les arribades per via aèria van sofrir un descens del -7,4%, mentre que les marítimes van tenir un augment d'un 15,8%. Els turistes estrangers van ser 8.180.300, amb un descens de -694,4 milers (-7,8%), arribaren el 98,8% per via aèria i només l'1,2% per via marítima. Els turistes espanyols van ser 1.569.200, amb un augment de 6,8 milers (0,4%), amb el 77,6% d'arribades per via aèria i el 22,4% per via marítima. El turisme estranger representa el 83,9% del total de turistes i els espanyols el 16,1%. (Vegeu el quadre I-63).

Segons les dades provisionals de la Conselleria de Turisme (Govern de les Illes Balears) les arribades turístiques a les Illes Balears el 2002 totalitzaren 9.466.311, amb una minva de -6,7% i -676,9 mils sobre el 2001 ("El Turisme a les Illes Balears. 2002").³¹ Aquesta xifra d'arribades creix a 9.758.023 amb l'arribada d'estrangers procedents d'altres punts d'Espanya sense desglossament addicional i mensual. Si analitzam aquestes dades publicades provisionalment, l'arribada de turistes estrangers té un descens de -8.1%, mentre que les de turisme nacional creixen un 1%. Per altra banda, les arribades per via aèria minven un -7,6%, mentre que les marítimes augmenten de forma notable amb un 15,8%. És evident, en ambdues fonts comparades, l'increment de l'oferta de places de passatge marítim a les Illes Balears, amb nous vaixells.

31. Si es comparen les dades de la pàg. 15 de la mateixa publicació per als anys 2001 i 2002, la caiguda és del -5,6% i 557,5 milers de turistes menys. Aquesta és la base de dades publicada, que es va utilitzar en l'estudi de la UIB.

QUADRE I-63. ARRIBADES DE TURISTES A LES ILLES BALEARS (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	3.048,3	3.451,2	3.445,8	3.284,2	2.744,9	29,5%	-539,2	-16,4%
Regne Unit	2.899,4	3.020,1	3.125,4	3.292,0	3.230,4	34,7%	-61,7	-1,9%
França	323,7	353,3	339,2	312,4	307,3	3,3%	-5,1	-1,6%
Suïssa	211,0	206,6	222,7	198,2	164,5	1,8%	-33,7	-17,0%
Suècia	217,7	237,1	199,0	223,5	175,8	1,9%	-47,8	-21,4%
Itàlia	242,1	270,6	294,8	321,2	385,5	4,1%	64,2	20,0%
Holanda	155,6	188,9	172,7	167,9	150,5	1,6%	-17,4	-10,3%
Bèlgica	164,3	187,5	162,8	149,0	128,2	1,4%	-20,8	-14,0%
Dinamarca	86,5	106,1	92,3	98,2	86,5	0,9%	-11,7	-11,9%
Noruega	87,7	99,3	90,3	92,4	86,8	0,9%	-5,7	-6,1%
Àustria	109,1	114,9	103,6	100,4	79,5	0,9%	-20,9	-20,8%
Irlanda	111,1	137,4	163,7	187,5	191,5	2,1%	4,0	2,1%
Rep. Txeca	57,5	63,1	55,8	50,3	41,6	0,4%	-8,7	-17,3%
Luxemburg	50,3	53,6	48,7	50,6	47,7	0,5%	-2,9	-5,8%
Portugal	51,1	63,9	74,4	75,4	84,6	0,9%	9,2	12,3%
Finlàndia	22,9	27,7	16,0	17,9	17,3	0,2%	-0,5	-3,0%
USA	24,8	26,9	37,5	22,5	18,9	0,2%	-3,5	-15,7%
Iberoamèrica	20,0	21,5	30,2	30,6	28,8	0,3%	-1,8	-6,0%
Canadà	6,9	7,5	10,9	5,7	0,0	0,0%	-5,7	-100,0%
Japó	3,6	3,9	5,2	8,5	1,5	0,0%	-7,0	-82,3%
Altres	128,3	123,1	122,8	104,6	112,0	1,2%	7,4	7,0%
Estrangers	8.021,9	8.764,2	8.813,7	8.793,1	8.083,8	86,9%	-709,3	-8,1%
Espanyols	1.114,9	1.175,2	1.251,5	1.257,9	1.218,5	13,1%	-39,4	-3,1%
Total avió	9.136,7	9.939,5	10.065,2	10.050,9	9.302,2	95,4%	-748,7	-7,4%
Var. %	1,66%	10,59%	1,26%	-0,14%	-7,45%			
Estrangers	74,9	87,8	93,4	81,7	96,5	21,6%	14,8	18,2%
Espanyols	202,8	234,7	252,6	304,5	350,7	78,4%	46,1	15,2%
Total vaixell	277,7	322,5	346,0	386,2	447,2	4,6%	61,0	15,79%
Total turistes	9.414,4	10.262,0	10.411,2	10.437,1	9.749,4	100,0%	-687,7	-6,6%
Variació (%)	1,86%	11,03%	1,45%	0,25%	-6,59%			

Font: CITTIB, CAEB.

Així i tot, segons "Frontur" el turisme estranger a les Illes Balears, durant el 2002, va ser de 9.581.286 arribades turístiques amb un descens del -7,9%, amb -821 milers de turistes menys (uns -900.000 turistes menys si se sumés l'efecte del *hub* de l'aeroport de Palma) sobre el 2001, xifra d'arribades molt superior a les provisionals del Govern de les Illes Balears de 8.180.400 estrangers, amb un descens del -7,8% i de -694,4 milers de turistes menys. S'observa una semblança en els percentatges de descens però una notable divergència en el nombre d'arribades, que només en part es poden explicar per la utilització de diferents metodologies. Catalunya i Canàries van superar a les Illes Balears amb 11.572.650 i un augment del 15,2% i 10.648.142 arribades turístiques, amb un descens del -1,8%, respectivament. Així i tot, la xifra de Catalunya inclou una gran proporció d'arribades per carretera, les quals tenen una comptabilització menys exacta que les corresponents a les arribades per via aèria a les Canàries i les Illes Balears. La proporció mitjana en el conjunt de l'estat espanyol del desglossament "turistes"- "excursionistes" va ser el 2002 del 65%-35%, respectivament. L'any 2002 arribaren a Espanya 51.747.715 turistes estrangers (inclosa la via marítima), amb un augment del 3,3% sobre el 2001 i 27.205.000 excursionistes estrangers amb un augment del 6,3% (no inclou la via marítima). Segons aquestes dades, les Illes Balears varen rebre l'any 2002 el 18,5% del total de turistes estrangers d'Espanya i cap excursionista estranger (estimació basada amb la hipòtesi que no arriben a les Illes Balears visitants per via aèria/marítima que no realitzin com a mínim una pernoctació). L'any 1997 aquesta quota va ser del 23%, només 0,3 punts per davall de Canàries, que ocupava el primer lloc en

el rànquing de comunitats autònomes, mentre que el 2002 les Illes Balears van ocupar el tercer lloc a 3,9 punts de Catalunya, que passa al primer lloc i a 2 punts de Canàries, que baixa a un segon lloc.

El punt clau de la baixada de turistes a les Illes Balears iniciada l'any 2001, radica en el mercat alemany que des del 2000 fins al 2002 ha sofert una pèrdua de -700 milers de clients, dels quals 161.000 corresponen al 2001 i -539.000 (-16,4%) al 2002, mentre que en el turisme britànic hi ha hagut un augment de 105 mil clients, amb un creixement de 167 mil l'any 2001 i un descens de -62 mil (-1,9%) el 2002, i per la tercera nacionalitat en importància, el turisme nacional, hi ha hagut un augment de 76 mil clients, dels quals 64 mil corresponen al 2001 i només 12 mil (0,8%) corresponen al 2002.

Per illes, Mallorca rep el 70,7% dels turistes de les Illes Balears, 6.892.400, mentre que les Pitiüses (Eivissa i Formentera) reben el 18,5%, 1.799.900 i Menorca el 10,8%, 1.057.100. És notable que les arribades per via marítima a les Pitiüses representen l'11,2% del total davant del 2,8% de Mallorca i el 5,1% de Menorca. El turisme el 2002 ha sofert un descens del -7,4% a Mallorca (-548.300 turistes), del -5,1% a les Pitiüses (-96.200 turistes) i només del -3,9% a Menorca (-43.200 turistes), a causa del predomini del turisme britànic a aquesta illa (56%), nacionalitat que ha tingut una caiguda més petita que la mitjana de les Illes Balears. A totes les illes es va produir un descens de les arribades per via aèria, mentre que a totes va augmentar el flux d'arribades per via marítima, que no va compensar l'aèria. (Vegeu els quadres I-64 a I-66)

QUADRE I-64. ARRIBADES DE TURISTES A MALLORCA (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	2.572,2	2.888,3	2.834,3	2.725,6	2.296,5	34,3%	-429,2	-15,7%
Regne unit	1.721,7	1.799,7	1.873,4	2.025,2	2.034,8	30,4%	9,6	0,5%
França	238,4	260,9	237,8	213,3	217,0	3,2%	3,8	1,8%
Suïssa	158,2	155,5	169,7	160,3	130,6	1,9%	-29,7	-18,5%
Suècia	208,6	231,8	194,1	211,7	163,4	2,4%	-48,2	-22,8%
Itàlia	93,2	98,0	103,4	102,4	127,1	1,9%	24,7	24,1%
Holanda	113,8	139,0	124,5	122,7	115,8	1,7%	-6,9	-5,6%
Bèlgica	117,7	133,8	117,2	98,4	91,5	1,4%	-6,9	-7,0%
Dinamarca	86,5	102,9	87,5	94,9	83,9	1,3%	-11,0	-11,6%
Noruega	87,7	94,2	82,9	87,4	84,9	1,3%	-2,6	-2,9%
Àustria	86,3	89,9	80,4	77,4	58,6	0,9%	-18,8	-24,3%
Irlanda	84,5	101,9	115,5	130,2	134,7	2,0%	4,5	3,5%
Rep. Txeca	44,6	45,5	42,0	37,2	31,6	0,5%	-5,7	-15,3%
Luxemburg	45,4	50,5	45,8	47,6	44,9	0,7%	-2,7	-5,6%
Portugal	46,7	59,3	69,7	67,3	65,7	1,0%	-1,6	-2,4%
Finlàndia	22,9	27,7	16,0	17,9	17,3	0,3%	-0,5	-3,0%
USA	20,4	21,9	29,2	19,9	15,7	0,2%	-4,2	-21,1%
Iberoamèrica	15,8	17,0	22,6	22,7	24,6	0,4%	1,9	8,6%
Canadà	4,6	4,9	6,6	5,7	0,0	0,0%	-5,7	-100,0%
Japó	3,6	3,9	5,2	8,5	1,5	0,0%	-7,0	-82,3%
Altres	117,6	111,4	106,0	90,1	94,7	1,4%	4,6	5,1%
Estrangers	5.890,5	6.437,7	6.363,8	6.366,4	5.834,7	87,1%	-531,6	-8,4%
Espanyols	848,2	886,3	931,0	897,6	865,0	12,9%	-32,6	-3,6%
Total avió	6.738,7	7.324,0	7.294,8	7.264,0	6.699,8	97,2%	-564,2	-7,8%
Var. %	-0,01%	8,67%	-0,40%	-0,42%	-7,77%			
Estrangers	52,1	61,3	64,7	13,5	14,5	7,5%	0,9	7,0%
Espanyols	106,4	125,3	132,2	163,3	178,2	92,5%	14,9	9,1%
Total vaixell	158,5	186,6	196,9	176,8	192,7	2,8%	15,8	9,0%
Total turistes	6.897,2	7.510,7	7.491,7	7.440,8	6.892,4	100,0%	-548,3	-7,4%
Variació (%)	0,2%	9,1%	-0,3%	-0,7%	-7,4%			

Font: CITTIB, CAEB.

8.2.1.2. Les estades i l'estada mitjana

Segons l'IPD (CITTIB) l'estada mitjana per a tot el turisme de les Illes Balears va ser de 9,23 dies, amb un descens de -0,05 dies, és a dir, un -0,5% sobre l'any 2001. Aquesta tendència a la baixa és una constant en els últims anys i a més, general per a tots els destins vacacionals. És un altre factor important per entendre l'evolució de les estadístiques d'arribades turístiques, ja que cada any es necessitarien més arribades per produir el mateix nombre d'estades. Ja que en els mitjans de comunicació social només donen informació puntual sobre l'evolució de les arribades turístiques, existeix el risc de crear una falta d'informació sobre la vertadera situació de l'activitat turística d'un destí, en aquest cas de les Illes Balears. Per illes, Menorca té la major estada mitjana amb 9,72 dies i, a més, l'augmenta respecte el 2001. Mallorca té de mitjana 9,25 dies. Les Pitiüses amb 8,86 dies presenten una mitjana inferior a la de les Illes Balears. Segons "Frontur" l'estada mitjana del turisme estranger va ser de 10,7 dies, molt similar a la mitjana d'Espanya (10,6 dies, amb un augment de 0,2 dies). Els turistes estrangers allotjats en hotels i similars realitzen una estada mitjana menor (9,6 dies) que els que s'allotgen a l'oferta extrahotelera (14,3 dies). Dins d'aquesta línia de "Frontur" se situa un estudi de la UIB, que dóna una estada mitjana a les Illes Balears per al total de nacionalitats de 10,03 dies, amb un descens de -0,15 dies sobre el 2001, és a dir un -1,5%.

L'IPD calcula que les estades turístiques del total del turisme de les Illes Balears, el 2002, totalitzaren 87.363.743, amb un descens del -7.2% sobre el 2001. Per illes,

les Pitiüses són les que més estades perden (-11,3%), seguides de Mallorca (-6,6%), mentre que Menorca perd menys (-4,6%). La distribució de les estades mitjanes per illes mostra percentatges que difereixen un poc dels que corresponen al d'arribada de turistes. Així, Mallorca té el 71,1% de les estades de les Illes Balears i el 70,7% de les arribades, les Pitiüses tenen el 17,2% de les estades i el 18,5% de les arribades i Menorca té el 10,7% de les estades i el 10,8% de les arribades. S'observa que a Menorca i Mallorca existeix una quota balear d'estades superior a la quota balear d'arribades, a causa de la major estada mitjana.

Segons l'estudi de la UIB les estades del 2002 totalitzaren 94.976.000 (xifra major que la de l'estudi de l'IPD per calcular una major estada mitjana per turista) amb un descens del -7% sobre el 2001. A diferència de l'estudi de l'IPD, el de la UIB dóna a Menorca un augment de les estades (2,7%).

Segons l'estudi "Frontur" 2002 ("Movimientos Turísticos en Fronteras, Instituto de Estudios Turísticos", Madrid), les estades turístiques produïdes a Espanya pel turisme estranger van ser 550.303.285. Les estades del turisme estranger a les Illes Balears van ser 96.100.000, amb un descens del -9% sobre el 2001, que afecta sobretot al sector hotelier. Les estades representarien el 17,5% del total del turisme estranger a Espanya.

Segons "Frontur" el rànquing de comunitats autònomes per nombre d'estades turístiques d'estrangers no confirmaria l'ordre establert pel nombre d'arribades de turistes estrangers el 2002, ja que

QUADRE I-65. ARRIBADES DE TURISTES A MENORCA (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	129,2	151,2	157,5	141,0	103,4	9,8%	-37,6	-26,7%
Regne Unit	554,0	569,8	601,2	615,8	590,5	56,1%	-25,2	-4,1%
França	1,3	3,8	5,1	4,5	7,1	0,7%	2,6	56,6%
Suïssa	18,3	17,7	14,0	7,7	7,3	0,7%	-0,4	-4,9%
Suècia	0,0	0,0	0,0	8,5	12,0	1,1%	3,6	41,9%
Itàlia	36,7	44,8	42,1	42,7	52,1	5,0%	9,4	22,1%
Holanda	15,1	17,8	18,1	15,9	13,2	1,3%	-2,8	-17,4%
Bèlgica	2,4	7,8	8,7	7,6	6,8	0,6%	-0,8	-10,2%
Dinamarca	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	0,2%	2,1	-
Noruega	0,0	0,0	2,6	2,5	1,9	0,2%	-0,6	-24,2%
Àustria	5,8	3,9	3,2	2,3	0,7	0,1%	-1,6	-70,4%
Irlanda	9,4	14,0	20,6	27,0	27,1	2,6%	0,0	0,2%
Iberoamèrica	2,9	3,1	5,3	1,1	0,5	0,0%	-0,6	-55,2%
USA	0,6	0,6	1,1	1,1	0,0	0,0%	-1,1	-100,0%
Altres	3,1	3,2	6,2	6,5	7,5	0,7%	0,9	14,6%
Estrangers	778,9	837,6	885,6	884,2	832,2	82,9%	-52,0	-5,9%
Espanyols	123,2	134,0	142,9	167,6	171,5	17,1%	3,9	2,3%
Total avió	902,2	971,6	1.028,5	1.051,8	1.003,7	94,9%	-48,1	-4,6%
Var. %	9,17%	17,57%	5,86%	2,26%	-4,57%			
Estrangers	2,7	2,9	3,3	6,2	6,3	11,8%	0,1	1,5%
Espanyols	34,9	37,3	42,5	42,3	47,1	88,2%	4,8	11,4%
Total vaixell	37,6	40,2	45,8	48,5	53,4	5,1%	4,9	10,2%
Total turistes	939,8	1.011,8	1.074,3	1.100,3	1.057,1	100,0%	-43,2	-3,9%
Variació (%)	10,6%	19,1%	6,2%	2,4%	-3,9%			

Font: CITTIB, CAEB.

Canàries és al capdavant amb 115,4 milions (el 21% del total d'Espanya), seguida de Catalunya amb 103,6 milions (el 19% del total d'Espanya) i les Illes Balears amb 96,1 milions (el 17,5% del total d'Espanya). Canàries passaria a ser la primera Comunitat autònoma en estades i Catalunya en arribades, mentre que les Illes Balears conserven el tercer lloc en ambdues magnituds.

Segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears, s'observa que l'oferta d'allotjaments reglats de les Illes Balears va generar el 76,3% de les estades turístiques, amb un descens del -12,4% de les estades, mentre que l'oferta no reglada va generar el 23,7% restant, i genera un augment del 10,6% de les estades. De nou s'evidencia la tendència turística dels darrers anys de la major utilització d'allotjament no reglat, incloent l'any de crisi turística com el 2002.

8.2.1.3. Anàlisis per nacionalitats

El turisme alemany va passar, l'any 2001, al segon lloc del rànquing per nacionalitats, darrera dels britànics, després d'estar 11 anys al capdavant. El 2002 se'n totalitzaren per via aèria (als quals s'haurien d'afegir uns milers per via marítima, però no hi ha registres per nacionalitats estrangeres) 2.744.900, el que suposa una baixada del -16,4% (-539.200). Aquest flux representa el 29,5% del total de turistes arribats per via aèria a les Illes Balears, segons dades definitives del Govern de les Illes Balears. Les causes del descens van ser la feblesa de l'economia alemanya i la pèrdua d'imatge de les Illes Balears (especialment de Mallorca, on realitzen les seves vacances el 83,7% de tots els que arriben

a les Illes Balears, les Pitiüses compten amb el 12,6% i Menorca amb el 3,7%) per causes externes al sector empresarial privat (vegeu els quadres I-63 a I-66).

Al 2002/1 i només per via aèria, a Mallorca els alemanys totalitzaren 2.296.500 amb un descens de -15,7% (-429.200), a les Pitiüses totalitzaren 345.100 amb un descens de -17,4% (-72.500) i a Menorca totalitzaren 103.400 amb un descens de -26,7% (-37.600). És notable que els descensos van ser comuns a totes les illes. Precisament aquesta nacionalitat és la que ha realitzat un major ús dels allotjaments no hotelers, a causa del gran nombre de segones residències a les Illes Balears, la qual cosa va donar lloc a la modificació de la metodologia estadística, basada en el fet que el turisme residencial no sempre és vacacional. En tot cas, és evident que les Illes Balears són un destí madur i assequible per a que molts de turistes alemanys ambicionin tenir una segona residència vacacional, a causa de la facilitat i preu del transport aeri. Actualment, es registra un canvi d'actitud positiva del mercat alemany davant el destí balear, encara el més popular a Alemanya, fins i tot després de la caiguda de la imatge de les Illes Balears i la pertinença crisi econòmica d'aquell país.

El turisme britànic ocupa de nou, des del 2001, el primer lloc del rànquing de nacionalitats a les Illes Balears, amb 3.230.400 arribades turístiques per via aèria (a les quals s'haurien d'afegir uns milers per via marítima, però no hi ha registres per nacionalitats estrangeres), però amb un flux menor del -1,9% (-61.700) que l'any 2001. Així i tot, el mercat britànic dona senyals de gran vitalitat i fidelitat a les Illes

QUADRE I-66. ARRIBADES DE TURISTES A LES PITIÜSES (1998-2002) (EN MILERS)

Origen	1998	1999	2000	2001	2002	% sobre 2002/2001		
						Total	Turistes	%
Alemanya	346,9	411,7	454,0	417,5	345,1	21,6%	-72,5	-17,4%
Regne unit	623,7	650,5	650,8	651,0	605,0	37,8%	-46,0	-7,1%
França	84,0	88,6	96,3	94,6	83,2	5,2%	-11,4	-12,1%
Suïssa	34,5	33,5	39,0	30,3	26,6	1,7%	-3,6	-12,0%
Suècia	9,1	5,3	4,9	3,4	0,3	0,0%	-3,1	-90,6%
Itàlia	112,1	127,8	149,3	176,2	206,2	12,9%	30,1	17,1%
Holanda	26,7	32,2	30,1	29,3	21,6	1,4%	-7,7	-26,3%
Bèlgica	44,2	45,9	36,9	43,0	29,9	1,9%	-13,1	-30,5%
Dinamarca	0,0	3,2	4,8	3,3	0,5	0,0%	-2,8	-85,5%
Noruega	0,0	5,1	4,8	2,5	0,0	0,0%	-2,5	-100,0%
Àustria	16,9	21,1	20,1	20,7	20,3	1,3%	-0,4	-2,0%
Irlanda	17,1	21,6	27,6	30,3	29,7	1,9%	-0,6	-2,0%
Rep. Txeca	12,9	17,6	13,8	13,1	10,1	0,6%	-3,0	-22,9%
Luxemburg	4,9	3,1	2,8	3,0	2,7	0,2%	-0,3	-8,8%
Portugal	4,5	4,6	4,7	8,1	18,9	1,2%	10,9	135,1%
USA	3,9	4,4	7,2	1,5	3,2	0,2%	1,8	122,0%
Canadà	2,3	2,6	4,3	0,0	0,0	0,0%	0,0	-
Iberoamèrica	1,2	1,4	2,3	6,8	3,6	0,2%	-3,2	-46,5%
Altres	7,5	8,6	10,5	8,0	9,8	0,6%	1,8	22,3%
Estrangers	1.352,5	1.488,9	1.564,3	1.542,5	1.416,9	88,6%	-125,7	-8,1%
Espanyols	143,4	155,0	177,6	192,6	181,9	11,4%	-10,8	-5,6%
Total avió	1.495,8	1.643,9	1.741,9	1.735,2	1.598,7	88,8%	-136,4	-7,9%
Var. %	5,24%	15,66%	5,96%	-0,38%	-7,86%			
Estrangers	20,1	23,6	25,5	62,0	75,8	37,7%	13,8	22,3%
Espanyols	61,5	72,1	77,9	98,9	125,4	62,3%	26,4	26,7%
Total vaixell	81,7	95,7	103,3	160,9	201,2	11,2%	40,2	25,0%
Total turistes	1.577,5	1.739,5	1.845,2	1.896,1	1.799,9	100,0%	-96,2	-5,1%
Variació (%)	4,4%	15,2%	6,1%	2,8%	-5,1%			

Font: CITTIB, CAEB.

Balears, i es reparteix en proporcions més equilibrades que el turisme alemany (63% a Mallorca, 18,7% a les Pitiüses i 18,3% a Menorca). Els turistes britànics representen el 34,7% del total del turisme per via aèria de les Illes Balears. Al 2002/1 i només per via aèria, a Mallorca el britànics totalitzaren 2.034.800 amb un augment del 0,5% (9.600), a diferència de l'evolució negativa de la resta d'illes i també és notable que a Mallorca els britànics no són la primera nacionalitat sinó la segona després dels alemanys. A les Pitiüses els britànics totalitzaren 605.000 arribades turístiques amb un descens de -7,1% (-46.000) i a Menorca totalitzaren una xifra similar de 590.500 amb un descens de -4,1% (-25.200). Sense dubte, les Illes Balears són un destí favorit per als britànics, encara que en el turisme residencial (segones residències) no arriba a la importància dels alemanys. També és un fet observat que el descens d'una de les dues nacionalitats hegemòniques i competidores, en termes turístics, a les Illes Balears (ja sigui l'alemanya o la britànica), condiciona que es potencï o s'inciti l'altra a tenir-ne un augment. Però per altra banda, la debilitat d'una de les dues o de les dues, condiciona que es potencï i s'inciti el turisme espanyol (tercera nacionalitat però no hegemònica) per a que s'expansioni a les Illes Balears, en substitució d'aquelles nacionalitats estrangeres.

Precisament el turisme espanyol o domèstic (només el procedent de fora de les Illes Balears, ja que mai s'ha tingut en compte el domèstic insular als estudis del turisme de les Illes Balears, ni tant sols per a efectes dels càlculs dels ingressos turístics agregats), que és el tercer en importància amb 1.569.200 arribades per totes les vies, va

tenir durant el 2002 un lleuger augment del 0,4% (6.800). A diferència de les nacionalitats estrangeres que només es registren per les arribades per via aèria, el flux d'espanyols arribats a les Illes Balears, per totes les vies, representa el 16,1% del total del turisme de les Illes Balears, mentre que el que arriba per via aèria només és del 12,5%. Aquesta evolució positiva del 2002 és resultat d'un augment de les arribades per via marítima del 15,2% (46.100) davant d'una disminució de les arribades per via aèria del -3,1% (-39.400). Aquell augment és més una conseqüència de la major oferta i comoditat del transport marítim Península - Illes Balears (vaixells ràpids) que d'una major demanda turística i també és possible que reflecteixi el major nombre de passatgers que utilitzen el seu vehicle propi per visitar les Illes Balears, especialment a Mallorca, a causa del nivell actual de competència a les tarifes de transport. Per illes i si es tenen en compte totes les vies d'entrada, s'observa una lleugera disminució a Mallorca (-1,7%) ja que l'augment experimentat en el flux per via marítima (9,1%) no compensa la baixada per via aèria (-3,6%). A les Pitiüses es registra un augment global del 5,4%, gràcies a l'augment de les arribades per via marítima (26,7%) que compensa la caiguda registrada per via aèria (-5,6%). A Menorca s'observa un augment del 4,1%, resultat d'un major flux, tant per via aèria (2,3%) com per via marítima (11,4%).

Amb l'anàlisi de les altres nacionalitats, que sumen, per totes les vies, 2.204.900 arribades (que inclouen alguns milers d'alemanys i britànics arribats per via marítima dins del grup d'estrangers, el desglossament dels quals no ha estat possible, com ja s'ha comentat anteriorment) repre-

senten el 22,6% del turisme total de les Illes Balears, s'observa com a dades més destacables per al 2002/1 a les Illes Balears que les principals nacionalitats per via aèria varen ser: els italians amb 385.500 arribades (amb un augment del 20,0%), els francesos amb 307.300 arribades (amb un descens del -1,6%), els irlandesos amb 191.500 arribades (amb un augment del 2,1%), els suecs amb 175.800 arribades (amb un descens del -21,4%), els suïssos amb 164.500 arribades (amb un descens del -17%), els holandesos amb 150.500 arribades (amb un descens de -10,3%) i els belgues amb 128.200 arribades (amb un descens del -14%), entre els que superen les cent mil, i, per sota els cent mil, els portuguesos (12,3% i totalitzaren 84.600), però en aquests es produeix un biaix favorable per motiu del viatge de tornada de Portugal a les Illes Balears d'alemanys que varen arribar en temporada baixa amb el sistema de *hub* aeri a Palma. Si analitzam per illes, a Mallorca, a part dels britànics (0,5%), només hi ha tres nacionalitats que presenten una evolució positiva: francesos (1,8%), italians (24,1%) i irlandesos (3,5%). A les Pitiüses, presenten una evolució positiva els italians (17,1%, la tercera nacionalitat en importància de les estrangeres amb 206.200 arribades), els portuguesos (135%, però només en varen arribar 18.900), i els americans (122% i 3.200). A Menorca, augmentaren els francesos (56,6%, però només en varen arribar 7.100), els suecs (41,9%, però només n'arribaren 12.000), els italians (22,1%, també és la tercera nacionalitat estrangera amb 52.100), i irlandesos (0,2% i 27.100). Al total de les Illes Balears i per via aèria, els nòrdics amb 366.400 arribades (suecs 175.800, danesos 86.500, noruecs 86.800

i finlandesos 17.300) no superen als italians amb 385.500 arribades, però si als francesos (307.300). La seva quota de participació al turisme balear és del 3,6%. És notable la quasi absència de turisme nòrdic a les Pitiüses (800) i la seva total absència a Menorca, així com l'absència de turisme portuguès (sempre mesurat per vols directes) a Menorca. A totes les illes és notable l'absència estadística d'arribades de turisme de fora d'Europa, ja que no existeixen vols directes a les Illes Balears (s'estimen amb reserves uns 18.900 nord-americans, 28.800 iberoamericans i 1.500 japonesos). Respecte als països de l'est d'Europa, els vols directes a les Illes Balears registren per a la República Txeca 41.600 arribades, per a Polònia 20.400, per a Hongria 7.000 i per a Rússia 10.000 (les tres darreres nacionalitats s'han inclòs a "altres" al quadre 63).

En resum, els turistes estrangers arribats a les Illes Balears per via aèria van sumar 7.785.500, segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 8.083.800 segons les definitives, amb descens de -618.900 (-7,4%) i de -709.300 (-8,1%) respectivament, mentre que les arribades per via marítima, en ambdues dades, van ser 96.500 amb un creixement de 1.600 (1,5%) a les provisionals i un creixement de 14.800 a les definitives (18,2%). Per totes les vies, els turistes estrangers van sumar 7.882.000 i 8.180.300, respectivament segons les fonts esmentades, amb descensos de -617.300 (-7,3%) i de -694.500 (-7,8%), respectivament. Els turistes nacionals arribats a les Illes Balears per via aèria van sumar 1.233.600, segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 1.218.500 segons les definitives, amb descens de -27.700 (-2,2%) i

de -39.400 (-3,1%), respectivament, mentre que les arribades per via marítima varen ser 350.700 a ambdues dades, i experimenta un creixement de 87.600 (33,3%) a les dades provisionals i un augment de 46.100 (15,2%) a les dades definitives. En total, els turistes nacionals van sumar 1.584.300 i 1.569.100, respectivament, segons les fonts citades. El creixement del turisme espanyol el 2002/1, per totes les vies d'entrada, fou de 59.900 (3,9%) i 6.700 (0,4%), respectivament.

Els totals del turisme, a les Illes Balears el 2002, arribat per via aèria van ser 9.019.100 segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 9.302.200 segons les dades definitives, amb disminucions de -646.600 (-6,7%) i -748.700 (-7,4%), respectivament, mentre que les arribades per via marítima van ser 447.200 en ambdues dades amb un augment de 89.200 (24,9%) a les dades provisionals i de 61.000 (15,8%) a les dades definitives. I, en definitiva, els agregats totals del turisme arribat a les Illes Balears l'any 2002 van ser de 9.466.300 segons les dades provisionals del Govern de les Illes Balears i 9.749.400 segons les dades definitives, amb un descens de -557.400 (-5,6%) i -687.700 (-6,6%), respectivament.

Segons l'estudi de "Frontur" citat abans, les principals nacionalitats dels turistes estrangers que van visitar Espanya el 2002, si exclouem la via marítima, van ser: els britànics amb 13.715.800 que registraren un augment del 4,2% (en contrast amb un lleuger descens a les Illes Balears), els alemanys amb 9.528.600 que van sofrir un descens del -6,1% (inferior al fort descens a les Illes Balears), els francesos amb 7.546.400 amb un notable augment del

20% (en contrast amb un lleuger descens a les Illes Balears), els italians amb 2.349.800 amb un augment del 4,1% (davant del notable augment registrat a les Illes Balears) i els holandesos amb 2.255.000 amb un augment de l'11,6% (en contrast amb el descens a les Illes Balears), citant només els que superen els dos milions d'arribades. Segons "Frontur", les Illes Balears varen rebre el 2002 el 18,5% del turisme estranger d'Espanya i per nacionalitats va rebre: el 23,5% dels britànics, el 28,8% dels alemanys, el 4% dels francesos (percentatge tant baix que necessitaria d'un estudi explicatiu i informatiu més intensiu), el 16,4% dels italians i el 6,7% dels holandesos. Els nòrdics van sumar a Espanya 2.785.000 mentre que a les Illes Balears només van sumar 366.400, fet que els dona una quota del 13,2%. En destaca la mínima participació de les Illes Balears en el turisme finlandès amb el 4,3% i la participació, superior a la mitjana, del turisme suec amb el 16,5%. En destaca també l'escassa participació de les Illes Balears en el turisme de fora d'Europa, i fins i tot dins d'Europa és notable l'escassa quota en els països de l'est. Veiem doncs, que els mercats on les Illes Balears té major implantació són Alemanya (28,8%) i el Regne Unit (23,5%).

8.2.1.4. Anàlisi de l'estacionalitat

L'anàlisi de l'estacionalitat és de vital importància per obtenir una vertadera perspectiva de l'evolució turística de les Illes Balears, al marge de les consideracions econòmiques (ingressos) i sectorials de l'activitat d'allotjaments (estades) ja esmentades. Les dades positives del turisme de les Illes Balears, impressionants pel que fa a la seva magnitud, ja que es trac-

ta d'un dels principals destins d'Espanya i de la Mediterrània, s'han de calibrar amb una altra informació negativa, sobre l'irregular repartiment al llarg de l'any. Això no seria tant greu a una economia amb un PIB que no fos tant dependent del turisme, però a les Illes Balears el fet que l'activitat turística generi el 60% del PIB (directament o indirectament, sense efectes induïts) i que la producció turística es generi en un 82,1% durant els sis mesos de temporada alta, de maig a octubre (tots dos inclosos), davant d'un 17,9% durant els sis mesos restants de temporada mitjana-baixa, que van de novembre a l'abril (ambdós inclosos), té efectes desestabilitzadors importants, no solament sobre el sector de l'allotjament i oferta complementària, sinó també sobre el conjunt de l'economia (treball i inversió). Per a aquest càlcul, només tenim en compte aquestes dues temporades turístiques, ja que la divisió tradicional en tres temporades (alta, mitjana i baixa) a d'altres estudis (UIB, IPD) induïx a resultats erronis sobre les temporades mitjana i baixa, ja que la Setmana Santa se celebra tant en una com en l'altra, segons els anys.

Segons les dades provisionals de les arribades turístiques del Govern de les Illes Balears per al 2002 (els únics publicats i que contenen un desglossament per mesos), l'estacionalitat turística a les Illes Balears va presentar, per nacionalitats, les següents característiques: els estrangers van arribar en un 85,3% en temporada alta i en un 14,7% en temporada mitjana-baixa, mentre que els espanyols van arribar en un 66% en temporada alta i en un 34% en temporada mitjana-baixa. Es veu com el turisme espanyol és menys estacional (en part gràcies al programa hivernal de

l'IMSERSO) que l'estranger. Així i tot, l'any 2002, el turisme espanyol ha perdut part d'aquesta capacitat compensatòria, ja que ha passat del 57,5% a la temporada alta l'any 2001, al ja esmentat 66% el 2002. La variació interanual 2002/1 del turisme estranger ha anat dirigida cap a una major estacionalitat, encara que poc significativa, ja que va passar del 85% l'any 2001 al 85,3% el 2002. El resultat per al total de nacionalitats ha estat un empitjorament de l'estacionalitat el 2002, amb un 82,1% d'arribades en temporada alta i 17,9% en temporada mitjana-baixa (davant del 80,8% i 19,2% en temporada mitjana-baixa el 2001) (Vegeu el quadre I-67).

En termes de nombre d'arribades per via aèria i marítima, la temporada alta del 2002 va rebre 7.768.600 turistes, mentre que la mitjana-baixa només va rebre 1.697.700. El nombre d'estrangers arribats en temporada alta, el 2002, va ser de 6.723.500, mentre que el nombre d'espanyols va ser de 1.045.100. A la temporada mitjana-baixa els estrangers van registrar 1.158.500 arribades i els espanyols només 539.200. Des de la perspectiva de la distribució per nacionalitats a les Illes Balears, en temporada alta tenim un 86,5% d'arribades d'estrangers davant d'un 13,5% d'espanyols, mentre que en temporada mitjana-baixa els estrangers només tenen el 68,2% i els espanyols un notable 31,8%. El flux més nombrós d'arribades, en temporada baixa, és el del mercat alemany (generalment jubilats) amb 603,9 mil per via aèria directa, seguits dels espanyols (via aèria i marítima) amb 539,2 mil i els britànics amb 344,2 mil per via aèria directa. Aquestes tres nacionalitats representen el 87,6% de tot el turisme arribat en temporada

QUADRE I-67. ESTACIONALITAT DEL TURISME PER VIA AÈRIA DIRECTA I MARÍTIMA,
PER TEMPORADES I NACIONALITATS A LES ILLES BALEARS (2002)

Illes/Temporades (1)	Balears			Mallorca			Pitiüses			Menorca		
	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
Milers d'arribades (2)												
T. alta	6.723,5	1.045,1	7.768,6	4.586,1	622,6	5.208,7	1.339,7	227,0	1.566,7	798,0	195,2	993,2
T. mitja-baixa	1.158,5	539,2	1.697,7	1.078,0	444,4	1.522,4	51,9	59,9	111,8	28,5	35,0	63,5
Total	7.882,0	1.584,3	9.466,3	5.664,1	1.067,0	6.731,1	1.391,6	286,9	1.678,5	826,5	230,2	1.056,7
% temporada sobre el total anual												
T. alta	85,3	66,0	82,1	81,0	58,4	77,4	96,3	79,1	93,3	96,6	84,8	94,0
T. mitja-baixa	14,7	34,0	17,9	19,0	41,6	22,6	3,7	20,9	6,7	3,4	15,2	6,0
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% illes sobre total de les Illes Balears												
T. alta	100%	100%	100%	68,2	59,6	67,0	19,9	21,7	20,2	11,9	18,7	12,8
T. mitja-baixa	100%	100%	100%	93,0	82,4	89,7	4,5	11,1	6,6	2,5	6,5	3,7
Total	100%	100%	100%	71,9	67,3	71,1	17,6	18,1	17,7	10,5	14,6	11,2
% sobre total nacionalitats a cada illa i a les Illes Balears												
T. alta	86,5	13,5	100%	88,0	12,0	100%	85,5	14,5	100%	80,3	19,7	100%
T. mitja-baixa	68,2	31,8	100%	70,8	29,2	100%	46,4	53,6	100%	44,9	55,1	100%
Total	83,3	16,7	100%	84,1	15,9	100%	82,9	17,1	100%	78,2	21,8	100%

(1) Temporada alta: de maig a octubre (ambdós inclosos). Temporada mitja-baixa: de novembre a abril (ambdós inclosos).
(2) Aquests totals d'arribades són inferiors en 298,6 mil als definitius, però la font de dades provisionals és l'única que ens permet un desglossament mensual.
Font: Elaboració pròpia amb dades provisionals de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

mitjana-baixa, i resta un 12,4% per a les altres nacionalitats. El fet que els alemanys hagin realitzat menys arribades en la temporada mitjana-baixa 2002/1 (-73,6 mil), juntament amb la disminució de les arribades d'espanyols (-109,3 mil) i el lleuger augment d'arribades del turisme britànic (15,7 mil), explica que la disminució d'arribades en temporada mitjana-baixa fos de l'ordre de -227,9 mil, per a totes les nacionalitats. El descens d'arribades en temporada alta va ser de -329,6 mil, per a totes les nacionalitats, i totalitzen ambdós descensos -557,5 mil, que és la xifra provisional del descens el 2002/1. Veiem, doncs, el pes del descens de la temporada mitjana-baixa sobre el resultat de l'any turístic (quasi hi va contribuir amb el 41% al descens anual, mentre que la temporada alta hi va contribuir amb el 59% restant), així com el pes del descens del turisme espanyol a la temporada mitjana-baixa sobre el seu comportament (hi va contribuir amb el 48% al descens d'aquesta temporada, mentre que el 52% correspon al turisme estranger).

Per illes, és notable la diferència del factor estacionalitat, que és demolidor per a les illes menors. A Mallorca, els percentatges de temporada alta i temporada mitjana-baixa són 77,4% i 22,6% respectivament, no molt allunyats de la mitjana balear (82,1% i 17,9%), mentre que a les illes menors aquests percentatges presenten proporcions alarmants: a les Pitiüses el 93,3% i 6,7% i a Menorca el 94% i 6% respectivament. Això és encara més greu si diferenciam entre espanyol i estranger, ja que en temporada mitjana-baixa, totes les illes reben el turisme espanyol de l'IMSESO, fet pel qual en temporada mitjana-baixa arriba un 41,6% a Mallorca, un

20,9% a les Pitiüses i un 15,2% a Menorca, però el turisme estranger arriba només en un 19% a Mallorca, en un 3,7% a les Pitiüses i en un 3,4% a Menorca. En nombre de turistes, això significa que en els sis mesos de temporada baixa només arribaren 51.900 estrangers a les Pitiüses i només 28.500 a Menorca, davant dels 1.078.000 a Mallorca.

Un altre aspecte de l'estacionalitat és la distribució d'arribades per mesos de l'any, amb les dades provisionals del Govern de les Illes Balears. Al 2002, a les Illes Balears la punta d'arribades del total de nacionalitats per via aèria directa es va produir el mes d'agost amb 1.537.600 turistes, fet que representa el 17% del total anual. El mes amb menys arribades va ser novembre amb 153.700, fet que representa l'1,7% del total anual. És curiós observar que l'any va començar amb variacions intermensuals negatives 2002/1, i quan arriba l'agost l'acumulat d'arribades per via aèria va arribar a ser positiu (0,1%) per caure de nou en percentatges negatius fins a finalitzar l'any amb un -6,7%. (Vegeu el quadre I-68)

Respecte a les arribades per via marítima, el mes de major afluència va ser l'agost amb 121.100 turistes, el 27,1% del total anual, mentre que el mes de menor volum va ser el de novembre amb 10.800 turistes, el 2,4%. (Vegeu el quadre I-69).

Si comptam el total d'arribades per via aèria i marítima a les Illes Balears el 2002, el resultat és que el mes de major afluència va ser l'agost amb 1.658.700 turistes, el 16,5% del total anual, mentre que el de menor afluència va ser el mes de novembre amb 164.500 turistes, l'1,7% del total anual.

**QUADRE I-68. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT
PER VIA AÈRIA DIRECTA A LES ILLES BALEARS (2002)**

Mesos	Any 2002		2002/2001	Acumulat 2002	2002/2001
	Milers	Distr. %	Variació %	Milers	Variació %
Gener	154,8	1,7	-10,9	154,8	-10,9
Febrer	211,8	2,3	-11,6	366,6	-11,3
Març (1)	422,7	4,7	21,4	789,3	3,7
Abril	485,1	5,4	-31,7	1.274,4	-13,4
Maig	1.097,1	12,2	-4,5	2.371,5	-9,5
Juny	1.320,9	14,6	-5,8	3.692,4	-8,2
Juliol	1.467,7	16,3	-6,4	5.157,1	-8,4
Agost	1.537,6	17,0	0,1	6.694,7	-5,9
Setembre	1.287,7	14,3	-9,2	7.982,4	-6,5
Octubre	712,6	7,9	-8,6	8.695,0	-6,6
Novembre	153,7	1,7	-15,0	8.848,7	-6,8
Desembre	170,4	1,9	-	9.019,1	-6,7
TOTAL	9.019,1	100%	-6,7	9.019,1	-6,7

(1) La Setmana Santa del 2002 es va celebrar el març, mentre que en el 2001 va ser l'abril.
Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme). Dades provisionals.

**QUADRE I-69. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT
PER VIA MARÍTIMA A LES ILLES BALEARS (2002)**

Mesos	Any 2002		2002/2001	Acumulat 2002	2002/2001
	Milers	Distr. %	Variació %	Milers	Variació %
Gener	19,4	4,3	4,9	19,4	4,9
Febrer	11,2	2,5	-3,4	30,6	1,7
Març (1)	27,0	6,0	74,2	57,6	26,3
Abril	19,8	4,4	-35,3	77,4	1,6
Maig	25,5	5,7	102,4	102,9	15,8
Juny	53,1	11,9	136,0	156,0	40,2
Juliol	79,3	17,8	5,5	235,3	26,2
Agost	121,1	27,1	16,3	356,4	22,7
Setembre	52,4	11,7	107,1	409,8	29,8
Octubre	16,5	3,7	3,1	425,3	28,2
Novembre	10,8	2,4	8,0	436,1	27,6
Desembre	11,1	2,5	-31,9	447,2	24,9
TOTAL	447,2	100%	24,9	447,2	24,9

(1) La Setmana Santa del 2002 es va celebrar el març, mentre que en el 2001 va ser l'abril.
Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme). Dades provisionals.

Com veurem més endavant a l'apartat 8.2.2. sobre l'oferta d'allotjament, l'estacionalitat té també efectes en els nivells d'ocupació hotelera i és necessari analitzar els suposats efectes sobre l'estacionalitat de l'actual Llei general del turisme (LGT), en relació a les noves places.

8.2.1.5. Anàlisi sobre el grau de satisfacció

No es pot realitzar un informe turístic sense analitzar un tema tant fonamental com el de la satisfacció client-turista.

Segons les dades del CITTIB, el nivell de satisfacció el 2002 va ser de 7,1 punts sobre 10 (màxim) mentre que va ser un 7,2 sobre 10 l'any 2001. Aquesta lleugera caiguda del nivell de satisfacció es pot explicar per dos motius principals i evidents: la caiguda de -0,6 punts de l'atenció i amabilitat de la gent i la caiguda de -0,3 punts de la relació qualitat/preu. Els elements percebuts a l'estada que han tingut una major puntuació (per damunt de la mitjana) van ser: la impressió general del viatge (7,9), les platges (7,7) i la qualitat a l'allotjament i ports i aeroports (7,4). En canvi, els elements pitjor classificats són els relatius a la cura de l'entorn urbà (6,6) i a l'oferta cultural (6,7).

Segons l'estudi de la UIB ("Despesa turística a les Illes Balears 2002"), el nivell de satisfacció va ser de 7,4 punts sobre 10 (màxim), mentre que el 2001 va ser de 7,9. Els elements que han tingut una puntuació per damunt de la mitjana del 2002 han estat: el clima (7,98) i les platges (7,42). Els elements pitjor classificats varen ser els relatius als preus fora de l'allotjament (5,4-5,8) i el nivell de renou (5,96).

8.2.2. L'OFERTA D'ALLOTJAMENT

En aquest apartat s'analitza l'oferta d'allotjament reglada i no reglada, per illes, per categories, per comunitats autònomes, i el grau d'ocupació.

8.2.2.1. L'oferta reglada i no reglada

La capacitat d'allotjament turístic de les Illes Balears l'any 2002 se situa en 415.175 places reglades, de les quals 310.265 són hoteleres i 104.910 extrahoteleres reglades. Amb relació a l'any 2001 es va registrar un augment net de 1.055 places reglades (0,3%), segons "El turisme a les Illes Balears. 2002" de la Conselleria de Turisme. Amb les reserves pròpies d'aquest tipus de valoracions es podrien estimar unes 115 mil places turístiques no reglades a les Illes Balears (sense variació amb relació al 2001), per tant la capacitat total d'allotjament turístic arribaria a un nivell de 530.000 places. Això suposaria que quasi el 22% de la capacitat estaria gestionada de forma il·legal/no reglada, mentre que el 78% correspondria a l'explotació reglada. Dins d'aquest 78% de places reglades, el 59% correspondria a les que es consideren hoteleres amb 310.265 places, mentre que el 19% restant correspondria a les que es consideren extrahoteleres. D'aquestes places extrahoteleres el grup més important són els apartaments turístics, amb 99.759 places i el 18,9%, mentre que el turisme rural compta amb 2.533 places i el càmping compta amb 2.618 places, ambdues modalitats amb el 0,5% cadascuna, o sigui l'1% del total reglat. (Vegeu el quadre I-70).

QUADRE I-70. CAPACITAT DE L'ALLOTJAMENT TURÍSTIC REGLAT DE LES ILLES BALEARS (2002)																						
Illes	Hotels (sentit ampli)	Variació 2002/2001		Apartaments		Variació 2002/2001		Agroturisme		Variació 2002/2001		Càmping		Variació 2002/2001		Total		Variació 2002/2001		Distribució places		
		Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%			
31.12.02		Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	
Mallorca	226.685	848	0,4	51.965	769	1,5	2.166	402	22,8	500	-500	-50	281.316	1.519	0,5	67,8						
Eivissa	53.480	-425	-0,8	23.909	250	1,1	159	27	32,1	1.298	-300	-18,8	78.846	-448	-0,6	19,0						
Formentera	4.678	28	0,6	3.024	-	-	-	-	-	-	-	-	7.702	28	0,4	1,8						
Menorca	25.422	26	0,1	20.861	-88	-0,4	208	18	9,5	820	-	-	47.311	-44	-0,9	11,4						
Balears	310.265	477	0,2	99.759	931	0,9	2.533	447	21,4	2.618	-800	-23,4	415.175	1.055	0,3	100						
Distribució %	74,7			24,0			0,6			0,7			100%									
Subtotal Pitiüses (1)	58.158	-397	-0,7	26.933	250	0,9	159	27	20,5	1.298	-300	-18,8	86.548	-420	-0,5	20,8						

(1) La suma d'Eivissa i Formentera és el subtotal Pitiüses

Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

S'ha de matisar la xifra de l'oferta d'allotjament no reglada, en dos sentits: el primer, el seu ús és més estacional que l'allotjament reglat i durant la temporada alta és dona un efecte de sobreocupació, fet pel qual la quota pot superar el 25% de la capacitat total de les Illes Balears (en lloc del 22% esmentat abans); i el segon, que aquesta capacitat és molt més flexible que la reglada davant de la pressió de la demanda (es poden posar més llits disponibles al mercat en qüestió de dies), ja que part d'ella correspon al lloguer de segones residències a turistes per part dels seus propietaris, residents a les Illes Balears (inclosos tant els ciutadans espanyols com estrangers que posseeixen habitatges a les Illes). Per nacionalitats, segons "Frontur" 2002, a les Illes Balears els turistes estrangers generen al voltant del 70% de les pernoctacions a l'oferta reglada i el 30% a la no reglada. Si tenim en compte que les pernoctacions d'estrangers a l'oferta reglada es poden calcular en un 88,4% del total (basat en dades de la UIB), existeix coherència entre la nostra estimació del 25% de l'oferta no reglada (per a l'ús de turistes espanyols i estrangers) i el 30% de "Frontur" (només referit a estrangers).

Segons un estudi de "La Caixa" (2001) fonamentat amb dades de l'INE, les Illes Balears comptaven amb 94 mil habitatges secundaris i 92 mil desocupats, amb un total de 186 mil habitatges que, sobre el total existent de 495 mil, representaven quasi el 38%. A nivell nacional aquest percentatge era inferior, amb un 31%. Si a aquests 186 mil habitatges de segona residència i desocupats, aplicam la ràtio oficial de 2,6 places per habitatge, hi

hauria unes 484 mil places. D'aquestes hauríem de descomptar les d'ús familiar per part dels residents i no residents que s'allotgen de forma regular als seus habitatges. Així, no seria molt aventurat dir que unes 115 mil places (el 22%) estarien destinades, de forma ocasional, a l'ús comercial turístic (oferta il·legal/ no reglada).

8.2.2.2. L'oferta d'allotjament per illes

Per illes, Mallorca té el 67,8% de l'oferta reglada de les Illes Balears, Eivissa el 19%, Formentera l'1,8% (per tant les Pitiüses compten amb el 20,8%) i Menorca el 11,4%. En el període 2002/01, la variació neta de capacitat va ser positiva, però només Mallorca i Formentera varen augmentar lleugerament la planta reglada (0,5% i 0,4% respectivament) mentre que la resta d'illes en tingueren petits descensos (Menorca en va perdre el -0,9% i Eivissa el -0,6%, especialment a causa de -300 places de càmping). L'oferta no reglada de les Illes Balears s'estima que es distribueix amb les mateixes proporcions que la oferta reglada. És notable que en la capacitat d'allotjament reglat només els hotels (en sentit ampli) i els càmpings perden capacitat (-0,7% i -18,8% respectivament), mentre que la resta de tipus d'allotjament augmenten (apartaments 0,9% i agroturismes 20,5%). D'altra banda també és notable: per un costat, la gran proporció d'apartaments a Menorca (44% del total de places reglades) i a les Pitiüses (31,1%), superiors al 24% del promedi de les Illes Balears; i per altra banda, la gran proporció d'hotels a Mallorca (80,6% de la seva oferta reglada), superior al 74,7% de la mitjana balear.

8.2.2.3. L'oferta d'allotjament per categories

De la planta hotelera de les Illes Balears, per categories, és notable la gran proporció dels hotels, amb el sentit més estricte, amb el 46,9%, seguits dels hotels-apartaments amb el 18,2%. La categoria hotelera majoritària, en el sentit més ampli, és la de 3 estrelles amb el 56% del total, seguida de la de 4 estrelles amb el 22% del total, la de 2 estrelles amb el 13,6% i la d'1 estrella amb el 6,2%. Durant la darrera dècada s'ha registrat un notable augment de la capacitat a les categories altes i una disminució a les baixes, a causa de la nova normativa sobre l'allotjament a les Illes Balears, afavorint l'augment de la qualitat, que també es reflecteix el 2002/01 amb un augment en les categories de 4 i 5 estrelles i la disminució a la resta de categories. A finals del 2002, la capacitat hotelera de les Illes Balears (en sentit ampli) en la categoria de 5 estrelles hi havia 5.257 places i a la de 4 estrelles 68.413 places, amb l'1,7% i el 22% respectivament. Així i tot, es veu com encara hi ha una quota relativament baixa d'hotels de luxe (5 estrelles), sobretot quan es relaciona aquesta capacitat amb el total de places turístiques (reglades o no) que dona tant sols un 0,1%. (Vegeu el quadre I-71).

8.2.2.4. L'oferta d'allotjament per comunitats autònomes

Segons Eurostat 2001, Itàlia encapçalava el rànquing de la capacitat hotelera en sentit ampli a la Unió Europea amb 1.891.000 places, seguida d'Alemanya amb 1.603.000, Espanya amb 1.333.000, França amb 1.201.000, Regne Unit amb

1.191.000, Grècia amb 608.000, Àustria amb 587.000 i Portugal amb 229.000. Per tant a aquest rànquing, les Illes Balears se situaria, amb les seves 310 mil places, per davant de Portugal i representaria el 23,3% del total d'Espanya.

En un rànquing de comunitats autònomes de l'oferta turística d'Espanya, segons l'INE ("Encuestas de Ocupación en Alojamientos Turísticos, 2002"), que es refereix només a la capacitat hotelera en sentit estricte, a les Illes Balears els correspon una quota del 22,1% del total espanyol, seguida de Catalunya amb el 18,8%, Andalusia amb el 15,1%, Canàries amb el 10,9% i la Comunitat Valenciana amb el 7,8%; per a la resta, un 25,3%, on predomina l'hotel urbà. Aquest rànquing dona informació implícita sobre el pes que té l'oferta extra-hotelera reglada i no reglada, a algunes comunitats, com les Canàries que encapçala el rànquing d'estades turístiques (turisme estranger) però no el de capacitat hotelera, mentre que les Illes Balears, que se situa en el tercer lloc per estades (turisme estranger), encapçalen la capacitat hotelera. Canàries compta amb el 58% de les pernoctacions extrahoteles d'Espanya (apartaments turístics reglats), en canvi les Illes Balears només compten amb un 14%.

És notable que la capacitat mitjana d'un hotel a Canàries és la major d'Espanya amb 318 places, seguida de les Illes Balears amb només 231 places, i és molt inferior a la resta d'Espanya (unes 100 places a Catalunya i València). Això indica un gran predomini del tipus d'allotjament hotelier de platja als arxipèlags espanyols, on la pauta la marca el turisme estranger de la mà de les majoristes de viatges o

QUADRE I-71. TIPUS I CATEGORIA DE L'OFERTA HOTELERA (EN SENTIT AMPLI)
I DE LA RESTA DE L'OFERTA REGLADA DE LES ILLES BALEARS (2002)

Places d'hotels i resta de l'oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella	Hotels 2 estrelles	Hotels 3 estrelles	Hotels 4 estrelles	Hotels 5 estrelles	Oferta Total	Variació 2002 Places	Variació 2002 %	Distribució %
Hotels		5.536	23.473	118.164	43.637	4.081	194.891	2.415	1,3	62,8
Hotel Residència		1.093	1.530	1.778	436	-	4.837	-1.055	-17,9	1,6
Hotel Apartament		106	3.952	45.861	24.298	1.176	75.393	1.933	2,6	24,3
Residència Apartament		428	1.684	1.054	42	-	3.208	-1.190	-27,1	1,0
Hostal		4.820	3.633	1.042	-	-	9.495	-449	-4,5	3,1
Hostal - Residència		5.502	3.832	245	-	-	9.579	-127	-1,3	3,1
Ciutat de Vacances		1.674	4.029	5.515	-	-	11.216	-950	-7,8	3,6
Altres inferiors (1)	1,646	-	-	-	-	-	1.646	-100	-5,7	0,5
Totals (places)	1,646	19.159	42.131	173.659	68.413	5.257	310.265			
Variació places	-100	-2.544	-540	-1.271	4.378	554		477		
Variació %	-5,7	-11,7	-1,3	-0,7	6,8	11,8			0,2	
% Distribució	0,5	6,2	13,6	56,0	22,0	1,7				100

(1) Cases d'hostes, fondes i pensions.

Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

tour operators.³² També indica que el llinar de rendibilitat hotelera en aquest tipus de demanda, sembla ser, només s'assoleix generalment per damunt de les 100 places per establiment, a les categories superiors a 2 estrelles.

De l'esmentat estudi de l'INE (2002) també s'obté informació sobre els destins preferits pels turistes espanyols i pels turistes estrangers, mesurant l'afluència als hotels (en sentit estricte) i els resultats ens mostren que les Illes Balears són la Comunitat autònoma costanera amb una menor afluència de turistes espanyols (10,6%), mentre que la Comunitat Valenciana compta amb el major percentatge sobre el total d'espanyols (57,8%). És interessant conèixer que Canàries rep major nombre d'alemanys que britànics, mentre que a les Illes Balears, Catalunya i la Comunitat Valenciana és a l'inrevés (més nombre de britànics que d'alemanys). Segons "Frontur" 2002, les Illes Balears són, després de Canàries, el segon destí espanyol en nombre de turistes estrangers que viatgen amb paquet turístic, uns 6,5 milions (el 26,5% del total nacional i el 79,4% del total d'estrangers arribats a les Illes Balears). Precisament aquest col·lectiu, en especial el turisme alemany, és el que va tenir un major descens el 2002 amb un -16%.

Els preus hotelers el 2002 (INE) s'incrementaren en un 4,9% per al conjunt d'hotels d'Espanya, però a algunes comunitats autònomes, com és el cas de Catalunya (7,9%), Andalusia (6,3%) i la Comunitat Valenciana (5,3%) augmentaren els preus per damunt de la mitjana, en

canvi les Illes Balears (3,7%) i Canàries (1,9%) ho feren per davall.

La presència de l'oferta de càmping a les Illes Balears és testimonial, aquest tipus d'allotjament es concentra a Catalunya i a la resta de la costa mediterrània espanyola. Pel que fa al turisme rural (en sentit ampli), oferta moderna que va néixer a principis de la dècada dels 90, registra un notable augment any rere any. També a les Illes Balears però amb relativa baixa capacitat (0,6% de la seva capacitat d'allotjament reglat). Aquest tipus de turisme té especial incidència a les comunitats autònomes del Cantàbric i Pirineus. Malgrat això, les Illes Balears el 2002 varen registrar unes 245 mil pernотacions (INE 2002), el 6% espanyol, i se situen prop de les primeres províncies del rànquing de pernотacions (Catalunya 319 mil, Astúries 292 mil, Navarra 250 mil).

8.2.2.5. El grau d'ocupació

L'ocupació de l'oferta turística reglada de les Illes Balears, el 2002, és un referent bàsic, juntament amb els ingressos turístics que rep aquesta Comunitat autònoma. Ambdues magnituds han de mostrar un nivell de coherència, ja que en un supòsit d'ingressos creixents, a nivell agregat de Comunitat autònoma, però amb una mitjana d'ocupació d'allotjaments decreixent, la situació estaria molt lluny de ser l'òptima, ja que implicaria una menor rendibilitat de les explotacions i una menor força laboral emprada. El 2002, a les Illes Balears s'ha produït la pitjor de les situacions, ja que han minvat els ingressos turístics i l'ocupació

32. Vegeu especialment la nota 25 (pàg. 44) del Dictamen d'iniciativa pròpia del CES sobre "El treball fix discontinu a les Illes Balears". Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. 2003.

d'allotjaments reglats. Aquesta darrera dada la proporciona l'informe "El Turisme a les Illes Balears. 2002" del Govern de les Illes Balears, que reflecteix un 43,0% d'ocupació mitjana anual sobre el total de places censades i un 72,2% d'ocupació mitjana anual sobre el total de places en explotació mes a mes (basat només en els establiments d'allotjaments oberts en un mes determinat). Durant l'any 2002 la mitjana va ser només del 59,6% de places censades que varen estar operatives (obertes), a causa de la forta estacionalitat tradicional de l'oferta turística de les Illes Balears. En comparació amb l'any 2001, els tres percentatges van ser inferiors, amb el 49,2%, el 78,6% i el 62,6% respectivament, i els del 2001 també van ser inferiors als dels 2000 (tal vegada el millor any de la història turística de les Illes Balears) amb el 52,5%, el 79,5% i el 66,1%. Del 2000 al 2002 la caiguda ha estat de 9,5 punts en l'ocupació "potencial", de 7,3 punts en l'ocupació "efectiva" i de 6,5 punts en el nombre de places obertes. (Vegeu el quadre I-72).

Per mesos de l'any, en destaquen com a extrems el mes de gener, amb només un 5,4% d'ocupació "potencial", un 43,6% d'ocupació "efectiva", i un 12,4% de places obertes, i el mes d'agost amb el 91,2%, el 91,2% i el 100% respectivament. Només estan obertes a les Illes Balears el 100% de les places d'allotjament turístic els mesos de juliol i d'agost, encara que el mes de juny el percentatge es del 99,4% i al setembre és del 98,7%. En canvi, els mesos de gener, novembre i desembre no se supera el 12,%, i resten febrer amb un 21,8% i març amb un 31,5% (el percentatge d'aquest mes està sotmès a una gran fluctuació que depèn de la celebració de la Setmana Santa). És notable la caiguda d'aquests percentatges de

places obertes en temporada baixa des del 2000 (gener el 25%, febrer el 33%, novembre el 21% i desembre el 19,9%).

Per illes, les dades d'ocupació i places obertes de l'oferta reglada es desglossen de la següent forma: Mallorca amb el 45,2% d'ocupació "potencial" supera a Eivissa (37,8%), a Formentera (35%) i a Menorca (39,9). En canvi Mallorca amb el 71,3% d'ocupació "efectiva" supera només a Formentera (68,7%), però no a Eivissa (73,2%), ni a Menorca (77,7%). Això indica que Menorca, l'any 2002, va tenir, relativament, una millor explotació dels allotjaments turístics. També indica un major *cash flow* per explotació d'allotjaments a Menorca durant tot l'any, encara que amb un percentatge bastant baix, en comparació amb Canàries. Pel que fa al nivell d'obertura de places, Mallorca va tornar a ser la capdavantera amb el 63,4% de mitjana anual, seguida d'Eivissa amb el 51,6%, de Menorca amb el 51,4% i Formentera amb el 50,9%. Ja hem esmentat el fet preocupant de la caiguda d'aquests percentatges des de l'any 2000 (71,7% a Mallorca, 53,6% a Eivissa, 55,8% a Menorca, 54,2% a Formentera). És evident que el problema d'una decreixent oferta, oberta durant la temporada mitjana-baixa, radica especialment a Mallorca, amb una caiguda de 8,3 punts, davant de només 2 punts a Eivissa, 4,4 punt a Menorca i 3,3 punts a Formentera. La raó està en el fet que l'estacionalitat ha estat sempre tan forta a les illes menors que una pitjor temporada baixa no altera els nivells d'ocupació/obertura, mentre que a Mallorca, on hi ha (de forma tradicional) un turisme d'hivern, una evolució negativa provoca molts i majors efectes col·laterals sobre l'oferta d'allotjaments turístics.

QUADRE I-72. OCUPACIÓ HOTELERA I D'APARTAMENTS REGIATS A LES ILLES BALEARS (2002)

	Mallorca			Eivissa			Formentera			Menorca			Balears		
	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)	S/Pt(1)	S/Po(2)	Po/Pt (3)
%															
Gener	6,6	41,4	16,0	3,8	61,3	6,2	0,1	3,0	2,3	1,9	57,9	3,2	5,4	43,6	12,4
Febrer	17,3	59,2	29,3	5,1	73,0	7,0	0,1	1,5	2,3	2,6	59,7	4,3	13,1	59,9	21,8
Març	28,4	66,0	43,0	6,6	85,2	7,7	0,7	19,1	3,4	5,0	72,1	6,9	21,1	66,9	31,5
Abril	33,9	52,5	64,6	8,1	59,4	13,6	3,4	20,0	16,9	11,5	64,0	18,0	26,2	53,2	49,2
Maig	62,3	64,5	96,6	61,0	63,0	96,9	44,3	48,7	91,0	60,2	60,5	99,5	61,5	63,5	96,9
Juny	77,2	77,8	99,2	74,8	74,8	100	72,9	73,3	99,4	84,8	85,1	99,7	77,6	78,1	99,4
Juliol	85,6	85,6	100	81,7	81,9	99,8	90,3	90,3	100	89,6	89,6	100	85,5	85,5	100
Agost	90,7	90,7	100	92,2	92,2	100	95,1	95,1	100	91,8	91,8	100	91,2	91,2	100
Setembre	76,6	78,0	98,2	78,4	78,7	99,6	80,0	80,0	100	83,6	83,6	100	77,8	78,8	98,7
Octubre	51,3	57,3	89,6	41,3	44,9	92,0	32,1	32,1	100	47,8	54,7	87,3	48,8	54,3	89,9
Novembre	7,0	46,9	15,0	2,4	52,0	4,6	0,3	13,4	2,3	1,1	46,2	2,4	5,4	47,1	11,4
Desembre	6,0	44,4	13,4	3,7	61,5	6,0	0,4	16,0	2,3	0,7	43,4	1,7	4,9	46,1	10,5
% mitjana anual	45,2	71,3	63,4	37,8	73,2	51,6	35,0	68,7	50,9	39,9	77,7	51,4	43,0	72,2	59,6

(1) Percentatge de places ocupades sobre les totals censades

(2) Percentatge de places ocupades sobre places obertes

(3) Percentatge de places obertes sobre les totals censades.

Font: Elaboració pròpia amb dades de "El turisme a les Illes Balears. 2002" (Conselleria de Turisme).

8.2.3. DETERMINACIÓ DE DESPESES I INGRESSOS TURÍSTICS

La base per determinar els ingressos turístics a les Illes Balears és l'enquesta IPD (Madrid) iniciada l'any 2001 per al Govern de les Illes Balears. Existeixen dues enquestes més: "La Despesa Turística 2002", UIB (inèdit) i les dades de l'Egatur de l'Institut d'Estudis Turístics, que s'inclou dintre de l'informe "Frontur" del 2002.

Segons l'enquesta de l'IPD (amb més de 9.000 qüestionaris), els ingressos turístics corrents rebuts a les Illes Balears van ser de 4.593,5 milions d'euros, amb un descens del -11,6% respecte al 2001. En euros constants la caiguda és superior al 16%, emprant un deflactor de preus del 4,5%, igual a l'IPC de les Illes Balears, però, sense dubte, inferior en un o dos punts a l'IPT (Índex de Preus Turístics), que encara no ha estat publicat per a l'any 2002. L'efecte de l'euro ha provocat un notable augment de certs preus de consum diari, tant per als residents com per als turistes, en especial dins de l'àrea de l'oferta complementària i més concretament al subsector de l'alimentació (bars i restaurants). Així i tot, a la confecció regular de l'IPC, sense haver-hi cap

explicació, una part d'aquests augments no han estat reflectits, encara que sí ho podien haver estat si s'hagués realitzat un càlcul de l'IPT per al 2002. Per això, la caiguda real d'ingressos turístics fixada en més d'un -16% seria possiblement la hipòtesi més pessimista del que va succeir el 2002, davant d'una altra més optimista d'un -8%, basada en l'estudi de la UIB esmentat abans i que s'analitzarà més endavant.

La despesa total, inclòs el retengut als països d'origen, va ser de 6.615,9 milions d'euros, registrant una caiguda nominal del -12,9% en relació al 2001. Per illes, la major caiguda de la despesa total es va produir a les Pitiüses (-18,1%), seguida per la caiguda de Mallorca (-13,2%) i la de Menorca (-2,4%).

La despesa mitjana vacacional per persona i dia (inclosa la part que no s'ingressa a les Illes Balears) es redueix en un -17,9% a les Pitiüses, en un -14,9% a Mallorca i en un -6,3% a Menorca. El cost mitjà per persona i dia a les Illes Balears es va situar en 71,06 euros (22,45 euros a l'origen i 48,61 euros al destí) amb una disminució, respecte el 2001, del -14,5% en termes nominals. (Vegeu el quadre I-73).

QUADRE I-73. DADES OFICIALS D'ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

Estades turístiques

Illes	Estades	Var.% 02/01	Distribució
Mallorca	62.074.516	-6,6	71,1%
Pitiüses	15.060.797	-11,3	17,2%
Menorca	10.228.430	-4,6	11,7%
Illes Balears	87.363.743	-7,2	100%

Continua

**QUADRE I-73. DADES OFICIALS D'ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS
A LES ILLES BALEARS (2001-2002)**

Estades mitjanes

Illes	Dies	Var. 02/01 en dies	Var. % 02/01
Mallorca	9,25	0,03	0,3%
Pitiüses	8,86	-0,54	-5,7%
Menorca	9,72	0,11	1,1%
Balears	9,23	-0,05	-0,5%

Ingressos turístics vacacionals totals (en origen i destinació) (en milions d'euros corrents)

Illes	Milions eur.	Var. 02/01	Euros persona/dia	Var. % 02/01
Mallorca	4.663	-13,2%	70,81	-14,9%
Pitiüses	1.148,9	-18,1%	69,19	-17,9%
Menorca	831,1	-2,4%	75,53	-6,3%
Illes Balears	6.615,9	-12,9%	71,06	-14,5%
En destinació	4.593,5	-11,6%	48,61	-13,90%

Font: IPD - CITTIB.

Per conceptes, les caigudes més importants de les despeses complementàries fora de l'hotel a les Illes Balears, van ser: serveis professionals (-63,4%), discoteques i disco-pubs (-25,7%) i inversions (-14,9%). Els increments més importants es concentraren en els transport públics a les Illes (74,7%), oci, diversions (26,9%), excursions (20,6%), compres no alimentàries (19,3%), i compres d'aliments a supermercats (12,4%). (Vegeu el quadre I-74 i I-76-B).

Si analitzam l'evolució de la despesa turística, mitjançant l'estudi "La Despesa Turística 2002", UIB (inèdit), amb més de sis mil enquestes realitzades als aeroports i ports de les Illes Balears, en les tres temporades de l'any natural, ens trobam que els ingressos turístics rebuts a les Illes Balears el 2002 van sumar 5.459,4 milions d'euros, amb un descens del -3,6% respecte al 2001, en termes nominals i del -8% en termes reals. (Vegeu el quadre I-75).

La xifra de 5.459,4 milions d'euros ingressats a les Illes Balears inclouen no només la despesa realitzada en destí, sinó també la part del desemborsament fet a l'origen (estimada en un 70%) i que correspon a la part del "paquet" que va arribar a les Illes Balears (allotjament, aerolínia amb seu a Palma, etc.). Llavors, queda en origen prop del 30% de la despesa del "paquet" turístic, com les remuneracions dels *tour operators*, agències de viatges i aerolínies amb seus fora de Palma.

Per illes, és notable que davant de les caigudes, en termes nominals, dels ingressos turístics a Mallorca (-5,6%) i a les Pitiüses (-2,9%), Menorca presenta un augment (7,3%). L'explicació es deu al major nombre d'estades i de despesa realitzat pel turisme britànic, majoritari a Menorca, que és una de les nacionalitats que fa major despesa per persona i dia. A Mallorca és on més van minvar les estades i, per altra banda, on hi ha un predomini similar entre

**QUADRE I-74. DISTRIBUCIÓ PER CONCEPTES DE LA DESPESA TOTAL
(2001-2002) (EN MILIONS D'EUROS CORRENTS)**

	2002	2001	Diferència (2002-2001)	% Variació (2002-2001)
Total	6.615,9	7.593,4	-977,6	-12,9
Retingut a l'origen	2.022,4	2.399,9	-377,5	-15,7
Rebut a les Illes Balears	4.593,5	5.193,5	-600,0	-11,6
Despesa en desplaçaments a les Illes Balears (1)	280,6	440,3	-159,6	-36,3
Despesa en allotjaments a les Illes Balears	1.074,9	1.684,6	-609,7	-36,2
Altres despeses a les Illes Balears:	3.237,9	3.068,7	169,3	5,5
Restaurants, bars i cafeteries	898,0	870,6	27,4	3,2
Discoteques i disco-pubs	231,2	311,0	-79,8	-25,7
Oci, diversions	382,7	301,5	81,2	26,9
Excursions	168,6	139,8	28,8	20,6
Lloguer de vehicles	128,7	139,8	-11,1	-7,9
Compres d'aliments a supermercats	466,9	415,5	51,4	12,4
Transports públics a les Illes	140,3	80,3	60,0	74,7
Compres no alimentàries	617,1	517,3	99,9	19,3
Serveis professionals	42,5	116,2	-73,7	-63,4
Inversions	15,2	17,9	-2,7	-14,9
Altres despeses	146,6	158,8	-12,2	-7,7

(1) Inclou la compra a les Illes Balears de bitllets d'avió o vaixell entre les illes o cap a altres destinacions.

Font: IPD - CITTIB.

**QUADRE I-75. ESTIMACIONS DE LA UIB SOBRE ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS
A LES ILLES BALEARS (2001-2002)****Estades turístiques**

Illes	Estades	Var.% 02/01	Distribució
Mallorca	65.724.100	-8,8	69,2%
Pitiüses	16.664.300	-6,0	17,5%
Menorca	12.588.200	2,7	13,3%
Illes Balears	94.976.600	-7,0	100%

Estades mitjanes

Illes	Dies	Var. 02/01 en dies	Var. % 02/01
Mallorca	9,76	-0,22	-2,3%
Pitiüses	9,93	-0,24	-2,5%
Menorca	11,91	0,43	3,7%
Illes Balears	10,03	-0,15	-1,5%

Continua

**QUADRE I-75. ESTIMACIONS DE LA UIB SOBRE ESTADES I INGRESSOS TURÍSTICS
A LES ILLES BALEARS (2001-2002)**

Ingressos turístics corrents rebuts en destinació

Illes	Milions eur.	Var. 02/01	Euros persona/dia	Var. % 02/01
Mallorca	3.767,7	-5,6%	57,33	3,5%
Pitiüses	974,0	-2,9%	58,45	3,3%
Menorca	717,7	7,3%	57,01	4,5%
Balears	5.459,4	-3,6%	57,48	3,6%

Font: "La despesa turística a les Illes Balears" 2002. UIB (inèdit).

el turisme alemany, un dels que menys despeses realitza, i el britànic, el qual realitza una despesa superior a la mitjana. A les Pitiüses van minvar les estades, però hi ha un predomini del turisme britànic sobre l'alemany, per tant la caiguda dels ingressos va ser inferior a la de Mallorca. En termes reals (euros constants) resultaria una caiguda dels ingressos del -10% a Mallorca, del -7% a les Pitiüses i un creixements del 3% a Menorca. Els espanyols se situarien entre les nacionalitats amb una menor mitjana de despesa per persona i dia, però caldria puntualitzar aquesta dada, a causa de la diferent composició de les arribades i el tipus d'allotjament (major ús de l'habitatge propi, d'amics o familiars). Per altra banda, a més dels britànics, els "llatins" són els que més despeses realitzen (francesos i italians), així com també alguns nòrdics i suïssos.

Per temporades, els ingressos turístics rebuts a les Illes Balears l'any 2002 van sofrir un notable descens a la temporada mitjana-baixa i, en canvi, van registrar un lleuger augment a la temporada alta.

Per al càlcul dels ingressos turístics rebuts a les Illes Balears, s'utilitzen dos sumands de despesa turística per persona i dia, obten-

gudes a l'enquesta, ja esmentada, de la UIB al final de les vacances: part del que s'ha pagat en origen (bàsicament el que s'ha pagat pel "paquet" o *forfait al tour operador* o agència de viatges), més la totalitat de la despesa realitzada al destí (*pocket money* gastat dins de l'hotel com a extres, més la despesa fora de l'hotel amb alimentació, diversió, compres i lloguer de cotxes, afegint, el 2002, l'ecotaxa, amb una mitjana d'un euro per persona i dia, ja que va quedar fora del paquet turístic).

Segons l'estudi de la UIB, la mitjana del cost total de les vacances a les Illes Balears per persona i dia, l'any 2002, va ser de 82,40 euros. El desglossament de la despesa permet afirmar que la part del que s'ha pagat a l'origen que arriba a les Illes Balears (que és el preu de l'allotjament i la taxa de la tarifa aèria, quan la companyia transportista té seu a Palma) va ser, en termes monetaris, de 28,22 euros (el 49,1% del "paquet"). Per altra banda, la mitjana de la quantitat gastada al destí, del que anomenam *pocket money*, va ser de 29,26 euros (el 50,9% del "paquet"), per tant el subtotal que en resulta, que arriba a l'economia balear, és de 57,48 euros per persona i dia. Això representa que la part pagada que no arriba a les Illes Balears va

ser de 24,92 euros (el que queda fora representa, doncs, el 30,2% i l'any 2001 la quantitat retinguda fora de les Illes Balears es valorava en un 30%),³³ que seria el cost/benefici dels *tour operators*/agències de viatges i de les companyies aèries que tenen la seu fora de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-76A).

El desglossament del *pocket money* en temporada alta (28,83 euros) és el següent: la part que beneficia l'hotel/allotjament és de 5,48 euros, a causa d'extres incorreguts en especial en el bar i que representa el 19%. El 81% restant és la despesa realitzada fora de l'allotjament, amb 23,35 euros, dels quals la part més important és la dedicada a l'alimentació/begudes amb 9,9 euros (34,3% del total *pocket money*), seguida de les compres diverses (*souve-*

nirs, etc.) amb 6,0 euros (20,9% del *pocket money*), la despesa en diversions amb 4,6 euros (15,7% del *pocket money*) i la despesa en lloguer de vehicles amb 2,9 euros (10,1% del *pocket money*). (Vegeu el quadre I-76B).

Per illes, tenint com a referència la mitjana de les Illes Balears de 57,05 euros per persona i dia, Mallorca se situa en 57,33 euros, Menorca en 57,01 euros i les Pitiüses en 58,45 euros.

L'augment nominal (en euros corrents del 2002 i del 2001) de la despesa turística per persona i dia del turista de les Illes Balears va ser del 3,6%, que una vegada deflactat per l'IPT es convertiria en un descens real del -1%. Així i tot, aquell augment nominal representa una despesa addicional de 2 euros per dia, dels quals

QUADRE I-76A. DESPESA TURÍSTICA PER PERSONA I DIA (2002) (MITJANA ANUAL)

	Mitjana euros/dia	%
Despesa diària total de les vacances a les Illes Balears	82,40	100
Pagat a l'origen ("paquet")	53,14	64,5
Gastat en destinació (<i>pocket money</i>)	29,26	35,5
Beneficiaris dels ingressos per despesa turística diària	82,40	100
Intermediaris amb seu fora de les Illes Balears	24,92	30,2
Agents de l'oferta turística de les Illes Balears	57,48	69,8
Distribució de la despesa que arriba a les Illes Balears	57,48	100
Part del pagat a l'origen ("paquet")	28,22	49,1
Total gastat en destinació (<i>pocket money</i>)	29,26	50,9

Font: Elaboració pròpia amb dades de "La despesa turística a Balears" 2002. UIB (inèdit).

33. Segons l'estudi de l'IPD (CITTIB) les proporcions l'any 2002 eren de 69,5% i 30,5% respectivament. El promedi del cost total de les vacances a les Illes Balears el 2002 fou de 71,06 euros, dels que 48,61 foren els que arribaren a les Illes Balears. La caiguda nominal del cost total sobre el 2001 fou de -14,5% mentre que la de la despesa que arriba a les Illes Balears va caure un -13,9%. Això evidencia la disminució de preus turístics de l'oferta de les Illes Balears així com del transport aeri davant d'un lleuger descens de la despesa en destí.

QUADRE I-76B. DESPESA TURÍSTICA PER PERSONA I DIA (2002) (TEMPORADA ALTA)

	Mitjana euros/dia	%
Distribució del <i>pocket money</i> a les Illes Balears	28,83	100
Dintre de l'allotjament ("extres")	5,48	19,0
Fora de l'allotjament: Diversions	4,55	15,7
Alimentació	9,90	34,3
Lloguers de vehicles	2,90	10,1
Compres diverses	6,00	20,9

Font: Elaboració pròpia amb dades de "La despesa turística a les Illes Balears" 2002. UIB (inèdit).

un correspon al pagament de l'ecotaxa. L'altre euro correspondria a l'increment de diversos preus a les Illes Balears, amb motiu de la implantació de l'euro. Per això, una comparació real entre 2002/1 hauria d'eliminar l'ecotaxa (que no existia el 2001) i així la despesa mitjana global arribada a les Illes Balears quedaria en 56,05 euros, en lloc dels 57,05 euros esmentats abans. En aquest supòsit, l'augment comparable 2002/2001 seria d'un euro diari, o sigui l'1,8% nominal, en lloc del 3,6% esmentat abans. Aquest augment nominal de l'1,8%, una vegada deflactat, donaria un descens real del -2,5%, en lloc del descens esmentat abans del -1%. Això indicaria, que en termes reals comparatius les vacances a les Illes Balears van resultar més "barates" el 2002 que el 2001, a causa de la congelació/reducció del preu del "paquet" (tarifes aèries i preus hotelers) com a resultat de la caiguda dels fluxos turístics mundials originada pels actes terroristes de l'11 de setembre de 2001. Així i tot, el comportament d'altres agents relacionats amb el turisme (com AENA, que incrementà les

seves taxes aeroportuàries, i alguns subsectors de l'oferta complementària, augmentant, moltes vegades de forma abusiva, els preus amb l'entrada de l'euro) va suposar un major nivell de despesa *pocket money* a les Illes Balears. S'ha de puntualitzar que l'esmentat augment del cost de les vacances 2002/01 d'un euro al dia per motiu de l'ecotaxa, només va afectar al 75% dels turistes, ja que el 25% restant no la va pagar, en no allotjar-se dins de l'oferta reglada³⁴. A més, es va començar a cobrar a partir de la seva implantació el maig de 2002.

Segons "Frontur", el 2002 la despesa total de tots els visitants estrangers a Espanya van ser de 38.417,5 milions d'euros. La part corresponent als turistes estrangers va ser de 37.036,6 milions d'euros, dels quals 7.911,8 milions van correspondre a les Illes Balears, el 21,4% d'Espanya. Així i tot, per establir una comparació amb l'estudi de la UIB, aquesta despesa no contempla la dels turistes espanyols, ni descompta la part del "paquet" que es queda fora d'Espanya.

34. El 22% de l'oferta no reglada es converteix per l'efecte de la sobreocupació en un 25% en nombre de turistes (vegeu l'apartat 8.2.2.1.).

Segons l'estudi de la UIB, la despesa del turisme d'estrangers i espanyols que va arribar a les Illes Balears el 2002, si descomptam la part que queda fora de les Illes Balears, va ser de 5.459,4 milions d'euros. Sense la despesa del turisme espanyol a les Illes Balears (calculat en uns 627 milions d'euros) obtindríem un nou total de 4.832,4 milions. Per altra banda, si descomptam la part de la despesa no ingressada a les Illes Balears (30,2% sobre 4.470,1 milions d'euros, corresponents als turistes que viatgen amb "paquet" a Espanya, o sigui 1.350 milions) de la xifra de "Frontur", obtindríem un nou total de 6.561,7 milions. Aquesta nova comparació entre dades de "Frontur" i de la UIB és més coherent, mostrant una diferència notable a favor de "Frontur" (1.729 milions d'euros) que s'explicaria per les diferències metodològiques i sobretot pel major nombre d'estades de turisme estranger que "Frontur" atribueix a les Illes Balears (96.100.000 davant de només 83.918.800 de l'estudi de la UIB), a causa que l'altre factor que podria explicar aquesta diferència entre ambdues fonts estadístiques, o sigui la mitjana de la despesa total diària de les vacances de les Illes Balears (tot el que s'ha pagat a l'origen més tot el gastat en destí) va ser l'any 2002 segons "Frontur" de 82,3 euros, que és pràcticament el mateix que l'obtingut per la UIB de 82,2 euros. Per a un turista estranger la mitjana del cost de les vacances en el conjunt de l'estat espanyol va ser de 67,3 euros, dada inferior a la de les Illes Balears de 82,3 euros, a causa de la major despesa del turista estranger que viatja amb "paquet" (majoritari a les Illes Balears, prop del 67% del total de turistes estrangers, molt superior al 50% en el

conjunt espanyol) que té una mitjana a l'Estat espanyol de 91,5 euros diaris, quantitat superior a la del que viatja de forma independent.

Si analitzam la despesa total dels turistes segons la Comunitat autònoma de destí principal, amb paraules de l'informe "Frontur" per a l'any 2002, resulta que Canàries encapçala el rànquing amb 9.707,8 milions d'euros, seguida de les Illes Balears amb 7.911,8 milions i, en tercer lloc, Catalunya amb 5.705,6 milions d'euros. S'observa que les Illes Balears passen a ocupar el segon lloc del rànquing de comunitats autònomes, mentre que ocupava el tercer lloc als rànquings esmentats abans, de nombre d'arribades i nombre d'estades. En termes de cost mitjà de les vacances, Canàries totalitzaria 84,1 euros, les Illes Balears 82,3 euros (ambdues comunitats autònomes per damunt de la mitjana nacional de 67,3 euros) i Catalunya amb només 55,1 euros, molt per davall, a causa del menor pes dels turistes que no viatgen amb "paquet" (25%).

8.3.

CONSIDERACIONS FINALS

1. És important destacar que el retard (inici del mes d'octubre) amb el que s'han pogut consultar les dades relatives a les estimacions definitives del CITTIB sobre "La despesa turística 2002: principals resultats" ha fet que no s'hagin pogut tenir en compte per reestimar les macromagnituds regionals del PIB presentades a l'apartat 4

d'aquest capítol. Caldrà esperar a l'any que ve veure com les diferents institucions públiques i privades publiquen les dades corregides del PIB a les Illes Balears per l'any 2002 tenint en compte ja l'enquesta del CITIB.

2. També cal destacar les importants diferències que s'obtenen en les macromagnituds turístiques si atenem a la font que les publica. En aquest sentit volem cridar l'atenció sobre la importància que pot jugar en un futur l'Institut Estadístic de les Illes Balears, que serà l'òrgan competent per ordenar i gestionar el Sistema Estadístic de les Illes Balears, la qual cosa, és un tema de principal importància i sobre el qual, el CES està elaborant un Dictamen d'iniciativa pròpia.
3. Atesa la importància creixent de la demanda turística extrahotelera (turisme residencial, nàutic, creuers...) en els darrers anys i a l'efecte de conèixer l'impacte real d'aquesta despesa turística en l'economia balear, especialment en l'oferta complementària, seria necessari avançar i desenvolupar el compte satèl·lit del turisme per a les Illes Balears. També, caldrà aprofundir en l'estudi i la recerca de com evolucionen aquests nous fluxos turístics en els propers anys, i, en el coneixement que aquests canvis poden provocar en les hisendes públiques regionals i locals, així com en l'àmbit dels mercats laborals.
4. Aquesta desestabilització dels fluxos turístics ha posat en dubte la bondat del model de desenvolupament turístic basat en el segment de "sol i platja", que és justament el que proporciona la massa crítica que permet l'operativitat del sistema actual, al qual, no es pot renunciar. És en aquest sentit que cal recomanar un canvi de política turística, millora del sistema estadístic del turisme, major finançament en infraestructures turístiques i major aplicació de tècniques de màrqueting.
5. Caldrà posar la màxima atenció en l'evolució de les properes temporades turístiques i en la capacitat del sector i del conjunt dels agents econòmics i socials públics i privats per poder donar una ràpida resposta a problemes que es puguin suscitar tan per desajustaments en l'oferta com en la demanda, i prioritzar per la seva importància la política turística com una de les principals accions del Govern de les Illes Balears i de la resta de les administracions públiques.
6. Cal evitar noves discordances entre el sector públic i privat com, per exemple, el suscitat per l'ecotaxa, que ha estat un tema controvertit pels seus efectes sobre una aparent pèrdua d'imatge de la destinació Illes Balears.

9

COMERÇ

RESUM

L'any 2002 hi havia a les Illes Balears 18.589 empreses del sector del comerç, és a dir, el 25,34% del total d'empreses. Un 69% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; un 21%, al comerç a l'engròs, i un 10%, a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles.

Des d'un punt de vista estructural, l'enquesta anual de comerç del 2000, la darrera de què es disposa avui dia, ens informa que el sector del comerç va manejar l'any 2000 una xifra de negoci de 1.378 milions d'euros i que el valor de la producció agregada va ser de 303 milions. Més d'un 60% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, que es distribueix un 63% en les despeses de personal i un 37% en l'excedent brut d'exploració. Segons aquestes dades, el sector del comerç aportà l'any 2000 un 8,54% del PIB de les Illes Balears i un 11,80% del PIB del sector de serveis.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser l'any 2000 de 46.172 de mitjana al llarg de l'any. Finalment, la productivitat global del sector se situà entorn dels 23.749 euros per persona ocupada, és a dir, és 409 euros per sota de la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol, cosa que es pot matisar segons el subsector que s'analitza.

Si ens fixam en l'evolució del sector, comprovam que, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2002 un 2,19%, per sota del creixement mitjà que s'observa a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,73%. Alhora, el creixement de l'ocupació en el comerç al detall va ser molt modest, del 0,76%, i inferior al que es donà en l'àmbit de l'Estat espanyol, en què l'ocupació va augmentar un 4,11%. D'altra banda, el 2002 la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser del 4,1%, quatre dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol.

9.1

INTRODUCCIÓ

D'acord amb la Llei 11/2001, de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears, s'entén per activitat comercial «la consistent a situar o oferir en el mercat els productes naturals o elaborats, per compte propi o aliè, mitjançant persones físiques o jurídiques, així com els serveis que se'n deriven, independentment de la modalitat o del suport emprat per a la seva realització, tant si es du a terme en règim de comerç a l'engròs o al detall».

Tenint en compte aquesta definició de l'activitat comercial i prenent com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-93), el conjunt de l'activitat comercial es comprèn en tres grups d'activitats:

- la venda, el manteniment i la reparació de vehicles de motor, de motocicletes i de ciclomotors; la venda al detall de combustible per als vehicles de motor (en endavant, la venda, el manteniment i la reparació de vehicles);
- el comerç a l'engròs i dels intermediaris del comerç, llevat del comerç de vehicles de motor i de motocicletes (en endavant, el comerç a l'engròs);

- c) el comerç al detall, llevat del comerç de vehicles de motor, de motocicletes i de ciclomotors; la reparació d'efectes personals i d'estris domèstics (en endavant, el comerç al detall).

Així doncs, aquest és el marc a partir del qual analitzam les variables principals del sector comercial; primerament feim referència a l'activitat comercial en conjunt i després, específicament, a cadascun dels tres grups d'activitat que hem esmentat.

A l'apartat 9.3 s'analitza l'estructura del sector i a l'apartat 9.4 n'estudiam l'evolució conjuntural al llarg de l'exercici 2002.

9.2

L'ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

Segons l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2002 hi havia a les Illes Balears un total de 18.589 empreses comercials. Però per copsar la rellevància d'aquesta xifra convé posar-la en relació amb el nombre d'empreses de la resta de sectors econòmics. (Vegeu el quadre I-77.)

D'aquesta manera, s'observa que l'activitat comercial l'any 2002 concentrava el 25,34% del total d'empreses de les Illes Balears. A més, dins el sector de serveis, una de cada tres empreses es dedicava a l'activitat comercial.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presentava una mitjana d'1,19 locals, amb un total de 22.125 locals comercials. Aquesta ràtio és la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

Una altra dada que pot ajudar a entendre el pes del comerç en el conjunt de l'economia balear és l'índex comercial que elabora La Caixa i que, sobre la base de la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE), recull el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol. Pel que fa al 2001, el valor d'aquest índex era de 2.234, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representa un 2,25% de l'activitat comercial d'arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial al detall era la que ocupava una posició relativa millor, per davant del comerç a l'engròs. No obstant això, el valor real d'aquest índex s'obté de comparar-lo amb l'índex d'activitat

QUADRE I-77. DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE D'EMPRESES I DE LOCALS PER SECTORS (2002)

Sector	Nre. d'empreses		Nre. de locals	Locals per empresa
Indústria	5.342	7,28%	5.804	1,09
Construcció	12.240	16,69%	13.677	1,12
Comerç	18.589	25,34%	22.125	1,19
Resta de serveis	37.187	50,69%	41.569	1,12
Total	73.358	100,00%	83.175	1,13

Fonts: INE, DIRCE 2002 i elaboració pròpia.

econòmica i amb l'índex demogràfic. Així, s'observa que el pes de l'activitat comercial es trobava bastant d'acord amb el pes demogràfic i amb el pes econòmic de les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre I-78.)

Quant a les empreses comercials, l'any 2002 les que tenen un pes major eren clarament les que es dediquen al

comerç al detall —12.818 empreses—, mentre que 3.973 empreses eren de comerç a l'engròs, i 1.798 eren empreses del subsector de la venda, del manteniment i de la reparació de vehicles. (Vegeu el quadre I-79.)

Pel que fa al nombre d'assalariats, el 47,95% de les empreses no tenia cap persona assalariada, mentre que el 43,78% tenien d'1 a 5 assalariats, i el 7,89% en tenien de 6 a 19. Les empreses de comerç amb més de 20 assalariats representen un pes marginal. El comerç al detall és el grup d'activitat que presentava globalment un nombre menor d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles són les que ocupaven més persones assalariades per empresa.

QUADRE I-78. PES DE L'ACTIVITAT COMERCIAL A LES ILLES BALEARS (2001)

Índex comercial	2.234
Majorista	2.008
Minorista	2.367
Índex activitat econòmica	2.319
Índex demogràfic	2.192

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003*.

QUADRE I-79. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2002)

	Total	Sense assalariats	D'1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per als vehicles de motor	1.798	691	866	190	37	12	2
Venda de vehicles de motor	363	172	130	40	12	8	1
Manteniment i reparació de vehicles de motor	1.273	483	666	107	15	2	0
Venda de recanvis i accessoris de vehicles de motor	78	29	31	10	6	1	1
Venda, manteniment i reparació de motocicletes i ciclomotors, i dels recanvis i accessoris	3	1	1	0	1	0	0

continua

**QUADRE I-79. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL
I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2002)**

	Total	Sense assalariats	D'1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda al detall de carburants per a l'automoció	81	6	38	33	3	1	0
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat del comerç vehicles de motor i motocicletes	3.973	1.737	1.547	554	113	17	5
Intermediaris del comerç	1.113	889	205	13	5	1	0
Comerç a l'engròs de primeres matèries agràries i d'animals vius	157	48	82	23	4	0	0
Comerç a l'engròs de productes alimentaris, begudes i tabac	1.008	296	490	183	32	5	2
Comerç a l'engròs de productes de consum, diferents dels alimentaris	851	296	402	123	24	4	2
Comerç a l'engròs de productes semi- elaborats, ferralla i productes de rebuig	469	100	200	129	35	5	0
Comerç a l'engròs de maquinària i equips	339	95	157	77	7	2	1
Altres tipus de comerç a l'engròs	36	13	11	6	6	0	0
Comerç al detall, llevat del comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclo- motors; reparació d'efectes personals i estris domèstics	12.818	6.485	5.540	722	52	12	7
Comerç al detall en establiments no especialitzats	1.520	783	611	108	13	2	3
Comerç al detall d'aliments, begudes i tabac en establiments especialitzats	1.379	652	662	62	2	1	0
Comerç al detall de productes farmacèutics, articles mèdics, bellesa i higiene	559	105	407	44	2	1	0
Altres tipus de comerç al detall d'articles nous en establiments especialitzats	7.541	3.449	3.577	475	31	6	3
Comerç al detall de béns de segona mà, en establiments	66	46	18	2	0	0	0
Comerç al detall fora d'establiments	1.411	1.207	178	19	4	2	1
Reparació d'efectes personals i estris domèstics	342	243	87	12	0	0	0
Total	18.589	8.913	7.953	1.466	202	41	14

Fonts: INE, DIRCE 2002 i elaboració pròpia.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observen segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuari Econòmic d'Espanya 2003*, que publica La Caixa, i en què el nombre d'activitats comercials es calcula a partir de les llicències de comerç subjectes a l'impost d'activitats econòmiques.

Si ens atenem a les llicències de l'impost d'activitats econòmiques, l'any 2002 el

nombre d'establiments comercials era de 24.179, un 0,9% més que el 2001. Es tracta de 3.542 activitats comercials a l'engròs, i 20.637 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre I-80.)

Durant el període 1997-2002 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer un 5%, mentre que els de comerç al detall ho varen fer un 12,3%. El comerç al detall de productes d'alimentació és la branca que va evidenciar un creixement

QUADRE I-80. NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS PER TIPUS D'ACTIVITAT (2001-2002)

Tipus de comerç	2001	2002	% var. 01/00
A l'engròs	3.517	3.542	0,7%
Primeres matèries agràries, alim., begudes i tabac	1.504	1.488	-1,1%
Tèxtil, confecció, calçat i articles de cuir	204	206	1,0%
Productes farmac., perfum. i manteniment de la llar	301	306	1,7%
Comerç a l'engròs d'articles de consum durador	513	539	5,1%
Comerç a l'engròs interindustrial	105	108	2,9%
Altre comerç a l'engròs interindustrial	568	575	1,2%
Altre comerç a l'engròs no especificat	322	320	-0,6%
Al detall	20.458	20.637	0,9%
Alimentació	5.907	5.870	-0,6%
No-alimentació	13.229	13.380	1,1%
Vestit i calçat	3.710	3.727	0,5%
Llar	3.496	3.575	2,3%
Resta de no-alimentació	6.023	6.078	0,9%
Comerç mixt i altres	1.322	1.387	4,9%
Grans magatzems	4	4	0,0%
Hipermercats	18	20	11,1%
Magatzems populars	24	27	12,5%
Mercats i comerç ambulant	569	595	4,6%
Altres	707	741	4,8%
Total	23.975	24.179	0,9%

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003*.

major en aquest període, concretament del 17,9%. (Vegeu el quadre I-81.)

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 119,33 metres quadrats per establiment. Els establiments l'activitat principal dels quals era distribuir productes d'alimentació eren els que tenien una superfície mitjana menor, amb 69,32 metres quadrats;

els comerços que no eren d'alimentació (del vestit i del calçat, de la llar i d'altres) ocupaven una mitjana de 131,59 metres quadrats; d'altra banda, el comerç mixt (els grans magatzems, els hipermercats, els magatzems populars, els mercats i el comerç ambulant, i altres) era el que comptava amb els establiments més grans, amb 212,63 metres quadrats de mitjana. (Vegeu el quadre I-82.)

**QUADRE I-81. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS
TIPUS DE COMERÇ (1997-2002)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A l'engròs	3.374	3.408	3.475	3.465	3.517	3.542
Al detall	18.378	19.436	19.924	20.133	20.458	20.637
Alimentació	4.977	5.679	5.845	5.785	5.907	5.870
No-alimentació	12.197	12.514	12.795	13.063	13.229	13.380
Comerç mixt i altres	1.204	1.243	1.284	1.285	1.322	1.387
Total	21.752	22.844	23.399	23.598	23.975	24.179

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* (diversos anys)

QUADRE I-82. SUPERFÍCIE DELS ESTABLIMENTS COMERCIALS AL DETALL (2002)

Tipus de comerç	Superfície	
	Total	Mitjana
Alimentació	406.915 m ²	69,32 m ²
No-alimentació	1.760.693 m ²	131,59 m ²
Vestit i calçat	297.361 m ²	79,79 m ²
Llar	816.045 m ²	228,26 m ²
Resta de no-alimentació	647.287 m ²	106,50 m ²
Comerç mixt i altres	294.924 m ²	212,63 m ²
Grans magatzems	81.992 m ²	20.498,00 m ²
Hipermercats	74.889 m ²	3.744,45 m ²
Magatzems populars	15.297 m ²	566,56 m ²
Altres	122.746 m ²	165,65 m ²
Total	2.462.532 m ²	119,33 m ²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* 2003.

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre el 1998 i el 2002, un increment d'un 5%, encara que la superfície del comerç mixt i d'altres tipus de comerç va disminuir el 2,8%, amb una reducció important l'any 2001 i una recuperació el 2002. (Vegeu el quadre I-83.)

A la fi de l'any 2002, després que s'obris Festival Park, hi havia a Mallorca un total de vuit centres comercials.³⁵ S'entén que un centre comercial és «el conjunt d'establiments comercials independents, planificats i desenvolupats per una o per diverses entitats amb criteri d'unitat, el volum, la

mescla comercial, els serveis comuns i les activitats complementàries dels quals estan relacionades amb l'entorn, i que disposa permanentment d'una imatge i d'una gestió unitàries».³⁶ El 2002 aquests centres comercials tenien una superfície total de 158.908 metres quadrats³⁷ i tenien la cabuda de 369 locals. La superfície mitjana era de 19.863,50 metres quadrats, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears l'any 2002 era de 173 metres quadrats per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 196 metres quadrats per cada 1.000 habitants de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-84.)

QUADRE I-83. EVOLUCIÓ DE LA SUPERFÍCIE* COMERCIAL MINORISTA PER TIPUS DE COMERÇ (1998-2002)

	1998	1999	2000	2001	2002
Alimentació	—	377.560	385.818	396.181	406.915
No-alimentació	—	1.664.111	1.712.146	1.735.969	1.760.693
Comerç mixt i altres	—	303.553	311.511	268.088	294.924
Total	2.287.960	2.345.224	2.409.475	2.400.238	2.462.532

* Unitat: m²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* (diversos anys).

QUADRE I-84. CENTRES COMERCIALS DE MALLORCA (2002)

	Nombre	Superfície		Nre. de locals
		Total	Mitjana	
Calvià	1	6.140 m²	6.140,00 m²	
Marratxí	2	60.000 m²	30.000,00 m²	
Palma	5	92.768 m²	18.553,60 m²	
Total	8	158.908 m²	19.863,50 m²	369

Fonts: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2002*, i Associació Espanyola de Centres Comercials.

35. Mercadona (Palmanova), Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Porto Pi (Palma), S'Escorxador (Palma), Radio Borne (Palma), Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa) i Carrefour Palma I (Palma).

36. Associació Espanyola de Centres Comercials.

37. Superfície bruta arrendable.

9.3

ELS AGREGATS PRINCIPALS DEL SECTOR COMERCIAL

En aquest apartat s'analitzen les principals variables estructurals del sector comercial a partir de l'important novetat a l'hora d'analitzar la branca del comerç que suposa el fet de disposar de la nova enquesta de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística, i també s'assenyalen els grans trets estructurals del comerç balear en relació amb la resta de l'Estat.

9.3.1. ASPECTES METODOLÒGICS

Els agregats principals del sector comercial s'obtenen a partir de la informació que ofereix l'enquesta anual de comerç de l'any 2000, que ha elaborat l'Institut Nacional d'Estadística. Aquesta enquesta es va fer per primera vegada el 1999, encara que de manera transitòria, fins que es va vincular a l'enquesta de serveis, que presenta d'ençà de l'any 2000 un estudi integrat del sector, cosa que fins aleshores s'havia fet manera discontinua i dispersa.

L'Institut Nacional d'Estadística va publicar els resultats de l'enquesta el mes de juliol del 2002, encara que l'explotació estadística de les microdades, que va fer l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), no va estar disponible fins al final de l'any. En qualsevol cas, tot i el decalatge temporal entre l'any que es va realitzar l'enquesta i l'any que es va disposar de les dades, no

es pot perdre de vista l'oportunitat que representa una operació d'aquestes característiques a l'hora de comptar d'ara en endavant amb una potent referència estadística a partir de la qual analitzar el sector del comerç.³⁸

9.3.2. GRANS TRETS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears l'any 2000 va ser de 23.749 euros, és a dir, 409 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Segons es dedueix de les taxes calculades per al conjunt del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser semblant a les Illes Balears i a l'Estat espanyol —60,15% i 58,81% respectivament—, mentre que en la distribució d'aquest valor afegit sí que les diferències foren més notòries: a les Illes Balears les despeses de personal, del 63,35%, foren proporcionalment força més elevades que a l'Estat espanyol, on foren del 55,02%; d'altra banda, l'excedent brut d'explotació demostrà lògicament una dinàmica inversa, és a dir, una taxa del 36,65% a les Illes Balears i del 44,98% a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-85.)

Si ho desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç que s'observa a l'Estat espanyol respon al diferencial de productivitat que es manifesta en el comerç a l'engròs i, sobretot,

38. Sobre aquesta qüestió, vegeu la *Memòria sobre la situació socioeconòmica y laboral de España en 2002* (p. 118-119). CES del Regne d'Espanya. Madrid. 2003.

**QUADRE I-85. PRINCIPALS INDICADORS DEL SECTOR DEL COMERÇ
A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2000)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	23.749,30 €	24.158,44 €	-409,14€
Taxa de valor afegit	60,15%	58,81%	1,34%
Taxa de despeses de personal	63,35%	55,02%	8,33%
Taxa d'excedent brut d'explotació	36,65%	44,98%	-8,33%

Fons: INE, enquesta anual de comerç; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

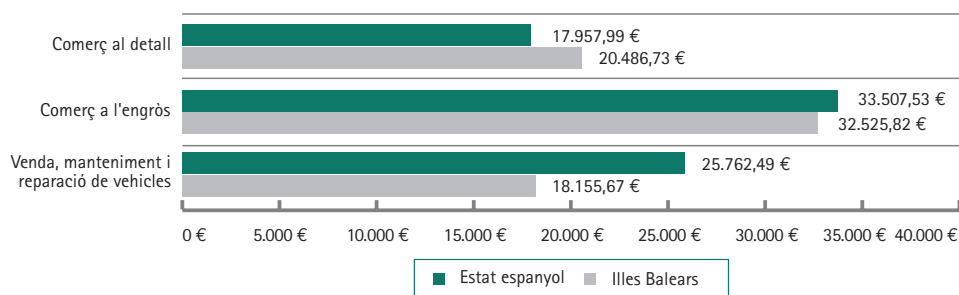
en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, el comerç al detall de les Illes Balears demostra una productivitat més elevada que la que s'observa a l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-14.)

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, pel que fa a la distribució del valor afegit, sí hi ha divergències importants entre un lloc i l'altre. Efectivament, men-

tre que en el comerç a l'engròs la distribució de despeses de personal en relació amb l'excedent brut d'explotació és força semblant a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, no succeeix el mateix pel que fa al comerç al detall ni, principalment, pel que fa a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles, subsectors en què les despeses de personal tenen un pes més gran a les Illes Balears que a l'Estat espanyol. (Vegeu els gràfics I-15 i I-16.)

Gràfic I-14

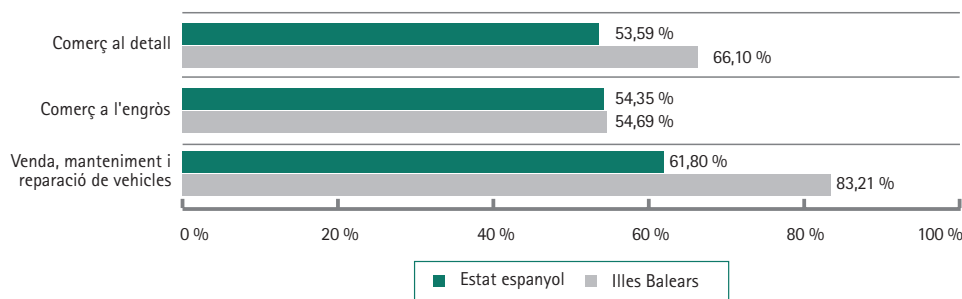
Productivitat del sector del comerç (2000)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-15

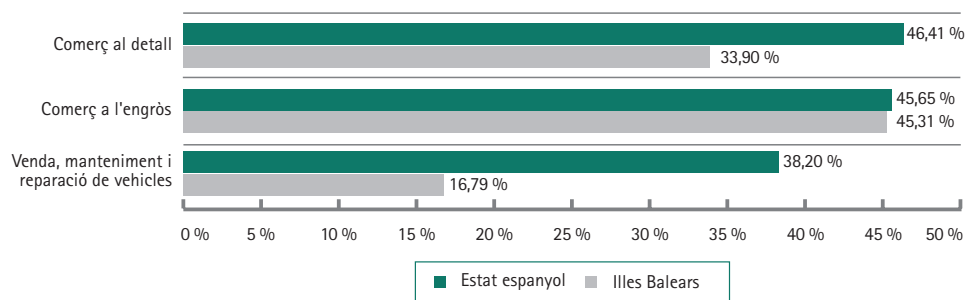
Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2000)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-16

Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears (2000)

Font: Elaboració pròpia.

9.3.3. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, el sector del comerç va moure l'any 2000 una xifra de negoci de 8.284,29 milions d'euros, que es distribuïa, en aquest cas, de manera força equilibrada entre les empreses petites

(amb menys de 20 persones ocupades) i les empreses grans (amb 20 o més persones ocupades). D'altra banda, el valor de la producció agregada va ser de 1.822,93 milions d'euros. Més d'un 60% d'aquesta producció agregada generarà un valor afegit, distribuït un 63% en despeses de personal i un 37% en excedent brut d'explotació. (Vegeu el quadre I-86.)

**QUADRE I-86. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	4.179,75	4.104,54	8.284,29
2. Variació d'existències	-0,91	-0,61	-1,52
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	0,19	9,58	9,77
4. Altres ingressos de gestió	21,11	100,13	121,24
5. Consum de mercaderies	3.261,64	3.255,85	6.517,50
6. Treballs realitzats per altres empreses	40,00	33,35	73,35
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	898,49	924,44	1.822,93
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	52,28	113,10	165,37
9. Despeses en serveis exteriors	263,62	279,60	543,22
A. Recerca i desenvolupament	0,35	0,25	0,60
B. Lloguers i cànons	49,35	57,28	106,63
C. Reparacions i conservació	24,61	28,04	52,65
D. Serveis de professionals independents	23,01	30,15	53,15
E. Transports	37,09	38,95	76,04
F. Primes d'assegurances no socials	9,74	7,24	16,98
G. Serveis bancaris i similars	8,29	11,77	20,07
H. Publicitat, propaganda i relacions públiques	20,53	37,30	57,84
I. Subministraments	35,27	26,50	61,77
J. Altres despeses en serveis exteriors	55,39	42,11	97,50
10. Altres despeses de gestió	6,45	2,20	8,65
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	576,15	529,54	1.105,69
12. Imposts lligats a la producció i als productes distints	8,69	5,99	14,68
13. Subvencions a l'explotació	2,73	2,80	5,54
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	570,19	526,35	1.096,55
15. Despeses de personal	332,18	362,48	694,66
a. Sous i salaris	244,70	280,86	525,56
b. Indemnitzacions	3,59	2,44	6,03
c. Cotitzacions en la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	61,41	75,93	137,34
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,37	0,66	1,02
e. Altres despeses socials	22,11	2,59	24,70
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	238,01	163,88	401,89

* Unitat: milions d'euros.

Fons: INE, enquesta de Serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

**QUADRE I-87. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2000)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Xifra de negoci	1.157,03	4.287,34	2.839,92	8.284,29
Valor de la producció	224,35	830,70	767,88	1.822,94
Valor afegit a preus de mercat	124,99	452,47	528,25	1.105,70
Valor afegit al cost dels factors	123,66	449,93	522,96	1.096,56
Despeses de personal	102,90	246,08	345,67	694,66
Excedent brut d'explotació	20,76	203,85	177,29	401,90
Compres i despeses en béns i serveis	99,37	378,23	239,64	717,24
Compres de béns i serveis per a la revenda	917,94	3.412,88	2.128,69	6.459,52
Inversió bruta en béns materials	34,91	50,62	73,13	158,66
Nombre de persones ocupades (mitjana anual)	6.811	13.833	25.527	46.171

* Unitat: milions d'euros

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

Si distingim els tres subsectors que configuren el sector del comerç, veim que s'hi produïren resultats bastants diferents. Així, la xifra de negoci que generà el comerç a l'engròs —4.287 euros— va suposar més del 50% de la xifra de negoci del conjunt del sector. En canvi, pel que fa al valor de la producció, no hi hagué tanta diferència entre el comerç a l'engròs i el comerç al detall, que generaren respectivament un 46% i un 42% de la producció total del sector, mentre que l'automoció fou responsable de l'altre 12%. (Vegeu el quadre I-87.)

Allà on sí s'observaren diferències importants entre els diferents subsectors és amb relació al valor afegit que es genera a partir del procés productiu. Concretament, el subsector que generà un valor afegit major és el comerç al detall, en què un 68% de la producció va ser valor afegit. Aquest percentatge es reduí en els casos

del comerç a l'engròs i de l'automoció a un 54% i a un 55%, respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. El comerç a l'engròs en destinà un 45% a l'excedent brut d'explotació, mentre que tant el comerç al detall com, sobretot, l'automoció hagueren de fer front a unes despeses de personal molt més importants: el 66% i el 83%, respectivament. Cal ressenyar també que el comerç al detall és el que realitzà un 46% de la inversió bruta en béns materials.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2000 de 46.172 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una certa estacionalitat que tendeix a incrementar l'ocupació en el segon trimestre i en el tercer. El 58% d'a-

QUADRE I-88. PERSONES OCUPADES SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES DEL SECTOR DEL COMERÇ (2000)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	26.252	17.772	44.024
II trimestre	27.707	20.242	47.949
III trimestre	27.169	20.463	47.632
IV trimestre	25.563	19.519	45.082
Mitjana anual	26.673	19.499	46.172

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

QUADRE I-89. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	2,4	50,6	4,1
Personal extern per empresa	0,0	0,4	0,0
Productivitat (euros)	21.377,33	26.993,92	23.749,30
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	68,4%	55,1%	61,4%
Taxa de participació femenina	36,7%	49,0%	42,0%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	38,2%	49,1%	43,9%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,3%	0,8%	0,5%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE i elaboració pròpia.

questa ocupació és generada per les empreses petites. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 55% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, un 30%, i l'automoció, un 15%. (Vegeu el quadre I-88.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial segons la mida de l'empresa, resulta que l'estabilitat de l'ocupació va estar per sobre del 61%, i són els tre-

balladors de les empreses petites els que gaudeixen d'una estabilitat major (del 68%, enfront del 55% dels de les empreses grans). Respecte de la participació femenina, observam que els valors se situaven en general per sobre del 40%, percentatge que fou gairebé del 50% en les empreses més grans. La taxa d'externalitat en l'ocupació va ser mínima, amb valors sempre inferiors a l'1%. (Vegeu el quadre I-89.)

**QUADRE I-90. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS
AMB EL FACTOR TREBALL SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2000)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	3,9	5,2	3,7	4,1
Personal extern per empresa	0,0	0,0	0,0	0,0
Productivitat (euros)	18.155,49	32.524,98	20.486,60	23.749,47
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	74,7%	72,8%	50,5%	61,4%
Taxa de participació femenina	11,8%	27,2%	57,9%	42,0%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	14,7%	27,7%	62,3%	43,9%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,5%	0,9%	0,3%	0,5%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

Amb referència a l'estructura laboral d'acord amb els tres subsectors comercials, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i en el comerç a l'engròs —el 75% i el 73% respectivament—, mentre que en el comerç al detall tan sols va ser del 51%. La participació femenina és majoritària en el comerç al detall (propers al 58%), però molt més modesta en el comerç a l'engròs (27%) i en l'automoció (12%). D'altra banda, l'externalitat en l'ocupació torna a ser testimonial en tots els casos, sempre per sota de l'1%. (Vegeu el quadre I-90.)

9.4

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

Per avaluar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, que l'Institut Nacional d'Estadística publica mensual-

ment. El problema d'aquesta enquesta és que es va començar a realitzar el gener de 2002 i, per tant, no ens ofereix gaire perspectiva històrica per establir comparacions. Així i tot, una anàlisi del món del comerç no pot prescindir de l'únic índex oficial que actualment es publica sobre l'evolució conjuntural, en aquest cas, del comerç al detall.

L'índex de comerç al detall, base 2001, ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2002 un 2,19%, per sota del creixement mitjà que s'observa a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,73%. (Vegeu el quadre I-91.)

Al llarg del 2002 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat, característic de la nostra economia. D'aquesta manera, durant els mesos de maig i d'octubre es va produir un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. Si ho comparam amb

QUADRE I-91. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES.
UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS) (2001-2002)

	2001	2002	% variació
Andalusia	100,0	104,9	4,85%
Aragó	100,0	103,3	3,31%
Astúries	100,0	103,5	3,45%
Illes Balears	100,0	102,2	2,19%
Illes Canàries	100,0	104,7	4,70%
Cantàbria	100,0	101,4	1,40%
Castella i Lleó	100,0	105,6	5,56%
Castella-la Manxa	100,0	105,2	5,24%
Catalunya	100,0	106,3	6,27%
País Valencià	100,0	107,8	7,76%
Extremadura	100,0	105,5	5,50%
Galícia	100,0	105,6	5,60%
Madrid	100,0	103,4	3,43%
Múrcia	100,0	108,6	8,62%
Navarra	100,0	103,9	3,88%
País Basc	100,0	103,0	3,04%
La Rioja	100,0	105,0	5,03%
Ceuta	100,0	97,9	-2,16%
Melilla	100,0	101,0	0,95%
Espanya	99,3	105,0	5,73%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

els mateixos mesos de l'any anterior, només disminuïren les vendes respecte de l'any precedent en els mesos de febrer i de desembre. Encara que va ser lleugerament pitjor que l'any anterior, el mes de desembre fou protagonista d'una pujada important de les vendes respecte del novembre, gràcies a l'efecte del Nadal. (Vegeu el quadre I-92.)

Si ho comparam amb l'evolució que es va seguir a l'Estat espanyol, l'estaciona-

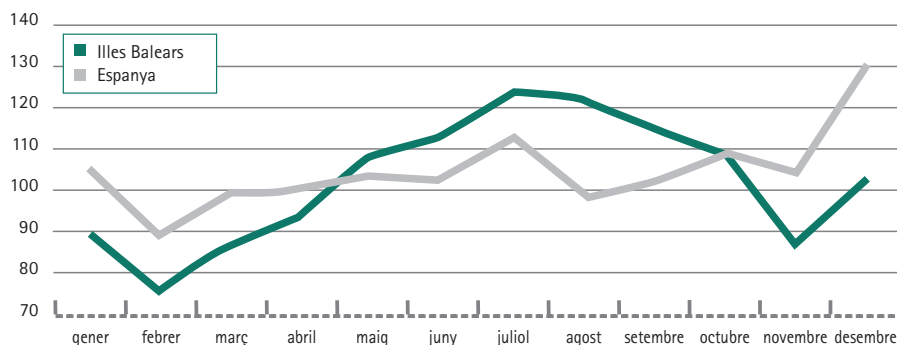
litat de l'economia il·lenca és, una altra vegada, l'element explicatiu amb el valor més alt de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i d'octubre, mentre que la resta de l'any se situà per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals, s'evidencia una certa tendència creixent al llarg de l'any 2002, més pronunciada en el cas de l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-17.)

QUADRE I-92. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL (2002)
UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS)

	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	89,2	-14,20%	2,70%
febrer	76,1	-14,69%	-1,80%
març	86,1	13,14%	1,30%
abril	93,7	8,83%	3,20%
maig	108,2	15,47%	4,10%
juny	113,1	4,53%	2,10%
juliol	123,8	9,46%	4,90%
agost	121,9	-1,53%	3,50%
setembre	114,3	-6,23%	0,40%
octubre	109,5	-4,20%	3,80%
novembre	87,2	-20,37%	1,40%
desembre	103,1	18,23%	-0,80%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Gràfic I-17
Índex de comerç al detall (2002)
Unitat: base 2001 (preus corrents)

Font: Elaboració pròpia.

El comportament del comerç al detall durant el 2002 pel que fa a l'ocupació va ser força similar a l'evolució de les vendes que acabam de comentar. Així, el creixement de l'ocupació en el

comerç al detall va ser molt modest, del 0,76%, i inferior al que es donà a escala de l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar en un 4,11%. (Vegeu el quadre I-93.)

QUADRE I-93. ÍNDEX D'Ocupació del comerç al detall per comunitats autònomes.
UNITAT: BASE 2001 (2001-2002)

	2001	2002	% variació
Andalusia	100,0	103,2	3,23%
Aragó	100,0	101,8	1,81%
Astúries	100,0	101,0	1,02%
Illes Balears	100,0	100,8	0,76%
Illes Canàries	100,0	103,5	3,50%
Cantàbria	100,0	101,8	1,75%
Castella i Lleó	100,0	102,5	2,50%
Castella-la Manxa	100,0	102,3	2,29%
Catalunya	100,0	103,0	3,03%
País Valencià	100,0	102,3	2,25%
Extremadura	100,0	102,2	2,21%
Galícia	100,0	100,6	0,55%
Madrid	100,0	106,4	6,38%
Múrcia	100,0	104,1	4,09%
Navarra	100,0	101,6	1,66%
País Basc	100,0	102,8	2,77%
La Rioja	100,0	106,1	6,12%
Ceuta	100,0	102,9	2,91%
Melilla	100,0	102,2	2,20%
Espanya	99,1	103,2	4,11%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Pel que fa als preus, no es disposa de cap indicador que abasti el sector del comerç al detall en conjunt. En qualsevol cas, sí és possible aproximar-s'hi a partir dels preus dels grups de productes que són característics de la venda al detall i que, per tant, poden ser representatius dels preus del sector. Així, hem obtingut un indicador de l'evolució dels preus del sector del comerç a partir de combinar els preus dels grups de productes següents: l'alimentació i les begudes no alcohòliques, les begudes alcohòliques i el tabac, el vestit i el calçat, el parament de la llar, i la medicina.

La inflació en el sector del comerç al detall va ser l'any 2002 del 4,1%, quatre dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol. Els preus segueixen tots els mesos una tendència alcista, excepte el gener, el febrer, el juliol i l'agost, en què els preus davallaren respecte del mes anterior. Respecte del 2001, el segon i el tercer trimestre foren els períodes més inflacionistes. En aquest punt, cal tenir esment d'alguns factors que, més enllà del comportament conjuntural de l'economia, han influït en el resultat de la inflació: d'una banda, el canvi

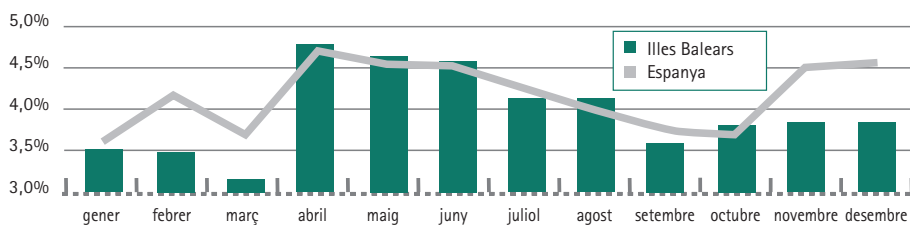
metodològic per calcular l'índex de preus de consum que ha dut a terme l'Institut Nacional d'Estadística des del mes de gener de 2002 dificulta comparar els resultats amb l'any 2001; de l'al-

tra, no es pot obviar tampoc l'efecte distorsionador que suposa la introducció de l'euro, precisament també el gener del 2002. (Vegeu el quadre I-94 i el gràfic I-8.)

QUADRE I-94. ÍNDEX DE PREUS AL CONSUM EN EL COMERÇ AL DETALL. UNITAT: BASE 2001 (2002)			
	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	101,3	-1,3%	3,5%
febrer	101,2	-0,1%	3,5%
març	101,9	0,7%	3,1%
abril	104,6	2,7%	4,8%
maig	105,0	0,3%	4,7%
juny	104,9	0,0%	4,6%
juliol	103,1	-1,7%	4,2%
agost	103,0	-0,1%	4,2%
setembre	103,8	0,7%	3,6%
octubre	105,6	1,8%	3,8%
novembre	106,7	0,9%	3,9%
desembre	106,7	0,1%	3,9%
Total 2002		4,1%	

Fonts: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-18
Inflació en el sector del comerç (2002)

Font: Elaboració pròpia.

10

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

RESUM

En aquest apartat s'analitza el sector del transport, i es fa referència al transport marítim, a l'aeri, a l'interior de viatgers, al de mercaderies per carretera i també a les activitats annexes als transports. D'altra banda, també s'estudia el subsector de les comunicacions, i es diferencia entre els serveis postals i els serveis de telecomunicacions.

Des d'un punt de vista estructural, l'any 2000, el sector del transport assolí una ocupació mitjana de 14.537 persones, va tenir un volum de negoci de 1.715 milions d'euros i un VAB al cost dels factors de 700 milions d'euros. D'aquesta manera, el sector del transport aportà l'any 2000 una xifra propera al 13,3% del PIB de les Illes Balears (i el 18,5% del PIB del sector de serveis).

Pel que fa a la tendència conjuntural demostrada al llarg del 2002, el creixement estimat per al conjunt del sector va ser del 3,5%. De manera desglossada, el transport marítim de passatgers va créixer un 22,28%, el transport marítim de mercaderies va augmentar un 1,73%, el transport aeri de passatgers va disminuir un 6,80%, el transport urbà i interurbà de viatgers per carretera va augmentar un 3,36%, el transport interior de mercaderies va créixer un 10,4%, mentre que el transport per ferrocarril augmentà un 1%.

Quant al sector de les comunicacions, durant l'any 2000 va moure una xifra de negoci de 517,46 milions d'euros, el 91,5% de la qual correspon al subsector de les telecomunicacions i l'altre 8,5%, al de les activitats postals. Es tracta d'un sector que es caracteritza, a més, perquè hi predominen les empreses grans; així, el 91,3% de la xifra de negoci correspon a empreses de 20 o més persones ocupades. La producció agregada va assolir un valor de 476,76 milions d'euros i el nombre mitjà de treballadors al llarg de l'any va ser de 3.447.

En el terreny conjuntural, durant el 2002 els serveis postals estabilitzaren l'activitat pràcticament al mateix nivell que l'any anterior (-0,04%). El sector de les telecomunicacions persistí en l'expansió arran del procés de liberalització del mercat. Quant a la telefonia fixa, el desenvolupament del negoci d'Internet i de la banda ampla, amb l'auge de l'ADSL, va permetre fer front al creixement escàs del mercat en aquest sector. Pel que fa a la telefonia mòbil, mantingué el ritme de creixement espectacular dels anys anteriors.

10.1

ELS TRANSPORTS

En aquest apartat s'analitza l'evolució del transport i de les branques d'activitat principals: el transport marítim, l'aeri, l'urbà i interurbà en autobús, el taxi, els cotxes de lloguer, el ferrocarril, el transport de mercaderies per carretera, la manipulació i el dipòsit de mercaderies, l'organització del transport de mercaderies, i altres activitats annexes als transports. A l'apartat 10.2 s'analitzen les comunicacions. En ambdós casos primer s'estudien els principals trets estructurals per passar seguidament a fer un anàlisi de la seva evolució conjuntural al llarg de l'any 2002.

10.1.1. PRINCIPALS VARIABLES ESTRUCTURALS

Segons l'enquesta anual de serveis de l'any 2000, el sector del transport assolí una ocupació de 14.537 persones. (Vegeu el quadre I-95.)

Va tenir un volum de negoci de 1.715 milions d'euros i un VAB al cost dels factors de 700 milions d'euros. D'aquesta manera, el sector del transport aportà l'any 2000 una xifra propera al 13,3% del PIB de les Illes Balears (i el 18,5% del PIB del sector de serveis). L'excedent brut d'explotació del sector arribà als 316 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-96.)

**QUADRE I-95. PERSONES OCUPADES DEL SECTOR DEL TRANSPORT
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	4.322	8.660	12.982
II trimestre	4.585	10.570	15.155
III trimestre	4.749	11.214	15.963
IV trimestre	4.410	9.638	14.048
Mitjana anual	4.517	10.021	14.537

Fonts: INE, enquesta de Serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-96. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	250,57	1.464,76	1.715,33
2. Variació d'existències	0,01	-0,03	-0,02
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	0,01	12,71	12,71
4. Altres ingressos de gestió	1,93	63,26	65,19
5. Consum de mercaderies	29,50	178,60	208,10
6. Treballs realitzats per altres empreses	35,26	214,03	249,29
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	187,76	1.148,06	1.335,82
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	27,79	286,35	314,14
9. Despeses en serveis exteriors	37,26	283,60	320,86
A. Recerca i desenvolupament	0,00	0,27	0,27
B. Lloguers i cànons	3,16	121,99	125,15
C. Reparacions i conservació	15,27	53,32	68,59
D. Serveis de professionals independents	3,47	11,15	14,62
E. Transports	0,27	3,70	3,97
F. Primes d'assegurances no socials	5,88	11,76	17,64
G. Serveis bancaris i similars	0,63	2,48	3,10
H. Publicitat, propaganda i relacions públiques	1,67	10,63	12,30
I. Subministraments	2,98	8,41	11,39
J. Altres despeses en serveis exteriors	3,92	59,90	63,82
10. Altres despeses de gestió	0,13	13,41	13,55
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	122,58	564,70	687,28

continua

**QUADRE I-96. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
12. Imposts lligats a la producció i als productes distints	2,47	1,86	4,33
13. Subvencions a l'explotació	0,34	16,97	17,30
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	120,44	579,81	700,25
15. Despeses de personal	49,49	334,82	384,31
a. Sous i salaris	34,40	259,91	294,31
b. Indemnitzacions	0,07	1,98	2,04
c. Cotitzacions en la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	8,72	59,51	68,23
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,01	2,06	2,06
e. Altres despeses socials	6,29	11,37	17,66
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	70,96	244,99	315,95

* Unitat: milions d'euros.

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

En el sector del transport predominen les empreses grans (amb 20 o més persones ocupades), que representaren el 85,94% del volum de negoci, el 82,80% del VAB al cost dels factors, i el 76,32% de l'ocupació total del sector. La productivitat global del sector del transport va ser l'any 2000 de 48.170 euros per persona ocupada, la taxa de valor afegit va ser del 52,42% i el percentatge d'excedent empresarial sobre el VAB al cost dels factors arribà al 45,12%. (Vegeu el quadre I-97.)

Amb relació a l'Estat espanyol, el sector del transport de les Illes Balears significà l'any 2000 el 2,71% del VAB al cost dels factors, el 2,90% del volum de negoci, el 2,68% de l'excedent brut d'explotació i el 2,16% de l'ocupació. Així, l'estructura del sector del transport de les Illes Balears, amb una forta especialització entorn de les activitats del transport aeri i marítim, determinà que les ràtios obtingudes fossin més favorables que les del conjunt de l'Estat espanyol.

**QUADRE I-97. PRINCIPALS RÀTIOS DEL SECTOR DEL TRANSPORT A LES
ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2000)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	48.170 €	33.963 €	14.207 €
Taxa de valor afegit	52,42%	41,99%	10,43%
Taxa de despeses de personal	54,88%	50,94%	3,95%
Taxa d'excedent brut d'explotació	45,12%	49,06%	-3,95%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

10.1.2. EL TRANSPORT MARÍTIM

En aquest apartat, en primer lloc presentem l'anàlisi estructural i, seguidament, analitzam la conjuntura al llarg de l'exercici 2002.

10.1.2.1. Principals variables estructurals

El subsector del transport marítim aportà l'any 2000 un 10,54% de la facturació del sector del transport, el 14,65% del VAB al cost dels factors, el 24,51% de l'excedent brut d'explotació i només el 3,04% de l'ocupació sectorial. En conseqüència, el transport marítim presenta unes ràtios de productivitat elevada (148.272 euros per persona ocupada), una taxa de valor afegit alta (un 63,36%) i uns marges empresarials elevats (un 81,08% és la taxa d'excedent brut d'explotació). La facturació de les activitats del transport marítim de les Illes Balears suposa el 15,11% de la facturació estatal, aporta el 23,61% del VAB al cost dels factors, i genera el 37,95% dels excedents empresarials.

L'any 2000 el sector del transport marítim estava configurat per 47 empreses que disposaven d'un total de 63 locals, és a dir, una mitjana d'1,34 locals per empresa. Cal destacar també que la inversió bruta en béns materials que va realitzar el sector del transport marítim va ser de 7,7 milions d'euros, mentre que l'ocupació mitjana al llarg de l'any va ser de 644 persones. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.2.2. Evolució conjuntural

El transport de passatgers per via marítima regular en règim de cabotatge va créixer

un 16,47% el 2002, de manera que va recuperar amb escreix el ritme de creixement de l'any 2000 (11,7%), que s'havia afeblit sensiblement el 2001 (1,7%). D'aquesta manera, el 2002 s'ha superat la xifra dels 2 milions de passatgers. (Vegeu el quadre I-99.)

El trànsit de passatgers de creuers turístics va experimentar un fort augment el 2002, ja que va créixer un 21% respecte de l'any anterior, fins assolir un total de 774.423 moviments. Aquesta xifra significa un rècord històric, i s'ha de tenir en compte que el port de Palma capitalitzà una gran part d'aquest resultat, ja que per primera vegada s'hi superaren els 600.000 passatgers. A les Pitiüses, el creixement de passatgers va ser de més del 60%, però, així i tot, els gairebé 37.000 moviments de passatgers que s'hi produïren encara es troben bastant lluny de les xifres de mitjan dècada dels noranta, quan s'arribaren a sobrepassar els 60.000 moviments. Al port de Maó se'n registrà un descens del 6,7%. (Vegeu el quadre I-100.)

El trànsit de passatgers en règim local o de trànsit de badia, que recull els moviments per motius turístics en excursions d'un dia, augmentà un 22,65%, ja que es varen fer 5,4 milions de moviments, és a dir, més d'un milió més que l'any anterior. El trànsit evolucionà amb dinamisme a Menorca i també creixé a Mallorca, encara que amb una intensitat menor, mentre que a les Pitiüses pràcticament es mantingué estable. El corredor Eivissa-la Savina, que inclou també el trànsit regular entre ambdós ports, representà un 35,8% del total. (Vegeu el quadre I-101.)

QUADRE I-98. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES PRINCIPALS BRANQUES DE TRANSPORTS I COMUNICACIONS (2000)

	Nombre d'empreses	Nombre de locals	Xifra de negoci	Valor de la producció	Valor afegit a preus de mercat	Valor afegit al cost dels factors	Despeses de personal	Excedent brut d'exploatació	Compres i despeses en béns i serveis	Compres de béns i serveis per a la revenda	Inversió bruta en béns materials	Nombre de persones ocupades (mitjana anual)
Transport marítim	47	63	180,96	152,89	96,88	95,50	18,06	77,44	56,00	0,58	7,68	644
Transport aeri	10	18	796,64	750,96	333,15	332,40	157,80	174,59	417,81	11,88	24,76	4.120
Transport urbà i interurbà en autobus	117	130	122,65	111,16	74,14	86,78	64,32	22,46	37,02	0,08	11,91	2.307
Transport en taxi	1.252	1.252	49,35	49,08	41,26	41,05	6,64	34,41	7,82	0,00	5,37	1.700
Transport en ferrocarril	2	2	7,39	7,45	4,97	7,09	4,77	2,32	2,48	0,00	11,38	174
Transport de mercaderies per carretera	960	978	135,11	108,92	69,98	70,95	36,59	34,36	38,95	2,49	10,63	2.373
Manipulació i dipòsit de mercaderies	49	46	16,45	9,62	6,47	6,40	12,98	-6,58	3,14	6,18	0,06	385
Organització del transport de mercaderies	107	101	114,66	38,47	20,57	20,59	11,77	8,82	17,90	33,48	3,49	430
Altres activitats annexes als transports	61	105	292,15	107,27	39,85	39,49	71,38	-31,89	67,43	154,44	0,87	2.405
Activitats postals	36	125	43,95	40,02	6,78	7,50	32,70	-25,19	33,24	0,00	0,52	2.071
Telecomunicacions	44	192	473,51	436,75	-20,54	-15,35	79,32	-94,67	457,28	0,00	3,94	1.376

Fons: INE, enquesta de Serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-99. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA
MARÍTIMA REGULAR (EN RÈGIM DE CABOTATGE) (2001-2002)**

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	398.581	567.483	42,38%
Sant Antoni de Portmany	176.460	113.045	-35,94%
Total de les Pitiüses	575.041	680.528	18,34%
Maó	137.521	151.394	10,09%
Ciutadella	98.248	143.469	46,03%
Total de Menorca	235.769	294.863	25,06%
Palma	804.895	915.404	13,73%
Alcúdia	74.403	79.019	6,20%
Cala Rajada	35.340	39.733	12,43%
Total de Mallorca	914.638	1.034.156	13,07%
Total de les Illes Balears	1.725.448	2.009.547	16,47%

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Nota: El trànsit regular entre Eivissa i Formentera s'ha inclòs en el trànsit de badia.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litora.

**QUADRE I-100. TRANSPORT DE PASSATGERS DE CREUERS TURÍSTICS
PER VIA MARÍTIMA (2001-2002)**

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	23.087	36.983	60,19%
La Savina	1.031	1.657	60,72%
Maó	82.902	77.340	-6,71%
Palma	531.275	658.443	23,94%
Total de les Illes Balears	638.295	774.423	21,33%

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Font: Autoritat Portuària de Balears.

QUADRE I-101. TRANSPORT DE PASSATGERS EN RÈGIM DE TRÀNSIT DE BADIA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	965.785	976.529	1,11%
Sant Antoni de Portmany	472.650	439.662	-6,98%
La Savina	950.282	967.495	1,81%
Total de les Pitiüses	2.388.717	2.383.686	-0,21%
Maó	136.962	239.600	74,94%

continua

QUADRE I-101. TRANSPORT DE PASSATGERS EN RÈGIM DE TRÀNSIT DE BADIA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Maó	136.962	239.600	74,94%
Ciutadella	31.898	32.280	1,20%
Fornells	3.611	—	—
Total de Menorca	172.471	271.880	57,64%
Palma	236.943	115.794	-51,13%
Alcúdia	67.000	69.552	3,81%
Andratx/Sant Elm	85.686	51.450	-39,96%
Sóller	839.790	1.230.180	46,49%
Pollença/Formentor	328.650	246.100	-25,12%
Cala Rajada	66.972	25.438	-62,02%
Can Picafort	—	13.766	—
Portocristo	114.606	129.804	13,26%
Portocolom	24.490	32.506	32,73%
Portopetro/Cala Figuera	36.242	21.420	-40,90%
Colònia de Sant Jordi	19.418	18.120	-6,68%
Cala Bona	43.826	55.496	26,63%
Total de Mallorca	1.863.623	2.009.626	7,83%
Total de les Illes Balears	4.424.811	5.426.926	22,65%

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral.

El trànsit marítim de mercaderies augmentà un 1,73%. Si n'excloem els transports especials (que inclouen el transport d'automòbils i de peces, la tara dels vehicles de càrrega horitzontal, la tara dels contenidors i de la mercaderia de contenidors en trànsit), el transport de mercaderies va créixer un 3,09%, i el decreixement dels transports especials va ser del 34,60%. (Vegeu el quadre I-102.)

Per grups de productes transportats, cal destacar l'important augment dels metal·lúrgics (25,83%). També creixeren, encara que amb unes xifres més moderades, els siderúrgics (5,51%) i els materials de la construcció

(5,27%); aquests darrers remunten, doncs, el lleuger descens experimentat l'any 2001 i demostren el dinamisme que encara manté el sector de la construcció a les Illes Balears.

Per illes, el creixement va ser bastant equilibrat. A Eivissa, el port de Sant Antoni de Portmany, després d'uns anys de fort creixement, cedí protagonisme al port d'Eivissa. De la mateixa manera passà a Menorca, on el port de Maó absorbí gran part del trànsit de mercaderies que abans tenia lloc al port de Ciutadella. A Mallorca s'observa un creixement sostingut tant del port de Palma com del port d'Alcúdia. (Vegeu el quadre I-103.)

QUADRE I-102. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES (2001-2002)

Grups de productes	2001	2002	% var. 02/01
Ports que depenen de l'Autoritat Portuària de Balears			
Energètics	3.009.447	3.050.994	1,38%
Siderúrgics	238.662	251.824	5,51%
Metal·lúrgics	204.506	257.338	25,83%
Adobs	42.514	41.731	-1,84%
Químics	95.725	89.816	-6,17%
Materials de construcció	983.090	1.034.863	5,27%
Agroramaders i alimentaris	1.734.210	1.702.292	-1,84%
Altres mercaderies	1.129.755	1.203.055	6,49%
Transports especials ¹	2.983.041	3.111.491	4,31%
Total de ports de l'Autoritat Portuària	10.420.950	10.743.404	3,09%
Ports que depenen del Govern de les Illes Balears			
Mercaderies	151.447	—	—
Transports especials ¹	239.798	—	—
Total de ports del Govern de les Illes Balears	391.245	255.891	-34,60%
Total de mercaderies	7.589.356	7.631.913	0,56%
Total de transports especials ¹	3.222.839	3.111.491	-3,45%
Total general	10.812.195	10.999.295	1,73%

Unitat: mercaderies carregades i descarregades (en tones).

¹ S'hi inclouen els automòbils i les peces, la tara de vehicles de càrrega horitzontal, la tara de contenidors i la mercaderia dels contenidors en trànsit.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

QUADRE I-103. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES PER ILLES I PER PORTS (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	1.351.114	1.465.144	8,44%
Sant Antoni de Portmany	275.756	178.701	-35,20%
Total d'Eivissa	1.626.870	1.643.845	1,04%
Maó	910.333	954.880	4,89%
Ciutadella	115.489	77.191	-33,16%
Total de Menorca	1.025.822	1.032.071	0,61%
Palma	5.658.840	5.774.675	2,05%
Alcúdia	2.500.663	2.548.705	1,92%
Total de Mallorca	8.159.503	8.323.380	2,01%
Total de les Illes Balears	10.812.195	10.999.295	1,73

Unitat: mercaderies carregades i descarregades (en tones)

Nota: No s'hi inclou el trànsit interior entre Eivissa i Formentera que al 2002 s'estima (no existeixen dades exactes, ja que totes les mercaderies que arriben a Formentera ho fan via Eivissa) que fou de 136.061 tones, significativament un 87,3% del trànsit total de mercaderies entre el port d'Eivissa i el port de La Savina; el 12,7% restant, o sigui 19.716 tones, arribà a La Sabina procedent originàriament d'altres indrets (de la resta d'illes, majoritàriament, i de la península). Durant els darrers anys la tendència observada assenyala un pes creixent de les mercaderies arribades a La Sabina procedents de les altres illes (no Pitiuses) i de la península front a les procedents d'Eivissa; així, les dades disponibles del 2003 indicarien que la proporció ja és 20%-80%.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

10.1.3. EL TRANSPORT AERI

En aquest apartat, presentam també en primer lloc l'anàlisi estructural i seguidament analitzam la conjuntura al llarg l'any 2002.

10.1.3.1. Principals variables estructurals

Les activitats del transport aeri aportaren l'any 2000 un 48,03% del volum de negoci del sector, el 50,97% del VAB al cost dels factors, el 55,26% de l'excedent brut d'explotació i el 28,33% de l'ocupació. A més, en l'àmbit de l'Estat espanyol, el transport aeri significà el 14,87% del VAB al cost dels factors, facturà un 12,35% i generà uns excedents empresarials del 30,95%. A les Balears es localitzen 10 empreses de transport aeri, amb una ocupació mitjana de 4.120 treballadors. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.3.2. Evolució conjuntural

Durant l'any 2002 es registrà als aeroports de les Illes Balears un trànsit de 24,7 milions de passatgers. Aquesta xifra implica un descens del 6,8%, atès que es registren 1,8 milions menys de passatgers que l'any 2001. Es tracta d'un resultat que

suposa un retrocés clar no només respecte de l'any precedent sinó també amb relació al 1999 i al 2000, anys en els quals s'havien superat els 26 milions de passatgers. Per aeroports, el de Palma i el d'Eivissa foren els que patiren una davallada major del nombre de passatgers, per sobre del 7%, mentre que a l'aeroport de Menorca només va disminuir un 3,2%. Lògicament, el descens més important en termes absoluts va ser el de l'aeroport de Son Sant Joan, ja que concentra el 72,3% del trànsit aeri de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-104.)

Mereixen un capítol apart les companyies aèries de baix cost (les anomenades low cost). No hi ha dubte que la configuració de les Illes Balears com a lloc predilecte de molts ciutadans europeus a l'hora de fixar la segona residència millora les possibilitats d'aquestes aerolínies, que prescindeixen del paquet turístic i ofereixen únicament l'anomenat seat only («només vol»). Així, l'estratègia d'aquestes empreses es basa en oferir unes tarifes que poden arribar a representar una tercera part del que cobren les empreses tradicionals, a canvi de no oferir cap tipus de servei durant el vol i de comercialitzar-se bàsicament a través d'Internet, la qual cosa evita haver de pagar comissions a les agències de viatges.

QUADRE I-104. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA AÈRIA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	4.426.961	4.094.446	-7,51%
Mallorca	19.207.045	17.832.458	-7,16%
Menorca	2.825.177	2.733.731	-3,24%
Total de les Illes Balears	26.459.183	24.660.635	-6,80%

Unitat: nombre d'entrades i de sortides de passatgers.
Font: Conselleria de Turisme.

D'aquesta manera, enfront del descens generalitzat del trànsit aeri que acabam de comentar, aquestes empreses varen augmentar ostensiblement els resultats, i guanyaren quota de mercat a les empreses tradicionals. Durant el 2002 operaren a l'aeroport de Son Sant Joan quatre empreses de baix cost: Easyjet (que controlava el 69,35% d'aquest mercat), Go (amb el 21,65%, i a hores d'ara absorbida per Easyjet), Bmibaby (8,73%) i Virgin (0,26%), que transportaren en conjunt 622.194 passatgers, cosa que representa un 3,5% del total de passatgers.

El creixement d'aquest sector ha estat exponencial els darrers anys. Si en dos anys havia superat la quota de mercat en més del doble, a partir dels 294.525 passatgers que feren ús d'aquest tipus d'aerolínes durant l'any 2000, l'any 2003 s'ha produït un allau de noves companyies que han començat a treballar en el sector del baix cost a Son Sant Joan, de manera que són almenys tretze les com-

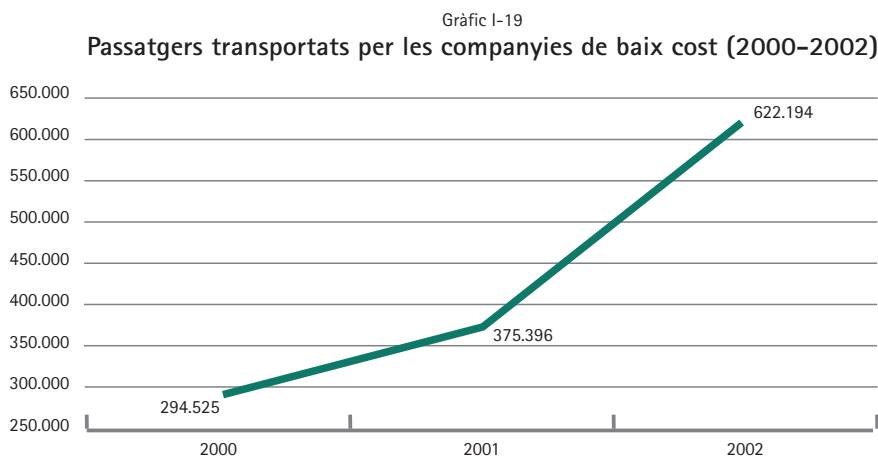
panyies que competeixen en aquest segment emergent del mercat: Easyjet, Go, Hapag Lloyd Xpress, SAS light, Bmibaby, Mytravel lite, Excel, Volare, Air Scotland, Flyglobespan, Virgin Express, Basiq Air i Jet 2. (Vegeu el gràfic I-19.)

10.1.4. EL TRANSPORT URBÀ I INTERURBÀ EN AUTOBÚS

En aquest apartat, anàlogament, presentam l'anàlisi estructural i seguidament analitzam la conjuntura centrant-nos en l'any 2002.

10.1.4.1. Principals variables estructurals

L'any 2000 el transport urbà i interurbà en autobús era constituït per 117 empreses, que ocupaven una mitjana de 2.307 treballadors. Al llarg de l'any va manejar una xifra de negoci de 122,7 milions d'euros, i el valor de la producció va ser de 111,2

Font: Elaboració pròpia.

milions d'euros. Aquesta producció generarà un valor afegit del 78,07%, distribuït entre un 74,12% de despeses de personal i un 25,88% d'excedent brut d'exploació. Cal ressenyar també que la inversió bruta en béns materials d'aquest sector va ser d'11,91 milions. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.4.2. Evolució conjuntural

Dividim aquesta anàlisi conjuntural en les branques d'activitat següents: el transport urbà en autobús, el transport regular de viatgers per carretera i el transport discrecional de viatgers per carretera.

10.1.4.2.1. El transport urbà en autobús

L'Empresa Municipal de Transports de Palma (EMT) transportà al llarg del 2002 un total de 28,57 milions de passatgers, un 5,8% més que el 2001 i va mantenir, per tant, la tònica de creixement dels darrers anys (5,5%, el 2001, i 6,6%, el 2000). El nombre de línies passà de 26 a 27, s'efectuaren un total de 740.169 viatges i l'índex d'ocupació va ser del 47,81%. Aquest augment de l'activitat va anar acompanyat d'una ampliació de la flota de vehicles, que

passà de les 102 unitats que es comptabilitzen el 2001 a les 134 del 2002.

Pel que fa a les tarifes, s'ha de dir que, en general, es mantingueren força estables, fins i tot amb una lleugera tendència a baixar a pesar de l'efecte inflacionista que pot derivar de la introducció de l'euro. Així, el preu del bitllet senzill va passar de les 175 pessetes a 1 euro, i només el tren turístic va augmentar significativament el preu del bitllet (11%).

10.1.4.2.2. El transport regular de viatgers per carretera

El transport regular de viatgers per carretera, que els darrers anys havia crescut de manera sostinguda, descendí un 2,3%, i transportà 11,69 milions de passatgers. (Vegeu el quadre I-105.)

A Mallorca, amb un total de 6,75 milions de passatgers, el descens fou del 2%. A Menorca i a Eivissa, el descens va ser del 4,5% i del 2,7% respectivament, mentre que a Formentera es registrà un augment espectacular del 59%, que significà recuperar de nou el nivell dels darrers anys de la darrera dècada.

QUADRE I-105. TRANSPORT REGULAR DE VIATGERS PER CARRETERA (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Eivissa	3.717.267	3.616.806	-2,7%
Formentera	45.327	72.089	59,0%
Mallorca	6.894.280	6.754.537	-2,0%
Menorca	1.310.115	1.250.735	-4,5%
Total de les Illes Balears	11.966.989	11.694.167	-2,3%

Unitat: nombre de viatgers transportats.

Fons: Direcció General d'Obres Públiques i Transports del Govern de les Illes Balears; Consell d'Eivissa i Formentera; Consell de Menorca.

10.1.4.2.3. El transport discrecional de viatgers per carretera

El nombre de llicències de transport discrecional de viatgers per carretera va ser de 2.014, la qual cosa va representar un augment respecte del 2001 de l'1,51%. Aquest augment, encara que modest, significa també que continuà la tendència creixent en el nombre de llicències que es dóna des del 1995, tendència que només es va trencar l'any anterior, amb una disminució del 5%.

10.1.5. EL TRANSPORT EN TAXI

En primer lloc, presentam l'anàlisi estructural i, seguidament, l'anàlisi conjuntural per a l'any 2002.

10.1.5.1. Principals variables estructurals

L'any 2000 el sector del taxi agrupava un total de 1.252 empreses, que donaven feina a una mitjana anual de 1.700. La xifra de negoci del sector va ser de 49,35 milions d'euros i la producció, de 49,01 milions. El valor afegit generat arribà al 83,64%, que es distribueix entre un 16,16% de despeses de personal i un 83,84% de marge empresarial. La inversió bruta en béns materials, bàsicament atribuïble a la renovació de la flota de taxis, va ser de 5,37 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.5.2. Evolució conjuntural

El nombre de llicències de taxis, que el 2001 havia disminuït un 1%, va refer-se d'aquesta baixada i recuperà el nivell dels

anys anteriors, amb 2.317 (enfront de les 2.295 del 2001).

10.1.6. EL TRANSPORT EN COTXES DE LLOGUER

Pel que fa als cotxes de lloguer, cal distingir entre els que es lloguen amb conductor i els que es lloguen de la manera que avui dia és més convencional, és a dir, sense conductor. El nombre de llicències amb conductor s'ha mantingut estable els darrers anys, i el 2002 també ha estat de 177. En canvi, el sector del lloguer de cotxes sense conductor ha estat protagonista d'un procés de concentració empresarial, com demostra el fet que s'ha reduït el nombre d'autoritzacions per exercir aquesta activitat, que ha passat de 319 a 262, és a dir, un 17,9% menys. Aquesta reducció és atribuïble que hi ha menys demanda per causa del descens de l'afluència turística, encara que tampoc no es poden oblidar les restriccions legals i urbanístiques que afecten l'estacionament de la flota de vehicles.

10.1.7. EL TRANSPORT EN FERROCARRIL

Primerament, recollim l'anàlisi estructural i seguidament l'anàlisi conjuntural de l'any 2002.

10.1.7.1. Principals variables estructurals

El transport per ferrocarril, que es concentra a l'illa de Mallorca en les dues empreses que ofereixen aquest servei, va moure el 2000 una xifra de negoci de 7,4 milions

d'euros. Es tracta d'un sector fortament subsidiat amb doblers públics, com ho demostra la diferència entre el valor afegit de la producció a preus de mercat i al cost dels factors; les subvencions a l'explotació foren de 2,14 milions d'euros. En la distribució del valor afegit, les despeses de personal doblen el pes del marge de benefici empresarial. En qualsevol cas, la dada més ressenyable d'aquest sector és sens dubte la importància de la inversió bruta en béns materials, que assolí els 11,38 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.7.2. Evolució conjuntural

La línia Palma-Inca-sa Pobra, que explota l'empresa pública Serveis Ferroviaris de Mallorca (SFM), va créixer un 3,5% durant el 2002, ja que va arribar per primera vegada als 2,1 milions de passatgers. L'increment en els darrers tres anys, durant els quals es va inaugurar el tram Inca-sa Pobra (a començament del gener de 2001), ha estat gairebé del 50%. Cal esmentar també que durant el 2003 ha començat a funcionar el tram Inca-Manacor. (Vegeu el quadre I-106.)

Les línies Palma-Sóller i Sóller-Port de Sóller són explotades per l'empresa

Ferrocarril de Sóller, SA. L'any 2002 l'itinerari turístic Palma-Sóller va mantenir la tendència de trànsit decreixent que va començar el 2000, i disminuï un 12,5% respecte de l'any anterior, en situar-se en els 856.271 passatgers. En canvi, en el tram Sóller-Port de Sóller el trànsit continuà creixent a bon ritme; s'assoliren el 844.943 passatgers, un 11,8% més que l'any 2001.

En conjunt, el ferrocarril ha transportat durant el 2002 un total de 3,8 milions de passatgers, un 1% més que l'any anterior.

10.1.8. EL TRANSPORT DE MERCADERIES PER CARRETERA

Primerament presentam l'anàlisi estructural i, a continuació, passam a l'anàlisi conjuntural de l'any 2002.

10.1.8.1. Principals variables estructurals

El 2000 a les Illes Balears hi havia un total de 960 empreses que es dedicaven a transportar mercaderies per carretera. Aquestes empreses tingueren un xifra de negoci de 135,11 milions d'euros i el valor

QUADRE I-106. TRANSPORT DE PASSATGERS EN FERROCARRIL (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Palma-Inca-sa Pobra ¹	2.031.200	2.103.234	3,5%
Sóller-Palma	978.400	856.271	-12,5%
Sóller-Port de Sóller	756.000	844.943	11,8%
Total de les Illes Balears	3.765.600	3.804.448	1,0%

Unitat: nombre de viatgers transportats.

¹ El tram Inca-sa Pobra entrà en funcionament el 8 de gener de 2001.

Fons: Serveis Ferroviaris de Mallorca; Ferrocarril de Sóller, SA.

de la producció va ser de 108,92 milions d'euros. El valor afegit que generà aquesta producció va ser del 65,14%, distribuït gairebé a parts iguals entre les despeses de personal i l'excident brut d'explotació. La inversió bruta en béns materials va ser de 10,63 milions d'euros, mentre que la mitjana anual de persones ocupades del sector va ser de 2.373. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.8.2. Evolució conjuntural

El nombre de llicències de transport públic discrecional de mercaderies per carretera, integrat pel transport lleuger (MDL) i pel pesant (MDP), es va mantenir pràcticament estable, amb una lleugera tendència a l'alça, ja que es va passar de les 4.970 llicències a les 4.986. L'any anterior el creixement havia estat del 10,2%.

Pel que fa al transport privat, les llicències varen créixer un 10,4% a final de l'any 2002 i se situaren en 11.789. Durant els darrers anys el comportament d'aquest sector pel que fa al nombre de llicències ha estat força oscil·lant: augmentaren un 15,6% el 2000, descendiren un 2% el 2001 i tornaren a augmentar el 2002.

10.1.9. LA MANIPULACIÓ I EL DIPÒSIT DE MERCADERIES

L'any 2000, el subsector de la manipulació i del dipòsit de mercaderies concentrava empreses que mogueren una xifra de negoci de 16,45 milions d'euros. El valor de la producció va ser de 9,62 milions d'euros i el valor afegit generat per aquesta producció del 66,56%. Una mitjana anual de 385 persones treballaven en aquest sector. La importància de les des-

peses de personal convertiren aquest sector en deficitari, ja que s'hi produïren unes pèrdues de 6,58 milions d'euros. Per això, la inversió va ser gairebé inexistent. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.10. L'ORGANITZACIÓ DEL TRANSPORT DE MERCADERIES

El subsector de l'organització del transport de mercaderies comptava amb 107 empreses, que mogueren un xifra de negoci de 114,66 milions d'euros i generaren una producció de 38,47 milions d'euros. El valor afegit d'aquesta producció fou del 53,52%, distribuït entre un 57,15% de despeses de personal i un 46,85% d'excident brut d'explotació. Aquest sector ocupà una mitjana anual de 430 persones i invertí en béns materials 3,5 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

10.1.11. ALTRES ACTIVITATS ANNEXES ALS TRANSPORTS

Sota l'epígraf d'altres activitats annexes als transports es comptabilitzaren 61 empreses, les quals mogueren conjuntament una xifra de negoci de 292,15 milions d'euros i generaren una producció per valor 107,27 milions d'euros. El valor afegit resultant d'aquesta producció només fou del 36,81%, i les despeses de personal (l'ocupació mitjana anual va ser de 2.405 persones) foren tan elevades que el marge de benefici empresarial fou negatiu i produí 31,89 milions d'euros de dèficit. La inversió va ser pràcticament nul·la en aquest àmbit. (Vegeu el quadre I-98.)

10.2

LES COMUNICACIONS

En el sector de les comunicacions considerem les activitats postals i les telecomunicacions.

10.2.1. PRINCIPALS VARIABLES ESTRUCTURALS

En conjunt, aquest sector va tenir durant l'any 2000 una xifra de negoci de 517,46 milions d'euros, el 91,5% de la qual correspon al subsector de les telecomunicacions i l'altre 8,5%, al de les activitats postals. Aquest és un factor a tenir molt en compte a l'hora d'entendre les argumentacions següents, ja que els resultats obtinguts pel sector estan clarament esbiaixats pel pes aclaparador de les telecomunicacions. (Vegeu el quadre I-107.)

És un sector que es caracteritza, a més, perquè hi predominen les empreses grans; així, el 91,3% de la xifra de negoci correspon a empreses de 20 o més persones ocupades. La producció del sector de les comunicacions va assolir un valor de 476,76 milions d'euros. Així i tot, es tracta d'un sector emergent, que encara no havia aconseguit rendibilitzar la forta inversió a què va haver de fer front a l'hora de llançar els serveis. En aquest sentit, el llast de despeses com les dels serveis professionals independents contractats o les del capítol de la publicitat, de la propaganda i de les relacions públiques varen tenir l'efecte d'un valor afegit, fins i tot negatiu, que va haver de ser absorbit, així

com les despeses de personal, per un considerable dèficit brut d'explotació. Les empreses petites en constituïren una excepció, ja que els seus resultats sí que varen permetre un marge de benefici empresarial.

Pel que fa a l'ocupació, el nombre mitjà de treballadors al llarg de l'any va ser de 3.447. Aquesta xifra es va mantenir força estabilitzada al llarg de l'any, encara que en el segon trimestre s'observà un transvasament de treballadors de les empreses petites cap a les empreses grans, fet que segurament també respon a una dinàmica de concentració empresarial. De fet, més del 90% de la mà d'obra correspon a empreses de 20 o més persones ocupades. (Vegeu el quadre I-108.)

Si ens fixam en els coeficients principals que es desprenen del factor treball, veim que la mitjana de treballadors per empresa va ser de 43,1 (5,3 de mitjana a les empreses amb menys de 20 treballadors, i 167,6 a les empreses de 20 o més treballadors). El recurs a l'externalització de l'ocupació només el feren servir les empreses grans, en què el 12,1% de l'ocupació era personal no vinculat directament a l'empresa. Pel que fa a la productivitat dels treballadors, en les empreses petites va ser força alta —52.332 euros per treballador—, mentre que en les empreses grans, la rèmora dels resultats que abans hem comentat va significar fins i tot que la productivitat fos negativa. La taxa d'estabilitat en l'ocupació va ser del 74,4% i la taxa de participació femenina, del 41,9%. (Vegeu el quadre I-109)

**QUADRE I-107. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DE LES COMUNICACIONS
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	45,66	471,79	517,46
2. Variació d'existències	0,00	0,00	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	0,00	34,51	34,51
4. Altres ingressos de gestió	1,81	28,43	30,24
5. Consum de mercaderies	0,00	0,00	0,00
6. Treballs realitzats per altres empreses	7,39	98,06	105,45
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	40,09	436,68	476,76
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	0,85	19,92	20,77
9. Despeses en serveis exteriors	22,69	447,04	469,73
A. Recerca i desenvolupament	0,00	8,83	8,83
B. Lloguers i cànon	2,45	47,11	49,55
C. Reparacions i conservació	5,16	36,86	42,02
D. Serveis de professionals independents	1,65	124,64	126,29
E. Transports	0,04	48,23	48,26
F. Primes d'assegurances no socials	0,32	3,30	3,62
G. Serveis bancaris i similars	0,06	1,90	1,96
H. Publicitat, propaganda i relacions públiques	1,32	92,60	93,93
I. Subministraments	0,17	24,80	24,98
J. Altres despeses en serveis exteriors	11,52	58,75	70,28
10. Altres despeses de gestió	0,02	0,00	0,02
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	16,52	-30,28	-13,76
12. Imposts lligats a la producció i als productes diferents	0,19	0,68	0,87
13. Subvencions a l'explotació	0,83	5,94	6,77
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	17,16	-25,01	-7,85
15. Despeses de personal	7,15	104,86	112,01
a. Sous i salaris	6,27	82,79	89,06
b. Indemnitzacions	0,00	0,46	0,46
c. Cotitzacions en la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	0,84	16,37	17,21
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,00	0,00	0,00
e. Altres despeses socials	0,04	5,23	5,27
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	10,01	-129,87	-119,86

Unitat: milions d'euros

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-108. PERSONES OCUPADES DEL SECTOR DE LES COMUNICACIONS
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	575	2.933	3.508
II trimestre	243	3.038	3.281
III trimestre	256	3.228	3.484
IV trimestre	238	3.276	3.514
Mitjana anual	328	3.119	3.447

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-109. COEFICIENTS DEL SECTOR DE LES COMUNICACIONS
RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL (2000)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	5,3	167,6	43,1
Personal extern per empresa	0,0	20,3	4,7
Productivitat (euros)	52.332,03	-8.020,56	-2.277,28
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	57,3%	75,7%	74,4%
Taxa de participació femenina	30,6%	42,7%	41,9%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	30,6%	42,7%	41,9%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,0%	12,1%	11,0%

Fonts: INE, enquesta de serveis; explotació de les microdades per l'IBAE, i elaboració pròpia.

10.2.2. LES ACTIVITATS POSTALS

En primer lloc, presentem l'anàlisi estructural i seguidament analitzem la conjuntura de l'any 2002.

10.2.2.1. Principals variables estructurals

El sector de les activitats postals a les Illes Balears facturà l'any 2000 el 0,2% de la

facturació total d'aquest sector a escala estatal. Constituïen el sector un total de 36 empreses, que donaren feina a 2.071 persones de mitjana anual i que generaren una xifra de negoci de 43,95 milions d'euros i una producció per valor de 40,02 milions d'euros. Aquesta producció es traduí en un valor afegit del 18,74%, en què el pes de les despeses de personal va impulsar un dèficit brut d'explotació. (Vegeu el quadre I-98.)

10.2.2.2. Evolució conjuntural

Els serveis postals públics, que l'any 2001 havien tingut un lleuger descens, mantingueren pràcticament invariable l'activitat durant el 2002, de manera que consolidaren, doncs, una tendència a l'estabilització, després dels forts creixements dels anys 1998 i 1999. (Vegeu el quadre I-110.)

L'activitat de la línia bàsica, que inclou les cartes i les targetes postals, la publicitat i les comunicacions d'empreses, de particulars i d'entitats financeres, representà un 80,7% del total de la correspondència que mogueren els serveis públics. Durant el 2002 cresqué l'1,9% respecte del 2001.

La línia econòmica, constituïda pels impresos i per la paqueteria, continuà la dinàmica de descens important que mostrà l'any 2001, i reduí els moviments en un 7,9%, en passar a representar un 18,6% del total.

L'activitat de la línia urgent, que durant els darrers anys havia perdut posicions de manera continuada, es revifar amb un augment del 6%. En qualsevol cas, el pes

que té —un 0,7% del total— és encara molt modest.

L'estabilització de l'activitat dels serveis postals és resultat, d'una banda, de la desacceleració de l'economia balear, però també, de l'extensió dels serveis que s'associen a les noves tecnologies de la comunicació, en particular del correu electrònic, i també dels efectes de la competència creixent dels serveis postals privats.

Els serveis postals privats —en l'espera de la completa liberalització del sector que es preveu per a l'any 2003 i gràcies a la qual podran operar en la línia de correspondència interurbana de menys de 350 grams— continuen guanyant progressivament quota de mercat (que l'any 2001 ja estava per sobre del 10%). Aquesta posició de desavantatge que tenen en la línia bàsica ha fet que s'hagin especialitzat en nous serveis, sobretot de la línia econòmica. A més, els serveis postals privats han sabut fer de l'expansió de les noves tecnologies de la comunicació un valor afegit en la consolidació dels serveis, ja que han estat capaços de captar l'activitat d'aquestes activitats emergents, com per exemple la distribució dels productes del comerç electrònic.

QUADRE I-110. SERVEIS POSTALS PÚBLICS (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Línia bàsica	148.560	151.409	1,92%
Línia econòmica	37.933	34.945	-7,88%
Línia urgent	1.200	1.272	6,00%
Total	187.693	187.626	-0,04%

Unitat: correspondència en origen i distribuïda, en milers.

Font: Correos y Telégrafos, Prefectura Provincial de les Illes Balears.

10.2.3. LES TELECOMUNICACIONS

Primerament duim a terme l'anàlisi estructural i seguidament presentam l'anàlisi conjuntural de l'any 2002.

10.2.3.1. Principals variables estructurals

Atès que les seues centrals de la majoria d'empreses de telecomunicacions no es troben a les Illes Balears i que aquestes illes comptabilitzen la major part de l'activitat econòmica de l'empresa, les dades dels establiments de les Illes Balears s'han obtingut regionalitzant l'activitat de les seues centrals esmentades a partir de les variables que l'enquesta de serveis recull per als diferents establiments.

En el subsector de les telecomunicacions actuaren l'any 2000 un total de 44 empreses, amb 1.376 treballadors de mitjana anual, que crearen una xifra de negoci de 473,51 milions d'euros i una producció de 436,75 milions d'euros. Com hem comentat amb relació al sector de les comunicacions, el valor afegit va ser negatiu i encara més el dèficit brut d'explotació, a causa de les despeses de personal. (Vegeu el quadre I-98.)

10.2.3.2. Evolució conjuntural

El procés de liberalització del mercat de les telecomunicacions engegat al final de 1999 ha continuat aprofundint-se durant el 2002 amb l'entrada d'un nombre considerable d'operadors. Això no obstant, la percepció que aquest procés de liberalització encara no s'ha completat es

demostra pel fet que, per tercer any consecutiu, el sector de les telecomunicacions va registrar un comportament negatiu en la borsa. En aquest sentit s'ha de tenir en compte un context en què els principals mercats borsaris internacionals es varen caracteritzar per la incertesa i per l'aversion al risc, i que en molts casos marcaren els nivells mínims de cotització dels darrers anys.

D'altra banda, durant el 2002 s'aprovaren diverses directives que varen significar establir un nou marc regulador europeu de les telecomunicacions i començar un procés de transformació i d'adaptació de tota la normativa dels països membres de la Unió. A l'Estat espanyol, com a conseqüència d'aquest nou marc, s'ha modificat la Llei general de telecomunicacions.

Amb referència a la telefonia fixa, al llarg de l'any 2002, varen entrar en vigor les modificacions de tarifes que es consideren en el *price cap*, que han suposat pujades en les quotes d'abonament mensual i baixades en les trucades a llarga distància (provincials, interprovincials i internacionals). El desenvolupament del negoci d'Internet i de la banda ampla, amb l'auge de l'ADSL, va permetre fer front al creixement escàs del mercat en aquest sector.

A l'Estat espanyol, el volum total estimat de minuts cursats per la xarxa de telefonia fixa de l'operador principal va créixer un 3,8%, i assolí els 144.204 milions de minuts. Destacà el creixement del trànsit provincial i de fix a mòbil, d'un 15,95 i d'un 4,7% respecti-

vament. El consum mitjà en termes de minuts per línia i dia arribà als 22,24, la qual cosa representa un augment del 5,3% respecte de l'any 2001.

Les línies equivalents en servei assoliren els 20,8 milions. Concretament, els accessos bàsics de la xarxa digital de serveis integrats (XDSI) augmentaren un 8,1%, el servei ADSL, un 154,7%, mentre que el servei telefònic bàsic disminuï un 3,9%.

A les Illes Balears, segons les dades de Telefónica, en data 31 de desembre de 2002 hi havia 425.693 línies de telefonia fixa, distribuïdes entre les 397.256 de la xarxa telefònica bàsica i les 28.427 de la xarxa digital de serveis integrats. Les línies ADSL arribaren al nombre de 30.190.

Quant a la telefonia mòbil, la competència creixent en el sector va ocasionar un reducció dels preus. D'altra banda, alguns operadors varen començar a desplegar la xarxa de tercera generació (UMTS). A les Illes Balears, la companyia Telefónica comptava amb 453.225 clients en el sector mòbil.

11

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

La política monetària del Banc Central Europeu segueix un camí expansiu amb la baixada dels tipus d'interès, que té l'objectiu de facilitar la recuperació econòmica de la Unió Europea.

Quant a l'estructura de les entitats financeres a les Illes Balears destaca el fet que el 49,77% de les oficines són caixes d'estalvi; el 47,82%, bancs, i el 2,41%, cooperatives de crèdit. La banca continua essent la que canalitza la major part dels crèdits, amb el 49,78% del total de crèdits que es concediren; d'altra banda, aquest instrument financer mostra un comportament expansiu trimestre rere trimestre. Així mateix, cal destacar el canvi metodològic de l'Institut Nacional d'Estadística en la sèrie que recull els efectes de comerç impagats, i també el fet que se'n va reduir el nombre l'any 2002 (-11,69%). L'import mitjà dels impagaments als bancs va ser de 2.151,8 euros, enfront dels 2.419,5 euros de les caixes d'estalvi. Durant el 2002 es varen formalitzar 1.026 garanties hipotecàries més que l'any anterior, un 3,86% més.

Pel que fa a l'estructura dels passius del sistema financer destaca que les caixes d'estalvi concentren el 63,19%, els bancs el 35,35% i les cooperatives de crèdit el 1,46%.

Les caixes també presenten el millor rati dipòsits/oficina amb un valor de 14,06 milions d'euros. En canvi els bancs superen les caixes quant a crèdits/oficina amb un valor superior als 17 milions d'euros.

11.1

EL MERCAT MONETARI

En aquest apartat es diferencia l'anàlisi que fa referència a la política monetària de l'anàlisi que se centra en l'evolució dels mercats monetaris i de les institucions financeres. A l'apartat 11.2 s'analitzen els crèdits i a l'apartat 11.3 els dipòsits.

11.1.1. LA POLÍTICA MONETÀRIA

L'objectiu principal del Banc Central Europeu és l'estabilitat dels preus a la zona euro. Amb la intenció d'assolir aquesta finalitat, el Banc Central Europeu defineix una variable objectiu, que es determina prenent com a valor de referència la taxa de creixement de l'IPC harmonitzat de la zona euro, no superior al 2%. Espanya ha quedat lluny d'assolir aquest objectiu, ja que en termes interanuals la dada de l'IPC de desembre de 2002 va ser del 4%, lluny del 2,9% del desembre de 2001. (Vegeu l'apartat 3.3)

Aquest mal comportament dels preus no ha estat corregit per una política monetària restrictiva, sinó tot el contrari: a fi i efecte de donar suport a una recuperació hipotètica d'Alemanya i de França, el Banc Central Europeu ha emprat una política monetària expansiva a través de reduccions dels tipus d'interès. (Vegeu l'apartat 1.3.)

Aquest tipus de mesures del Banc Central Europeu ha tingut conseqüències en la nostra economia: d'una banda, no ha facilitat corregir la tendència alcista del nivell de preus i, de l'altra banda, ha servit per incentivar la inversió i per continuar donant oxigen al sector que té el dinamisme major dels darrers anys, la construcció. (Vegeu l'apartat 3.2.3.)

inversions borsàries ha provocat una reassignació de l'estalvi, que s'ha traslladat de les inversions borsàries als dipòsits bancaris, que presenten taxes de creixement positives tant a Espanya com a les Illes Balears, si bé a les Balears des del primer trimestre de 2001 han crescut a un ritme inferior. (Vegeu el gràfic I-21 i el quadre I-111.)

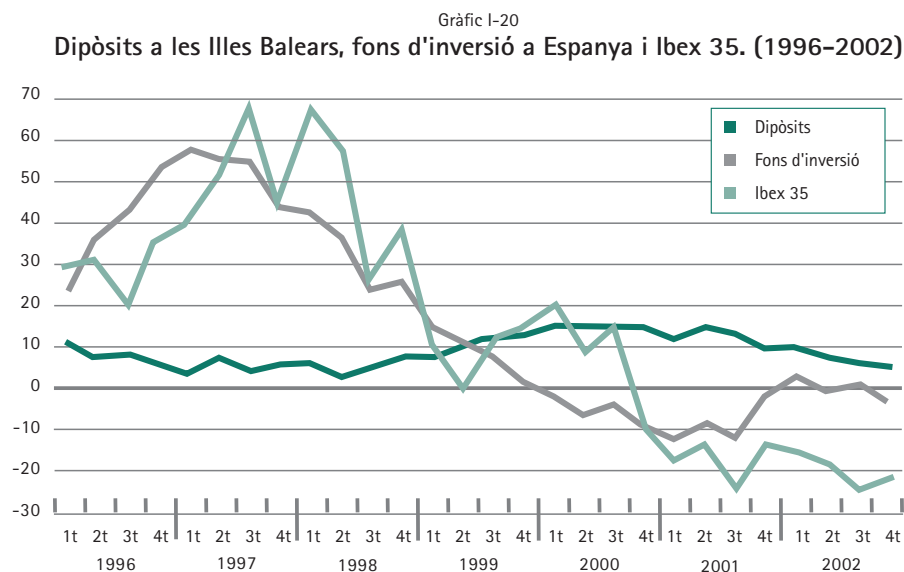
11.1.2. ELS MERCATS BORSARIS I ELS DIPÒSITS BANCARIS

El 2002, en termes borsaris, ha estat una continuació del refredament mostrat durant el 2001. (Vegeu el gràfic I-20.)

Com ja es va observar durant el 2001, aquesta pèrdua de rendibilitat de les

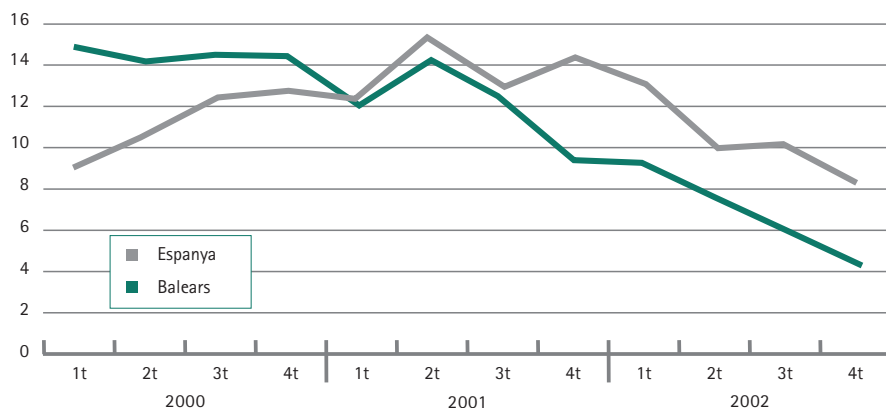
11.1.3. LES ENTITATS DE DIPÒSITS I EL NOMBRE D'OFICINES

El Banc d'Espanya ofereix dades regionalitzades respecte del nombre d'oficines per entitat de dipòsit. Les Illes Balears, amb 1.079 oficines, representen el 2,79% de tot l'Estat. (Vegeu el quadre I-112.)

* Taxes de variacions interanuals.
Font: Banc d'Espanya.

Gràfic I-21
Evolució dels dipòsits a les Illes Balears i a Espanya.
Dades trimestrals. (2000-2002)

* Taxes de variacions interanuals.

Font: Banc d'Espanya.

QUADRE I-111. DIPÒSITS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA*.
DADES TRIMESTRALS. (1999-2002)

	Espanya		Balears	
	dipòsits	% (taxa inter.)	dipòsits	% (taxa inter.)
1r trim. 1999	425.675.091		7.933.276	
2n trim. 1999	429.218.648		8.380.087	
3r trim. 1999	435.899.728		9.021.774	
4t trim. 1999	452.246.815		9.126.725	
1r trim. 2000	464.500.910	9,12	9.124.250	15,01
2n trim. 2000	474.848.135	10,63	9.568.491	14,18
3r trim. 2000	490.164.418	12,45	10.322.674	14,42
4t trim. 2000	509.678.126	12,70	10.441.347	14,40
1r trim. 2001	521.379.663	12,25	10.241.410	12,24
2n trim. 2001	548.130.124	15,43	10.940.164	14,34
3r trim. 2001	553.935.584	13,01	11.621.933	12,59
4t trim. 2001	582.848.518	14,36	11.439.954	9,56
1r trim. 2002	589.367.517	13,04	11.194.729	9,31
2n trim. 2002	603.443.002	10,09	11.781.427	7,69
3r trim. 2002	610.378.497	10,19	12.337.386	6,16
4t trim. 2002	632.122.932	8,45	11.952.123	4,48

* Milions d'euros

Font: Banc d'Espanya.

QUADRE I-112. NOMBRE D'OFICINES PER ENTITATS A LES ILLES BALEARS (2002)¹

	Bancs			Caixes d'estalvi			Cooperatives de crèdit			Total
	Total	% s/Comun.	% s/Espanya	Total	% s/Comun.	% s/Espanya	Total	% s/Comun.	% s/Espanya	
Illes Balears	516	47,82	1,33	537	49,77	1,39	26	2,41	0,07	1.079
Espanya	14.072		36,39	20.326		52,56	4.275		11,05	38.673

¹ Dades referides al desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

En el conjunt de la nostra comunitat autònoma, els bancs representen el 47,82%, amb 516 oficines, 8 menys que l'any 2001. Les caixes d'estalvi i les cooperatives de crèdit representen el 49,77% i el 2,41% respectivament, i s'ha d'esmentar que les caixes d'estalvi tenen 17 oficines més per comparació a l'any passat, mentre que les cooperatives de crèdit en tenen 3 més. (Vegeu el quadre I-113.)

A partir d'aquesta informació es confirma que les caixes d'estalvi i les cooperatives de crèdit guanyen quota de mercat en perjudici dels bancs. En el conjunt de

l'Estat, els bancs representen el 36,39% del total; les caixes d'estalvi, el 52,56% i les cooperatives de crèdit, l'11,05%.

11.2

ELS CRÈDITS

A continuació analitzam l'evolució dels crèdits per comunitats autònomes i per institucions financeres, així com l'evolució del crèdit, dels efectes de comerç tornats i de les hipoteques.

QUADRE I-113. PERCENTATGE DE VARIACIÓ DEL NOMBRE D'OFICINES A LES ILLES BALEARS¹ (1997-2002)

	Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	oficines	%	oficines	%	oficines	%
1997	572		376		16	
1998	550	-3,85	433	15,16	16	0,00
1999	551	0,18	458	5,77	18	12,50
2000	536	-2,72	481	5,02	21	16,67
2001	524	-2,24	520	8,11	23	9,52
2002	516	-1,53	537	3,27	26	13,04

¹ Dades referides al desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

11.2.1. EL CRÈDIT PER COMUNITATS AUTÒNOMES I PER INSTITUCIONS FINANCERES

El sector financer de les Balears canalitza el 2,56% del crèdit que s'ha concedit al conjunt de l'Estat. Aquest percentatge correspon a un import de 17.715 milions d'euros i es distribueix entre les administracions públiques (3,56%) i els altres sectors residents (96,44%), en unes proporcions que no s'allunyen de les del conjunt de l'Estat (4,46% i 95,54%, respectivament). (Vegeu el quadre I-114.)

D'altra banda, a les Illes Balears la banca continua essent la major canalitzadora de crèdits, amb el 49,78% del volum total (el 49,23% a Espanya) i, per tant, amb una lleugera pèrdua respecte del volum que va obtenir l'any 2001 (50,28%). Aquesta pèrdua és en benefici de la quota de les caixes d'estalvi, que han passat de representar un 48,80%, el 2001, a un 49,27%, l'any 2002 (a Espanya, un 45,56%), de manera que s'apropen al percentatge que correspon als bancs.

Quant a la resta de comunitats autònomes, destaca el cas de Madrid, que té el percentatge de crèdits concedits per bancs major del conjunt de l'Estat, un 64,68% del total, encara que baixa gairebé dos punts percentuals respecte de les dades de l'any passat. En el cas dels crèdits que han concedit les caixes d'estalvi, destaquen les comunitats d'Aragó i de Castella-la Manxa, ja que ambdues superen el 55% dels crèdits concedits. Quant a les cooperatives de crèdit, lide-

ra el rànquing la comunitat de Navarra, amb el 23,58% dels crèdits que s'han concedit.

11.2.2. EVOLUCIÓ DEL CRÈDIT

Els crèdits mostren un comportament expansiu trimestre rere trimestre, si bé al llarg de cada tercer trimestre acostumen a presentar un creixement menor. En taxes interanuals, continua la desacceleració, que té com a punt de partida l'any 2000, encara amb unes taxes de creixement superiors a les que presenten els dipòsits. (Vegeu el quadre I-121.)

11.2.2.1. Els efectes de comerç tornats

La metodologia que emprava l'Institut Nacional d'Estadística per elaborar l'estadística d'efectes de comerç tornats impagats ha canviat respecte de la que emprava els anys anteriors, però des de l'organisme es facilita tant la sèrie d'enllaç com la nova metodologia. En primer lloc es pot indicar que des del 1999 el nombre d'efectes tornats impagats s'ha reduït des dels 112.458 que es varen presentar aquest mateix any per un import total superior als 94 milions d'euros fins als 45.256 efectes, l'any 2002, per un import de 99 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-115.)

Per tant, durant el 2002 s'ha reduït el nombre d'efectes un 11,69% —durant el 2001 va ser del 38%—, però s'ha produït un augment important quant als imports monetaris, que han crescut un 7,92% aquest any, mentre que el 2001 varen créixer un 1,74%. (Vegeu el quadre I-116.)

QUADRE I-114. CRÈDIT DE BANCs, DE CAIXES I DE COOPERATIVES
A LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I A ALTRES SECTORS RESIDENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES. (2002)

	Total			Bancs			Caixes d'estalvi			Cooperatives de crèdit		
	1=2+3=4+7+10	2=5+8+11	3=6+9+12	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents
				4=5+6	5	6	7=8+9	8	9	10=11+12	11	12
País Basc	41.935	1.011	40.924	19.506	493	19.013	17.244	490	16.753	5.185	27	5.158
Catalunya	131.257	5.984	125.273	59.609	3.995	55.615	70.363	1.988	68.375	1.285	1	1.284
Galícia	28.406	1.240	27.166	15.298	656	14.642	12.978	584	12.393	130	0	130
Andalusia	87.431	5.122	82.309	37.905	3.317	34.588	40.895	1.695	39.200	8.631	110	8.521
Astúries	12.878	1.134	11.744	7.162	768	6.394	4.731	351	4.380	985	15	970
Cantàbria	6.961	386	6.575	3.301	280	3.022	3.581	107	3.474	80	0	80
La Rioja	5.005	234	4.771	1.895	161	1.734	2.726	73	2.653	384	0	384
Múrcia	16.166	608	15.558	6.031	326	5.706	8.613	278	8.334	1.522	4	1.518
València	66.703	3.603	63.100	28.635	2.477	26.158	32.007	984	31.023	6.061	142	5.919
Aragó	18.952	1.145	17.807	6.497	34	5.763	10.437	383	10.054	2.018	28	1.990
Castella-la Manxa	18.827	1.073	17.754	6.102	443	5.658	10.365	556	9.809	2.360	74	2.286
Canàries	22.676	1.148	21.528	13.035	714	12.321	8.731	426	8.305	909	7	902
Navarra	10.000	143	9.857	3.087	48	3.039	4.555	70	4.485	2.358	24	2.334
Extremadura	9.745	918	8.826	4.190	516	3.674	5.032	396	4.637	522	6	516
Balears	17.715	631	17.084	8.819	443	8.376	8.728	188	8.540	168	1	167
Madrid	166.473	4.609	161.864	107.676	2.351	105.325	57.845	2.214	55.630	952	43	909
Castella i Lleó	30.898	1.819	29.079	11.902	1.027	10.875	16.523	756	15.767	2.473	36	2.436
Sense classificar	49	0	49	38	0	38	11	-0	11	0	0	0
Total de les CA	692.076	30.807	661.269	340.688	18.749	321.939	315.365	11.538	303.827	36.023	519	35.504
Ceuta	559	59	500	257	26	231	275	33	242	27	-	27
Melilla	547	44	503	306	26	279	207	18	189	35	-	35
Total	693.182	30.910	662.272	341.251	18.802	322.449	315.847	11.589	304.258	36.085	519	35.565

* Milions d'euros, desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

**QUADRE I-115. ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS.
DADES DEFINITIVES. EFFECTES DE COMERÇ EN CARTERA IMPAGATS (2002)**

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
gener	3.996	8.478,2	2.045	4.155,9	1.800	4.318,7	151	3,6
febrer	3.737	8.112,8	1.912	3.976,8	1.683	4.132,6	142	3,4
març	3.250	6.462,4	1.374	2.664,2	1.735	3.795,0	141	3,1
abril	3.628	8.302,4	1.658	3.869,9	1.823	4.429,1	147	3,5
maig	4.436	9.302,4	2.376	4.634,1	1.894	4.664,5	166	3,8
juny	3.840	8.019,6	1.929	3.975,6	1.767	4.040,8	144	3,2
juliol	4.355	8.907,2	2.180	4.173,3	2.015	4.730,2	160	3,7
agost	3.567	7.636,1	1.745	3.424,7	1.698	4.208,6	124	2,8
setembre	3.418	9.826,0	1.717	5.817,8	1.567	4.004,6	134	3,4
octubre	3.670	8.393,3	1.881	4.305,8	1.681	4.084,4	108	3,1
novembre	3.325	7.597,6	1.741	3.555,3	1.442	4.038,2	142	4,0
desembre	4.034	8.277,5	2.022	4.034,9	1.844	4.239,5	168	3,1
Total	45.256	99.315,5	22.580	48.588,3	20.949	50.686,2	1.727	40,7

* Imports: milers d'euros.

Font: INE.

QUADRE I-116. ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS (1999-2002)

	Efectes %		Import Milions d'euros	%
1999	112.458		94,29	
2000	82.655	-26,50	90,46	-4,06
2001	51.244	-38,00	92,03	1,74
2002	45.256	-11,69	99,32	7,92

Fonts: INE.

Quant a l'evolució dels efectes de comerç impagats durant el 2002 el 49,89% dels efectes de comerç varen ser tornats als bancs, per un import total de 48,6 milions d'euros, mentre que el 46,29% restant es varen tornar a les caixes d'estalvi per una quantitat total de 50,7 milions d'euros; la resta, un poc superior a l'1%, tant en el nombre d'efectes com

en termes monetaris, varen ser tornats a les cooperatives de crèdit.

De les dades anteriors es desprèn que a les Balears durant el 2002 l'import mitjà de l'efecte de comerç tornat impagat als bancs va ser de 2.151,83 euros, enfront dels 2.419,5 euros dels tornats a les caixes d'estalvi. A part, el percentatge d'e-

fectes de comerç impagats respecte del total d'efectes rebuts en gestió de cobrament és superior a les caixes d'estalvi, tant en el nombre d'efectes com en l'import, que als bancs. (Vegeu el quadre I-117)

11.2.2.2. Les hipoteques

L'any 2002 es formalitzaren a les Balears un total de 27.572 garanties hipotecàries, el 95,17% de les quals varen ser sobre finques urbanes (26.239 hipoteques) i la resta, un 4,83%, sobre finques rústiques (1.322 hipoteques). En termes monetaris, les hipoteques varen representar un total de 2.872,51 milions d'euros, 2.712 milions dels quals foren sobre finques urbanes i 155 milions, sobre finques rústiques (un 94,41% i un

5,59% respectivament). (Vegeu el quadre I-118.)

Durant el 2002 s'han formalitzat 1.026 hipoteques més que durant el 2001 i per un import 338,86 milions d'euros superior al de l'any anterior. D'altra banda, la garantia hipotecària mitjana sobre finques urbanes va ser de 103.357,6 euros, enfront dels 117.246,6 de les finques rústiques.

Pel que fa a les hipoteques sobre finques urbanes destaca la importància que tenen les hipoteques respecte dels habitatges: un 85,19% del total (22.352 hipoteques), que agrupen un import de 2.173,57 milions d'euros (80,15% del total). En segon lloc, el 12,25% de les hipoteques subscrites (3.215 hipoteques)

QUADRE I-117. PERCENTATGE DELS EFECTES DE COMERÇ IMPAGATS RESPECTE DEL TOTAL D'EFECTES REBUTS EN GESTIÓ DE COBRAMENT (2002)

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	efectes	import	efectes	import	efectes	import	efectes	import
gener	3,64	2,79	3,43	2,15	3,87	3,34	2,29	5,85
febrer	2,87	2,41	2,63	1,94	3,16	2,80	0,74	14,76
març	5,35	4,95	4,82	4,16	6,24	6,93	3,13	3,88
abril	4,60	2,70	3,38	3,69	5,35	2,46	3,48	3,64
maig	4,36	4,09	3,07	3,13	5,57	4,88	3,10	3,47
juny	4,59	4,05	2,86	2,63	6,00	5,26	3,33	3,22
juliol	4,55	4,64	3,86	4,23	5,08	4,93	2,78	3,74
agost	3,77	3,46	2,51	3,83	5,14	3,21	3,88	3,93
setembre	3,97	4,01	3,65	4,79	4,27	3,55	2,24	3,11
octubre	4,49	5,05	4,26	5,30	4,78	4,87	0,72	0,08
novembre	4,30	4,83	3,51	5,67	4,89	4,28	4,32	3,24
desembre	4,76	4,42	3,81	2,99	5,59	6,22	5,79	4,69
Total	4,30	3,92	3,55	3,69	5,00	4,09	2,92	4,36

Font: Elaboració de l'IBAE a partir de dades de l'INE.

**QUADRE I-118. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES
SOBRE BÉNS IMMOBLES (MILIONS D'EUROS) (2000-2002)**

	2000		2001		2002		Variació 02/01	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Sobre finques urbanes	24.019	2.141	25.349	2.372	26.239	2.712	3,51	14,31
sobre habitatges	20.308	1.573,23	21.886	1.811,02	22.352	2.173,57	2,13	20,02
sobre solars	564	155,26	820	161,64	672	116,62	-18,05	-27,85
sobre altres (oficines i garatges)	3.147	412,57	2.643	399,75	3.215	421,66	21,64	5,48
Sobre finques rústiques	1.312	128	1.197	161	1.322	155	10,44	-3,98
sobre finques de secà	1.303	127,21	1.182	160,33	1.297	151,03	9,73	-5,80
sobre finques de regadiu	9	0,58	15	0,82	25	3,70	66,67	353,27
Concedides per bancs	11.432	1.051	12.014	1.110	11.899	1.243	-0,96	11,91
sobre finques urbanes	10.800	997,65	11.568	1.055,74	11.409	1.188,67	-1,37	12,59
sobre finques rústiques	632	53,14	446	54,59	490	53,94	9,87	-1,19
Concedides per caixes d'estalvis	12.949	1.143	13.985	1.364	15.004	1.566	7,29	14,81
sobre finques urbanes	12.331	1.075,35	13.295	1.263,38	14.228	1.471,68	7,02	16,49
sobre finques rústiques	618	67,57	690	100,33	776	93,93	12,46	-6,38
Concedides per altres entitats i no consta	950	75	547	60	669	64	22,30	7,85
sobre finques urbanes	888	68,06	486	53,28	613	57,43	26,13	7,79
sobre finques rústiques	62	7,07	61	6,33	56	6,86	-8,20	8,37
Total d'hipoteques	25.331	2.268,85	26.546	2.533,65	27.572	2.872,51	3,86	13,37

Fonts: INE, elaboració pròpia.

s'han destinat a oficines i a garatges, la qual cosa en termes monetaris suposa un 15,55% del total (421,66 milions d'euros). La resta (672 hipoteques, per un import total de 116,62 milions d'euros) s'han destinat a solars.

En conjunt, el nombre de garanties hipotecàries sobre finques urbanes durant el 2002 augmentà un 3,51% respecte de l'any anterior (890 hipoteques més). No obstant això, l'import total va créixer un representatiu 14,3% (340 milions d'euros).

De les 1.322 hipoteques sobre finques rústiques que es varen formalitzar 1.297 es varen correspondre a finques de secà (el 98,11% del total), la qual cosa representa en termes monetaris 151,03 milions d'euros (el 97,44% del total). Quant a les finques de regadiu només es varen subscriure 25 hipoteques, 10 més de les que es varen formalitzar l'any 2001, per un import total de 3,7 milions d'euros (diferència significativa respecte dels 0,8 milions de l'any anterior).

De les 27.572 garanties hipotecàries que es varen concedir durant el 2002, el 43,16% es varen concedir a través dels bancs (11.899 hipoteques, 15 menys que les concedides l'any 2001), per un import total de 1.243 milions d'euros (43,27% de l'import total). La majoria de les hipoteques, tant en nombre com en import, foren formalitzades per les caixes d'estalvi, 15.004 hipoteques (1.019 més que l'any 2001), amb un import total de 1.566 milions d'euros (54,52%). Les 669 garanties restants, per un import total de 64 milions d'euros, foren concedides per altres entitats.

El 95,88% de les hipoteques que concediren els bancs correspongueren a finques urbanes, per un import total de 1.188,67 milions d'euros, i la resta (4,12%), a finques rústiques, per un import total de 53,94 milions d'euros.

El 94,83% de les 15.004 hipoteques que formalitzaren les caixes d'estalvi es varen destinar a finques urbanes, amb un import total de 1.471,68 milions d'euros. El 5,17% va recaure sobre finques rústiques, amb un import total de 93,93 milions d'euros.

De les 669 hipoteques formalitzades per altres tipus d'entitats 613 es varen destinar a finques urbanes, per un import total de 57,43 milions d'euros (91,63% i 89,73% respectivament). La resta es va destinar a finques rústiques.

11.3

ELS DIPÒSITS

Anàlogament a l'anàlisi per crèdits, a continuació s'analitza l'evolució dels dipòsits per comunitats autònomes i per institucions financeres, i també l'evolució de l'estructura dels dipòsits i la variació absoluta per entitats financeres i per tipus d'entitat de dipòsit.

11.3.1. ELS DIPÒSITS PER COMUNITATS AUTÒNOMES I PER INSTITUCIONS FINANCERES

El total de dipòsits a les Balears va arribar a la xifra d'11.952 milions d'euros, la qual representa l'1,89% del total de l'Estat, i la distribució d'aquests dipòsits es diferencia de la dels crèdits en el fet que els primers assoleixen una quota de mercat major a les caixes d'estalvi (63,19%), enfront del 49,27% en el cas dels crèdits. Les caixes d'estalvi són seguides dels bancs, amb un 35,35%. La quota corresponent a les cooperatives de crèdit és lleugerament superior per comparació als crèdits, un 1,46% enfront d'un 0,95%, respectivament. (Vegeu el quadre I-119.)

Si es compara la distribució dels dipòsits entre les entitats de les Balears i la resta de

QUADRE I-119. DIPÒSITS DE BANCs, DE CAIXES I DE COOPERATIVES A LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES
I A ALTRES SECTORS RESIDENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES. (2002)

	Total			Administr. públiques		Altres sectors residents		Bancs				Caixes d'estalvi				Cooperatives de crèdit		
	1=2+3+4+7+10	2=5+9+11	3=6+9+12	Altres sectors residents	Total	Administr. públiques	Altres sectors residents	4=5+6	5	6	7=8+9	8	9	10=11+12	11	12		
País Basc	42.985	3.047	39.938		12.825	929	11.896	23.395	1.830	21.565	6.764	288	6.477					
Catalunya	106.161	2.197	103.964		30.188	916	29.271	74.515	1.275	73.240	1.459	5	1.453					
Galícia	30.067	1.110	28.958		13.070	486	12.584	16.779	621	16.158	218	2	216					
Andalusia	65.575	2.485	63.089		19.771	1.125	18.646	36.933	1.211	35.721	8.871	149	8.722					
Astúries	12.919	371	12.548		5.979	140	5.839	5.751	222	5.529	1.190	9	1.180					
Cantàbria	6.329	285	6.044		2.694	130	2.564	3.592	155	3.437	43	0	43					
La Rioja	4.177	138	4.040		1.290	56	1.234	2.517	79	2.438	370	2	368					
Múrcia	12.622	372	12.250		3.062	162	2.900	7.962	202	7.760	1.598	8	1.590					
València	48.309	1.214	47.096		16.168	544	15.624	25.111	576	24.535	7.030	93	6.937					
Aragó	19.382	577	18.805		4.366	207	4.159	12.875	331	12.544	2.141	39	2.102					
Castella-la Manxa	20.296	492	19.804		5.212	145	5.067	11.969	310	11.659	3.115	37	3.078					
Canàries	15.861	1.705	14.156		7.016	598	6.418	7.908	988	6.919	938	119	818					
Navarra	10.690	698	9.993		2.173	263	1.909	6.170	367	5.804	2.347	68	2.280					
Extremadura	10.348	456	9.892		3.645	120	3.524	5.995	324	5.671	708	11	696					
Balears	11.952	453	11.500		4.225	215	4.010	7.552	222	7.330	175	16	159					
Madrid	172.919	22.357	150.562		124.285	17.168	107.116	47.765	5.180	42.585	870	10	861					
Castella i Lleó	40.426	1.264	39.162		11.114	342	10.771	26.670	864	25.806	2.642	58	2.584					
Sense classificar	3	—	3		3	—	3	0	—	0	—	—	—					
Total de les CA	631.022	39.218	591.804		267.084	23.547	243.537	323.459	14.757	308.702	40.479	915	39.564					
Ceuta	566	23	543		260	17	243	277	6	272	29	0	29					
Melilla	535	22	513		276	15	261	241	6	235	18	0	18					
Total	632.123	39.263	592.860		267.620	23.579	244.041	323.977	14.768	309.209	40.576	915	39.611					

* Milions d'euros, desembre de 2002.

Font: Banc d'Espanya.

l'Estat, es constata que hi tenen una participació major les caixes d'estalvi (12 punts per sobre d'Espanya). Una primera conseqüència dels fets esmentats és la participació menor dels bancs en la quota de mercat en el cas de les Illes Balears (35,35%) per comparació a Espanya (42,34%). En darrer lloc, les cooperatives de crèdit mantenen, en termes percentuals, una quota superior de dipòsits a la de la resta de l'Estat (l'1,46% enfront del 0,64%).

Pel que fa als dipòsits, són una gran majoria les comunitats autònomes en què les caixes d'estalvi mantenen una posició de lideratge. Les excepcions són Astúries, Madrid i Melilla.

11.3.2. L'ESTRUCTURA DELS DIPÒSITS

Del total d'11.952 milions d'euros en dipòsits (512 milions més que l'any 2001) només 453 milions d'euros procedien de les administracions públiques (3,79%); la resta, 11.500 milions, eren d'altres sectors residents (96,21%). En el conjunt de l'Estat, l'any 2002 l'import total de dipòsits va ser de 632.123 milions d'euros, un 8,45% més que l'any anterior. El 93,79% d'aquests dipòsits procedien d'altres sectors residents i la resta (6,21%), de les administracions públiques, les quals superaren en 2,42 punts percentuals el pes per comparació a la mateixa dada a les Balears.

11.3.3. L'EVOLUCIÓ DELS DIPÒSITS

Els dipòsits a les Balears han augmentat l'any 2002, respecte del 2001, un 4,48%, enfront del 8,45% de la resta de l'Estat. (Vegeu el quadre I-111.)

Les administracions públiques augmentaren els dipòsits en 76 milions d'euros, la qual cosa significa un augment del 20% respecte de l'any anterior. Els dipòsits d'altres sectors residents durant el 2002 augmentaren un 3,96% respecte de l'any anterior (438 milions d'euros), mentre que a la resta de l'Estat augmentaren un 7,87%. Els bancs, amb 4.225 milions d'euros, reduïren la quota un -0,94% respecte de l'any anterior, en benefici de les caixes d'estalvi, que l'augmentaren un 7,38% —de manera que arribaren als 7.552 milions d'euros—, i de les cooperatives de crèdit, que varen créixer un 24,11% —fins als 175 milions. (Vegeu el quadre I-119.)

11.4

ELS CRÈDITS I ELS DIPÒSITS

És interessant observar la ràtio dipòsit / oficina, en què les caixes d'estalvi presenten una ràtio de 14,06 milions d'euros per oficina (mig milió d'euros més que el 2001), mentre que en el cas dels bancs aquesta ràtio descendeix fins als 8,19 milions d'euros, pràcticament el mateix valor que es va assolir l'any anterior. No obstant això, si ens centram en la ràtio crèdit / oficina, el valor més alt l'obtenen els bancs, amb 17,09 milions d'euros per oficina (2 milions d'euros més que el 2001), seguits de les caixes d'estalvis (16,25 milions d'euros) i de les cooperatives de crèdit (6,46 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-120.)

La diferència entre els dipòsits i els crèdits pot considerar-se una aproximació al flux de finançament o d'endeutament que l'economia balear manté

**QUADRE I-120. NOMBRE DE DIPÒSITS, DE CRÈDITS I D'OFICINES
DE LES ENTITATS DE CRÈDIT A LES ILLES BALEARS (2002)**

	Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Total	% del total	Total	% del total	Total	% del total
Dipòsits ¹	4.225,00	35,35	7.552,00	63,19	175,00	1,46
Crèdits ¹	8.819,00	49,78	8.728,00	49,27	168,00	0,95
Oficines	516,00	47,82	537,00	49,77	26,00	2,41
Ràtios						
Dipòsit/oficina ¹	8,19		14,06		6,73	
Crèdit/oficina ¹	17,09		16,25		6,46	

¹ Milions d'euros

Font: Banc d'Espanya.

amb la resta d'Espanya a través del sistema financer.

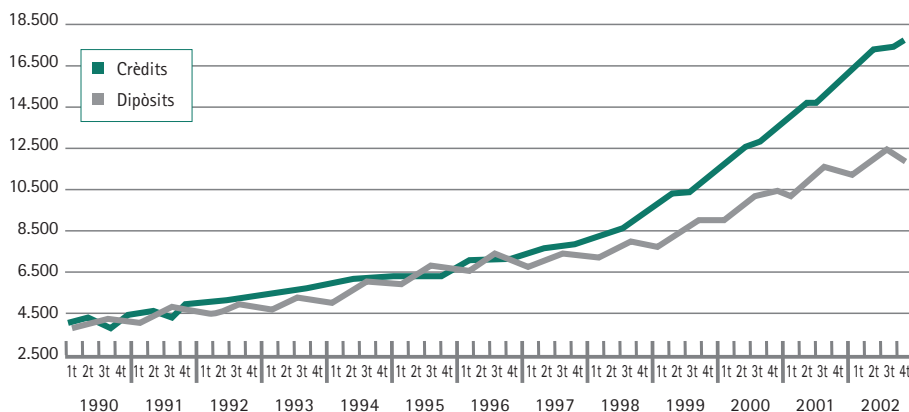
Les Balears han mantingut tradicionalment un diferencial positiu dels crèdits respecte dels dipòsits, excepte durant els anys 1995 i 1996, en els quals el diferencial va ser lleugerament negatiu, i evidencia la capa-

citat de finançament del sector privat al llarg d'aquests anys. (Vegeu el gràfic I-22.)

Contràriament, l'ampliació d'aquest diferencial a favor del crèdit a partir del 1997 és paral·lela a la baixada de la capacitat de finançament del sector privat. (Vegeu l'apartat 4.4.3 i el quadre I-121.)

Gràfic I-22

Evolució dels crèdits i dipòsits a les Illes Balears. Dades trimestrals. (1990-2002)

* Milers d'euros.

Font: Banc d'Espanya.

QUADRE I-121. CRÈDITS I DIPÒSITS A LES ILLES BALEARS. (1997-2002)

	Variació interanual					
	Crèdits*	Dipòsits*	Var. absoluta (3)=(2)-(1)	Ràtio (2)/(1)	Crèdits %	Dipòsits %
1997	7.725.784,0	7.404.687,0	-321.097	95,84	15,97	5,59
1998	8.666.123,0	7.778.764,5	-887.359	89,76	12,17	5,05
1999	10.305.031,5	8.615.465,5	-1.689.566	83,60	18,91	10,75
2000	12.500.021,0	9.864.190,5	-2.635.831	78,91	21,30	14,49
2001	14.748.074,5	11.060.865,2	-3.687.209	75,00	17,98	12,13
2002	17.074.578,5	11.816.416,2	-5.258.162	69,20	15,77	6,83
1r trim. 2002	16.140.014,0	11.194.729,0	-4.945.285	69,36	22,56	12,24
2n trim. 2002	17.121.088,0	11.781.427,0	-5.339.661	68,81	19,32	14,33
3r trim. 2002	17.322.006,0	12.337.386,0	-4.984.620	71,22	14,23	12,58
4t trim. 2002	17.715.206,0	11.952.123,0	-5.763.083	67,47	16,45	9,56

* Milers d'euros.

Font: Banc d'Espanya.

11.5

L'ACTIVITAT AVALADORA DE LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA DE LES ILLES BALEARS

La Societat de Garantia Recíproca (SGR) va presentar un increment del 14,46% en el nombre d'operacions que va formalitzar l'any 2002. D'altra banda, l'evolució del risc viu va tendir també cap a l'increment amb un percentatge del 10,69%. Finalment, l'any 2002 es varen donar d'alta 263 nous socis, amb la qual cosa el nombre de socis va augmentar el 6,46%.

12

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC

RESUM

El pressupost general per a l'any 2002 de l'Administració general de la comunitat autònoma és de 1.069,8 milions d'euros (177.999 milions de pessetes), xifra que suposa un increment nominal del 12,55% en relació amb l'exercici anterior. Quant a la participació percentual en el total, les operacions corrents representen el 66,37% del pressupost, mentre que les operacions de capital, el 33,63%; en un nivell de desagregació major, per partides pressupostàries destaquen els capítols I, IV, VI i VII (despeses de personal, transferències corrents, inversions reals i transferències de capital), amb una participació sobre el total del pressupost del 34,42%, del 23,59%, del 16,81% i del 15,90%, respectivament. El pressupost general de la comunitat autònoma per a l'any 2002 representa el 5,78% del PIB balear a preus bàsics. El deute acumulat de les Illes Balears l'any 2002 s'estima en 466 milions d'euros (77.535 milions de pessetes), el tercer més baix de l'Estat.

Quant a les administracions insulars, els pressuposts agregats dels tres consells insulars l'any 2002 incrementà un 17,82%, de manera que va superar la barrera dels 200 milions d'euros (33.277 milions de pessetes); comparativament, el pressupost del Consell Insular de Menorca és el que té un increment relatiu més important durant l'any 2002, al voltant del 30%. El pressupost agregat dels consells insulars representa l'1,23% del PIB a preus de mercat. El deute públic dels ens insulars arribà als 29,65 milions d'euros (4.933 milions de pessetes).

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la comunitat autònoma, el volum total de l'exercici 2002 és de 790,47 milions d'euros (131.523 milions de pessetes). El pressupost de les administracions locals per a l'any 2002 suposa un 4,58% del PIB balear. El deute públic dels ajuntaments durant aquest exercici és de 61 milions d'euros (10.149 milions de pessetes).

Finalment, la recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda l'any 2002 és de 1.855 milions d'euros (308.712 milions de pessetes), amb un increment del 0,47 respecte de l'any 2001.

12.1

ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

Dividim aquest apartat en l'anàlisi pressupostària de la comunitat autònoma, dels consells insulars, dels ajuntaments de les Illes Balears, de l'Ajuntament de Palma, de l'Ajuntament de Calvià i de la Delegació Especial d'Hisenda a les Balears.

12.1.1. LA COMUNITAT AUTÒNOMA

En aquest apartat, en primer lloc, oferim una introducció al marc dels pressuposts de la comunitat autònoma i definim l'àmbit del pressupost, i a continuació analitzam els pressuposts de l'Administració general i els pressuposts dels ens de dret públic i de les societats públiques.

12.1.1.1. Introducció

Els pressuposts de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 s'aproven mitjançant la Llei 19/2001, de 21 de desembre, de pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 156 ext., de 31 de desembre de 2001), que, amb la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances, i la normativa de desplegament corresponent, constitueix

el marc normatiu al qual s'ha d'ajustar l'activitat econòmicofinancera de la comunitat autònoma. Així com assenyalava l'exposició de motius, inclou la totalitat de les despeses i dels ingressos del sector públic autonòmic, i també la consignació de l'import dels beneficis fiscals que afecten els tributs.

Els trets més rellevants del contingut dels pressuposts per a l'exercici 2002 són els que s'exposen a continuació:

- Per primera vegada els imports hi apareixen en euros, en lloc de pessetes. Així mateix, s'estableixen les regles de conversió de pessetes a euros, d'acord amb el que estableix la Llei 46/1998, de 17 de desembre, sobre la introducció de l'euro.
- Es crea la secció pressupostària 05, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, amb les modificacions normatives consegüents per tal d'assimil·lar aquest òrgan a altres de la mateixa naturalesa.
- La presentació dels crèdits pressupostaris s'adapta al mateix format que utilitza l'Administració general de l'Estat per tal d'homogeneïtzar-los als escenaris pactats de consolidació pressupostària.
- En matèria de tributs propis i de prestacions patrimonials de caràcter públic de la comunitat autònoma de les Illes Balears, se'n preveu l'actualització d'acord amb el creixement de l'índex de preus de consum de l'any anterior.

En aquest capítol s'analitzen detalladament els pressuposts inicials de la comuni-

tat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici de 2002, amb l'anàlisi comparativa pertinent respecte de l'any 2001.

Per dur a terme aquesta anàlisi s'estudia, en primer lloc, l'àmbit del pressupost i, en segon lloc, els pressuposts generals de la comunitat, des del punt de vista tant dels ingressos com de les despeses.

12.1.1.2. Àmbit del pressupost

En l'àmbit dels pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 s'integren els pressuposts de l'Administració general de la comunitat (en la qual s'inclouen les diferents seccions i les entitats autònomes) i també els pressuposts dels ens que formen l'Administració institucional d'aquesta comunitat autònoma (els ens de dret públic, tant les empreses públiques no societàries com els consorcis, i les societats públiques), i dels altres ens públics (les empreses vinculades i els consorcis o les fundacions). L'única diferència en relació amb l'exercici de 2001 és que s'hi incorpora una nova secció pressupostària: el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (òrgan estatutari). (Vegeu el quadre I-122.)

12.1.1.3. Pressupost de l'Administració general

En aquest apartat analitzam en primer lloc els capítols dels ingressos i, seguidament, passam a estudiar l'evolució de les despeses.

12.1.1.3.1. Ingressos

El pressupost d'ingressos per a l'any 2002 recull de manera sistematitzada el conjunt

**QUADRE I-122. ÀMBIT DELS PRESSUPOSTS DE LA COMUNITAT
AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2002)**

Administració general		Administració institucional		
Entitats autònomes		Ens de dret públic		Societats públiques
Seccions		Empresa pública no societària	Consorti	
Parlament ¹				
Sindicatura de Comptes ¹				
Consell Consultiu de les Illes Balears ¹				
Consell Econòmic i Social ¹				
Presidència del Govern balear				
Conselleria de Turisme		IBATUR		
Conselleria d'Educació i Cultura	Institut d'Estudis Baleàrics			
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts			Centre Balears Europa	
Conselleria de Medi Ambient		IBANAT		
		IBASAN		
		IBAEN		
Conselleria d'Interior				
Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport		IBAVI		
		SFM		
Conselleria de Sanitat i Consum	SERBASA	GESMA		
Conselleria de Treball i Formació	SOIB			
Conselleria d'Agricultura i Pesca				IBABSA
				SEMILA
Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria		IDI		FICOBALSA
Conselleria d'Innovació i Energia				Parc BIT, SA
Conselleria de Benestar Social	IBAS			
	Institut Balear de la Dona			

¹ Els òrgans estatutaris són dependència funcional de l' Administració general.

Font: Govern balear, Conselleria de Presidència, Direcció General de Relacions Institucionals.

de recursos que han de permetre finançar el pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

D'acord amb la llei, els ingressos poden obtenir-se per diferents conceptes —fins i tot mitjançant el recurs a l'endeutament—, i la seva classificació s'estructura en el pressupost per al 2002 orgànica-ment d'acord amb el centre productor i d'acord amb la naturalesa econòmica. La classificació orgànica manté la mateixa estructura i el mateix contingut que la de les despeses. En aquest apartat, però, només s'analitza la classificació econòmica de la partida d'ingressos, l'estructura i el contingut de la qual no ha variat respecte de la de l'exercici 2001.

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2002 de l'Administració general (en el qual s'inclouen les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears es va estimar en 1.069,8 milions d'euros, en contrast amb els 950,5 milions d'euros de l'any anterior, cosa que suposa un increment nominal del 12,55% respecte de l'exercici anterior. Els ingressos no financers augmentaren en un 9,43% i els ingressos financers, en un 798,55% en relació amb l'any precedent. (Vegeu el quadre I-123.)

La comunitat autònoma de les Illes Balears i les entitats autònomes de caràcter administratiu al llarg de l'exercici econòmic corresponent al 2002 preveuen liquidar drets per un import de 1.035,70 milions d'euros, amb la qual cosa —i atès que el total de la despesa prevista correspon a 1.069,80 milions d'euros— es preveu un recurs a l'endeutament per un import de 34,11 milions

d'euros, de manera que els pressuposts han de quedar equilibrats.

Per a l'exercici 2002, encara que es coneix la xifra global en concepte de finançament per part de l'Administració de l'Estat, la manca d'informació relativa als mecanismes efectius en què aquest finançament s'ha de concretar ha fet que es consideri oportú incloure'n la totalitat en el capítol IV, de transferències corrents. En conseqüència, la comparació en termes estrictes i sense una homogeneïtzació adequada pel que fa als capítols I i IV pot donar lloc a interpretacions errònies, ja que per al 2001 en el capítol IV només es preveia el concepte derivat del percentatge de participació en els ingressos de l'Estat, mentre que la resta de finançament segons el sistema vigent fins al 2001 (tarifa complementària de l'IRPF, tram territorialitzat de l'IRPF i fons de garantia de l'IRPF) es preveia en el capítol I, d'imposts directes. En el quadre d'ingressos que s'ha presentat, les dades del 2001 estan homogeneïtzades de manera que inclouen tots els mecanismes esmentats en el capítol IV, i es pren com a referència per fer l'anàlisi comparativa en l'àmbit econòmic.

Si s'analitza per capítols, es pot observar que els capítols corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del pressupost, ja que representen en conjunt el 92,49% dels ingressos prevists.

Els primers tres capítols del pressupost fan referència als impostos tant directes com indirectes, així com a les taxes i als altres tributs, que conjuntament preveuen recaptar 413,17 milions d'euros.

QUADRE I-123. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2001-2002)

Capítols	2001	2002	Variació	2001	2002
	(en euros)	(en euros)	import	(%)	(%)
I Imposts directes	85.994.730,93	73.323.476,73	-12.671.254,20	-14,73	9,04
II Imposts indirectes	249.420.041,35	250.622.077,58	1.202.036,23	0,48	26,24
III Taxes i altres ingressos	83.702.347,86	89.223.209,80	5.520.861,94	6,60	8,81
IV Transferències corrents	459.638.700,11	571.971.440,95	112.332.740,84	24,44	48,36
V Ingressos patrimonials	3.858.311,40	4.271.326,92	413.015,52	10,70	0,41
Total d'operacions corrents	882.614.131,65	989.411.531,98	106.797.400,33	12,10	92,86
VI Alienació d'inversions reals	6,01	12,02	6,01	100,00	0,00
VII Transferències de capital	63.758.233,71	46.105.587,17	-17.652.646,54	-27,69	6,71
Total d'ingressos no financers	946.372.371,37	1.035.517.131,17	89.144.759,80	9,42	99,57
VIII Actius financers	112.779,92	177.977,71	65.197,79	57,81	0,01
IX Passius financers	4.056.831,70	34.107.436,92	30.050.605,22	740,74	0,43
Total d'ingressos financers	4.169.611,62	34.285.414,63	30.115.803,01	798,55	0,44
Total d'operacions de capital	67.927.851,35	80.391.013,82	12.463.162,47	18,35	7,15
Total	950.491.982,99	1.069.802.545,80	119.310.562,81	12,55	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

Pel que fa als impostos directes (capítol I), les previsions de recaptació es redueixen de manera important, reducció que suposa el 14,73%. Aquest fet té l'origen en la Sentència 289/2000, de 30 de novembre de 2000, del Ple del Tribunal Constitucional, per la qual es declara la inconstitucionalitat i la nul·litat de la Llei del Parlament de les Illes Balears 12/1991, de 20 de desembre, reguladora de l'impost sobre les instal·lacions que incideixen en el medi ambient. Com a conseqüència d'aquesta sentència, pel que fa al 2002 aquest impost desapareix de les estimacions d'ingressos, cosa que explica la reducció esmentada. Així, per al 2002 aquest capítol queda configurat per la previsió dels rendiments dels tributs següents: l'impost general sobre successions i donacions i l'impost extraordinari sobre el patrimoni de les persones físiques.

La comparació de les previsions dels rendiments d'aquests tributs respecte de les estimades per a l'exercici 2001 són les que es detallen en el quadre I-124.

Si del 2001 es dedueix l'impost sobre instal·lacions que incideixen en el medi

ambient, l'estimació, en termes homogenis, per al conjunt de tributs que integren aquest capítol representa un increment del 10,91% respecte de les xifres corresponents a l'exercici 2001.

La recaptació prevista en concepte d'impostos indirectes, capítol II, per a l'any 2002 experimenta una variació poc rellevant, ja que augmenta un 0,48% respecte del 2001. Les previsions de recaptació per a cada una de les figures impositives d'aquest capítol i la comparació amb la inicialment realitzada pel que fa al 2001 són les que es recullen en el quadre I-125.

En aquest capítol, i com a conseqüència de l'article 3 de la Llei 16/2000, de 27 de desembre, de mesures tributàries administratives i de funció pública, pel qual es dona una redacció nova a l'article 7 de la Llei 13/1990, de 29 de novembre, sobre la tributació dels jocs de sort, envit o atzar i s'estableix per a aquesta tributació el tipus de gravamen del 0%, desapareix per al 2002 la previsió per aquest concepte.

QUADRE I-124. RENDIMENTS PREVISTOS DELS TRIBUTS CEDITS, EXCEPTE L'IRPF (2001-2002)

Imposts directes	2001	2002	Variació	
	import			
	(en milers d'euros)			(%)
Impost general sobre successions i donacions	42.070,85	45.676,92	3.606,07	8,57
Impost general sobre el patrimoni	24.040,49	27.646,56	3.606,07	15,00
Impost sobre instal·lacions incidents en el medi ambient	19.833,40	—	-19.833,40	-100,00
Total	85.944,74	73.323,48	-12.621,26	-14,69

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-125. RECAPTACIÓ PREVISTA D'IMPOSTS INDIRECTES (2001-2002)

	2001	2002	Variació	
			import	(%)
	(en milers d'euros)			
Imp. sobre transmissions patrimonials	153.258,09	153.258,09	—	0,00
Imp. sobre actes jurídics documentats	61.303,23	61.303,23	—	0,00
Imp. sobre la plena i recàrrec sobre la taxa estatal del joc	1.803,04	—	-1.803,04	-100,00
Cànon de sanejament	33.055,66	36.060,73	3.005,07	9,09
Total	249.420,02	250.622,05	1.202,03	0,48

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

En matèria de taxes, prestacions patrimonials de caràcter públic i tributs propis de la hisenda de la comunitat autònoma es preveu l'actualització del tipus de quantia fixa d'acord amb el creixement de l'índex de preus al consum de l'any 2001.

Amb relació al capítol III, taxes i altres ingressos, tenint en compte que inclou els rendiments de les taxes del joc, la previsió realitzada suposa un increment del 6,60%. En part, aquest increment ve justificat per l'article 2 de la Llei 16/2000 esmentada, en la qual s'augmentaren els tipus tributaris i les quotes fixes de la taxa fiscal sobre els jocs de sort, envit o atzar, i les apostes.

Les dotacions del capítol IV, transferències corrents, globalment augmenten un 24,44%, creixement molt notable i que pràcticament en la totalitat es justifica sobre la base del nou sistema de finançament autonòmic. De manera resumida, aquest capítol considera les previsions

corresponents a la participació en els ingressos generals de l'Estat (PIE), que inclouen les relatives al finançament de les competències transferides de l'Institut de Migracions i Serveis Socials (IMSERSO), així com altres transferències de l'Estat i d'altres administracions públiques que, en general, tenen caràcter finalista. (Vegeu el quadre I-126.)

El capítol V, ingressos patrimonials, bàsicament conté les previsions dels ingressos corresponents a les bestretes i als préstecs que s'han concedit, als interessos de dipòsits, a les rendes de béns immobles i als productes de concessions i d'aprofitaments especials. La previsió d'aquests ingressos representa un increment del 10,70%, encara que en valor absolut representa només una quantitat lleugerament superior als 413 milers d'euros. La participació d'aquest capítol en el total d'ingressos significa únicament el 0,40%, participació pràcticament idèntica a la que tenia el 2001.

QUADRE I-126. TRANSFERÈNCIES CORRENTS PREVISTES (2001-2002)

	2001	2002	Variació	
			import	
	(en milers d'euros)			(%)
Finançament autonòmic, inclòs l'IMSERSO	442.514,59	554.077,03	111.562,44	25,21
Altres	17.124,11	17.894,41	770,30	4,50
Total	459.638,70	571.971,44	112.332,74	24,44

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

El capítol VII, transferències de capital, suposa un 4,31% del total dels ingressos prevists i essencialment conté les previsions corresponents a les aportacions de la Unió Europea pels diferents programes i actuacions cofinançades amb la comunitat autònoma, a més d'altres que procedeixen de l'Administració central i dels Fons Europeus d'Orientació i Garantia Agrària que gestiona la comunitat autònoma.

Les previsions d'ingressos per al capítol VIII, variació d'actius financers, corresponen al reintegrament dels préstecs que concedí l'extingit Patronat per a la Millora de l'Habitatge Rural, i representen un total de 117,98 milers d'euros, xifra un 57,8% superior a la de l'any 2001. De la mateixa manera que en l'exercici anterior, la participació que tenen en el total de previsió d'ingressos és molt poc important (0,02%).

En el capítol IX, variació de passius financers, per a l'exercici del 2002 es considera l'emissió de deute o la concertació de préstecs per un import total de 34,11 milions d'euros, import molt superior a la quantia de les despeses que es preveuen en concepte d'amortització (4,06 milions

d'euros), amb la qual cosa creix el nivell d'endeutament de la comunitat autònoma en 30,05 milions d'euros, que s'han de destinar a finançar despeses d'inversió.

12.1.1.3.2. Despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2002, com és habitual, es presenten en tres nivells d'agregació, corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica. En aquest apartat, però, només s'analitza la classificació econòmica de la partida de despeses.

La distribució econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la naturalesa econòmica, que distingeix entre operacions corrents (capítols I,II,III i IV) i operacions de capital (capítols VI,VII,VIII i IX).

A la vegada, els crèdits que es destinen a operacions corrents es desagreguen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes realitzades per la

mateixa Administració), les transferències de capital i les variacions d'actius i de passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic de 2002 és d'un total de 1.069,80 milions d'euros, la qual cosa suposa un 12,55% d'increment respecte de l'exercici precedent.

La distribució econòmica del pressupost de la comunitat autònoma per al 2002, així com la comparació amb la de l'exercici 2001, es detalla en el quadre I-127.

El conjunt de les operacions corrents, amb una dotació pressupostària de 710,07 milions d'euros, incrementa el 10,53% (67,65 milions d'euros en termes absoluts) en relació amb el 2001; així, evoluciona 2,02 punts per sota del creixement global del pressupost. Per contra, el conjunt de les operacions de capital augmenta un 16,77% (51,66 milions d'euros en termes absoluts), la qual cosa representa 4,22 punts per sobre del percentatge de creixement del total del pressupost.

Quant a la participació percentual respecte del total, les operacions corrents passen del 67,59% del 2001 a un 66,37% l'any 2002, mentre que les operacions de capital, amb una dotació de 359,73 milions d'euros, passen del 32,41% al 33,63% l'any 2002. S'estableix així, i amb relació als pressuposts del 2001, una redistribució que incrementa un 1,22% el conjunt de les operacions de capital, en detriment de les operacions corrents, la qual cosa constata l'esforç per contenir la despesa corrent, tot i que des que es varen assumir les competències en matèria d'educació universitària, aquesta des-

pesa i el creixement vegetatiu corresponent condicionen fortament el manteniment del nivell d'operacions de capital, més encara si tenim en compte que els escenaris de consolidació pressupostària que s'han signat amb el Govern central impedeixen recórrer a l'endeutament com a font de finançament d'aquest tipus d'operacions i, en general, del conjunt del pressupost.

Pel que fa a l'anàlisi individualitzada d'aquestes operacions corrents en l'àmbit del capítol I, creixen un 6,61%, 5,94 punts per sota de l'increment general. En aquest augment s'inclouen els purament vegetatius que deriven de l'increment retributiu que s'aplica al personal amb caràcter general d'acord amb el percentatge establert en el text de la llei de pressuposts, els que deriven del venciment de nous triennis i els increments retributius que deriven dels processos d'homologació del personal docent que s'han produït fins a la data. En termes de pes relatiu respecte del total, la participació d'aquestes operacions passa d'un 36,33% l'any 2001 a un 34,42% el 2002, de manera que se'n redueix en 1,91 punts la participació en el total del pressupost.

El capítol II, despeses en béns corrents i serveis, experimenta un creixement d'un 7,41%, que representa un creixement de 5,14 punts per sota del creixement global del pressupost. Quant a la participació percentual sobre el total, aquest capítol també minva el pes relatiu en 0,25 punts, en passar del 5,58% l'any 2001 a un 5,33% en el projecte de pressupost del 2002.

**QUADRE I-127. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2001-2002)**

Capítols	2001		2002		Variació		Valor relatiu	
	(en milers d'euros)		(en milers d'euros)		import	(%)	2001	2002
I	Despeses de personal	345.333,90	368.174,53	22.840,63	6,61	36,33	34,42	
II	Despeses corrents en béns i serveis	53.043,05	56.971,55	3.928,50	7,41	5,58	5,33	
III	Despeses financeres	26.886,40	32.601,37	5.714,97	21,26	2,83	3,05	
IV	Transferències corrents	217.156,39	252.326,42	35.170,03	16,20	22,85	23,59	
Total d'operacions corrents		642.419,74	710.073,87	67.654,13	10,53	67,59	66,37	
VI	Inversions reals	153.553,13	179.817,64	26.264,51	17,10	16,16	16,81	
VII	Transferències de capital	144.481,52	170.100,47	25.618,95	17,73	15,20	15,90	
Total de despeses no financeres		940.454,39	1.059.991,98	119.537,59	12,71	98,94	99,08	
VIII	Actius financers	5.980,76	5.753,73	-227,03	-3,80	0,63	0,54	
IX	Passius financers	4.056,83	4.056,83	0,00	0,00	0,43	0,38	
Total de despeses financeres		10.037,59	9.810,56	-227,03	-2,26	1,06	0,92	
Total d'operacions de capital		308.072,24	359.728,67	51.656,43	16,77	32,41	33,63	
Total		950.491,98	1.069.802,54	119.310,56	12,55	100,00	100,00	

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

La càrrega financera, capítol III, que deriva de les operacions d'endeutament de la comunitat autònoma, es manté al voltant del 3% del total del pressupost. Concretament, amb un increment en valor absolut del 21,26% respecte de l'exercici 2001, se situen en el 3,05%, amb una variació de 0,22 punts per sobre de la participació del 2001.

Quant al capítol IV, transferències corrents, es manté al voltant del 23%, i n'augmenta la participació relativa en 0,74 punts, amb la qual cosa se situa en el 23,59%. Les dotacions d'aquest capítol experimenten un increment del 16,20% respecte de l'exercici 2001. Cal esmentar que, per primera vegada, en el pressupost s'inclou en aquest capítol una partida destinada a un fons de cooperació municipal, que està dotada amb un import de 6,01 milions d'euros.

Amb relació a les operacions de capital, amb una dotació de 359,73 milions d'euros, l'increment és d'un 16,77%, amb la qual cosa se situen 4,22 punts per sobre del creixement global del pressupost. Concretament, la participació del conjunt de les operacions de capital respecte de l'import total del pressupost queda fixada en un 33,63%, 1,22 punts per sobre del que representava en el pressupost del 2001.

D'altra banda, pel que fa al capítol VI, inversions reals, es preveu un creixement del 17,10% en relació amb l'exercici 2001, amb la qual cosa el pes relatiu respecte del total passa del 16,16% al 16,81%, amb una variació positiva de 0,65 punts i amb un increment en termes absoluts de més de 26,26 milions d'euros.

Per a l'exercici 2002, la previsió de dotacions per a transferències de capital (capítol VII) representa un total de 170,10 milions d'euros, amb un augment del 17,73% respecte de la consignació de l'any anterior. En termes absoluts, l'increment total és de gairebé 25,62 milions d'euros. Si s'analitzen les dades conjuntes dels capítols VI i VII, resulta que aquests dos capítols, considerats conjuntament, creixen un 17,41%, 4,86 punts per sobre del creixement de l'import total del pressupost. Quant al pes relatiu respecte del total, l'any 2001 va ser d'un 31,36%, mentre que l'exercici 2002 representa un 32,71%, de manera que incrementa en 1,35 punts la participació en el total del pressupost.

En el capítol VIII, variació d'actius financers, se'n preveu una reducció del 3,80%, de manera que es passa d'una dotació de 5,98 milions d'euros l'any 2001 als 5,75 milions d'euros per al projecte del 2002. El pes relatiu queda així establert en el 0,54%, 0,09 punts per sota del que representava per a l'exercici del 2001.

La variació de passius financers (capítol IX), despeses relatives al pagament de l'amortització del deute emès i préstecs rebuts, es manté en 4,06 milions d'euros, i redueix així en 0,05 punts la participació en el total del pressupost, que queda fixada en el 0,38%.

12.1.1.4. Compte financer

El pressupost general (de l'Administració general, incloent-hi les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2002 (1.069,80 milions d'euros) representa el 5,78% del PIB balear a preus bàsics.³⁴

39. Dades d'acord amb l'estimació del PIB del 2002 que va fer la Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica (Conselleria d'Hisenda i Pressuposts).

L'estimació dels ingressos no financers (ingressos corrents i ingressos de capital) se situa en 1.035,52 milions d'euros, amb una variació respecte de l'any 2001 del 9,53%, mentre que l'estimació de despeses no financeres (despeses corrents més despeses de capital) és de 1.059,99 milions d'euros, de manera que incrementa un 12,71% en relació amb l'exercici anterior. El total de la despesa financera (despeses per variacions d'actius i de passius financers) es preveu de 9,81 milions d'euros.

L'estalvi per les operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arriba a la xifra de 279,34 milions d'euros, i suposa un augment del 16,32% respecte de l'any 2001, mentre que el dèficit per les operacions de capital (ingressos de capital menys despeses de capital) és de 303,81 milions d'euros, cosa que representa un 29,68% respecte de l'exercici anterior.

Contràriament a l'any 2001, l'any 2002 presenta una situació inicial de dèficit de caixa no financer (estalvi corrent menys dèficit per les operacions de capital) de 24,47 milions d'euros, per la qual cosa la dotació per finançar el dèficit de caixa no financer, que per a l'any anterior havia estat negativa, per a l'any 2002 es preveu que sigui del mateix valor que el dèficit esmentat (24,47 milions d'euros).

La despesa per operacions no financeres de capital assoleix la xifra de 349,92 milions d'euros, un 17,41% superior a la

de l'any anterior, i que equival a l'1,89% del PIB balear a preus bàsics. En termes de capacitat o de necessitat de finançament, la comunitat autònoma de les Illes Balears registra una necessitat de finançament (estalvi corrent menys despeses de capital) de 70,58 milions d'euros, equivalents al 0,38% del PIB balear a preus corrents.⁴⁰

L'endeutament brut (deute públic), l'any 2002, és de 36,54 milions d'euros, xifra a la qual s'han d'aplicar 4,06 milions d'euros en concepte d'amortització del deute (despeses per variació de passius financers). Així, l'endeutament net (endeutament brut menys amortització) per aquest any és de 32,48 milions d'euros, un 21,32% superior en relació amb l'exercici 2001.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent – endeutament net/despeses de capital) va passar del 71,6% de l'exercici anterior al 70,55% de l'any 2002, cosa que suposa que, tot i haver-se reduït respecte de l'any anterior, la nostra comunitat autònoma demostra una forta capacitat d'estalvi net.

La càrrega financera del deute públic (despeses financeres més despeses per variació de passius) en els pressuposts del 2002 es va situar en 32,60 milions d'euros de despesa financera i en 4,06 milions d'euros d'amortització del deute (despeses per variació de passius). La càrrega financera va assolir, doncs, la xifra de 36,66 milions d'euros, la qual cosa representa el 3,7% dels ingressos corrents pressupostats. (Vegeu el quadre I-128.)

40. Aquesta necessitat de finançament de la comunitat autònoma contrasta amb la capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques a les Balears. (Vegeu l'apartat 4.4.3)

**QUADRE I-128. PRESSUPOSTS GENERALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA
DE LES ILLES BALEARS: COMPTE FINANCER (2001-2002)**

Concepte	2001	2002 (en milers d'euros)	Variació	
			import	(%)
1. Ingressos corrents	882.564,11	989.411,53	106.847,42	12,11
Imposts directes	352.241,17	73.323,48	-278.917,69	-79,18
Imposts indirectes	249.420,02	250.622,08	1.202,06	0,48
Taxes, preus públics i altres ingressos	83.702,35	89.223,21	5.520,86	6,60
Transferències patrimonials	193.342,26	571.971,44	378.629,18	195,83
Ingressos patrimonials	3.858,31	4.271,32	413,01	10,70
2. Despesa corrent	642.419,74	710.073,87	67.654,13	10,53
Despeses de personal	345.333,89	368.174,53	22.840,64	6,61
Despeses corrents en béns i serveis	53.043,06	56.971,55	3.928,49	7,41
Despeses financeres	26.886,40	32.601,37	5.714,97	21,26
Transferències corrents	217.156,39	252.326,42	35.170,03	16,20
3. Estalvi corrent	240.144,37	279.337,66	39.193,29	16,32
4. Ingressos de capital	63.758,24	46.105,60	-17.652,64	-27,69
Alienació d'inversions reals	0,01	0,01	0,00	0,00
Transferències de capital	63.758,23	46.105,59	-17.652,64	-27,69
5. Despeses de capital	298.034,64	349.918,11	51.883,47	17,41
Inversions reals	153.553,13	179.817,64	26.264,51	17,10
Transferències de capital	144.481,51	170.100,47	25.618,96	17,73
6. Dèficit previsible de caixa no financer	5.867,97	-24.474,85	-30.342,82	-517,09
7. Variació neta d'actius financers	-5.867,98	-5.575,75	292,23	-4,98
Ingressos per variació d'actius	112,78	177,98	65,20	57,81
Despeses per variació d'actius	5.980,76	5.753,73	-227,03	-3,80
8. Variació neta de passius financers	0,00	30.050,61	30.050,61	100,00
Ingressos per variació de passius	4.056,83	34.107,44	30.050,61	740,74
Despeses per variació de passius	4.056,83	4.056,83	0,00	0,00
9. Finançament de dèficit de caixa no financer	-5.867,98	24.474,86	30.342,84	-517,09

Fonts: INE.

12.1.1.5. Deute acumulat

El deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2002, d'acord amb l'avanç del Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), va ser de 466 milions d'euros (77.535 milions de pessetes), un 25,6% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa 1,12% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles.

El nivell d'endeutament per habitant va augmentar en relació amb l'exercici precedent, ja que l'any 2002 va ser de 508,20 euros, mentre que l'any 2001 havia estat de 422,25 euros, amb una variació del 20,35%. (Vegeu el quadre I-129.)

12.1.2. ELS CONSELLS INSULARS

En aquest apartat s'analitzen els pressuposts dels consells insulars de forma agregada i desagregada per illes.

12.1.2.1. Anàlisi pressupostària

El pressupost agregat dels tres consells insulars l'any 2002 experimentà un increment del 17,82% en relació amb l'exercici precedent, i supera la barrera dels 200 milions d'euros (212,6 milions d'euros). Aquest creixement, que duplica el ritme de creixement de l'any anterior, es concentra, pel que fa a la despesa, en les operacions de capital i especialment en el capítol 6, d'inversions reals, mentre que pel que fa als ingressos són les transferències d'altres administracions que, conjuntament amb el recurs de l'endeutament, han finançat

l'augment d'inversions esmentat, com s'observa en el quadre I-130.

En l'estat d'ingressos s'observa que el creixement relatiu de les operacions de capital (29,75%) duplica el creixement de les operacions corrents (14,31%), encara que en valors absoluts el creixement més rellevant (3,2 milions d'euros) es concentra en el capítol 4, de transferències corrents.

Quant a l'estat de la despesa, destaca l'augment de les inversions reals (89,5%) i del capítol 2, de compra de béns corrents i de serveis (19,21%), la qual cosa, d'una banda, representa un esforç inversor important dels consells insulars i, de l'altra, una dinamització major de les competències assumides i la consolidació dels ens insulars com a gestors.

Des del punt de vista financer, destaca l'augment del capítol 9, amb la consignació que preveu la devolució de l'endeutament, mentre que disminueix la despesa per interessos (capítol 3), contradicció només aparent ja que respon a la disminució progressiva del tipus vigent en el mercat financer.

Comparativament, el Consell Insular de Menorca és el que té un increment relatiu més important, al voltant del 30%, i destaca en les despeses l'augment de les inversions reals (192,82%), mentre que en l'estat d'ingressos són les transferències corrents la font de finançament principal, tant en valors absoluts com en creixement (75,33%). (Vegeu el quadre I-131.)

QUADRE I-129. DEUTE DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES. VALORS ABSOLUTS I RÀTIO DEUTE/HABITANT. (2000-2002)¹

	2000		2001		2002	
	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ² (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ³ (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ⁴ (en €)
Andalusia	6.894	939,23	7.113	960,70	7.110	950,73
Aragó	923	775,69	935	779,33	1.084	890,34
Astúries	605	561,97	653	607,26	817	760,73
Balears	360	425,72	371	422,25	466	508,20
Canàries	844	491,76	919	515,90	850	461,02
Cantàbria	227	427,37	259	481,77	272	501,59
Castella-la Manxa	603	347,70	595	339,02	784	439,95
Castella i Lleó	1.086	438,06	1.260	508,18	1.340	540,24
Catalunya	9.415	1.503,51	9.644	1.516,03	9.568	1.470,54
Extremadura	613	573,21	710	661,46	782	728,76
Galícia	3.019	1.105,09	3.080	1.127,00	3.141	1.147,45
La Rioja	140	529,95	156	576,92	148	525,54
Madrid	4.710	904,83	6.916	1.287,31	6.043	1.093,33
Múrcia	598	520,30	687	577,13	684	557,46
Navarra	648	1.191,71	646	1.161,32	643	1.128,81
País Basc	1.734	826,27	1.243	591,49	984	466,73
València	5.877	1.426,20	6.520	1.551,42	6.875	1.588,97
Total	38.296	945,59	41.707	1.014,35	41.591	994,10

1. Dades corresponents al quart trimestre de cada any. Per cada CA, s'hi inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats de l'àmbit de la CA, i els ens de dret públic i les societats públiques dependents de la CA, que es classifiquen com a administracions públiques.

2. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2000.

3. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2001.

4. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2002.

Fons: Banc d'Espanya i Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE I-130. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	1.042.000	1.074.000	6.454.870,01
II Imposts indirectes			3,07%
III Taxes i altres ingressos	1.575.050	1.631.986	9.808.431,28
IV Transferències corrents	20.146.468	23.349.210	140.331.575,46
V Ingressos patrimonials	438.992	467.163	2.807.704,36
Operacions corrents	23.202.510	26.522.358	159.402.581,11
VI Inversions reals			14,31%
VII Transferències de capital	3.303.243	3.865.468	23.231.931,08
VIII Variació d'actius financers	65.000	60.000	360.609,06
IX Variació de passius financers	3.459.443	4.933.653	29.651.849,62
Operacions de capital	6.827.686	8.859.121	53.244.389,76
Total d'ingressos	30.030.196	35.381.479	212.646.970,87
DESPESES			17,82%
I Remuneració de personal	9.732.254	10.704.149	64.333.233,08
II Compra de béns i serveis	5.616.206	6.695.014	40.237.844,74
III Interessos	679.503	534.547	3.212.689,36
IV Transferències corrents	5.097.404	4.856.880	29.190.438,32
Operacions corrents	21.125.367	22.790.590	136.974.205,50
VI Inversions reals	4.070.205	7.713.239	46.357.500,36
VII Transferències de capital	3.466.715	3.362.396	20.208.408,98
VIII Variació d'actius financers	65.000		-3,01%
IX Variació de passius financers	1.302.969	1.455.253	8.746.248,77
Operacions de capital	8.904.889	12.590.889	75.672.765,37
Total de despeses	30.030.256	35.381.479	212.646.970,87
			17,82%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

QUADRE I-131. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MALLORCA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	875.000	900.000	5.409.108,95
II Imposts indirectes			2,86%
III Taxes i altres ingressos	879.797	805.636	4.841.968,66
IV Transferències corrents	12.717.795	13.618.362	81.848.005,93
V Ingressos patrimonials	387.782	403.825	2.427.040,04
Operacions corrents	14.860.374	15.727.824	94.526.123,58
VI Inversions reals			5,84%
VII Transferències de capital	2.011.830	2.275.061	13.673.390,63
VIII Variació d'actius financers	25.000	20.000	120.204,22
IX Variació de passius financers	2.375.000	3.946.894	23.721.313,56
Operacions de capital	4.411.830	6.241.956	37.514.908,41
Total	19.272.204	21.969.779	132.041.031,99
DESPESES			
I Remuneració de personal	6.365.221	6.756.471	40.607.206,04
II Compra de béns i serveis	3.313.314	4.151.180	24.949.095,69
III Interessos	474.309	438.277	2.634.100,70
IV Transferències corrents	3.468.298	2.908.654	17.481.360,22
Operacions corrents	13.621.142	14.254.582	85.671.762,65
VI Inversions reals	2.342.159	4.485.392	26.957.747,86
VII Transferències de capital	2.147.010	1.969.269	11.835.542,50
VIII Variació d'actius financers	25.000	20.000	120.202,42
IX Variació de passius financers	1.136.893	1.240.537	7.455.776,56
Operacions de capital	5.651.062	7.715.197	46.369.269,34
Total	19.272.204	21.969.779	132.041.031,99
			14,00%

continua

QUADRE I-131. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MENORCA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	80.000	522.880,53	8,75%
II Imposts indirectes			
III Taxes i altres ingressos	158.301	1.253.883,96	31,79%
IV Transferències corrents	2.563.586	27.013.556,93	75,33%
V Ingressos patrimonials	11.850	77.230,06	8,44%
Operacions corrents	2.813.737	28.867.551,48	70,70%
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	1.485.991	5.644.061,50	-36,80%
VIII Variació d'actius financers	40.000	240.404,84	
IX Variació de passius financers	529.595	3.526.487,64	10,79%
Operacions de capital	2.055.586	9.410.953,98	-23,82%
Total	4.869.323	38.278.505,46	30,80%
DESPESES			
I Remuneració de personal	1.525.099	10340218,27	12,81%
II Compra de béns i serveis	909.760	6043551,32	10,53%
III Interessos	88.018	527617,29	-0,26%
IV Transferències corrents	960.527	6282566,18	8,83%
Operacions corrents	3.483.404	23193953,06	10,79%
VI Inversions reals	531.700	9357300,66	192,82%
VII Transferències de capital	683.705	4196374,7	2,12%
VIII Variació d'actius financers	40.000	240404,84	0,00%
IX Variació de passius financers	166.076	1290472,2	29,29%
Operacions de capital	1.421.481	15084552,4	76,57%
Total	4.904.885	38278505,46	29,85%

continua

QUADRE I-131. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. EIVISSA I FORMENTERA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)		(en euros)
	2001		
INGRESSOS			
I Imposts directes	87.000	87.000	522.880,53
II Imposts indirectes			
III Taxes i altres ingressos	508.732	617.721	3.712.578,66
IV Transferències corrents	4.032.036	5.236.170	31.470.012,60
V Ingressos patrimonials	39.460	50.487	303.434,26
Operacions corrents	4.667.228	5.991.378	36.008.906,05
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	665.835	651.314	3.914.478,95
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers	520.104	400.000	2.404.048,42
Operacions de capital	1.185.939	1.051.314	6.318.527,37
Total	5.853.167	7.042.692	42.327.433,42
DESPESES			
I Remuneració de personal	1.841.934	2.227.211	13.385.808,77
II Compra de béns i serveis	1.393.132	1.538.271	9.245.197,73
III Interessos	117.176	8.481	50.971,37
IV Transferències corrents	668.579	902.896	5.426.511,92
Operacions corrents	4.020.821	4.676.859	28.108.489,79
VI Inversions reals	1.196.346	1.670.923	10.042.451,84
VII Transferències de capital	636.000	694.910	4.176.491,78
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers		0	0,01
Operacions de capital	1.832.346	2.365.833	14.218.943,63
Total	5.853.167	7.042.692	42.327.433,42

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

D'altra banda, el Consell Insular de Mallorca presenta també una evolució netament inversora (91,55% d'increment), si bé en aquest cas és la variació dels passius financers, amb un creixement del 66,16%, la font de finançament principal del creixement esmentat.

Quant al Consell Insular d'Eivissa i Formentera, l'evolució del pressupost (20,32%) es reparteix de manera més equilibrada, i en destaca la disminució del ritme d'endeutament (-23,09%), encara que no es rebaixa l'endeutament net, ja que no es consigna la devolució del deute en el capítol 9 de despeses.

12.1.2.2. Compte financer

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2002 representa l'1,23% del PIB a preus de mercat (preus corrents) de les Illes Balears, mentre que en l'exercici precedent el conjunt de les administracions insulars representava, pressupostàriament, l'1,1% del PIB balear del 2001.

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) va créixer fins a superar els 30 mil milions de pessetes (182,63 milions d'euros), la qual cosa representa un increment del 14,64%, mentre que en l'apartat de despeses el conjunt de les despeses corrents més les inversions, tant directes (capítol 6) com indirectes (capítol 7), assoliren els 33,9 milers de milions de pessetes (203,9 milions d'euros), és a dir, un augment absolut de 31,6 milions d'euros (el 18,36%).

La previsió per a la variació d'actius i de passius financers en conjunt es fixà en 1.455 milions de pessetes (8,75 milions d'euros), als quals s'hauria d'afegir la càrrega financera ordinària del capítol 3 de despeses (3,21 milions d'euros), amb la qual cosa la càrrega financera real de l'exercici 2002 es preveu d'11,96 milions d'euros, la qual cosa representa el 5,62% del total del pressupost de despeses (7,5% dels ingressos corrents).

L'estalvi per les operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arribà als 22,4 milions d'euros, enfront dels 12,5 del 2001, mentre que el dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) assolí els 43,3 milions d'euros, enfront dels 25,4 de l'exercici precedent, cosa que posa de manifest la tendència a consolidar el desplaçament del pressupost corrent per finançar inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals) és de 66,6 milions d'euros, un terç del total pressupost de despeses, i representa un 0,38% respecte del PIB de les Illes Balears per a l'exercici 2002.

En termes de capacitat o de necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent), el pressupost agregat dels ens insulars per al 2002 registra una necessitat de finançament de 44,17 milions d'euros (11,36 més que el 2001), i representa un 0,25% del PIB del 2002.

D'aquests 44,17 milions de necessitat de finançament, 23,2 es financen amb ingressos que procedeixen d'altres administracions (transferències de capital), i la resta, mitjançant fonts alienes de finançament (deute).

L'endeutament brut (deute públic) per al conjunt dels ens insulars arribà als 29,65 milions d'euros, 8,75 dels quals es dedicaren a amortitzar el deute preexistent; així, l'endeutament net de l'exercici fou de 20,9 milions d'euros, la qual cosa representa un 9,8% de la quantitat total dels pressuposts, i gairebé un terç del que es destinà a inversions.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net/despeses no financeres de capital) passà a presentar un valor positiu l'any 2002, i es va situar en el 2,25%.

12.1.3. ELS AJUNTAMENTS

En aquest apartat analitzam els pressuposts consolidats dels ajuntaments de les Illes Balears i, per separat, els de l'Ajuntament de Palma i els de l'Ajuntament de Calvià.

12.1.3.1. Anàlisi pressupostària

El conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears presenten uns pressuposts equilibrats, encara que no tots estan anivellats, amb unes diferències no significatives, i respecten el principi del no-dèficit inicial.

La suma total dels ingressos per a l'exercici de 2002 és de 790,47 milions d'euros,

la qual cosa representa un increment del 8,31% en relació amb l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-132.)

El pressupost agregat dels municipis presenta en conjunt un dèficit inicial no financer de 16,75 milions d'euros (inferior als 19,88 de l'exercici 2001), mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos torna a ser positiu (amb un superàvit de 0,78 milions d'euros), després de l'impasse deficitari del 2001.

Quant als ajuntaments més importants (els que tenen un pressupost superior als 12 milions d'euros), s'observa clarament que els municipis de Palma i de Calvià són els que disposen d'un pressupost major, que supera en ambdós casos els 100 milions d'euros.

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 224 milions d'euros presenta un increment de l'1,05% que no arriba a cobrir la pujada de l'índex de preus de consum de 2001, mentre que el cas de Calvià és notòriament diferent, amb un increment del 24,07% en relació amb l'exercici precedent i supera així la barreira pressupostària dels 100 milions. (Vegeu el quadre I-133.)

12.1.3.2. Compte financer

El conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears manegen un pressupost per a l'exercici 2002 equivalent al 4,58% del PIB balear (segons la primera estimació de l'Institut Nacional d'Estadística), mentre que l'any anterior el conjunt de la despesa municipal en representava el 4,01%.

QUADRE I-132. PRESSUPOSTS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)		(en euros)
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		
	2002		
	(en milers de pessetes)		
	(en euros)		

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears, dades provisionals.

**QUADRE I-133. PRESSUPOSTS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS.
(2001-2002)**

	2001	2002	Var. 01/02	
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(en euros)	(%)
Alcúdia	2.949.321	3.338.550	20.065.088,00	13,20%
Calvià	15.331.286	19.021.634	114.322.322,00	24,07%
Inca	2.185.739	2.276.136	13.679.854,27	4,14%
Llucmajor	4.394.949	4.454.594	26.772.651,00	1,36%
Manacor	4.290.342	4.577.921	27.513.861,51	6,70%
Marratxí	3.030.350	3.040.704	18.275.000,00	0,34%
Palma	36.890.000	37.277.276	224.040.941,00	1,05%
Pollença	2.400.000	2.545.706	15.300.000,00	6,07%
Santa Margalida	1.436.031	2.009.104	12.074.955,69	39,91%
Sóller	2.206.581	2.129.308	12.797.398,78	-3,50%
Resta	23.959.850	25.023.126	150.392.015,58	4,44%
Mallorca	99.074.449	105.694.059	635.234.087,83	6,68%
Ciutadella	3.392.086	3.343.500	20.094.839,71	-1,43%
Maó	3.421.017	4.236.600	25.462.479,55	23,84%
Resta	4.442.784	4.820.434	28.971.389,21	8,50%
Menorca	11.255.887	12.400.534	74.528.708,47	10,17%
Eivissa	4.619.105	5.247.440	31.537.752,16	13,60%
Santa Eulària des Riu	2.107.400	2.517.533	15.130.678,00	19,46%
Sant Josep de sa Talaia	1.629.429	2.072.277	12.454.638,39	27,18%
Resta	4.374.946	5.663.725	34.039.671,66	29,46%
Eivissa-Formentera	11.101.451	13.428.698	80.708.101,82	20,96%
Total	121.431.787	131.523.291	790.470.898,12	8,31%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears, dades provisionals.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital no financers) se situaren en els 728,47 milions d'euros, amb un increment del 7,23% en relació amb l'exercici precedent, mentre que les despeses no financeres (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) assoliren els 747,03 milions d'euros, 47,5

més que el 2001 (un 7,78% d'increment). El total de la despesa financera per variació d'actius i de passius financers es pressupostà en 45,3 milions d'euros (30,24 el 2001), la qual cosa representa un increment significatiu, en especial en la variació dels passius financers (amortització de deute), la variació anual dels quals presenta un increment del 52,2%.

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) fou de 69,24 milions (78,16 milions el 2001), mentre que el dèficit per operacions de capital no financeres arribà als 85,97 milions d'euros, lleugerament per sota dels 98,04 milions d'euros de dèficit del 2001.

De la mateixa manera que els exercicis precedents, el pressupost del 2002 presenta una situació de dèficit de caixa no financer (l'estalvi financer corrent — 69,24 milions d'euros— no és suficient per cobrir el dèficit de les operacions de capital no financeres, 81,97 milions d'euros), i quedà fixat en 12,73 milions d'euros, dèficit que es cobreix amb escreix mitjançant la variació neta de les operacions financeres: 16,75 milions d'euros.

La despesa en operacions no financeres de capital fou de 168,8 milions d'euros, pràcticament la mateixa quantitat que en l'exercici anterior, i es manté al voltant de l'1% del PIB balear.

En termes de necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registren una necessitat de finançament (despeses no financeres de capital menys estalvi corrent) de 100 milions d'euros, la qual cosa representa un 0,57 del PIB balear del 2002.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia, bruta) per al conjunt dels ajuntaments fou de 60 milions d'euros, 43,4 dels quals es destinaren a amortitzar el deute anterior, per la qual cosa l'augment

anual net de l'endeutament municipal es manté al voltant de 16,5 milions d'euros, com en l'exercici precedent.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net / despeses no financeres de capital) disminueix des del 37% dels exercicis precedents al 31% del 2002.

La càrrega financera del deute públic (anualitat per amortització més interessos) en els pressuposts del 2002 se situà per al conjunt dels ajuntaments en els 61 milions d'euros, enfront dels 48 de l'exercici anterior, i arriba ja al 9,4% dels ingressos corrents.

12.1.3.3. Ajuntament de Palma

Per a l'exercici de 2002 l'Ajuntament de Palma presentà uns pressuposts consolidats amb els organismes autònoms, anivellats i equilibrats, per import de 224 milions d'euros, 216,5 dels quals corresponen a la corporació; 24,6, als organismes autònoms, i 17,1, a transferències internes que són objecte d'eliminació en el procés de consolidació. (Vegeu el quadre I-134.)

La variació en relació amb l'exercici precedent és pràcticament inapreciable, després de dos exercicis de creixement elevat; així l'any 2002 l'augment ni tan sols cobrí l'augment de l'IPC, ja que fou de l'1,05% (enfront del 9,86% del 2000 i del 16,92% del 2001), i es concentra aquest augment pressupostari en els organismes autònoms, ja que el pressupost de la corporació presenta una variació negativa (-2,33%) de 862 milions de pessetes en relació amb el 2001.

QUADRE I-134. PRESSUPOSTS CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE PALMA I DELS ORGANISMES AUTÒNOMS. (2001-2002)

	2001	2002	Var. 01/02
	(en milers de pessetes)	(en euros)	(%)
INGRESSOS			
I Imposts directes	14.559.908	16.459.200	98.921.783,84
II Imposts indirectes	2.137.171	995.210	5.981.332,57
III Taxes i altres ingressos	7.794.193	7.583.509	45.577.807,91
IV Transferències corrents	8.111.552	9.238.762	55.526.079,59
V Ingressos patrimonials	287.468	836.480	5.027.345,80
Operacions corrents	32.890.292	35.113.161	211.034.349,71
VI Alienació d'inversions reals	347.528	870.000	5.228.805,31
VII Transferències de capital	3.527.180	1.138.915	6.845.016,01
VIII Variació d'actius financers	125.000	155.200	932.769,97
IX Variació de passius financers			
Operacions de capital	3.999.708	2.164.115	13.006.591,29
Total d'ingressos	36.890.000	37.277.276	224.040.941,00
DESPESES			
I Remuneració de personal	11.783.883	14.137.649	84.968.980,58
II Béns corrents i serveis	10.384.907	13.308.131	79.983.479,06
III Interessos	1.197.174	1.080.540	6.494.175,56
IV Transferències corrents	6.712.900	3.698.856	22.230.573,23
Operacions corrents	30.078.864	32.225.176	193.677.208,43
VI Inversions reals	6.047.819	3.130.490	18.814.623,87
VII Transferències de capital	534.360	676.397	4.065.230,25
VIII Variació d'actius financers	125.000	155.200	932.769,97
IX Variació de passius financers	103.957	1.090.013	6.551.108,48
Operacions de capital	6.811.136	5.052.100	30.363.732,57
Total de despeses	36.890.000	37.277.276	224.040.941,00

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

Si se consolidassin a més les empreses públiques, el pressupost assoliria els 355,8 milions d'ingressos, però en aquest cas els estats pressupostaris no serien comparables, pel que fa a efectes metodològics, i malgrat la rellevància, es prescindeix del sector privat municipal.

En l'estat de despeses destaca l'increment (948,5%) del capítol 9, de variació de passius financers (amortització de deute), qüestió que contrasta, a més, amb l'absència d'endeutament nou (previsió zero en el capítol 9 d'ingressos), la qual cosa representa un sanejament significatiu de l'estructura financera municipal.

A sensu contrari les transferències corrents i les inversions reals presenten disminucions entre el 45 i el 50% en relació amb l'exercici precedent.

Quant als ingressos, hem de ressaltar que ha disminuït la previsió d'ingressos per impostos indirectes, amb una baixada del 53,4% en la previsió i en les transferències de capital (-67,7%); en ambdós casos, la causa principal és que es preveia una activitat urbanística menor (impost sobre construccions i convenis urbanístics, respectivament) a causa dels efectes de la moratòria urbanística sobre l'activitat constructora (descens d'activitat que posteriorment no es confirmà), a més del fet d'aplicar als exercicis anteriors impostos sobre obres públiques rellevants (l'ampliació de l'aeroport, la construcció de Hospital de Son Llätzer...).

El superàvit no financer previst inicialment és de 6,5 milions d'euros (un 3% del pressupost consolidat), i suposa una consignació pressupostària gairebé deu vegades

superior a la de l'exercici precedent, la qual cosa representa un factor important de sanejament financer.

12.1.3.4. Ajuntament de Calvià

El pressupost inicial consolidat de l'Ajuntament de Calvià per al 2002 fou de 114,3 milions d'euros, un 24,07% més que el de l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-135.)

El pressupost consolidat a efectes de comparar-lo amb el de l'exercici precedent inclou en l'estat consolidat, a més del pressupost propi (105 milions d'euros), el de la Fundació Municipal d'Escoles Infantils (Escoletes), amb 1,8 milions d'euros, el de la Llar d'Ancians (1,45 milions d'euros), i el de l'empresa CALVIÀ 2000 (29,9 milions d'euros).

En l'estat d'ingressos destaca, tant en els valors absoluts com en la variació relativa, l'increment dels capítols 6 (alienació d'inversions reals) i 7 (transferències de capital), la variació dels quals en relació amb l'exercici precedent (1557,98% i 887,41%, respectivament) és motivada per l'actuació municipal en matèria de promoció pública de l'habitatge social.

En l'estat de despeses destaca el fort increment de les operacions de capital (70,08%), tant en les inversions directes —que arriben als 22,9 milions d'euros— com en les transferències de capital (382,96%), al mateix temps que es consignen més de 16 milions per a la variació de passius financers, tot això en el marc dels programes de desenvolupament de l'habitatge social que s'han dut a terme.

QUADRE I-135. PRESSUPOSTS CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE CALVIÀ (2001-2002)

	2001	2002		Var. 01/02
	(en milers de pessetes)			(en euros)
	(%)			
INGRESSOS				
I Imposts directes	5.446.150	5.238.663	31.485.000,00	-3,81%
II Imposts indirectes	600.300	500.289	3.006.800,00	-16,66%
III Taxes i altres ingressos	4.515.649	5.029.993	30.230.864,00	11,39%
IV Transferències corrents	1.885.859	2.022.575	12.155.923,00	7,25%
V Ingressos patrimonials	393.276	501.639	3.014.913,00	27,55%
Operacions corrents	12.841.234	13.293.160	79.893.500,00	3,52%
VI Alienació d'inversions reals	150.000	2.486.963	14.946.950,00	1557,98%
VII Transferències de capital	74.156	732.223	4.400.751,00	887,41%
VIII Variació d'actius financers	43.366	43.431	261.023,00	0,15%
IX Variació de passius financers	2.222.530	2.465.857	14.820.098,00	10,95%
Operacions de capital	2.490.052	5.728.474	34.428.822,00	130,05%
Total d'ingressos	15.331.286	19.021.634	114.322.322,00	24,07%
DESPESES				
I Remuneració de personal	4.817.981	5.119.541	30.769.064,00	6,26%
II Béns corrents i serveis	4.815.397	5.609.473	33.713.611,00	16,49%
III Interessos	444.268	372.458	2.238.519,00	-16,16%
IV Transferències corrents	1.315.099	1.221.642	7.342.219,00	-7,11%
Operacions corrents	11.392.745	12.323.115	74.063.412,00	8,17%
VI Inversions reals	2.580.530	3.804.584	22.866.013,00	47,43%
VII Transferències de capital	31.351	151.411	910.000,00	382,96%
VIII Variació d'actius financers	70.951	59.146	355.477,00	-16,64%
IX Variació de passius financers	1.255.709	2.683.377	16.127.420,00	113,69%
Operacions de capital	3.938.541	6.698.519	40.258.910,00	70,08%
Total de despeses	15.331.286	19.021.634	114.322.322,00	24,07%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears.

Pel que fa a les despeses corrents, l'increment de la dotació per a compra de béns i serveis (despeses de funcionament dels serveis, excloent-ne els de personal) és del 16,49%, mentre que disminueixen la previsió per al pagament d'interessos (gràcies a la baixada de tipus) i les transferències corrents (al mateix temps que augmenten les transferències de capital).

Per a l'exercici 2002 el superàvit no financer inicial fou d'1,4 milions d'euros, mentre que el superàvit no financer per pressupost corrent era de 5,83 milions d'euros, enfront dels 8,71 del 2001, i el superàvit no financer per pressupost corrent sense càrrega d'interessos arribava als 8 milions d'euros.

12.1.4. LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES BALEARS

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears el 2002 assoleix els 1.855,4 milions d'euros, un 0,47% per sobre del que es va recaptar durant els dotze mesos del 2001, la qual cosa contrasta amb la disminució de gairebé un 14% en la recaptació en l'àmbit nacional pels mateixos conceptes. (Vegeu el quadre I-136.)

Quant als impostos directes, destaca l'augment de la recaptació per l'impost de renda de les persones físiques (8,63%), enfront de la disminució de la recaptació pel que fa a l'impost de societats (-6,89%), de manera que en conjunt els impostos directes queden

amb un increment global del 3,66% (gairebé un punt per sota de l'augment dels preus a les Balears en el moment de tancar el 2002, en què l'IPC se situà en el 4,5%).

La recaptació dels impostos indirectes presenta un balanç interanual amb una disminució del 8,59%, i destaca com a indicador de l'activitat econòmica l'evolució de la recaptació de l'impost sobre el valor afegit (-3,75%), especialment a causa que l'IVA representa més del 80% de la recaptació de tots els impostos indirectes.

Els ingressos per taxes, per recàrrecs, per sancions, etc. (capítol III), presenten un balanç recaptatori negatiu, i en especial la taxa del joc (residual després que se cedís a la comunitat autònoma de les Illes Balears).

12.2

EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC

El nou model de finançament autonòmic fou aprovat en el Consell de Política Fiscal i Financera de 27 de juliol de 2001, i en els consells posteriors respectius dels dies 16 i 22 de novembre de 2001. Es configura mitjançant tres trams o subsistemes de finançament: un tram corresponent a les competències comunes, un tram relatiu al finançament de la sanitat, i un tram corresponent a la matèria de serveis socials (abans, IMSERSO).

QUADRE I-136. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS. (2001-2002)

	(en milions de pessetes)		(en milers d'euros)		Var. 01/02	Nacional var. 01/02
	2001	2002	2001	2002	(%)	(%)
Imp. sobre la renda de les persones físiques	149.063	161.921	895.885	973.165	8,63%	-10,66%
Imp. de societats	71.331	66.417	428.705	399.175	-6,89%	24,52%
Resta del capítol I	5.934	6.284	35.667	37.766	5,88%	755,77%
Capítol I: impostos directes	226.328	234.622	1.360.257	1.410.106	3,66%	0,38%
Imp. sobre el valor afegit	62.214	59.882	373.913	359.899	-3,75%	-25,79%
Imp. especials	8.178	2.873	49.150	17.265	-64,87%	-37,36%
Renda de duanes	167	205	1.006	1.234	22,66%	-3,12%
Resta del capítol II	8.229	9.060	49.455	54.449	10,10%	-53,18%
Capítol II: impostos indirectes	78.788	72.020	473.524	432.847	-8,59%	-28,33%
Taxa sobre el joc	6	-16	38	-98	-357,89%	-95,85%
Altres ingressos	2.149	2.056	12.916	12.354	-4,35%	-3,13%
Capítol III: taxes i altres ingressos	2.155	2.072	12.954	12.452	-3,88%	-21,65%
Total d'ingressos tributaris	307.271	308.713	1.846.735	1.855.405	0,47%	-13,99%

Fonts: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna).

En primer lloc, s'estableix una xifra de referència o de partida del sistema per a cadascun dels trams considerats. Aquesta xifra es calcula sobre la base d'unes variables socioeconòmiques: la població de dret, la superfície, la dispersió, la insularitat, la densitat de la població, la renda relativa, la població protegida en matèria sanitària o la població major de 65 anys. Tot seguit, la xifra es concreta en l'equivalent de la recaptació dels tributs que se cedeixen, i també en la mesura que la capacitat fiscal que se cedeix no sigui suficient per compensar la xifra de referència, i s'atribueix una transferència del pressupost general de l'Estat que s'anomena fons de suficiència, que de fet és l'equivalent de la participació anterior en els ingressos de l'Estat; tot això, pel que fa a l'any base de 1999, que és el darrer liquidat. En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, atès que la capacitat fiscal és superior a la xifra de referència, el fons de suficiència té signe negatiu (a l'igual de la comunitat autònoma de Madrid).

El sistema, així mateix, és el marc pel qual l'Estat cedeix a les comunitats autònomes una determinada capacitat de gestió i una capacitat normativa, que no obstant això és variable segons la naturalesa de la cessió i segons les característiques de cada impost.

Així mateix, s'aprofundeix en la cooperació entre les comunitats autònomes i l'Agència Estatal d'Administració Tributària.

Més concretament, els resultats fonamentals del sistema aprovat foren els següents:

- S'incrementa la xifra global de referència o de partida, també cone-

guda com a restricció financera inicial. Aquest ha estat un avenç substancial del procés negociador, atès que en un principi es va tendir a partir dels resultats del sistema vigent sense la intenció d'introduir-hi cap millora financera rellevant. Concretament, l'augment és de 24.081 milions de pessetes.

- S'ha reconegut tant la importància de la població com a element central del nou sistema com el vertader valor que té. En efecte, la població es pondera el 94%, i el valor és el darrer que ha donat a conèixer l'Institut Nacional d'Estadística, que correspon al 1999. Convé recordar que en el model vigent la població està fixada en els valors de l'any 1988.
- Se cedeix el rendiment de les figures tributàries següents:
 - El 33% de l'impost sobre la renda de les persones físiques
 - El 35% de l'impost sobre el valor afegit
 - El 40% de l'impost sobre la cervesa
 - El 40% sobre l'impost d'alcohols i begudes derivades
 - El 100% de l'impost sobre l'electricitat
 - El 100% de l'impost especial sobre determinats mitjans de transport
 - El 100% del nou impost minorista sobre els hidrocarburs

És important assenyalar que, no obstant això, la cessió de l'IVA i dels impostos especials es va condicionar assumir la competència en matèria sanitària.

- Així mateix, se cedeix capacitat normativa a les comunitats autònomes en el tram del 33% esmentat, així com en els impostos clàssics ja cedits (transmissions patrimonials, actes jurídics documentats, successions i donacions, patrimoni), amb determinades limitacions. D'altra banda, en el cas de l'impost de successions i donacions i en el de l'impost de transmissions patrimonials i actes jurídics documentats, les competències actuals de les comunitats autònomes en matèria de gestió i de liquidació ja no s'han d'exercir «per delegació» de l'Estat, sinó que les comunitats tenen capacitat plena de regulació en aquesta matèria. A més, se cedeix certa capacitat normativa quant a l'impost especial sobre determinats mitjans de transport, i en el cas del nou impost minorista sobre els hidrocarburs es preveu que hi hagi un tram autònom.
- S'acordà també la participació major de les comunitats autònomes en l'Agència Estatal d'Administració Tributària.
- També es va acordar reformar els tribunsals economicoadministratius mitjançant el fet d'incorporar-hi funcionaris de les comunitats autònomes en qualitat de vocals o de ponents.
- En l'àmbit del finançament de la sanitat, es crea un fons de desplaçats i un

mecanisme de compensació entre les comunitats autònomes, de finançament estatal, que ha de permetre una coordinació adequada per compensar els costos que suposa aquest fenomen.

Com a valoració general, la capacitat fiscal major de la comunitat autònoma per comparació a la resta d'Espanya, i particularment l'elasticitat i la sensibilitat majors dels impostos esmentats en relació amb l'evolució de l'economia, permet preveure raonablement que les perspectives d'evolució per als pròxims anys són fonamentalment molt més favorables si les Balears formen part del sistema que si en queden fora.

Malgrat que el procés assolit per arribar a aprovar-se s'ha considerat un procés negociador, en la pràctica va ser una negociació un tant desigual, amb un predomini absolut de les posicions estatals. Un exemple palès d'aquesta realitat va ser que el Ministeri d'Hisenda va imposar una regla de modulació que ha impedit que el finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears pugui créixer en el moment inicial de manera més ajustada, d'acord amb les variables socioeconòmiques emprades a l'hora de determinar el finançament. Aquesta modulació s'ha aplicat també a la comunitat autònoma de Madrid, i va crear una situació de tensió en el Consell de Política Fiscal i Financera. Només el poder desigual de l'Estat va permetre imposar una norma que s'ha considerat veritablement injusta.

Igualment és simptomàtic d'aquest fet que es va condicionar l'assumpció de les figures tributàries (IVA i impostos especials)

a la disposició per part de la comunitat autònoma de la competència de sanitat, la qual cosa és evident que condiciona la negociació de la transferència.

La negociació s'ha hagut d'afrontar també des d'una anàlisi objectiva dels avantatges i dels inconvenients de ser dins o fora del nou sistema, atesa la situació de precarietat en què restaria la comunitat autònoma de les Illes Balears si hagués quedat al marge del nou model.

Les conseqüències immediates de la decisió de no integrar-se en el nou sistema haurien estat les següents:

- Quantia del finançament a partir de l'any 2002 inferior a la del sistema vigent.
- Impossibilitat d'accedir a l'assumpció de les noves figures tributàries d'imposició indirecta (l'IVA i els impostos especials).
- Pèrdua de la cessió del tram del 15% de l'impost sobre la renda de les persones físiques, que només era vàlida pel que fa al sistema del quinquenni anterior.
- Pèrdua de les deduccions fiscals autonòmiques sobre l'impost de la renda de les persones físiques actualment en vigor.

Un aspecte de darrera hora que va determinar una esmena durant la tramitació en el Senat de la llei que regula el sistema de finançament va vincular l'acceptació del conjunt del sistema al fet que la comunitat autònoma assolís en

comissió mixta de transferències la competència en matèria sanitària. Aquesta vinculació inicialment es preveia en l'Acord de 27 de juliol, però fou necessari admetre-la per gaudir dels beneficis del conjunt del sistema.

13

MEDI AMBIENT

RESUM

El primer apartat es dedica a analitzar l'urbanisme a les Illes Balears l'any 2002. Aquest any s'ha caracteritzat per la vigència de les moratòries, mentre es redacten els respectius plans territorials insulars. Les taules que es presenten demostren que ha disminuït la pressió urbanística sobre el sòl rústic, que segueix essent especialment intensa a Eivissa i a Formentera, i molt menor a Menorca. Es destaca la urgència d'aprovar els plans territorials insulars.

Amb relació a l'aigua, s'han efectuat algunes actuacions que es preveuen en el Pla hidrològic. És especialment rellevant la mala situació dels aqüífers, malgrat les importants precipitacions d'anys anteriors.

En el capítol de l'energia, hi ha un alentiment del ritme d'increment de l'ús que se'n fa, amb l'excepció de l'electricitat, que continua creixent molt ràpidament. Les Illes Balears estan molt per sobre dels nivells d'emissió de diòxid de carboni (CO2) que es preveuen en el Protocol de Kyoto.

Hi ha hagut algunes actuacions relatives a la conservació del sòl, pel que fa a les sembres d'arbrat agrícola, però el ritme de manteniment de les marjades és insuficient. Tampoc no hi ha un pla de correcció dels fenòmens erosius.

Es presenten l'evolució en la gestió dels residus, el ritme de producció dels quals desborda la planificació existent.

Es presenten també els resultats de les tasques de conservació del patrimoni natural, i es destaquen els bons resultats de l'any pel que fa als incendis forestals. Així mateix, l'any 2002 s'ha declarat un nou parc natural i també s'ha creat una nova reserva marina.

En l'apartat de gestió ambiental es palesa un interès creixent dels ajuntaments i de les empreses per la planificació i per la gestió.

Finalment, s'aporten dades de les inversions principals de l'Administració, i de l'interès de la societat civil i dels mitjans de comunicació envers els temes ambientals.

13.1

EL TERRITORI

El territori, com a recurs ambiental, és fonamental en el nostre model econòmic, i el caràcter limitat que té justifica que s'hi dediqui una atenció preferent. Una economia turística expansiva implica tensions territorials inevitables, que es poden resumir en els punts següents:

- Es troba un model dual d'assentaments, amb interrelació escassa entre els nuclis tradicionals i els turístics.
- Ha començat un procés de litoralització que afecta la major part dels municipis costaners.
- S'ocupa el territori amb nous equipaments i infraestructures per donar resposta al creixement amb un fort impacte paisatgístic i als problemes de localització que es plantegen.
- Proliferen les residències secundàries.
- Ha augmentat considerablement en els darrers anys el turisme residencial, el qual provoca un major consum del territori.
- Incrementa el cost del sòl.
- Creix la pressió urbanitzadora sobre el sòl rústic.

- Se sobreexploten els recursos naturals de l'illa, fet que produeix efectes negatius sobre el paisatge i sobre el patrimoni natural.

L'urbanisme i l'ordenació territorial són competències dels consells, segons el que disposa la Llei 9/1990, de 20 de juny, d'atribució de competències als consells insulars en matèria d'urbanisme i d'habitatge. El sistema normatiu actual en matèria d'urbanisme a la comunitat autònoma de les Illes Balears està format pel dret estatal aplicable de manera plena o bàsica; per la normativa autonòmica de la mateixa comunitat, que es caracteritza perquè hi manca una llei del sòl i perquè hi vigeixen un gran nombre de lleis i de reglaments sectorials, i finalment per la legislació estatal aplicable de manera supletòria.

Hi ha un consens general que és necessari i urgent definir el futur de l'urbanisme de cada illa mitjançant els plans territorials insulars, en els quals s'ha fet molta feina durant el 2002, ja que s'han definit els models de cada illa, tot i que cap d'aquests models s'ha arribat a aprovar durant aquest període (el de Menorca s'ha aprovat al 25 d'abril de 2003).

La redacció dels plans va comportar preparar normes territorials cautelars, que s'adrecen a assegurar l'efectivitat dels plans territorials insulars respectius, i que varen ser aprovades els anys anteriors. En aquest sentit, l'1 d'agost de 2002 el Consell Insular de Menorca aprovà inicialment la Norma territorial cautelar per la qual s'amplien les determinacions provisionals d'ordenació aprovades definitivament pel Ple del Consell Insular dirigides a assegurar l'efectivitat del Pla territorial

insular de Menorca, i el Ple del Consell d'Eivissa i Formentera de 23 de juliol de 2002 aprovà la nova Norma territorial cautelar de modificació i ampliació de l'aprovaada anteriorment. Entre els paràmetres restrictius adoptats destaquen els que s'orienten a regular el sòl rústic, que minven de manera molt important l'aprofitament urbanístic que permetia el marc legislatiu anterior.

A partir de l'anàlisi dels aspectes de la situació territorial a les Illes durant l'any 2002 s'arriba a la diagnosi següent:

- Situació jurídica poc estable (moratòries, mesures cautelars...)
- Antiguitat i complexitat de l'estructura de planejament
- Urbanització encoberta del sòl rústic, producte de l'edificació il·legal
- Oferta inadequada d'equipaments i d'infraestructures atesa l'estacionalitat demogràfica
- Desequilibri entre la costa i l'interior
- Ús intensiu dels recursos naturals
- Dependència elevada del turisme
- Posició estratègica
- Varietat i riquesa ambiental
- Desaprofitament d'infraestructures utilitzables a causa de la temporalitat
- Diversitat territorial entre les illes i dins cada una de les illes

QUADRE I-137. DADES URBANÍSTIQUES DEL SÒL RÚSTIC A MALLORCA (1996-2002)

Any	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Habitatges en sòl rústic	815	663	340	671	810	549	506
Decl. d'interès general	229	176	255	312	345	348	255
Exp. de disciplina urb.	79	71	93	7	128	121	159

Font: Comissió Insular d'Urbanisme de Mallorca.

A continuació es presenten algunes dades urbanístiques de sòl rústic a Mallorca, a Menorca i a Eivissa i Formentera per tal de valorar alguns dels aspectes que s'han comentat abans.⁴¹

Concretament, s'observa que, a Mallorca, el nombre d'habitatges en sòl rústic s'ha estabilitzat al voltant de 500 habitatges, les declaracions d'interès general, al voltant de 250, i els expedients de disciplina urbanística assolixen els 159. (Vegeu el quadre I-137.)

A Menorca, s'han registrat 2 habitatges en sòl rústic i 14 declaracions d'interès general. (Vegeu el quadre I-138.)

QUADRE I-138. DADES URBANÍSTIQUES DEL SÒL RÚSTIC A MENORCA I A EIVISSA I FORMENTERA (2002)

Any 2002	Menorca	Eivissa i Formentera
Habitatges en sòl rústic	2	69
Decl. d'interès general	14	8
Exp. de disciplina urb.		88

Fonts: comissions insulars d'Urbanisme de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

A Eivissa i a Formentera, les dades són les següents: 69 habitatges en sòl rústic, 8 declaracions d'interès general, 88 expedients de disciplina urbanística, i 121 llicències. (Vegeu el quadre I-139.)

QUADRE I-139. OBRES I INSTAL·LACIONS EN SÒL RÚSTIC A EIVISSA I FORMENTERA

Any	1998	1999	2000	2001	2002
Nombre de llicències	236	477	129	134	121

Font: Comissió Insular d'Urbanisme d'Eivissa i Formentera.

13.2

ELS ALTRES RECURSOS NATURALS

En aquest apartat es tracten les problemàtiques de l'aigua, de l'energia i del sòl.

13.2.1. L'AIGUA

El Pla hidrològic de les Illes Balears, document bàsic per a la gestió de l'aigua, es va aprovar el 24 d'octubre de 2001. En conseqüència, l'any 2002 ha estat el primer

41. Quan hi hem tingut accés, hem considerat interessant incloure dades d'anys anteriors per tal de valorar les tendències de les diferents variables.

any d'aplicació oficial d'aquest pla, que vigirà fins al 2006, any en què es revisarà. Repassar els avanços en els objectius d'aquest pla és fonamental a l'hora de fer un balanç de l'any.

Una actuació bàsica del Pla hidrològic, en el capítol d'infraestructures, és la interconnexió entre les principals instal·lacions de producció o d'extracció d'aigua (plans d'integració de l'aigua en alta, que s'anomenen artèria transversal, a Mallorca), per tal de poder repartir aquest recurs d'acord amb les necessitats, o infiltrar cabals sobrants en certs moments.

A Mallorca, la connexió principal s'ha de fer entre la xarxa de subministrament de la badia de Palma (Andratx-Calvià-Palma), que ara arriba fins als pous de la Marineta, a Llubí, amb la xarxa de la badia d'Alcúdia i de Pollença (connexió amb les Fonts Ufanes i amb l'aqüífer de Crestatx). Una altra connexió fonamental, les obres de les quals ja s'han adjudicat, és la recollida d'aigües de la font de sa Costera i dels cabals sobrants dels torrents de la vall de Sóller.

A Eivissa han començat les obres de connexió de les plantes dessalinitzadores d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany, i la xarxa de Santa Eulària des Riu.

Un altre objectiu del Pla hidrològic, aquest en el camp dels estudis, és la realització del mapa de zones d'inundació a Mallorca, que ha presentat la Conselleria de Medi Ambient l'any 2002.

En l'àrea de la planificació, un dels objectius del Pla hidrològic és constituir un fòrum de l'aigua per a cada illa, com a òrgan partici-

patiu. Al final del 2002 se n'inicià el procés de constitució, ara ja culminat.

Tot i no estar previst en el Pla hidrològic, el Ministeri de Medi Ambient aposta per construir quatre noves dessalinitzadores, a Alcúdia, a Andratx, a Santa Eulària des Riu i a Ciutadella.

Quant a la situació de les reserves, els nivells dels aquífers encara són baixos, tot i les bones pluviometries recents; la mitjana el gener del 2002 n'era del 33%. Per això, a l'estiu es varen fer servir les dessalinitzadores, tot i que no feien falta per al proveïment: els sobrants s'empren per recarregar els aquífers principals, com ara s'Estremera. Els nivells dels aquífers a Menorca continuen baixant, per causa de l'increment de la demanda. Cap dels aquífers afectats amb les mesures especials d'acord amb l'aplicació de l'article 56 de la Llei d'aigües (Decret 88/2000) ha estat desprotegit, i hi ha una moratòria sobre els pous i els sondeigs nous.

Les dades totals d'extracció i de consum d'aigua són difícils d'aconseguir a causa de la dispersió de la informació. El Servei d'Estudis i Planificació de la Direcció General de Recursos Hídrics intenta recopilar la informació, amb uns resultats bastant irregulars per raó de les diferències en el subministrament de dades per part dels ajuntaments i de les empreses gestores. Tot i així, es poden extreure conclusions d'aquesta tasca, com ara que entre l'any 2000 i el 2001 ha augmentat l'extracció a 31 de les 42 poblacions de les quals es tenen dades, i també s'han produït 30 increments a les 46 poblacions de què es tenen dades de facturació. Quant a les pèrdues, han incrementat a 8 de les

23 poblacions amb dades conegudes. Aquestes dades, tot i que parcials, reflecteixen la manca d'informació de qualitat i assenyalen que la tendència és incrementar l'extracció i el consum d'aigua. Es fa un esforç important per limitar les pèrdues, encara que cal tenir en compte que aquesta dada és la més difícil de validar.

13.2.2. L'ENERGIA

L'aplicació del Pla energètic de les Illes Balears, que es va aprovar l'any 2001, ha estat el tema principal d'informació i de debat al llarg de l'any 2002. El Pla preveu que la producció d'energia elèctrica es faci mitjançant el gas natural, que ha d'arribar a Mallorca mitjançant un gasoducte que uneixi la xarxa peninsular amb la d'aquesta illa. A Menorca es faria arribar el gas natural en vaixells. A la vegada, el Pla preveu que l'any 2015 un 6% de l'energia procedirà de fonts renovables. En aquest sentit es preveuen parcs eòlics a Menorca, un dels quals potser ja començarà a funcionar l'any 2003.

La decisió de basar el subministrament d'energia elèctrica en el gas natural mitjançant el gasoducte ha provocat les crítiques de diversos sectors que defensen la connexió per cable amb la península, sense descartar el gasoducte. Aquest fet

ha retardat les inversions en aquesta infraestructura fonamental per a les activitats econòmiques de les Illes Balears, i s'està pendent dels estudis que ha encarregat el Ministeri d'Economia. Així mateix, el subministrament de gas natural a Menorca per a ús directe té dificultats pel que fa l'arribada a l'illa i a la distribució.

La producció d'energia provoca que s'emetin contaminants a l'atmosfera. Quant a l'efecte d'hivernacle, el 40% és provocat pel diòxid de carboni. Per valorar les emissions de diòxid de carboni d'acord amb les estimacions de consum d'energia els dos darrers anys, podeu consultar el quadre I-140.

El màxim d'emissions permeses segons el Protocol de Kyoto per a l'any 2010 a les Illes Balears és de poc més de 6.000.000 de tones. Aquesta xifra ja va ser superada l'any 1995 i és evident la dificultat de complir aquest compromís. L'any 1997 es va estimar que l'aportació de cada ciutadà balear a l'emissió de diòxid de carboni era de 7 tones/any, i aquesta proporció augmenta.

D'altra banda, els nivells d'immissió, és a dir, els nivells de contaminants que patim directament els ciutadans de les Balears a causa de les emissions tant dels productors d'energia elèctrica com del transport,

QUADRE I-140. EMISSIONS DE CO2 I IPH. (2001-2002)

	2001	2002
Emissions de CO2 (tones)	10.175.348	9.864.703
IPH (índex de pressió humana: estimació de residents + visitants)	1.132.071	1.149.155
Emissions de CO2 (tones)/IPH	8,89	8,58

Font: Càlculs a partir de les dades de GESA, de CLH, de TIRME, i de l'IPH, elaborat pel CITTIB.

es troben per sota dels límits legals i de referència, com ja és habitual. Pel que fa a aquests límits, es posen en pràctica mesures de control a les zones d'influència de les centrals tèrmiques i a la incineradora de residus urbans. Darrerament també hi ha punts de control de la immissió a les Avingudes (Palma) i al castell de Bellver.

L'any 2002, amb el Decret 135/2002, la Conselleria de Medi Ambient es designa com a organisme competent per atorgar l'autorització ambiental integrada, per tal de fer complir la Directiva de prevenció i control integrat de la contaminació. Aquesta normativa afecta totes les activitats més contaminants de les nostres illes, que s'han de registrar i han d'informar dels impactes que generen i de les mesures que han aplicat per tal de minvar-los. A les Illes Balears aquesta normativa afecta unes 30 instal·lacions industrials.

13.2.3. EL SÒL

La conservació del sòl i la lluita contra l'erosió va ser el tema central de la cimera de ministres de la Unió Europea que va tenir lloc a Mallorca el 2002, tot i que no hi hagut actuacions polítiques o administratives en aquest sentit, si no és de caràcter molt marginal. La qualitat del sòl és difícil de qualificar en el període d'un any, però es poden fer seguiments de les activitats favorables a conservar i a millorar el sòl, tant l'agrari com el natural i l'urbà mitjançant les actuacions que indirectament afecten la qualitat de la terra.

L'agricultura tradicional de Mallorca i de les Pitiüses, en què es combinen les plantes anuals (cereals, lleguminoses) amb un

estrat arbori, és la més favorable per tal de conservar el sòl agrari. El 2002, s'ha promogut sembrar o reposar arbrat agrícola mitjançant els programes de la Conselleria d'Agricultura i dels fons de l'ecotaxa, que n'han subvencionat la plantació de 260.662 peus (104.024 oliveres, 76.944 ametllers, 50.564 garrovers, 9.487 figueres i 9.463 albercoquers, entre altres).

El Pla de desenvolupament rural ha finançat un 20% de la recuperació de 16.852 metres quadrats de marjades, amb una subvenció de poc més de 200.000 euros. Tot i que les quantitats són importants, queden molt lluny de les necessitats en aquesta matèria.

Finalment, quant a la millora des sòl agrari, podem comptabilitzar l'ús del compost, que ha passat de 1.691 tones, el 2001, a 2.165, el 2002.

Amb referència al sòl forestal, l'erosió que pateix està d'acord amb els incendis, molt limitats l'any 2002. (Vegeu l'apartat 13.4.1.) Aquest sòl ha estat afectat per les conseqüències del temporal de 2001. La retirada imprescindible dels arbres caiguts ha implicat un impacte inevitable, per causa de l'ús de maquinària pesant i dels efectes de la mateixa activitat. El fet, però, que gran part del brancatge s'hagi capolat *in situ* implica que retornarà als sòls forestals una gran quantitat de matèria orgànica, una vegada que aquestes restes es descomponguin de manera natural. Es calcula que els residus capolats són unes 80.000 tones. (Vegeu el quadre I-141.)

Un balanç de l'activitat constructiva pel que fa a la conservació del sòl hauria de quantificar la superfície que s'ha perdut

QUADRE I-141. ARBRES CAIGUTS EN EL TEMPORAL DEL 2001, RETIRATS EL 2002

Sector	Retirats (CMA)	Íd. (particulars)	Total retirat	Total caigut (estimació)
S. de Tramuntana	13.436	18.806	32.242	60.520
Llevant	64.927	100.367	165.294	227.308
Migjorn	44.882	69.475	114.357	127.147
Sector central	25.385	69.495	94.880	124.985
Total	148.630	258.143	406.773	539.960

Font: Servei de Gestió Forestal, Conselleria de Medi Ambient (CMA).

per causa de construccions i d'infraestructures (carreteres, vies fèrries...), la terra fèrtil que s'ha recuperat mitjançant aquestes activitats, i la creació i la gestió de zones verdes i de jardins urbans. No disposam d'informació quantitativa sobre aquests aspectes.

13.3

ELS RESIDUS

En aquest apartat es tracten els residus sòlids urbans, els altres residus sòlids, i les aigües residuals.

13.3.1. ELS RESIDUS SÒLIDS URBANS

El Pla director sectorial de gestió dels residus urbans a Mallorca (PDSGRUM) es va aprovar l'any 2000. Tot i que s'ha produït algun avenç en aquest àmbit, els resultats pràctics encara estan lluny de poder considerar-se satisfactoris. El Parc de Tecnologies Ambientals actualment es construeix (Can Canut), així com el polígon de l'àrea de gestió integrada de residus (AGIR, a ses Veles), a l'entorn de

l'abocador de Son Reus, al terme municipal de Palma. S'espera que s'inaugurin l'any 2003. El Parc de Tecnologies Ambientals inclou una planta de selecció d'envasos, una planta de metanització, una planta de compostatge, un dipòsit de seguretat per a les cendres cimentades de la incineradora, una planta de tractament de les escòries de la incineradora, una planta de tractament dels residus d'origen animal i sanitaris, grup 2, i una planta de triatge dels residus de la construcció i de la demolició. També s'ha inaugurat l'estació de transferència de Calvià, que s'afegeix a les que ja hi ha a Campos, a Alcúdia, a Binissalem i a Manacor.

També s'ha planificat instal·lar la xarxa de deixalleries, per tal de recollir els residus perillosos, els voluminosos i els altres que no s'integren en la recollida selectiva dels ciutadans i de certes activitats econòmiques. Aquesta xarxa preveu 30 deixalleries a Mallorca, 4 a Menorca, 1 a Eivissa, i 1 a Formentera. A Palma ha començat la recollida pneumàtica dels residus urbans al centre històric de la ciutat.

El Pla director sectorial de residus urbans d'Eivissa i Formentera es va aprovar l'any

2001. L'any 2002 s'ha iniciat el procés d'adjudicació de la gestió dels residus urbans, amb l'exigència de condicionar l'abocador de Ca na Putxa a les necessitats ambientals adients.

A Menorca s'elabora el Pla director sectorial de residus sòlids urbans. Actualment la quantitat de residus que arriba a la planta de Milà, l'única de l'illa, duplica la que en preveia el disseny inicial.

Els increments en la producció de residus s'han alentit aquest darrer any, d'acord amb l'alentiment econòmic. Quant a la recollida selectiva, l'increment és continu i estable. Tot i així, el reciclatge de matèria

orgànica per fer compost només representa un 7,5% de la producció de residus durant l'any 2002. (Vegeu els quadres I-142 i I-143.)

Els objectius del tractament de residus amb relació al plans directors insulars es poden consultar en el quadre I-144.

Els percentatges de l'any 2002 que corresponen al tractament de residus es troben molt lluny d'aquests objectius, especialment pel que fa a l'ús dels abocadors. A Menorca, destaca el tractament de la matèria orgànica (producció de compost), molt avançat respecte de les altres illes.

QUADRE I-142. PRODUCCIÓ DE RESIDUS (TONES) (2000-2002)

	2000	2001	% variació	2002	% variació
Mallorca	495.891	508.205	2,48	508.925	0,14
Menorca	63.413	67.932	7,13	69.240	1,93
Pitiüses	94.213	95.976	1,87	104.876,30	9,27
Balears	653.517	672.113	2,85	683.041,30	1,63

Nota: inclou una estimació de les dades de Sant Antoni de Portmany, ja que no es disposa de dades.

Font: Elaborat a partir de les dades del Consell de Mallorca, del Consell de Menorca i del Consell d'Eivissa i Formentera.

QUADRE I-143. RECICLATGE I PRODUCCIÓ DE COMPOST A LES BALEARS (TONES) (2000-2002)

	2000	2001	% variació	2002	% variació
Paper i cartró	24.245	25.485	5,12	28475	11,73
Vidre	14.683	16.455	12,07	17032	3,51
Envasos	1.544	1.778	15,16	2834	59,4
Mat. orgànica (producció de compost)	1.524	1.691	10,96	2165	28,03
Total de reciclatge més compost	41.996	45.409	8,13	50.507	11,23

Font: Elaborat a partir de les dades del Consell de Mallorca, del Consell de Menorca i del Consell d'Eivissa i Formentera.

QUADRE I-144. OBJECTIUS DEL TRACTAMENT DE RESIDUS (%) (2002)

	a Mallorca	Objectius Mallorca (2002)	Objectius a les Pitiüses	Pitiüses (2002)	Menorca (2002)
Abocador	6	33,24	45	96,57	63,5
Incineració	64	59,66		0	
Reciclatge	13,2	7,1	30	3,43	15,2
Matèria orgànica	16,8	0	25	0	10,29
Altres					11,02

Font: Elaboració pròpia.

El 2001 i el 2002 són els anys en què s'han abocat més residus, a pesar de la incineració i del reciclatge. En teoria, aquestes xifres haurien de ser les màximes (el punt d'inflexió), ja que l'increment 2000-2001 és de 2,83%, menor que el de 1999-2000, que és de 7,36%. Amb el funcionament del Parc de Tecnologies Ambientals, l'extensió de la recollida dels envasos i dels residus d'envasos a gran part de Palma i de la recollida de la matèria orgànica a Mallorca, a Eivissa i a Formentera —ara només anecdòtica— hauria d'aturar els increments de l'abocament i de la incineració. Entre altres problemes s'ha de destacar que han «aparegut» unes 150.000 tones de residus urbans destriats a les plantes del triatge dels residus de la construcció i de la demolició que abans s'abocaven il·legalment. Aquest increment en les quantitats de residus urbans obligarà a revisar el PDSGRUM.

Així mateix, l'acumulació de residus urbans sense destriar ha provocat incendis, fins i tot en abocadors legals (a Son Reus i a Manacor) durant el 2002.

Aquestes qüestions han tornat a encetar el debat sobre la necessitat d'ampliar el nombre de forns a la incineradora de Son Reus. Actualment, amb dos forns, funciona amb la capacitat màxima, incinera 334.141 tones anuals, i produeix electricitat.

13.3.2. ELS ALTRES RESIDUS SÒLIDS

Després de conflictes importants amb els transportistes del sector, l'any 2002 s'ha elaborat el Pla director de residus de la construcció, demolició, voluminosos i pneumàtics fora d'ús de Mallorca, que planteja la necessitat de 6 plantes de triatge i de pretractament dels residus. Aquestes plantes separen els residus inerts, susceptibles de ser abocats a pedres com a material de rebliment, dels residus assimilables als urbans, els especials i els perillosos, que s'han de gestionar de manera adequada. Mallorca té set plantes de triatge dels residus de la construcció i de la demolició (Artà, Santa Margalida, Llucmajor, Manacor, Calvià, Bunyola i Inca). Menorca i les Pitiüses no tenen cap planta d'aquest tipus, a hores d'ara.

L'any 1999 hi havia gairebé un centenar d'abocadors il·legals i durant el 2002 s'han dut a terme accions que conviden a ser optimistes en aquesta àrea: s'ha condemnat una pedrera (Can Casetes) arran dels problemes causats pels abocaments incontrolats i s'ha planificat restaurar Can Set, un dels abocadors incontrolats més importants, que afecta especialment el nucli urbà de s'Arenal, restauració que finança de manera subsidiària la Conselleria de Medi Ambient.

Els llots de les estacions depuradores d'aigües residuals són tractats a tres plantes de compostatge a Mallorca (Ariany, Felanitx i sa Pobla). A Eivissa, el Pla director preveu una planta de metanització i de compostatge per a aquests residus, però encara no s'ha projectat.

La Conselleria de Medi Ambient elabora el Pla director sectorial de gestió de residus perillosos. Els residus perillosos en què la recollida està més estesa són les piles i els olis minerals i vegetals. Els parcs verds que gestionen el Consell Insular de Mallorca i els ajuntaments accepten diversos tipus de residus perillosos i de materials voluminosos dels ciutadans i dels petits productors. En el cas de les piles, aquesta recollida s'ha posat a l'abast de la ciutadania en general (programa RECO-PILA). A Menorca especialment s'han iniciat programes de recollida selectiva de fluorescents i de tòners i de cartutxos d'impressió. En qualsevol cas, la recollida i la gestió correcta dels residus perillosos es troba molt lluny de ser l'adequada, pel que fa tant als que són produïts pels ciutadans com als produïts per empreses i organitzacions.

Al Parc de Tecnologies Ambientals, es preveu enterrar en un dipòsit de seguretat les cendres de la incineradora, tot i que una part, inertitzades amb la cimentació, es poden utilitzar per fabricar diversos materials d'obres públiques. Pel que fa a les escòries, s'hi preveu una planta que separarà els metalls per reciclar de les altres escòries, per a materials de construcció i de rebuig.

13.3.3. LES AIGÜES RESIDUALS

Les aigües residuals a les Illes Balears són gestionades per l'Institut Balear de Sanejament (IBASAN), per municipis com ara Palma, Calvià, Alcúdia i Manacor, i per depuradores de gestió privada.

Dels cabals que depura l'Institut Balear de Sanejament, un 70% tenen un tractament terciari d'eliminació de nutrients, per tal d'aprofitar el màxim d'aigua per al reguiu o per als jardins públics, i per evitar la contaminació dels torrents. El Govern de les Illes Balears va començar l'any 2002 la declaració de zones sensibles per a l'abocament d'aigües depurades que obliga a eliminar-ne els nutrients. (Vegeu el quadre I-145.)

A Menorca i a Eivissa gairebé totes les depuradores de l'Institut Balear de Sanejament tenen tractament terciari o ja han començat els tràmits per tal d'aconseguir aquest nivell de depuració (es Migjorn, Sant Lluís). Aquesta tendència es repeteix en totes les depuradores de gestió pública, que són la gran majoria a les Illes Balears. A Palma, el 74% dels 27 hectòmetres cúbics que s'han depurat rep tractament per nutrients i es reutilitza per

QUADRE I-145. DEPURACIÓ DE L'IBASAN (HM³) (2001-2002)

Any 2001	Cabal total	Cabal terciari	%
Mallorca	17,45	11,28	64,64
Menorca	8,44	6,31	74,76
Eivissa	9,8	7,9	80,61
Formentera	0,41	0	0
Total de l'IBASAN	36,1	25,49	70,61
Any 2002	Cabal total	Cabal terciari	%
Mallorca	18,23	11,78	64,62
Menorca	8,78	6,57	74,83
Eivissa	9,98	8,04	80,56
Formentera	0,41	0	0
Total de l'IBASAN	37,4	26,39	70,56

Font: IBASAN

a l'agricultura o per a usos urbans (el rec de jardins o la neteja de carrers).

Tot i així, queden molts projectes de reutilització de les aigües residuals pendents d'aplicació. Massa aigua no es fa servir, encara que es fa un gran esforç per estendre el tractament terciari a la major part de depuradores.

13.4

EL PATRIMONI NATURAL

En aquest apartat es comenten la flora i la vegetació, la fauna, i els espais naturals protegits.

13.4.1. LA FLORA I LA VEGETACIÓ

Segons les dades del III inventari forestal nacional del Ministeri de Medi Ambient, la

cobertura vegetal de les Balears és la que s'indica en el quadre I-146.

L'increment d'algunes plagues forestals, especialment dels perforadors dels pins, ha estat afavorit pels efectes del temporal del novembre del 2001, a més de les sequeres d'anys anteriors. La intervenció de la Conselleria de Medi Ambient ha estat limitada. Amb un pla de xoc sobre la processonària a Eivissa, on aquesta plaga ha assolit el nivell més important des que s'hi va introduir l'insecte (any 1975), s'han invertit en aquest tema 218.526 euros. No hi ha hagut actuacions de control suficients a Menorca ni a Mallorca pel que fa a la processonària.

El 22 de març de 2002 el Consell de Govern va aprovar III Pla general de defensa contra els incendis forestals, que té una vigència de 10 anys. El 2002 ha estat un any amb unes condicions meteorològiques excepcionals, molt humit. Només s'han registrat 73 incendis forestal

QUADRE I-146. COBERTURA FORESTAL, SEGONS L'ESPÈCIE DOMINANT (EN HA)

Formació forestal dominant	Mallorca i Cabrera	Menorca	Pitiüses	Total
Pinar	53.745,60	8.767,71	24.928,98	87.442,29
Alzinar	27.397,70	4.579,98	0	31.977,68
Ullastre, garrover i arboçera	32.736,42	13.968,80	47,92*	46.753,14
Savinar	305,47	418,55	4.070,10	4.794,12
Garriga amb arbrat molt baix	5.205,65	5.982,32	213,81	11.401,78
Garriga amb arbrat dispers	2.578,07	1.403,09	26,86	4.008,02
Total	121.968,91	35.120,45	29.287,67	186.377,03

* Pendent de modificació al setembre.

Font: III inventari forestal nacional, MMA.

(enfront dels 111 del 2001 i dels 143 del 2000), i han comportat la pèrdua de 57,8 hectàrees (333, el 2001, i 993, el 2000). Les causes dels incendis forestals del 2002 han estat les següents: el 49%, negligències; el 37%, intencionats; el 5%, llamps; el 4%, altres motius, i el 5%, causes desconegudes. El pressupost d'extinció dels incendis forestals ha estat de 2.369.274,97 euros, a més del cost del personal de la Conselleria de Medi Ambient i d'altres institucions (els bombers dels consells insulars i dels ajuntaments). Així mateix, s'han destinat a prevenir els incendis un total de 440.000 euros. (Seria desitjable que les inversions en prevenció superassin les que es fan en extinció, cosa que no succeeix des del 1996.)

Pel que fa a les espècies vegetals amenaçades, s'han dut a terme tres plans de recuperació (*Ligusticum huteri*, *Thymus herba-barona* i *Agrostis barceloi*). Cal destacar la col·laboració de les institucions públiques amb el Jardí Botànic de Sóller.

Quant als arbres singulars, se n'ha continuat el programa de catalogació amb nous arbres i amb intervencions fitosanitàries, de senyalització i de conservació, amb un pressupost de 17.805,14 euros.

13.4.2. LA FAUNA

El pressupost que la Conselleria de Medi Ambient ha assignat a la protecció de la fauna ha estat de 268.732 euros, amb actuacions sobre 11 espècies o grups emblemàtics. No s'ha detectat l'extinció de cap espècie, tot i que continua el declivi de la milana, que es pot considerar avui la més amenaçada de la fauna de les Balears.

Quant a la caça, les inversions de la Conselleria de Medi Ambient han estat de 48.504 euros, als quals caldria afegir les subvencions que ha atorgat l'Oficina de la Caça del Consell Insular de Mallorca. Les xifres rellevants d'aquesta activitat es recullen en el quadre I-147.

QUADRE I-147. VEDATS I LICÈNCIES DE CAÇA A LES BALEARS (2002)

Illa	Nombre de vedats	Superfície en ha	Nombre de llicències
Mallorca	1.266	270.391	18.532
Menorca	463	55.621	2.555
Eivissa	28	34.582	1.863
Formentera	4	4.142	168

Font: Conselleria de Medi Ambient.

13.4.3. ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS

El 2002 s'ha declarat el parc natural de Cala d'Hort (Eivissa), amb una superfície total de 2.773,31 hectàrees, repartides en 2.208,81 hectàrees terrestres i 564,5 hectàrees marines. Amb aquesta declaració, la superfície total protegida a les Balears incrementa un 4,8%. Així mateix, s'ha establert un règim de subvencions per finançar inversions en els espais naturals protegits.

Igualment, la Conselleria d'Agricultura i Pesca ha declarat la reserva marina del Migjorn, que té 17.000 hectàrees d'aigües interiors a les costes de Santanyí, de ses Salines i de Campos.

Els sistemes de gestió mediambiental són un model de gestió de les empreses i de les organitzacions que integra en el funcionament habitual i estratègic de l'empresa les consideracions mediambientals que han de minvar els efectes negatius de les activitats humanes en el medi ambient, a la vegada que permeten el funcionament de les activitats empresarials.

Els sistemes de gestió mediambiental més reconeguts internacionalment són l'EMAS, d'àmbit europeu —a partir del Reglament (CE) 761/2001 del Parlament Europeu i del Consell, de 19 de març de 2001 (DOCE L 114, de 24/04/2001), pel qual es permet que les organitzacions s'adhereixin de manera voluntària a un sistema comunitari de gestió i d'auditoria mediambientals—, i l'ISO 14.001, de l'any 1996, que promouen la International Standard Organization i entitats nacionals de normalització (a Espanya, l'AENOR).

L'Administració autonòmica ha potenciat aplicar sistemes de gestió ambiental al sector turístic, mitjançant el programa ECOTUR (Direcció General de Qualitat Ambiental) de la Conselleria de Medi Ambient i l'Institut de Promoció i Qualitat Turística (l'IPQT, de la Conselleria de Turisme), i també a altres sectors, mitjançant la Direcció General de

13.5

LA GESTIÓ AMBIENTAL A LES ILLES BALEARS

A les Illes Balears s'apliquen dues eines voluntàries de gestió ambiental, amb un cert èxit. Es tracta dels sistemes de gestió ambiental, en el cas de les empreses i de les organitzacions, i de les agendes locals 21, en el cas dels municipis.

Promoció Industrial de la Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, i l'Institut Balear de Desenvolupament Industrial (IDI).

Com a conseqüència d'aquest suport i, especialment, de l'esforç de la direcció i del personal de moltes empreses a les Illes Balears, el nombre de centres i d'organitzacions que han culminat el procés d'implantació d'un sistema de gestió mediam-biental ha augmentat notablement, com recull el quadre I-148.

Les administracions locals disposen d'una eina equivalent, l'Agenda Local 21, un sistema de gestió global a curt, mitjà i llarg termini en què, mitjançant un pla d'acció, s'estableixen uns objectius ambientals, econòmics i socials, mesurables i avaluables periòdicament, a fi d'aconseguir, amb la participació activa d'un fòrum ciutadà, la sostenibilitat del municipi i una millora de la qualitat de vida.

Les etapes principals per aplicar una agenda local 21 són:

- Cal que el govern local aprovi la Carta d'Aalborg.
- Cal fer una diagnosi del territori, des del punt de vista ambiental, social i econòmic.

- Cal definir unes línies estratègiques envers la sostenibilitat i uns objectius.
- Cal establir un pla d'acció, amb projectes concrets.
- Cal seguir l'execució del pla d'acció, i les conseqüències reals sobre la sostenibilitat del municipi.
- Cal revisar i corregir l'agenda local, i plantejar nous objectius.

Totes aquestes fases s'han de fer en un marc de participació ciutadana àmplia, especialment amb la constitució d'un fòrum ciutadà, que prioritza els objectius, que proposa accions, que s'implica en els projectes i que controla el seguiment de les actuacions.

A les Illes Balears, des del 1995 diversos municipis i administracions fan esforços per implantar agendas locals 21. Durant els darrers anys, tant la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears (programa ECOTUR) com els consells insulars (Departament de Cooperació Local del Consell de Mallorca, Consell Insular de Menorca i Consell Insular d'Eivissa i Formentera) col·laboren amb diversos municipis per desenvolupar les agendas, i a hores d'ara s'han assolit els resultats que es resumeixen en el quadre I-149.

QUADRE I-148. EMPRESES BALEARS AMB CERTIFICACIÓ AMBIENTAL (2002)

Tipus de certificació	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Balears
ISO (exc. les empreses amb EMAS)	32	3	2	37
EMAS	13	4	3	20
Total	45	7	5	57

Font: Conselleria de Medi Ambient, IDI

QUADRE I-149. SITUACIÓ DE LES AGENDES LOCALS 21 ALS MUNICIPIS DE LES BALEARS (2002)

Fase	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Carta d'Aalborg	25		2
Redacció de la diagnosi	2	8	2
Redacció del pla d'acció	7		
Agenda local 21 completada	2		1
Total de municipis implicats	36	8	5
Total de municipis	53	8	6

Font: Conselleria de Medi Ambient.

13.6

LA SOCIETAT I EL MEDI AMBIENT

El medi ambient és una realitat física, que està relacionada dialècticament amb l'economia, que en determina moltes disfuncions i de la qual depèn, directament i indirecta (s'ha destacat *ad nauseam* la relació que té amb una economia turística). Les conseqüències socials dels fets ambientals són, tanmateix, les més importants. Aquest apartat pretén proporcionar alguns elements per valorar aquest component.

En aquest sentit, l'any 2002 s'ha caracteritzat, com en altres àmbits de la vida política balear, per una manca de sintonia entre l'Administració de l'Estat i la de la comunitat autònoma, la qual s'ha materialitzat en un nombre elevat de casos judicials entre les dues administracions i en el retard de diversos projectes que requerien la col·laboració interinstitucional (obres hidràuliques, regeneració de platges, obres al litoral i pla energètic, entre d'altres).

13.6.1. L'ADMINISTRACIÓ I EL MEDI AMBIENT

13.6.1.1. Administració estatal

L'any 2002 s'ha caracteritzat per importants inversions del Ministeri de Medi Ambient a les Balears, especialment les que ha impulsat la Direcció General de Costes, algunes de les quals (regeneració de platges, construcció de passeigs marítims) han estat especialment polèmiques. Cal assenyalar també el projecte de reconvertir 100 molins agrícoles a la producció d'electricitat.

La Fundación Biodiversidad, de titularitat estatal, manté a Palma una oficina, amb una activitat modesta, que es concreta en tramitar el finançament per a alguns projectes privats; l'any 2002 han arribat als 772.091,07 euros.

Igualment, ha començat l'activitat a les Illes la Fundación Parques Nacionales, que ha adquirit Raixa (amb la participació del Consell Insular de Mallorca) i que preveu els projectes de rehabilitació d'aquest immoble.

13.6.1.2. Administració balear

El gruix de l'activitat ambiental de la comunitat autònoma balear l'ha desenvolupat la Conselleria de Medi Ambient. Es resumeixen les variables principals que permeten valorar l'activitat de la conselleria, classificades per direccions generals, en el quadre I-150.

No es pot negligir la relació que tenen amb el medi ambient altres departaments de la comunitat autònoma, com són la planificació i l'actuació energètica

de la Conselleria d'Innovació i Energia; les actuacions relacionades amb el medi marí de la Direcció General de Pesca, o les de la Direcció General de Desenvolupament Rural quant al món agrari i al patrimoni natural.

13.6.1.3. Administracions insulars

Els tres consells insulars tenen un titular específic per a política ambiental, amb tasques de diversa naturalesa. Les dades que consideram rellevants en aquest sentit es mostren en el quadre I-151.

QUADRE I-150. ESTRUCTURA, MITJANS I PROJECTES DE LA CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT (2002)

Direcció General	Inversions (euros)	Mitjans humans	Empreses (pressupost)	Projectes més importants
Recursos Hídrics	70.495.893	70	IBASAN: 44 M€ IBAEN: 16 M€	Aplicació del Pla hidrològic. Interconnexió amb Eivissa.
Litoral	3.100.316	69		Normativa. Millora dels ports de la comunitat autònoma.
Residus	4.552.807	31		Agendes 21. Plans de RSU, enderroc i residus perillosos.
Biodiversitat	13.540.437	108	IBANAT: 5 M€	Parcs naturals. Incendis forestals.
Ed. Ambiental	916.079	13		Fòrum d'educació ambiental.

Font: elaboració pròpia, amb les dades de la CMA.

QUADRE I-151. RECURSOS I PROJECTES AMBIENTALS DELS CONSELLS INSULARS (2002)

Consell	Inversions	Mitjans humans	Projectes més importants
Mallorca (*)	879.288	17	Gestió de residus, sa Dragonera, finques del CIM i Oficina de la Caça.
Menorca	134.353	9	Plans especials ANEI. Camí de cavalls. AQUANET. LIFE Flora. Agendes 21.
Eivissa i Formentera	436.515	7	Agenda d'energia, gestió de residus, pla especials de ses Feixes, i agendes 21

* En el cas de Mallorca no s'han inclòs els Bombers de Mallorca, adscrits a aquest departament, perquè això distorsionaria la comparació.

Fonts: Consells insulars i elaboració pròpia.

13.6.1.4. Administracions municipals

No disposam de dades que permetin valorar les inversions ambientals dels municipis. Un índex de l'interès municipal respecte dels temes ambientals és l'existència, en l'organigrama municipal, d'una regidoria dedicada al medi ambient, com es recull en el quadre I-152.

QUADRE I-152. AJUNTAMENTS AMB REGIDOR DE MEDI AMBIENT (2002)			
Illa	Sí	No	Total
Mallorca	31	22	53
Menorca	7	1	8
Eivissa	4	1	5
Formentera	1		1

Font: Elaboració pròpia.

13.6.2. LES ORGANITZACIONS AMBIENTALS

Un índex interessant de la manera com s'implica la societat en els temes ambientals és la implicació ciutadana en les organitzacions que específicament es dediquen a estudiar i a conservar el medi ambient i el patrimoni natural, siguin de caràcter tècnic o reivindicatiu. Tot i que no tenim dades comparatives a escala estatal, és interessant conèixer la quantitat de quotes que es paguen a les organitzacions d'aquest tipus. Com a element comparatiu, podem assenyalar que, al final dels anys 90, als Estats Units es pagava com a mitjana una quota per cada 20 habitants, mentre que a Dinamarca es pagava més d'una quota per ciutadà.

En el cas de les Balears, hem enquestat dotze organitzacions, d'àmbit insular o

estatal, que representen suficientment aquest camp d'activitat (el GOB de cada una de les quatre illes, la Societat d'Història Natural de les Balears, el Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller, l'Associació d'Amics dels Parcs, l'Institut d'Estudis Ecològics, la Societat Balear d'Educació Ambiental, els Amics de la Terra, la Sociedad Española de Ornitología, i Greenpeace). En total, en data 1 de gener de 2002 tenien 8.872 afiliats, i l'increment global va ser del 4% al llarg de l'any. Les altres entitats que no s'han inclòs en l'enquesta, si s'hi tinguessin en compte, suposarien unes poques desenes més de quotes i no alterarien gaire els resultats. La distribució insular amb relació a la militància final en les organitzacions es recull en el quadre I-153.

QUADRE I-153. HABITANTS/QUOTA DE LES ORGANITZACIONS AMBIENTALS (2002)

Illa	
Mallorca	99
Menorca	57,9
Eivissa	149,7
Formentera	30,5

Font: Elaboració pròpia.

Tot i això, val la pena esmentar que moltes altres entitats, i especialment les associacions de veïns, han mantingut al llarg de l'any activitats o una atenció ambiental notables, i destaca el protagonisme que han tingut en moltes notícies de premsa o en reivindicacions davant les administracions.

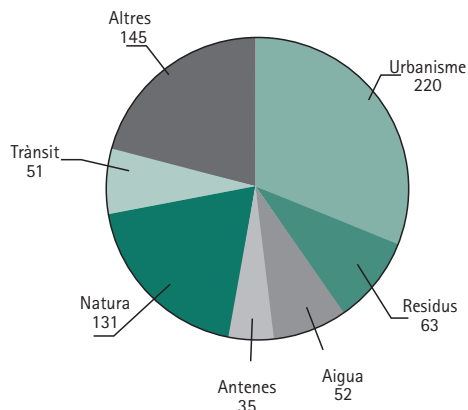
Finalment, per acabar aquest capítol, cal ressenyar que diverses entitats econòmiques mantenen programes ambientals;

destaquen en aquest sentit els de la Caixa de Balears i els de la Caixa d'Estalvis del Mediterrani. La primera, entre altres activitats, manté la publicació de la revista *Gea*, dedicada específicament a aquestes matèries.

13.6.3. EL MEDI AMBIENT EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Un exponent de l'interès social pels temes ambientals es palesa a través de la premsa. Diàriament, els diaris de les Illes inclouen notícies sobre el medi ambient, a escala autonòmica o local, amb una mitjana de quatre notícies ambientals per cada mitjà en el cas de Mallorca, i molt sovint aquestes notícies es destaquen en la portada. En conjunt, a partir d'analitzar un total de 700 notícies locals, s'obté la distribució dels temes que presenta el gràfic I-23.

Gràfic I-23
Distribució dels temes ambientals en 700 titulars de la premsa escrita de les Illes Balears (2002)

Font: Elaboració pròpia.

(No hem inclòs en l'anàlisi les dades relatives a l'ecotaxa, molt nombroses al llarg de tot l'any, ja que hem considerat que distorsionarien la perspectiva sobre el tema.)

Els temes concrets més importants que han merescut una atenció informativa especial al llarg de l'any han estat els següents:

- Les moratòries, els plans territorials i la normativa urbanística.
- Els nous polígons industrials. (Amb els conflictes locals i polítics que es produeixen a municipis molt diversos)
- La regeneració de les platges. (El conflicte que es va originar arran de la regeneració a Can Picafort va resultar molt viu.)
- Les antenes de telefonia mòbil. (Un 80% de les antenes funcionen sense llicència. Un ajuntament expedientà el rector de la localitat per instal·lar-ne una al campanar i l'obispat va prohibir aquesta pràctica.)
- Els aparcaments urbans i el conflicte a Santa Catalina.
- Els aparcaments de les empreses de lloguer d'automòbils (*rent a car*) en sòl rústic.
- El debat del Pla energètic, el proveïment del gas i/o la connexió elèctrica.
- La cimera de ministres de Medi Ambient de la Unió Europea a Ciutat, en la qual excel·lí l'interès per conservar els sòls.

- L'accident del *Prestige*, que varen destacar les portades dels diaris des del dia de l'accident (13 de novembre) fins al final de l'any, pràcticament cada dia.

La resta de mitjans de comunicació (ràdios i televisions) també han mantingut l'atenció informativa en aquest camp, tot i que no en disposam de dades quantitatives.

Cal destacar, a partir de les notícies de la premsa, que molts problemes ambientals es posen d'actualitat arran d'iniciatives de veïns, que són els que han denunciat als mitjans de comunicació molts dels conflictes que s'han tractat durant aquest any. Altrament, és interessant constatar el protagonisme del GOB i d'ASAJA pel que fa a diversos temes ambientals, amb posicions contrastades.

CAPÍTOL II

*MERCAT DE TREBALL
I ECONOMIA SOCIAL*

1

MERCAT DE TREBALL

RESUM

En aquest apartat s'analitza l'evolució de l'ocupació i de les condicions de treball que han caracteritzat el mercat laboral balear durant aquest darrer any. S'intenta fer una anàlisi acurada de l'economia balear, a partir de l'estudi de les dades bàsiques de la realitat laboral i de tota una sèrie d'indicadors que ens ajuden a conèixer millor els fenòmens socials i laborals de la nostra comunitat autònoma. Així doncs, s'analitzen les estadístiques laborals referents a l'afiliació de treballadors a la Seguretat Social, l'enquesta de població activa, els índexs de qualitat del treball i les dades d'atur i de contractació del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), que reflecteixen, d'acord amb l'evolució econòmica general, un alentiment del ritme de creixement de l'ocupació segons les dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social.

D'altra banda, s'analitzen les relacions laborals a partir de tota una sèrie d'indicadors i de fonts que ens permeten conèixer les condicions socials en què es fonamenten la societat i el mercat de treball balear; així, per tant, s'estudien les extincions i els acomiadaments, la negociació col·lectiva, la sinistralitat laboral i la conflictivitat laboral. Cal destacar d'aquestes dades la millora de l'evolució de la incidència d'accidents en totes les modalitats (accidents lleus, greus i mortals).

Tant unes fonts estadístiques com les altres són el marc de referència per tal que el Govern de les Illes Balears dissenyi les polítiques d'ocupació (que també s'analitzen en aquest capítol), com són les que es refereixen a fomentar l'ocupació i a formar i orientar els treballadors de les Illes Balears. Finalment es presenta la informació relativa al Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB).

1.1

PANORAMA GENERAL DE L'OCUPACIÓ

Per analitzar el context general de l'ocupació de l'any 2002, ens basarem en dues fonts estadístiques que ens proporcionen informació per estudiar el mercat laboral: l'estadística d'afiliació de la Seguretat Social i l'enquesta de població activa (EPA).¹ També s'inclou una anàlisi dels índexs de qualitat del treball (IQT), a les Balears i a altres comunitats autònomes.

1.1.1. ANÀLISI DE LES DADES D'AFILIACIÓ A LA SEGURETAT SOCIAL

En el registre de treballadors en alta en els diferents règims de la Seguretat Social s'observa que el nombre total d'ocupats a les Balears durant l'any 2002 és de 390.589 persones treballadores. Si es compara amb l'any anterior s'aprecia un augment en termes absoluts de 6.277 persones, cosa que suposa un creixement en termes relatius de l'1,6%. S'ha de dir que aquest creixement és inferior al de l'any passat, tot i que el nombre de persones ocupades no ha parat de créixer en els darrers anys. Si analitzam aquestes

1. Sobre les diferències metodològiques d'aquestes dues fonts estadístiques, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001*, p. 372 i 373.

dades per sectors econòmics, veim que el sector agrícola i l'industrial experimenten un descens del 2,9% i de l'1,1%, respectivament. Això no obstant, tant el sector de la construcció com el dels serveis segueixen creixent, i aquest creixement se situa per a aquest darrer any al voltant del 2%. (Vegeu el quadre II-1.)

Si s'analitzen més detalladament les dades, el comportament de la població ocupada per branques d'activitat es concreta, un any més, en el fort pes de les activitats de la divisió 6 (el comerç, la restauració i els hostalatges, i les reparacions) i de la divisió 9 (altres serveis); aquestes dades indiquen que el 36,6% dels ocupats treballen en les activitats que es vinculen a la divisió 6, i un 21,5% treballen en la divisió 9. De totes maneres, tot i el pes important d'aquestes branques d'activitat, s'ha d'assenyalar que l'activitat del transport i de les comunicacions (divisió 7) és la que experimenta un creixement més fort, amb un 7,4% més de treballadors respecte de l'any 2001. (Vegeu el quadre II-2.)

En analitzar el total de persones assalariades, trobam que, com passa per al conjunt de la població ocupada, les activitats de la divisió 6 (36%), de la divisió 9 (22,7%) i de la divi-

sí 5 (la construcció; 14,4%) són les que presenten un pes major sobre el total de treballadors assalariats. En canvi, el pes del sector agrari (divisió 0) i industrial (divisions 1 a 4) és poc significatiu. És a dir, que el conjunt de treballadors assalariats en les activitats agràries i industrials suposa tan sols el 12,4% d'assalariats per al conjunt de les Balears.

Si analitzam els treballadors autònoms per branques d'activitat, observam que, com en el cas dels treballadors assalariats, el nombre major d'ocupats es troba en les activitats relacionades amb els serveis i més concretament en les activitats de la divisió 6. Així i tot, l'activitat que presenta un creixement major respecte de l'any 2001 és l'activitat dels transports i de les comunicacions (divisió 7), amb un 41,8%, seguida d'altres serveis (9,2%) i de la construcció (el 3,9%). Per contra, el sector agrari és el que redueix de forma constant i considerable el nombre d'autònoms que treballen en les activitats agràries (el 10,4% menys respecte de l'any 2001).

Si analitzam amb més detall la població afiliada registrada en la Seguretat Social, tenim que el 78,6% de la població ocupada a les Balears durant l'any 2002 està

**QUADRE II-1. CREIXEMENT DE L'OCUPACIÓ PER SECTORS D'ACTIVITAT:
ILLES BALEARS (2001-2002)**

	2001	2002	Variació	(%)
Agricultura	10.774	10.465	-309	-2,9
Indústria	32.283	31.938	-345	-1,1
Construcció	55.733	57.027	1.294	2,3
Serveis	285.522	291.159	5.637	2,0
Total	384.312	390.589	6.277	1,6

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

QUADRE II-2. TOTAL D'AFILIATS I D'AUTÒNOMS, PER BRANQUES D'ACTIVITAT (2001-2002)

Illes Balears (divisions d'acord amb l'IAE)	2001			2002		
	Empreses	Assalariats	Autònoms	Empreses	Assalariats	Autònoms
Divisió 0: agricultura, ramaderia i pesca	385	1.411	1.515	422	1.578	1.357
Divisió 1: energia i aigua	81	2.283	65	83	2.093	65
Divisió 2: extracció i transformació de minerals no energètics i productes derivats de la indústria química	499	3.702	663	488	3.719	645
Divisió 3: indústria de transf. dels metalls, mecànica de precisió	1.073	5.890	1.852	1.069	6.158	1.841
Divisió 4: altres indústries manufactureres	1.930	14.161	3.666	1.889	13.883	3.535
Divisió 5: construcció	6.359	42.547	13.186	6.550	43.335	13.692
Divisió 6: comerç, restaurants i hostalatges, i reparacions	16.187	108.219	31.770	16.461	108.532	29.940
Divisió 7: transports i comunicacions	1.788	20.660	4.748	1.835	20.546	6.732
Divisió 8: institucions financeres, assegurances, serveis prestats a les empreses i lloguer	4.588	31.991	5.840	4.790	33.109	5.917
Divisió 9: altres serveis	5.584	64.913	12.098	5.767	68.218	13.207
Total	38.474	295.777	75.403	39.353	301.171	76.931

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

inclosa en el règim general; el 19,7%, en el règim d'autònoms; l'1,4%, en el règim agrari, i l'1,6% restant, en altres règims. Segons el gènere, el 59,6% del total de treballadors afiliats als distints règims són homes, i el 40,4% són dones. Si ho miram segons l'edat, el 32,3% de les dones són menors de 29 anys i el 67,7%, majors de 29 anys; quant a aquesta diferència en els homes, resulta que el 27,7% té menys de 29 anys i el 72,3% restant són majors de 29 anys.

Aquesta població afiliada, durant l'any 2002, des de la perspectiva dels diferents règims de la Seguretat Social presenta les peculiaritats següents:

- El 57,5% de la població assalariada en el règim general de la Seguretat Social són homes, i el 42,5% són dones.
- En el règim especial d'autònoms, el 69% de treballadors són homes i només el 31% són dones; així doncs, s'observa una diferència de 38 punts entre ambdós grups.
- No obstant això, és en el règim especial de la llar en què els valors s'inverteixen. El 85,4% de població afiliada a aquest règim són dones, la qual cosa ens afirma que és el col·lectiu femení que té una representació major en les activitats domèstiques remunerades.

- En el règim especial de la mar, les dones hi estan subrepresentades, ja que hi signifiquen només el 12%. En canvi, en el règim especial agrari el pes d'aquest col·lectiu és més important ja que representa el 35% del total de la població afiliada a aquest règim. Així doncs, un percentatge important de les dones es dediquen a les feines del camp.

Una darrera anàlisi és la que es refereix als treballadors estrangers afiliats. Quant a aquest any 2002, la xifra d'afiliació estrangera augmenta en 6.386 persones, la qual cosa representa en termes relatius un increment del 19,6%. Se segueix, doncs, amb la tònica d'un creixement fort de l'afiliació dels treballadors estrangers, cosa que pot recollir un cert «efecte regularització».²

El total de persones estrangeres afiliades a la Seguretat Social és de 38.889; el

50,3% d'aquestes persones són de la Unió Europea i amb una proporció gairebé simètrica del 49,7%, de països de fora de la Unió Europea. (Vegeu el quadre II-3.)

S'ha de tenir present que fins aleshores els afiliats de la Unió Europea eren el grup de treballadors estrangers més nombrós amb diferència. Aquest fet s'explica perquè, durant l'any 2002, els treballadors de fora de la Unió Europea han augmentat un 39% respecte de l'any 2001. Segons la nacionalitat d'aquests treballadors, s'ha de dir que el país que més mà d'obra aporta al mercat balear és Alemanya, amb un 18,6% sobre el total d'afiliació estrangera; el Regne Unit, amb un 12,4%, és el segon país amb més treballadors afiliats i, en tercer lloc, es troben els treballadors del Marroc, amb un percentatge del 12,1%. (Vegeu els quadres II-3A i II-3B.)

QUADRE II-3. TOTAL D'ESTRANGERS AFILIATS A LA SEGURETAT SOCIAL: ILLES BALEARS (2002)

	Unió Europea	Fora de la UE	Total	% UE	% fora de la UE
Gener	14.096	14.355	28.451	49,5	50,5
Febrer	14.754	15.137	29.891	49,4	50,6
Març	16.052	16.361	32.413	49,5	50,5
Abril	18.505	17.975	36.480	50,7	49,3
Maig	23.153	20.900	44.053	52,6	47,4
Juny	24.993	22.528	47.521	52,6	47,4
Juliol	25.551	22.344	47.895	53,3	46,7
Agost	25.279	22.466	47.745	52,9	47,1
Setembre	23.264	22.742	46.006	50,6	49,4
Octubre	18.291	20.189	38.480	47,5	52,5
Novembre	15.568	19.102	34.670	44,9	55,1
Desembre	15.123	17.938	33.061	45,7	54,3

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

2. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 374. Vegeu també l'apartat 1.2.5.2.

QUADRE II-3A. TOTAL D'ESTRANGERS DE LA UNIÓ EUROPEA AFILIATS A LA SEGURETAT SOCIAL, PER NACIONALITAT I PER RÈGIM: ILLES BALEARS (2002)						
	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Alemanya	3.562	3.582	13	17	64	7.237
Àustria	208	138	0	0	2	348
Bèlgica	370	126	0	2	6	503
Dinamarca	151	66	0	0	0	217
Finlàndia	91	17	0	1	0	109
França	1.148	556	4	12	22	1.743
Grècia	33	9	0	0	0	42
Irlanda	137	44	0	0	0	182
Itàlia	1.951	610	2	4	17	2.584
Luxemburg	3	3	0	0	2	8
Països Baixos	537	244	3	2	4	789
Portugal	377	69	2	0	16	464
Regne Unit	2.921	1.860	4	10	28	4.823
Suècia	376	120	3	4	2	504
Total de la UE	11.865	7.443	30	53	162	19.552

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

QUADRE II-3B. TOTAL D'ESTRANGERS DE FORA DE LA UNIÓ EUROPEA AFILIATS A LA SEGURETAT SOCIAL, PER NACIONALITAT I PER RÈGIM: ILLES BALEARS (2002)						
	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Marroc	3.957	177	456	12	113	4.716
Equador	2.288	14	65	1	473	2.841
Argentina	998	193	4	1	46	1.242
Colòmbia	1.210	36	40	2	221	1.509
Nigèria	640	23	25	2	3	693
Xina	554	213	0	0	5	773
Filipines	207	11	1	1	286	505
Cuba	478	34	1	5	20	538
Bulgària	441	25	9	0	128	603
Perú	306	12	7	0	79	404
Reste de països	4.312	834	67	9	291	5.513
Total de fora de la UE	15.391	1.573	674	32	1.666	19.336

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Si ens fixam en la distribució segons el tipus de règim, veim que el 70,1% dels afiliats estrangers són assalariats, ja que cotitzen en el règim general; el 23,2% són autònoms i la resta (el 6,7%) de persones treballadores cotitzen en els règims especials restants. Cal fer una puntualització sobre aquest fet, i és que en analitzar els règims especials agrari i de la llar observam que el 95,7% i el 91,1%, respectivament, de treballadors estrangers que hi fan feina són de fora de la Unió Europea. Així doncs, aquestes dades constaten una forta presència de les persones treballadores que procedeixen de països de fora de la Unió Europea concentrades en les feines agrícoles (majoritàriament del Marroc) i en les dedicades al treball domèstic (l'Equador i les Filipines).

1.1.2. ANÀLISI DE L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA

Segons l'enquesta de població activa (EPA), l'evolució de l'ocupació per grans etapes econòmiques posa de manifest una tendència a l'alça des dels anys 80 fins a l'actualitat. Així, per a aquest any 2002, el creixement de l'ocupació se situa en un 4,5% respecte de l'any 2001. (Vegeu el quadre II-4.)

Si ens fixam en els sectors més dinàmics durant aquest any 2002, destaca el dels serveis, amb un creixement del 6,4% respecte de l'any anterior, i l'altre sector en què la població ocupada experimenta un augment més considerable és el de l'agricultura, amb un 2,8%. En canvi, el sector industrial és el que segueix perdent població ocupada (un 2,2% menys respecte de

QUADRE II-4. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ PER GRANS ETAPES ECONÒMIQUES (1980-2002)

Anys	Nre. d'ocupats (mitjana anual)	Variació	(%)
1980-89	227.732		
1990-94	251.144	23.412	10,3
1995	270.818	19.674	7,8
1996	288.463	17.645	6,5
1997	297.213	8.750	3,0
1998	304.798	7.585	2,6
1999	324.780	19.983	6,6
2000	350.958	26.178	8,1
2001	362.183	11.225	3,2
2002	378.380	16.198	4,5

Font: INE, enquesta de població activa.

**QUADRE II-5. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ OCUPADA SEGONS
EL SECTOR D'ACTIVITAT. DADES TRIMESTRALS (2000-2002)**

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
1t-00	6.770	40.110	47.790	236.060	330.730
2t-00	7.150	38.600	49.670	261.380	356.800
3t-00	6.920	33.780	52.030	272.240	364.970
4t-00	7.750	34.580	55.980	253.030	351.340
1t-01	7.000	36.060	57.050	231.830	331.940
2t-01	6.430	37.120	55.790	271.280	370.620
3t-01	7.260	33.950	59.010	284.050	384.270
4t-01	7.960	33.940	58.400	261.600	361.900
1t-02	7.490	34.280	61.520	252.270	355.560
2t-02	6.540	34.050	57.710	283.360	381.660
3t-02	7.290	36.520	55.170	303.970	402.950
4t-02	8.140	33.140	55.830	276.230	373.340

Font: INE, enquesta de població activa.

l'any 2001) i, finalment, el sector de la construcció es presenta com el més estable del sistema productiu a les Illes Balears. (Vegeu el quadre II-5.)

1.1.3. ANÀLISI COMPARADA DE LES TAXES D'ACTIVITAT, D'ATUR I D'Ocupació DE LES BALEARS I D'ALTRES COMUNITATS AUTÒNOMES

Quant a la taxa d'activitat de les Balears, comparada amb la de les altres comunitats autònomes, el 2002 fou la més alta de l'Estat, en assolir com a mitjana anual la xifra del 59,9% (2,1 punts més que l'any passat). El fet que les Balears es col·loquin en les primeres posicions és una circumstància que es repeteix en els darrers anys. Això significa que, de cada 100 persones en edat de treballar, a les Balears

n'hi ha 60 que ho fan o estan en disposició de fer-ho. (Vegeu el quadre II-6.)

Té una rellevància especial la taxa d'activitat femenina a les Illes, que també fou la més alta de l'Estat: un 48,7%, l'any 2002 (3,6 punts més que l'any passat), gairebé 7 punts per sobre de la mitjana nacional, que se situà en el 41,8%. De totes maneres, si ho comparam amb els valors del col·lectiu masculí, la participació de la dona en el mercat de treball encara es troba lluny d'equiparar-se a la dels homes. Així, a les Balears la taxa d'activitat masculina fou del 71,6% (0,6 punts més que l'any 2001) i a Espanya, del 66,9%. La diferència entre l'home i la dona a les Illes Balears se situà en 23 punts, per sota de la d'Espanya, que se situà en 25,1 punts. (Vegeu el quadre II-7.)

QUADRE II-6. TAXA D'ACTIVITAT PER COMUNITATS AUTÒNOMES. DADES TRIMESTRALS (2001-2002)

	Taxa d'activitat									
	1t-01	2t-01	3t-01	4t-01	Mitjana 2001	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02	Mitjana 2002
Espanya	52,5	52,6	53,1	53,3	52,9	53,6	53,8	54,3	54,3	54,0
Andalusia	50,7	49,8	49,8	51,3	50,4	51,9	52,4	52,3	52,5	52,3
Aragó	49,3	49,6	50,4	49,6	49,7	49,5	50,1	50,7	51,5	50,4
Astúries	42,3	42,7	43,5	42,6	42,8	43,8	44,5	44,9	45,5	44,7
Illes Balears	55,3	59,3	59,9	56,7	57,8	57,8	60,2	62,6	59,2	59,9
Illes Canàries	54,9	54,2	56,0	56,8	55,5	56,7	56,8	56,9	57,3	56,9
Cantàbria	49,1	49,2	50,2	50,9	49,9	49,8	50,7	50,9	51,5	50,7
Castella i Lleó	47,8	48,0	48,9	48,6	48,4	48,6	49,2	49,9	49,5	49,3
Castella-la Manxa	49,1	48,8	49,4	49,3	49,1	49,2	49,8	50,8	50,8	50,2
Catalunya	56,7	57,7	57,9	57,4	57,4	57,5	57,7	58,4	58,2	57,9
País Valencià	55,0	55,0	55,5	56,1	55,4	55,8	56,0	56,2	56,8	56,2
Extremadura	47,5	47,6	47,1	46,9	47,2	50,3	50,0	51,1	50,4	50,5
Galícia	50,6	50,5	50,8	50,6	50,6	51,3	51,0	51,5	52,0	51,5
Madrid	54,7	55,4	56,0	56,3	55,6	56,3	56,2	56,7	56,3	56,4
Múrcia	53,3	52,9	53,4	53,5	53,3	54,6	54,4	54,8	55,3	54,8
Navarra	55,3	54,3	55,0	54,7	54,8	55,0	54,6	55,8	55,0	55,1
País Basc	53,8	54,0	54,4	54,5	54,2	54,4	54,3	55,1	55,2	54,8
La Rioja	50,6	50,1	51,2	51,6	50,8	52,1	52,8	53,0	51,8	52,4
Ceuta i Melilla	43,9	45,5	45,2	46,9	45,4	46,0	45,3	46,5	46,1	46,0

Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-7. TAXA D'ACTIVITAT, D'Ocupació i D'ATUR, PER SEXE i PER GRUPS D'EDAT (2001-2002)

Illes Balears	Taxa d'activitat						Atur					
	Activitat			Ocupació								
	2001	2002	Var. 02/01 (%)	2001	2002	Var. 02/01 (%)	2001	2002	Var. 02/01 (%)	2001	2002	Var. 02/01 (%)
Ambdós sexes	57,8	59,9	2,1	54,4	55,6	1,1	5,9	7,3	1,4			
16-19	27,0	30,4	3,4	21,0	23,6	2,5	22,6	22,7	0,1			
20-24	69,4	73,4	4,0	63,7	64,0	0,3	8,3	12,8	4,5			
25-54	80,0	82,1	2,1	75,8	76,9	1,2	5,3	6,3	1,0			
55+	19,1	20,1	1,0	18,4	19,0	0,6	3,4	5,2	1,8			
Homes	71,0	71,6	0,6	68,0	67,4	-0,6	4,3	5,9	1,6			
16-19	31,9	38,5	6,6	24,7	32,0	7,4	22,7	16,6	-6,0			
20-24	78,9	77,3	-1,6	73,8	68,6	-5,1	6,6	11,2	4,6			
25-54	93,4	94,1	0,7	90,1	89,5	-0,5	3,6	4,8	1,3			
55+	29,9	29,4	-0,6	29,3	27,8	-1,5	2,1	5,3	3,2			
Dones	45,1	48,7	3,6	41,4	44,1	2,7	8,4	9,4	1,0			
16-19	21,9	22,0	0,1	17,2	14,6	-2,6	22,5	35,1	12,6			
20-24	59,6	69,4	9,8	53,3	59,3	6,0	10,9	14,6	3,7			
25-54	66,1	69,7	3,5	61,0	63,9	2,9	7,8	8,3	0,5			
55+	10,1	12,5	2,3	9,5	11,8	2,3	6,5	4,9	-1,6			

Font: INE, enquesta de població activa.

Si ens referim a la taxa d'ocupació, les Balears tenen un altre cop la taxa d'ocupació més alta de l'Estat: 55,6% de mitjana, l'any 2002 (3,5 punts més que l'any passat), més de 7 punts per sobre de la mitjana nacional, i més de 3 punts de diferència respecte de Catalunya i de Madrid, les comunitats següents amb la taxa d'ocupació més elevada. Pel que fa a Astúries o a Extremadura, les comunitats amb les taxes més baixes, la diferència és de més de 15 punts. (Vegeu el quadre II-8.)

S'observen diferències importants entre les taxes d'ocupació femenina i masculina pel que fa tant a les diferències entre els homes i les dones com a les que hi ha entre les Balears i Espanya. Així doncs, l'any 2002 la mitjana de la taxa d'ocupació femenina a les Balears se situà en el 44,1% (-0,3 punts respecte de l'any passat), més de 9 punts per sobre de la taxa d'Espanya (34,9%); mentre que la taxa d'ocupació masculina va disminuir -0,6 punts. En el cas de les diferències entre els homes i les dones a les Balears, la diferència representa una mica més de 23 punts, i es dona una diferència similar en el cas d'Espanya (més de 26 punts).

Per grups d'edat, l'augment major de l'ocupació durant l'any 2002 es va donar entre els joves de 16 a 19 anys (2,6 punts), així com també en el grup de persones majors de 55 anys (0,6 punts).

Pel que fa a la taxa d'atur, les Balears són la cinquena comunitat autònoma amb la taxa d'atur més baixa, darrere d'Aragó, Navarra, Ceuta i Melilla i La Rioja. L'any

2002 la taxa d'atur fou del 6,5% (0,6 punts més que l'any passat) a les Balears, i la mitjana d'atur a Espanya fou del 10,9%. (Vegeu el quadre II-9.)

Per sexes, són les dones les que presenten unes taxes d'atur majors, pel que fa tant a Espanya com a les Balears. Així per a les Balears la taxa d'atur femení fou del 9,4%, i la masculina, del 5,9%. En l'àmbit estatal les diferències són més accentuades, ja que la taxa d'atur femení se situà en el 16,4% (suposa gairebé el doble de la taxa balear), i la masculina, en el 8,1%.

Respecte de la taxa d'atur per a aquest any 2002, s'observa que augmenta en tots els grups, llevat dels homes de 16 a 19 anys i de les dones majors de 55 anys. Les taxes d'atur han augmentat respecte de l'any anterior pel que fa tant al col·lectiu masculí (1,6 punts) com al femení (1 punt).

D'altra banda, a les Balears la taxa d'atur experimenta unes fluctuacions fortes segons el trimestre que es tracti (és en el segon i en el tercer trimestre de cada any —temporada alta— quan més baixa la taxa d'atur), a causa de l'estacionalitat que pateix el mercat laboral balear. Així doncs, no ha d'estranyar que els percentatges de variació que s'obtenen per a les Illes se situïn a tanta distància uns dels altres. A les Balears, s'observa un fort creixement de les taxes interanuals, sobretot en els dos darrers trimestres de l'any; no obstant això, per al conjunt de l'Estat, l'evolució és força diferent i no presenta aquesta disparitat trimestral. (Vegeu el gràfic II-1.)

QUADRE II-8. TAXES D'OCCUPACIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES. DADES TRIMESTRALS (2001-2002)

	Taxa d'activitat											
	1t-01	2t-01	3t-01	4t-01	Mitjana 2001	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02	Mitjana 2002		
Espanya	44,4	44,7	45,2	45,1	44,8	47,4	47,9	48,1	48,1	47,9	47,9	
Andalusia	38,9	38,3	38,5	39,2	38,7	42,1	42,5	41,5	41,9	42,0	42,0	
Aragó	46,4	46,8	47,0	46,6	46,7	47,0	47,3	48,1	48,2	47,7	47,7	
Astúries	36,2	36,8	37,2	36,0	36,5	39,7	39,9	40,6	40,9	40,3	40,3	
Illes Balears	48,6	53,6	54,9	51,4	52,1	52,7	56,2	59,0	54,4	55,6	55,6	
Illes Canàries	47,3	46,2	47,3	48,2	47,2	50,2	50,4	50,5	50,8	50,5	50,5	
Cantàbria	42,2	42,8	43,7	44,0	43,1	45,1	45,7	45,7	46,0	45,6	45,6	
Castella i Lleó	40,7	41,0	41,9	41,6	41,3	43,3	44,0	44,8	44,5	44,1	44,1	
Castella-la Manxa	42,2	42,4	43,0	42,8	42,6	44,5	45,2	46,1	45,9	45,5	45,5	
Catalunya	48,1	48,6	49,0	47,9	48,4	51,5	52,4	53,0	52,6	52,4	52,4	
País Valencià	48,0	47,6	48,1	48,8	48,1	50,4	50,1	50,2	50,8	50,4	50,4	
Extremadura	38,0	38,6	38,0	38,1	38,2	40,3	40,8	41,2	40,9	40,8	40,8	
Galícia	42,0	42,3	42,9	42,3	42,4	44,4	44,9	45,7	45,8	45,2	45,2	
Madrid	49,0	49,9	51,0	51,1	50,3	52,1	52,4	52,5	52,4	52,4	52,4	
Múrcia	45,7	46,5	45,8	46,1	46,0	48,0	48,2	49,1	49,0	48,6	48,6	
Navarra	49,2	49,2	49,6	49,5	49,4	51,9	51,8	52,3	52,1	52,0	52,0	
País Basc	44,4	43,7	44,9	44,9	44,5	48,5	49,3	49,9	48,6	49,1	49,1	
La Rioja	45,4	46,2	46,7	46,2	46,1	49,1	48,9	49,1	50,1	49,3	49,3	
Ceuta i Melilla	41,8	41,6	42,4	43,5	42,3	42,1	43,7	44,4	44,1	43,6	43,6	

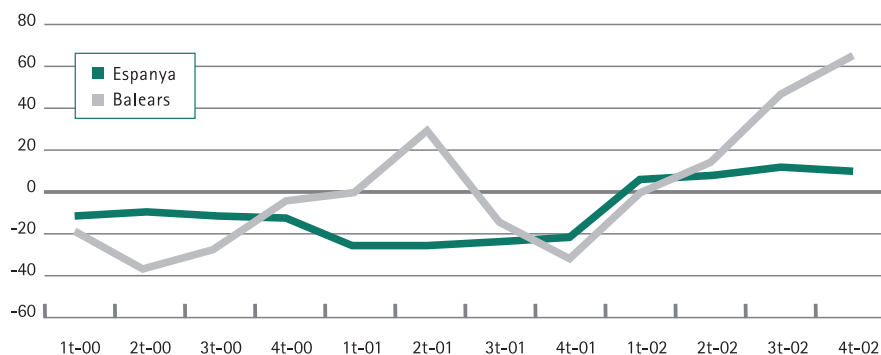
Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-9. TAXES D'ATUR PER COMUNITATS AUTÒNOMES. DADES TRIMESTRALS (2001-2002)

	Taxa d'activitat									
	1t-01	2t-01	3t-01	4t-01	Mitjana 2001	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02	Mitjana 2002
Espanya	10,9	10,4	10,3	10,5	10,5	11,5	11,1	11,4	11,5	10,9
Andalusia	18,9	18,3	18,6	19,3	18,8	18,9	19,0	20,6	20,2	19,2
Aragó	4,7	4,8	4,9	4,7	4,8	5,1	5,6	5,2	6,3	5,1
Astúries	9,0	8,4	7,1	6,8	7,8	9,2	10,4	9,5	10,0	8,7
Illes Balears	9,0	5,8	3,9	4,9	5,9	8,9	6,7	5,7	8,1	6,5
Illes Canàries	9,9	10,5	11,6	10,8	10,7	10,9	11,1	11,2	11,3	10,9
Cantàbria	9,9	8,1	8,3	8,9	8,8	9,5	9,7	10,3	10,7	9,4
Castella i Lleó	10,3	9,6	10,0	10,2	10,0	10,8	10,7	10,2	10,0	10,2
Castella-la Manxa	10,2	9,1	8,9	8,9	9,3	9,5	9,2	9,2	9,7	9,3
Catalunya	8,2	8,4	8,4	8,7	8,4	10,4	9,2	9,3	9,6	8,9
País Valencià	8,9	9,6	9,6	9,0	9,3	9,6	10,5	10,7	10,5	9,7
Extremadura	15,5	14,0	14,5	14,0	14,5	19,8	18,6	19,3	19,0	16,6
Galícia	12,1	11,4	10,0	10,6	11,0	13,4	11,9	11,4	12,0	11,5
Madrid	8,0	7,2	6,7	7,1	7,2	7,3	6,7	7,5	6,9	7,2
Múrcia	11,1	9,1	10,8	11,0	10,5	12,1	11,3	10,5	11,4	10,9
Navarra	5,6	4,2	4,0	4,5	4,6	5,7	5,1	6,4	5,2	5,0
País Basc	10,7	9,6	9,1	9,6	9,7	9,7	9,3	9,5	9,3	9,6
La Rioja	4,7	4,0	4,2	4,7	4,4	6,9	7,3	7,4	6,1	5,5
Ceuta i Melilla	6,8	5,4	3,5	4,7	5,1	8,4	4,1	4,7	4,2	5,2

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-1
Evolució de l'atur: Espanya–Illes Balears
(taxes trimestrals interanuals, 2000–2002)

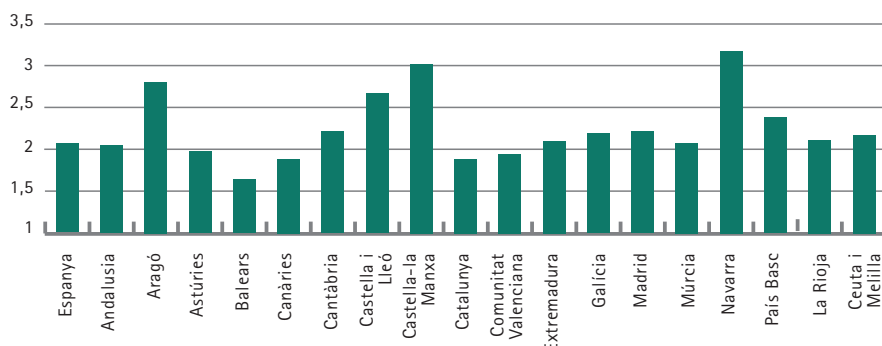

Font: INE, enquesta de població activa.

Finalment, és interessant observar, en aquesta perspectiva territorial, les distàncies que hi ha entre les taxes d'atur de les dones i dels homes a les comunitats autònomes. A finals de l'any 2002, la taxa d'atur femení, a

Espanya, era el doble de la masculina, però a les Balears, a Catalunya i a les Canàries aquesta proporció era significativament més baixa. A Navarra i a Castella-la Manxa, era molt major. (Vegeu el gràfic II-2.)

Gràfic II-2
Diferències d'atur per sexe i per comunitats autònomes (2002)
(Quocient entre les taxes d'atur femení i masculí
a cada Comunitat autònoma)

Font: INE, enquesta de població activa.

1.1.4.³ L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL (IQT)

D'ençà de la Cimera de Lisboa la Comissió Europea ha fet diversos esforços per intentar concretar i definir una mesura de la qualitat del treball.

La bateria d'indicadors proposada per la Comissió Europea s'ha establert en deu dimensions que pretenen captar les característiques tant del lloc de treball com de l'entorn laboral. L'objectiu és trobar indicadors disponibles en fonts estadístiques homogènies per als diversos països de la Unió Europea i poder, així, establir una mesura comparable de la qualitat del treball. Els deu grups d'indicadors es justifiquen segons què s'entén per qualitat del treball. Els treballs de més qualitat han de ser els que assegurin que la feina desenvolupada:

- s'adeqüi a les habilitats i a les capacitats de la persona,
- faciliti el desenvolupament de les habilitats potencials mitjançant la formació al llarg de la vida activa,
- promogui la igualtat d'oportunitat entre els homes i les dones,
- assegurin les condicions de salut i de seguretat en el lloc de treball,
- animi les actituds de canvi en el lloc de treball, tant funcional com territorial,

- faciliti l'accés i la permanència en el mercat de treball,
- faciliti un balanç equilibrat entre la vida laboral i la familiar,
- incentivi la participació dels treballadors en el desenvolupament de l'empresa,
- assegurin la no-discriminació per motius d'edat, de discapacitat o d'orientació religiosa o sexual,
- ajudi a aconseguir nivells de productivitat i de nivell de vida alts.

Per a cada dimensió, s'han plantejat tota una sèrie d'indicadors, tal com indica el quadre II-10.

Ara bé, més enllà dels indicadors que cal prendre en consideració per valorar la qualitat del treball, el debat principal sorgeix entorn de quins elements han de ser els més importants quan es parla de la qualitat del treball. Cada individu fa una valoració dels diversos factors que integren o que caracteritzen la seva situació laboral. Mentre que per als uns la retribució econòmica que perceben per la seva feina pot ser el factor fonamental a considerar, per als altres potser són més importants l'estabilitat laboral o bé les facilitats per conciliar la vida laboral i la familiar. Per aquest motiu, la construcció d'indicadors de qualitat sempre està envoltada d'una certa polèmica.

3. Vegeu: Martí Parellada ; Gemma García, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*. Mimeo. Barcelona: Universitat de Barcelona, juny de 2003.

**QUADRE II-10. INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL
PROPOSATS PER LA COMISSIÓ EUROPEA**

Dimensió	Indicadors proposats
1. Satisfacció amb el treball	Grau de satisfacció, tipus de contracte, hores que es treballen, requisits formatius, treballadors amb salaris baixos
2. Formació i promoció	Proporció de treballadors amb estudis mitjans-superiors, proporció de treballadors que continuen la formació
3. Igualtat de gènere	Desigualtat salarial, proporció d'homes i de dones en tasques de responsabilitat
4. Salut i seguretat en el treball	Indicadors d'accidents laborals, nivells d'estrès
5. Flexibilitat	Treballadors amb acords flexibles, mobilitat geogràfica, rotació laboral
6. Inclusió i accés al mercat de treball	Transició dels joves a la vida activa, ocupació i atur per edats, per sexes, per nivells educatius i per regions
7. Organització de la vida laboral-personal	Facilitats per a la maternitat, facilitats per a la cura dels infants
8. Diàleg social	Cobertura de la negociació col·lectiva, participació financera dels treballadors en l'empresa, jornades perdudes en disputes laborals
9. Diversitat i no-discriminació	Taxes d'ocupació de treballadors amb discapacitats i de treballadors amb edat avançada
10. Resultats laborals globals	Productivitat del factor treball, nivells de renda per càpita, taxa de dependència

Font: Martí Parellada ; Gemma García, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*. Mimeo. Barcelona: Universitat de Barcelona, juny de 2003.

Cal recordar que els indicadors laborals estàndards caracteritzen les Balears com una de les regions amb uns nivells d'ocupació més alts i uns nivells d'atur més baixos, i amb uns nivells de renda i de benestar més elevats. L'elaboració de l'índex que aquí es presenta ha de permetre ampliar aquesta visió parcial considerant de manera conjunta altres característiques del mercat de treball que poden ser especialment rellevants, com ara la sinistralitat laboral, la conflictivitat o la no-discriminació per raons de sexe o d'edat, entre d'altres.

Sobre la base d'aquests indicadors, els resultats obtinguts condueixen a situar les Balears com una de les regions que mostra un índex de qualitat del mercat de treball més elevat, tot i que sembla haver perdut posicions en els darrers anys.

La metodologia de càlcul ha consistit a obtenir una ordenació de les diverses comunitats per a cadascun dels blocs definits. Cal dir que dins cada bloc s'ha considerat, com a punt de partida o escenari base, que totes les variables tenen la mateixa ponderació. D'aquesta manera s'ha

pogut obtenir un rànquing de les comunitats segons cadascuna de les sis dimensions que es consideren.⁴ L'agregació d'aquestes dimensions, ara sí amb les ponderacions corresponents, dona lloc finalment a l'ordenació de les diverses regions segons la mesura de la qualitat del mercat de treball.

Per establir les ponderacions s'han fixat, com s'ha indicat anteriorment, diversos escenaris. (Vegeu el quadre II-11.)

- Base. Tots els blocs tenen el mateix pes en la construcció de l'indicador.
- Tradicional. Els blocs sobre les condicions del lloc de treball, l'entorn laboral i els salaris són els que tenen una participació major en la construcció de l'índex agregat. Aquesta elecció es basa en el fet que les condicions del lloc de treball i de l'entorn laboral són les que fins fa uns anys es consideraven bàsiques per valorar la feina.
- Intermedi. En aquest cas es dona una participació major en els blocs sobre

les condicions de treball, les relacions laborals i l'entorn laboral. En aquest escenari perden pes les condicions salarials i, en canvi, guanya participació el bloc de relacions laborals.

- Innovador. Es tracta de l'escenari en què tenen més pes totes les variables que tenen a veure amb la igualtat de gènere i les relacions laborals. Els grups amb una participació major són, doncs, els de condicions del lloc de treball, de relacions laborals i d'igualtat de gènere.

Cal dir que en tots els escenaris, excepte el de base, les variables representatives del nivell de benestar de la regió sempre tenen la mateixa ponderació que, d'altra banda, és la més baixa. Això es fonamenta en la hipòtesi que la correlació entre el nivell de desenvolupament o de riquesa de la regió i la qualitat laboral és escassa. Pel que fa a la resta d'indicadors s'han establert dos nivells: les variables considerades més importants en cadascun dels escenaris (amb una ponderació del 25%) i les que tenen una importància secundària (amb un pes del 10%).

QUADRE II-11. PONDERACIONS ESTABLERTES EN ELS DIVERSOS ESCENARIS

	Base	Tradicional	Intermedi	Innovador
1. Condicions del lloc de treball	16,70%	25%	25%	25%
2. Relacions laborals	16,70%	10%	25%	25%
3. Igualtat de gènere	16,70%	10%	10%	25%
4. Entorn laboral	16,70%	25%	25%	10%
5. Salaris	16,70%	25%	10%	10%
6. Benestar	16,70%	5%	5%	5%

Font: Martí Parellada ; Gemma García, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*. Mimeo. Barcelona: Universitat de Barcelona, juny de 2003.

4. El treball de Martí Parellada i Gemma García ha reduït les deu dimensions del quadre II-10 en les sis dimensions que recull el quadre II-11.

Així doncs, un cop obtingut el rànquing de comunitats autònomes en cadascuna de les dimensions que aquí es consideren, s'han aplicat les ponderacions assenyalades per obtenir una nova ordenació de les regions, que correspon, finalment, a l'ordenació segons la mesura de la qualitat del treball. (Vegeu el quadre II-12.)

A més d'aquests resultats, l'anàlisi prèvia permet oferir algunes conclusions rellevants que poden ser d'una utilitat especial per als gestors de la política econòmica, especialment en l'àmbit de la política relacionada amb el mercat de treball.

En el Dictamen del CES núm. 9/2003, sobre els índexs de qualitat en el treball, s'afirma que els indicadors laborals estàndards caracteritzen les Balears com una de les regions amb uns nivells d'ocupació més alts i uns nivells d'atur més baixos, i amb un dels nivells de renda i de benestar més elevats. En aquest sentit, el Dictamen del CES fa una valoració molt positiva respecte de les posicions capdavanteres que ocupa la nostra comunitat autònoma en tots els casos (entre les tres primeres), i de manera especial respecte de la primera posició en l'escenari innovador, en què es valoren amb més intensitat els indicadors

QUADRE II-12. RÀNQUING DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES SEGONS LES PONDERACIONS ESTABLERTES (2001)

	Base	Tradicional	Intermedi	Innovador
Andalusia	14	16	16	14
Aragó	6	6	4	5
Astúries	16	15	15	16
Illes Balears	1	3	2	1
Illes Canàries	8	9	8	8
Cantàbria	11	10	11	11
Castella-la Manxa	15	13	13	15
Castella i Lleó	12	12	12	12
Catalunya	2	2	3	2
País Valencià	7	7	7	7
Extremadura	17	17	17	17
Galícia	13	14	14	13
Madrid	4	5	6	6
Múrcia	10	11	9	9
Navarra	3	1	1	3
País Basc	9	8	10	10
La Rioja	5	4	5	4

Nota: La regió amb els resultats millors ocupa el lloc 1 del rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els resultats pitjors) mostra el valor 17.

Font: Martí Parellada ; Gemma García, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*. Mimeo. Barcelona: Universitat de Barcelona, juny de 2003.

de condicions de treball, de relacions laborals i d'igualtat de gènere.

També remarca el fet que les Balears ocupen posicions rellevants en els aspectes següents:

- Els indicadors relacionats amb la igualtat de gènere. Les Balears mostren una situació relativament més igualitària entre els homes i les dones en totes les variables que s'han considerat, amb l'excepció clara de l'àmbit salarial, en el qual les desigualtats són significatives.⁵
- Les variables relatives a l'entorn laboral, com són la taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur, l'atur juvenil o l'atur de llarga durada.
- Les variables que s'inclouen com a indicadors del nivell de benestar de la regió, en totes les quals les Balears se situen en la primera posició.

Les Balears es troben en una situació intermèdia pel que fa a l'àmbit salarial. En aquest sentit, el Dictamen destaca que els nivells salarials són intermedis en el context de les regions espanyoles. Això no obstant, cal recordar que aquests salaris estan clarament condicionats per l'estructura sectorial de la regió.

El Dictamen també destaca les variables en què cal fer un esforç per millorar la posició relativa de les Balears. És el cas de la sinistralitat laboral. Les Balears s'han caracteritzat com una regió amb un elevat índex d'incidència dels accidents laborals, que, a més, ha mostrat una tendència creixent en els darrers anys.

Quant a la taxa de temporalitat, atesa l'especificitat de l'activitat econòmica a les Illes Balears —amb una presència notable de les activitats turístiques—, hi ha una presència major dels contractes temporals, si bé en un percentatge menor a la mitjana estatal. Aquest fet pot provocar una dualitat en el mercat de treball que dificulti aconseguir millores en la qualitat.

El nivell de formació de la població ocupada i el desajustament de qualificacions que es detecta en el mercat de treball. Les característiques del mercat de treball a les Balears incentiven que la població abandoni els estudis relativament aviat i que, per tant, hi hagi una proporció menor de treballadors amb estudis superiors. Les mesures de política d'educació i de formació s'haurien d'adreçar a evitar l'abandonament prematur dels estudis i a garantir la formació un cop s'entra en el mercat de treball.

1.2

ANÀLISI DE L'OCUPACIÓ

En aquest apartat s'analitzen l'ocupació per situació laboral, la temporalitat, els ocupats i els assalariats per jornada, per sexe i per sector econòmic, l'atur registrat, i els fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball.

1.2.1. L'OCUPACIÓ PER SITUACIÓ LABORAL

Segons les dades de l'enquesta de població activa (EPA), la mitjana del nombre

5. La desigualtat salarial dona-home a les Balears se situa 4 punts per sota de la mitjana espanyola.

d'assalariats l'any 2002 se situà en 311.562 persones, la qual cosa suposa el 82,3% respecte del total de treballadors ocupats. En relació amb l'any anterior, el nombre d'assalariats ha augmentat en 16.456, cosa que en termes relatius en representa un 5,6%. Aquesta variació s'explica per un augment de 10.911 assalariats en el sector privat, i per 5.545 assalariats més en el sector públic. (Vegeu el quadre II-13.)

El conjunt de les ocupacions per compte propi durant el 2002 segueix la pauta descendent. Dins aquest grup de treballadors per compte propi, la categoria d'empresaris sense assalariats creix en 486 efectius laborals, i el nombre de persones que treballen en la categoria d'ocupadors es redueix en 422, així com els membres de les cooperatives, que es redueixen en 762 efectius laborals respecte de l'any 2001.

**QUADRE II-13. TREBALLADORS OCUPATS*, PER SITUACIONS LABORALS:
ILLES BALEARS (2001-2002)**

	Mitjana de 2001	Mitjana de 2002
Ocupador (franquícia)	82	63
	0,02	0,02
Ocupador (no franquícia)	29.224	28.821
	8,06	7,62
Empresari sense assalariats (franquícia)	234	237
	0,06	0,06
Empresari sense assalariats (no franquícia)	32.443	32.926
	8,95	8,70
Membre de cooperativa	1.070	308
	0,30	0,08
Ajut familiar	3.822	3.848
	1,05	1,02
Assalariat públic	50.008	55.553
	13,80	14,68
Assalariat privat	245.098	256.009
	67,64	67,66
Altres	385	615
	0,11	0,16
Total	362.366	378.380
	100	100

* Situació professional actual i percentatge respecte de la mitjana anual.

Font: INE, enquesta de població activa.

1.2.2. LA TEMPORALITAT

La proporció d'assalariats amb contracte temporal durant l'any 2002 se situà en un 27% l'any 2002 (4 punts per sota de la mitjana espanyola). Aquest valor representa un descens de 3,3 punts respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre II-14.)

És interessant subratllar que aquesta reducció major de la temporalitat l'any 2002 es va produir perquè un nombre major d'assalariats tenien un contracte indefinit: en aquest cas, el creixement respecte de l'any 2001 fou del 10,7% (segons les dades de l'enquesta de població activa).

Així doncs, aquestes dades es reafirmen quan s'analitza el nombre de treballadors assalariats amb contracte indefinit; ja que la mitjana d'assalariats amb contracte indefinit fou de 227.601 l'any 2002. En canvi, el nombre d'assalariats amb contracte temporal fou de 83.962.

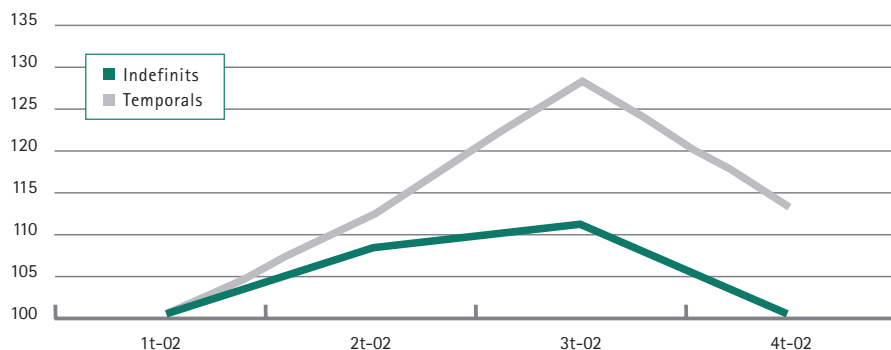
El segon i el tercer trimestre de 2002 són els que assolixen els nivells d'ocupació màxims, ja que coincideixen amb la temporada d'estiu. Així doncs, els contractes temporals són els que estan més determinats pels cicles estacionals i per això pateixen una variació major. (Vegeu el gràfic II-3.)

QUADRE II-14. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS, PER SEXE: ILLES BALEARS (2001-2002)

	Mitjana de 2001	Mitjana de 2002
Dona	29,8	27,6
Home	30,7	26,5
Total	30,3	27,0

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-3
Assalariats per tipus de contractes: dades trimestrals (2002)
(base=100)

Font: INE, enquesta de població activa.

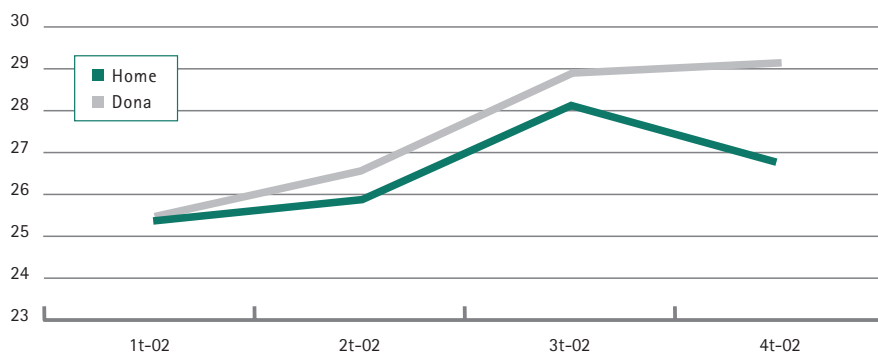
Quant al gènere, es pot observar que el grup femení és el que presenta les taxes de temporalitat més altes durant l'any 2002, a diferència de l'any passat. La taxa de temporalitat se situa en el 27,6% per a les dones, i en el 26,5% per als homes durant el 2002. (Vegeu el gràfic II-4.)

Les taxes de temporalitat, per grups d'edat, ens mostren que les taxes més elevades es donen en els grups més joves, que presenten taxes del 84,5% per al tercer trimestre. D'altra banda, els grups de major edat són els que

mostren unes taxes més baixes. (Vegeu el quadre II-15).

Si es fa l'anàlisi de la temporalitat per tipus de jornada, s'observa un descens de la temporalitat tant en la jornada completa com en la parcial. Així, la taxa per als assalariats en jornada completa disminueix respecte de l'any anterior en 2,7 punts, i per als que treballen en jornada parcial el descens és de gairebé 13 punts. Tot i la forta baixada, la taxa de temporalitat en la jornada parcial continua essent molt elevada. L'any 2002 se situa en el 32,9%. (Vegeu el quadre II-16.)

Gràfic II-4
Taxes* de temporalitat, per sexe: dades trimestrals (2002)

* Percentatge de temporals respecte del total d'assalariats, per gènere.

Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-15. TAXES DE TEMPORALITAT, PER GRUPS D'EDAT: DADES TRIMESTRALS (2002)

	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02
16-19 anys	77,15	75,66	84,45	78,50
20-24 anys	49,51	52,34	59,68	54,24
25-54 anys	21,56	22,24	23,35	24,06
55 anys o més	9,76	12,24	8,50	7,80

Font: INE, enquesta de població de activa.

**QUADRE II-16. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS,
PER TIPUS DE JORNADA: ILLES BALEARS (2001-2002)**

	Mitjana de 2001	Mitjana de 2002
Jornada completa	29,2	26,5
Jornada parcial	45,8	32,9
Total	30,3	27,0

Font: INE, enquesta de població activa.

1.2.3. ELS OCUPATS I ELS ASSALARIATS, PER TIPUS DE JORNADA, PER SEXE I PER SECTOR ECONÒMIC

Durant l'any 2002 va augmentar en relació amb l'any anterior el nombre d'ocupats a temps parcial en 887 persones (un 3,6% més). Si només ens referim als assalariats, el nombre de persones que treballen a temps parcial va augmentar també un 8,2% respecte de l'any anterior.

Si feim l'anàlisi pel que fa al conjunt de treballadors ocupats a temps complet, podem observar que també experimenten un increment en termes relatius del 4,5%, i també la categoria de treballadors assalariats, que augmenta un 5,4%. (Vegeu el quadre II-17.)

L'enquesta de població activa estima com a mitjana per al 2002 un total de 25.288 ocupats a temps parcial, i 21.289 assalariats. El percentatge de dones ocupades a temps parcial l'any 2002 és del 78,6% i del 82,8% respecte del total de treballadors assalariats a temps parcial. D'aquesta manera, es constata la sobrerrepresentació femenina en el treball a temps parcial.

Si s'analitzen, en canvi, les dades del nombre d'ocupats a temps complet, s'observa que les dones hi tenen una participació baixa. D'aquesta manera, només trobam un 37,6% de dones en el total d'ocupats a temps complet. Quant a la categoria de treballadors assalariats a temps complet, la distribució segueix el mateix patró, ja que només el 40% de treballadors assalariats a jornada completa són dones.

**QUADRE II-17. OCUPATS I ASSALARIATS, PER TIPUS DE JORNADA
I PER SEXE (2001-2002)**

	Ocupats				Assalariats			
	Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
Mitjana 2001	216.054	121.913	6.193	18.208	168.462	106.975	3.757	15.913
Mitjana 2002	220.218	132.870	5.411	19.877	174.059	116.214	3.669	17.620

Font: INE, enquesta de població activa.

**QUADRE II-18. OCUPATS I ASSALARIATS, PER SECTOR ECONÒMIC
I PER SEXE: ILLES BALEARS (2001-2002)**

	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2002 (milers)	% var. 02/01	2002 (milers)	% var. 02/01	2002 (milers)	% var. 02/01	2002 (milers)	% var. 02/01
Total	225,6	1,5	152,7	9,0	177,7	3,2	133,8	8,9
Agricultura	5,4	-8,6	2,0	56,4	2,2	-4,7	0,4	-1,0
Indústria	25,3	-3,0	9,2	0,2	21,3	3,2	8,1	2,4
Construcció	54,1	-2,6	3,5	69,5	44,0	-7,4	2,4	28,3
Serveis	140,9	4,5	138,1	8,2	110,3	8,3	123,0	9,1

Font: INE, enquesta de població activa.

En el quadre anterior es recull el nombre de treballadors ocupats i assalariats per sexe i per sector econòmic. L'any 2002 creix tant el nombre d'assalariats, amb un 5,6% (3,2% d'homes i 8,9% de dones), com el nombre total d'ocupats, que augmenta un 4,4% (1,5% d'homes i 9% de dones). (Vegeu el quadre II-18.)

Si ens fixam en els sectors econòmics, veim que les dones estan ocupades majoritàriament en el sector serveis. Segons les dades del 2002, més del 90% de les dones, tant si són assalariades com ocupades, treballen en activitats que es vinculen al sector serveis. Per contra, si s'analitzen els treballadors homes, les dades posen de manifest que en aquest col·lectiu es dona una distribució major en els diferents sectors, encara que no es pot obviar la forta concentració de treballadors masculins en el sector serveis. D'aquesta manera, l'any 2002 el percentatge de treballadors homes ocupats en els serveis és al voltant del 62% per a ambdues categories (total d'ocupats i assalariats); el 24% dels ocupats treballen en el sector de la construc-

ció; l'11,2%, en la indústria, i la resta, en el sector agrícola.

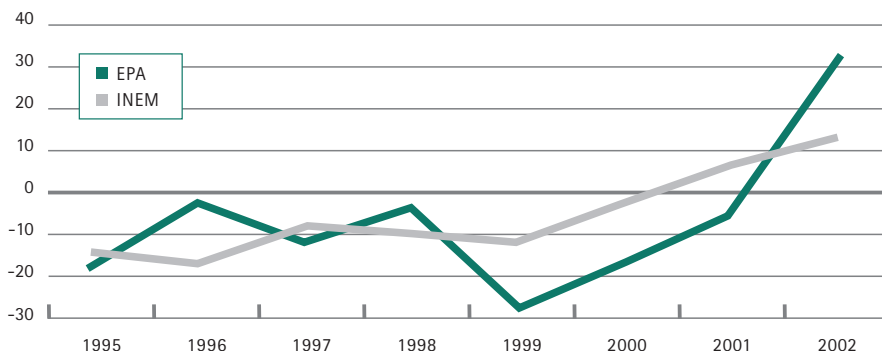
1.2.4. L'ATUR REGISTRAT, LES DEMANDES D'Ocupació I LES COL·LOCACIONS REGISTRADES

Pel que fa a l'atur, l'any 2002 presenta un augment significatiu respecte de l'any anterior, tant si es considera com a font l'enquesta de població activa com si es té en compte l'atur registrat en les oficines del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB). (Vegeu el gràfic II-5.)

A partir de l'any 2000 comença un augment sostingut en les xifres de l'atur. L'any 2002 els registres de les oficines del Servei d'Ocupació de les Illes Balears presenten un increment del 14,2% respecte de l'any 2001, i passa d'haver-hi 22.700 aturats registrats a haver-n'hi 25.917.

D'altra banda, l'any 2002 l'enquesta de població activa mostra un augment del 32,5%, en passar de 22.478, l'any 2001, a 29.917.

Gràfic II-5
Evolució de l'atur* segons l'EPA i el registrat a l'INEM: Illes Balears (1995-2002)

* Percentatge de variació respecte de l'any anterior.

Font: INE, enquesta de població activa.

Si la xifra d'atur s'analitza en termes de gènere, s'observa que el 57,1% (14.789) del total de persones aturades durant l'any 2002 són dones, mentre que el 42,9% (11.128) són homes. Aquests valors evidencien d'una manera clara que l'atur a les Balears està fortament feminitzat i que el col·lectiu femení encapçala el rànquing de desocupació. L'atur femení se centra en les dones entre els 20 i els 34 anys, grup que acapara el 49,2% del total de dones aturades.

S'observa, com l'any anterior, un descens de les col·locacions respecte de l'any 2001. Així, s'ha passat de 371.521 a 339.200, la qual cosa en termes relatius significa un 8,6% menys.⁶ D'altra banda, les demandes d'ocupació han augmentat un 13,6%, una incidència

semblant a la de l'atur registrat (14,2%). (Vegeu el gràfic II-6.)

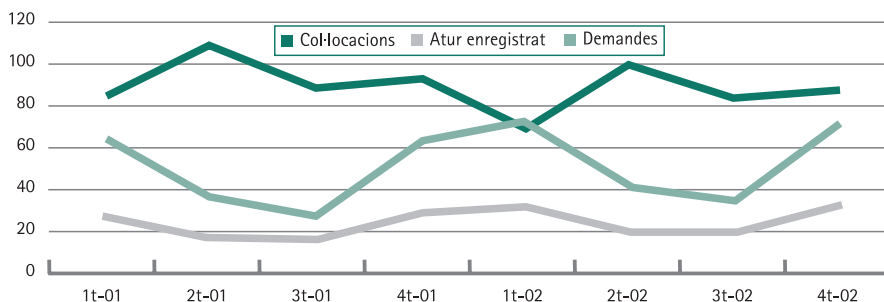
S'ha de precisar que les col·locacions que han gestionat les oficines del Servei d'Ocupació de les Illes Balears només representen al voltant del 5% del total de col·locacions.

1.2.5. Els fluxos d'entrada i de sortida

Analitzam a continuació les entrades en el mercat de treball a través de l'evolució de la contractació registrada en el Servei d'Ocupació de les Illes Balears, que és una de les perspectives des de la qual es poden aproximar dades sobre el volum d'entrades a l'activitat laboral. També

6. La mitjana de col·locacions per trimestre se situà en 84.800.

Gràfic II-6
Atur registrat, demandes de treball i de col·locacions:
dades trimestrals (2001-2002) (en milers)

Font: INEM-SOIB.

s'inclouen en aquest apartat les dades sobre les sortides de l'ocupació que institucionalment es conceptuen com a acomiadaments i que, per descomptat, són tan sols una part del total de les sortides de l'ocupació, en general referides a l'ocupació de durada més estable o indefinida. Al marge queden altres vies d'extinció de la relació laboral. Entre les que tenen un volum major hi ha les de la contractació temporal o de durada determinada, i altres com les associades a l'acompliment del cicle vital de les persones (la jubilació, entre aquestes), o les que deriven de distintes contingències (per exemple, la incapacitat laboral).

1.2.5.1. La contractació

L'anàlisi de la contractació al llarg de 2002, ens dona una xifra de 349.744 contractes, la qual cosa suposa una reducció

en termes relatius del 8,9% respecte de l'any 2001. La distribució de les contractacions, segons les modalitats contractuals, mostra que el 89,9% del total de contractes registrats l'any 2002 són de caràcter temporal i el 10,1% són de caràcter indefinit. És a dir, això ens dona una taxa de rotació de 3,7 contractes per any per al col·lectiu de 83.962 treballadors temporals, que representen el 27% de la població assalariada a les Balears.⁷

Per a Espanya, la distribució dels contractes segueix un mateix patró ja que el 9% de contractes registrats són de modalitat indefinida i el 91% restant són temporals. Així doncs, s'observa una vegada més que el pes de la contractació indefinida és poc important respecte de la contractació temporal, però més d'un punt superior en el cas de les Balears. (Vegeu el quadre II-19.)

7. Vegeu l'apartat 1.2.2.

**QUADRE II-19. CONTRACTES REGISTRATS, PER MODALITAT
DE CONTRACTACIÓ: ILLES BALEARS (2000-2002)**

	2000	2001	2002	Var. 02/01	Var. (%)
Contractes indefinits					
Temps complet					
Ordinaris	8.339	7.759	6.935	-824	-10,62
Discapacitats	261	302	187	-115	-38,08
Foment de l'ocupació	9.456	4.790	3.685	-1.105	-23,07
Conversió a indefinit	3.450	12.157	9.866	-2.291	-18,85
Subtotal a temps complet	21.506	25.008	20.673	-4.335	-17,33
Temps parcial					
Temps parcial	3.865	3.670	5.042	1.372	37,38
Fix discontinu	9.193	8.888	9.586	698	7,85
Subtotal a temps parcial	13.058	12.555	14.628	2.073	16,51
Subtotal contractes indefinits	34.564	37.563	35.301	-2.262	-6,02
Contractes de durada determinada					
Temps complet					
Obra i servei	79.507	82.075	74.122	-7.953	-9,69
Eventual per circumstàncies de la producció	191.735	185.608	162.075	-23.533	-12,68
Interinitat	14.774	14.542	14.493	-49	-0,34
Jubilació esp. (64 anys)	56	45	38	-7	-15,56
Discapacitats	192	201	187	-14	-6,97
Discapacitats en CEE	210	210	31	-179	-85,24
Altres	2.547	2.613	1.318	-1.295	-49,56
Subtotal a temps complet	289.021	285.294	252.264	-33.030	-11,58
Temps parcial					
Temps parcial	57.556	58.143	58.851	708	1,22
Jubilació parcial	0	0	29	29	
Relleu	41	51	38	-13	-25,49
Subtotal a temps parcial	57.597	58.194	58.918	724	1,24
Subtotal de contractes de durada determinada	346.618	343.488	311.182	-32.306	-9,41

continua

QUADRE II-19. CONTRACTES REGISTRATS, PER MODALITAT DE CONTRACTACIÓ: ILLES BALEARS (2000-2002)

	2000	2001	2002	Var. 02/01	Var. (%)
Contractes formatius					
Formació	2.627	2.065	2.391	326	15,79
Pràctiques a temps complet	755	580	682	102	17,59
Pràctiques a temps parcial	140	154	188	34	22,08
Subtotal de contractes formatius	3.522	2.799	3.261	462	16,51
Total de contractació	384.704	383.850	349.744	-34.106	-8,89

Font: SOIB.

La distribució de la contractació per sexes és la següent: 146.898 contractes registrats per a les dones (42% sobre el total de contractació), de la qual cosa resulta una reducció del 8,4% respecte de l'any passat, i 202.846 nous contractes per als homes (58% sobre el total de la contractació), amb una reducció del 9,3% respecte del 2001. Aquests percentatges ens confirmen, una vegada més, que segueixen essent els homes els que es col·loquen més i els que obtenen unes xifres d'ocupació majors.

Per edats, si s'estableixen dos grans grups, el de menors de 29 anys i el de persones de 29 anys o més, el primer grup representa un 54% i el segon, un 46%.

D'entre el total de contractes indefinits a temps complet que s'han registrat l'any 2002, les modalitats que tenen un pes major i que sobresurten són les de conversió a indefinit (47,7%), l'indefinit ordinari (33,5%) i el de foment de l'ocupació (17,8%). La resta (el 0,9%) són contractes per a persones discapacitades.

Pel que fa als contractes indefinits a temps parcial, destaca el fix discontinu,

que representa el 65,5% d'aquesta modalitat. La resta són contractes ordinaris a temps parcial.

Durant l'any 2002, la contractació temporal a temps complet fou de 252.264 contractes (sobre un total de 349.744) i concentrà el 72,1%. L'anàlisi per figures contractuals revela la forta incidència de l'eventual per circumstàncies de la producció, ja que, respecte del total de contractes de durada determinada a temps complet, el 64,2% és d'aquesta modalitat i el 69,4% són per una durada inferior als tres mesos. La resta de modalitats significatives de contractació temporal a temps complet són d'obra i servei (29,4%) i d'interinitat (5,7%).

La contractació de durada determinada a temps parcial (18,9% respecte del conjunt de contractes de durada determinada) també té un pes important dins la contractació registrada l'any 2002.

Els contractes formatius, tant a temps complet com a temps parcial, concentren el 0,9% del total de contractes, amb una xifra absoluta de 3.261 contractes.

Si es fa l'anàlisi amb relació a les ocupacions més contractades,⁸ les primeres deu ocupacions concentren el 71% de la contractació registrada l'any 2002. La primera ocupació que ens trobem, és la dels cambrers en general, amb un 12,3% —42.918 contractes—, seguida de molt a prop per personal de neteja (12,2%) —42.573 contractes—; picapedrer (10,2%) —35.506 contractes—; peons de la construcció d'edificis (8,1%) —28.427 contractes—, i taquígrafs i mecanògrafs (7,9%) —27.701 contractes. És a dir, que el 50,6% de la contractació total es concentra en cinc ocupacions. (Vegeu el quadre II-20.)

Si es fa l'anàlisi a partir del nivell d'estudis de les persones amb contracte registrat durant l'any 2002, s'observa que el 5,5% de persones treballadores de les 10 pri-

meres ocupacions no tenen els estudis finalitzats; de la mateixa manera, el 78,8% de les persones contractades tenen acabada la primera etapa secundària, ja sigui amb o sense títol (per al conjunt de contractes la distribució és molt semblant, el 79,7%). Tan sols el 13,5% d'aquests treballadors tenen estudis de batxiller i de formació professional, tant de grau mitjà com superior, i només el 2,2% tenen estudis universitaris (el 2% per al total de la contractació).

En conseqüència, els treballadors accedeixen al mercat de treball amb un nivell d'estudis que en termes generals no ultrapassa els estudis de nivell mitjà. Altrament, està comprovat que la millora del nivell educatiu del capital humà afavoreix els processos d'innovació. (Vegeu l'apartat 6 del capítol III.)

QUADRE II-20. LES 10 OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES A LES ILLES BALEARS (2002)

	Absoluts	%	Acumulat
Cambrers, bàrmans i assimilats	42.918	12,3	12,3
Personal de neteja d'oficines, hotels	42.573	12,2	24,4
Picapedrers	35.506	10,2	34,6
Peons de la construcció d'edificis	28.427	8,1	42,7
Taquígrafs i mecanògrafs	27.701	7,9	50,6
Dependents i exhibidors en tendes, magatzems, quioscs	25.564	7,3	57,9
Peons del transport i descarregadors	16.197	4,6	62,6
Operadors de grues, camions i maquinària	11.985	3,4	66,0
Cuiners i altres preparadors de menjars	11.981	3,4	69,4
Taxistes i conductors d'automòbils i furgonetes	5.327	1,5	71,0
Total de les 10 ocupacions	248.179		71,0

Font: SOIB.

8. Vegeu: *Informe Ocupacions 2002*, Observatori Laboral, SOIB.

QUADRE II-21. NOMBRE DE CONTRACTES DE POSADA A DISPOSICIÓ A LES ETT REGISTRADES A LES ILLES BALEARS, SEGONS LA MODALITAT CONTRACTUAL (2000-2002)

	Obra i servei	Eventual	Interinitat	Interinitat en p. selecció	Total
2000	3.237	4.481	120	8	7.846
2001	2.762	4.531	68	14	7.375
2002	2.815	4.554	107	0	7.476
Gener	107	150	8	0	265
Febrer	112	177	3	0	292
Març	149	312	13	0	474
Abril	191	298	10	0	499
Maig	322	405	8	0	735
Juny	295	533	6	0	834
Juliol	310	602	17	0	929
Agost	310	743	20	0	1.073
Setembre	361	596	4	0	961
Octubre	321	387	7	0	715
Novembre	112	186	2	0	300
Desembre	225	165	9	0	399

Font: Conselleria de Treball i Formació.

Per acabar, l'anàlisi de la contractació a través d'empreses de treball temporal (ETT) mitjançant els contractes de posada a disposició que se subscriuen entre aquestes empreses i les usuàries va experimentar al llarg del 2002 un lleuger increment respecte de l'any 2001, en concret un 1,4% més. (Vegeu el quadre II-21.)

La distribució per modalitats de contractació gairebé no varia respecte dels anys anteriors, ja que s'observa, com en la resta de la contractació, una certa estabilitat en el creixement dels contractes even-

tuals, i també un gran dinamisme en els d'obra i servei. Així doncs, durant el 2002 els contractes eventuais representaren el 60,9% del total de contractes registrats per les empreses de treball temporal. En segon lloc, se situen els contractes d'obra i servei (el 37,7%), i els d'interinitat, només amb un 1,4% respecte del total de la contractació.

1.2.5.2. Els contractes dels treballadors estrangers⁹

El total de treballadors estrangers registrats a les Balears durant l'any 2002 fou

9. Vegeu les observacions que es fan en l'apartat 1.1.1 en relació amb l'evolució dels treballadors estrangers afiliats a la Seguretat Social.

de 38.889 (5,7% sobre el total de treballadors estrangers a Espanya) i el nombre de contractes, 63.289 (4,8% del total de contractes). Respecte de l'any 2000, el volum de contractació d'aquest col·lectiu ha augmentat un 40,6%.

A les Balears els treballadors de l'Europa occidental, tot i ser el col·lectiu més nombrós, amb un 35,9% dels contractes, han perdut importància respecte de l'any 2000. Com en el conjunt d'Espanya, els treballadors provinents de l'Amèrica central i del Sud són els que experimenten un increment major, la qual cosa significa que passen de representar un 7,8% del total de contractes estrangers, l'any 2000, a un 25,2%, l'any 2002. (Vegeu el quadre II-22.)

El Marroc passa a ser el país que més mà d'obra subministra a les Balears, amb un 15,5% del total dels contractes registrats l'any 2002 en els treballadors estrangers, per davant dels països de la Unió Europea.

A les Illes la distribució dels contractes per grups d'edat mostra un percentatge inferior pel que fa als menors de 29 anys (46,2%) per comparació als majors de 29 anys (53,8%). I per gènere, tot i que no és tan accentuat com en el conjunt de l'Estat, també es registra un percentatge de contractes major en els homes (64,1%) que en les dones (35,9%).

S'observen diferències significatives si s'analitza el sexe i l'edat segons la zona de procedència dels treballadors estrangers. Així, els treballadors més joves provenen de l'Àfrica i els treballadors majors de 45 anys són europeus i nord-americans.

Per a les Balears l'activitat econòmica que té un pes major és l'hoteleria, que aglutina el 31,6% del total de contractes registrats pel que fa als treballadors estrangers, seguida de la construcció, amb un 26,5%. L'activitat immobiliària, de lloguer i de serveis empresarials, se situa en tercer lloc, amb un 14,6%, i el comerç,

QUADRE II-22. NOMBRE DE CONTRACTES REGISTRATS EN ELS TREBALLADORS ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS, SEGONS LA ZONA DE PROCEDÈNCIA (2002)

	2002	%
Europa occidental	22.745	35,9%
Europa de l'Est	1.835	2,9%
Magrib	11.926	18,8%
Resta de l'Àfrica	4.827	7,6%
Amèrica del Nord	112	0,2%
Amèrica central i del Sud	15.972	25,2%
Carib	2.028	3,2%
Altres	3.844	6,1%
Total	63.289	100%

Font: INEM-SOIB.

en quarta posició, amb un 7,8% del total de la contractació.

És interessant analitzar les seccions d'activitat dels contractes registrats en els treballadors estrangers segons les zones de procedència. Els europeus es concentren majoritàriament en l'activitat hotelera (45,1%) i en la gestió immobiliària (14,9%), i els alemanys controlen gran part del negoci immobiliari. Els treballadors procedents del Magrib treballen majoritàriament en la construcció, amb un 60,4% dels contractes registrats durant l'any 2002, l'activitat amb un pes major. Pel que fa als treballadors de l'Amèrica central i del Sud, es concentren pràcticament a parts iguals en la construcció (27,7%) i en l'hoteleria (27%). Els treballadors de la resta de l'Àfrica s'aglutinen majoritàriament en la construcció (40,7%).

La contractació segons els grans grups de qualificació ens dona una distribució en què el 39,2% dels contractes es concentra en el grup de treballadors no qualificats i, en segon lloc, amb un 29,6%, en els treballadors de serveis de restauració, els personals i els venedors de comerç.

Finalment, pel que fa a la distribució de la contractació en els treballadors estrangers segons la modalitat contractual a les Illes, ens indica que la modalitat amb un pes major és l'eventual a temps complet, amb un 45%, seguida dels contractes d'obra i servei, amb un 25,6%, i dels

contractes temporals a temps parcial, amb un 19,8%. Els contractes indefinits només representen un 7,6% pel que fa a aquest col·lectiu.

1.2.5.3. L'extinció i els acomiadaments

L'objectiu d'aquest apartat és analitzar els afers sotmesos al sistema jurídic institucional de control de les decisions d'extinció del contracte de treball que estan en mans de l'Administració pública (expedients en regulació d'ocupació i conciliacions en la Secció de Mediació, Arbitratge i Conciliació, SMAC).

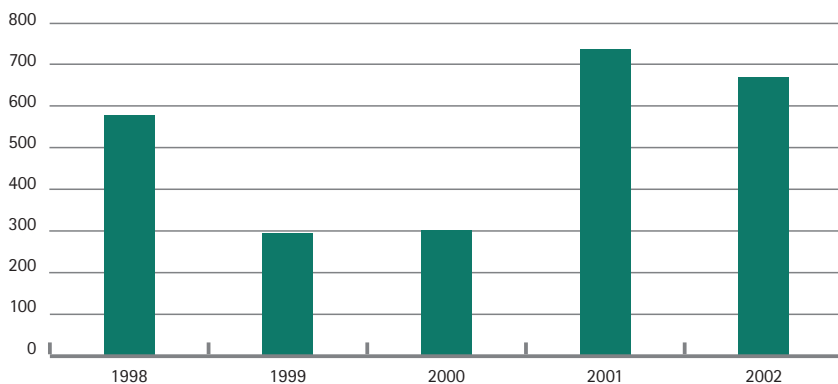
Amb relació a l'any 2002, el nombre de treballadors afectats per mesures d'extinció a les Balears és de 673 persones, la qual cosa reflecteix una disminució en termes relatius del 8,6% respecte de l'any 2001. (Vegeu el gràfic II-7.)

Respecte del nombre de conciliacions individuals en matèria d'acomiadament a les Balears, l'any 2002, foren 3.863. Si es comparen aquestes dades amb les del 2001, en resulta una reducció del 40%. Aquesta disminució espectacular es deu a la tasca de conciliació individual assumida pel TAMIB a partir de l'1 de gener de 2002. També es varen donar un total de 10 conciliacions col·lectives, enfront de les 13 de l'any 2001. El total de treballadors afectats fou 5.347. (Vegeu el quadre II-23.)¹⁰

10. Amb relació a l'SMAC i al TAMIB, vegeu el punt 5 de l'apartat B.1 dels suggeriments de la primera part i l'apartat 1.6.

Gràfic II-7

Treballadors afectats per les mesures d'extinció en expedients autoritzats a les Illes Balears (1998-2002)

Font: MTAS.

QUADRE II-23. CONCILIACIONS COL·LECTIVES A LES ILLES BALEARS (1995-2002)

	Conciliacions individuals				Conciliacions col·lectives		
	Acabades	En matèria d'acomiadament acabades	En matèria d'acomiadament amb avinença	Quantitats acordades en acomiadaments mils d'euros	Acabades	Treballadors afectats per c. acabades	Empreses afectades per c. acabades
1995	8.487	4.472	2.816	26.749	23	2.736	23
1996	8.995	4.854	3.031	32.697	21	2.821	21
1997	8.509	4.684	3.150	40.514	35	6.269	35
1998	8.253	4.972	3.439	30.038	15	3.010	15
1999	8.751	5.028	3.550	30.615	5	1.165	5
2000	8.879	5.505	4.055	35.807	27	8.521	27
2001	9.420	6.443	4.650	45.286	13	4.275	13
2002	6.019	3.863	2.668	35.608	10	5.347	10

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

1.3

LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA

En aquest apartat tractam primerament l'anàlisi comparada de la negociació col·lectiva de les Balears en relació amb Espanya, i seguidament passam a presentar les característiques principals que té la negociació col·lectiva a les Balears.

1.3.1. ANÀLISI COMPARADA DE LES BALEARS AMB RELACIÓ A ESPANYA

El nivell mitjà dels salaris a les Balears se situa, l'any 2002, en el 89,4 respecte de la mitjana 100 de l'Estat.¹¹ Altrament, durant l'any 2002, i segons les dades del Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS), es tancaren a les Illes Balears 64 convenis col·lectius. D'aquests, 48 són convenis d'empresa i la resta són convenis d'altres àmbits. Per al conjunt d'Espanya, el total de convenis signats és de 3.863, el 74,3% dels quals són convenis d'empresa.

Els convenis d'àmbit regional a les Balears afectaren 186.493 treballadors i 44.742 empreses, als quals s'haurien d'afegir els d'àmbit estatal.

Les Balears, atesa l'estructura productiva, és una de les comunitats autònomes en què se subscripiren menys convenis col·lectius. Suposa un 1,7% del total de convenis signats en el conjunt d'Espanya. (Vegeu el quadre II-24.)

Si es té en compte que, segons les dades de l'enquesta de població activa, la població ocupada assalariada l'any 2002 fou de 311.562 persones, i que les dades sobre els convenis col·lectius registrats mostren que afecten a 186.493 treballadors, es pot deduir que la cobertura de la negociació col·lectiva és al voltant d'un 59,9%. Pel que fa a Espanya aquest percentatge és inferior, atès que els convenis afecten 5.377.594 treballadors, la qual cosa representa una taxa de cobertura del 41%. De totes maneres, segons indica la memòria del CES per a Espanya, aquestes dades s'han d'agafar amb molta cautela.¹² Efectivament, la manera peculiar amb la qual es confecciona l'estadística de convenis col·lectius, afegit al fet que a les Illes Balears moltes activitats estan cobertes per convenis col·lectius estatals i convenis de vigència plurianual, ens condueix a determinar que la cobertura real de la negociació col·lectiva es troba a l'entorn del 90%.

11. Vegeu l'apartat 1.1.4.

12. "Téngase presente que el registro de la totalidad de convenios firmados durante el año 2002 puede prolongarse varios meses, por ello la información obtenida de los convenios registrados durante el año 2002 es parcial y los resultados obtenidos un tanto provisionales. Asimismo, conviene recordar que en la información estadística que se presenta sobre empresas y trabajadores afectados por la negociación colectiva puede existir un solapamiento de cifras, por un lado, porque existen multitud de unidades de negociación territoriales e incluso funcionales que se superponen, por otro, por la posibilidad de que una misma empresa pueda estar afectada por más de un convenio, al poder adoptarse éste para una determinada categoría o grupo profesional o para cada centro de trabajo" Vegeu la Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002. (p. 378). CES del Regne d'Espanya. Madrid, 2003.

QUADRE II-24. CONVENIS, TREBALLADORS AFECTATS I AUGMENT SALARIAL PACTAT, SEGONS L'ÀMBIT FUNCIONAL I PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)

	Total de convenis				Convenis d'empresa				Convenis d'altres àmbits			
	Convenis		Empreses		Treballadors		Augment salarial		Convenis		Treballadors	
	Convenis	Empreses	Convenis	Empreses	Treballadors	Convenis	Treballadors	Augment salarial	Convenis	Empreses	Treballadors	Augment salarial
Andalusia	593	167.871	1.064.072	3,25	447	62.174	2,63		146	1.001.898	3,29	
Aragó	170	19.924	179.365	3,15	124	28.740	2,69		46	150.625	3,24	
Astúries	121	19.319	123.245	2,91	94	29.275	3,10		27	93.970	2,85	
Illes Balears	64	44.742	186.493	3,63	48	4.687	2,84		16	181.806	3,65	
Illes Canàries	162	27.522	214.682	3,13	135	14.461	2,72		27	200.221	3,15	
Cantàbria	106	3.329	34.653	3,14	82	10.894	2,69		24	23.759	3,35	
Castella-la Manxa	176	25.926	175.428	3,11	117	15.903	2,58		59	159.525	3,16	
Castella i Lleó	351	40.735	216.522	3,03	221	28.412	2,57		130	188.110	3,10	
Catalunya	561	140.498	1.203.792	2,82	447	87.375	2,42		114	1.116.417	2,85	
Comunitat Valenciana	325	84.494	655.697	3,04	207	27.989	2,43		118	627.708	3,07	
Extremadura	70	11.164	36.665	3,15	47	3.202	2,90		23	33.463	3,18	
Galícia	273	29.523	214.977	3,23	210	33.023	2,82		63	181.954	3,30	
Madrid	299	74.854	550.109	2,84	258	91.660	2,46		41	458.449	2,92	
Múrcia	78	17.631	137.886	3,47	42	4.324	2,69		36	133.562	3,49	
Navarra	112	11.422	93.064	3,16	84	13.450	3,33		28	79.614	3,13	
País Basc	313	22.638	253.127	3,25	246	41.785	2,92		67	211.342	3,32	
La Rioja	45	4.359	27.615	2,89	29	2.769	2,82		16	24.846	2,90	
Ceuta i Melilla	44	1.930	10.202	3,27	32	1.300	3,06		12	8.902	3,30	
Espanya	3.863	747.881	5.377.594	3,14	2.870	501.423	2,76		993	4.876.171	3,18	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, estadística de convenis col·lectius de treball.

La negociació col·lectiva per sectors d'activitat econòmica mostra que el nombre major de convenis s'aglutina en el sector serveis (un 64,1%), seguit del sector industrial (un 32,8%). Quant al conjunt d'Espanya, el sector serveis és també el que concentra un nombre major de convenis, tot i que el percentatge és menor (58,6%). Pel que fa al nombre de treballadors afectats, el sector serveis, amb més de 134.644 treballadors —un 72,2% del total de treballadors afectats per convenis—, és el que concentra més treballadors les condicions laborals dels quals es regulen mitjançant convenis.

La mitjana relativa al nombre de treballadors per conveni ens indica la dimensió major o menor dels convenis segons els sectors d'activitat. S'observa clarament que la construcció és el sector que té una dimensió major, ja que un sol conveni afecta 44.192 treballadors. Per contra, la dimensió menor es dona en el sector industrial. (Vegeu el quadre II-25.)

L'augment salarial pactat a les Illes durant l'any 2002 fou del 3,6%,¹³ percentatge superior al del conjunt de l'Estat, en què fou del 3,1%. Per sectors d'activitat a les Balears, el sector serveis, amb un 3,7%, és el que experimenta un augment salarial pactat major. El segueix el sector de la construcció, amb un 3,5%. Quant al conjunt d'Espanya, el sector de la construcció és el que experimenta un increment major (3,5%).

Si volem aprofundir més i ens referim a les activitats econòmiques en què s'han tancat més convenis, observam que les activitats associatives, recreatives i culturals, amb 8 convenis, són l'activitat que n'aglutina un nombre major. La segueixen la indústria alimentària, de begudes i de tabacs, amb 6, i el transport terrestre i per canonades, les activitats sanitàries, veterinàries i de serveis socials, i altres activitats empresarials, amb un total de 5 convenis cada grup (vegeu el quadre II-26).

QUADRE II-25. CONVENIS, TREBALLADORS AFECTATS I AUGMENT SALARIAL PACTAT PER SECTORS D'ACTIVITAT (2002)

	Illes Balears			Total nacional		
	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)
Total	64	186.493	3,63	4.217	7.808.123	3,05
Agrari	1	13	2,50	86	589.007	3,49
No agrari	63	186.480	3,63	4.131	7.219.116	3,01
Indústria	21	7.644	2,74	1.605	2.538.094	2,84
Construcció	1	44.192	3,50	56	771.036	3,52
Serveis	41	134.644	3,73	2.470	3.909.986	3,03

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, estadística de convenis col·lectius de treball.

13. Aquestes dades del Ministeri es matisen en l'apartat següent.

QUADRE II-26. CONVENIS, TREBALLADORS AFECTATS I AUGMENT SALARIAL PACTAT PER SECTORS D'ACTIVITAT (2002)

	Illes Balears			Total nacional		
	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)
Pesca i aquicultura	1	13	2,5	10	1.313	3,28
Extracció de minerals no energètics	2	45	2,7	38	10.325	4,1
Indústria d'aliments, begudes i tabac	6	682	3,2	374	276.491	2,85
Indústria del cuir i del calçat	1	340	3,0	18	69.156	2,97
Indústria de la fusta i del suro	1	3.306	2,3	76	163.157	2,67
Indústria del paper, les arts gràfiques i l'edició	2	336	2,6	110	171.270	2,97
Producció de productes minerals no metàl·lics	2	1.739	3,0	136	156.188	2,87
Fabricació de productes metàl·lics, exc. maquinària	1	800	3,5	194	827.944	3,02
Fabr. d'instruments mèdics de precisió i sim.	1	200	3,0	10	5.856	2,50
Fabr. de mobles. Altres ind. manufact. Reciclatge	2	41	2,0	33	14.709	3,01
Producció i distribució d'electricitat, gas i aigua	3	155	2,5	128	34.808	2,44
Construcció	1	44.192	3,5	56	771.036	3,52
Venda i reparació de vehicles. Venda de combustible	1	61	2,5	63	56.937	2,5
Comerç al detall. Reparacions domèstiques	1	35.000	3,1	211	1.262.163	2,64
Hoteleria	2	81.887	4,0	118	541.092	3,13
Transport terrestre i per canonades	5	9.178	4,7	177	158.859	3,08
Transport marítim i fluvial	2	142	2,8	31	1.681	2,63
Comunicacions	3	210	2,4	171	86.242	2,32
Immobiliàries. Lloguer de béns mobles	1	1.792	2,9	16	5.019	2,93
Activitats informàtiques. Investigació i desenvolupament	1	24	2,0	13	2.026	2,36
Altres activ. empresarials	5	856	3,1	265	647.598	4,66
IAdm. pública. Defensa, Seg. Social. Org. extraterritorials	2	202	2,0	384	98.432	2,29

continua

QUADRE II-26. CONVENIS, TREBALLADORS AFECTATS I AUGMENT SALARIAL PACTAT PER SECTORS D'ACTIVITAT (2002)

	Illes Balears			Total nacional		
	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)	Convenis	Treballadors	Augment salarial (%)
Educació	1	224	2,0	63	222.949	2,41
Activitats sanitàries, veterinàries i serveis socials	5	4.056	2,6	144	146.281	3,04
Activ. de sanejament públic	3	428	2,8	305	42.540	3,03
Activ. associatives recreatives i culturals	8	496	3,0	267	72.024	2,63
Activ. diverses de serveis personals	1	88	3,7	56	88.929	2,94
Total	64	186.493	3,6	3.467	5.935.025	3,05

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, estadística de convenis col·lectius de treball.

1.3.2. LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA A LES BALEARS

La negociació col·lectiva i les condicions sociolaborals dels treballadors de la nostra comunitat vénen determinades per diversos factors:

- El predomini d'empreses del sector serveis (77%), amb el 74,29% de l'ocupació, en què el nivell de retribucions és inferior als sectors industrials.
- L'estacionalitat i l'alta rotació en la contractació temporal, que té efectes tant en el nivell retributiu com en el de protecció social.¹⁴

- Les dificultats majors d'articular a través de la negociació col·lectiva mecanismes per corregir determinades disfuncions del mercat de treball.
- La baixa qualificació de les ocupacions que tenen més oferta.¹⁵
- La taxa d'ocupació femenina a les Balears és superior en més de 9 punts punts a la mitjana de l'Estat, que és del 34,9%.¹⁶

Pel que fa a l'anàlisi de la negociació col·lectiva a les Balears, l'1 de maig de 2003 estaven tancats definitivament en totes les clàusules 21 convenis col·lectius, que afecten un total de 227.180 persones treballadores. (Vegeu el quadre II-27.)

14. Vegeu els apartats 1.1.4 i 1.2.5.1.

15. Vegeu l'apartat 1.2.5.1.

16. Vegeu l'apartat 1.1.3. i 1.1.4.

**QUADRE II-27. CONVENIS DE TREBALLADORS SEGONS
EL TRAM D'AUGMENT SALARIAL**

	Convenis	Treballadors
Increment inferior al 3%	5	62.356
Inferior al 3,9%	5	4.402
Igual al 4%	8	158.428
Entre el 4,1% i 5%	2	1.452
Més del 5,1%	1	542
Total	21	227.180

Font: UGT.

De l'anàlisi d'aquest conjunt de convenis es desprèn el següent:

a) Salaris

L'increment salarial mitjà registrat en la negociació col·lectiva l'any 2002 significa el 4,17%.¹⁷ Si ho comparam amb l'objectiu salarial d'increment que es va marcar en l'Acord per a la negociació col·lectiva per a aquest exercici es comprova que s'ha complert en gran mesura. La nota menys satisfactòria ve donada per la pujada dels preus, amb l'índex de preus de consum (IPC) de l'any 2002 que ha augmentat fins al 4%, de manera que es dobla la previsió inicial per a tot l'any.¹⁸

De l'anàlisi de la negociació col·lectiva es poden treure les conclusions següents:

- El 47,6% dels convenis estudiats, que afecten el 29,4% dels treballa-

dors, han pactat una millora d'un punt de poder adquisitiu respecte de la inflació inicial prevista (que era del 2%). Com que s'ha disparat la inflació que preveia el Govern per a l'any 2002, s'ha produït una pèrdua de poder adquisitiu dels treballadors afectats per aquest grup de convenis, ja que no s'hi ha inclòs la clàusula de revisió salarial. En tot cas, aquesta desviació es podria recuperar normalment els propers anys amb la tònica de garantir el poder adquisitiu que ordinàriament es contempla en els convenis col·lectius.

- El 38% dels convenis analitzats, que afecten un 69,7% dels treballadors, han negociat increments salarials del 4%, o han pactat clàusules de revisió salarial que només garantien el manteniment del poder adquisitiu dels salaris.

17. El 3,7%, segons la Unió General de Treballadors (UGT).

18. L'IPC a les Balears per a l'any 2002 se situa en el 4,5%.

- El 9,5% dels convenis, que afecten el 0,6% dels treballadors, assolixen creixements salarials notables. Aquest col·lectiu ha pactat increments salarials superiors a la inflació de l'any analitzat.

b) Estabilitat

De cada vegada més, els convenis que tracten de contractació preveuen clàusules d'estabilitat en l'ocupació i de penalització de la contractació temporal.

c) Jornada

El 71,4% dels convenis estableixen la jornada màxima en termes anuals, i el 28,6% l'estableix en termes setmanals. Aconsegueixen reduccions de la jornada el 49,5% dels convenis. La jornada mitjana anual pactada és de 1.784,21 hores l'any, i la mitjana pactada en termes setmanals és de 39,5 hores. Des del 1984 fins al 2002 ha disminuït un 2,3%.

d) Seguretat i salut laboral

En aquest apartat ens referim al desplegament i a l'adaptació que fan els convenis en l'àmbit d'aplicació de la Llei de prevenció de riscos laborals i els reglaments aplicables.

Es poden trobar texts molt diferents a l'hora de tractar la seguretat i la salut dels treballadors en els distints convenis. Uns només recullen les clàusules més tradicionals: reconeixements mèdics anuals, l'obligació de contractar una pòlissa d'assegurança que cobreixi les diferents contingències una vegada aparegut el mal... Altres convenis encara preveuen complements salarials per penalitat, per toxicitat o per perill.

El 46,6% dels convenis recullen la creació de comissions paritàries de salut laboral.

e) Previsió social complementària

El 68,4% dels convenis de les Balears recullen premis de jubilació.

f) Complementos a les prestacions per incapacitat temporal

El 81% dels convenis analitzats, recull complements a les prestacions per incapacitat temporal (IT), el 53,4% d'aquests convenis, en tots els casos d'incapacitat; el 23,8%, en el cas d'accident de treball o de malaltia professional; el 4,8%, en cas d'accident, però amb requisits; i el 19%, no conté cap tipus de complement.

g) Plus d'antiguitat

El 61,9% dels convenis preveu complements salarials per fidelitat a l'empresa per a tots els treballadors que n'estan afectats (amb diferents percentatges); el 23,8% no preveu complements, i el 14,3% els preveu de manera parcial, segons l'any de contractació.

1.4

LA SINISTRALITAT LABORAL

L'evolució de l'índex de sinistralitat laboral per comunitat autònoma mostra un increment de 25 punts per Balears al llarg del període 1995-2001, situant-se, el 2001, com la comunitat autònoma amb l'índex més alt de tot l'Estat. (Vegeu al quadre II-28). Vista l'evolució positiva d'aquest

QUADRE II-28. EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX D'INCIDÈNCIA DE LA SINISTRALITAT LABORAL PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1995-2001)

CC.AA	Índex de sinistralitat	
	1995	2001
Andalusia	52,0	68,8
Aragó	55,7	57,6
Astúries	96,2	84,4
Illes Balears	74,2	99,2
Canàries	76,5	82,3
Cantàbria	58,6	69,4
Castella La Manxa	55,7	82,9
Castella i Lleó	63,5	67,0
Catalunya	55,4	78,6
C. Valenciana	68,4	88,4
Extremadura	41,0	51,2
Galícia	49,5	62,7
Madrid	45,8	62,6
Múrcia	83,2	80,4
Navarra	70,7	79,0
País Basc	70,0	78,1
La Rioja	59,6	70,4

Font: Martí Parellada; Gemma García, La qualitat del treball. Una proposta d'indicador. Mimeo. Barcelona: Universitat de Barcelona, juny de 2003.

índex a Balears l'any 2002, possiblement permeti millorar la seva posició relativa regional. Aquesta elevada incidència de la sinistralitat laboral a Balears (Vegeu l'apartat 1.4), obeeix entre d'altres raons als ritmes elevats de creixement econòmic i de l'activitat que s'han donat en els darrers anys en determinades activitats econòmiques com és el cas del sector de la construcció, la qual cosa comporta un nivell elevat de rotació en la contractació temporal en determinades activitats professionals, que impossibilita tenir la qualificació adequada per al lloc de feina que sol·liciten les empreses.

La millora quant a aquest problema s'hauria d'abordar des de la posició d'establir la necessitat de seguir fomentant, en tots els àmbits, la cultura preventiva i el compliment de les normes, sense oblidar, tal com diu l'AI 2002, l'objectiu de facilitar-ne l'aplicació a les petites i mitjanes empreses.

L'evolució de la sinistralitat durant l'any 2002 ha sofert un canvi de tendència a la baixa i s'ha romput la dinàmica dels darrers cinc anys, ja que s'ha assolit la xifra de 28.808 accidents, la qual representa una reducció del 6% respecte de l'any passat. (Vegeu el quadre II-29.)

QUADRE II-29. ACCIDENTS EN LA JORNADA DE TREBALL AMB BAIXA, SEGONS EL GRAU DE LA LESIÓ: ILLES BALEARS (2001-2002)

	2001	2002	Variació	(%)
Lleus	30.321	28.577	-1.744	-5,8
Greus	307	227	-80	-26,1
Mortals	23	4	-19	-82,6
Total	30.651	28.808	-1.843	-6,0

Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears (ISLIB).

Pel que fa als accidents mortals, se n'han registrat 4, i s'ha produït una disminució del 82,6% respecte de l'any anterior. Així també, els accidents greus han disminuït un 26,1% i els lleus, un 5,8%.

En termes d'incidència, és a dir, el nombre d'accidents en relació amb les persones exposades al risc o ocupades, l'evolució és lleugerament diferent, atès que en augmentar el nombre de persones ocupades disminueix l'índex d'incidència. Així, per al conjunt d'accidents, i per a l'any 2002, l'índex d'incidència fou de 92,7 (per cada 1.000 treballadors), gairebé 11 punts inferior al de l'any anterior. (Vegeu el quadre II-30.)

La distribució dels accidents per sectors econòmics presenta una forta concentra-

ció en el sector serveis; en concret, signifiquen el 57,4% del total dels accidents de l'any 2002. El segon sector que concentra el nombre major d'accidents és la construcció, amb un 31,2% del total dels accidents. Seguidament se situa el sector de la indústria, amb un 10% i, finalment, el sector agrari, que n'aglutina la resta, amb una mica més de l'1,4%. Aquests percentatges van estretament lligats a l'estructura del mercat de treball balear. Els índexs d'incidència han baixat de forma considerable en tots els sectors, tret del sector agrícola, que creix un 23%.

Les malalties professionals, que des del punt de vista legal són tota malaltia adquirida a conseqüència de la feina executada per compte d'altri (Llei 31/95, de prevenció de riscos laborals), mostren una

QUADRE II-30. ÍNDEX D'INCIDÈNCIA PER SECTORS D'ACTIVITAT: ILLES BALEARS (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002
Agrari	1,12	1,14	1,07	1,26
Indústria	21,51	12,01	11,11	9,29
Construcció	19,12	32,40	31,54	28,96
Serveis	58,49	60,38	59,60	53,22
Total	102,36	105,94	103,32	92,73

Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears (ISLIB).

evolució creixent des del 1998. Han passat d'un total de 146, l'any 1998, a 384, l'any 2002, la qual cosa significa que han augmentat un 163%.

1.5

LES POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

En aquest apartat es recullen les polítiques principals d'ocupació que la Conselleria de Treball i Formació ha posat en pràctica al llarg de l'exercici 2002.

1.5.1. ELS PACTES LOCALS

El 6 de maig de 2002 s'ha signat, a Eivissa, un nou pacte per a l'ocupació, amb la qual cosa ja són 10 els pactes locals en l'àmbit de les Balears.¹⁹

1.5.2. LES ZONES DE CONCENTRACIÓ I ANÀLISI DE LA MOBILITAT

En aquest punt, presentam les conclusions principals d'un estudi sobre la mobilitat laboral a les Balears que ha dut a terme l'Observatori Laboral, en què es fa una aproximació a la mobilitat territorial dels treballadors contractats durant el darrer any.²⁰ Per fer aquesta anàlisi s'han utilitzat com a font primària els registres de la contractació de les oficines del Servei d'Ocupació de les Illes

Balears (SOIB) per a l'any 2002. Aquesta base de dades ens proporciona informació del municipi de residència del treballador contractat i del municipi del centre de treball.

El resultat d'aquesta anàlisi és que s'han format deu zones de concentració. S'ha d'assenyalar que tots els municipis que constitueixen una zona de concentració són fronterers amb algun de la zona. Ha estat possible fer aquesta divisió territorial considerant la ciutat de Palma com una zona a part. La restricció de Palma dins l'anàlisi conjunta s'ha considerat oportuna ja que una primera anàlisi va permetre veure el gran efecte d'atracció de Palma sobre el conjunt de municipis de Mallorca a causa de la grandària, la qual cosa implicava un efecte desviador a l'hora de tractar numèricament la informació.

Així doncs, les zones de concentració que resulten d'una segona anàlisi, sense incloure-hi Palma, es configuren de la manera següent:

- A l'illa de Menorca podem establir dues zones de concentració. Una zona la constitueixen els municipis d'Alaior, Sant Lluís, es Castell, es Migjorn Gran i es Mercadal; Maó n'és el pol d'atracció. L'altra zona està formada per Ferreries i Ciutadella, i aquesta darrera localitat n'és el pol d'atracció.

19. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001*, p. 416-417.

20. Aquest estudi ha estat realitzat per A. Puigrós i M. M. Ribas, tècniques de l'Observatori Laboral del SOIB, i fou presentat en el I Congrés d'Economia de les Illes Balears, que va tenir lloc a Palma (Mallorca) els dies 12, 13 i 14 de març de 2003.

- A l'illa d'Eivissa, a diferència de la resta d'illes, només hi ha una única zona de concentració i és la capital pitiusa — Eivissa— que atreu els treballadors de la resta de municipis i se'n consolida com a pol d'atracció.
 - A l'illa de Mallorca es poden diferenciar set zones de concentració.
 - a) Al sud trobam els municipis de Campos, ses Salines, Felanitx i Santanyí; aquest darrer forma el pol d'atracció de la zona, tot i que en aquest àmbit territorial s'estableixen fluxos en diverses direccions.
 - b) A la comarca de Llevant es configuren dues zones d'atracció. La primera té com a pol d'atracció Manacor i atreu treballadors majoritàriament dels municipis limítrofs (Sant Llorenç des Cardassar, Petra i Vilafranca de Bonany), i també d'altres municipis no fronterers però pròxims (Montuïri, Porreres i Sant Joan). L'altre grup de municipis que perfilen una zona de concentració són els d'Artà, Capdepera, Son Servera i Sant Llorenç. Aquest darrer municipi es troba en una àrea de confluència entre ambdues zones de concentració i les seves relacions laborals s'estableixen amb ambdues zones. S'ha de dir que aquesta última zona de concentració no té un pol d'atracció clarament definit, atès que els fluxos es produeixen entre tots els municipis.
 - c) Al nord es concentren tota una sèrie de municipis (Pollença, Campanet, sa Pobla, Búger, Muro, Maria de la Salut i Santa Margalida) amb un pol d'atracció bastant clar, Alcúdia.
 - d) Una altra zona de concentració important és la que es configura al voltant del municipi d'Inca, que se n'erigeix com a pol d'atracció. Els municipis són bàsicament del Raiguer (Selva, Mancor de la Vall, Lloseta i Binissalem) i del Pla (Sencelles, Costitx i Sineu).
 - e) A la zona de la serra de Tramuntana els municipis de Deià, Sóller i Fornalutx formen una zona de concentració, sense destacar-ne un pol d'atracció clar.
 - f) Finalment, la darrera zona de concentració es troba al voltant del municipi de Marratxí, tot i que amb unes característiques ben peculiars. Els municipis que nodreixen de mà d'obra Marratxí són Alaró, Santa Maria del Camí, Consell i Algaida. S'ha de ressaltar que Marratxí és un pol d'atracció a causa del polígon industrial, en el qual s'han establert moltes empreses per raó de la ubicació i de les bones comunicacions amb Palma. Una altra conseqüència que deriva de la proximitat a Palma és que s'ha convertit en el municipi de residència de molts treballadors de Palma.
- ### 1.5.3. ELS AJUTS PER FOMENTAR L'OCUPACIÓ
- Recollim en aquest epígraf els ajuts per fomentar l'ocupació que des de la Conselleria de Treball i Formació s'han

concedit durant l'any 2002. Com es pot comprovar, s'afegeixen dos tipus d'ajuts més als convocats durant el període 2001-2002.²¹

- 1) Ajuts per a les entitats sense afany de lucre

Subvencions públiques en l'àmbit de la col·laboració amb els òrgans de l'Administració general de l'Estat i els seus organismes autònoms amb seu a les Illes Balears, amb els òrgans de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears i els seus organismes autònoms, de la Universitat de les Illes Balears, les entitats i institucions sense finalitat lucrativa, en l'àmbit de les Illes Balears, que contracten treballadors desocupats per realitzar obres i serveis d'interès general i social. (Ordre de 9 d'agost de 2002, *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 102, de 24 d'agost.)

- 2) Ajuts per a les entitats locals, els organismes autònoms i les empreses públiques

Ajuts públics per concedir subvencions a les corporacions locals, per contractar treballadors desocupats per realitzar obres i serveis. (Ordre de 7 de juny de 2002, *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 79, de 2 de juliol.)

1.5.4. LA FORMACIÓ I L'ORIENTACIÓ

En aquest apartat es comenta la xarxa pública de serveis d'orientació del SOIB, el Pla de formació Enllaç i, la Iniciativa Equal.

1.5.4.1. La xarxa pública de serveis d'orientació del SOIB

La xarxa pública d'orientació s'estructura en dos tipus de serveis d'orientació: els generals i els específics.

Serveis d'orientació generals: són els serveis d'orientació que tenen un àmbit territorial d'actuació concret, aquests serveis s'adrecen a tot tipus de col·lectius, especialment als joves i als adults en situació d'atur, a les dones i als treballadors ocupats.

Serveis d'orientació específics: en els serveis específics es poden diferenciar diversos serveis dependent del col·lectiu al qual atinguin i de les actuacions que duguin a terme; així doncs, trobarem serveis d'assessorament per crear empreses, serveis adreçats a les persones amb discapacitat i serveis d'orientació dirigits a les persones en risc d'exclusió sociolaboral (els immigrants, les persones amb problemes de drogodependència, la població penitenciària, els beneficiaris de la renda mínima d'inserció...). Aquests serveis d'orientació no actuen en un àmbit territorial concret.

La distribució d'aquests serveis per illes durant l'any 2002 és la següent:

Mallorca

Serveis d'orientació generals. A l'illa de Mallorca es compta amb 20 serveis generals. El 60% d'aquests serveis són gestionats pels agents socials i la resta, el 40%, són institucions territorials.

21. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001*, p.417-421.

Serveis específics per a l'eix 2 (reforç a la capacitat empresarial). Hi ha 6 serveis específics gestionats pels agents socials i per altres entitats.

Serveis específics per a l'eix 7, mesura 1 (reforçar la inserció de les persones amb discapacitat en el mercat laboral).

- Hi ha 14 serveis d'orientació per a aquest col·lectiu: 4 són gestionats per entitats privades que treballen exclusivament amb persones amb discapacitat, i la resta, per institucions territorials.

Serveis específics per a l'eix 7, mesura 2 (proposar oportunitats d'integració als col·lectius amb risc d'exclusió del mercat laboral).

- Per al col·lectiu de joves, trobam un servei d'orientació que s'hi adreça.
- Per a les persones immigrants, hi ha 8 serveis d'orientació. Tots són gestionats per agents socials; en aquest cas, sindicats.
- En darrer lloc, trobam un servei d'orientació específic que gestiona una entitat privada.

I per acabar, hem d'anomenar els itineraris integrats d'inserció laboral; en el cas de Mallorca, n'hi ha dinou.

Menorca

Serveis d'orientació generals. A l'illa de Menorca, trobam 11 serveis d'orientació general. El 63,6% d'aquests serveis són gestionats per agents socials i la

resta, per institucions territorials, més concretament pel Consell Insular de Menorca i per la Fundació Universitat-Empresa.

Serveis d'orientació per crear empreses. Hi ha 7 serveis que es destinen a orientar els treballadors que volen crear la seva empresa pròpia.

Serveis d'orientació per als col·lectius en risc d'exclusió. Per als col·lectius amb dificultats d'inserció especials, destaquen 5 serveis.

De la mateixa manera, s'ha de fer referència a 2 itineraris integrats d'inserció per a les persones amb discapacitat.

Eivissa i Formentera

Serveis d'orientació generals. A les illes d'Eivissa i Formentera es comptabilitzen 6 serveis generals.

Serveis d'orientació per crear empreses. Ens trobam amb 3 serveis d'orientació destinats a tutoritzar la creació d'empreses. Tots els serveis són gestionats per agents socials.

Serveis d'orientació per als col·lectius amb dificultats d'inserció especials. Es compten 4 serveis que orienten el col·lectiu de persones amb risc d'exclusió.

- Per a les persones immigrants, s'hi adrecen dos serveis d'orientació, i es tracta d'agents socials (sindicats).
- I la resta de serveis estan destinats a les persones amb dificultats especials i als col·lectius amb risc d'exclusió.

Itineraris integrats d'inserció per a les persones amb discapacitat. Hi ha dos serveis d'orientació per a aquest col·lectiu específic. Com passa a la resta d'illes, es gestionen a través d'entitats que treballen específicament amb aquest col·lectiu.

1.5.4.2. El Pla de formació Enllaç

A l'any 2000 es posa en marxa el Programa operatiu per a la comunitat autònoma de les Illes Balears, que s'integra en les intervencions estructurals comunitàries per a l'objectiu 3 a Espanya, pel que fa al període comprès entre l'1 de gener de 2000 i el 31 de desembre de 2006.

El Programa operatiu de l'objectiu 3 de la comunitat autònoma de les Illes Balears per al període 2000-2006 té com a objectiu crear ocupació, alhora que manté les directrius de creixement de l'ocupació i de reducció de les taxes d'atur. El seu plantejament és coherent amb el marc polític de referència, amb el Pla nacional per a l'ocupació (PNAE) i amb el Reglament del Fons Social Europeu.

A partir de la posada en marxa del Programa operatiu per a la comunitat autònoma de les Illes Balears, que s'integra en les intervencions estructurals comunitàries per a l'objectiu 3 a Espanya, per al període de l'1 de gener de 2000 al 31 de desembre de 2006, s'inicia el Pla Enllaç a les Balears.

En el Pla financer del Programa operatiu es preveu una inversió d'11.819.885.736 pessetes (71.038.943,9 euros) al llarg del període 2000-2006, de les quals la comunitat autònoma de les Illes Balears aportarà 6.557.850.285 pessetes (39.413.474,0 euros) i el Fons Social Europeu (FSE), 5.262.035.451 pessetes (31.625.469,9 euros).

L'execució financera acumulada del Programa operatiu de la comunitat autònoma de les Illes Balears en data 31 de desembre de 2002 és de 24.854.569,41 euros, sobre un total de 71.038.929 euros, la qual cosa representa un 34% respecte del període 2000-2006. En relació amb l'annualitat programada en el 2002, l'execució financera representa un 25,1% en termes anuals.²²

Per a l'any 2002, la inversió feta per illes, ens diu que tant Menorca com Eivissa i Formentera reberen respectivament el 16% del total de la inversió realitzada durant aquest any; Mallorca en rebé el 68%. D'aquesta manera, la distribució per illes durant aquest any ha estat la mateixa que per a l'any 2001. (Vegeu el quadre II-31.)

D'altra banda, pel que fa a la distribució d'aquesta inversió per al conjunt d'entitats per a les quals s'han finançat accions formatives al llarg de 2002, veim com el 62,8% del total de la inversió s'ha destinat a entitats privades. El 25,5% es destina a cursos realitzats pels agents socials (sindicats i patronals).

22. Vegeu: *Informe anual 2002. Programa Operativo Objetivo 3 (2000-2006). Comunidad Autónoma de las Islas Baleares*, juny de 2003, Mimeo.

QUADRE II-31. INVERSIONS* FETES EN ELS PROGRAMES OPERATIUS, PER ILLES (2002)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Total
Institucions territorials	267.630.764	161.439.028	84.971.409	514.041.201
Agents socials	727.451.207	177.358.037	214.857.498	1.119.666.742
Altres entitats	1.988.329.465	366.638.038	391.118.045	2.746.085.548
Total	2.983.411.436	705.435.103	690.946.952	4.379.793.491

* En pessetes.

Font: Direcció General de Formació, Conselleria de Treball i Formació.

Si s'analitza el Programa operatiu per eixos,²³ observam que en l'eix 1 (inserció i reinserció ocupacional dels desocupats) l'execució efectuada durant aquest any ha estat de 5.741.945,83 euros de cost total, la qual cosa representa un 34,6% respecte del total del període 2000-2006. (Vegeu el quadre II-32.)

Per a l'eix 2 (reforç de la capacitat empresarial), l'execució efectuada l'any 2002 arriba al 4,24% respecte del total del període 2000-2006.

En l'eix 5 (reforç del potencial humà en investigació, ciència i tecnologia) s'ha executat el 6,78% respecte del total del període 2000-2006.

L'eix 6 (participació de les dones en el mercat de treball) ha executat un total de 957.621,48 euros, la qual cosa representa un 11,28% respecte del total de període 2000-2006.

Dins l'eix 7 (integració laboral de les persones amb dificultats especials) s'ha exe-

cutat un total de 6.996.970,74 euros, la qual cosa suposa un 43,16% respecte del total del període 2000-2006.

Per a l'eix 8 (foment i suport a les iniciatives de desenvolupament local), la inversió feta és de 130.379.27 euros, la qual cosa representa un 15,05% respecte del total del període 2000-2006.

I en darrer lloc, en l'eix 9 (assistència tècnica), l'execució efectuada durant el 2002 és de 0 euros, atès que les accions realitzades s'han pagat amb fons propis.

Per concloure aquest apartat, s'exposen una sèrie d'indicadors de resultats que s'han obtingut a través de l'avaluador intermedi del programa operatiu corresponent a l'any 2001.

Així doncs, la taxa d'inserció obtinguda entre les persones desocupades per al conjunt de les actuacions dutes a terme durant l'any 2001 és del 70,9%. Aquest percentatge és superior en el cas de les dones, un 76,7%.

23. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat a les Illes Balears 2001*, p. 423-427.

QUADRE II-32. INVERSIONS FETES EN ELS PROGRAMES OPERATIUS, PER EIXOS: ILLES BALEARS (2001-02)

Eixos ¹	PTA							
	1	2	3	5	6	7	8	Total
Institucions territorials	62.327.117	6.600.950	58.799.686	0	66.920.588	304.104.912	15.287.949	514.041.202
Agents socials	486.602.515	41.171.818	362.705.665	35.947.093	110.525.964	80.113.686	0	1.117.066.741
Altres entitats	1.357.862.696	88.681.669	154.098.169	29.483.369	226.852.357	884.409.591	7.297.696	2.748.685.547
Total	1.906.792.328	136.454.437	575.603.520	65.430.462	404.298.909	1.268.628.189	22.585.645	4.379.793.490

Font: Direcció General de Formació, Conselleria de Treball i Formació

¹ Eix 1: inclou mesures destinades a la inserció i a la reinserció dels aturats.

Eix 2: inclou mesures per al reforç de la capacitat empresarial.

Eix 3: inclou mesures per al reforç de l'estabilitat i de l'adaptabilitat.

Eix 4: inclou mesures per al reforç de l'educació tecniprofessional (programes de garantia social).

Eix 5: inclou mesures per al reforç del potencial humà en investigació, en ciència i en tecnologia.

Eix 6: inclou mesures per afavorir la participació de les dones en el mercat de treball.

Eix 7: inclou mesures per a la integració en el mercat de treball de les persones amb dificultats especials.

Eix 8: inclou mesures per al foment i per al suport de les iniciatives de desenvolupament local.

Els eixos 1, 5 i 7 són els que obtenen els percentatges d'inserció més elevats, compresos entre el 70% i el 80%. La taxa d'inserció més baixa correspon a l'eix 6, en què totes les persones que participen en les actuacions són dones; això no obstant, són elles les que obtenen unes taxes d'inserció millors en la resta dels eixos en els quals participen, amb l'excepció de l'eix 7.

Per tipus d'actuació, la taxa d'inserció més elevada correspon als itineraris integrats d'inserció (81,3%), i en menor mesura a la formació de personal d'investigació. La taxa menor correspon als beneficiaris de la formació professional ocupacional.

Quant a l'estabilitat de l'ocupació de les persones que han participat en les distintes actuacions i s'han incorporat al mercat laboral, el 69,2% de les persones beneficiàries treballen en el moment de fer l'enquesta i porten més d'un any fent feina. En el cas de les dones, aquest percentatge és del 63%, per la qual cosa es dedueix que, si bé obtenen un percentatge d'inserció més alt, la seva estabilitat en l'ocupació és menor.

Per eixos, la taxa més elevada correspon a l'eix 5, amb un 90,7% destinat a reforçar el potencial humà en investigació, en desenvolupament i en innovació. Totes les persones beneficiàries tenen estudis universitaris, la qual cosa sense dubte ha repercutit favorablement en l'estabilitat en el lloc de feina. Per darrere d'aquest eix, se situa l'eix 6 (participació de les dones en el mercat de treball), en el qual recordem que la taxa d'inserció era la més baixa i, això no obstant, el lloc de feina obtingut és més estable.

D'altra banda, es troba l'eix 7, en el qual encara que s'obté un percentatge d'inserció elevat hi ha una precarietat alta en l'ocupació, la qual cosa és lògica si tenim en compte que es tracta d'un col·lectiu amb dificultats especials. La taxa d'estabilitat per a les dones mostra un comportament similar en els grups que presenten resultats millors.

1.5.4.3. La Iniciativa Equal

La Iniciativa Equal per a l'any 2002 continua vigent a través de la Direcció General de Formació de la Conselleria de Treball i Formació com a entitat promotora de dos projectes Equal. Aquests projectes concedits a les Balears són el Filoxenia i l'Equitas. El primer té com a objectiu combatre el racisme i la xenofòbia en relació amb el mercat de treball, i el segon vol potenciar la igualtat d'oportunitats i l'objecte d'atenció són les dones joves en sectors d'exclusió o en situacions de risc.

1. 6

EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT DEL TAMIB DURANT L'ANY 2002

Durant l'any 2002, l'evolució que ha experimentat el TAMIB pot considerar-se espectacular, encara que hem de reconèixer que era certament previsible, a causa que el dia 1 de gener s'activà per a l'illa de Mallorca la competència per conèixer la mediació en supòsits d'extinció contractual. Vegem aquest creixement en xifres en el quadre II-33.

Com es pot observar, mentre que els conflictes col·lectius gestionats han augmentat de manera moderada, els expedients individuals s'han multiplicat per més de tres.

Si desglossam les dades per delegacions, observam que a la Delegació de Mallorca s'ha produït un augment espectacular dels expedients individuals, mentre que els conflictes col·lectius tan sols han augmentat lleugerament. (Vegeu el quadre II-34.)

D'altra banda, a la Delegació de Menorca, aquest creixement no ha estat tan marcat com a Mallorca, ja que ha estat d'un 147,6% enfront del 344,9% de Mallorca. En canvi, els conflictes col·lectius s'han mantingut a zero. (Vegeu el quadre II-35.)

Finalment, la Delegació d'Eivissa i Formentera ha registrat un increment d'aproximadament un 160% dels expedients individuals, mentre que també s'han mantingut els conflictes col·lectius. (Vegeu el quadre II-36.)

Aquest increment en el nombre d'assumptes que ha tramitat el TAMIB es reflecteix de manera immediata en el descens del nombre d'expedients tramitats pel servei públic de mediació, arbitratge i conciliació (SMAC),²⁴ per la qual cosa es pot assegurar que els recursos econòmics que s'han invertit en el TAMIB no suposen un increment de la despesa pública o un sobrecost sinó un simple transvasament de recursos d'un organisme a un altre.

Vegem aquesta evolució durant els darrers cinc anys en el quadre II-37.

QUADRE II-33. EXPEDIENTS TRAMITATS A LES ILLES BALEARS (COMPARATIVA DELS ANYS 2001-2002)

	2001	2002
Individuals	961	3.346
Col·lectius	52	75
Arbitratges	0	1

Font: TAMIB.

QUADRE II-34. EXPEDIENTS TRAMITATS A LA DELEGACIÓ DE MALLORCA (2001-2002)

	2001	2002
Individuals	470	2.091
Col·lectius	52	74

Font: TAMIB.

QUADRE II-35. EXPEDIENTS TRAMITATS A LA DELEGACIÓ DE MENORCA (2001-2002)

	2001	2002
Individuals	191	473
Col·lectius	0	0

Font: TAMIB.

QUADRE II-36. EXPEDIENTS TRAMITATS A LA DELEGACIÓ D'EIVISSA I FORMENTERA (2001-2002)

	2001	2002
Individuals	299	782
Col·lectius	1	1

Font: TAMIB.

24. Vegeu l'apartat 1.2.5.3.

QUADRE II-37. EXPEDIENTS TRAMITATS PEL TAMIB I PER L'SMAC (1998-2002)

	TAMIB	SMAC	Total
1998	80	8.314	8.394
1999	144	8.756	8.900
2000	600	8.906	9.506
2001	1.013	9.434	10.447
2002	3.421	6.037	9.458

Font: TAMIB.

Respecte de la conflictivitat col·lectiva, s'ha centrat, bàsicament, en els sectors de la sanitat pública (20 conflictes), l'hoteleria (14 conflictes) i la neteja d'edificis i de locals (6 conflictes). Les matèries conflictives s'han centrat en tres temes: la jornada, els salaris i la problemàtica que deriva de la subcontractació de serveis.

Quant als conflictes individuals, bàsicament han estat reclamacions per extinció de contracte i per debits salarials.

Pel que fa al nivell d'acords assolit, pot qualificar-se d'òptim. Així, encara que pel que fa a la conflictivitat col·lectiva no s'ha assolit el nivell que s'esperava (20 acords i 5 expedients arxivats d'un total de 75), en la conflictivitat individual els resultats són molt importants. Així, del total d'expe-

dients gestionats (3.346), en 1.603 casos s'arribà a un acord (47,9%). Si ens centram en els casos en què el treballador i l'empresa assistiren a l'acte de mediació (2.284 mediacions), es registraren un total de 1.603 acords (70,18%) i únicament 681 desacords (29,81%).

Si ens fixam en els resultats per delegacions, podem observar que a la Delegació de Mallorca, amb un total de 2.091 expedients individuals, un 47% d'aquests expedients es van resoldre amb un acord, mentre que un 31% no tingueren efecte i en un 19% dels casos no s'arribà a cap acord. La conflictivitat col·lectiva a Mallorca tan sols ha assolit un 27% d'acords enfront d'un 61% de desacords. (Vegeu el quadre II-37.)

QUADRE II-38. PROCEDIMENTS DE MEDIACIÓ, SEGONS EL RESULTAT, A LA DELEGACIÓ DE MALLORCA

	Conflictes individuals	Conflictes col·lectius
Arxivat	77	5
Sense efecte	642	4
Sense acord	393	45
Amb acord	979	20

Font: TAMIB.

La Delegació de Menorca presenta unes dades semblants pel que fa al nivell d'acords individuals que s'ha assolit, i un resultat lleugerament superior pel que fa als expedients de desacord. (Vegeu el quadre II-39.)

Quant a la Delegació d'Eivissa i Formentera, és la delegació que presenta el nivell d'acords individuals més alt, amb un 52% d'acords, mentre que els resultats en els expedients individuals sense efecte i sense acord s'assemblen als de Mallorca i als de Menorca. Cal destacar-ne un conflicte col·lectiu resolt sense acord. (Vegeu el quadre II-40.)

Per una altra banda, seguint la línia traçada per la Fundació, la seu del

TAMIB ja s'ha considerat com a seu de dues comissions paritàries. D'un costat, el conveni col·lectiu d'ajuda a domicili i, d'altre, el conveni col·lectiu d'hoteleria de les Balears han considerat oportú que el TAMIB donàs suport administratiu i material a les seves comissions paritàries. Això sense cap dubte és un gran pas, ja que les comissions paritàries són els primers organismes preventius de conflictes i l'engranatge natural amb el TAMIB pot considerar-se un autèntic èxit.

A partir dels resultats abans assenyalats, podem afirmar que el TAMIB, com a òrgan de resolució autònom de conflictes laborals, ja s'ha configurat com una institució necessària a la nostra comunitat.

QUADRE II-39. PROCEDIMENTS DE MEDIACIÓ, SEGONS EL RESULTAT, A LA DELEGACIÓ DE MENORCA

	Conflictes individuals	Conflictes col·lectius
Arxivat	18	0
Sense efecte	87	0
Sense acord	147	0
Amb acord	221	0

Font: TAMIB.

QUADRE II-40. PROCEDIMENTS DE MEDIACIÓ, SEGONS EL RESULTAT, A LA DELEGACIÓ D'EIVISSA I FORMENTERA

	Conflictes individuals	Conflictes col·lectius
Arxivat	22	0
Sense efecte	216	0
Sense acord	141	1
Amb acord	403	0

Font: TAMIB.

2

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

L'economia social i solidària, dins el divers panorama global de l'economia de mercat i en la realitat dels països desenvolupats en la qual estam immersos, va emergent com un sector productiu amb personalitat pròpia i amb projecció de futur justament per les motivacions que la inspiren, que es basen en codis ètics amb continguts de foment de l'interès general per sobre de l'interès particular.

Encara que no hi ha unanimitat sobre com definir-la, l'economia social i solidària inclou realitats i iniciatives diverses que de mica en mica configuren un sector que inclou empreses, entitats i institucions, totes de caràcter privat, que actuen dins el mercat prenent posicions diverses. Una de les iniciatives emergents més recents és la responsabilitat social de les empreses, que consisteix en «la integració voluntària per part de les empreses de les preocupacions socials i mediambientals en les seves operatives comercials i de relació amb els interlocutors».²⁵ Cada vegada més es percep i s'és conscient que un comportament responsable genera èxits comercials duradors, i algunes d'aquestes iniciatives ja han començat a quallar dins la realitat productiva de les Illes.

Hem de fer referència un any més, i a manera d'introducció, als continguts més destacats de l'economia social, com són ara la presa de decisions duta a terme democràticament i la propietat conjunta en les cooperatives, la propietat dels factors de producció per part dels treballadors en les societats laborals amb la creació constant de llocs de feina estables. Des de l'àmbit de l'economia solidària, la decisió de resoldre necessitats de col·lectius amb dificultats d'inserció laboral i social mitjançant l'activitat productiva, la contribució al medi ambient amb iniciatives de sostenibilitat dels recursos naturals, i també les iniciatives de comercialitzar productes d'altres països a preus en relació amb els costos reals, així com la incorporació d'un component molt important de mà d'obra procedent del voluntariat. Finalment s'han de destacar les iniciatives financeres que sorgeixen de la voluntat dels impositors de destinar l'estalvi a finalitats ètiques o bé el compliment dels objectius fundacionals que determinen destinar els beneficis a l'obra social.

Durant l'exercici 2002 i a les nostres Illes, el conjunt de l'economia social i solidària ha generat ingressos que arriben als 222,56 milions d'euros, i implica un col·lectiu de 24.000 persones. El creixement que s'estima ha estat del 2,92%, en termes corrents.

A l'efecte expositiu i de facilitar-ne la comprensió, classifiquem el sector de la manera següent: els productors de mercat, les institucions financeres socials i els productors de no-mercat.

25. COM 2002, núm. 347, Comunicació de la Comissió Europea relativa a la responsabilitat social.

2.1

ELS PRODUCTORS DE MERCAT

En aquest apartat s'inclouen les empreses de l'economia social que actuen dins el mercat amb competència, i que són les cooperatives, les societats laborals i les confraries de pescadors.

2.1.1. LES COOPERATIVES

Són societats mercantils personalistes de capital variable en què les decisions són preses democràticament i els resultats econòmics són distribuïts d'acord amb l'activitat desenvolupada i no atenent al capital que hi han aportat els socis, i hi ha una part de l'empresa cooperativa de propietat conjunta que sorgeix de les reserves no distribuïdes. Constitueixen la figura més destacada del sector productiu de l'economia social.

Comencem analitzant el comportament que han tingut les cooperatives en relació amb l'any anterior, pel que fa a les cooperatives d'alta en la seguretat social i que, per tant, tenen activitat. S'observen creixements del 2,2% en el nombre de cooperatives i del 6,3% en el de socis. El nombre de socis per cooperativa —data que ens indica la incorporació de nous socis— va ser de 13,1, enfront dels 12,6 de l'any

QUADRE II-41. COOPERATIVES I SOCIS, D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL (2001-2002)

	2001	2002	% 02/01
Illes balears			
Nre. de cooperatives	178	182	2,2
Nre. de socis treballadors	2.245	2.387	6,3
Nre. de socis per cooperativa	12,6	13,1	4,0
Espanya			
Nre. de cooperatives	24.351	25.336	4,0
Nre. de socis treballadors	277.385	284.675	2,6
Nre. de socis per cooperativa	11,4	11,2	-1,4
% Balears respecte d'Espanya	2001	2002	
Nre. de cooperatives	0,73	0,72	
Nre. de socis treballadors	0,81	0,84	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Secretaria General d'Ocupació, Direcció General de Foment de l'Economia Social.

anterior. Pel que fa al conjunt d'Espanya, el nombre de cooperatives augmenta un 4% i el de socis, un 2,6%, mentre que el nombre de socis per cooperativa (11,2) es manté pràcticament igual que l'any 2001, que va ser d'11,4. (Vegeu el quadre II-41.)

Si es considera el període 1997-2002, es pot destacar que, tot i tenir una participació petita en el conjunt estatal, l'evolució del nombre de socis per cooperativa ha estat positiva, ja que mostra un creixement sostingut des de l'any 1997 a les Balears. (Vegeu el quadre II-42.)

Per sectors, sobre la base de la CNAE-93 (classificació nacional d'activitats econòmiques), es manté la classificació següent: el 35,5% de les cooperatives desenvolupa activitats de comerç i d'hostaleria; el 26,6%, de serveis socials i d'ensenyament; el 21,3%, agràries; el 7,7%, de construcció; el 4,7%, serveis d'empreses i d'assegurances, i el 4,2%, de transport.

Amb relació a les unions cooperatives a les Balears en el període 1997-2002, s'observa una evolució creixent del nivell d'associació, que se situa en el 47,3% del total de cooperatives i en el 74,6% del total de socis; xifres que experimenten una evolució creixent mantinguda. (Vegeu el quadre II-43.)

La Unió de Cooperatives Agràries de Balears (UCABAL) agrupa 42 cooperatives agràries distribuïdes geogràficament de la manera següent: 32 a Mallorca, 7 a Menorca i 3 a Eivissa. En relació amb l'any passat s'han integrat a l'UCABAL 4 cooperatives, totes a Mallorca, que han suposat un increment del 10,5%. Pel que fa al nombre de socis, ha crescut un 1,9%. També s'agrupen dins aquesta unió quatre societats agràries de transformació (SAT), que són empreses amb finalitats socials de millora del medi rural i de promoció del desenvolupament agrari. En total, la facturació, l'any 2002, ha disminuït un 3,8%.

La Unió de Cooperatives de Treball Associat, tot i que disminueix en una cooperativa, presenta una evolució favorable pel que fa al nombre de socis treballadors, que creix un 18,7%, mentre que el d'assalariats disminueix un 11,8%, cosa que ha significat, en conjunt, incorporar a la cooperativa com a socis una part dels treballadors assalariats. Les facturacions estimades han experimentat un creixement important en relació amb l'any 2001, que és d'un 77%.

Finalment, cal esmentar que dins la Unió de Cooperatives de Treball funciona una secció sectorial de les cooperatives d'ensenyament que agrupa 9 cooperatives i

que té un pes destacat dins el subsector de l'ensenyament.

2.1.2. LES SOCIETATS LABORALS

Les societats laborals han tingut una evolució important a partir de l'entrada en vigor de la legislació que incorporà la nova societat laboral limitada i que en simplificà d'una manera important la figura jurídica. El tret distintiu d'aquestes societats consisteix en el fet que la majoria del capital social ha de ser propietat dels treballadors que hi han de prestar el treball remunerat per temps indefinit.

**QUADRE II-42. COOPERATIVES I SOCIS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL.
EVOLUCIÓ ANUAL (1997-2002)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Illes balears						
Nre. de cooperatives	178	171	168	169	178	182
Nre. de socis treballadors	1.829	1.856	1.924	2.053	2.245	2.387
Nre. de socis per cooperativa	10,3	10,9	11,5	12,1	12,6	13,1
% d'inc. interanual de coop.	-3,8	-3,9	-1,8	0,6	5,3	2,2
% d'inc. interanual de socis de cooperativa	2,2	1,5	3,7	6,7	9,4	6,3
Conjunt de l'estat						
Nre. de cooperatives	21.531	22.155	22.564	23.334	24.351	25.336
Nre. de socis treballadors	227.609	244.711	259.757	269.063	277.385	284.675
Nre. de socis per cooperativa	10,6	11,0	11,5	11,5	11,4	11,2
% d'inc. interanual de coop.	5,5	2,9	1,8	3,4	4,4	4,0
% d'inc. interanual de socis de cooperativa	6,1	7,5	6,1	3,6	3,1	2,6
% Balears respecte d'Espanya						
Nre. de cooperatives	0,83	0,77	0,74	0,72	0,73	0,72
Nre. de socis treballadors	0,80	0,76	0,74	0,76	0,81	0,84

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Direcció General d'Ocupació.

QUADRE II-43. UNIONS DE COOPERATIVES. ILLES BALEARS (1997-2002)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	% var. 02/01
UCABAL (Unió de Cooperatives Agràries de Balears)							
Nre. de cooperatives associades	31	28	32	32	38	42	10,5
Nre. de SAT associades	0	0	0	2	4	4	0,0
Nre. de socis	3.685	3.679	4.435	4.133	4.839	4.929	1,9
Facturació (milions d'euros)	s/d	36,89	40,97	48,68	58,23	56,02	-3,8
Unió de Cooperatives de Treball Associat							
Nre. de cooperatives associades	24	22	23	31	41	40	-2,4
Nre. de socis treballadors					443	526	18,7
Nre. de treballadors assalariats					448	395	-11,8
Total de socis i assalariats	586	523	622	832	891	921	
Facturació (milions d'euros)					11,20	19,83	77,0
Total cooperatives i SAT associades							
	55	50	55	65	83	86	3,6
Total de socis	3.685	3.679	4.435	4.133	5.282	5.455	3,3
Total de cooperatives d'alta en la Seg. Soc.							
	178	171	168	169	178	182	2,2
Total de socis	5.462	5.535	6.359	6.186	7.084	7.316	3,3
Nivell d'associació cooperatiu (%)							
Cooperatives	30,9	29,2	32,7	38,5	46,6	47,3	
Socis	67,5	66,5	69,7	66,8	74,6	74,6	

Fonts: Memòries de les organitzacions i Ministeri de Treball.

En el període analitzat s'observen variacions a les Illes que mostren un increment del 15% en el nombre de societats, enfront del 17,7% registrat per a tot l'Estat. En canvi, pel que fa al nombre de socis treballadors a les Balears, creix un 10,2%, enfront del 8,4% a Espanya. També cal comentar que la dimensió mitjana d'aquestes empreses a les Illes va

passar de 5,6 socis per societat, l'any 2001, a 5,4 socis, el 2002. La disminució a Espanya va ser major que a les Illes: va passar de 6,5 a 6 socis per societat laboral. (Vegeu el quadre II-44.)

Si ho analitzam per tipus de societats, detectam un descens del 8,3% en el nombre de societats anònimes, i també d'un

QUADRE II-44. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL (2001-2002)

	2001	2002	% 02/01
Illes balears			
Nre. de societats anònimes	36	33	-8,3
Nre. de socis treballadors	378	325	-14,0
Nre. de socis per societat anònima	10,5	9,8	-6,2
Nre. de societats limitades	124	151	21,8
Nre. de socis treballadors	525	670	27,6
Nre. de socis per societat limitada	4,2	4,4	4,8
Nre. total de societats laborals	160	184	15,0
Nre. total de socis treballadors	903	995	10,2
Nre. total de socis per societat laboral	5,6	5,4	-4,2
Espanya			
Nre. de societats anònimes	3.798	3.494	-8,0
Nre. de socis treballadors	48.485	44.105	-9,03
Nre. de socis per societat anònima	12,8	12,6	-1,1
Nre. de societats limitades	10.520	13.361	27,0
Nre. de socis treballadors	44.494	56.670	27,4
Nre. de socis per societat limitada	4,2	4,2	0,3
Nre. total de societats laborals	14.318	16.855	17,7
Nre. total de socis treballadors	92.979	100.775	8,4
Nre. total de socis per societat laboral	6,5	6,0	-7,9
Illes Balears respecte d'Espanya			
Total de societats laborals	1,12	1,09	
Total de socis treballadors	0,97	0,99	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Secretaria General d'Ocupació, Direcció General de Foment de l'Economia Social.

14% en els seus socis; al contrari que les societats limitades, que experimenten un increment destacat (21,8%), i els socis, un 27,6%. La mateixa tendència s'observa en les dades del conjunt estatal. La simplificació que ha significat la Llei de societats laborals 4/1997, que pretén aconseguir noves vies per crear ocupació i augmentar la participació dels treballadors dins les empreses, ha tingut una resposta important en el fet que les societats anònimes

s'han convertit en limitades i que s'han creat noves societats també limitades.

En el període 1997-2002 s'observen increments sostinguts de l'ocupació, increments que l'any 2002, d'igual manera que en l'exercici precedent, han estat superiors a les Illes que a la resta de l'Estat, cosa que n'ha fet millorar la quota de participació dins el total, que ha passat del 0,97 al 0,99. (Vegeu el quadre II-45.)

**QUADRE II-45. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL.
EVOLUCIÓ ANUAL (1997-2002)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Illes balears						
Nre. de societats anònimes	52	55	47	42	36	33
Nre. de socis treballadors	340	374	383	417	378	325
Nre. de socis per societat anònima	6,5	6,8	8,1	9,9	10,5	9,8
Nre. de societats limitades	8	33	62	90	124	151
Nre. de socis treballadors	23	115	265	404	525	670
Nre. de socis per societat limitada	2,9	3,5	4,3	4,5	4,2	4,4
Nre. total de societats	60	88	109	132	160	184
Nre. total de socis treballadors	363	489	648	821	903	995
Nre. total de socis per societat	6,1	5,6	5,9	6,2	5,6	5,4
% d'inc. interanual de societats laborals	20,0	46,7	23,9	21,1	21,2	15,0
% d'inc.interanual de socis laborals	-1,9	34,7	32,5	26,7	10,0	10,2
Espanya						
Nre. de societats anònimes	5.149	4.867	4.560	4.154	3.798	3.494
Nre. de socis treballadors	53.976	53.993	54.798	51.971	48.485	44.105
Nre. de socis per societat anònima	11	11	12	13	13	13
Nre. de societats limitades	464	2.212	5.060	7.781	10.520	13.361
Nre. de socis treballadors	1.807	8.574	20.808	32.899	44.494	56.670
Nre. de socis per societat limitada	4	4	4	4	4	4
Nre. total de societats	5.613	7.079	9.620	11.935	14.318	16.855
Nre. total de socis treballadors	55.783	62.567	75.606	84.870	92.979	100.775
Nre. total de socis per societat	9,9	8,8	7,9	7,1	6,5	6,0
% d'inc.interanual de societats laborals	5,7	26,1	35,9	24,1	20,0	17,7
% d'inc.interanual de socis laborals	5,5	12,2	20,8	12,3	9,6	8,4

continua

**QUADRE II-45. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL.
EVOLUCIÓ ANUAL (1997-2002)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
% Balears respecte d'Espanya						
Total de societats laborals	1,07	1,24	1,13	1,11	1,12	1,09
Total de socis treballadors	0,65	0,78	0,86	0,97	0,97	0,99

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Secretaria General d'Ocupació, Direcció General de Foment de l'Economia Social.

L'Associació d'Empreses Laborals de les Illes Balears (AELIB) agrupa el sector d'empreses laborals. El nivell d'associació aconseguit fins l'any 2002 representa un 24,2% per a les anònimes i un 49% per a les limitades, així com el 36,2% dels socis treballadors. El nivell de facturació es pot estimar en 12,3 milions d'euros. (Vegeu el quadre II-46.)

2.1.3. L'OCUPACIÓ GENERADA

L'evolució de l'ocupació que han generat les empreses cooperatives i les societats laborals ha tingut durant el 2002 un increment del 7,43% en relació amb el 2001. Aquesta taxa se situa per sobre de la corresponent al conjunt de l'Estat, que

**QUADRE II-46. ASSOCIACIONS DE SOCIETATS LABORALS.
(ILLES BALEARS) (2001-2002)**

	2001	2002	% inc. 02/01
AELIB (Associació d'Empreses Laborals de Illes Balears)			
Nre. de societats anònimes associades	7	8	14,3
Nre. De societats limitades associades	34	74	117,6
Nre. de socis treballadors	153	360	135,3
Nre. de treballadors assalariats	51	126	147,1
Facturació global (en milions d'euros)*	6,12	12,3	100,9
Total de les Illes			
Societats anònimes laborals	36	33	-8,3
Societats limitades laborals	124	151	21,8
Socis treballadors	903	995	10,2
Nivell d'associació (%)			
Societats anònimes laborals	19,4	24,2	
Societats limitades laborals	27,4	49,0	
Socis treballadors	16,9	36,2	

* Estimació a partir de les dades de 2002.

Fonts: AELIB i Direcció General de Foment de l'Economia Social.

va augmentar un 4,07%. Pel que fa al nivell de participació dins l'economia de les Illes, s'ha reduït la participació, que ha passat a ser de 0,91 enfront de l'1,0 de l'any anterior, qüestió que indica que el conjunt de l'economia ha estat més activa i ha generat més ocupació que l'economia social,²⁶ tot i l'excepció d'aquest any, la tendència mostra un creixement continuat. Un comportament semblant es pot veure també en el conjunt d'Espanya. (Vegeu el quadre II-47.)

2.1.4. LES CONFRARIES DE PESCADORS

Les confraries de pescadors són corporacions de dret públic de col·laboració amb l'Administració, i tenen una participació social interna que és de caire paritari dels treballadors i dels armadors als quals donen suport administratiu, laboral i en ocasions financer. Gestionen les instal·lacions frigorífiques, de pesatge i de transport als diversos ports de les Illes. L'organització de les confraries està constituïda per una assemblea general de socis i per una junta general, amb un patró major, que n'és el president, i un vicepresident.

Les confraries de pescadors integren la totalitat del sector pesquer de les Balears, mitjançant 16 confraries distribuïdes geogràficament de la manera següent: 10 a Mallorca, 3 a Menorca, 2 a Eivissa i 1 a Formentera.

Amb relació a les variables principals relatives a les confraries de les Illes, durant

l'any 2002, s'observa que disminueix l'ocupació un 7,8%. La flota també ha sofert una reducció de l'1,8%. Per contra, les pesques han augmentat un 20%, i també el volum de vendes (5,6%), que ha assolit els 16,9 milions d'euros. (Vegeu el quadre II-48.)

2.2

LES INSTITUCIONS FINANCERES SOCIALS

Aquest apartat inclou les iniciatives que secularment han sorgit d'algunes entitats financeres amb un definit sentit social, i també altres que apareixen actualment i que incorporen una vocació solidària clara a favor del medi ambient i de contribuir al benestar dels ciutadans més desvalguts.

2.2.1. L'ESTALVI ÈTIC

Colonya, Caixa de Pollença, ha introduït en el mercat un instrument financer de caràcter ètic i solidari que ofereix als impositors de la llibreta d'estalvi ètic que els seus diners es destinin a finançar iniciatives de l'economia productiva amb l'objectiu d'ajudar a eradicar la pobresa, l'exclusió social o l'atur, i de contribuir a la defensa del medi ambient i a la sostenibilitat dels recursos.

L'exercici 2002 ha estat el tercer any d'activitat econòmica i social de l'estalvi ètic,

26. S'utilitza com a font l'EPA.

QUADRE II-47. POBLACIÓ OCUPADA *. (2001-2002)							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 % var. 02/01
Illes Balears							
Cooperatives i societats laborals	2.159	2.192	2.345	2.572	2.908	3.148	3.382 7,43
Conjunt de l'economia (dades de l'EPA)	277.000	281.700	282.700	302.800	315.000	314.200	373.400 18,84
% de participació	0,78	0,78	0,83	0,85	0,92	1,00	0,91
Espanya							
Cooperatives i societats laborals	267.334	283.392	307.278	335.363	353.933	370.364	385.450 4,07
Conjunt de l'economia (dades de l'EPA)	12.543.800	12.914.600	13.342.100	14.041.500	14.610.800	14.866.900	16.377.300 10,16
% de participació	2,13	2,19	2,30	2,39	2,42	2,49	2,35

* Nre. de persones registrades en la Seguretat Social.

Font: Ministeri de Treball i d'Afers Socials, *Butlletí Trimestral d'Estadístiques Laborals*, INE.

QUADRE II-48. CONFRARIES DE PESCADORS DE LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	2001	2002	% inc. 02/01
Àrea social			
Nre. de confraries	16	16	
Ocupació directa generada	924	852	-7,79
Àrea econòmica			
Volum de vendes (milers d'euros)	16.000	16.900	5,62
Àrea d'activitats			
Nre. total de la flota de les Balears	456	448	-1,75
Volum de la pesca (t)	3.200	3.843	20,09

Font: Ficopema.

que és la primera experiència de banca ètica a Espanya. En vista de l'evolució de les dades, es pot afirmar que aquesta iniciativa ja s'observa gairebé com a consolidada. Els dipòsits, de 2,3 milions d'euros, han crescut un 6,3% en relació amb l'any 2001, i el nombre de llibretes ha passat de

470 a 589, la qual cosa significa un increment del 25,3%. La dotació del fons de donacions, que prové del 50% dels interessos que cedeixen els impositors, s'ha reduït un 21,8% com a conseqüència de la reducció generalitzada dels tipus d'interès. (Vegeu el quadre II-49.)

QUADRE II-49. COLONYA, CAIXA DE POLLENÇA. ESTALVI ÈTIC. (2000-2002)

(en milers d'euros)	2000	2001	2002	% inc. 02/01
Saldo dels dipòsits	919,5	2.144,5	2.278,9	6,3
Dotació del fons de donacions	5,9	31,1	24,3	-21,8
Nre. de llibretes	313	470	589	25,3
Nre. de titulars persones físiques	411	606	767	26,6
Nre. de titulars persones jurídiques	29	61	81	32,8
Finançaments informats	0,00	24,0	447,0	1.759,4
Total de subvencions atorgades	0,00	4,5	29,4	553,0

Font: Memòria de 2002, "Estalvi ètic".

Els finançaments dels quals s'ha informat favorablement han suposat 447,0 milers d'euros amb quatre crèdits, enfront dels 24,0 milers d'euros de l'any 2001. Les subvencions que s'han atorgat també han tingut un creixement important, en passar dels 4,5 milers d'euros l'any als 29,43 milers d'euros a onze entitats durant el present exercici.

2.2.2. EL MONT DE PIETAT DE LES BALEARS

L'activitat del Mont de Pietat se centra en concedir préstecs pignoratius a persones amb pocs recursos, que no disposen de solvència suficient per poder obtenir préstecs amb garantia personal. És una institució secular de la Caixa de Balears, Sa Nostra, que du a terme aquesta obra assistencial i que depèn de la Fundació Sa Nostra.

L'evolució de les magnituds principals mostra, pel que fa a l'any 2002, un augment del 27% quant al nombre de crè-

dits. Els préstecs en vigor han crescut un 9%, i s'observa que la mitjana per operació en euros és de 303,3 en aquest exercici, enfront dels 260,2 de l'any 2001. La precarietat de moltes situacions que es detecten i que de cada any augmenten explica l'increment de l'activitat del Mont de Pietat. (Vegeu el quadre II-50.)

2.2.3. LA CAIXA RURAL

La Caixa Rural és una cooperativa de crèdit que s'orienta a finançar el sector agrari i ramader de les Illes. S'integra en la Unión Nacional de Cooperativas de Crédito (UNACC), i les magnituds principals en mostren l'evolució dels darrers quatre anys. Pel que fa al nombre de socis beneficiaris, ha disminuït un 5,5% en relació amb l'any 2001, de manera que són 1.554, tot i que els crèdits concedits varen augmentar un 24,1% i suposen una mitjana de 61,29 milers d'euros per crèdit. L'entitat disposa d'una xarxa de 26 oficines a les Illes. (Vegeu el quadre II-51.)

QUADRE II-50. MONT DE PIETAT DE LES BALEARS.
EVOLUCIÓ DE LES MAGNITUDS PRINCIPALS (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002	% var. 02/01
Inversió creditícia (milers d'euros)	1.355	1.687	1.994	2.532	27,0
Nre. de préstecs en vigor (31 de desembre)	6.439	6.855	7.663	8.349	9,0
Mitjana per operació en euros	210,4	246,1	260,2	303,3	

Font: Sa Nostra.

**QUADRE II-51. CAIXA RURAL DE LES ILLES BALEARS.
EVOLUCIÓ DE MAGNITUDS (1999-2002)**

	1999	2000	2001	2002	% var. 02/01
Nre. de socis	8.475	8.649	9.245	9.526	3,0
Nre. d'oficines	17	19	22	26	18,2
Nre. de socis beneficiaris	1.617	1.984	1.644	1.554	-5,5
Crèdits concedits als socis (milers euros)	41.241	64.573	76.756	95.240	24,1
Mitjana de milers euros per operació	25,50	32,55	46,69	61,29	

Font: Caixa Rural de les Balears.

2.2.4. L'OBRA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVIS

Els beneficis obtinguts per les caixes d'estalvis s'han d'aplicar necessàriament a la dotació de les reserves legals i voluntàries, i el romanent que queda va a un fons social que s'ha de destinar a diverses iniciatives de caire assistencial, cultural o de recerca. Pel que fa als resultats de l'any 2002, Caixa d'Estalvis de Balears, Sa Nostra, en va destinar al fons social el 19,87%, i Colonya, Caixa de Pollença, el 21,81%. Quant a l'aplicació realitzada durant el present exercici dels recursos del fons social esmentat, vegeu el quadre II-52.

Sa Nostra va gestionar 6.096,30 milers d'euros, quantitat que representa una reducció del 38,2% en relació amb l'any anterior. Colonya, amb 196,0, i La Caixa, amb 8.078,4 milers d'euros, pràcticament no suposen cap increment respecte de l'any 2001.

2.3

ELS PRODUCTORS DE NO-MERCAT

Aquest apartat inclou les unitats de producció, que com explicàvem en la intro-

**QUADRE II-52. CAIXES D'ESTALVIS DE LES ILLES BALEARS.
% DE DOTACIÓ DELS RESULTATS AL FONS SOCIAL (1996-2002)**

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Sa Nostra	27,9	28,5	31,6	28,7	45,7	24,02	19,87
La Caixa	30	30	30	30	30		
Colonya-Caixa de Pollença	22,9	22	22,3	21,7	21,4	20	21,81

Fonts: Informes anuals de les entitats esmentades.

ducció, prioritzen els objectius socials per sobre de l'objectiu del màxim guany; en aquest sentit, cal dir que aquestes empreses i entitats no tenen pretensions de competència. Ampliant un poc més aquesta reflexió metodològica, es pot afirmar que, tot i que es considera com a condició necessària i imprescindible aconseguir beneficis, en cap cas no és l'objectiu prioritari, de manera que és el valor afegit social incorporat l'element que en distingeix els productes i els serveis de la resta en el mercat. En resum, l'eficiència social queda per sobre de l'eficiència econòmica.

2.3.1. LES XARXES DE SOLIDARITAT

S'inclouen com a xarxes de solidaritat les diverses iniciatives d'entitats i empreses sense afany de lucre que, d'una banda, es constitueixen en unions per fer tasques orientades a augmentar-ne la capacitat de gestió i també a recollir experiències d'altres entitats, que, tot i mantenir unes finalitats comunes, no estan federades. Així, a continuació es detallen les iniciatives de comerç just, de comercialització social, les iniciatives d'inserció de les persones amb discapacitats (ONCE, FEAPS, CE d'Ocupació), la Xarxa de Recuperadors d'Economia Social i Solidària (AERESS) i la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS).

2.3.2. LES INICIATIVES DE COMERÇ JUST

Les botigues de comerç just s'integren en la Coordinadora Estatal d'Organitzacions

de Comerç Just, que agrupa 27 associacions a Espanya des de l'any 1996. L'objectiu és establir una plataforma que permeti als productors dels països del Sud accedir als mercats del Nord, al marge de les cadenes de distribució, amb un valor afegit de qualitat, de tecnologies no perjudicials al medi ambient i d'incorporació de sous justs. El volum de vendes de les botigues de comerç just a les Illes va ser de 385,8 milers d'euros l'any 2002, xifra que representa una disminució del 9% en relació amb l'any anterior, cosa que té a veure amb l'alentiment del consum a les Illes que s'ha observat. En total, hi participen 247 voluntaris, enfront dels 209 de l'any 2001, i 10 persones contractades (vegeu el quadre II-53).

2.3.3. LES INICIATIVES DE COMERCIALIZACIÓ SOCIAL

Les iniciatives de comercialització social es concreten en una sèrie de projectes que han sorgit de la col·laboració de Càrites i de la Fundació Deixalles a Mallorca. Les produccions o els serveis que es posen a la venda tenen una procedència diversa, que abraça des de la roba de segona mà als mobles realitzats amb fusta vella recuperada, les joguetes restaurades, l'emmarcació de quadres o els treballs de neteja i de jardineria que permeten ocupar als tallers les persones en situació d'exclusió social. Les xifres d'ingressos en milers d'euros han crescut un 10,6% l'any 2002. Així mateix, hi han participat 338 persones, i hi han col·laborat 42 voluntaris i 23 persones contractades. (Vegeu el quadre II-54.)

QUADRE II-53. INICIATIVES DE COMERÇ JUST I BOTIGUES SOLIDÀRIES*
XIFRES D'INGRESSOS (MILERS D'EUROS) (2001-2002)

	Personal 2002				
Botigues obertes	2001	2002	% var. 02/01	Voluntaris	Contractats
Mallorca					
S'Altra Senalla (Palma)	141,9	134,1	-5,5	35	3
Intermón (Palma)	36,3	27,5	-24,2	19	0
Fundació Vicens Ferrer (Palma i aeroport)	116,0	111,8	-3,6	70	4
Casal de la Pau (Manacor)	25,2	29,0	15,4	12	1
Caputxins (Palma)	7,2	6,5	-9,8	25	0
Finestra al Sud-S'Altra Senalla (Inca)	20,55	15,40	-25	20	1
Total de Mallorca	347,0	324,3	-6,5	181	9
Menorca	76,7	61,5	-19,9	66	1
S'Altra Senalla, Menorca (4 botigues)					
Total de les Illes Balears	423,7	385,8	-9,0	247	10

* Llistat de botigues de comerç just i solidàries.

Fonts: Memòries anuals de les entitats esmentades.

QUADRE II-54. INICIATIVES DE COMERCIALIZACIÓ SOCIAL
(INGRESSOS EN MILERS D'EUROS) (2001-2002)

Botigues obertes i tallers d'inserció*	2001	2002	02/01	Personal 2002		
				Participants	Voluntaris	Contractats
Filosa Palma	25,16	41,43	64,65		2	1
Filosa Inca	1,88	20,41	982,83			
Filosa Cala Rajada	3,18	6,47	103,68			
Botiga Missió 33 - Taller V. Lluc	147,47	144,43	-2,06	40	26	5
Taller de Juguets-Filosa	61,31	47,53	-22,47	24	8	3
Taller Vidauba	39,78	46,14	15,98	27	4	3
Fundació Social la Sapiència (treballs de jardineria i neteges)	337,57	375,38	11,20	227		8
Taller de Bugaderia (neteja de roba de segona mà)			20	2	3	
Total de Mallorca	616,35	681,79	10,62	338	42	23
Es Magatzem-Càrites Eivissa	47,07	38,61	-17,98	12	18	
Total de les Illes	663,43	720,40	8,59	350	60	23

* Roba de segona mà, mobles de fusta vella, joguets restaurades, objectes de paper reciclat, emmarcació.

Font: Càrites Mallorca, Càrites Eivissa-Formentera.

El present exercici, a Mallorca, els ingressos propis aconseguits han crescut el 14,7%, enfront del creixement del 7,5% dels ingressos procedents de subvencions, la qual cosa implica una millora de l'autonomia financera d'aquestes iniciatives. Pel que fa a Eivissa, les vendes de la botiga Es Magatzem s'han reduït gairebé el 18%. Quant al conjunt de les Illes, els ingressos tenen un increment del 8,6%.

2.3.4. LES INICIATIVES D'INSERCIÓ DE LES PERSONES AMB DISCAPACITATS

L'Organització Nacional de Cecs Espanyols (ONCE) és una organització de caràcter estatal amb implantació a les Illes que té com objectiu la inserció del col·lectiu de les persones amb discapacitats físiques i en especial dels cecs. Pel que fa a l'àrea social, els beneficiaris dels serveis i les persones contractades han estat 1.972, xifra que representa un increment, en relació amb l'any passat,

de l'1%. El nivell d'ingressos, que s'ha situat en 84,9 milions d'euros, ha disminuït un 4%. Pel que fa a les despeses, mostren una disminució també del 4%. Per contra, la despesa social en els beneficiaris presenta un creixement del 6%. (Vegeu el quadre II-55.)

S'incorporen en aquest informe, per primera vegada, els centres especials d'ocupació que són empreses i associacions, homologades per l'Administració, que tenen com objectiu la inserció de les persones amb discapacitats mentals i físiques mitjançant el treball. L'any 2002 hi havia 18 centres especials d'ocupació, amb 427 treballadors —372 dels quals eren treballadors amb discapacitats—, enfront dels 17 centres —amb 422 i 367 treballadors respectivament— de l'any 2001. En conjunt, i per l'any actual, la Conselleria de Treball ha concedit 1.051,62 milers d'euros per subvencionar el 50% del salari mínim mensual dels treballadors amb minusvalidesa.

**QUADRE II-55. ONCE (ORGANITZACIÓ NACIONAL DE CECS ESPANYOLS)
(2001-2002)**

Illes Balears	2001	2002	% var. 02/01
Àrea social (nre. de persones)			
Beneficiaris dels serveis socials	1.185	1.206	1,8
Personal venedor del cupó	676	677	0,1
Personal no venedor	90	89	-1,1
Àrea econòmica (milers d'euros)			
Ingressos del cupó	88.631,0	84.895,2	-4,2
Despeses (nòmina dels venedors i premis)	71.423,0	68.439,5	-4,2
Despeses generals	3.258,5	2.590,8	-20,5
Despesa social en els beneficiaris	2.675,9	2.836,1	6,0

Font: ONCE.

La FEAPS-Balears és una federació d'entitats en favor de les persones amb retard mental que agrupa diverses iniciatives, algunes de les quals són centres especials d'ocupació (3 inclosos en el paràgraf anterior), i 8 tallers d'ocupació, que tenen 329 usuaris i 70 professors.

2.3.5. LA XARXA DE RECUPERADORS D'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA (AERESS)

Aquesta xarxa, que està integrada dins REAS, és una associació d'àmbit estatal implantada a vuit comunitats autònomes i que agrupa 24 entitats diverses que es dediquen a iniciatives d'inserció social i d'educació mediambiental. Fan tasques de recollida i de manipulació de materials procedents dels residus sòlids urbans (RSU). Els beneficis obtinguts es destinen a crear nous llocs de feina i a

donar suport a iniciatives solidàries. A les Illes, la Fundació Deixalles de Mallorca compta amb les delegacions següents: Palma, Felanitx, Sóller, Llevant (Artà) i Calvià, i a Menorca, el Taller Mestral i la Fundació Mestral. Totes aquestes entitats constitueixen la xarxa AERESS de les Illes.

A Mallorca, quant a la Fundació Deixalles, en l'àrea social s'han de destacar els creixements tant de la plantilla com de les persones en reinserció. Tot i que els ingressos i les despeses s'han reduït un 20% i un 18%, respectivament, la recollida de residus sòlids urbans ha crescut un 7,2%. A Menorca, la Fundació Mestral i el Taller Mestral mostren una reducció de 3 persones en la plantilla i un augment destacat en el nombre de voluntaris, que passa de 26 a 42 en l'exercici actual; a més, ha augmentat un 47% la despesa realitzada. (Vegeu el quadre II-56.)

QUADRE II-56. FUNDACIÓ DEIXALLES (MALLORCA) (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Àrea social			
Nre. de persones en plantilla	120	156	30,0
Nre. de voluntaris	22	20	-9,1
Nre. persones en reinserció	92	102	10,9
Total de persones ateses	140	163	16,4
sortides amb treball	103	125	21,4
baixes diverses	12	14	16,7
cercant ocupació	25	24	-4,0
Àrea econòmica (milers d'euros)			
Ingressos	4.567,69	3.659,78	-19,9
Despeses i inversions	4.717,95	3.863,03	-18,1

continua

QUADRE II-56. FUNDACIÓ DEIXALLES (MALLORCA) (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Àrea d'activitats			
Recollida de RSU (en t)	23.600	25.300	7,2
Fabricacions (en unitats)	78	78	0,0
Recuperacions (en unitats)	18.500	18.600	0,5

FUNDACIÓ I TALLER MESTRAL (MENORCA)

Àrea social			
Nre. de persones en plantilla	16	13	-18,8
Nre. de voluntaris	26	42	61,5
Àrea econòmica (milers d'euros)			
Despesa realitzada	352,7	518,41	47,0

Fons: Entitats esmentades.

2.3.6. LA XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA (REAS)

És una xarxa de xarxes, sense ànim de lucre, constituïda en l'àmbit estatal que integra 117 empreses i entitats. Té l'objectiu de fomentar i de potenciar les iniciatives empresarials que es desenvolupen en el marc d'un codi ètic que ve

determinat per la Carta per un món solidari. Actualment, hi ha 8 entitats associades a la REAS de les Balears (algunes de les quals ja s'han detallat en aquest apartat), que en conjunt han generat 5,4 milions d'euros, xifra que representa una reducció del 3,4% en relació amb l'any 2001. (Vegeu el quadre II-57.)

QUADRE II-57. REAS (XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA) (ILLES BALEARS) (2001-2002)

	2001	2002	% var. 02/01
Ingressos* (milers d'euros)	5.563	5.373	-3,4

* Estimacions

Integrants de la REAS a les Balears:

Associació Deixalles Sóller : *inserció sociolaboral i recuperació d'RSU*

Fundació Deixalles Palma : *inserció sociolaboral i recuperació d'RSU*

Ateneu Alcari : *inserció sociolaboral*

Càrites Mallorca : *comerç just, inserció sociolaboral i recuperació*

Ecoprest : *ecomissatgers*

Associació S'Altra Senalla : *comerç just*

Càrites Menorca. T. Mestral : *inserció sociolaboral i recuperació d'RSU*

La Sapiència : *atenció a les persones en risc d'exclusió i als immigrants*

Font: REAS.

Dins REAS-Balears i durant l'any 2002 s'ha començat una iniciativa, ètica en els negocis, que té com a marc d'actuació l'àmbit de les relacions econòmiques de les empreses i entitats que s'adhereixen a aquesta iniciativa, amb el compromís d'aprofundir en la responsabilitat social i en els criteris ètics.

2.4

ELS FONS DE COOPERACIÓ

Els fons de cooperació i solidaritat són entitats que tenen personalitat jurídica pròpia i que agrupen, com a socis, entitats públiques i privades. Tenen com a objectiu social gestionar els recursos que reben dels ajuntaments i dels consells insulars per destinar-los a programes de desenvolupament en el Tercer Món, que bàsicament s'enfoquen en tres línies d'actuació: projectes per crear infraestructures, fons rotatius de crèdits, i projectes de capacitat i de formació.

L'evolució dels recursos que gestionen els fons que hi ha a les Balears pel que fa a aquest darrer any han sumat 3,9 milions d'euros, la qual cosa suposa una reducció del 5,9% en relació amb el 2001. Per fons, s'observa que disminueixen un 16,7% els ingressos que es generen a Mallorca, mentre que a Menorca i a Eivissa creixen un 23,9% i un 3,4%, respectivament. A Espanya, els vuit fons existents han gestionat 10,7 milions d'euros, xifra que representa un increment total del 5,2%, i la participació de les Illes en el total ha passat del 41,7%, el 2001, al 37,3%, l'any 2002. (Vegeu el quadre II-58.)

**QUADRE II-58. FONS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT
ILLES BALEARS (INGRESSOS GENERATS) (1999-2002)**

	1999	2000	2001	2002	% var. 02/01
Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació					
Ajuntaments	49	49	49	49	
Socis institucionals	2	2	2	6	
Socis col·laboradors privats	1	2	9	10	
Recursos econòmics (milers d'euros)	1.558,4	2.103,5	2.731,6	2.275,3	-16,7
Fons Menorquí de Cooperació					
Ajuntaments	8	8	8	8	
Socis institucionals	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	22	35	32	32	
Recursos econòmics (milers d'euros)	254,2	643,1	746,0	924,3	23,9

continua

**QUADRE II-58. FONS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT
ILLES BALEARS (INGRESSOS GENERATS) (1999-2002)**

	1999	2000	2001	2002	% var. 02/01
Fons Pitiüs d'Eivissa-Formentera (constituït el desembre de 99)					
Ajuntaments	3	3	3	3	
Socis institucionals	1	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	8	9	11	14	
Recursos econòmics (milers d'euros)	0	631,1	770,2	796,4	3,4
Total de les Balears (milers d'euros)	1.813	3.378	4.248	3.996	-5,9
Fons Solidaritat de l'Estat (milers d'euros)					
Recursos econòmics (milers d'euros)	6.601	8.649	10.185	10.717	5,2
Participació de les Balears respecte de l'Estat	27,5	39,1	41,7	37,3	

Fonts: Fons Mallorquí de Cooperació i Solidaritat, Fons Pitiüs i Fons Menorquí de Cooperació.

CAPÍTOL III

*QUALITAT DE VIDA
I PROTECCIÓ SOCIAL*

1

POBLACIÓ I FAMÍLIA

RESUM

L'any 2002 la població empadronada a les Balears ha continuat amb el dinamisme que l'ha caracteritzada els anys precedents, com a conseqüència que han seguit arribant forts corrents immigratoris, que es caracteritzen sobretot perquè augmenta el nombre de nous nadius que provenen de l'estranger. Els qui procedeixen de la Unió Europea comprenen gairebé el 50 per cent de la població nascuda a l'estranger, però en els darrers anys s'ha produït un augment major de la població nascuda a l'Amèrica del Sud i a l'Àfrica. Aquesta agregació de nous migrants, especialment a través dels processos de reagrupació familiar, ha afavorit una certa reviscolada del nombre de naixements, en la qual també intervé el fet que l'àmplia generació de dones nascudes en la fase del *baby boom* balear ha arribat a edats favorables per a la maternitat i ara integra un contingent potencial de *mamy o papy boom*. Un dels resultats d'aquest impuls és un creixement vegetatiu positiu, si bé sols representa el 7,64% del creixement absolut de la població de les Balears.

La mortalitat manté la tendència a créixer suaument atesos els processos d'acumulació d'efectius en els grups de més edat a causa de l'increment de l'esperança de vida, i la mortalitat infantil se situa en uns nivells mínims. Cal assenyalar la incidència estadística dels accidents de circulació en la sobremortalitat masculina dels joves, la qual cosa constitueix un motiu d'alarma social de primer ordre.

Pel que fa a la nupcialitat, es manté la tendència a postergar el matrimoni i, en conseqüència, l'edat mitjana de les mares en el moment de tenir el seu primer fill s'ha continuat retardant. Però dins aquest context les Balears destaquen per una emancipació més primerenca dels joves, que es relaciona amb la facilitat per accedir a la primera ocupació i amb les taxes elevades d'abandonament dels estudis, cosa que es tradueix en una proporció major de llars unipersonals o sense nucli formades per joves.

L'especificitat del mercat de treball a les Balears també és el factor principal que explica unes pautes laborals de les famílies marcadament diferents de les del conjunt de l'Estat. És la comunitat en què una proporció major de membres de la llar (cònjuges i fills) està ocupada i en la qual hi ha més llars en què tots els membres treballen en posicions sociolaborals semblants i poc qualificades.

Finalment, la prolongació de la vida mitjana de les persones i, per tant, del volum de gent gran donen lloc a problemàtiques sociosanitàries creixents, en les quals incideixen de manera rellevant les formes de convivència d'aquest col·lectiu. La gent gran resideix sobretot a llars en què tots són majors, i l'índex de solitud convivencial se situa per sota del nivell general de l'Estat espanyol.

1.1

LA DINÀMICA ACTUAL DE LA POBLACIÓ

La dinàmica actual de la població de les Illes Balears és la d'un creixement continuat i sostingut, molt per sobre de la mitjana estatal. Durant el període que s'ha considerat, les Illes Balears han presentat el creixement relatiu més dinàmic de totes les comunitats autònomes de l'Estat (només Melilla en supera el creixement l'any 2000). Aquest augment de la població, com veurem, és conseqüència principalment dels forts corrents immigratoris que s'han produït en l'arxipèlag, tant de persones procedents d'altres comunitats autònomes com —de cada vegada amb més intensitat— de població provinent de l'estranger, i destaca la intensificació en els darrers anys dels fluxos de l'Amèrica del Sud. D'acord amb la dinàmica actual, tot apunta que la població el dia 1 de gener de 2003 aproximadament haurà crescut en 30.000 persones. (Vegeu el quadre III-1.)

Aquest fort augment de la població comença a presentar alguns indicadors problemàtics. El mercat de treball actual té problemes creixents per absorbir els contingents de treballadors que ens arriben. Així mateix, el creixement demogràfic determina una forta pressió sobre els serveis i els equipaments (sanitaris, educatius...), fets especialment importants en una comunitat autònoma que mai no ha

QUADRE III-1. PERCENTATGES INTERANUALS DE CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002
Població de les Illes Balears	821.820	845.630	878.627	916.968
	1999-1998	2000-1999	2001-2000	2002-2001
Creixement absolut Illes Balears	25.334	23.810	32.997	38.341
Creixement percentual Illes Balears	3,2	2,9	3,9	4,4
Estat espanyol	0,9	0,7	1,5	1,8

Font: Institut Nacional d'Estadística.

comptat amb un finançament adequat d'acord amb la població que ha d'atendre.

El fort augment demogràfic que s'ha constatat és impulsat, d'un costat, per un creixement vegetatiu positiu i, de l'altre, per un balanç migratori extremadament potent. Així mateix, el creixement migratori activa el creixement vegetatiu, atès que significa que arriba a l'arxipèlag un contingent nombrós de dones en edat fèrtil que presenten un comportament quant a la fecunditat distint del de la població autòctona, molt més natalista.

Quant al creixement vegetatiu, cal indicar que la diferència entre els naixements i les defuncions que s'han registrat és positiva, fruit principalment de l'increment del nombre de naixements que deriven de la forta immigració de mares estrangeres. El creixement vegetatiu fou de 2.931 persones el 2001, i de 3.268 persones el 2002.

Quant al balanç migratori, és un element bàsic per entendre l'estructura i la dinàmica actual de la nostra societat, i representa més del 92% de creixement total que

QUADRE III-2. CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS PER COMPONENTS, 2001

	TOTAL	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Padró 01/01/2001	878.627	702.122	75.296	94.334	6.875
Padró 01/01/2002	916.968	730.778	78.796	99.933	7.461
Creixement absolut	38.341	28.656	3.500	5.599	586
Creixement relatiu	4,4	4,1	4,6	5,9	8,5
Creixement vegetatiu	2.931	2.045	333	541	12
Naixements	9.858	7.876	848	1.077	57
Defuncions	6.927	5.831	515	536	45
Balanç migratori	35.410	26.611	3.167	5.058	574
% balanç migratori/ creixement total	92,4	92,9	90,5	90,3	98

Fonts: INE, IBAE i elaboració pròpia.

ha experimentat la població de les Illes Balears en el darrer any que s'ha considerat (de l'1 de gener de 2001 a l'1 de gener de 2002). Aquest percentatge és variable segons les unitats geogràfiques que es tenen en compte, i assoleix el valor màxim a l'illa de Formentera, on el creixement vegetatiu només explica un 2% del creixement de la població. Contràriament, a les illes de Menorca i d'Eivissa el creixement vegetatiu té un protagonisme major i assoleix uns valors lleugerament inferiors al 10%, la qual cosa en bona part també és conseqüència dels processos migratoris recents a què hem fet referència abans. (Vegeu el quadre III-2.)

1.2

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

En aquest apartat s'analitzen els naixements, la mortalitat i, finalment, les migracions a les Illes Balears.

1.2.1. ELS NAIXEMENTS A LES ILLES BALEARS: ANÀLISI DE LA NATALITAT I DE LA FECUNDITAT

La taxa de natalitat ha experimentat a les Illes Balears un canvi de tendència d'ençà de l'any 1996, canvi que es pot qualificar com de lleugera pujada. Aquest increment, petit quantitativament però significatiu qualitativament, és conseqüència de dos factors: el nombre de naixements de mares estrangeres ha crescut i el contingent demogràfic del *baby boom* ha arribat a l'edat de maternitat/paternitat mitjana.

Quant al primer factor, l'aportació de les dones estrangeres a la natalitat s'ha anat incrementant a les Illes Balears fins assolir, el 2002, unes xifres properes al 18% del total de naixements (17,89%). Aquesta xifra és molt superior a la mitjana nacional que, amb aproximadament un 10% del total dels naixements, també presenta unes xifres més que considerables i ocupa el tercer lloc del rànquing estatal, després dels enclavaments nord-africans de Ceuta i de Melilla. La importància de la xifra de naixements de mares estrangeres a les Illes respon a la intensitat dels fluxos migratoris estrangers a les nostres illes i, en particular, dels fluxos recents, representats per col·lectius amb unes taxes de fecunditat especialment elevades. Així, és necessari parlar de l'increment destacable de l'aportació del col·lectiu de sud-americans a la natalitat de les Illes Balears, que ha passat de significar el 8,4% dels naixements de mares estrangeres, el 1996, al 37,56% de l'any 2002 (dades provisionals). Al contrari, l'aportació dels naixements d'estrangers europeus ha experimentat un descens percentual acusat, en passar del 68,16% del 1996 al 33,21% del 2002.

En qualsevol cas, els naixements de mares estrangeres han passat dels 512, el 1996, als 1.837, el 2002; és a dir, un increment de més del 250%.

L'anàlisi de les dades dels naixements de fills de mares estrangeres mostra un predomini dels de mares de l'Amèrica del Sud (37,56%). A poca distància, se situaria el percentatge de naixements de fills de mares europees (33,21%) i, ja més lluny, el de mares africanes (20,36%). Si analitzam la procedència de les mares per paï-

sos, trobarem que els col·lectius més nombrosos de mares estrangeres són el de marroquines (290 naixements), el d'equatorianes (254) i el de colombianes (165). Hem de destacar dos fets: d'una banda, les equatorianes i les colombianes corresponen a fluxos recents i, per tant, és previsible que els anys propers també presentin un nombre important de naixements; de l'altra, les mares equatorianes són el col·lectiu estranger que més fills ha tingut a les illes de Menorca i d'Eivissa-Formentera. (Vegeu el quadre III-3.)

La importància quantitativa dels naixements en el col·lectiu de mares estrangeres es deu tant a la dimensió dels fluxos immigratoris recents d'un col·lectiu en què és molt significativa la presència de dones joves en edat fèrtil amb pautes de reproducció i de família diferents, que donen lloc a una fecunditat més elevada en aquest

col·lectiu, i especialment entre els contingents de determinades nacionalitats. Finalment, no es poden oblidar altres factors com ara que, des d'un punt de vista pràctic, ser mare/pare d'un fill de nacionalitat espanyola és viscut com un mitjà per aconseguir la nacionalitat o per afavorir obtenir-la i, per tant, com una manera d'aconseguir l'estatus legal de resident.

Pel que fa a l'altre element que s'ha indicat com a factor explicatiu de la pujada de la natalitat a les Illes, només cal insistir en què el contingent més nombrós de l'estructura per edats a les Balears, constituït per aquelles persones que nasqueren durant l'anomenat *baby boom* dels 60 i dels primers anys dels 70, ha arribat als grups d'edat en què és més freqüent la maternitat/paternitat. Aquest fenomen es coneix entre els demògrafs com a *mamy boom* o *papy boom*. Evidentment hi ha una gran

QUADRE III-3. NASCUTS VIUS SEGONS LA NACIONALITAT DE LA MARE: ILLES BALEARS (1996-2002)

	1996	%	1997	1998	1999	2000	2001	2002	%
Nascuts vius a les Illes Balears	7.787	100	8.173	8.305	8.848	9.503	9.858	10.270	100
Mare espanyola	7.275	93,42	7.575	7.589	8.021	8.480	8.466	8.433	82,11
Mare estrangera	512	6,58	598	716	827	1.023	1.392	1.837	17,89
Continent de nacionalitats de les mares estrangeres	512	100	598	716	827	1.023	1.392	1.837	100
Europa	349	68,16	374	436	415	502	537	610	33,21
Àfrica	54	10,55	86	122	193	232	313	374	20,36
Amèrica del Nord	10	1,95	10	5	10	7	14	13	0,71
Amèrica central	27	5,27	25	41	48	32	61	66	3,59
Amèrica del Sud	43	8,40	62	73	103	188	396	690	37,56
Àsia	26	5,08	38	38	56	59	69	80	4,35
Oceania	3	0,59	3	1	2	3	2	4	0,22

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Balear d'Estadística.

diferència entre els dos fenòmens, quant a la potència i a l'extensió, ja que el primer *boom* es caracteritzava per presentar unes taxes de fecunditat total (fills per dona) elevades. En qualsevol cas, convé recordar que actualment l'aportació de les mares espanyoles a la natalitat disminueix (després d'uns anys de creixement, baixa el nombre de fills de mares espanyoles) i, per tant, l'augment en el nombre de nounats a les Illes Balears és conseqüència dels fills de mares estrangeres.

Actualment, l'edat mitjana de les mares en el moment de tenir un fill es troba al voltant dels 30 anys, de manera que es constata un endarreriment del moment de tenir el primer —i, en molts casos, l'únic— fill, i és cada cop més freqüent que es donin casos de maternitat en edats avançades. Això és conseqüència de molts factors: uns processos de formació reglada més llargs, la dificultat d'inserir-se de manera estable en el mercat laboral, la dificultat de fer compatible la carrera professional i la vida familiar, els factors econòmics (salari mitjà baixos, preu de l'habitatge en ascens...), les elevades expectatives per als fills (major necessitat d'inversió per fill), el desig d'obtenir un nivell de vida millor (més despeses de la llar), etc.

Quant a la tendència de la natalitat en el futur, podem plantejar com a hipòtesi que els fluxos immigratoris que s'han donat fa poc temps difícilment es poden mantenir a llarg termini. De fet, tot i que la Seguretat Social registra contínuament rècords de cotitzants, el nombre d'aturats ha augmentat recentment. Per tant, és lògic pensar que el funcionament del mercat de treball no pot assumir de manera indefinida l'allau de nous nadius i que, per

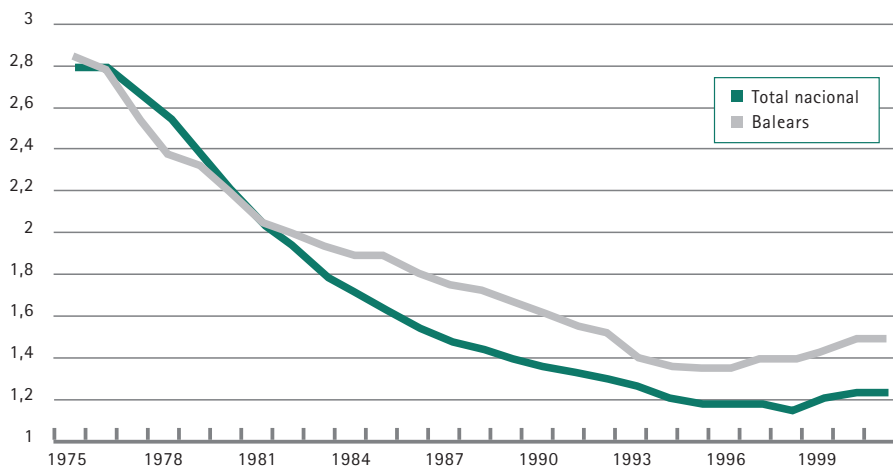
autoregulació, els fluxos han de minvar en intensitat. Així mateix, es pot aventurar que la natalitat tendirà a mantenir-se a curt termini, però en el futur, una vegada que les mares de la generació del *baby boom* superin els grups d'edat en què és més habitual tenir fills —fet que s'afegirà a la contenció de la migració que possiblement tindrà lloc—, la natalitat tendirà a baixar lleugerament, amb un increment percentual del pes de les mares estrangeres en el total dels naixements registrats.

En l'àmbit municipal, les taxes de natalitat més elevades es troben en els municipis de la costa i amb una base econòmica fonamentada en els serveis, i els darrers fluxos migratoris han enfortit, en general, el paper de les capitals insulars i de sector com a receptors de mà d'obra immigrant, la qual cosa demogràficament s'ha reflectit també en un increment de la natalitat en aquests municipis.

Les consideracions anteriors també es constaten en analitzar un dels indicadors més utilitzats quan es parla de la natalitat i del comportament demogràfic reproductiu d'una població: la taxa de fecunditat total o nombre mitjà de fills per dona (índex sintètic de fecunditat). L'evolució d'aquest indicador a l'Estat espanyol ha estat espectacular: ha passat d'estar situat en una posició capdavantera entre els països que constitueixen la Unió Europea (en segon lloc, després d'Irlanda) a ocupar la darrera posició a escala mundial. Així, els més de 2,8 fills per dona de l'any 1975 s'han convertit en poc menys dels 1,2 fills per dona actuals. Les Illes Balears també han experimentat aquest procés de fort descens, però les xifres encara són superiors a la mitjana estatal i se situen a propi-

Gràfic III-1

Evolució del nombre mitjà de fills per dona. Estat espanyol i Illes Balears (1975-2001)

Font: Elaboració pròpia.

madament en uns 1,4 fills per dona, xifra que coincideix aproximadament amb la mitjana de la Unió Europea que ofereix per al 2001 l'Eurostat (1,47). Aquestes xifres s'allunyen de la taxa de reemplaçament generacional, que se situa actualment, per als països desenvolupats, entorn dels 2,1 fills per dona. Aquesta taxa fa referència al nombre mínim de fills que ha de tenir una dona (o una parella estable, com vulgueu) per assegurar la continuïtat numèrica del grup demogràfic. (Vegeu el gràfic III-1.)

1.2.2. LA MORTALITAT

Actualment es registren a les Illes Balears unes 7.000 defuncions anuals: 6.927 l'any 2001, i 7.002 (dades provisionals) el 2002. La tendència és d'un suau creixement, atesos els processos d'acumulació

d'efectius en els grups de més edat. La taxa bruta de mortalitat a les Illes Balears fou d'un 8,27 per mil l'any 2001, inferior a les taxes que l'Institut Nacional d'Estadística (INE) ofereix com a provisionals per a l'Estat espanyol. A les Balears hi ha unes diferències significatives entre les illes, fruit bàsicament de les distintes estructures de la població per edats que presenten (més envellida a Mallorca, més jove a Eivissa-Formentera).

En primer lloc cal destacar que un dels factors més significatius de l'evolució demogràfica actual de les Illes Balears i en general de tots els països és que augmenta l'esperança de vida o, dit d'una altra manera, que es prolonga la vida mitjana de les persones. Això té com a conseqüència l'acumulació d'efectius en els grups de més edat i una tendència simultània a l'envelliment estructural de la

població. L'envelliment estructural, que podem definir com l'increment de l'edat mitjana de la població i que és causat per la prolongació de la vida mitjana dels habitants de les Illes, és compensat, no obstant això, pels fluxos immigratoris recents, que donen lloc, en realitat, a un rejuveniment global de la població de l'arxipèlag, fins al punt que les Balears se situen com la quarta comunitat menys envellida de l'Estat, ja que poc menys del 14% de la població té més de 65 anys.

En qualsevol cas, l'acumulació d'efectius de la tercera edat constitueix un fenomen creixent, independentment que alguns indicadors indiquin un rejuveniment de la població. Aquest fet, afegit a les característiques especials del col·lectiu quant a la demanda de recursos assistencials, fa que la tercera edat i en especial la població sobreenvellida (75 o més anys) sigui un col·lectiu que s'ha de tenir en compte en qualsevol anàlisi demogràfica a causa de

la transcendència que té a l'hora de planificar els serveis públics i atès l'elevat cost que significa per persona i per any per a les administracions públiques i per a les economies familiars.

L'increment de la longevitat presenta una evolució similar a l'Estat espanyol i a les Illes Balears. Així, entre 1975 i els darrers anys 90, l'esperança de vida ha crescut aproximadament 5 anys, segons els càlculs de l'Institut Nacional d'Estadística i de l'Institut Balear d'Estadística (les diferències metodològiques fan que la longevitat de les Illes Balears sigui més elevada en els càlculs autonòmics). Un altre factor important quan s'analitza la longevitat és la major esperança de vida de les dones. Les darreres dades per a les Balears (1999) mostren una diferència de gairebé 7 anys entre l'esperança de vida de les dones (82,1) i la dels homes (75,4). Els factors que expliquen aquest fenomen cal cercar-los bàsicament en un component biolò-

QUADRE III-4. ESPERANÇA DE VIDA EN NÉIXER (1997-1999)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
Total				
1997	78,46	78,44	79,16	78,10
1998	78,50	78,39	79,25	78,66
1999	78,57	78,48	79,34	78,60
Homes				
1997	74,99	74,90	76,39	74,49
1998	75,04	74,78	76,60	75,78
1999	75,12	74,96	76,43	75,34
Dones				
1997	82,03	82,03	81,90	82,07
1998	82,06	82,09	81,85	81,82
1999	82,12	82,08	82,21	82,19

Font: IBAE.

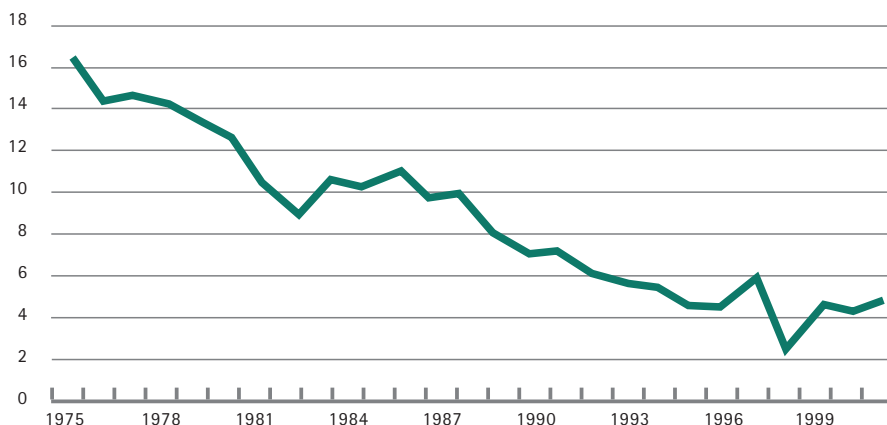
gic, però també en determinats components i hàbits de risc que fan que augmentin les defuncions entre els joves del sexe masculí. (Vegeu el quadre III-4.)

Un segon element important que hem de destacar en aquest apartat és el descens de les taxes de mortalitat infantil. De fet, ens trobam en l'actualitat davant d'unes taxes que han assolit gairebé el límit tècnic de descens. Els avenços en la ciència mèdica, els sistemes de diagnòstic i d'intervenció prenatal, uns hàbits més saludables durant l'embaràs per part de les mares i la major atenció sanitària durant el procés, així com la possibilitat d'interrompre les gestacions dels fetus amb problemes, determinen que el nombre d'infants morts gairebé només inclogui aquells que presenten algun tipus d'anomalia genètica o metabòlica o alguna altra alteració que faci inviable a curt termini la vida d'a-

quests nadons. La xifra actual de mortalitat infantil es troba, tant a l'Estat espanyol com a les Illes, entorn dels 3,5 difunts de menys d'un any per cada 1.000 que n'han nascut de vius. El descens d'aquesta taxa ha estat espectacular, ja que en vint anys la mortalitat infantil s'ha reduït fins a suposar menys de la tercera part dels que es registren en el començament de la sèrie. Aquest descens és més acusat si analitzam el procés d'ençà de la fi del franquisme (1975), quan la mortalitat infantil presentava uns valors de gairebé el 19 per mil a l'Estat espanyol i de gairebé el 16,5 per mil a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic III-2.)

Així, també hem de reflexionar sobre les diferències que s'han constatat en les defuncions quant a l'edat i al sexe. Les probabilitats de morir vénen condicionades pels dos factors demogràfics bàsics

Gràfic III-2
**Evolució de les taxes de mortalitat infantil
per cada 1.000 nascuts: Illes Balears (1975–2000)**

Font: Elaboració pròpia.

que hem esmentat: l'edat i el sexe. El primer factor és més obvi: a mesura que augmenta l'edat de les persones augmenta també la probabilitat de morir (n'és una excepció el primer any de vida, en què es produeixen les defuncions dels nascuts amb disfuncions que no en permeten la viabilitat). L'evolució no és, però, constant. Hi ha fites que marquen punts d'inflexió importants. La primera inflexió important es produeix amb la motorització, és a dir, comença en el moment que s'arriba a l'edat legal de conduir ciclomotors (14 anys), continua i s'agreuja amb la capacitat legal de conduir motocicletes de fins a 125 centímetres cúbics (16 anys), i arriba al paroxisme amb la capacitat legal de conduir cotxes i motocicletes de major cilindrada (18 anys). La motorització és un factor de defuncions molt important entre els joves de sexe masculí. Aquest és l'origen d'una gran quantitat d'anys potencials de vida perduts i també un dels orígens de la diferència entre les defuncions d'homes i de dones. També s'han d'esmentar com a grups de factors que provoquen defuncions entre la població jove i que afecten sobretot —però no exclusivament— el sexe masculí les sobredosis, els accidents en els esports de risc, i la sida i les patologies que se'n deriven, tot i que els tractaments retrovirals recents han minvat i pràcticament eradicat la incidència d'aquest darrer factor. Així, entre els 15 i els 34 anys, segons les dades del 2002, moren més de 4 homes per cada dona que mor, i s'assoleix la diferència major entre els intervals considerats.

Un altre punt d'inflexió es produeix entorn dels 50 anys, moment en què molts homes pateixen problemes cardíacs

que els provoquen la mort. Finalment, a partir dels 65 anys la mortalitat s'igualava fins i tot, per primer cop, moren algunes dones més que homes, com a resultat de la sobremortalitat masculina que s'experimenta en els grups d'edat anteriors.

Com a causes de defunció, destaquen amb una gran diferència les malalties del sistema circulatori i els tumors com els factors que causaren més del 60% de les defuncions que es produïren durant l'any 2001, amb la qual cosa se segueix la pauta general de l'Estat i dels països de l'entorn. Per sexes destaca que les defuncions per tumors superen les malalties del sistema circulatori com a causes de mort en el cas dels homes, mentre que les malalties del sistema circulatori causen el doble de defuncions que els tumors en el cas de les dones. Així mateix, cal destacar que incideixen més en els homes les defuncions per causa de malalties del sistema respiratori (420 defuncions d'homes, enfront de les 267 de dones), i també són més rellevants en el cas dels homes les causes externes de mortalitat (241 defuncions d'homes i 80 de dones).

1.2.3. LES MIGRACIONS

Per adonar-nos de la importància dels fenòmens migratoris a les Illes Balears, n'hi ha prou amb analitzar la població segons el lloc de naixement. Així, segons les dades del padró del 2001, aproximadament el 38% de la població ha nascut fora de les Illes; un 27,42%, en una altra comunitat autònoma, i un 10,46%, a l'estranger.

Hi ha unes diferències importants entre les illes. Així, mentre que Menorca és l'illa

**QUADRE III-5. POBLACIÓ SEGONS EL LLOC DE NAIXEMENT, PER ILLES
(PADRÓ DE L'1 DE GENER DE 2001)**

Lloc de naixement	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Valors absoluts					
Total	878.627	702.122	75.296	94.334	6.875
Balears	545.739	442.193	52.242	47.931	3.373
Altres CA	240.955	188.279	17.838	32.994	1.844
Estranger	91.933	71.650	5.216	13.409	1.658
Valors relatius					
Total	100	100	100	100	100
Balears	62,11	62,98	69,38	50,81	49,06
Altres CA	27,42	26,82	23,69	34,98	26,82
Estranger	10,46	10,20	6,93	14,21	24,12

Font: IBAE.

menys afectada pels fluxos immigratoris i gairebé el 70% de la població hi ha nascut, a l'altre extrem trobam Eivissa i Formentera, que tenen entorn d'un 50% de població forana. L'illa d'Eivissa destaca quant a la població que prové d'altres comunitats autònomes (CA), mentre que Formentera presenta un percentatge espectacular —de més del 24%— de població estrangera. (Vegeu el quadre III-5.)

Si comparem les dades padronals de 1996 amb les de 2001 quant al lloc de naixement, podem afirmar que:

- Hi ha una heterogeneïtat major de la població. L'any 2001 hi ha 16 nacionalitats que no apareixien el 1996.
- La població nascuda fora de les Illes significa un 37,9% del total (27,4 a altres comunitats autònomes i la resta —entorn del 10,5%— a l'estranger), és a dir, gairebé el 40% de la població és

forana de naixement, i aquí no es tenen en compte les segones generacions.

- El col·lectiu dels forans ha augmentat un 35,68% durant l'interval considerat, cosa que ens dona una idea de la proporció del corrent immigratori recent.
- El creixement relatiu és major entre els nascuts a països estrangers. El creixement és 4 cops major que el que es dona entre els nascuts a altres comunitats autònomes. Així, mentre el col·lectiu de nascuts a altres comunitats autònomes ha crescut un 20,91% en el període 1996-2001, l'augment dels estrangers ha estat en aquest mateix període del 99,63%.

Entre les persones que han nascut a altres comunitats autònomes, els andalusos continuen essent el col·lectiu més important: 93.153 residents l'any 2001, i un 38,66% del total. Pel que fa als estran-

gers, el 22,53% té la nacionalitat espanyola. Segons el continent de naixement, els qui procedeixen de l'Àfrica i de l'Amèrica del Sud són els residents que han experimentat un augment més destacat en el període 1996-2001. Aquest fet, com ja hem esmentat, té una repercussió important en el moviment natural de població, atès que aquests col·lectius tenen uns models de fecunditat diferents (major fecunditat) i contribueixen a augmentar el nombre d'infants que neixen cada any. Així mateix, cal destacar un increment dels matrimonis entre les persones de nacionalitat espanyola i les de nacionalitat estrangera.

Si analitzam les dades del padró del 2001 segons el lloc de naixement a l'estranger, els nascuts a Europa continuen essent els residents que tenen una presència major (57,62%), i destaca com a fenomen recent

l'augment de les persones que provenen de països no comunitaris (4.904). Els qui procedeixen de la Unió Europea suposen pràcticament el 50% de la població nascuda a l'estranger. D'altra banda, en els darrers tres anys de què es disposa informació desagregada (1999-2001), ha augmentat la població nascuda a l'Amèrica del Sud i a l'Àfrica, amb uns increments relatius superiors als de les poblacions europees. (Vegeu el quadre III-6.)

Els països de naixement amb una presència major l'any 2001 són Alemanya (19.401), el Regne Unit (11.845), el Marroc (8.611), França (7.136), l'Argentina (6.415), Colòmbia (2.928) i l'Equador (2.919), seguits d'Itàlia, els Països Baixos i Cuba. Les dades, encara provisionals, del cens del 2001 donen per a les poblacions extracomunitàries un resultat molt superior al del padró de l'any 2001.

**QUADRE III-6. ESTRANGERS RESIDENTS A LES ILLES BALEARS
PER CONTINENT DE NACIONALITAT (1991-2001)**

Continents de procedència	1991	1996	1999	2000	2001
Total d'estrangers	16.912	31.973	45.054	54.759	73.883
Total d'Europa	12.900	24.230	34.055	39.575	47.143
Unió Europea	12.321	22.799	32.015	34.868	43.411
Resta d'Europa	579	1.431	2.040	4.707	3.732
Àfrica	922	2.968	4.600	6.690	10.426
Total d'Amèrica	2.428	3.615	4.716	6.467	13.754
Amèrica del Nord	566	726	821	883	1.013
Amèrica central	145	642	1.003	1.365	1.854
Amèrica del Sud	1.717	2.247	2.892	4.219	10.887
Àsia	553	1.084	1.605	1.933	2.449
Oceania	48	76	78	94	111
Apàtrides	61	0	0	0	0

Font: IBAE.

Les estadístiques de migracions (variacions residencials) ens indiquen que l'any 1996 comença un procés d'enfortiment dels corrents immigratoris, que prenen una intensitat major a partir de 1998. Això no obstant, en el cas dels immigrants espanyols d'altres comunitats autònomes, l'any 2001 es detecta un descens en el nombre d'entrades, mentre que, pel que fa al col·lectiu d'estrangers, d'ençà del 1996 els augments són superiors als d'espanyols.

1.3

L'ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

L'anàlisi per edats i per sexes de les estructures relatives al 2002 ens mostra els impactes, els efectes i/o les conseqüències que han tingut sobre la població els esdeveniments econòmics i socials principals que han tingut lloc a les Illes Balears. Com ja s'ha esmentat, des de la perspectiva geodemogràfica els fluxos immigratoris han esdevingut un dels factors més influents que han fet canviar les pautes, les tendències i les característiques de les estructures de la població illenca. Aquests nous trets representen una certa ruptura amb les tendències de les dècades dels 60, 70 i 80 provocades pels canvis en el domini de la parella i en l'aparellament, en la seva actitud enfront de la natalitat i de la fecunditat, en les seqüeles de l'envelliment de la població i en la intensificació de la immigració. Tots els factors esmentats tenen efectes decisius sobre l'estructura de la població,

però tenen un pes diferent en els distints trams de la piràmide de població de les Illes Balears l'any 2002.

L'augment dels nounats des del 1997 implica un eixamplament feble de la base de la piràmide. Així mateix, l'aportació de joves de menys de 15 anys a través dels processos de reunificació familiar lligats a la immigració fa augmentar el pes dels joves, que superen els 140.000 i representen el 15,69 per cent de la població total. Aquest ressorgiment de la població jove representa un canvi important de les tendències que es donen des dels anys 80 i que n'impliquen una disminució progressiva tant del pes com del nombre absolut. Aquest fet implica i/o implicarà conseqüències que afecten bàsicament les demandes de serveis relatives als sectors de l'educació i de la salut pública.

D'altra banda, l'esmentada mobilitat humana cap a les Illes ha convertit la comunitat balear en un territori en què les persones adultes (15-64 anys) representen gairebé el 70 per cent del total de la població. És el resultat d'afegir un contingent important de nous nadius a la ja important generació del *baby boom*, que el 2002 es troba en el grup d'edat entre els 27 i els 39 anys. L'arribada de fluxos importants d'immigrants adults d'edats joves, entre els 25 i els 45 anys, dona lloc a una forma piramidal en què s'observa un bombament en els paràmetres dels grups d'edat esmentats. D'aquesta manera els adults joves (15-39 anys) representen el 40,60 per cent de la població total i en gran part són la resposta immigratòria a l'efecte crida a l'entorn de la demanda de mà d'obra dels sectors de la cons-

trucció, de l'hoteleria i d'altres activitats turístiques. Per una altra part, els percentatges d'adults d'edat madura (40-64 anys), amb un pes del 29,44 per cent, s'han alenit i fins i tot han disminuït a conseqüència de l'augment important dels adults joves.

Les circumstàncies esmentades també han incidit en el fet que s'ha reduït el pes de la gent gran (de 65 anys o més), que, tot i augmentar el nombre absolut, redueixen el percentatge fins a un 14,27 per cent del total de la població balear. Aquesta és una altra de les conseqüències dels fluxos migratoris, que canvien —almenys de manera temporal— l'avanç progressiu de l'envelliment de la població balear. L'augment dels joves i de la població adulta fa menys palès, amb una regressió del seu pes relatiu, el creixement constant del nombre de gent gran. El nombre de persones de 65 anys o més augmenta de manera creixent des de finals dels anys 80 i, molt especialment, en els 90, la qual cosa s'intensifica perquè en aquest moment coincideixen dos fets: la població autòctona pre-turística assolix unes edats elevades i, alhora, arriben els integrants de les primeres onades d'immigrants que procedeixen de diferents indrets de la península espanyola, els quals tenen també edats elevades. El 2002 la població de 65 anys o més és al voltant de les 130.877 persones.

L'augment de l'envelliment de la població balear s'ha de relacionar amb el decreixement del nombre de persones de menys de 15 anys —a causa que els naixements disminueixen fins l'any 1996— i, a la vegada, amb l'augment del nombre de persones de 65 anys o més —a causa que l'esperança de vida s'allarga de manera

progressiva—. Aquest darrer element incideix també en una presència cada vegada més significativa dels «més vells dels vells», grup que comprèn les persones de 75 anys o més, i que l'any 2002 representa el 6,56 per cent del total de la població, de manera que s'assoleixen percentatges que superen els que registren Espanya i, fins i tot, la Unió Europea.

A més, l'envelliment de la població presenta desequilibris entre els sexes, i la feminització progressiva és un dels altres trets característics de la situació geodemogràfica de les Balears. El pes del col·lectiu de les dones de 65 anys o més augmenta a mesura que avança l'edat. El 2002 la proporció de dones de 65 anys o més es troba al voltant del 57,5 per cent, mentre que en els grups d'edat de 75 anys o més aquest percentatge incrementa fins a superar el 62 per cent. És el resultat del sobreenvelliment femení.

D'altra banda, les Illes Balears presenten una distribució territorial de l'envelliment desigual, ja que aquesta localització en part és conseqüència dels impactes de la natalitat i de la mortalitat, d'un costat, i dels moviments migratoris, de l'altre. Són factors que incidiren bàsicament en els espais rurals durant els anys 50 i 60 del segle XX. Per aquesta circumstància, els municipis que patiran les conseqüències de l'eixida rural són els que registren els majors graus d'envelliment. Una part important de la Mallorca interior és la que presenta uns nivells d'envelliment majors, que, a 25 municipis, superen el 20 per cent de la població, índexs que en general són prou inferiors a Menorca i a les Pitiüses, tret del municipi de Sant Joan de Labritja, a Eivissa.

1.4

LA FAMÍLIA A LES BALEARS

Segons el cens de població, d'habitatges i d'edificis de l'any 2001, les llars a les Balears són 308.625, de les quals 249.318 corresponen a Mallorca; 26.110, a Menorca, i 33.197, a Eivissa i a Formentera. La grandària mitjana de la llar s'ha continuat reduint a conseqüència que la natalitat ha disminuït, i se situa en 2,72 membres, per sota de la mitjana d'Espanya, que és de 2,83.

Pel que fa a la tipologia de les llars, segons l'enquesta de població activa (EPA)¹ del segon trimestre de 2002, les Balears, per comparació a Espanya, destaquen per una presència menor de les parelles amb fills (un 48,4%, mentre que la mitjana a Espanya és del 51,7%) i, en canvi, per una importància relativa major de les llars unipersonals (un 18,3%, mentre que a Espanya són un 14,8%).² Aquesta diferència és deguda, com s'explicarà a continuació, a l'especificitat en les pautes d'emancipació dels joves a les Illes. Els altres tipus de llars presenten unes proporcions semblants a les del conjunt de l'Estat; així, les parelles sense fills representen un 20,6% i les llars monoparentals continuen augmentant la presència amb un 9,3%. (Vegeu el quadre III-7.)

QUADRE III-7. DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS PER TIPUS (2002)

	Balears	Espanya
Llars unipersonals	18,3	14,8
Llars sense nucli	3,1	3,4
Parella sense fills	20,6	19,7
Parella amb fills	48,4	51,7
Família monoparental	9,3	10,0
Llars de 2 nuclis o més	0,4	0,4
Total	100,0	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'EPA de 2002 (2n trim.).

1.4.1. ELS JOVES I LA FORMACIÓ DE LES LLARS

Els joves a Balears s'emancipen més aviat que al conjunt d'Espanya, de manera que la taxa d'emancipació entre els 16 i els 34 anys, l'any 2002, és d'un 41,8%, mentre que la mitjana estatal se situa en el 31,7%. El factor principal que explica aquesta diferència és que els joves (homes i dones) entren de manera primerenca en el mercat de treball i molt sovint abandonen els estudis sense haver acabat l'ensenyament obligatori.

Però el fet que la taxa d'emancipació sigui major no implica que la formació de noves famílies s'avanci substancialment, i molt menys que s'observin unes diferències marcades en les pautes de reproducció. De

1. L'anàlisi de la família a les Balears l'any 2002 es basa en l'enquesta de població activa, l'única font (a més de l'enquesta continua de pressuposts familiars) estadística regular i disponible fins que es pugui disposar de les dades del cens del 2001 que permet analitzar la tipologia de les llars.

2. Les dades del cens de població del 2001 fixen les llars unipersonals en un 24,9% a les Balears i en un 20,7% a Espanya. És a dir, hi ha una divergència considerable entre ambdues fonts. Tot i això, s'utilitza el cens per comparar entre les illes.

fet, entre els 16 i els 34 anys hi ha més parelles amb fills a Espanya (un 47,1%) que a les Balears (un 41,1%). En canvi, aquesta major emancipació sobretot es tradueix en què hi ha més presència de llars unipersonals i sense nucli dels joves, que són un 19,3% i un 6,2% respectivament, mentre que a Espanya aquestes proporcions són del 14,4% i el 5,5% respectivament.

El matrimoni i per tant la formació d'una nova família continua essent la fórmula majoritària d'accedir a la independència, però s'ha retardat de manera significativa l'edat a què es casen els joves, i sobretot, en el cas de les dones. El 1997 els matrimonis de dones menors de 25 anys representaven un 35,1%, i cinc anys després no arriben al 25%. L'edat mitjana amb què s'arriba al primer matrimoni³ se situa, l'any 2000, prop dels 30 anys en el cas dels homes (29,9), i en els 27,5 en les dones. On es casen més tard és a Eivissa i a Formentera, amb una mitjana de 29,1 anys pel fa als homes i a les dones, mentre que en l'altre extrem se situa Menorca, que és on es casen més joves (28,2 anys), tot i que la pauta de nupcialitat és força homògena.

El matrimoni catòlic és el majoritari, amb un 62,7%, però a poc a poc augmenta el pes del matrimoni civil o per altres ritus, que ha passat del 32,1% al 37,3% en cinc anys (del 1997 al 2001). El matrimoni no catòlic destaca a Menorca, on l'any 2001 representa un 43,5% dels matrimonis, i en especial a Maó, on arriba a un 46,7%. Per contra, la incidència menor d'aquestes

fórmules es troba a la part forana de Mallorca, on tot just arriba al 33%.

Pel que fa a les separacions i als divorcis, n'ha continuat augmentat la presència (1.699 separacions i 1.235 divorcis el 1998) i, amb relació a aquest procés, també han augmentat els matrimonis en què almenys un dels components de la parella ha tingut experiències matrimonials prèvies. No es disposa de dades sobre els altres tipus de família, com ara les parelles de fet o la cohabitació, però un indicador significatiu de les formes alternatives de constituir nuclis familiars és el nombre important de fills nascuts de mares no casades, que l'any 2001 comprèn el 28,5% dels naixements⁴ i ha augmentat nou punts en només cinc anys. (Vegeu el gràfic III-3)

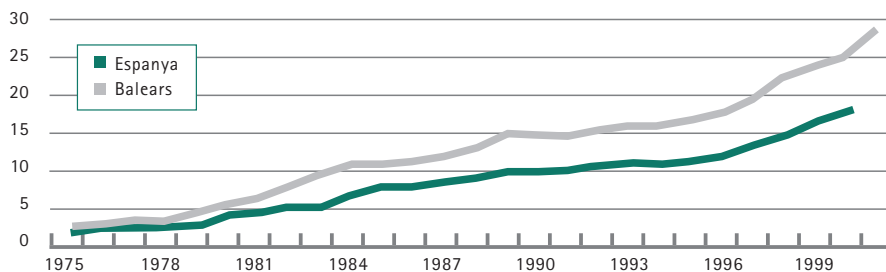
Hi ha diferències notables entre les illes. A Eivissa i a Formentera és on aquest fenomen té més incidència, de manera que un 35,3% dels fills que varen néixer el 2001 varen ser de dones no casades; en canvi, a Menorca varen representar un 26,4%. Però, a més, s'ha de fer notar que, així com a Mallorca i a Menorca hi ha unes diferències marcades quant a les pautes de formació de famílies entre la capital i la resta de l'illa —on tenen més presència les fórmules més tradicionals—, a Eivissa i a Formentera no s'observa aquest fet. El pes dels fills de mares no casades a la vila d'Eivissa representa una proporció idèntica a la resta de l'illa, però entre Palma o Maó i la resta de Mallorca i Menorca hi ha fins a cinc punts de diferència.

3. L'edat mitjana amb què s'arriba al matrimoni en general és per a les Balears de 32,57 anys en els homes i de 28,99 anys en les dones.

4. La mateixa proporció que a l'Europa dels Quinze per al 2001.

Gràfic III-3

Percentatge de naixements de fills de dones no casades (1975-2001)

Font: Elaboració pròpia.

En qualsevol cas, com que els naixements majoritàriament es registren en el marc matrimonial, es pot parlar d'una tendència a perdre potencial fecund a causa que es retarda l'edat de contreure matrimoni. L'edat mitjana de la mare en el moment de néixer el primer fill és de 28,30 anys, la qual cosa representa que un col·lectiu important té el primer fill quan s'ha superat els trenta anys, i això, òbviament, condiciona la descendència final.

sones soles s'afegeixen les llars formades per matrimonis sense fills (un 39,2%), es poden dimensionar les problemàtiques d'atenció sociosanitària d'aquest col·lectiu, una de les necessitats creixents i més peremptòries amb què es troba la política social ara mateix. (Vegeu el quadre III-8.)

La informació del cens de població del 2001 permet conèixer les diferències entre les illes pel que fa a l'índex de soli-

1.4.2. LES FORMES DE CONVIVÈNCIA DE LA GENT GRAN

Les persones de 65 anys o més majoritàriament viuen en llars formades només per gent gran (55,8%). L'envelliment progressiu de la població fa que augmenti el nombre de llars unipersonals de gent gran, tot i que les proporcions són encara força baixes a Espanya per comparació a la Unió Europea (un 16% i un 32% respectivament el 1995); a les Balears les llars de persones grans soles —de 65 anys o més— són un 20,8%, segons l'enquesta de població activa del 2002. Si a les per-

QUADRE III-8. DISTRIBUCIÓ DE LA GENT GRAN SEGONS ELS TIPUS DE FAMÍLIES (2002)

Balears	
Llars unipersonals	20,8
Llars sense nucli	4,2
Parella sense fills	39,2
Parella amb fills	27,0
Família monoparental	8,4
Llars de 2 nuclis o més	0,4
Total	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'EPA de 2002 (2n trim.).

tud de la gent gran, i permet esbrinar alguns trets de la seva evolució. L'índex de solitud se situa segons aquesta font en un 22,7% a les Balears (amb dos punts de diferència respecte de l'enquesta de població activa del 2002) en el cas dels 65 anys o més anys, i en un 29,5% quan ens referim a les persones de 75 anys o més. Però el més interessant és que Eivissa (i Formentera) continua presentant unes pautes de convivència de la gent gran diferenciades; la gent gran viu sola en unes proporcions inferiors a la resta d'illes, de manera que l'índex de solitud convivencial als 75 anys o més és d'un 22% a Eivissa, mentre que a Mallorca i a Menorca supera el 30%. A Formentera la diferència és molt més gran, ja que només un 10,5% de les persones de la quarta edat declaren que viuen soles a la llar.⁵ (Vegeu el quadre III-9.)

QUADRE III-9. ÍNDEX DE SOLITUD CONVIVENCIAL DE LA GENT GRAN (2001)		
Índex de solitud		
	65 anys o més	75 anys o més
Balears	22,7	29,5
Mallorca	23,2	30,2
Palma	22,7	28,8
Menorca	23,0	30,6
Eivissa	18,0	22,5
Formentera	10,1	10,5

Font: Cens de 2001 (dades provisionals INE-IBAE).

1.4.3. LA FAMÍLIA I L'OCUPACIÓ

Les Balears continuen essent la comunitat autònoma capdavantera pel que fa a les taxes d'ocupació dels membres de la llar. Quant a l'ocupació del cònjuge, la mitjana espanyola és del 45,1%, i a les Balears aquest percentatge arriba a un 59,1% (Catalunya ocupa el segon lloc, amb el 53,4%), mentre que la taxa d'ocupació dels fills és a la nostra comunitat del 61,7%, i a Espanya és del 52,9%. En general es pot constatar un cop més que les comunitats autònomes —i en primer lloc les Balears— que es caracteritzen per la múltiple ocupació a la llar tenen en comú una renda familiar disponible elevada i un dinamisme econòmic i poblacional⁶ notable, però són diferents en un aspecte cabdal: la caracterització sociolaboral de les famílies com a conseqüència del grau de qualificació de la població i de les seves pautes laborals.

Les Balears són la comunitat on es troben més famílies (26,1%) en què treballen diversos membres en posicions similars però d'escassa qualificació —qualificats i no qualificats—; aquest tipus de família s'anomena *interdependent*⁷ per destacar que les seves estratègies laborals s'orienten a la suma de salaris en la llar i que tenen una baixa relació de renda/temps de treball. És un tipus de família característic de les zones especialitzades en els serveis i amb un mercat de treball obert que no requereix una

5. Vegeu el comentari sobre aquest tret estructural amb les dades del padró del 1996 en el capítol corresponent de la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, pag 460.

6. De bell nou s'ha de recordar que les Balears són la comunitat on més ha crescut la població en el darrer període intercensal (1991-2001), un 18,7%.

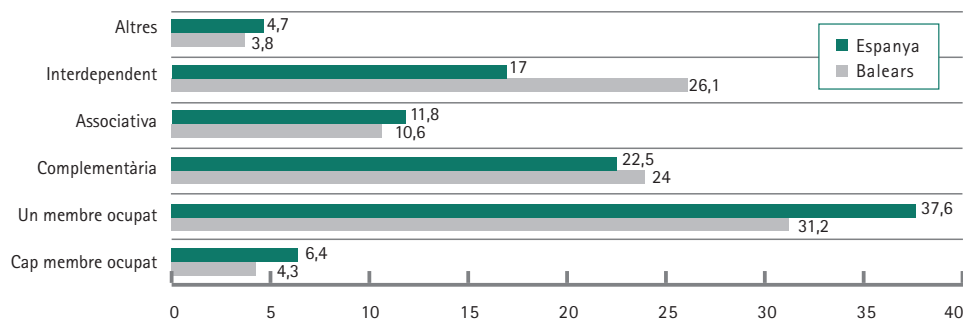
7. Vegeu el desenvolupament d'aquesta tipologia familiar a M. A. Carbonero Gamundí (1997), *Estrategias laborales de las familias en España*, Madrid, CES.

qualificació basada en credencials formatives ni tampoc gaire experiència, i també on l'abandonament primerenc dels estudis per part dels fills és un element clau per a la reproducció d'aquest model.

En l'extrem contrari, les Balears són una de les comunitats on el pes de les famílies amb diversos membres ocupats en posicions similars d'experts i semiexperts (famílies *associatives*) és més baixa: tot just arriba al 10% (al costat de les Canàries, Extremadura i Andalusia).

Les famílies heterogàmiques en què les posicions sociolaborals dels ocupats són diferents han augmentat el pes en els últims anys a mesura que es generalitza la incorporació de la dona en el mercat de treball i en posicions més qualificades, però les Balears, precisament, són l'única comunitat on es dona la circumstància que tenen la taxa d'ocupació femenina major d'Espanya i al mateix temps no hi destaca la proporció d'aquest tipus de família. (Vegeu el gràfic III-4.)

Gràfic III-4
Tipologia de les famílies en relació amb l'ocupació (2002)

Font: Elaboració pròpia.

2

SALUT I SERVEIS SANITARIS

RESUM

L'any 2002 el patró de la mortalitat ha seguit la tendència dels anys anteriors: les malalties cardiovasculars segueixen essent les causes principals de mort a les Illes encara que la tendència és cap a la reducció, especialment perquè disminueixen les morts per accident cerebrovascular. La mortalitat per tumors, la segona causa de mort, s'estabilitza. La tendència és favorable quant a la incidència de la sida, encara que les Illes Balears presenten una de les taxes més altes de l'Estat.

Pel que fa als serveis sanitaris públics ha estat un any de grans canvis ja que el 2002 ha estat el primer any que s'han assumit les competències en assistència sanitària. La Conselleria, per tal d'assumir-les, s'ha hagut de reformar i s'han creat noves direccions i serveis. S'han rebut les competències sobre la xarxa hospitalària, d'atenció primària i d'emergències, de l'Insalud, que té set mil treballadors. Aquests recursos, a més del Complex Hospitalari de Mallorca, formen el Servei de Salut de les Illes Balears (Ib-salut).

Per l'acord de finançament autonòmic es reberen 619 milions d'euros per a l'any 2002, però la despesa ha estat de 660,3 milions d'euros (6,7% més del que estava finançat), la qual, afegida a la despesa de la Conselleria de Salut (29,65 milions d'euros), significa 689,95 milions d'euros (un 16,3% més de despesa que l'any anterior). La despesa farmacèutica, que representa el 19,64% de la despesa sanitària pública, ha augmentat de manera important (un 13,96% per habitant protegit), en la línia de l'increment que s'ha produït a la resta d'Espanya.

Quant als serveis concrets, hi ha quatre grans fites que s'han de destacar. En primer lloc, l'Hospital de Son Llàtzer ha entrat en servei, i ha acabat l'any amb un gran rendiment, la qual cosa ha pal·liat, en part, el dèficit de recursos de l'atenció especialitzada aguda general i complexa a Mallorca.

També s'han fet grans passes per completar la reforma de salut mental, amb més recursos d'aguts i d'extrahospitalaris, i han seguit a bon ritme les obres del psicogeriàtric de Palma.

Finalment, la darrera gran millora ha permès comptar amb un transport sanitari més modern i ben equipat. A més a més de tot allò que s'ha esmentat, s'han augmentat de manera significativa les plantilles en l'atenció primària, i s'ha seguit reformant i informatitzant centres de salut. També s'ha continuat amb els processos per reformar l'Hospital Son Dureta, per construir l'hospital d'Inca, el de Formentera i el futur hospital de Menorca.

2.1

PANORAMA DE SALUT

Aquest apartat es divideix en sis subapartats que tracten els temes de la mortalitat, la morbiditat, els accidents, la sida, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) i les malalties de declaració obligatòria.

2.1.1. LA MORTALITAT

Segons les dades provisionals de l'any 2002 de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el nombre de defuncions ha estat de 7.768, la qual cosa suposa un augment de 38 morts respecte de l'any 2001. I segons les dades del 2001 de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), el nombre de defuncions és de 6.927, xifra que ha disminuït respecte de la de l'any 2000 en 382.

La taxa bruta de mortalitat, segons les dades de l'Institut Balear d'Estadística, ha passat de 9,05 per mil habitants l'any 2000 a 8,46 l'any 2001, mentre que segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística ha passat de 9,26 a 9,54. (Vegeu el quadre III-10.)

Per illes, durant l'any 2001 Mallorca és l'illa que té la taxa més alta (8,93), seguida de Menorca (7,31) i d'Eivissa-Formentera (6,28). En comparar aquestes dades s'ha

QUADRE III-10. TAXES BRUTES DE MORTALITAT PER 100.000 HABITANTS (1999-2001)

	1999	2000	2001
IBAE: Balears	9,27	9,05	8,46
INE: Balears	9,64	9,26	9,54
INE: Espanya	9,37	9,03	8,91

Font: INE, IBAE.

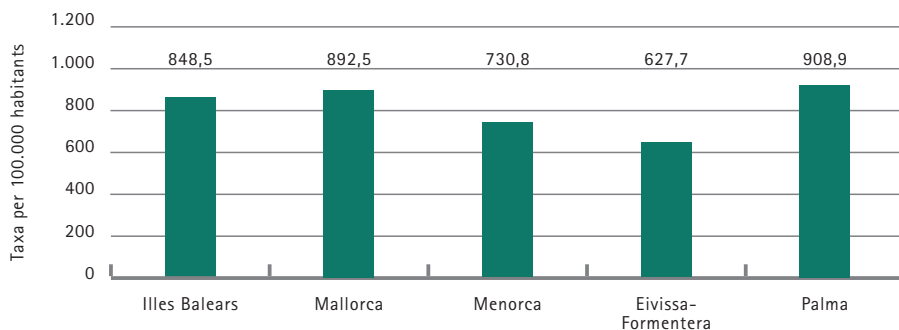
de tenir en compte que Eivissa i Formentera tenen un índex d'envelliment inferior a la resta. Per sexes, les taxes sempre són superiors en el cas dels homes (9,07) que en el de les dones (7,92). (Vegeu el gràfic III-5.)

Pel que fa a la comparació de les taxes brutes de les distintes comunitats autònomes, en ordre creixent, l'any 2001 les Balears ocupen el setè lloc, mentre que l'any 2000 ocupaven l'onzè. (Vegeu el gràfic III-6.)

Si comparem les dades de les Balears i de tot Espanya, segons el Centre Nacional d'Epidemiologia, les taxes de les Balears ajustades per edat a la població europea de l'any 2000, tant en els homes (8,99) com en les dones (5,02), són superiors a les d'Espanya (8,20 i 4,54).

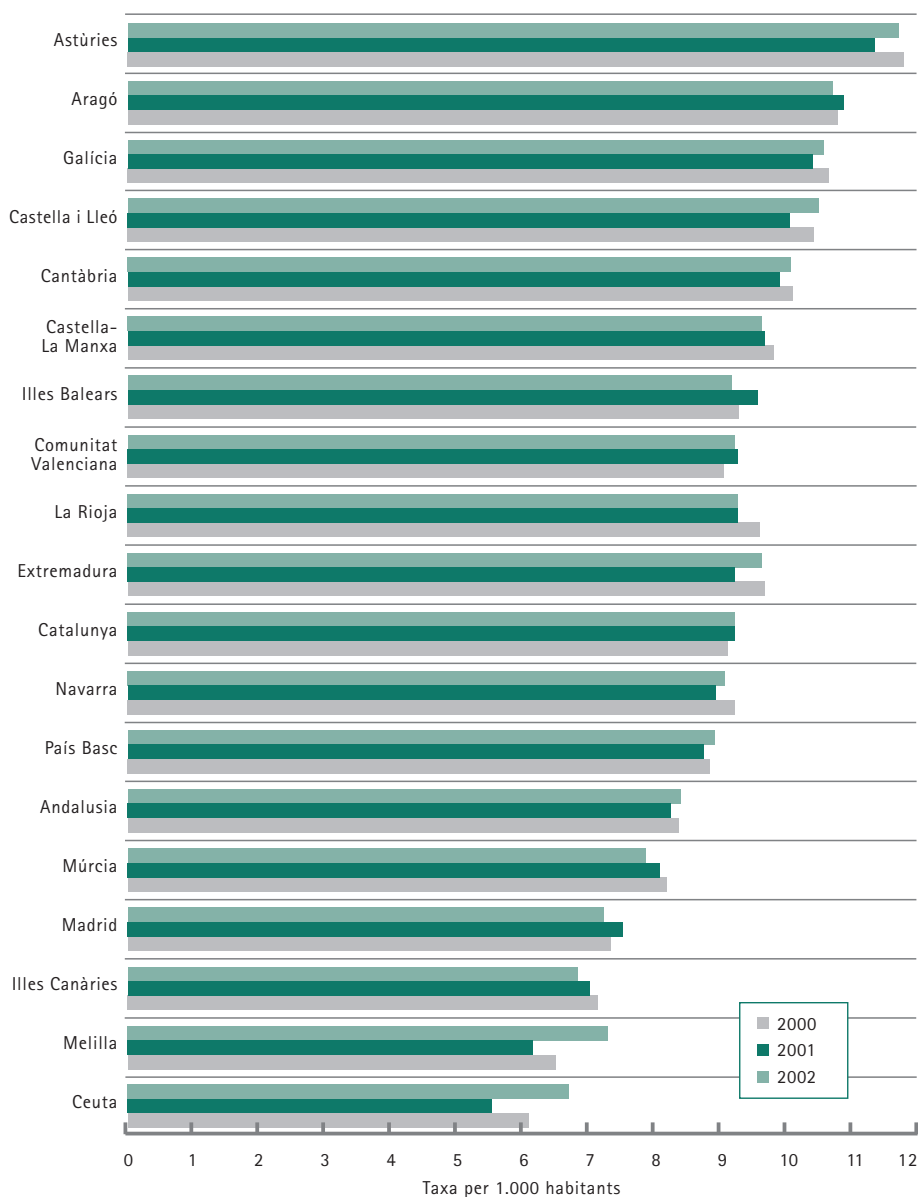
Per grans grups de malalties (2001), la primera causa de mort són les malalties del sistema circulatori (290,6 per 100.000 habitants), seguides dels tumors (226,4) i, a molta distància, de

Gràfic III-5
Taxa bruta de mortalitat: Illes Balears (2001)

Font: IBAE.

Gràfic III-6
Taxa bruta de mortalitat per comunitats
autònomes (2000-2002)

Font: INE.

QUADRE III-11. DEFUNCIONS I TAXES DE MORTALITAT PER 100.000 HABITANTS PER GRANS GRUPS DE MALALTIES (2001)

	Nre. de defuncions			Taxes per 100.000 hab.		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Total de causes	6.927	3.640	3.287	848,5	907,4	791,7
Malalties infeccioses i parasitàries	118	80	38	14,5	19,9	9,2
Tumors	1.848	1.162	686	226,4	289,7	165,2
Malalties de la sang i dels òrgans hematopoètics	19	5	14	2,3	1,2	3,4
Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	209	87	122	25,6	21,7	29,4
Trastorns mentals i del comportament	223	64	159	27,3	16,0	38,3
Malalties del sistema nerviós	250	90	160	30,6	22,4	38,5
Malalties del sistema circulatori	2.372	1.054	1.318	290,6	262,7	317,4
Malalties del sistema respiratori	687	420	267	84,2	104,7	64,3
Malalties del sistema digestiu	358	208	150	43,9	51,9	36,1
Malalties de la pell i del teixit subcutani	18	5	13	2,2	1,2	3,1
Malalties del sistema osteomuscular i del teixit conjuntiu	72	13	59	8,8	3,2	14,2
Malalties del sistema genitourinari	198	101	97	24,3	25,2	23,4
Certes afeccions en el període perinatal	35	16	19	4,3	4,0	4,6
Malformacions congènites i deformacions	7	4	3	0,9	1,0	0,7
Síntomes, signes i estats mal definits	192	90	102	23,5	22,4	24,6
Causas externes de traumatismes i enverinaments	321	241	80	39,3	60,1	19,3

Font: IBAE.

les malalties respiratòries (84,2). Per sexes, en els homes els tumors ocupen el primer lloc, amb una taxa de 289,7, seguits de les malalties del sistema circulatori (262,7), mentre que en les dones l'ordre és invers, malalties circulatories (317,4) i tumors (165,2). (Vegeu el quadre III-11.)

En comparar, des de l'any 1999 fins a l'any 2001, l'evolució dels percentatges

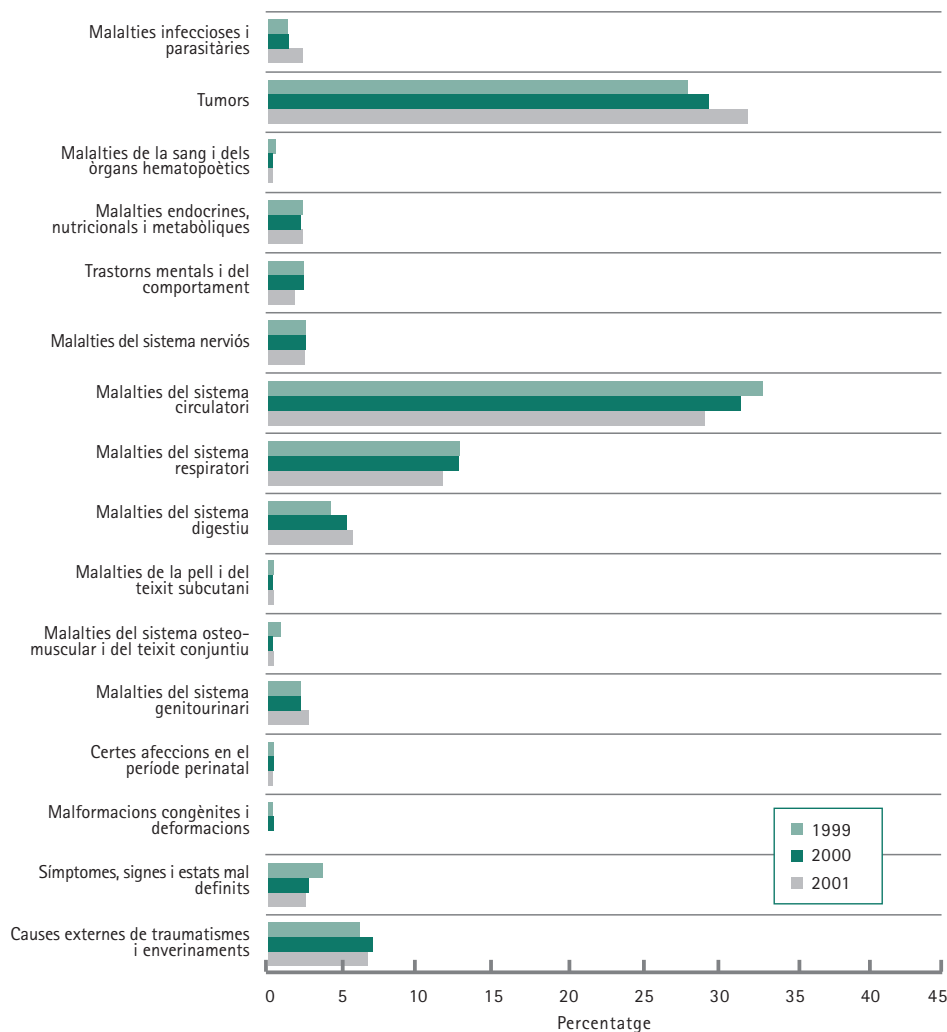
que representen les defuncions per les causes de mort principals en ambdós sexes, veim que les quatre primeres causes són sempre les mateixes: en el primer lloc, les malalties del sistema circulatori; en el segon lloc, els tumors, i, a molta distància, les dels sistemes respiratori i digestiu. Els percentatges de defuncions per causa de malalties del sistema circulatori tendeixen a disminuir lleugerament, i per causa dels de tumors,

a augmentar. Mentre que en els homes, des de l'any 2001, els tumors han passat a ser la primera causa de mort, a poca distància de les malalties del siste-

ma circulatori, en les dones el sistema circulatori continua ocupant el primer lloc, seguit dels tumors. (Vegeu els gràfics III-7 i III-8.)

Gràfic III-7

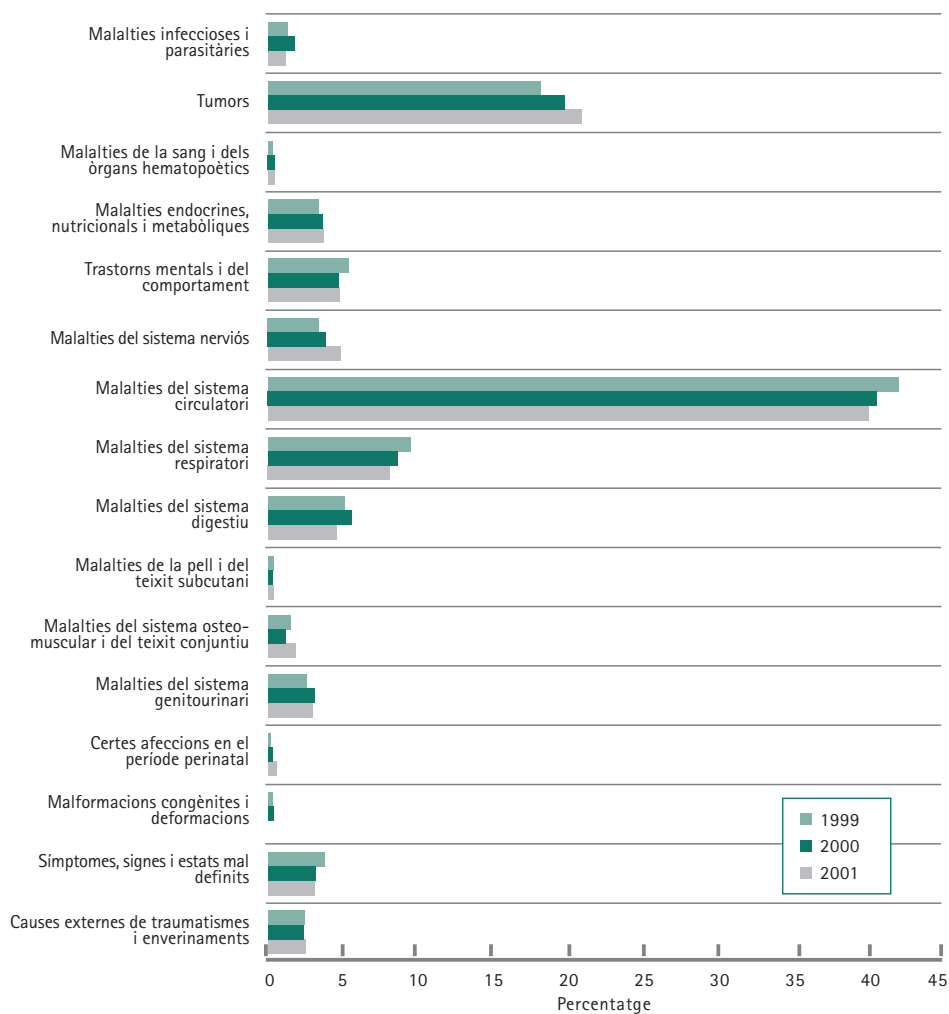
**Distribució de la mortalitat per grans
grups de malalties (1999-2001): homes**

Font: IBAE.

Gràfic III-8

Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (1999-2001): dones

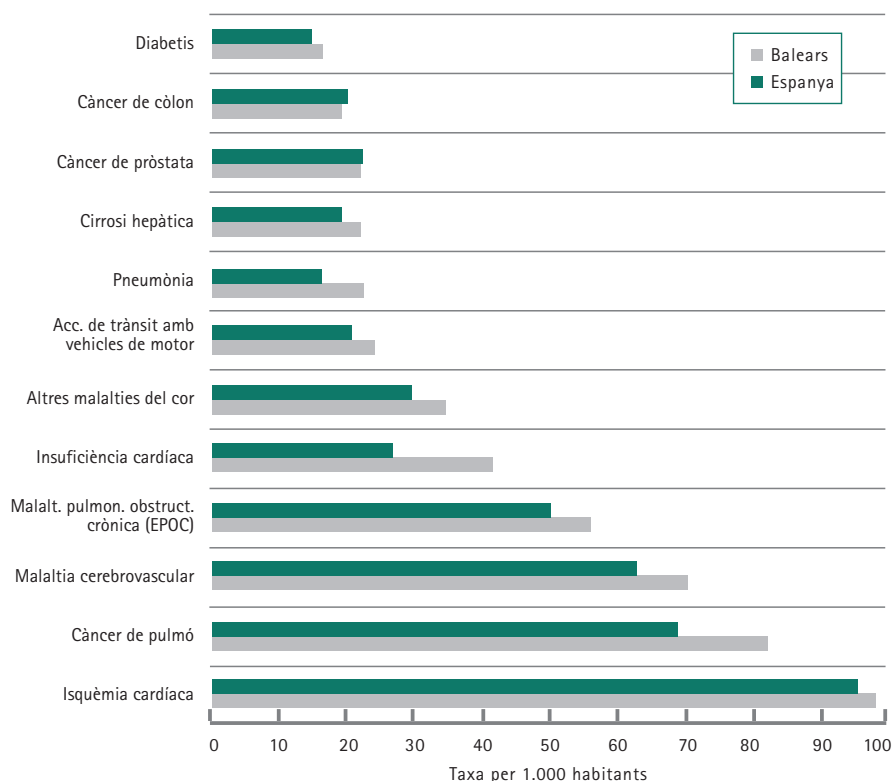
Font: IBAE.

Si valorem les taxes ajustades a la població europea per totes les causes, en els homes les causes de mortalitat més freqüents són la isquèmia cardíaca, el càncer de pulmó i la malaltia cerebrovascular, i en les dones, la malaltia cerebrovascular, la insuficiència cardíaca i la isquèmia cardíaca. Pel que fa a l'evolució, sembla que la isquèmia cardíaca i la

malaltia cerebrovascular tendeixen a disminuir lleugerament.

Per comparació a la resta de l'Estat, i per a l'any 2000, les primeres causes de mort són les mateixes en els homes i en les dones, i les taxes solen ser sempre un poc superiors a les Illes Balears. (Vegeu els gràfics III-9 i III-10.)

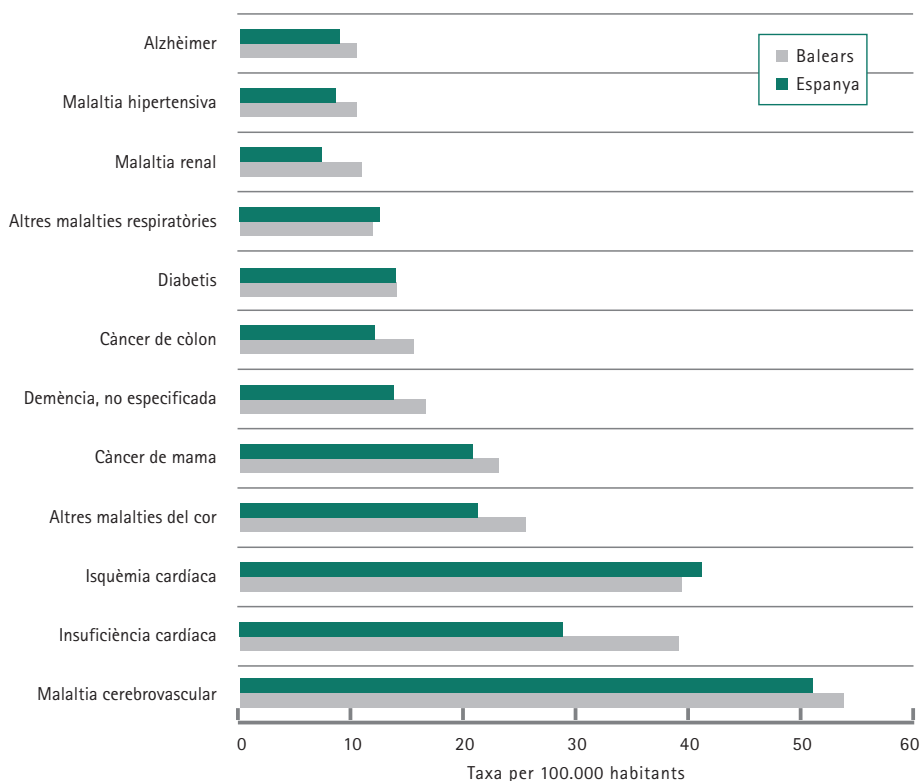
Gràfic III-9
**Taxes de mortalitat ajustada, primeres causes
(Illes Balears i Espanya, any 2000): homes**

Font: INE.

Gràfic III-10

Taxes de mortalitat ajustada, primeres causes (Illes Balears i Espanya, any 2000): dones

Font: INE.

L'any 2000 a les Illes Balears l'edat mitjana de mort per totes les causes en els homes és de 71,26 anys, i en les dones, de 79,88 anys. Aquestes xifres són molt semblants a les dels anys anteriors i a les globals d'Espanya.

Pel que fa a la taxa d'anys potencials de vida perduts per cada mil habitants, i per a l'any 2000, a les Balears és de 68,49 en els homes, i en les dones, de 29,67, mentre que en la totalitat d'Espanya és inferior, amb uns valors de 58,27 per als homes i de 26,20 per a les dones.

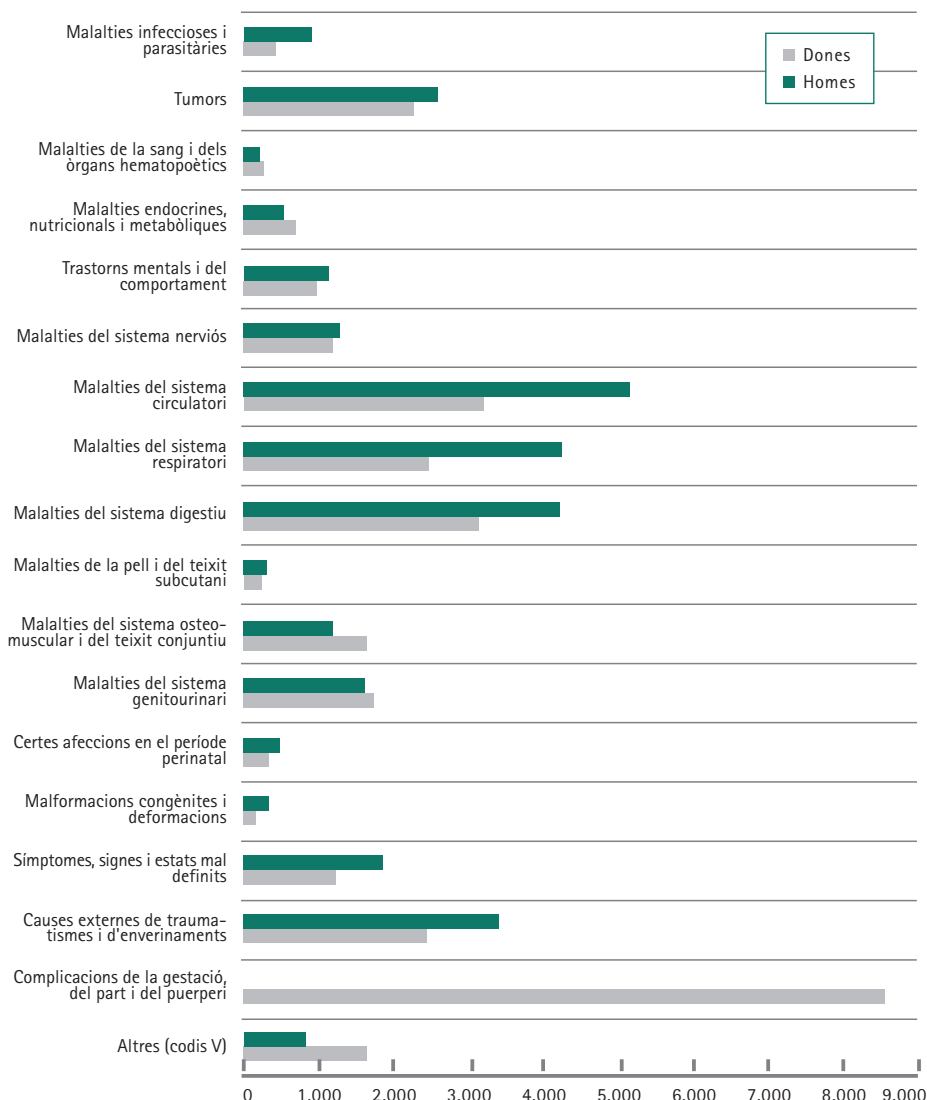
2.1.2. LA MORBIDITAT

Per a l'any 2002, i segons les dades del conjunt mínim bàsic de dades (CMBD) —hospitals públics de les Balears—, el nombre total d'altres ha estat de 64.830, de les quals el 48,3% són homes i el 51,7%, dones. El grup de malalties que ocasiona més altes són les complicacions de la gestació, del part i del puerperi (13,4%), seguides de les malalties del sistema circulatori (13,2%), del digestiu (11,6%) i del respiratori (10,6%). En

ambdós sexes, excepte per la categoria de complicacions de la gestació, els diagnòstics d'alta més freqüents són els

mateixos, encara que el nombre d'altres és sempre superior en els homes. (Vegeu el gràfic III-11.)

Gràfic III-11
Nre. d'altres hospitalàries, per sexe (2002)

Font: CMBD. Ib-salut.

QUADRE III-12. ELS DEU MOTIUS DE CONSULTA AL 061 MÉS FREQUENTS DURANT L'ANY 2002 A LES BALEARS

Consultes telefòniques	Nre.	%	Visites a domicili	Nre.	%	Unitat mòbil d'emergències (UME)	Nre.	%
Febre i/o síndrome gripal	2.668	5,95%	Febre i/o síndrome gripal	785	6,45%	Síncope/lipotímia/pèrdua de consciència	448	9,32%
Dosi de fàrmacs	1.708	3,81%	Mort	695	5,71%	Traumatisme cranial	332	6,91%
Vòmits	717	1,60%	Gastroenteritis	689	5,66%	Ansietat	281	5,85%
Ansietat	675	1,50%	Vertigen	538	4,42%	Mort	277	5,76%
Dolor abdominal	579	1,29%	Ansietat	560	4,60%	Intoxicació alcohòlica aguda	264	5,49%
Gastroenteritis	401	0,89%	Lumbàlgia	484	3,98%	Convulsions	260	5,41%
Odontàlgia	387	0,86%	Cures d'infermeria	466	3,83%	Angor	222	4,62%
Tos	285	0,64%	Bronquitis/bronquiolitis	386	3,17%	Dolor toràcic	158	3,29%
Diabetis	274	0,61%	Dolor abdominal	316	2,60%	Infart agut de miocardi	151	3,14%
Mareig	269	0,60%	Accident cerebrovascular	265	2,18%	Accident cerebrovascular	143	2,98%
Total de codificades	44.873	100,00%	Total de codificades	12.175	100,00%	Total de codificades	4.805	100,00%

Font: 061.

Disposam de les dades d'activitat del servei d'urgències (061) de l'any 2002: el nombre de consultes telefòniques ha estat de 51.144; el nombre de visites a domicili, 16.363, i el d'atencions de la unitat mòbil d'emergències, 10.487. Els motius codificats més freqüents de les consultes telefòniques són: febre i/o síndrome gripal (6,0%), dosi de fàrmacs (3,8%) i, a molta distància, els vòmits (1,6%) i l'ansietat (1,5%); en el cas de les visites a domicili, la febre i/o el síndrome gripal (6,5%), la mort (5,7%) i la gastroenteritis (5,7%), i pel que fa a les visites de la unitat mòbil d'emergències, el síncope, la lipotímia o la pèrdua de consciència (9,3%); el traumatisme cranial (6,9%); l'ansietat (5,9%), i la mort (5,8%). (Vegeu el quadre III-12.)

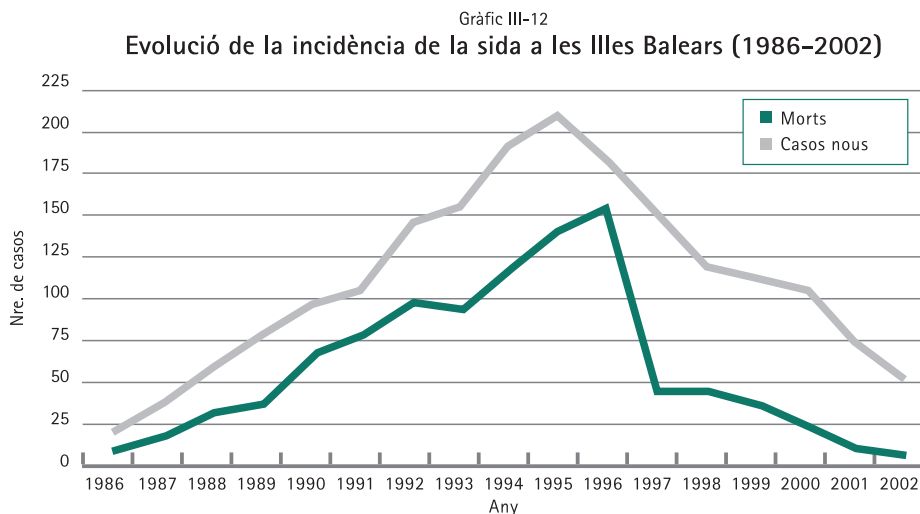
2.1.3. ELS ACCIDENTS

Els accidents de trànsit són una de les primeres causes de mort i són els que causen una taxa més elevada d'anys potencials de vida perduts.

A les Balears l'any 2001 es produïren 3.210 accidents de trànsit amb víctimes, 250 menys que l'any anterior. Pel que fa als accidents amb víctimes mortals, se'n produïren 170, de manera que el nombre ha augmentat en 52 casos, mentre que en l'àmbit estatal aquest nombre ha disminuït.

2.1.4. LA SIDA

L'evolució de l'epidèmia de la sida a les Illes Balears presenta un patró similar a la

Font: MSC, registre de la sida a les Illes Balears.

resta d'Espanya amb una baixada progressiva des de l'any 1996. Les darreres dades confirmen una disminució important de la incidència, aquesta ha passat de 208 nous casos l'any 1995 a 105 l'any 2000 i a 55 l'any 2002. El nombre de defuncions també ha anat disminuint des de 141 l'any 1995 fins a 7 l'any 2002. (Vegeu gràfic III-12.)

Respecte de les dades globals d'Espanya que té una taxa per milió d'habitants de 52,76 per l'any 2001, Balears ocupa el segon lloc per comunitat autònoma amb una taxa de 87,92, només superada per Madrid (92,75).

2.1.5. LES INTERRUPCIONS VOLUNTÀRIES DE L'EMBARÀS

Segons la Conselleria de Salut, el nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs

(IVE) que s'han dut a terme l'any 2002 és de 2.398 (dada provisional). Per fer la comparació amb la resta d'Espanya, només tenim dades fins a l'any 2001 (2.437 casos); en xifres absolutes el nombre havia augmentat en 170 casos respecte de l'any anterior, però la taxa per 1.000 dones, encara que és la més alta de l'Estat, ha disminuït lleugerament de 13,56 l'any 2000 a 13,21 l'any 2001, mentre a nivell de tot Espanya ha passat de 7,14 a 7,66.

2.1.6. LES MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

Pel que fa a la grip, en el període 2002 el nivell d'activitat ha estat baix, amb una incidència major en el grup d'edat dels 5 als 14 anys. La taxa de les Balears (4.236,3 casos per cada 100.000 habitants) ha estat més elevada que la d'Espanya

(3.989,1). Respecte d'Espanya, a les Balears la taxa tant de la tuberculosi com de la meningitis és un poc més baixa.

Quant a les malalties vacunables, no hi ha hagut cap cas de rubèola; pel que fa a la varicel·la i al xarampió, les Balears són la comunitat autònoma amb unes taxes més altes. Les taxes de tos ferina i de parotiditis són inferiors a les de l'Estat. S'ha presentat un cas de tètan. Pel que fa a la sífilis i a la gonocòccia, les Balears també tenen unes taxes altes respecte de la resta d'Espanya. Les xifres de l'hepatitis B (3,19) són superiors a la mitjana de l'Estat (2,04), amb una tendència creixent respecte dels darrers anys. El mateix passa amb la legionel·losi, que ocupa la quarta posició respecte de les altres comunitats autònomes.

2.2

ELS SERVEIS SANITARIS

En aquest apartat es tractaran els serveis sanitaris desglossant dita temàtica en els apartats de transferències sanitàries i noves polítiques de salut, el finançament de la salut, l'assegurament sanitari, recursos assistencials, l'activitat assistencial i els plans sanitaris.

2.2.1. LES TRANSFERÈNCIES SANITÀRIES I LES NOVES POLÍTIQUES DE SALUT

Després d'un llarg i difícil procés negociador amb el Govern central, desenvolupat durant l'any 2001, l'1 de gener de 2002 el Govern de les Illes Balears —i també nou

comunitats autònomes més— assolí el traspàs de competències en matèria sanitària de l'avui desaparegut Institut Nacional de la Salut (Insalud). Amb aquest procés es completen les transferències sanitàries a tot l'Estat espanyol. La implicació de les transferències per a la nostra comunitat autònoma es pot concretar en quatre eixos:

- a) àmbit juridicoadministratiu,
- b) àmbit economicofinancer,
- c) transferència d'estructures, i
- d) transferència de recursos humans.

a) Àmbit juridicoadministratiu

El procés de transferència es basa en el Reial decret de transferències (Reial decret 1478/2001, de 27 de desembre) i en els canvis dels criteris de finançament autonòmic i sanitari que han tingut lloc els anys 2002 i següents. En l'àmbit de la nostra comunitat autònoma, al llarg de l'any 2002 les transferències han implicat la necessitat de fer una adaptació normativa àmplia a diferents nivells —entre els quals destaquen els canvis de denominació, d'estructura i de competències del servei de salut (amb el pas de Serbasa a Ib-salut)— per assolir les noves responsabilitats, i de preparar la Llei de salut com a eix vertebrador dels drets dels nostres ciutadans.

b) Àmbit economicofinancer

Els canvis economicofinancers que es relacionen amb les transferències sanitàries han estat d'una transcendència especial. Un cop finalitzat el termini de vigència del

model estatal de finançament de la sanitat per al quadrienni (1998-2001), a partir de l'any 2002 comença un nou model de finançament sanitari, radicalment distint del que, fins aleshores, havia vigit. El finançament sanitari s'insereix en el nou sistema de finançament autonòmic, aprovat pel Consell de Política Fiscal i Financera del Ministeri d'Hisenda el 27 de juliol de 2002. (Vegeu l'apartat 12.3 del capítol I.)

La quantitat total que el Govern central va assignar per a l'any 2002 amb motiu de les transferències sanitàries va ser de 613.215.670 euros (inclòs el fons d'incapacitat temporal i exclòs el de desplaçats, aleshores pendent de negociació).

c) Transferència d'estructures

A més de les adaptacions jurídiques, organitzatives i financeres, amb les transferències s'ha cedit a les Illes Balears la gestió de la xarxa sanitària de l'Insalud, i queden pendents la transferència de la gestió dels centres sanitaris de l'Institut Social de la Marina (ISM) —organisme que actualment depèn del Ministeri de Treball i Afers Socials—, i la de la gestió dels recursos sanitaris dependents del Ministeri de Justícia (institucions penitenciàries) i del Ministeri de Defensa (Hospital Militar).

Fonamentalment, integren la xarxa de l'Insalud transferida:

- Els hospitals de Son Dureta, de Manacor i de Son Llätzer (Mallorca), de Verge de Monte Toro (Menorca), i de Can Misses (Eivissa).
- 47 centres de salut: 39 a Mallorca, 3 a Menorca i 5 a Eivissa-Formentera.

d) Transferència de recursos humans

Amb el procés de transferència s'ha modificat la dependència dels professionals de l'antic Insalud, que passen a dependre de la comunitat autònoma. Quantitativament, això ha significat un canvi per a gairebé 7.000 treballadors de l'Insalud (1.497 llicenciats —fonamentalment, metges—, 2.098 diplomats —la majoria, infermeres— i 3.207 professional d'altres categories), que, per volum de treballadors, és la primera empresa pública de les Illes Balears. A més del nombre important de professionals, les transferències han creat la necessitat d'harmonitzar els diferents estatus del personal i les relacions laborals d'aquests treballadors (majoritàriament estatutaris) amb els del treballadors de la comunitat autònoma (funcionaris i laborals).

2.2.2. EL FINANÇAMENT DE LA SALUT

Els acords per transferir l'Insalud a la comunitat autònoma (Reial decret 1478/2001, de 27 de desembre de 2001) usaren com a base de càlcul del finançament la població protegida de l'any 1999, que era de 785.338 persones, i la població de dret de 1999, que era de 821.820 habitants, i que representava un saldo migratori molt positiu. De fet, la població protegida l'any 2002 va ser un 3,5% major que l'any 2001.

Aquest creixement demogràfic tan accelerat fa que les Balears siguin la comunitat més perjudicada, ja que hi ha una part de població protegida o de població de dret que no es comptabilitza i que, en canvi, fa despesa sanitària durant l'any. Per l'acord de transferència de l'Insalud, la xifra trans-

ferida de l'Estat a la comunitat autònoma per al 2002 és de 619 milions d'euros, mentre que la despesa dels serveis assistencials (lb-salut) ha estat de 660,3 milions d'euros, és a dir, el 6,67% més del que ha finançat l'Estat.

Si afegim a aquestes dades la despesa de la Conselleria de Salut i Consum (29,65 milions d'euros), la despesa de tot el sector sanitari públic en total ha estat de 689,9 milions d'euros, cosa que suposa un 16,3% més de despesa que l'any anterior. Malgrat la magnitud d'aquesta xifra, només representa el 5,08% del producte interior brut (PIB) de les Illes Balears. (Vegeu el quadre III-13.)

La despesa sanitària pública global per habitant protegit (amb la targeta sanitària) va ser de 798,14 euros, un 16,7% superior a la de l'any anterior.

La major part de la despesa sanitària pública en salut a les Illes correspon als serveis assistencials (95,7%). La despesa de la Conselleria de Salut i Consum només representà el 4,3%.

La despesa dels serveis assistencials es va distribuir de la manera següent: el 13,3% correspongué a l'atenció primària; el 54,4%, a l'atenció especialitzada, i la resta, a altres conceptes, especialment a la farmàcia. Si s'imputa a cada nivell d'assistència la despesa farmacèutica que gestiona, l'atenció primària passa a tenir una despesa que representa el 33,5%, i l'especialitzada, el 55,0%.

La farmàcia suposà 135.550,95 milers d'euros de la despesa de l'any 2002, que representa el 19,64% del total de la despesa sanitària pública.

QUADRE III-13. DESPESA DEL SECTOR SANITARI PÚBLIC (2002)

Despesa sanitària pública 2002	Milers d'€
lb-salut	660.305
Conselleria de Salut i Consum	29.646
Total	689.951
Estructura de la despesa de l'lb-salut	Milers d'€
Personal	245.212
Compra de béns i de serveis	214.921
Transferència de capital	22.936
Despesa farmacèutica: receptes	135.551
Despesa farmacèutica: concursos	3.330
Altres despeses corrents	15.813
Inversions	20.936
Actius financers	1.606
Total de la despesa de l'lb-salut	660.305

Font: lb-salut, Conselleria de Salut i Consum.

La despesa per persona va ser de 161,24 euros (141,49 euros l'any 2001). El preu de cada recepta ha estat de 12,44 euros de mitjana (l'any 2001, 11,92 euros). S'han fet 12,65 receptes per habitant durant l'any 2002, quan l'any 2001 se'n feren 11,6. A les Balears l'augment de les despeses per efectes, per accessoris, per tires reactives i per vacunes, l'any 2002, va ser del 7,4%.

Quant a les inversions de l'any 2002 dels serveis sanitaris, varen ser de 28,58 milions d'euros, que representen el 4,14% de la despesa, i dels quals el 22,6% correspon a obres de l'lb-salut; el 50,54%, a l'equipament de l'lb-salut, i la resta, a l'equipament de la Conselleria de Salut i Consum.

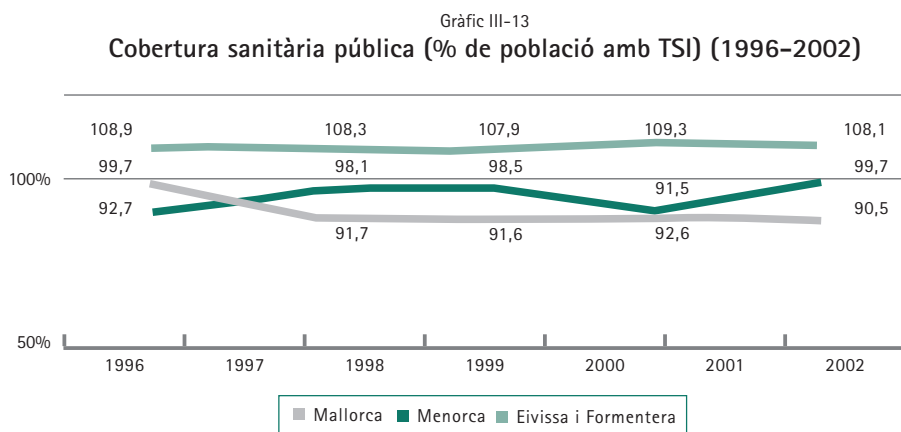
2.2.3. L'ASSEGURAMENT SANITARI

Durant la darrera dècada, la població de les Illes Balears ha augmentat des de les

709.146 persones (segons el cens del 1991) fins a les 916.968 persones (revisió del padró del 2002), la qual cosa representa un creixement del 29,3%, mentre que al conjunt de l'Estat el creixement durant el mateix període ha estat només del 5,8%. També s'ha de tenir en compte que la població de dret infravalora el creixement real de la població, ja que no té en compte els immigrants en situació irregular, que l'any 2000 es va estimar que eren al voltant de 30.000 a les Illes Balears, el triple dels immigrants regularitzats en aquells moments, que no arribaven als 10.000.

Aquest increment de la població a les Illes Balears ha tingut com a conseqüència la disminució de la cobertura sanitària pública, almenys a l'illa de Mallorca. (Vegeu el gràfic III-13.)

Així, mentre que l'any 1996 el 99,7% de la població de Mallorca tenia la targeta sanitària (TSI), aquest percentatge fou

Font: Elaboració pròpia.

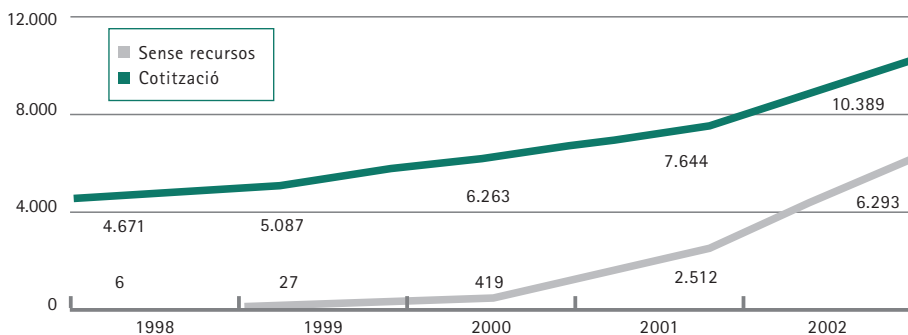
l'any 2001 del 90,5%. Aquest fenomen no s'observa ni a Menorca —on la cobertura sanitària pública presenta valors que oscil·len entre el 92 i el 99,7%— ni a Eivissa —on supera el 100% tot el període—, fet que, segurament, està relacionat amb una política de TSI més activa i centralitzada que la que hi ha a Mallorca o a Menorca, i també té a veure amb el fet que molta població treballadora de temporada obté la TSI però finalment no s'empadrona a les Pitiüses.

El nombre de targetes sanitàries registrades a les Illes Balears l'any 2002 ha estat de 840.886, la qual cosa representa un increment del 3,5% respecte de l'any 2001. El 21,1% de les targetes sanitàries correspon a pensionistes i el 15,5%, a persones majors de 65 anys, percentatges

que no han experimentat grans variacions en els darrers anys.

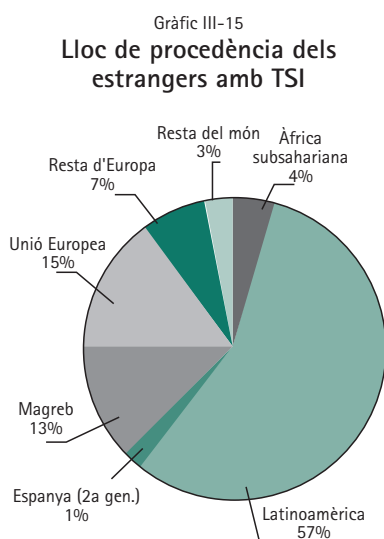
En canvi, el percentatge de targetes sanitàries que correspon a estrangers sí que ha augmentat de manera important en els darrers anys, i l'any 2002 els estrangers representen el 5,9% del total de les targetes sanitàries a les Illes Balears quan, per exemple, l'any 1996 no arribaven a l'1%. Paral·lelament, i amb relació a la simplificació progressiva dels tràmits per obtenir la targeta sanitària, el percentatge de targetes sanitàries obtingudes mitjançant la via de «sense recursos» també ha crescut, de manera que l'any 2002 representen el 18,7% de les targetes sanitàries que corresponen a estrangers, però únicament l'1,1% del total de targetes sanitàries a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic III-14.)

Gràfic III-14
Via d'accés dels estrangers a la TSI (1998-2002)

Font: Elaboració pròpia.

El perfil de la població estrangera amb targeta sanitària mostra que la majoria (82%) són immigrants econòmics, és a dir, que procedeixen de països amb una renda menor que el nostre país, i predominen especialment els immigrants que provenen dels països de l'Amèrica llatina, que representen més de la meitat dels estrangers amb targeta sanitària (57%). (Vegeu el gràfic III-15.)

Font: Elaboració pròpia.

Si es compara aquest perfil amb el de la població estrangera empadronada a les Illes Balears, crida molt l'atenció que els immigrants procedents de l'Amèrica llatina només representen l'11,4% dels estrangers empadronats, mentre que la majoria són els europeus (73,8%), l'Europa de l'est inclosa. Aquest fet

podria estar vinculat a les barreres idiomàtiques importants que encara troben per accedir al sistema sanitari públic de les Illes Balears els immigrants que no parlen cap llengua de les dues oficials a la comunitat autònoma.

2.2.4. Els recursos assistencials

Després d'haver-se transferit l'Insalud, el Servei de Salut de les Illes Balears (Ib-salut) compleix una doble funció, com a comprador de tots els serveis d'atenció sanitària pública i com a proveïdor de serveis sanitaris, al costat d'altres organitzacions com fundacions sanitàries, empreses públiques i empreses i institucions privades amb o sense finalitat de lucre que el servei ha concertat.

A continuació es detalla de qui depenen a les Illes els proveïdors assistencials, de l'atenció primària (AP) i de l'atenció especialitzada (AE):

Mallorca

AP: 39 centres de Salut Ib-salut

AE: Hosp. Universitari de Son Dureta Ib-salut

Complex Hospitalari de Mallorca GESMA

Hospital de Son Llätzer Fund.Hosp. de Son Llätzer

Hospital de Manacor Fund. Hosp. de Manacor

Eivissa-Formentera

AP: 5 centres de salut Ib-salut

AE: Hospital de Can Misses Ib-salut

Menorca

AP: 3 centres de salut Ib-salut

AE: Hospital Verge de Monte Toro Ib-salut

Sense comptar el personal dels centres concertats, a finals de l'any 2002 hi havia 9.043 empleats dels serveis assistencials, dels quals 1.802 (19,9%) treballen a l'atenció primària, 111 (1,2%) són del 061, i 7.130 (78,9%) fan feina a l'atenció especialitzada. L'increment respecte de l'any 2001 ha estat molt important, especialment a causa que es va posar en funcionament l'Hospital de Son Llàtzer (que a finals de l'any 2002 donava feina a més de vuit-centes persones) i que es varen ampliar les plantilles en l'atenció primària. (Vegeu el gràfic III-16.)

A més, cal d'afegir-hi com a proveïdors els centres concertats següents:

Mallorca: Hosp. de Sant Joan de Déu i Hosp. de la Creu Roja

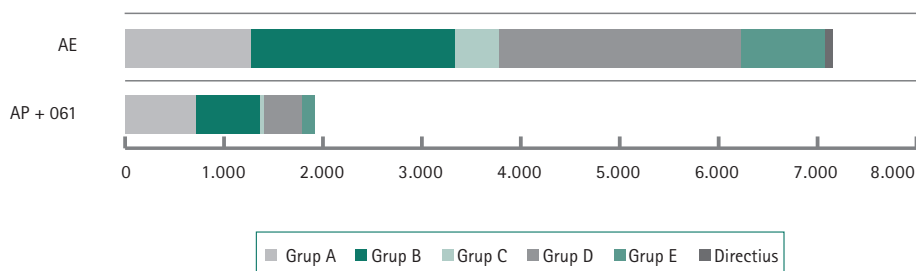
Eivissa-Formentera: Clínica Nostra Senyora del Roser

Menorca: Clínica Menorca

2.2.4.1. Els recursos de l'atenció primària

El procés de reforma de l'atenció primària començà a les Illes Balears, com a la resta de l'Estat, l'any 1984. Ha significat que el primer nivell d'atenció sanitària del model tradicional de consultoris s'ha transformat en un nou model que es basa en equips multidisciplinaris de professionals que treballen en els centres de salut.

Gràfic III-16
Personal dels serveis assistencials

Font: Elaboració pròpia.

El 31 de desembre de 2002 hi havia 46 centres de salut amb les seves unitats bàsiques, i falta transformar tan sols un consultori. A més dels centres de salut, hi ha centres sanitaris o unitats bàsiques de salut que depenen dels centres de salut. En total hi ha 138 punts assistencials, distribuïts per tot el territori, la qual cosa fa que l'atenció primària sigui molt accessible als ciutadans. (Vegeu el quadre III-14.)

L'any 2002 el procés de reforma i d'adequació de l'atenció primària ha continuat.

Es va inaugurar el nou centre de salut de Santa Maria del Camí (que encara pertany a la zona bàsica de muntanya), i es construeix el nou centre a Santa Eulàlia des Riu, a Eivissa, que és el darrer que queda pendent d'inaugurar per considerar acabada la reforma de l'atenció primària. Així mateix, durant l'any 2002 s'han millorat molts altres punts assistencials: Randa, Banyalbufar, Sant Joan, Vilafranca de Bonany, Sineu i Platja de Muro, a Mallorca; es Mercadal i es Migjorn Gran, a Menorca, i sa Mola, a Formentera.

QUADRE III-14. RECURSOS DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA (2002)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Centres de salut (EAP)	46	39	4	3
Consultoris (model tradicional)	1	0	1	0
Unitats de salut mental	2	5	1	1
Unitats d'atenció a la dona	14	12	1	1
Unitats de fisioteràpia	16	11	2	3
Unitats de salut bucodental	11	7	1	3
Servei d'urgències (model tradicional)	1	0	1	0
Punts d'atenció continuada (PAC)	33	26	5	3
Metges de família (de quota)	428	347	43	38
Pediatres	111	90	13	8
Infermeres (sense les comares)	443	352	50	41
Altres sanitaris	288	221	58	9
Personal no sanitari	425	362	32	31
Total	1.695	1.327	196	127
Població (>14 anys) per cada metge de família		1.710	1.896	2.081
Població (<14 anys) per cada pediatra		1.005	1.254	1.479
Població amb targeta per cada infermera		2.115	2.361	2.186

Font: Elaboració pròpia.

Als centres de salut, a més de consulta mèdica, pediàtrica i d'infermeria, es presten altres serveis assistencials; en concret:

- 14 unitats d'atenció a la dona (una més que l'any 2001), que donen cobertura al 58,3% de la població.
- 16 unitats de fisioteràpia (una més que l'any 2001), que cobreixen el 76,4% de la població.
- 11 unitats de salut bucodental (una més que l'any 2001) per atendre tots els infants de la comunitat.
- Pel que fa a les unitats de salut mental extrahospitalàries i a les unitats de tractament específiques, vegeu el Pla de salut mental.
- L'atenció extrahospitalària urgent es presta en 34 dispositius d'urgències de l'atenció primària i té 11 unitats de transport medicalitzat avançat, a més de tres ambulàncies de suport avançat sense personal sanitari, 40 ambulàncies de transport individualitzat i 65 de transport col·lectiu, tot coordinat des del centre regulador 061.
- També s'han consolidat les activitats dels equips de suport d'atenció domiciliària (ESAD), que col·laboren amb els professionals de l'atenció primària per atendre als pacients terminals i als crònics que requereixen una atenció domiciliària complexa; per als malalts terminals de càncer, a més, hi ha dos equips a Mallorca i un a Eivissa, dependents de l'Associació Espanyola contra el Càncer.

Els darrers anys les plantilles havien crescut poc. El personal sanitari de l'atenció primària, el primer any amb les competències d'assistència sanitària en el Govern de les Illes Balears, ha augmentat en totes les categories, però l'augment, encara que important, és insuficient perquè es noti de manera rellevant en una reducció de la població que cada professional té adscrita, ja que l'augment de les targetes sanitàries ha estat molt important l'any 2002.

2.2.4.2. Els recursos de l'atenció especialitzada

Pel que fa als recursos especialitzats, s'han produït al llarg de l'any 2002 una sèrie de canvis, entre els quals cal destacar que a finals de l'any 2001 s'inaugurà l'Hospital de Son Llàtzer, que ha augmentat progressivament la dotació en personal, i han entrat en funcionament més serveis i més llits (320 a finals de l'any 2002, un any després que s'obris l'hospital). Així mateix, s'han transformat els centres del Complex en centres de subaguts i de crònics, d'acord amb el Pla estratègic del Servei de Salut de les Illes Balears, el Pla sociosanitari i el Pla de salut mental. També s'ha redefinit el paper del centres concertats. A part s'han fet inversions inicials en nous equips com són l'hospital d'Inca, el de Maó i el de Formentera, o s'han reformat els que ja hi havia (Hospital Universitari de Son Dureta; Hospital de Can Misses; Hospital Psiquiàtric, amb la creació d'un psicogeriàtric). (Vegeu el quadre III-15.)

Tot i així, l'any 2002 el nombre d'hospitals no ha variat, però ha augmentat el nombre de llits públics d'aguts, encara que, com que s'han desclassificats els llits de crònics de l'Hospital Psiquiàtric que, de

QUADRE III-15. RECURSOS DE L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA (2002)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
HOSPITALS				
Servei de Salut de les Illes Balears	6	4	1	1
Privats benèfics	2	2	—	-
Privats no benèfics	14	10	3	1
Altres	2	1	1	-
LLITS				
Servei de Salut de les Illes Balears*	1.977	1.664	164	119
Privats benèfics**	194	194		-
Privats no benèfics**	1.111	939	85	87
Altres**	209	43	166	-
Total de llits	3.491	2.840	415	206
ALTRES				
Llocs d'hospital de dia mèdics	71	43	20	8
Quiròfans	43	36	4	3
Paritoris	12	8	2	2

* Instal·lats

** Funcionant

Font: Elaboració pròpia.

fet, no estaven ocupats, el nombre total de llits públics no ha variat de manera important. Sí ha augmentat el nombre de llits privats amb finalitat de lucre (increment del 14%), la qual cosa fa que encara sigui major el pes que tenen en el total de llits de les Illes (32%), molt superior al de la resta de comunitats autònomes.

Respecte dels dos hospitals privats benèfics concertats, l'Hospital de la Creu Roja ha continuat amb l'activitat quirúrgica, en general poc complexa, i els llits de crònics. L'Hospital de Sant Joan de Déu té una unitat de traumatologia i d'ortopèdia amb dues sales d'operacions i una unitat neurològica vascular, que han mantingut el nivell de serveis. Possiblement per raó de la major activitat

de l'Hospital de Son Llàtzer, sí s'han reduït els concerts de serveis, com el de cirurgia cardíaca concertada amb la Clínica Rotger i la Policlínica Miramar, o l'ús de llits d'intensius de la Policlínica, de la Clínica Femenia i de la Clínica Juaneda. Ha seguit igual el concert pel que fa a la neurocirurgia i la cirurgia maxil·lofacial amb la Clínica Nostra Senyora del Rosari, a Eivissa, i alguns serveis quirúrgics de la Clínica Menorca, de Ciutadella.

2.2.5. L'ACTIVITAT ASSISTENCIAL

En aquest apartat es tracta l'activitat assistencial i es subdivideix en dos grans blocs: activitat de l'atenció primària i activitat hospitalària.

2.2.5.1. L'activitat de l'atenció primària

L'any 2002 es produïren gairebé vuit milions de visites a l'atenció primària de les Illes Balears. Més de la meitat d'aquestes visites varen ser als metges i als pediatres dels centres de salut. El 40% varen ser d'infermeria i el 8%, d'urgències. (Vegeu el quadre III-16.)

Respecte de l'any 2001, les consultes mèdiques només han pujat l'1%: a Mallorca han estat estables, però a Eivissa-Fomentera han augmentat el 5,6% i a Menorca, el 5%. Malgrat l'augment del total de visites, com a mitjana els metges de primària han visitat 34 pacients, mentre que l'any anterior en visitaren 36. Això es un reflex de l'augment en el nombre de metges de família. Encara que la reducció no sigui molt important, és la primera vegada en els disset anys de reforma de l'atenció primària que la pressió es redueix, la qual cosa ha de comportar, si es manté així, una millora en la qualitat assistencial, ja que els metges poden dedicar més temps a cada malalt que visiten.

Les consultes de pediatria globalment han augmentat un 4,8% —Eivissa és on més s'ha notat (8,8%)—, i la mitjana de visites diàries dels pediatres ha estat estable, al voltant de les 22 visites diàries.

Pel que fa a la mitjana de visites per habitant i per any (freqüentació), s'observa una reducció de les consultes d'adults, cosa que possiblement es podria explicar pel fet que, entre la població amb targeta, creix el nombre d'immigrants en edat de treballar, que són població jove, la qual en

general consulta menys; d'aquesta manera, es contraresta amb escriu l'envelliment de la població.

Les urgències han augmentat el 7,4%. A Mallorca i Menorca ho han fet de manera semblant; en canvi, a Eivissa han minvat un 1,2%. El 061 ha rebut 229.397 trucades (1,4% més que l'any 2001), cosa que en representa una mitjana diària de 628.

2.2.5.2. L'activitat hospitalària

Els indicadors d'activitat hospitalària al llarg de l'any 2002 als hospitals públics indiquen que hi ha hagut setanta mil ingressos, més de tres-centes mil urgències i més d'un milió de consultes. (Vegeu el quadre III-17.)

Aquests resultats són similars als de l'any 2001. Els ingressos, les estades i les intervencions han patit canvis menors a l'1%, sempre molt inferiors a l'augment de la població, cosa que fa que els ingressos o les estades per cada mil habitants s'hagin reduït. Allò que sí ha augmentat són les consultes externes (un 1,8%), i hi ha hagut una forta pujada del nombre de parts (6%), cosa que reflecteix l'augment de la natalitat.

Les urgències hospitalàries han augmentat el 10%. Es nota que la població tendeix a usar més els serveis urgents tant de l'atenció primària com dels hospitals. Això reflecteix un canvi d'hàbits de la població, que té una tendència major a usar els serveis i els productes immediats, o bé indica que hi ha massa obstacles en els sistemes d'admissió per concertar cita als centres de salut o massa llistes d'espera als hospitals.

QUADRE III-16. RECURSOS ASSISTENCIALS DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA (2002)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Centres de salut (EAP)	46	39	4	3
Consultoris (model tradicional)	1	0	1	0
Unitats de salut mental	2	5	1	1
Unitats d'atenció a la dona	14	12	1	1
Unitats de fisioteràpia	16	11	2	3
Unitats de salut bucodental	11	7	1	3
Servei d'urgències (model tradicional)	1	0	1	0
Punts d'atenció continuada (PAC)	33	26	5	3
Metges de família (de quota)	428	347	43	38
Pediatres	111	90	13	8
Infermeres (sense les comares)	443	352	50	41
Altres sanitaris	316	221	58	37
Personal no sanitari	425	362	32	31
Població (>14 anys) per cada metge de família		1.710	1.896	2.081
Població (<14 anys) per cada pediatra		1.005	1.254	1.479
Població amb targeta per cada infermera		2.115	2.361	2.186
Població censal amb targeta sanitària	803.978	635.505	97.613	70.860
	832.957	655.993	101.795	75.169

ACTIVITAT DE L'AP A LES ILLES BALEARS (2002)

	Nres. absoluts	Mitjana diària	Habitant/any
Medicina general	3.533.036	34,06 *	5,15
Pediatria	569.859	22,05 *	5,44
Infermeria	3.099.498	30,37 *	4,11
Urgències	636.574	1744,04 **	806,65 **
061 (cridades)	229.397	628,48 ***	

* Mitjana diària del professional

** Mitjana diària de tota l'AP

*** Mitjana diària de tot el 061

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-17. ACTIVITAT HOSPITALÀRIA (2002)

	Nres. absoluts	Per cada 1.000 habitants
Ingressos	70.373	84,5
Estades	544.470	
Urgències	325.933	391
Consultes	1.012.115	1.215
Intervencions quirúrgiques programades	37.774	45,3
Total d'intervencions quirúrgiques	45.928	
Total de parts	6.472	
Estada mitjana d'hospitalització (dies)	7,7	
Pressió de les urgències	69,4	

Font: Ib-salut.

Hi ha dades que s'han de seguir els anys propers ja que l'estada mitjana ha passat de ser de 7,5 a 7,7 dies, i el percentatge d'intervencions quirúrgiques programades i dels ingressos programats s'ha reduït en 3,5 i 8,5 punts respectivament. Tot això pot respondre a problemes en el sistema d'informació o a un empitjorament dels resultats dels hospitals. Allò que es pot descartar és que es pugui explicar només pels canvis del tipus d'activitat dels hospitals (especialment del Complex, i també per l'obertura de l'Hospital de Son Llätzer), ja que passà el mateix a Menorca i Eivissa, però allà la situació hospitalària no ha variat.

2.2.6. ELS PLANS SANITARIS

En primer lloc s'ha de destacar que al llarg de l'any 2002, la Conselleria de

Salut i Consum s'ha esforçat a elaborar el nou Pla de salut de les Illes Balears, imprescindible a causa del nou marc sanitari que han creat les noves competències en salut. El Pla ha de derivar d'una anàlisi acurada de la situació de la salut i del sistema sanitari.

El Pla de salut té la finalitat de procurar una salut i una qualitat de vida millors per als ciutadans, i planteja orientar les polítiques de salut no només vers el desenvolupament d'actuacions de prevenció i de promoció de la salut, sinó també vers el tractament integral dels problemes que s'aborden.

Ha de ser l'instrument estratègic de planificació i de coordinació sanitària. Ha de definir les polítiques de salut i dels serveis sanitaris, i ha de ser el marc de referència per a totes les actuacions en l'àmbit de la salut de les Illes Balears.

Planteja com a estratègies principals les idees següents: cal tenir en compte la nostra realitat geogràfica, i l'abordatge multisectorial, multidisciplinari, des dels diferents àmbits assistencials; i s'ha d'elaborar a partir d'un procés participatiu que impliqui els agents rellevants en matèria de salut de tots els nivells.

El Pla de salut ha d'identificar els problemes i les necessitats prioritàries, ha de definir les àrees d'actuació i ha d'orientar les estratègies d'intervenció. Ha de permetre establir un nexa entre la formulació de les polítiques de salut i el funcionament operatiu del sistema; els objectius de salut s'han de projectar en objectius de serveis mitjançant els contractes de gestió.

Els eixos que vertebraven el Pla són els següents: els estils de vida saludable, els entorns i les polítiques públiques saludables, l'acció ciutadana i la participació comunitària, la reorientació dels serveis en els diferents àmbits, la informació sanitària i el foment de la formació i de la investigació.

S'elabora des de l'Oficina del Pla de Salut, que s'ha creat a principis de l'any 2002.

El procés d'elaboració del Pla està essent un procés dinàmic i molt participatiu. Les cinc àrees d'actuació que s'han seleccionat són les malalties cardiocerebrovasculars; les malalties oncològiques; la infància i l'adolescència; els accidents i la violència, i la discapacitat i la dependència. Per seleccionar aquestes àrees s'han tingut en compte el diagnòstic de salut del Pla de salut vigent, l'enquesta de salut

de les Illes Balears (ESIB 2001), les estadístiques de vigilància epidemiològica, els registres de malalties, les estadístiques vitals, les estadístiques assistencials i les demandes que es varen recollir en les reunions prèvies a la definició del model sanitari, que en valoren l'impacte epidemiològic, econòmic i social.

Per a cada àrea es va formar un grup de treball format per uns 10 o 12 professionals. En aquest moment s'ha acabat d'analitzar la situació i l'elaboració del Pla es troba en la fase en què se'n formulen els objectius i se'n dissenya l'avaluació.

Per orientar les polítiques de salut, la Conselleria de Salut i Consum ha continuat elaborant el nou Pla de salut de les Illes Balears.

A més del Pla de salut, que ha d'estar vigent per al període 2003-2007, hi ha una sèrie de plans de serveis que es comenten a continuació. Afecten tant l'hospital com l'atenció primària i es refereixen a aspectes en què hi ha un consens i que requerien una intervenció enèrgica i urgent, com ja destaquen els suggeriments de l'informe del CES-Illes Balears de l'any 2001.

2.2.6.1. El Pla de salut mental

El mes de novembre de l'any 1998 el Parlament de les Illes Balears s'aprovà el Pla autonòmic de salut mental (PASM), que va elaborar la Conselleria de Salut i Consum.

El Pla autonòmic de salut mental proposa principalment un canvi de model d'a-

tenció als problemes de salut mental, canvi que passa d'un model que se centra més en les institucions, i en concret en l'hospitalització, a un model que se centra en la comunitat i en l'atenció ambulatoria, i que formula les línies fonamentals per adaptar els recursos i els serveis existents.

El projecte integral de reforma preveu facilitar l'evolució cap al model comunitari a través de potenciar les unitats de salut mental (USM), de reorganitzar el servei d'urgències, d'adequar les unitats d'hospitalització breus (UHB), de desenvolupar les unitats de mitja estada (UME), d'estructurar la unitat de psicogeriatría, i d'oferir recursos comunitaris, habitatges i unitats comunitàries de Rehabilitació (UCR).

L'any 2001 és un any clau per definir la reforma: es creà el Fòrum de la Salut Mental de les Illes Balears i s'elaboraren les recomanacions per organitzar l'assistència, el Pla de reforma de l'àrea de salut mental del Complex Hospitalari de Mallorca, així com el protocol d'actuacions per a l'assistència sanitària involuntària dels malalts mentals.

L'any 2002 es va publicar el Decret 99/2002, d'ordenació de l'atenció a la salut mental a la comunitat autònoma de les Illes Balears, a fi i efecte d'establir les directrius generals d'actuació en salut mental, per la qual cosa fixa el model d'atenció i regula els diferents recursos que s'adrecen a promocionar i a protegir la salut mental, a prevenir les malalties men-

tals i a assistir, rehabilitar i integrar sociolaboralment les persones amb problemes de salut mental.

A més de l'atenció primària sanitària, que és el primer nivell d'assistència, per assolir aquests objectius s'ha de comptar amb els recursos següents:

1. Unitats de salut mental (USM): són l'eix sobre el qual s'estructura el model comunitari d'atenció a la salut mental; mantenen una atenció integrada amb l'atenció primària i els serveis socials de l'àrea, i són la porta d'entrada al sistema.
2. Unitat de salut mental infantil i juvenil.
3. Unitat d'hospitalització.
4. Hospital de dia.
5. Unitat comunitària de rehabilitació (UCR).
6. Unitat de mitja estada.
7. Unitat d'atenció residencial comunitària.
8. Centre d'integració laboral.
9. Centre social.
10. Àrea de salut mental.
11. Dispositius d'atenció als trastorns de la conducta alimentària.
12. Dispositius d'atenció psicogeriàtrica.

El Decret recull també la distribució territorial dels diferents dispositius i les línies bàsiques d'organització i de coordinació. L'atenció a la salut mental s'organitza en tres àrees: Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera, que han de disposar de tots aquests recursos, llevat dels dispositius d'atenció psicogeriàtrica i dels de trastorns de la conducta alimentària. Les àrees de salut mental s'han de distribuir segons les necessitats assistencials. L'àrea de Mallorca queda dividida en 6 sectors sanitaris.

L'any 2002 es va impulsar la posada en marxa de tres unitats comunitàries de rehabilitació (UCR) i de vuit pisos tutelats,

de 6 pisos supervisats i d'una minire-sidència rural com a dispositius comunitaris. Com a dispositius hospitalaris, s'ha reformat l'Hospital Psiquiàtric amb una sola unitat d'hospitalització d'aguts mixta que integra un servei d'urgències, una unitat de mitja estada i una de llarga estada. També s'ha començat a construir una residència psicogeriàtrica per als malalts crònics.

La reforma feta amb relació a la salut mental durant l'any 2002 fa impossible establir una comparació amb l'activitat assistencial d'anys anteriors. Es presenta un resum d'aquesta activitat assistencial per a l'any 2002 en el quadre III-18.

QUADRE III-18. ACTIVITAT DE SALUT MENTAL (2002)

Unitats d'hospitalització	Illes Balears	Mallorca	Eivissa	Menorca
Llits 133	108	18	7	
Ingressos	2.434	1.920	341	173
Urgències	6.551	5.009	1.042	500
Urgència (sector x 1.000)	7,86	7,64	10,24	6,65
Estades	34.018	28.117	3.800	2.101
Ocupació		71,22	57,84	82,23
Mitjana d'estades	14	14,6	11,14	12,14
Taxa d'ingressos (sector x 1.000)	2,92	2,93	3,35	2,3
Llits per cada 1.000 habitants	0,16	0,16	0,18	0,09

UNITATS DE SALUT MENTAL

Consultes				
Psiquiatres	31.001	21.939	4.720	4.342
Psicòlegs		19.521		
Infermeria		12.960		
Treballadors socials		136*		
Total de consultes		54.420	6.003	

*Unitat de salut mental infantil i juvenil

Font: Ib-salut. Gabinet tècnic.

2.2.6.2. El Pla sociosanitari

Les conselleries de Salut i Consum i de Benestar Social varen elaborar, per encàrrec del Parlament de les Illes Balears, el Pla sociosanitari de les Illes Balears 2002-2005 per tal de resoldre les necessitats d'assistència sociosanitària de la gent gran i dels malalts crònics d'aquesta comunitat autònoma. Aquest pla, que va aprovar el Consell de Govern el març de 2002, ha tingut en compte altres plans sociosanitaris que han elaborat els consells insulars de Menorca i d'Eivissa-Formentera, i n'ha consensuat les línies principals.

Els principis i els valors inspiradors del model sociosanitari són l'atenció integral i integrada amb criteris de qualitat i d'equitat. Es fa èmfasi en la prevenció i la rehabilitació, així com en la promoció dels valors de l'autonomia, de la dignitat i de la qualitat de vida centrada en les necessitats de l'individu i de la família. Els usuaris potencials són les persones grans considerades fràgils, les persones amb discapacitats, els malalts crònics, els que tenen una malaltia terminal, o les persones amb drogo dependència.

El procés de reforma de la xarxa sociosanitària a les Illes va començar quan s'assumiren les transferències sanitàries i s'obrí el nou Hospital de Son Llàtzer com a hospital d'aguts. L'any 2001 es varen fer les primeres passes per reconvertir els hospitals que gestiona el Govern de les Illes Balears cap a les tasques de tipus sociosanitari, mitjançant la creació de llocs d'atenció del tipus d'«hospital de dia» o la ubicació dels

equips de suport en l'atenció domiciliària. L'Hospital Joan March es va convertir en un hospital de mitja estada complexa, que cobreix la zona que atén l'Hospital de Son Dureta i inicialment també l'àrea que ha d'atendre el futur hospital comarcal d'Inca, i l'Hospital General, que compleix les mateixes funcions i cobreix la zona atesa per l'Hospital de Son Llàtzer i la zona de Manacor. Aquesta reforma ha comportat un procés de readaptació i de formació dels professionals, un procés de connexió i de comunicació amb els hospitals d'aguts i els centres d'atenció primària igual que amb els hospitals de llarga estada i les residències assistides.

A partir dels perfils de necessitats d'atenció dels usuaris que s'han detectat, el Pla sociosanitari considera una sèrie de recursos específics, que es detallen a continuació:

Tipus d'atenció

Aguts:

- *Equips d'avaluació i suport dins els hospitals d'aguts:* són equips de treball interdisciplinaris i especialitzats que actuen com a consultors de suport de l'equip assistencial, com a gestors dels casos geriàtrics i com a referents per a les diferents especialitats hospitalàries (específics de geriatria, de cures pal·liatives, de pacients crònics).
- *Unitats hospitalàries d'aguts:* està previst posar en marxa els dispositius següents:

1.1. Unitats de geriatria d'aguts (UGA): unitats dedicades al tractament de les fases agudes dels pacients geriàtrics amb complexitat clínica.

1.2. Unitat de cures pal·liatives en els hospitals d'aguts universitaris.

Mitja estada:

- Subaguts: recurs dedicat a les persones amb una malaltia crònica evolutiva o els postaguts complexos en situació de malaltia i de dependència prèvies amb escasses possibilitats de rehabilitació total i amb alta morbiditat, reagudització i mortalitat, que requereixen intensitat terapèutica. S'ubiquen en centres sociosanitaris i en hospitals d'aguts.
- Convalescència/rehabilitació: recurs amb objectiu rehabilitador de promoure l'autonomia i la reinserció en la comunitat, ubicats en centres sociosanitaris amb una estreta coordinació amb els hospitals d'aguts.
- Cures pal·liatives: serveis que es destinen a promoure el confort i la qualitat de vida de les persones amb malalties avançades i en fase terminal.

Llarga durada:

- Residència assistida i/o mixta: per als pacients amb malalties cròniques amb necessitats sanitàries de llarga durada o amb trastorns cognitius o de conducta amb situacions de

dependència elevada o d'alta complexitat, o per a les persones en edat geriàtrica sense recursos.

Atenció de dia:

- Hospital de dia (amb funcions d'avaluació, de rehabilitació i/o de manteniment): per als pacients geriàtrics aguts.
- Centre de dia (amb unes funcions de manteniment, de prevenció del deteriorament, d'identificació de riscos, de suport, i de descans familiar i de promoció de la salut): per a les persones grans fràgils i per a les persones amb demència.

Domicili:

- Atenció i ajuda domiciliària (programes domiciliaris sociosanitaris): per a les persones amb una malaltia crònica evolutiva, amb una demanda de serveis elevada.
- Serveis d'ajuda a domicili (SAD): per a les persones i les famílies de les persones en situacions de fragilitat, de vulnerabilitat, per a les activitats:
 1. Serveis a domicili
 2. Menjador
 3. Teleassistència

El quadre III-19 mostra la situació actual del grau d'implantació dels recursos a la nostra comunitat.⁸

8. En ombrejat, els dispositius que ja s'han implantat.

QUADRE III-19. DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA SEGONS LA TIPOLOGIA DELS RECURSOS

Atenció	Tipologia del recurs	Palma Ponent	Palma Llevant	Manacor	Inca	Menorca	Eivissa	Total
Aguts	Equip d'avaluació i suport hospitalari (Son Dureta)	4 línies completes (Son Dureta)	4 línies completes	2 línies completes	2 línies completes	2 línies completes	2 línies completes	15 equips
	Unitat de Geriatria d'Aguts Unitat de Cures pal·liatives	20 llits 16-20 llits	16 llits	No imprescindible com a recurs específic integrat en els serveis de Medicina Interna d'hospital d'aguts.			36 llits 16-20 llits	
Mitja estada	ME específica (convalescència - rehabilitació)	60-80 llits	40-60 llits	20-30 llits	20-30 llits	20-30 llits	180-260 llits (inclou 40 de pal·liatius)	
	ME subaguts	30-40 llits	20-30 llits	No és imprescindible com a recurs específic integrat en l'hospital d'aguts o com una part del recurs de convalescència.			50-70 llits	
	ME cures pal·liatives	20 llits (1) (H. Aguts)	20 llits (en ME)	10 llits de cada sector, que han d'estar agrupats dins els 20-30 de convalescència-rehabilitació del sector.			80 llits (40 integrat a convalesc.)	
Residència	Residencial (3,5% dels > 65a)	3413 places				420 places	472 places	4.305 places
	LE discapacitats							285 places
Dia	Alta complexitat	40 llits	30 llits					70 llits
	Atenció de dia: 8 per a discapacitats)							Dispositius
	Hospital de dia (terapèutic)	8 dispositius	16 dispositius	2 dispositius	2 dispositius	2 dispositius	2 dispositius	22
Domicili	Centre de dia (manteniment)	16	16	4	4	3	3	46
	Atenció domiciliaria (equip d'avaluació i suport domiciliari) (2)	1 equip complet	1 equip complet	Funcions incloses dins l'equip de suport hospitalari que han de seguir el concepte del Programa integral de suport comunitari.			2 equips (+4 integrats)	
	Serveis domiciliaris (persones):							
	Serveis a domicili (4% dels >65a)	1.500	1.200	720	480	480	540	4.920
	Menjador (1% dels >65a)	375	300	180	120	120	135	1.230
	Teleassistència (3% dels >65a)	1.125	540	540	360	360	405	3.690

*Unitat de salut mental infantil i juvenil

Font: Ib-salut. Gabinet tècnic.

2.2.6.3. El transport sanitari

El funcionament del transport sanitari convencional i urgent ha estat uns dels temes que des de fa molt d'anys presenta disfuncions importants a la nostra comunitat. Cal atribuir bona part d'aquesta problemàtica a dos tipus de motius: a) el desavantatge estructural que deriva de la insularitat (a vegades, doble i triple), amb la fragmentació i les des economies d'escala que suposa, que també repercuteix en el del transport sanitari, i b) la contractació d'un únic proveïdor del servei durant els darrers anys (Ambulàncies Insulars), amb les conseqüències negatives inevitables dels proveïdors monopolistes.

Per tant, per pal·liar les conseqüències anteriors, des d'abril de l'any 2002 es preparà un nou concurs per al transport sanitari, que es caracteritza pels trets següents:

- Se segmenta per illes i per tipus de transport (aeri per a totes les Illes,

urgent i programat conjuntament per a Menorca i per a Eivissa-Formentera, i urgent i programat de manera independent per a Mallorca), a fi d'evitar els monopolis.

- El Servei de Salut es reserva el control del transport programat (que fins aleshores corresponia a l'empresa concessionària).
- S'adeqüen els medis de transport sanitari, tant en el nombre com en les característiques tècniques avançades.
- S'introdueixen contractualment criteris de qualitat en la prestació del servei per part de l'empresa o les empreses concessionàries, amb implicació financera segons el grau de qualitat assolit.

El concurs s'adjudicà el 15 d'octubre del 2002 i es va fer efectiu l'1 de gener de 2003. (Vegeu el quadre III-20.)

QUADRE III-20. CANVIS EN EL TRANSPORT URGENT

	Abans del concurs	Després del concurs
Transport aeri:		
Avions	1	1
Helicòpters	1	3
Transport urgent:		
Ambulàncies de suport vital avançat (UME) – UVI mòbil	11	16
Ambulàncies de suport vital bàsic (TEM)	0	14
Transport programat:		
Ambulàncies convencionals	Dades no disponibles	40
Ambulàncies col·lectives	(gestió d'Ambulàncies Insulars)	65

Font: Ib-salut (dades de juliol de 2003).

L'any 2002 les UVI mòbils (UME) han efectuat 10.664 serveis, amb un temps de resposta mitjà de 14,04 minuts. Quant al transport aeri, s'han fet 701 trasllats (505 en avió i 196 en helicòpter). Mentre que el transport programat ha arribat fins als 319.518 serveis.

2.2.6.4. Els trasplantaments i les donacions de sang i d'òrgans

Després de més de deu anys de col·laborar amb l'Organització Nacional de Trasplantaments, el fet d'assumir les competències sanitàries a principis de l'any 2002 comporta que la Conselleria de Salut i Consum assumeixi un grau d'organització i de responsabilitat superior en relació amb els trasplantaments i la donació d'òrgans i de teixits a les Illes Balears, i té la missió fonamental de promoure, facilitar i coordinar la donació i el trasplantament de tot tipus d'òrgans, de teixits i de medul·la òssia.

L'any 2002 es caracteritza per un augment important del nombre de donacions, que passen de 12 (l'any 2001) a 33 donacions, 31 a l'Hospital de Son Dureta i 2 a l'Hospital Verge de Monte Toro. Aquesta xifra representa 36 donacions per milió de població (p. m. p), cosa que ens situa com la cinquena comunitat de tot l'Estat (33,7 p. m. p.), i gairebé triplica les xifres de l'any 2001.

La part més dèbil en el complex procés de la donació i de trasplantament d'òrgans continua essent la negativa familiar: 26,4% famílies de cada 100 encara es neguen a donar òrgans, enfront del 20,3% de la mitjana nacional. Cal fer esment que l'any 2001 la xifra fou

del 36%. Normalment la ignorància i els prejudicis culturals i religiosos en són les causes.

El perfil del donant canvia actualment. L'any 2002 tan sols el 20% és més jove dels 30 anys, mentre que més del 70% és major dels 45, i més del 25% major dels 60 anys. Ara l'edat mitjana és més alta que abans. Aquesta variable és a causa de la disminució de les morts per accidents de trànsit pel que fa a la gent jove i, d'altra banda, han augmentat les donacions que deriven d'accident cerebrovascular, que ja són la majoria dels donants. En el 91% dels casos el donant ha estat multiorgànic, enfront d'una mitjana nacional del 83%.

L'any 2002 es varen donar 66 ronyons; 6 d'aquests es varen descartar per causes mèdiques i 16 es varen trasplantar a altres comunitats autònomes. A les Illes, per tant, es varen trasplantar 44 ronyons. A la nostra comunitat es varen extreure, a més dels ronyons, 28 fetges, 7 cors, 4 pulmons i 1 pàncrees. En general, són xifres més importants que l'any 2001.

Les dades més rellevants amb relació a la donació i al trasplantament de teixits durant el 2002 es poden veure en el quadre III-21.

Les donacions de sang es mantenen relativament constants en aquests darrers anys amb més de 45 donacions per 1.000 habitants, i és Mallorca l'illa que aporta més nombre de donacions, però és a Eivissa on hi ha un augment significatiu de les donacions de sang. (Vegeu el gràfic III-17.)

QUADRE III-21. DONACIONS I TRASPLANTAMENTS (2002)

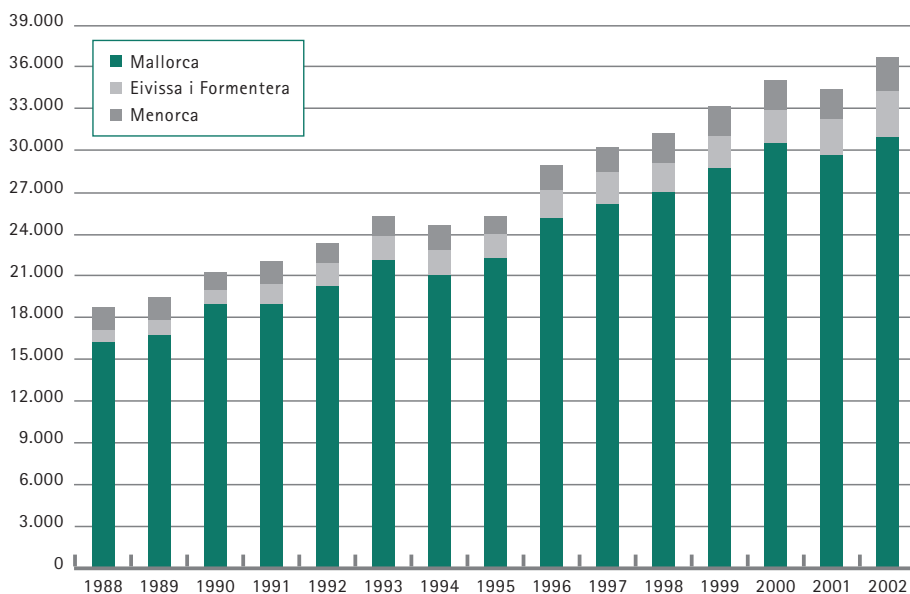
	Donacions	Trasplantaments
Teixit osteotendinós	143	179
Còrnies	54	56
Cors per vàlvules cardíacues	4	
Membrana amniòtica	1	4
Medul·la òssia	538 ^a	41 ^b

^a En el mes de desembre de 2002, les Illes havien aportat al REDMO (Fundació Josep Carreras) un total de 538 donants.

^b Dels 41 trasplantaments de medul·la òssia, 28 foren autòlegs i 13 al·logènics emparentats.

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-17
Evolució de les donacions (1988-2002)

Font: Elaboració pròpia.

3

EDUCACIÓ

RESUM

Analitzam el sistema educatiu de les Illes Balears revisant els aspectes següents. En primer lloc es comenta el treball legislatiu més significatiu dut a terme dins l'àmbit universitari i no universitari. En segon lloc, i a través de diferents indicadors, s'analitza la realitat del sistema no universitari a partir d'una sèrie de variables i d'indicadors: l'evolució del nombre d'estudiants per nivells educatius, per tipus de centre i per illes; l'evolució del professorat no universitari; el rendiment de l'alumnat en cada nivell; les característiques de l'escolarització de l'alumnat immigrant, el nivell d'inserció dels alumnes de cicles formatius; l'educació d'adults etc. Finalment, s'estudia la realitat universitària balear a través de l'anàlisi de l'oferta formativa; del nombre d'estudiants de diplomatures, de llicenciatures o de doctorat; del nombre de titulats, o de la realitat del personal docent i investigador universitari a través de diverses dades, de la producció científica, etc. a la Universitat de les Illes Balears. També es fa referència a les dades d'altres ofertes universitàries a les Balears.

3.1

INTRODUCCIÓ

La realitat educativa de les Illes Balears durant el curs 2001-2002 s'ha caracteritzat per una línia de continuïtat en relació amb l'anàlisi realitzada sobre el sistema educatiu de les Illes Balears en l'informe del CES de l'any 2001. L'únic element que cal considerar com a qüestió diferencial és l'aprovació per part del Parlament espanyol de la Llei orgànica de qualitat de l'educació (l'anomenada LOCE), que tindrà unes repercussions importants sobre tot el sistema escolar de l'Estat espanyol i, en concret, sobre el de les Illes Balears pel que fa a tota una sèrie de factors i de qüestions específiques, que caldrà analitzar de forma progressiva i rigorosa.

Així, i amb relació al sistema escolar no universitari, durant el present curs constatarem que continua, d'una banda, la política educativa duta a terme durant els anys anteriors, quant a les construccions escolars, al personal docent, a la formació del professorat, a l'ensenyament de català i en català, a l'aplicació de les noves tecnologies, a l'impuls dels ensenyaments de règim especial o d'atenció a la diversitat. De l'altra, es mantenen les tendències educatives pel que fa a la matrícula escolar en els diferents nivells educatius, a la

immigració escolar a les Illes Balears, a les proporcions entre l'escola pública i l'escola concertada, etc.

Amb relació al sistema educatiu universitari podem assenyalar, d'un costat, que es manté la política universitària iniciada durant el curs 1999-2000 en els diversos aspectes que hem analitzat, i, de l'altre, que comença l'aplicació real de la Llei orgànica d'universitats (LOU), tant per part de l'Administració central i de l'autònoma com per part de la Universitat de les Illes Balears (UIB).

Per fer aquest informe, s'han utilitzat diverses fonts bibliogràfiques, i també documents i dades d'informes interns de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, a través de les direccions generals. Així mateix, cal fer referència a les dades estadístiques i als indicadors de la Universitat de les Illes Balears.

3.2

EL TREBALL LEGISLATIU DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS

No hi ha cap dubte que la tasca legislativa és un factor important de la política educativa que segueixen les diverses administracions educatives. En aquest sentit, és evident que, tot i que no tenim l'objectiu de ser exhaustius en l'anàlisi de la legislació

educativa aprovada, farem referència a les qüestions més significatives del treball normatiu dut a terme, tant dins l'àmbit universitari com dins l'àmbit no universitari. En ambdós casos cal fer referència —per l'impacte que tenen actualment i que tindran en el futur— a la Llei orgànica d'universitats, a la Llei orgànica de qualitat educativa i a la Llei de formació professional.

Així doncs, i dins l'àmbit no universitari, cal fer referència a una sèrie de normatives significatives. En primer lloc, el Consell de Govern de les Illes Balears ha aprovat diversos documents —que, si bé no tenen un caire normatiu, sí que són prou importants per dissenyar la realitat educativa balear— de planificació escolar: Planificació escolar de l'illa de Menorca (agost de 2001), Planificació escolar a Palma (novembre 2002), Planificació escolar de l'illa de Mallorca (exclosa Palma) (maig de 2003) i Planificació escolar d'Eivissa i Formentera (maig de 2003).⁹ Es tracta del que s'ha anomenat mapa escolar de les Illes Balears, i és un indicador fonamental a l'hora de determinar la política de construcció de centres escolars de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Així mateix, i dins aquest mateix context de la planificació i de l'ordenació educatives, cal fer referència al fet que el Consell de Govern de les Illes Balears (2002) va aprovar el Pla d'ordenació del primer cicle d'educació infantil de les Illes Balears,¹⁰ que és un instrument cabdal per tal de consolidar la perspectiva educativa d'aquest nivell educatiu.

9. Govern de les Illes Balears (2003): *4 anys millorant l'Educació (1999-2003)*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura.

10. Govern de les Illes Balears (2003): *Pla d'ordenació del primer cicle d'educació infantil de les Illes Balears*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General d'Ordenació i Innovació.

La posada en marxa del Consell Escolar de les Illes Balears, com a organisme de participació de la comunitat educativa, ha fet possible aprovar el Decret de regulació dels consells escolars insulars i dels consells escolars municipals (2003); amb l'aprovació d'aquesta normativa es possibilita que la participació es dugui en l'àmbit insular i en l'àmbit municipal.

Des de la perspectiva de l'establiment del currículum, a més dels decrets esmentats, cal assenyalar que s'han aprovat també el Decret pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (juny de 2002), el Decret pel qual s'estableix el currículum del batxillerat a les Illes Balears (agost de 2002) o l'Ordre per la qual es regula l'elaboració i l'execució del Programa d'acolliment lingüístic i cultural (PALIC) (juny de 2002), que s'adreça a l'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu de les Illes Balears que cursa estudis als instituts d'educació secundària.

Una normativa —a la qual ja es va fer referència en l'informe del CES de l'any 2001¹¹ i que és fonamental per la transcendència que té— és el Decret pel qual s'estableix el règim d'admissió d'alumnes als centres docents sostinguts amb fons públics (2002). Es tracta d'un decret fonamental des de la perspectiva de l'escolarització i de les relacions entre l'escola pública i l'escola concertada.

Un decret important per tot allò que significa d'increment de l'autonomia és el

relatiu a l'atorgament de l'autonomia de gestió als centres (2002). Aquest decret i també el dels reglaments orgànics dels centres docents d'educació infantil, d'educació primària i d'educació secundària (2002) són fonamentals per al funcionament dels centres.

Amb relació a la normativa d'educació de persones adultes, cal fer referència, d'una banda, al Decret pel qual es crea l'institut d'educació secundària a distància a les Illes Balears (maig de 2002) i a l'Ordre per la qual es regula l'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica de persones adultes a les Illes Balears (juliol de 2002).

Finalment, amb relació al professorat, és important indicar que el Consell de Govern de les Illes Balears per Decret va aprovar l'equiparació retributiva del personal docent no universitari amb la resta de funcionaris que treballen al servei de l'Administració general de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2003); una normativa fonamental en el procés de dignificar el professorat no universitari.

Dins l'àmbit universitari cal fer referència, en el marc del desenvolupament de la Llei orgànica d'universitats, a les normes següents. En primer lloc és important assenyalar la tasca legislativa del Govern central, que té conseqüències importants a nivell de les universitats i de les comunitats autònomes: el Decret que regula l'habilitació del professorat universitari i la creació de l'Agència Nacional d'Avaluació i Qualitat. En segon lloc, i en l'àmbit

11. Ballester, L.; Orte, C. (coord.) (2002): «Educació: diagnòstic i propostes», a *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, p. 541-607.

autonòmic, és important fer una referència clara al treball legislatiu realitzat per la comunitat autònoma de les Illes Balears: així, per exemple, cal esmentar el Decret que regula el règim jurídic i retributiu del personal docent i investigador de la UIB —una norma important des de la perspectiva del professorat contractat—; l'aprovació per part del Parlament de les Illes Balears de la Llei d'organització institucional del sistema universitari de les Illes Balears, que regula el Consell Social de la UIB, l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears i la Junta de Coordinació Universitària de les Illes Balears, i l'aprovació del Consorci de l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears i dels seus Estatuts. Actualment estant pendents d'aprovació el Decret d'ordenació universitària de la comunitat autònoma de les Illes Balears i el Decret pel qual es regula el procediment per obtenir l'avaluació i l'acreditació de l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears per part del professorat universitari. I, en tercer lloc, cal fer referència a la tasca normativa de la UIB, com ara l'aprovació del Projecte d'estatuts de la UIB, que actualment està pendent de l'informe preceptiu del Consell Consultiu de les Illes Balears, previ a l'aprovació per part del Consell de Govern de les Illes Balears.

Per tant la tasca legislativa i normativa que s'ha realitzat és important des de la pers-

pectiva de la institucionalització d'un sistema educatiu propi i de l'elaboració d'una política universitària balear.

3.3

EL SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat es divideix en tres blocs diferenciats: de primer, es defineixen a grans trets les característiques generals de la situació educativa a les Illes Balears; a continuació, es considera la temàtica de l'escolarització de l'alumnat estranger i, finalment, es tracta l'accés a l'ocupació.

3.3.1. INTRODUCCIÓ

La realitat escolar a les Illes Balears s'ha caracteritzat durant els cursos 2001 i 2002¹² per una sèrie de trets que defineixen el moment educatiu balear actual a través d'una sèrie d'indicadors i de característiques. En qualsevol cas hi ha tres elements que d'entrada defineixen les característiques universitàries de les Illes Balears:

1. En primer lloc hem de fer referència al fet que el Parlament espanyol va aprovar la Llei de qualitat de l'educa-

12. Govern de les Illes Balears (2002): *Dades bàsiques. Inici de curs 2001-2002*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

Govern de les Illes Balears (2002): *Estadística de l'ensenyament. Curs 2001-2002*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

Govern de les Illes Balears (2003): *Dades bàsiques. Inici de curs 2002-2003*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

Govern de les Illes Balears (2003): *Estadística de l'ensenyament. Curs 2002-2003*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

Govern de les Illes Balears (2003): *Oferta educativa a les Illes Balears. Curs 2003-2004*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

ció (LOCE). L'aprovació d'aquesta norma educativa, a més de l'aprovació anterior de la Llei de formació professional i de la Llei orgànica d'universitats, suposa la modificació de l'escenari legislatiu, ja que deroga la Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), la Llei orgànica del dret a l'educació (LODE) i la Llei orgànica de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents (LOPEG), que fins aleshores havien inspirat tota la política educativa estatal i la de les comunitats autònomes. En aquest context és significatiu constatar que el Govern de les Illes Balears ha presentat un recurs d'inconstitucionalitat contra la LOCE, que entén que envaeix les competències de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

2. En segon lloc cal esmentar que el curs 2001-2002 s'ha caracteritzat per dos fets importants. D'una banda, s'ha continuat la política de planificació escolar de les Illes Balears, amb l'aprovació dels diversos mapes escolars de Palma i de cada una de les illes de les Balears, com a element metodològic bàsic per poder fer una política educativa fonamentada en les necessitats i en les demandes escolars. De l'altra, s'ha seguit realitzant la política de construcció d'infraestructures educatives als diversos nivells educatius i a les diferents zones de les illes, i, així mateix, s'han incrementat també les diverses ofertes educatives d'ensenyament reglat i els diversos serveis educatius.

3. En tercer lloc cal fer referència al fet que durant aquests cursos analitzats s'han seguit les tendències educatives constatades els anys anteriors pel que fa a l'evolució del nombre d'estudiants i de professors, i s'han desenvolupat les diverses polítiques escolars que el Govern de les Illes Balears va aprovar a principi de la legislatura.

Amb tot, es poden deduir dos reptes fonamentals de l'informe del curs passat. En primer lloc, el repte de les quantitats, en el sentit de continuar les inversions educatives en la construcció i en la reforma de diversos centres educatius, i de possibilitar un augment del nivell d'escolarització de les Illes Balears, pel que fa tant a l'increment de les taxes d'escolarització com al rendiment educatiu. I, en segon lloc, el repte de la qualitat, a través de millorar les condicions de la docència, d'incrementar el nombre de professors, d'introduir les noves tecnologies de la informació i de la comunicació, de millorar les ràtios professor/alumne, de donar resposta a la diversitat educativa, social, cultural i lingüística de les nostres escoles, etc.

3.3.2. LA SITUACIÓ EDUCATIVA A LES ILLES BALEARS: CARACTERÍSTIQUES

És evident que la situació educativa de les Illes Balears durant els cursos 2001-2002 no presenta diferències importants i significatives en relació amb els punts més importants del curs 2000-2001. Efectivament, a través dels quadres i dels comentaris que exposam a continuació es pot constatar aquesta continuïtat, com no podria ser d'una altra manera tenint

QUADRE III-22. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT, PER NIVELLS EDUCATIU I PER TITULARITAT (2000-2003)

	TOTAL				PÚBLICS				CONCERTATS				PRIVATS			
	1999-00	2000-01	2001-02	2002-03	1999-00	2000-01	2001-02	2002-03	1999-00	2000-01	2001-02	2002-03	1999-00	2000-01	2001-02	2002-03
Educació infantil	23.554	24.827	25.869	26.895	14.077	14.724	15.548	16.497	8.777	9.437	9.615	9.660	700	666	706	738
2n cicle																
Educació primària	55.884	56.198	56.556	56.940	32.959	33.645	34.246	34.886	21.558	21.180	20.947	20.705	1.367	1.373	1.363	1.349
Educació especial	416	471	476	483	—	62	66	98	416	409	410	385	-	-	-	-
ESO	40.256	39.759	39.599	40.117	23.285	22.798	22.786	23.370	15.832	15.831	15.728	15.600	1.139	1.130	1.085	1.147
Batxillerat	9.848	11.162	11.092	11.074	9.184	9.283	8.230	8.137	925	10.09	1.158	1.254	127	870	1.704	1.683
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)*	3.211	2.963	3.198	3.389	2.798	2.561	2.689	2.863	413	378	460	477	-	24	49	49
Cicles formatius de grau superior (CFGS)*	1.808	1.961	2.144	2.247	1.684	1.805	1.918	2.030	124	109	134	134	-	47	92	83
BUP / COU	2.783	1.515	99	—	1.449	804	99	—	—	—	—	—	1334	711	-	-
FP2	265	143	83	—	13	—	—	—	252	143	83	—	-	-	-	-
PGS	329	417	498	592	293	374	451	541	36	43	47	51	-	-	-	-
Ensenyaments de règim especial***	8.264	9.838	9.325	8.877	8.264	9.838	9.325	8.877	—	—	—	—	-	-	-	-
Total	147.006	149.254	148.939	150.614	94.006	95.894	95.358	97.299	48.333	48.539	43582	48.266	4.667	4.821	4.999	5.049

* No inclou l'alumnat que realitza FCT (formació en centres de treball): 572 alumnes el curs 2002-03.

** No hi figuren els no presencials («That's english») ni els lliures del curs anterior (731 de les EOI i 32 del Conservatori).

*** Dades recollides pels documents organitzatius dels centres (DOC) en data 30 de setembre de 2002.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

en compte que no hi ha cap factor d'impacte que hagi modificat la realitat educativa de les Illes Balears de manera substancial. En qualsevol cas, en l'informe d'enguany —a l'igual del que vàrem fer el curs passat—, es fa una menció especial a l'escolarització d'alumnes estrangers, ja que cal tenir en compte que aquest és un dels elements clau per determinar el futur del sistema, tant des de la perspectiva quantitativa com des de la perspectiva qualitativa.

Amb relació a l'evolució i a la realitat del nombre d'alumnes per nivells educatius i per la titularitat dels centres, es poden assenyalar les conclusions següents. (Vegeu el quadre III-22.)

1. El nombre d'estudiants d'educació infantil de segon cicle augmenta progressivament des del curs 1999-2000, ja que augmenta any rere any. Així, cal senyalar que del curs 2000-2001 al 2001-2002 l'increment és de més de 1.000 estudiants, i que des d'aquest darrer curs fins al 2002-2003 aquest increment és també de més d'un miler d'estudiants. Ens trobam, doncs, amb un increment progressiu de l'escolarització, que assoleix —cada vegada més— unes taxes d'escolarització més elevades. A més, aquest increment és més alt a l'escola de titularitat pública que a la concertada i a la privada. En qualsevol cas, tot i que predominen els alumnes escolaritzats a l'escola pública, s'ha d'assenyalar que aquest increment es dona a tots els tipus de centres.
2. El nombre d'estudiants d'educació primària també incrementa de manera

important durant aquests anys, si bé no en la mateixa proporció que a l'educació infantil. En qualsevol cas, tot i que predomina l'escolarització als centres públics, cal assenyalar la importància de l'escola concertada. Amb tot, si l'escola pública incrementa el nombre d'estudiants d'educació primària matriculats, l'escola concertada en disminueix el nombre, al igual que l'escola privada. Tanmateix, la dada més important és l'increment global del nombre d'estudiants matriculats a primària i el predomini progressiu de l'escola pública.

3. En l'educació especial —entesa des de la perspectiva de centres específics, tenint en compte la política de normalització i d'integració escolar— també incrementa el nombre d'estudiants escolaritzats, la majoria dels quals pertany a l'escola concertada, malgrat l'increment progressiu de l'escola pública, la disminució lleugera de la concertada i la presència nul·la de la privada.
4. En l'educació secundària obligatòria (ESO), el nombre d'estudiants augmenta en els darrers cursos analitzats, malgrat que hi ha una sèrie d'oscil·lacions. Amb tot, la tendència és, segons les dades analitzades, a incrementar de manera moderada i constant. En aquest context l'escola pública també és majoritària, amb increments ens els darrers cursos, i l'escola concertada —amb un pes important i significatiu— presenta una certa estabilitat. L'escola privada també es troba en una situació bastant estable.

5. En els estudis de secundària no obligatòria, l'evolució de les matriculacions entre els cursos 1999-2000 i 2002-2003 ens mostra un cert grau de recuperació, amb un increment de 1.759, dels quals un 76,5% cursa estudis de batxillerat i un 23,43%, cicles formatius de grau mitjà.¹³ Malgrat que l'opció del batxillerat continua superant en termes estadístics l'opció de la formació professional, el percentatge d'aquesta darrera opció ha pujat 7 punts respecte de l'any 1999, cosa que significa un increment de 1.316 matriculacions a la formació professional.

El nombre d'estudiants matriculats al batxillerat creix entre l'any 1999 i el 2003, però en els darrers cursos presenta una certa tendència a disminuir; aquesta disminució es dona sobretot a l'escola pública, que és clarament majoritària. La formació professional de grau mitjà en els diversos cicles formatius també presenta un increment progressiu i important, tant als centres públics com als centres concertats. Amb tot, és clar que predomina l'escola pública; l'escola privada té una presència testimonial i la concertada, menys important que en els altres nivells educatius. D'altra banda, el nombre d'estudiants matriculats al cicle formatiu de grau superior també creix de manera progressiva i constant, i les escoles públiques són clarament majoritàries.

6. L'alumnat dels programes de garantia social (en la modalitat d'iniciació pro-

fessional als centres sostinguts amb fons públics) ha augmentat un 52,1% entre els cursos 1999-2000 i 2002-2003: de 329 alumnes s'ha passat a 592 alumnes. D'aquests alumnes, 541 han assistit a centres públics i 51, a centres privats. També s'ha impulsat la inversió en programes a l'empara de les convocatòries de subvenció.¹⁴ En aquests programes han participat un total de 410 alumnes.

7. Finalment, en el marc dels ensenyaments de règim especial —tots de caràcter públic— cal assenyalar que el nombre d'estudiants inicialment incrementa, però disminueix els dos darrers cursos analitzats. Amb tot, cal analitzar on es produeix l'increment i on es produeix la disminució.

En qualsevol cas allò que cal posar de manifest és que el nombre d'estudiants matriculats a les Illes Balears als diversos nivells del sistema escolar no universitari i de forma global augmenta de manera progressiva, i aquest increment es dona tant a l'escola pública, que és hegemònica, com a l'escola concertada i a la privada, que presenta un nivell d'arrelament i de consolidació important.

La distribució de l'alumnat de secundària no obligatòria mostra en l'àmbit nacional una preponderància clara de l'ensenyament públic, ja que aproximadament tres de cada quatre alumnes

13. Els darrers deu anys hem pogut observar com l'alumnat del nivell de secundària no obligatòria minvava a conseqüència de l'extensió de l'ensenyament obligatori fins als 16 anys (no es comptabilitza un sector dels alumnes de l'antiga FP i del BUP ja que consten en les estadístiques de l'ESO) i del descens de la natalitat (i, per tant, també de la població escolar).

14. S'han concedit ajudes per desenvolupar 34 programes: 12 a entitats locals, 4 a entitats privades/associacions empresarials, 14 a entitats privades sense finalitat de lucre, i 4 d'iniciació professional en centres docents privats

assisteixen a un centre de titularitat pública.¹⁵ En el cas de les Balears aquesta tendència és molt més acusada pel que fa als estudis de formació professional, en què el percentatge d'alumnes matriculats a centres privats és 10 punts inferior a la mitjana estatal. (Vegeu el quadre III-23.)

Amb relació al nombre d'estudiants per nivell i per illes, les conclusions més significatives són les següents. (Vegeu el quadre III-24.)

1. En primer lloc, cal assenyalar que el nombre d'estudiants matriculats als diversos nivells educatius augmenta a totes i a cada una de les illes de la comunitat balear. Tot i que aquest increment presenta diferències entre les diferents illes, és evident que no hi ha cap illa que, durant aquests cursos analitzats, no tingui un augment dels alumnes matriculats.
2. En segon lloc, a l'illa de Mallorca aquest increment es dona, fonamentalment, en l'educació infantil i en l'educació primària; en l'educació secundària hi ha un petit augment,
3. En tercer lloc, a l'illa de Menorca —amb un nombre d'estudiants inferior al d'Eivissa—, també augmenta el nombre global d'estudiants, que se centra, fonamentalment, en l'educació infantil. Amb tot, en l'educació primària constatarem una certa tendència a l'estabilitat, amb una petita disminució; en l'educació secundària, un increment lleuger; en el batxillerat, una disminució; en la formació professional, un increment, però amb una petita disminució en el darrer curs, i en els ensenyaments de règim especial, una disminució.

QUADRE III-23. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT MATRICULAT, PER TITULARITAT DE CENTRE (CURS 2001-2002)

	Centres 01-02ESO		Batxillerat		F. professional	
	Balears	Espanya	Balears	Espanya	Balears	Espanya
Centres públics	57,5	65,6	75,3	75	83	72,9
Centres privats	42,5	34,4	24,7	25	17	27,1

Font: MEC, *Estadísticas de la educación en España*

15. *Informe económico y social de España 2001*. CES, 2002, p. 499.

QUADRE III-24. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIU I PER ILLES (2000-2003)

	EI	EP	ESO	BATX.	CFGM*	CFGS*	BUP/ COU	FP	PGS	RÈGIM ESPECIAL**	EE	TOTAL	
Mallorca	1999-00	18.494	44.641	31.914	7.887	2.611	1.475	2.335	265	256	5.628	416	115.922
	2000-01	19.712	44.879	31.469	8.765	2.417	1.607	1.228	143	322	6.977	427	117.946
	2001-02	20.578	45.083	31.382	8.866	2.603	1.780	99	83	396	6.583	439	117.892
	2002-03 ***	21.420	45.276	31.887	8.882	2.782	1.879	-	-	439	6.169	422	119.156
Menorca	1999-00	2.157	4.719	3.370	999	261	102	128	-	34	1.097	-	12.867
	2000-01	2.247	4.709	3.428	968	277	124	118	-	52	952	10	12.885
	2001-02	2.335	4.804	3.435	897	295	123	-	-	62	903	10	12.864
	2002-03***	2.468	4.772	3.489	814	288	118	-	-	94	957	11	13.011
Eivissa	1999-00	2.719	6.144	4.698	1.285	329	213	320	-	39	1.393	-	17.140
	2000-01	2.696	6.216	4.629	1.370	251	216	169	-	43	1.739	34	17.363
	2001-02	2.763	6.278	4.557	1.282	282	227	-	-	40	1.707	26	17.162
	2002-03***	2.811	6.459	4.505	1.329	297	238	-	-	59	1.621	50	17.405
Formentera	1999-00	184	380	234	65	10	18	-	-	-	146	-	1.037
	2000-01	172	394	233	59	18	14	-	-	-	170	-	1.060
	2001-02	193	391	225	47	18	14	-	-	-	132	1	1.021
	2002-03***	196	397	236	49	22	12	-	-	-	130	-	1.042
Total	1999-00	23.554	55.884	40.256	10.236	3.211	1.808	2.783	265	329	8.264**	416	147.006
	2000-01	24.827	56.198	39.759	11.162	2.963	1.961	1.515	143	417	9.838	471	149.254
	2001-02	25.869	56.556	39.599	11.092	3.198	2.144	99	83	498	9.325	476	148.939
	2002-03***	26.895	56.940	40.117	11.074	3.389	2.247	-	-	592	8.877	483	150.614

* No inclou l'alumnat que realitza FCT (formació en centres de treball): 572 alumnes el curs 2002-03

** No hi figuren els no presencials («That's english») ni els lliures del curs anterior (731 de les EOI i 32 del Conservatori).

*** Dades recollides pels documents organitzatius dels centres (DOC) en data 30 de setembre de 2002.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

4. En quart lloc, i a l'illa d' Eivissa, es produeix un increment global del nombre d'estudiants, que afecta bàsicament l'educació infantil, la primària, el batxillerat i la formació professional de grau superior. D'altra banda, es produeix una petita disminució en l'educació secundària obligatòria, i en la formació professional de grau mitjà. Els ensenyaments de règim especial, després d'uns anys d'increment, pateixen una lleugera disminució, en el darrer curs.
5. Finalment, a l'illa de Formentera, tot i el petit increment, es constaten petites oscil·lacions. Amb tot, l'augment es dona sobretot a l'educació infantil i a la primària; a la secundària, al batxillerat i a la formació professional s'han d'assenyalar increments i disminucions però que no són molt importants quantitativament.

Amb relació als alumnes matriculats als ensenyaments de règim especial, d'acord amb les diverses especialitats que hi ha, s'han de destacar les conclusions següents. (Vegeu el quadre III-25.)

QUADRE III-25. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT D'ENSENYAMENTS DE RÈGIM ESPECIAL (EXCLÒS L'ALUMNAT LLIURE) (2000-2003)

CENTRE		1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Mallorca	EOI	3.737	3.970	4.522	4.899
	Escola d'Arts	388	305	269	184
	Escola Superior de Disseny		48	87	129
	Conservatori Professional Pla 90	602	690	862	844
	Conservatori Professional Pla 66	601	716	45	43
	Conservatori Superior Pla 90			50	80
	Conservatori Superior Pla 66	88	127	45	43
	Total	5.416	5.856	5.880	6.222
Menorca	EOI	748	581	545	722
	Escola d'Arts	165	171	142	113
	Conservatori Professional Pla 90	141	187	202	220
	Conservatori Professional Pla 66				
	Total	1.097	981	889	1.055
Eivissa i Formentera	EOI	1.204	1.514	1.432	1.447
	Escola d'Arts	206	270	256	235
	Conservatori Professional Pla 90	106	141	161	215
	Conservatori Professional Pla 66	23	8	0	0
	Total	1.539	1.933	1.849	1.897
TOTAL DE LES ILLES BALEARS		8.052	8.770	8.618	9.174

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

1. Des del curs 1999-2000 fins al curs 2002-2003, s'ha d'assenyalar que ha crescut el nombre d'estudiants matriculats a totes les Illes Balears, i a cada una de les illes. Aquest fet és important perquè estam parlant d'uns estudis no obligatoris, alguns nivells dels quals tenen efecte universitari i alguns altres, d'educació permanent d'adults.

2. L'especialitat a la qual s'ha matriculat un nombre major d'estudiants és a les escoles oficials d'idiomes, a cada una de les illes. A les escoles d'arts cal assenyalar un increment a Eivissa i Formentera, i una disminució a Menorca i a Mallorca. Amb tot, a Mallorca aquesta disminució es compensa amb la posada en marxa dels estudis de l'Escola Superior de Disseny, que es consolida de manera progressiva.

3. El nombre d'estudiants del Conservatori Professional, a partir del Pla 90, augmenta de manera progressiva i constant a totes les illes. En aquest mateix context és significatiu l'impuls dels estudis del Conservatori Superior de Música que a poc a poc creix quantitativament i qualitativa.

En qualsevol cas, i al marge de la necessària reforma legal i estatal d'aquests estudis de règim especial, cal destacar la demanda creixent d'aquest tipus d'estudis, sobretot els d'idiomes i els que tenen una característica parauniversitària.

En referència al percentatge d'escolarització dels ensenyaments de règim general, per nivell d'ensenyament i per gènere, cal exposar, resumidament, les conclusions següents. (Vegeu el quadre III-26).

1. L'educació infantil representa el nivell educatiu en què el percentatge d'escolarització augmenta de manera més substancial, la qual cosa implica que ens trobam davant un nivell educatiu que, malgrat no ser obligatori, té una tendència a ser universal.

2. El batxillerat és el nivell educatiu que presenta una certa estabilitat i que arriba, amb oscil·lacions, al 80% de la taxa d'escolarització. En qualsevol cas allò que crida l'atenció del batxillerat és que la taxa d'escolarització és superior entre els alumnes de sexe femení, per comparació als alumnes de sexe masculí; una dada sociològica molt important i que constata una tendència general quant al major nivell educatiu i formatiu de les dones.

Pel que fa a l'anàlisi de les taxes d'escolarització, i concretament amb relació a les taxes brutes d'escolarització per nivell d'ensenyament en el curs 2001-2002 a Espanya i a les Illes Balears, es pot assenyalar que les diferències entre les Balears i el conjunt d'Espanya es manifesten en el batxillerat, en la formació professional de grau mitjà i en la de grau superior. En aquest sentit és significatiu que les Illes Balears estan per sota de la mitjana estatal —amb diferències significatives— en els nivells esmentats: un 86,3%, enfront de la taxa estatal, que arriba al 110,9%. En el mateix curs, la taxa neta d'escolarització (82,56%) és inferior a la d'altres comunitats autònomes, però la més alta de les Illes Balears en els darrers deu anys. En el període 1995-1999 aquesta taxa va baixar entre 4 i 10 punts per sota del 82%. (Vegeu el quadre III-27.)

**QUADRE III-26. PERCENTATGE D'ESCOLARITZACIÓ D'ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL,
PER NIVELL D'ENSENYAMENT I PER GÈNERE (1994-2002)**

	Curs 93-94	Curs 94-95	Curs 95-96	Curs 96-97	Curs 97-98	Curs 98-99	Curs 99-00	Curs 00-01	Curs 01-02
Alumnat total									
E.infantil/preescolar (1) 3 a 5 anys	84,98%	84,52%	87,75%	92,10%	98,13%	101,35%	103,61%	105,21%	106,84%
E.primària, EGB i 1r cicle d'ESO (2) 6 a 13 anys	131,44%	125,72%	120,63%	117,84%	117,81%	116,59%	115,32%	114,15%	112,71%
E.secundària 2n cicle (equivalent d'anys anteriors)	100,09%	102,75%	106,65%	115,99%	117,32%	116,55%	113,70%	109,50%	106,88%
Batxillerat i FP (d'edats equivalents)	81,72%	82,39%	78,45%	72,26%	75,60%	76,96%	78,26%	81,55%	82,56%
Homes									
E.infantil/preescolar (1) 3 a 5 anys	84,39%	83,54%	87,10%	92,13%	97,43%	101,02%	103,39%	105,21%	106,53%
E.primària, EGB i 1r cicle d'ESO (2) 6 a 13 anys	117,87%	118,83%	118,56%	118,11%	111,57%	113,67%	111,79%	111,68%	110,56%
E.secundària 2n cicle (equivalent d'anys anteriors)	94,81%	97,78%	99,63%	108,69%	110,65%	113,08%	110,96%	106,21%	103,15%
Batxillerat i FP (d'edats equivalents)	75,32%	74,97%	72,92%	67,45%	68,39%	68,54%	69,21%	74,18%	75,26%
Dones									
E.infantil/preescolar (1) 3 a 5 anys	85,60%	85,57%	88,44%	92,06%	98,87%	101,70%	103,84%	105,20%	107,17%
E.primària, EGB i 1r cicle d'ESO (2) 6 a 13 anys	114,57%	114,56%	114,08%	113,79%	118,12%	110,96%	109,66%	109,51%	109,25%
E.secundària 2n cicle (equivalent d'anys anteriors)	105,59%	107,93%	114,01%	123,62%	124,28%	120,20%	116,58%	112,95%	110,79%
Batxillerat i FP (d'edats equivalents)	88,43%	90,18%	84,20%	77,27%	83,17%	85,80%	87,78%	89,34%	90,26%

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-27. TAXES BRUTES D'ESCOLARITACIÓ, PER NIVELLS D'ENSENYAMENT (CURS 2001-2002)

	Educació Infantil	Educació primari	ESO	Batxillerats i CFGM	CFGS
Estat espanyol	98,0	105,2	113,2	110,9	23,5
Illes Balears	99,9	106,5	111,9	86,3	12,5

Font: MECD. Dades bàsiques i indicadors.

Les taules que hem analitzat fan referència a l'escolarització per nivells educatius, però també és interessant analitzar les dades que podem observar i constatar pel que fa a l'evolució de les ràtios entre l'alumnat i les unitats existents. Així, a partir de l'anàlisi d'aquestes dades es pot assenyalar que, des del curs 1999-2000 fins al curs 2001-2002, de manera general s'observa una disminució en les ràtios en tots els nivells educatius, amb l'excepció de la formació professional, en la qual s'observa un increment de les ràtios, a causa, fonamentalment, del creixement significatiu que hi ha hagut en aquest nivell educatiu. En qualsevol cas és evident que les ràtios en l'educació secundària obligatòria i en el batxillerat són una mica altes, la qual cosa és un element negatiu en uns nivells prou problemàtics. (Vegeu el quadre III-28.)

Una altra dada que cal considerar en analitzar la realitat del sistema escolar de les Illes Balears és la del professorat, amb relació a la qual podem constatar les conclusions següents. En primer lloc, augmenta de manera significativa el nombre de professors, ja que es passa de 9.832 professors en el curs 2000-2001 a 10.892 en el curs 2002-2003; és a dir, més de mil professors nous en un espai de tres cursos, un increment que podem considerar com a molt important i l'expressió de l'aposta de millorar les ràtios professors/alumnes. En segon lloc, tot i que aquest increment es dona tant a l'escola pública com a l'escola concertada, és als centres públics on es nota l'increment, ja que és de més de 600 professor; amb tot a l'escola concertada l'augment també és important, de més de 400 professors. A l'escola privada cal parlar d'una certa

QUADRE III-28. EVOLUCIÓ DE LES RÀTIOS ALUMNAT/UNITAT EN ELS CURSOS (2000-2002)

Nivell	CURS		
	1999-2000	2000-2001	2001-2002
EI/EP	23,04	22,91	22,83
ESO	26,53	26,15	26,01
BATX.	27,13	27,05	26,15
FP	19,85	19,62	20,35

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-29. EVOLUCIÓ DEL PROFESSORAT, PER NIVELLS EDUCATIU I PER TITULARITAT (2001-2003)

	Total			Públics			Concertats			Privats		
	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003
Educació infantil i primària	4.977	5.248	5.561	3.499	3.636	3.782	1.334	1.507	1.644	144	105	135
Educació secundària	4.735	4.951	5.193	3.684	3.842	4.027	937	978	1.043	114	131	123
Educació especial	120	134	138	20	24	25	100	110	113	-	-	-
Total	9.832	10.333	10.892	7.203	7.502	7.834	2.371	2.595	2.800	258	236	258

* El nombre de professors no necessàriament ha de coincidir amb el nombre de persones, que pot ser superior, ja que en alguns casos, no es fa la jornada completa. No s'hi inclou el professorat de religió.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

estabilitat en el nombre de professors. En tercer lloc, aquest increment es dona, sobretot, a l'educació infantil i en la primària, tot i que en l'educació secundària l'augment també és important. En l'educació especial cal parlar d'una certa estabilitat en relació amb el nombre de professors. (Vegeu el quadre III-29.)

En els paràgrafs anteriors hem fet referència explícitament a les dades de caràcter quantitatiu i estructural del sistema escolar de les Illes Balears pel que fa a l'alumnat i al professorat, i a partir d'una sèrie d'indicadors. En aquest paràgraf ens referim específicament a la qüestió del rendiment escolar dels estudiants de les Illes Balears, tant en l'educació primària com

en l'educació secundària i en el batxillerat. En qualsevol cas, són unes dades que ens donen una radiografia qualitativa sobre l'estat de l'educació a les Balears.¹⁶

Així, amb relació al percentatge d'alumnes que promocionen en acabar els diversos cicles d'educació primària, globalment i segons els tipus de centres, arribem a les conclusions següents. En primer lloc, la majoria d'estudiants d'educació primària de tots els cicles educatius i dels centres públics, concertats i privats de les Illes Balears promocionen amb un percentatge que supera el 90%. En segon lloc, de manera general, aquest percentatge es manté al llarg de tots els cursos analitzats. Ara bé, amb diverses oscil·lacions, al llarg

16. Bauzá, A., Borràs, J. F. (2003): *Avaluació a l'educació primària 1999*. Palma: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Educació i Cultura. Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE).

Govern de les Illes Balears (2003): *Avaluació de l'alumnat de les Illes Balears. Educació primària. Educació secundària. Curs 2001-2002*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Formació Professional i Inspecció Educativa.

Govern de les Illes Balears (2003): *Avaluació de l'alumnat de les Illes Balears. Batxillerat. Curs 2001-2002*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Formació Professional i Inspecció Educativa.

QUADRE III-30. EVOLUCIÓ DE LA PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT DE PRIMÀRIA (1993-2002)

Dades comparatives (de 92/93 a 00/01)		Percentatge d'alumnat que promociona en acabar el cicle									
		92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02
Primer Cicle	Públics	93,7	94,60	94,6	94,8	94,10	94,20	94,20	92,90	91,80	91,40
	Concertats i privats	96,1	96,60	97,4	97,6	96,90	96,90	95,90	96,30	95,50	95,20
	Total	94,9	95,60	96,0	95,9	95,50	95,55	95,05	94,30	93,23	92,89
Segon Cicle	Públics		97,30	96,3	96,4	95,70	95,10	94,60	93,20	91,90	91,40
	Concertats i privats		97,20	96,9	97,0	96,40	96,30	95,40	95,20	94,90	94,40
	Total		97,25	96,6	96,7	96,05	95,70	95,00	94,04	93,11	92,59
Tercer Cicle	Públics				94,8	93,10	93,40	91,30	91,10	89,60	89,70
	Concertats i privats				95,6	94,50	94,30	93,40	93,50	91,80	92,60
	Total				95,2	93,80	93,85	92,35	92,15	90,50	90,87

Font: Departament d'Inspecció Educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura.

dels diversos cursos analitzats s'observa que aquest percentatge tendeix a disminuir de manera progressiva en tots els cicles i centres. En tercer lloc, malgrat les petites diferències existents, als centres privats i concertats el percentatge de promoció és una mica superior al dels centres públics. (Vegeu el quadre III-30.)

Per tant, l'anàlisi que hem dut a terme ens permet concloure que en l'educació primària, i en el marc de la LOGSE, els problemes de no-promoció no són gaire importants des de la perspectiva quantitativa, ja que són poc significatives les diferències que hi ha. En qualsevol cas, i des d'una perspectiva comparativa en l'àmbit nacional, es poden millorar si tenim en compte les dades de la Fundación Encuentro (2003: 188)¹⁷ sobre l'evolució del percentatge d'alumnat que als 12 anys ha completat l'educació primària per comunitats autònomes (cur-

sos 1994-1995 i 1999-2000), les Balears se situen, respectivament, entre gairebé 5 i 6 punts per sota de la mitjana nacional.

El rendiment escolar en l'educació secundària presenta, d'entrada, unes característiques diferencials respecte del que hem assenyalat quant a l'educació primària. Així, en aquest sentit, dins l'educació secundària es troben els problemes més significatius de tot el sistema escolar, no només d'Espanya i de les Illes Balears sinó també del conjunt dels països de la Unió Europea.

Quant a l'avaluació dels alumnes d'educació secundària obligatòria de tots els centres educatius de les Illes Balears a través dels diferents cursos escolars i del primer cicle i del tercer i del quart curs, arribam a les conclusions generals següents. En primer lloc, en el primer cicle, al llarg dels cursos analitzats, disminueixen els alumnes que promocionen i augmenta el nombre d'estudiants

17. Fundación Encuentro (2003): *Informe España 2003. Una interpretación de su realidad social*. Madrid.

QUADRE III-31. EVOLUCIÓ DE L'AVALUACIÓ DE L'ALUMNAT DE SECUNDÀRIA (TOTAL DE CENTRES) (1996-2002)

TOTAL CENTRES	PRIMER CICLE										TERCER CURS										QUART CURS									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02				
Promocióen	84,7	79,6	82,5	82,2	80,2	79,1	78,0	65,4	69,9	67,8	69,6	68,4	71,5	74,4	76,9	75,3	75,3	67,8	69,2	67,1	69,9	71,6	70,5	74,8	72,0	73,8				
Positiu en totes	45,3	43,4	41,1	39,7	38,6	35,9	35,7	29,8	28,5	28,4	33,1	31,1	31,3	33,2	33,6	31,7	31,2	34,0	36,0	34,0	38,0	38,6	38,9	44,3	40,0	40,5				
Negatiu en una area	9,5	8,7	9,0	9,2	8,8	8,9	10,0	13,4	13,0	11,9	11,5	10,8	10,4	10,2	10,3	10,7	11,3	17,2	18,6	17,4	17,1	17,3	16,4	14,7	15	17,3				
Negatiu en dues àrees	7,3	7,1	8,6	8,2	8,7	8,6	8,6	12,0	11,1	11,4	10,7	9,6	9,9	9,6	9,1	9,8	9,9	14,3	13,0	13,5	12,8	13,4	12,8	12,8	13,9	13,2				
Negatiu en tres àrees	4,1	4,9	5,7	5,9	5,0	5,2	5,3	10,2	6,6	6,4	5,3	5,6	5,5	5,5	4,9	5,5	5,9	2,2	1,5	1,8	10,8	2,1	2,1	2,2	2,1	2,0				
Negatiu en quatre o més àrees	18,3	15,5	18,1	19,1	19,2	20,5	18,3		10,7	9,7	8,9	11,2	14,3	15,9	19,0	17,7	17,0	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,3	0,8	0,9	0,8				
No promocionen	15,3	20,4	17,5	17,8	19,8	20,9	22,0	34,6	30,1	32,2	30,4	31,6	28,5	25,6	23,1	24,7	24,7	32,2	30,8	32,9	30,1	28,4	29,5	25,2	28,0	26,2				

Font: Departament d'Inspecció Educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura.

que no promocionen, de manera que disminueix el percentatge d'estudiants que obtenen una avaluació positiva en totes les àrees i creix el percentatge d'estudiants que obtenen una avaluació negativa en quatre o més àrees. En segon lloc, en els cursos tercer i quart el percentatge d'estudiants que no promocionen és superior que en el primer cicle. Amb tot, cal indicar que gairebé el 75% dels estudiants obtenen una avaluació positiva en el quart curs de l'educació secundària obligatòria,¹⁸ la qual cosa significa que aquest percentatge d'alumnat obté el títol. Aquestes dades són prou semblants a les de l'informe del curs passat. (Vegeu el quadre III-31.)

Amb relació a l'avaluació dels estudiants d'educació secundària obligatòria als centres públics, concertats i privats, la conclusió més significativa és que als centres concertats i privats d'educació secundària obligatòria el percentatge d'estudiants que promocionen és superior al que es dona a les escoles públiques en tots els cicles de la mateixa etapa educativa. Aquestes dades coincideixen amb les dades sobre les notables diferències a favor dels centres concertats (sostinguts amb fons públics) que assenyalen els estudis publicats per l'Institut Nacional de Qualitat i Avaluació (INCE) el 1999 i el 2000 (citat a Fundación Hogar del Empleado 2002: 77-79).¹⁹ Són diferències que caldria matisar d'acord amb la ubicació i el perfil dels diversos centres educatius, i també d'acord amb el perfil sociocultural de l'alumnat i de

les famílies. En qualsevol cas es tracta d'una dada amb importants elements de caire social, familiar, territorial i pedagògic. És una dada que caldrà seguir analitzant al llarg dels cursos educatius propers. (Vegeu els quadres III-32 i III-33.)

El rendiment escolar dels estudiants del primer curs del batxillerat al llarg dels diferents cursos acadèmics tendeix lleugerament a disminuir, malgrat que hi ha algunes oscil·lacions. Aquests percentatges oscil·len entre el 68% i el 74%. En aquest sentit, les tendències d'alumnes que promocionen en els diversos batxillerats, i a través dels diferents cursos acadèmics, són prou lineals. En els dos darrers cursos, els estudiants del batxillerat de ciències de la natura i de la salut són els que més promocionen, mentre que els estudiants del batxillerat d'art són els que menys ho fan. Tanmateix, les diferències no són gaire significatives, però presenten unes tendències diferents segons cada curs i cada batxillerat.

En el segon curs el percentatge general dels que promocionen és inferior al que es dona en el primer curs de batxillerat, amb diferències importants. En segon lloc, cal indicar que aquesta tendència es dona en tots els cursos i en tots els batxillerats. I en tercer lloc, de la mateixa manera que en el primer curs, els estudiants de batxillerat de ciències de la natura i de la salut són els que més promocionen, i els que estudien el batxillerat d'art, els que menys. (Vegeu el quadre III-34.)

18. Segons les dades de l'*Informe España* (2003: 190) relatives a la taxa d'ideïtat de l'edat de l'alumnat (1994-95 i 1999-2000), en les edats de 8 a 15 anys, les Balears presenten una taxa d'ideïtat per sota de la mitjana nacional, tot i que aquesta taxa s'hi ha adequat en el darrer curs analitzat (49,2% i 54,8%, respectivament).

19. Fundación Hogar del Empleado (2002). *Informe Educativo 2002. La calidad del sistema educativo*. Madrid: Santillana.

QUADRE III-32. EVOLUCIÓ DE L'AVALUACIÓ DE L'ALUMNAT DE SECUNDÀRIA (CENTRES PÚBLICS) (1995-2002)

CENTRES PÚBLICS			PRIMER CICLE				TERCER CURS								QUART CURS												
			94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00
Promoció en	59,0	77,0	79,0	79,8	78,6	75,0	75,0	73,2	65,4	69,9	67,8	68,3	67,6	68,5	67,9	69,6	70,0	69,5	67,8	69,2	67,2	69,5	70,8	68,8	66,8	65,0	68,5
Positiu en totes	29,5	39,2	41,9	36,4	35,2	32,5	30,8	32,0	29,8	28,5	28,4	32,2	30,4	29,0	26,6	26,0	26,2	27,3	34,0	36,0	34,0	36,7	37,5	36,2	34,1	33,4	35,4
Negatiu en una àrea	18,0	10,0	9,2	9,0	8,4	8,8	9,0	9,4	13,4	13,0	11,9	11,8	10,8	10,5	10,6	10,2	10,2	10,7	17,2	18,6	17,4	17,6	17,6	17,1	17,5	15,8	17,9
Negatiu en dues àrees	11,5	7,0	7,0	8,6	8,1	8,6	8,3	8,3	12,0	11,1	11,4	10,7	10,8	9,4	9,3	8,3	9,3	9,2	14,3	13,0	13,5	13,1	13,4	13,1	12,4	13,0	12,8
Negatiu en tres àrees	3,7	4,2	5,6	6,1	4,4	4,4	5,3	4,8	10,2	6,6	6,4	5,1	5,4	5,2	5,4	4,7	5,5	5,3	2,2	1,5	1,8	1,9	2,2	2,1	2,3	2,3	2,0
Negatiu en quatre o més àrees																											
No promoció en	41,0	23,0	21,0	20,2	21,4	25,0	25,0	26,8	34,6	30,1	32,2	31,7	32,4	31,5	32,1	30,4	30,0	30,5	32,2	30,8	32,8	30,5	29,2	31,2	33,2	35,0	31,5

Font: Departament d'Inspecció Educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-33. EVOLUCIÓ DE L'AVALUACIÓ DE L'ALUMNAT DE SECUNDÀRIA (CENTRES CONCERTATS I PRIVATS) (1995-2002)

CENTRES PÚBLICS		PRIMER CICLE				TERCER CURS				QUART CURS											
		94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02					
Promoció en	87,4	92,1	82,2	86,1	86,9	85,5	84,8	84,9	92,2	80,4	85,4	85,4	84,2	82,9	83,7	75,0	81,5	78,1	82,9	80,8	80,2
	52,1	51,3	49,1	47,3	45,8	44,6	43,0	40,9	48,0	41,7	42,7	44,3	41,3	39,6	36,9	56,6	53,2	50,9	54,4	48,5	46,9
Positiu en totes																					
Negatiu en una àrea	9,8	9,1	6,5	9,1	10,3	8,8	8,6	11,0	7,5	10,9	9,9	9,5	10,3	11,4	12,3	9,3	14,5	13,3	11,9	14,0	16,5
Negatiu en dues àrees	8,1	7,7	7,3	8,5	8,4	8,7	9,1	9,2	10,6	7,3	11,9	10,2	9,8	10,5	10,9	8,5	12,5	11,5	13,2	15,1	13,6
Negatiu en tres àrees	7,3	4,5	7,9	5,8	5,7	5,6	5,1	6,1	8,0	8,6	7,0	5,6	5,2	5,6	6,7	0,2	1,4	2,0	2,1	1,9	1,9
Negatiu en quatre o més àrees																					
No promoció en	10,0	19,5	11,3	15,4	16,7	17,8	19,0	17,8	17,9	11,9	14,0	15,8	17,6	15,9	17,0	0,2	0,0	0,4	1,3	1,4	1,3
No promoció en	12,6	7,9	17,8	13,9	13,1	14,5	15,2	15,1	7,8	19,6	14,6	14,6	15,8	17,1	16,3	25,0	18,5	21,9	17,1	19,2	19,8

Font: Departament d'Inspecció Educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura.

**QUADRE III-34. ALUMNAT DE BATXILLERAT QUE PROMOCIONA
(DADES COMPARATIVES DE 1993-1994 A 2001-2002)**

PRIMER CURS	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02
Humanitats i Ciències Socials	74,0	72,8	71,7	66,6	69,0	68,3	65,9	66,6	69,3
Ciències de la Natura i de la Salut	69,0	66,8	63,0	68,9	75,5	74,0	71,5	72,6	76,8
Tecnologia	53,4	64,1	66,0	55,0	59,9	63,2	61,5	68,6	67,5
Arts	72,5	71,7	79,8	80,2	76,3	69,3	71,5	62,8	66,8
TOTAL	67,2	68,9	70,1	67,7	70,2	69,6	67,6	67,6	71,3
SEGON CURS	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02
Humanitats i Ciències Socials	60,7	61,4	59,3	60,3	60,4	61,2	62,3	63,7	66,7
Ciències de la Natura i de la Salut	41,4	52,9	56,2	54,0	56,1	57,3	63,3	65,0	68,8
Tecnologia	47,4	39,8	43,6	49,2	44,3	54,2	52,6	52,8	57,5
Arts	61,5	53,2	54,0	56,5	48,0	40,8	47,1	53,6	55,6
TOTAL	52,8	51,8	53,3	55,0	52,2	53,3	60,4	62,4	65,7

Font: Departament d'inspecció educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura.

3.3.3. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

L'escolarització de l'alumnat estranger és un fenomen important en el conjunt de l'Estat i concretament a les Illes Balears, ateses les implicacions estructurals i organitzatives dels centres que té, a causa de la magnitud quantitativa —per exemple, construir nous centres a determinades zones territorials—, i les implicacions qualitatives, pel que fa als reptes pedagògics que implica elaborar i executar el Programa d'acolliment lingüístic i cultural (PALIC), i posar en marxa els

tallers de llengua i cultura o els programes de mediació intercultural en serien alguns exemples.

Així, l'evolució de l'alumnat estranger en la darrera dècada presenta un creixement progressiu, que en termes proporcionals i comparatius és encara més important. D'acord amb les dades que han recollit l'Oficina d'Estadístiques del Ministeri d'Educació Cultura i Esport i del Centre d'Investigació i Documentació Educativa (CIDE),²⁰ el nombre d'alumnes estrangers per cada 1.000 alumnes matriculats a l'educació infantil, a la primària i a la

20. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2002): *Estadísticas de la Educación en España 2001-2002. Datos avance*. Madrid.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2002): *El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1991-2001)*. Madrid: CIDE.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2003): *El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1991-2002)*», *Boletín CIDE de Temas Educativos*, núm. 11.

QUADRE III-35. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER (1992-2002)

Cursos	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01	2001-02
Total	1.417	1.472	1.240	1.625	1.976	2.207	2.956	3.510	4.740	6.107	8.693
Públics						1.871	2.409	2.908	3.921	4.961	7.148
Privats						336	547	602	819	1.146	1.545

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del MECD.

**QUADRE III-36. PERCENTATGE DE L'ALUMNAT ESTRANGER
MATRICULAT A CENTRES PÚBLICS (1997-2002)**

	1996-97	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01	2001-02
Espanya	73,4	74,5	73,8	75,8	77,8	80,9
Illes Balears	84,8	81,5	82,0	82,6	85,6	82,8

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del MECD.

secundària obligatòria és sensiblement superior al doble de la mitjana nacional. En termes autonòmics i segons les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura que cita l'Informe del Consell Escolar de les Illes Balears (2003),²¹ el percentatge d'alumnes estrangers en l'educació infantil, primària i secundària s'ha duplicat des del curs 1999-2000, de manera que el percentatge d'alumnes estrangers en relació amb la població escolar dels nivells esmentats supera en aquests moments el 7%. (Vegeu el quadre III-35.)

En termes evolutius, des del curs 1991-1992, aquest increment es produeix principalment als centres públics per sobre de la mitjana nacional, d'acord amb les dades del Ministeri d'Educació,

Cultura i Esport del 2002 i del CIDE del 2002 i del 2003 esmentades. Els centres privats concertats només escolaritzen entorn d'un 20% del total de l'alumnat estranger escolaritzat. (Vegeu el quadre III-36.)

L'escolarització d'aquest alumnat es dona sobretot a Mallorca i a Eivissa i Formentera. L'escolarització és en l'educació primària, en l'educació infantil i també en l'educació secundària obligatòria. Tanmateix, l'increment interanual d'alumnat estranger per ensenyança 2001-2002 es produeix en aquests nivells i en els programes de garantia social, i l'educació infantil és la que presenta l'increment més important en termes percentuals. (Vegeu el quadre III-37.)

21. Consell Escolar de les Illes Balears (2003): *Immigració i educació a les Illes Balears*. Palma: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Educació i Cultura. Documents 1.

QUADRE III-37. ALUMNAT ESTRANGER, PER ILLES I PER NIVELL EDUCATIU (2001-2002)

Nivell educatiu	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Educació infantil	1.817	1.364	159	267	27
Educació primària	3.988	3.092	272	583	41
Educació especial	16	12	0	4	0
BUPO	0	0	0	0	
COU	1	1	0	0	0
ESO 1r cicle	1.141	890	95	149	9
ESO 2n cicle	942	727	73	132	8
Batxillerat (LOGSE)	281	207	13	59	2
FPI 0	0	0	0	0	
FPII 0	0	0	0	0	
CFGM	57	41	9	7	0
CFGS	35	28	3	4	0
Total	8.278	6.362	624	1205	87

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres, Conselleria d'Educació i Cultura.

Els increments interanuals²² de l'alumnat estranger a Espanya i a les Illes Balears, encara que presenten algunes diferències, s'ha d'assenyalar la tendència a l'alça que s'observa tant a tot Espanya com a les Illes Balears. (Vegeu el quadre III-38.)

Pel que fa a l'alumnat d'incorporació tardana un important percentatge del qual és estranger, es produeix una mobilitat d'alumnes elevada al llarg de tot el curs, fet que té diverses conseqüències sobre la dinàmica escolar en termes organitzatius, pedagògics i de convivència, principalment a l'escola pública. Ara bé, la mobilitat de l'alumnat disminueix, cosa que s'ha de relacionar amb la desacceleració

econòmica de les Illes Balears el darrer any, a causa principalment del refredament de l'economia alemanya. (Vegeu els quadres III-39 i III-40.)

D'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura de l'any 2002, les dades de procedència d'aquest alumnat són semblants a les que s'indiquen en l'informe del CES de l'any 2001: d'una banda, de països de la Unió Europea —Alemanya i el Regne Unit, principalment— i, de l'altra, dels països del nord de l'Àfrica —el Marroc, principalment— i dels països sud-americans —Colòmbia, l'Argentina i l'Equador, fona-

22. Govern de les Illes Balears (2002): *Evolució mensual de matrícula. Curs 2001-2002*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

Govern de les Illes Balears (2003): *Evolució mensual de matrícula. Curs 2002-2003*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura. Direcció General de Planificació i Centres.

**QUADRE III-38. INCREMENTS INTERANUALS DE L'ALUMNAT
ESTRANGER (1997-2002)**

	1997-1998		1998-1999		1999-2000		2000-2001		2001-2002	
	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%
Espanya	9.656	15,4	11.563	11,5	26.614	33	34.133	31,8	60.084	42,5
Illes Balears	749	33,9	554	18,7	1.230	35	1.367	28,8	2.686	42,3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del MECD.

**QUADRE III-39. MOBILITAT DE
L'ALUMNAT D'INCORPORACIÓ TARDANA,
PER MESOS (2001-2002)**

TOTAL DE LES ILLES BALEARS

Mes	Altes	Baixes	Diferència
Octubre	951	1168	-217
Novembre	481	526	-45
Desembre	329	297	32
Gener	804	489	315
Febrer	539	410	129
Març	465	276	189
Abril	640	336	304
Maig	242	290	-48
Total	4.451	3.792	659
Total, sense l'octubre ¹	3.500	2.624	876

Font: Direcció General de Planificació i Centres, Conselleria d'Educació i Cultura.

¹ Dades més realistes sense la deformació de les dades de l'octubre, que són una correcció de la matrícula inicial.

mentalment.— En els darrers anys, s'hi ha incorporat també alumnat del país del centre d'Europa i de l'Àsia.

Així mateix, s'ha de ressaltar que la procedència de l'alumnat no és homogènia segons, d'un costat, el conjunt de l'Estat i, de l'altre, la titularitat dels centres. Així, i a conseqüència de l'economia turística, a

**QUADRE III-40. MOBILITAT DE
L'ALUMNAT D'INCORPORACIÓ TARDANA A LES
ILLES BALEARS, PER MESOS (2002-2003)**

TOTAL DE LES ILLES BALEARS

Mes	Altes	Baixes	Diferència
Octubre	787	1.040	-253
Novembre	500	575	-75
Desembre	283	307	-24
Gener	815	608	207
Febrer	506	400	106
Març	606	446	160
Abril	416	302	114
Maig	246	236	10
Total	4.159	3.914	245
Total, sense l'octubre ¹	3.372	2.874	498

Font: Direcció General de Planificació i Centres, Conselleria d'Educació i Cultura.

¹ Dades més realistes sense la deformació de les dades de l'octubre, que són una correcció de la matrícula inicial.

les Illes Balears la procedència d'estudiants de la Unió Europea és superior que al conjunt de l'Estat, mentre que el percentatge d'estudiants que procedeix de l'Amèrica del Sud té unes característiques similars a la resta de l'Estat. La diferència d'estudiants procedents de l'Àfrica és poc significativa des del punt de vista quantitatiu. (Vegeu el quadre III-41.)

QUADRE III-41. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA (2001-2002)

	Total		Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania
	TOTAL	Total	UE	Resta		Nord	Central	Sud		
Espanya	201.518	100%	15,80%	9,80%	24,20%	1,70%	5,30%	37,60%	5,60%	0,10%
Illes Balears	8.693	100%	34,70%	6,00%	19,20%	0,80%	3,40%	32,30%	3,50%	0,10%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-42. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DEL CENTRE (2001-2002)

	Europa				Amèrica					
	TOTAL	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania	No consta
Espanya	201.518	31.455	19.463	48.239	3.299	10.620	74.940	11.214	151	2.137
Pública	162.958	23.068	15.975	43.371	1.914	8.552	60.528	7.863	96	1.591
Privada	38.560	8.387	3.488	4.868	1.385	2.068	14.412	3.351	55	546
I. Balears	8.693	2.882	497	1.595	63	284	2.687	295	11	379
Pública	7.148	2.305	397	1.382	35	202	2.209	234	5	379
Privada	1.545	577	100	213	28	82	478	61	6	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del MECD.

La distribució d'aquest alumnat estranger, segons la procedència geogràfica i la titularitat del centre, presenta unes característiques similars pel que fa a la importància de l'escola pública en l'escolarització d'aquests estudiants; una tendència que s'observa tant a les Illes Balears com al conjunt de l'Estat, i en tots els col·lectius, sigui quina sigui la procedència geogràfica, amb algunes diferències que no canvien de manera significativa la tendència general. (Vegeu el quadre III-42.)

3.3.4. L'ACCÉS A L'OCUPACIÓ

El nivell d'inserció dels alumnes de cicles formatius de grau mitjà que han fet formació als centres de treball és molt alt. Gràcies a l'estudi que va fer la Conselleria d'Educació i Cultura sobre la situació dels 1.108 titulats del curs 2000-2001,²³ es comprova que l'any següent un 70,6% treballava, un 10% estudiava, un 3,1% treballava i estudiava, mentre que un 4,1% (65 alumnes) estava desocupat.

23. Govern de les Illes Balears (2003): *4 anys millorant l'educació (1999-2003)*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-43. NOMBRE MITJÀ DE MESOS A TROBAR FEINA, PER NIVELL DE FORMACIÓ I PER GÈNERE*

	TOTAL		ESNO		EP		ESO		EUNI
	Total	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Total
Espanya	28,6	29,2	28,7	29,7	40,5	38,7	44,8	36,6	23,2
Balears	31,6	34,6	38,3	30,7	22,7	26,6	16,4	35	26,8

* Persones de 16 a 35 anys que en els darrers 10 anys han sortit per primera vegada del sistema educatiu

Unitat: mesos

Font: EPA, 2n trimestre de 2000 (mòdul de transició de l'educació al mercat laboral).

Dels que fan feina, la majoria, un 71,7%, tenia un contracte temporal, i un 26,3% tenia un contracte indefinit. Un 40,2% fa feina a la mateixa empresa en què va fer les pràctiques i un 42%, a una altra empresa però amb el mateix perfil professional dels estudis realitzats.

Però aquesta situació no és generalitzable a la totalitat dels joves amb estudis postobligatoris. Mentre a la major part de l'Estat espanyol el nivell formatiu és un dels factors més influent en matèria d'ocupació,²⁴ les Illes Balears són la segona comunitat autònoma en què és més fàcil per a les persones entre els 16 i els 35 anys amb estudis primaris trobar feina.²⁵ (Vegeu el quadre III-43.)

Aquesta facilitat per als demandants de feina amb estudis primaris contrasta amb l'allargament del procés d'inserció laboral en el cas de les persones amb estudis pos-

tobligatoris, que supera la mitjana estatal. Uns allarguen el període formatiu i retarden la incorporació al món laboral, i els altres abandonen el sistema educatiu per incorporar-se al mercat laboral. Aquest contrast ens fa reflexionar sobre els efectes negatius que el nostre mercat laboral pot tenir en el jovent amb qualificacions baixes: encara que trobin aviat una feina no tenen assegurada la continuïtat, no tenen possibilitat de promocionar ja que no disposen de formació específica, i en el futur poden ser desplaçats per aquells joves que, tot i que tarden més a incorporar-se al mercat laboral, estan més qualificats.

En el curs 2001-2002 un 19,8% dels alumnes matriculats a quart d'educació secundària obligatòria no va promocionar. Una part d'aquests alumnes continuà en el circuit educatiu reglat (els que tornen a matricular-se al mateix curs i els que es matriculen a programes de garantia

24. Les taxes d'ocupació per nivell d'estudis finalitzats indiquen una inserció laboral major conformement augmenta el nivell educatiu de la població, mentre que el temps mitjà per trobar feina disminueix de manera gradual a mesura que creix el nivell de preparació. A l'igual d'altres països europeus, la disminució de la demanda de treballadors poc qualificats s'ha traduït en un augment elevat de les taxes d'atur dels individus amb un nivell de qualificació baix (*Informe económico y social de España 2001*, CES, 2002, p. 519).

25. En el cas de les dones, aquesta oportunitat creix encara més. Recordem que la taxa d'atur a la comunitat autònoma de les Illes Balears és la segona més baixa de tot l'Estat i que les deu ocupacions amb un índex major de contractació són poc qualificades.

social), i una altra part optà per opcions formatives no formals (escoles taller, cursos de formació ocupacional o altres ensenyaments no oficials) o per entrar en el món laboral. Encara que no hem fet una anàlisi estadística dels itineraris d'aquests joves, entenem que tots es troben, si més no, en una situació de vulnerabilitat davant un mercat laboral tan accessible i flexible com eventual i amb uns trets que afavoreixen la precarietat dels que tenen menys recursos formatius.

En aquest sentit, l'educació d'adults és un dels mecanismes de formació per a la inserció laboral que pot donar resposta a les necessitats específiques del nostre entorn laboral i educatiu. La Llei orgànica 1/1990, d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), planteja un model d'educació d'adults d'acord amb els principis de l'educació permanent i amb l'objectiu d'oferir els ciutadans la possibilitat d'aprenentatge al llarg de tota la vida, amb la finalitat d'adquirir, d'actualitzar, de completar i d'ampliar els seus coneixements per al seu desenvolupament personal i professional. Es pretén garantir una oferta adaptada a les condicions i a les necessitats dels ciutadans, a fi de completar l'educació bàsica, des de l'alfabetització fins a l'obtenció del graduat en secundària, titulació bàsica del sistema educatiu actual, tant de manera presencial com a distància.

Els centres d'educació de persones adultes (CEPA) han anat reconvertint els ensenyaments anteriors en els que s'assenyalen en la LOGSE, la qual cosa ha suposat un canvi d'oferta i un fort increment de professorat.

QUADRE III-44. ALUMNAT MATRICULAT ALS CURSOS D'EDUCACIÓ D'ADULTS, PER TIPUS D'ENSENYAMENT (CURS 2001-2002)

Educació bàsica	709
Alfabetització	445
Consolidació de coneixements	264
Graduat escolar	836
Educació secundària	1.986
Presencial	1.566
A distància	420
Accés a la universitat	347
Llengua per a immigrants	3.101
Llengua catalana per a immigrants	2.062
Llengua castellana per a immigrants	1.039
Educació tècnica i professional	1.458
Preparació de proves d'FP1	1.094
Preparació de proves de CFGM	10
Preparació de proves de CFGS	231
Altres ensenyaments tècnics i professionals	123
TOTAL	8.437

Font: MECD, *Estadísticas de la educación en España, 2001-2002*.

S'ha triplicat el nombre de centres que imparteixen cursos presencials per a adults. En l'actualitat hi ha 11 CEPA i un institut d'educació secundària (IES); en total, 7 centres més que al curs 1998/1999. El professorat funcionari dels CEPA s'ha incrementat i destaquen principalment les 53 noves places de professorat tècnic de formació professional.²⁶

Respecte de l'alumnat matriculat en el curs 2001/02, la distribució del total de l'alum-

26. Govern de les Illes Balears (2003): *4 anys millorant l'educació (1999-2003)*. Palma; Conselleria d'Educació i Cultura.

nat (8.437) per nivells i per àmbits formatius és la següent: els cursos de llengua per a immigrants integren una part important de les matriculacions (3.101 alumnes), així com els cursos d'educació secundària (1.986 alumnes) i de formació tècnica professional (1.458 alumnes). (Vegeu el quadre III-44.)

3.4

EL SISTEMA UNIVERSITARI DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat s'ha dividit en dues parts; la primera és de caràcter introductori, i en la segona es defineixen les característiques generals de la situació universitària a les Illes Balears.

3.4.1. INTRODUCCIÓ

La realitat dels estudis universitaris a les Illes Balears s'ha caracteritzat durant els cursos 2001 i 2002 per una sèrie de trets que defineixen el moment universitari balear actual a través d'una sèrie d'indicadors²⁷ i de característiques. En qualsevol cas hi ha tres elements que d'entrada defineixen les característiques universitàries de les Illes Balears:

1. En primer lloc hem de fer referència al desenvolupament de la Llei orgànica d'universitats (LOU) en l'àmbit estatal, en l'autonòmic i en l'intern de la universitat mateixa. En aquest sentit, es tracta d'un fet important ja que supo-

sa posar en la pràctica la nova normativa universitària que aprovà el Parlament espanyol a finals de l'any 2001 amb una polèmica universitària important, i que implica canvis universitaris importants a tots els nivells.

2. En segon lloc cal fer referència al fet que durant el curs 2002-2003 la Universitat de les Illes Balears va celebrar el vint-i-cinquè aniversari des que es va crear com a universitat pròpia, tot i que ja existien des de finals dels anys 60 els estudis universitaris, dependents de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat de Barcelona. En qualsevol cas és un fet important, tant des d'una dimensió acadèmica, com des d'una dimensió simbòlica i social.
3. I en tercer lloc cal fer referència al fet que durant aquests cursos analitzats s'han seguit les tendències universitàries que s'havien constatat els anys anteriors quant a l'evolució del nombre d'estudiants o de professors, i s'han desenvolupat les diverses polítiques universitàries que el Govern de les Illes Balears va aprovar a començaments de la legislatura.

Per tant, és evident, doncs, que durant aquest curs que és objecte d'anàlisi cal assenyalar una continuïtat general de l'evolució universitària balear, amb l'excepció de l'aplicació progressiva de la Llei orgànica d'universitats. Amb tot, en l'informe del curs passat es varen plantejar una sèrie de suggeriments i de recomanacions que convé tenir en compte.

27. Universitat de les Illes Balears (2003): UIB 1978-2003. Estadística i indicadors 2003. Palma.

- a) El repte de la qualitat a tots els nivells universitaris, com a element clau per tal de respondre a la competència universitària creixent, és fonamental si es vol una universitat capaç de competir en una situació òptima. Per això és important posar en marxa tots els mecanismes institucionals d'avaluació que impliquin el desenvolupament de l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears i d'altres agències de caràcter estatal, autonòmic o internacional.
- b) El repte de seguir potenciant la universitat pública com l'única capaç de donar resposta a les demandes i a les necessitats de la nostra societat és important, i cal, d'una banda, incrementar la taxa d'estudiants universitaris de les Illes Balears, per tal de fer possible una democratització universitària major i una cohesió social major, i, de l'altra, millorar les relacions entre la universitat i el sistema productiu, tecnològic i professional de les Balears.
- c) S'ha de desenvolupar i impulsar la col·laboració institucional entre l'Administració autonòmica, la societat de les Illes —a través del Consell Social— i la comunitat universitària, com a condició *sine qua non* per ampliar l'oferta formativa universitària, per millorar el finançament de la UIB i per augmentar l'aportació pública i privada per R+D+I.
- d) El repte de construir l'espai europeu d'ensenyament superior, que significarà una autèntica revolució interna, acadèmica, professional, organitzativa, de la funció del docent, de la

metodologia d'ensenyament-aprenentatge. Una construcció que és fonamental que la UIB abordi des del rigor i des del treball seriós.

Amb tot i això, és evident que l'anàlisi de la realitat universitària de les Illes Balears no es pot limitar a la Universitat de les Illes Balears. Efectivament hem de fer referència als estudiants de les Illes Balears que cada curs escolar es traslladen a altres universitats espanyoles ja sigui perquè aquests estudis no existeixen a la UIB, —ja sigui per una opció personal i universitària diferenciada de la balear—, als estudiants illencs que es matriculen al centre associat de les Illes Balears de la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED) o a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

3.4.2. LA SITUACIÓ UNIVERSITÀRIA A LES ILLES BALEARS: CARACTERÍSTIQUES

Una de les característiques més significatives de la realitat universitària de les Illes Balears és, d'una banda, que només hi ha una universitat pública, a més d'una oferta universitària no presencial dominada per la UNED i amb una importància creixent de la UOC; de l'altra, la baixa taxa d'estudiants universitaris en relació amb el conjunt de la població, de manera que es constata un nivell de formació universitària baix dins el conjunt de l'Estat. I tot això malgrat que en els darrers cursos hi ha hagut un increment important de l'oferta d'estudis universitaris des de la UIB i la UNED. Amb tot, la disminució demogràfica i l'increment de la competència universitària comporten una disminució del nombre d'estudiants matriculats a la UIB, com es recull en el quadre III-45.

QUADRE III-45. OFERTA FORMATIVA I NOMBRE D'ESTUDIANTS DE LA UIB (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003
Nombre d'estudiants	13.462	13.343	12.800	11.861	11.643
Nombre de titulacions	31	33	35	36	39

Font: Estadístiques de la UIB (2003).

A partir de l'anàlisi d'aquestes dades es poden assenyalar les conclusions següents. En primer lloc, la disminució progressiva del nombre d'estudiants matriculats a la UIB, ja que es perden uns 1.800 estudiants durant aquests cinc cursos; és a dir, gairebé un 15% dels estudiants matriculats. En segon lloc, i malgrat aquesta disminució del nombre d'estudiants, l'augment del nombre de titulacions ofertes. El Govern de les Illes Balears, d'acord amb la proposta del Consell Social de la UIB, ha implantat a la UIB sis noves titulacions: Fisioteràpia, Enginyeria Tècnica Industrial, Arquitectura Tècnica, Enginyeria Tècnica Agrícola, Mestre en Educació Especial i Filologia Anglesa. Per tant, malgrat que ha crescut el nombre de titulacions universitàries, durant aquests anys ha disminuït el nombre d'estudiants. Dins aquesta perspectiva d'oferta formativa, cal fer referència a les titulacions que s'imparteixen de manera semipresencial a les seus de la UIB a Menorca i a Eivissa; en aquest sentit, s'imparteixen les diplomatures de Mestre en Educació Infantil i en Llengua Estrangera, la diplomatura d'Empresarials i la diplomatura d'Infermeria; aquesta darrera titulació, i també la de Psicopedagogia, que properament es posarà en marxa, són les titulacions que s'impartiran en el futur proper. Cal tenir en compte que una de

les característiques de les titulacions de Menorca i d'Eivissa és el caràcter rotatiu. Però, si bé el nombre d'estudiants matriculats no és molt important des de la perspectiva quantitativa, és evident que la impartició d'aquestes titulacions té un component social, professional i acadèmic important.

En el context de l'anàlisi del nombre d'estudiants universitaris a la comunitat autònoma de les Illes Balears, l'evolució del nombre d'estudiants en diverses situacions presenta unes característiques prou interessants. En primer lloc, disminueix el nombre d'estudiants matriculats a la UIB entre l'any 1999 i l'any 2003, encara que d'una forma poc important quantitativament. En segon lloc, hi ha un nombre important d'estudiants que demanen traslladar l'expedient a altres universitats; aquest nombre d'estudiants es manté constant, malgrat que s'observa un lleuger increment. Amb tot i això, menys de la meitat sol·liciten el trasllat d'expedient, malgrat que l'estudi que volen cursar s'imparteixi a la UIB. En tercer lloc, les diplomatures presenten una demanda d'estudiants superior a les llicenciatures; fins i tot, augmenta el nombre d'estudiants matriculats a les diplomatures i disminueix progressivament el nombre d'estudiants matriculats a les llicenciatures. En

QUADRE III-46. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ESTUDIANTS EN DIVERSES SITUACIONS (1999-2003)

Curs	COU i batxillerat 2n	Matriculats selectivitat	Aprovats selectivitat	Trasllat d'expedient	Matriculats a la UIB Llicenciat	Matriculats a la UIB Diplomat	Total Matriculats UIB
1998-99	5.968	3.968	3.206	692	1.344	1.607	2.951
1999-00	5.602	3.706	3.011	792	1.262	1.369	2.631
2000-01		3.702	3.009	791	1.196	1.595	2.791
2001-02		3.501	2.913	718	1.084	1.670	2.754
2002-03		3.512	2.865	729	1.053	1.671	2.724

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-47. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES DE NOU INGRÉS SEGONS EL TIPUS D'ESTUDI (2000-2003)

	Curs 1999-2000	Curs 2000-2001	Curs 2001-2002	Curs 2002-2003
Diplomatures	1.369	1.595	1.670	1.671
Llicenciatures	1.262	1.196	1.084	1.053
Total	2.631	2.791	2.754	2.724

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura.

quart lloc, cal assenyalar les diferències entre el nombre de matriculats al batxillerat, el nombre de matriculats a la selectivitat i el nombre de matriculats a la UIB. Cal tenir en compte, a més, que els qui demanen trasllat d'expedient no sempre estan matriculats al primer curs de les diverses carreres. (Vegeu el quadre III-46.)

Amb relació al nombre d'estudiants matriculats, cal remarcar, a més d'una certa estabilització del nombre d'estudiants matriculats, l'increment del nombre de matriculats a les diplomatures, i la disminució a les llicenciatures. En qualsevol cas és evident que, per a un mercat de treball com el de les Illes, l'opció de les diploma-

tures és, d'entrada, més adequada i més adient per als ciutadans de la comunitat autònoma de les Illes Balears. (Vegeu el quadre III-47.)

Si bé el nombre d'estudiants matriculats a la UIB no és molt important des de la perspectiva quantitativa, una dada que també cal analitzar és, sense cap dubte, el nombre de titulats que produeix anualment la UIB. Així, s'ha d'assenyalar una certa disminució del nombre de titulats entre els anys 1999 i el 2002, que afecta, fonamentalment, les diplomatures i les llicenciatures de segon cicle. En qualsevol cas, cal tenir en compte que el nombre de titulats és inferior al miler. L'anàlisi d'aquesta dada

QUADRE III-48. NOMBRE TOTAL DE TITULATS, PER CURSOS ACADÈMICS (2000-2002)

	Curs 1999-2000	Curs 2000-2001	Curs 2001-2002
Diplomats	917	976	868
Llicenciats	647	661	672
Llicenciats 2n cicle	116	91	96
Total	1.680	1.728	1.636

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-49. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE TERCER CICLE (1999-2003)

	Curs 1998-1999	Curs 1999-2000	Curs 2000-2001	Curs 2001-2002	Curs 2002-2003
Alumnes	374	399	333		421

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura.

en el futur serà important, ja que es constata, de moment, una disminució dels que entren a la UIB i dels que en surten, i hi ha un nombre important d'alumnes que deixa els estudis o que necessita més anys dels que es preveuen oficialment per obtenir el títol corresponent. Tanmateix és un indicador que caldrà seguir analitzant. (Vegeu el quadre III-48.)

Una altra dada interessant és l'evolució i la realitat del nombre d'alumnes matriculats al tercer cicle o doctorat de la UIB. En aquest sentit, tot i les oscil·lacions importants, creix el nombre d'estudiants matriculats al tercer cicle. El nombre de matriculats resulta baix, si es té en compte que el nombre de programes que s'ofereixen és de més d'una quinzena i que el nombre de crèdits de doctorat que es proposen és de 1.200. Tanmateix és evident que, tant en l'àmbit estatal com en l'àmbit de les

Illes Balears, el doctorat, d'acord amb les orientacions de la convergència universitària europea, necessita una reforma profunda. (Vegeu el quadre III-49.)

Si el nombre de persones matriculades als cursos de doctorat de la UIB presenta unes característiques específiques, d'acord amb el que s'ha comentat abans, és evident que el nombre d'estudiants que fa la tesi doctoral, a pesar d'haver crescut entre l'any 1998 i l'any 2002, significa un poc més del 10% de les persones matriculades als cursos de doctorat. És evident, doncs, que el nombre de persones que no realitza la tesi doctoral és prou elevat, i això necessita una reflexió profunda. Així mateix, seria interessant analitzar el rol acadèmic i professional de les persones que fan la tesi doctoral, tenint en compte que la tesi doctoral, de fet, només té valor dins la universitat. (Vegeu el quadre III-50.)

QUADRE III-50. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE DOCTORAT (1999-2002)

	Curs 1998-99	Curs 1999-00	Curs 2000-01	Curs 2001-02
Alumnes	30	39	49	49

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-51. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES MATRICULATS A LA UNED (1998-2003)

	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01	2001-02	2002-03
Alumnes	2.814	2.941	3.211	3.507	4.083	4.620

Font: Elaboració pròpia a partir de les estadístiques de la UNED.

En el context de l'anàlisi de tot el sistema universitari de les Illes Balears, el nombre d'estudiants matriculats al centre associat de la UNED a les Illes Balears evoluciona de manera creixent. Tot i que aquestes dades presenten el nombre de matriculats a tots els cursos de la UNED —ensenyament reglat, cursos de formació, majors de 25 anys, doctorat, etc.— és evident que l'increment és constant. I aquest augment també es dona en els estudis reglats. Així, i segons les dades de la UNED,²⁸ la majoria d'estudiants que hi estan matriculats són dels estudis de Dret, de Psicologia, d'Administració i Direcció d'Empreses (LADE), de Geografia i Història, de Ciències Polítiques, d'Informàtica de Sistemes, i d'Educació Social. És evident, doncs, que la UNED augmenta l'alumnat de manera progressiva i incorpora, de forma general, les titulacions que implanta la UIB, amb la qual cosa es produeix una duplicació d'ofertes, que convindrà analitzar amb profunditat. D'altra banda, i

d'acord amb les dades de la matrícula d'alumnat de les Balears a la UOC²⁹ de primer, de segon i de tercer cicle, el nombre total d'estudiants va ser de 719, de primer i de segon cicle, i la resta, de tercer cicle o doctorat. Es tracta d'unes dades importants de les quals s'haurà de fer el seguiment. (Vegeu el quadre III-51.)

Pel que fa al professorat de la UIB, podem assenyalar, d'una part, que creix el nombre de professors a temps complet —que inclou el professorat permanent i, segons la dedicació, el professorat a temps parcial— al llarg de tots aquests cursos. A més, aquest increment es produeix en uns moments en què disminueix el nombre d'estudiants i augmenten les titulacions que ofereix la UIB. Així mateix, durant aquest mateix període, disminueix la ràtio d'alumnes/personal docent i investigador (PDI), que arriba a 16,63 alumnes per professor; es tracta d'una dada important des de la perspectiva qualitativa. (Vegeu el quadre III-52.)

28. UNED (2003): *Memòria UNED 2002*. Palma.

29. UOC (2003): Dades sobre la matrícula 2002. Documentació interna.

QUADRE III-52. PROFESSORAT DE LA UIB (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Professorat equivalent a temps complet	611	640	665	682	693	700
Ràtio alumnes/PDI	21,95	20,41	19,82	18,95	17,12	16,63

Font: Indicadors institucionals de la UIB, pressupost 2003.

QUADRE III-53. PROFESSORAT DE LA UIB (1999-2003)

	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Professorat numerari	368	385	405	439
Professorat interí	59	72	72	74
Professorat contractat	359	430	392	377
Total de professors	786	887	869	890

Font: Estadística universitària 2003, Conselleria d'Educació i Cultura.

Ha augmentat el nombre total de professors de la UIB, i també el professorat numerari i funcionari. El nombre d'interins s'ha estancat i ha hagut una certa disminució, amb oscil·lacions, del nombre de professors contractats. En qualsevol cas, la dada més significativa és, sense cap dubte, l'increment significatiu del nombre de professors funcionaris, ja que l'augment és de gairebé el 20%. Aquest creixement s'ha produït a causa de dos factors: d'una banda, s'han implantat noves titulacions universitàries i, de l'altra, ha millorat qualitativament la plantilla. (Vegeu el quadre III-53.)

Atès que una de les característiques funcionals de la universitat és la investigació i la recerca, d'acord amb aquestes dades i amb l'anàlisi que es va fer en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de*

les Illes Balears 2001, la Universitat de les Illes Balears és una institució en què la funció investigadora és prou important, i és una universitat ben consolidada des de la perspectiva de la recerca. Aprovar i posar en funcionament el Pla balear de recerca i desenvolupament ha de significar, no només per a la UIB sinó també per a la societat balear, un salt qualitatiu en el procés de tenir una universitat investigadora i una societat que aposta per la innovació, pel coneixement i per la recerca. L'augment dels recursos econòmics obtinguts en projectes de recerca, tant de caràcter nacional com europeu, és un indicador que la direcció és bona i que cal treballar amb més intensitat. L'avaluació de l'impacte que pot tenir el Pla balear de R+D en la recerca de la comunitat autònoma és un tema molt interessant amb vista als estudis propers. (Vegeu el quadre III-54.)

**QUADRE III-54. RECURSOS ECONÒMICS OBTINGUTS PER
A PROJECTES DE RECERCA (1998-2002)**

	1998	1999	2000	2001	2002
Nacionals	867.260	700.179	1.885.375	1.934.436	1.997.956
Europeus	1.144.327	269.253	191.723	448.871	1.195.595
Total	2.011.587	969.432	2.077.098	2.383.307	3.193.551

Unitats: euros

Font: UIB 2002, estadística i indicadors.

Com a resultat de l'anàlisi de les dades pressupostàries que hem dut a terme, cal destacar les idees següents. En primer lloc, creix de manera progressiva el pressupost de la UIB des del 1998, d'una manera important i significativa. En segon lloc, la transferència nominativa del Govern de les Illes Balears per estudiants ens situa en unes quantitats homologables en l'àmbit estatal, i és

espectacular l'augment que hi ha hagut en els darrers cursos que, si bé es pot relacionar amb la disminució del nombre d'estudiants, també s'ha de posar en relació amb l'increment de la transferència del Govern a la UIB; una transferència que també ha estat important en termes d'inversions educatives en infraestructures docents i de recerca. (Vegeu el quadre III-55.)

QUADRE III-55. DADES PRESSUPOSTÀRIES UIB (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Pressupost total (milions de PTA)	7.505	8.721	9.336	10.649	10.958	11.043
Evolució del pressupost (1998: base 100)	100,00%	116,20%	124,39%	141,89%	146,0%	147,14%
Transferència nominativa per estudiant (PTA)	269.122	323.429	351.045	394.844	494.056	547.625

Font: Indicadors institucionals de la UIB, pressupost 2003.

4

HABITATGE

RESUM

És remarcable l'estructura del parc d'habitatges a Espanya segons l'ús en el darrer període intercensal, amb un creixement relatiu dels habitatges principals, la qual cosa contrasta fortament amb el fet que en els darrers cinquanta anys ha disminuït la presència d'aquest tipus d'habitatges i s'han incrementat els habitatges secundaris i els desocupats. D'altra banda, els preus continuen la trajectòria alcista amb un creixement mitjà proper al 17% i aquest increment es produeix de manera pràcticament generalitzada a totes les comunitats autònomes. El problema de l'accés a l'habitatge és especialment greu en el cas de les Balears.

Les actuacions corresponents al Programa 2002 del Pla de l'habitatge 2002-2005 es compleixen segons el previst. A més a més, aquest pla es va completar amb un acord que s'adreça a obtenir una col·laboració i una coordinació majors entre l'Estat i les comunitats autònomes en matèria urbanística i residencial.

A les Balears la demanda d'habitatges s'ha mantingut activa en conjunt, encara que s'ha desaccelerat, i en alguns segments s'ha reduït intensament. Els preus han continuat creixent a un ritme fort, tant en l'habitatge nou com en l'usat. Encara que alguns dels factors que expliquen el model descrit han seguit, el darrer any els motors que realment han sustentat l'activitat de la demanda i que han perllongat el cicle alcista han estat tres: continua el procés de reducció dels tipus d'interès, es considera l'habitatge com a actiu refugi, i també influeixen les expectatives que els preus pujaran en el futur i que l'inversor o el consumidor ha associat a restriccions en l'oferta que deriven de l'ordenació territorial i urbanística futura.

4.1

PANORAMA GENERAL: L'HABITATGE A ESPANYA³⁰

Segons l'avanç dels resultats del cens del 2001, l'activitat intensa de la construcció durant el darrer decenni no només ha provocat un augment del nombre total d'habitatges a Espanya, sinó que també han crescut un 21,6% els habitatges que corresponen a llars que els utilitzen com a residència habitual o habitatge principal, i actualment se situa l'estoc d'habitatges principals en 14.270.656, és a dir, un 68,5% del total del parc. Un 16% es destina a habitatge secundari o segona residència; un 13,9% està desocupat o buit, i un 1,6% es dedica a altres tipus d'habitatges. El parc d'habitatges secundaris és de 3.323.127 unitats, i de gairebé tres milions d'habitatges buits (2.894.154). Aquesta xifra, que duplica el nombre d'habitatges en lloguer, suposa un increment de gairebé 420 mil cases buides respecte de l'any 1991.

30. En aquest apartat es recullen els aspectes sobre l'habitatge que destaca la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002*, aprovada en la sessió ordinària del Ple del CES del Regne d'Espanya, que va tenir lloc el 28 de maig de 2003 (p. 543-574).

Per comunitats autònomes, destaquen significativament per sobre de la mitjana nacional la proporció major d'habitatges principals i l'escassa proporció d'habitatges secundaris al País Basc, a Ceuta i a Melilla; i el cas contrari, a la Comunitat Valenciana, a La Rioja, a Castella-la Manxa i a Castella i Lleó. Respecte dels habitatges buits, són significativament més nombrosos a les Illes Balears, a la Comunitat Valenciana, a

Extremadura i a Galícia, i són menys que la mitjana a Madrid i al País Basc. (Vegeu el quadre III-56.)

El creixement major dels habitatges principals pot estar motivat pel fet que creixen les noves llars que es varen crear entre 1991 i 2001 (21,6%), per causa que es va multiplicar per cinc la població estrangera i es va impulsar la demanda d'habitatge, cosa que va ser provocada per una con-

**QUADRE III-56. DISTRIBUCIÓ DELS HABITATGES SEGONS L'ÚS,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2001)**

Comunitats autònomes	Total d'habitatges	Habitatges segons l'ús			
		Habitatges principals	Habitatges secundaris	Habitatges buits	Altres tipus d'habitatges
Total nacional	20.823.369	68,5	16,0	13,9	1,6
Andalusia	3.482.229	69,8	14,0	14,5	1,8
Aragó	650.011	68,5	17,7	12,5	1,3
Astúries	518.735	75,5	10,2	12,9	1,4
Illes Balears	495.079	62,3	19,1	16,1	2,5
IllesCanàries	827.787	67,5	13,5	14,2	4,9
Cantàbria	281.792	65,2	17,9	12,2	4,7
Castella i Lleó	1.469.463	60,8	23,8	14,0	1,4
Castella-la Manxa	975.911	62,9	22,8	13,3	1,0
Catalunya	3.289.076	70,9	15,4	12,6	1,1
País Valencià	2.525.659	59,4	22,1	16,5	2,1
Extremadura	586.689	62,7	18,2	17,7	1,3
Galícia	1.297.708	69,7	12,7	16,5	1,0
Madrid	2.497.300	75,5	11,6	11,7	1,1
Múrcia	571.604	66,4	17,2	14,8	1,5
Navarra	257.565	73,6	11,6	13,0	1,8
País Basc	886.733	84,0	5,4	9,7	0,9
La Rioja	165.659	61,5	22,3	15,2	1,0
Ceuta i Melilla	44.369	85,5	1,8	12,3	0,4

Font: Avanç de resultats dels cens de població i habitatges de 2001 (població que resideix a habitatges familiars; característiques generals per comunitats autònomes i províncies).

junció de factors que van des de l'efecte demogràfic del baby boom fins al cicle de prosperitat econòmica, el creixement de l'ocupació o la millora de les condicions de finançament.

Com ja hem dit, encara que l'estructura del parc d'habitatges segons l'ús no ha variat molt en el darrer període intercen-sal, sí que ho ha fet si es té en compte una sèrie temporal més àmplia. La presència d'habitatges principals ha disminuït de manera notable, en passar de representar el 94,6% del parc, l'any 1950, al 68,5%, l'any 2001, per raó de l'increment del pes en el parc residencial dels habitatges desocupats (13 punts per-centuals) i dels habitatges secundaris (11 punts percentuals).

Les comunitats autònomes amb un per-centatge major d'habitatges unipersonals són les Balears (24,9%) i Castella i Lleó (23,4%); i les que menys en tenen, Múrcia (16,6%) i Andalusia (18,8%). La modalitat més estesa és la llar formada per dues persones, seguida de les llars de quatre integrants i de les de tres.

Respecte de l'antiguitat del parc, el 39,4% de les famílies va començar a viure a l'habitatge actual durant la darrera dècada, un 36,6% ho varen fer entre el 1971 i el 1990, i el 23,9% restant ho varen fer abans. Madrid, les Balears i Ceuta i Melilla són les comunitats autònomes en les quals hi ha més llars que resideixen en habitatges de construcció recent, mentre que Galícia i Extremadura són les que tenen un nombre major de població que resideix al seu habitatge des de fa més de seixanta anys.

Des del començament del darrer cicle d'expansió immobiliària, l'any 1998, el creixement acumulat del preu mitjà de l'habitatge en propietat a Espanya ha estat del 70%. A les Illes Balears i al País Basc les taxes de creixement d'aquests preus en aquest període superen significativament la mitjana nacional, mentre que són més baixes a Galícia, a Extremadura, a Castella-la Manxa i a Castella i Lleó. Aquestes diferències territorials signifiquen que, per exemple, el preu del metre quadrat d'un habitatge a la Comunitat de Madrid és 3,5 vegades superior al d'Extremadura. (Vegeu el quadre III-57.)

Una de les conseqüències d'aquestes revaloritzacions patrimonials és l'anomenat efecte riquesa, que es tradueix en un incentiu del consum. Però actualment aquest efecte riquesa es torna negatiu, ja que l'encariment dels preus contraresta la baixada dels tipus, de manera que augmenta l'esforç financer. Segons el Banc Central Europeu (BCE), aquesta situació podria fer baixar el consum, amenaçar la posició financera dels propietaris i repercutir en l'activitat econòmica. Aquest endeutament de les llars no està exempt de riscos de liquiditat i de morositat en cas que es retallin els ingressos ordinaris de les famílies —per causa d'una recessió econòmica o d'una evolució negativa de l'ocupació—, que pugin els tipus d'interès o simplement que persisteixi l'elevat endeutament juntament amb una caiguda dels preus de l'habitatge.

El 2002, el preu per metre quadrat més elevat dels habitatges correspon a Madrid, i Extremadura és la comunitat

QUADRE III-57. EVOLUCIÓ DEL PREU PER METRE QUADRAT DE L'HABITATGE (1998-2002)

Comunitats autònomes	1998	1999	2000	2001	2002	Var. interanual 02/01
Andalusia	541,8	588,2	663,2	770,8	915,0	18,7
Aragó	583,5	657,6	769,6	878,3	1.013,6	15,4
Astúries	656,8	721,9	795,8	877,4	985,9	12,4
Illes Balears	741,1	934,6	1.152,8	1.358,5	1.526,0	12,3
Illes Canàries	715,1	824,6	962,8	1.093,0	1.218,0	11,4
Cantàbria	709,6	770,0	876,0	1.013,6	1.183,2	16,7
Castella i Lleó	677,9	729,2	819,1	906,0	1.012,6	11,8
Castella-la Manxa	455,1	478,6	519,9	576,6	681,0	18,1
Catalunya	881,3	1.012,2	1.170,9	1.353,6	1.554,0	14,8
País Valencià	525,6	582,9	659,4	748,2	877,3	17,2
Extremadura	404,8	427,2	458,3	505,1	557,3	10,3
Galícia	595,5	613,7	661,4	717,9	800,1	11,4
Madrid	448,8	480,0	537,9	626,7	747,4	19,3
Múrcia	1.092,3	1.175,3	1.346,3	1.604,8	1.973,8	23,0
Navarra	756,6	831,7	969,5	1.135,1	1.290,2	13,7
País Basc	1.002,2	1.170,1	1.416,6	1.650,6	1.900,4	15,1
La Rioja	597,3	674,5	790,8	926,3	1.061,4	14,6
Àrees geogràfiques						
Madrid	1.256,7	1.353,9	1.557,9	1.854,7	2.269,1	22,3
Madrid i àrea d'influència	1.105,7	1.190,5	1.364,9	1.628,3	2.001,6	22,9
Barcelona	1.202,1	1.401,7	1.634,1	1.918,0	2.208,3	15,1
Barcelona i àrea d'influència	1.019,6	1.180,3	1.376,4	1.604,8	1.838,9	14,6
Municipis de 100 a 500 mil hab.	777,9	875,2	1.010,3	1.162,8	1.337,0	15,0
Municipis de menys de 100 mil hab.	572,7	627,1	709,9	807,0	935,1	15,9
Municipis de 999.999 a 500.000 hab.						
València	636,2	698,6	779,3	874,2	1.030,0	17,8
Sevilla	684,3	743,9	843,4	1.028,4	1.258,6	22,4
Saragossa	695,7	795,9	949,2	1.101,5	1.280,8	16,3
Màlaga	597,5	671,6	792,3	964,9	1.187,0	23,0
Mitjana nacional	713,0	787,6	901,3	1.040,0	1.213,1	16,7

Font: Ministeri de Foment, *Boletín estadístico*.

que en presenta el preu més baix. Les comunitats autònomes amb uns preus significativament per sobre del preu mitjà nacional són les Illes Balears, Catalunya, la Comunitat de Madrid i el País Basc. A la resta de regions els preus són més baixos, i fins i tot a algunes, com Extremadura i Castella-la Manxa, són un 46% i 56% inferiors al preu mitjà nacional. Cal destacar l'increment important dels preus de l'habitatge de manera pràcticament generalitzada a totes les comunitats autònomes durant aquest any, i de manera més pronunciada, amb unes taxes de creixement significativament per sobre de la mitjana nacional (16,7%), a Andalusia, a Múrcia i a Madrid, i per sota, a les Canàries, a Extremadura i a Galícia.

L'anàlisi dels preus segons la mida dels municipis mostra que Madrid torna a tenir els preus més elevats (2.269 euros/m²) perquè els augments que han tingut lloc durant el darrer any han estat molt més elevats a Madrid (22,3%) que a Barcelona (15%), amb un preu mitjà de 2.208 euros/m². Si es considera tot el cicle alcista dels preus (1998-2002), els increments han estat molt similars a Madrid i a Barcelona i a les àrees d'influència respectives. L'efecte d'arrosseigament de les capitals sobre les seves àrees d'influència no només situa aquestes àrees en uns nivells de preus cada vegada més propers, sinó que, a més a més, l'increment d'aquests preus és similar. Durant el darrer any, els creixements han estat del 22,3% i del 22,9% a Madrid i a l'àrea d'influència, i del 15,1% i del 14,6% a Barcelona i a la seva àrea.

D'altra banda, a partir de la comparació dels preus que corresponen a les ciutats de més de mig milió d'habitants amb la mitjana nacional, destaca el fet que Sevilla i Saragossa es troben per sobre d'aquesta mitjana. A més, el darrer any, el comportament dels preus de l'habitatge a les quatre ciutats de més de 500.000 habitants ha estat molt diferent: a les ciutats andaluses s'han registrat creixements d'aproximadament el 23%, mentre que a València i a Saragossa han estat del 18% i del 16%, respectivament. Entre la resta de municipis d'Espanya, els nivells més alts dels preus, per sobre de la mitjana nacional, es registren en aquells municipis amb una població entre els 100.000 i els 500.000 habitants, que tenen uns preus mitjans per metre quadrat de 1.337 euros.

En els darrers cinc anys, els habitatges s'han revalorat un 70% en el conjunt nacional, mentre que els salaris només han augmentat un 9,2%. Aquests anys de creixement intens dels preus de l'habitatge s'ha ampliat la bretxa existent entre la majoria de comunitats autònomes; així, mentre que el 1998 el preu més alt de l'habitatge (Madrid) multiplicava per 2,5 el preu més baix (Extremadura), l'any 2002 el preu d'una casa a Madrid és 3,5 vegades superior que a Extremadura. Tampoc l'evolució salarial en aquests anys no ha estat homogènia en l'espai, tot i que les diferències interterritorials en termes de salari són menors que en termes de preus. Aquesta situació ha fet que es produeixi una polarització major de les comunitats autònomes pel que fa a la capacitat de compra. (Vegeu el quadre III-58.)

QUADRE III-58. PREUS DE L'HABITATGE I SALARIS MITJANS* (2002)

Comunitats autònomes	Preu per metre quadrat d'habitatge	Cost salarial total treballador/mes
Andalusia	75,4	91,5
Aragó	83,6	98,5
Astúries	81,3	97,7
Illes Balears	125,8	83,8
Illes Canàries	100,4	91,3
Cantàbria	97,5	92,9
Castella i Lleó	83,5	92,9
Castella-la Manxa	56,1	84,1
Catalunya	128,1	106,7
País Valencià	72,3	88,6
Extremadura	45,9	81,2
Galícia	66,0	87,1
Múrcia	61,6	80,5
Madrid	162,7	119,5
Navarra	106,4	110,2
País Basc	156,7	116,5
La Rioja	87,5	91,0

* mitjana nacional = 100

Font: Ministeri de Foment. *Boletín estadístico*; INE. *Índice de Costes Laborales*.

El preu més elevat, que correspon a la Comunitat de Madrid, es va situar aquest any 63 punts per sobre de la mitjana espanyola, i el més baix, que es va donar a Extremadura, 54 punts per sota. En canvi, el salari més alt, també a Madrid, es va situar 20 punts per sobre de la mitjana, i els més baixos, corresponents a Múrcia i a Extremadura, aproximadament 18 punts per sota.

Les comunitats autònomes que presenten uns nivells salarials majors (Madrid, Catalunya, Navarra i el País Basc) semblen

reflectir alhora uns preus majors dels habitatges, llevat de les comunitats insulars —i sobretot les Balears—, en les quals en els darrers anys, a causa de la incidència de la demanda de segones residències, els preus residencials elevats contrasten amb un nivell salarial per sota de la mitjana nacional. De fet, les Balears són la comunitat autònoma que presenta la pitjor relació entre el nivell salarial i els preus de l'habitatge.

Igualment, el diferencial que hi ha entre la capacitat de compra i els preus del mercat

L'any 2002 presenta diferències territorials. Les diferències majors entre el preu de l'habitatge de tipus mitjà adquirible per una família i el que costa un habitatge de tipus mitjà en el mercat es troben al País Basc, a les Balears, a Catalunya i a Madrid.

4.1.1. LES POLÍTIQUES DE SUPORT A L'HABITATGE

Les actuacions corresponents al Programa 2002 del Pla de l'habitatge en vigor actualment es varen acomplir íntegrament, llevat del cofinançament dels habitatges de protecció oficial de promoció pública per al lloguer.

Respecte del total d'objectius que està previst finançar, incloent-hi les actuacions sobre el sòl, en l'àmbit del Pla estatal de l'habitatge 2002-2005, tan sols el 4,8% correspon a actuacions protegides de lloguer, en les modalitats d'«habitatges protegits de nova construcció per al lloguer» i de «cofinançament d'habitatges de protecció oficial de promoció pública per al lloguer», i per al Programa 2002, respecte dels objectius prevists en ambdues modalitats, el grau d'execució va arribar al 156,7%. Aquesta darrera dada ha estat possible en aplicació dels recursos assignats al Pla inicialment no territorialitzats.

Amb relació als problemes del sòl i de l'habitatge, en el si de la Conferència

Sectorial del Sòl que va tenir lloc el dia 23 de gener de 2003, es va obtenir un acord³¹ —que el Govern va qualificat de «mínims»— que s'adreça a establir quotes majors de col·laboració i d'actuació entre l'Estat i les comunitats autònomes en matèria urbanística i residencial.

En aquest acord es desenvolupen una sèrie de previsions relatives a la legislació bàsica estatal sobre el sòl, a la normativa estatal de l'habitatge, al sòl patrimonial de les administracions públiques, a l'agilització dels processos de transformació del sòl, i a altres iniciatives.

4.1.2. L'HABITATGE EN ARRENDAMENT

El mercat espanyol de l'arrendament es redueix cada vegada més, malgrat els efectes negatius que un mercat estret de lloguer té sobre el de l'habitatge. Segons el cens del 2001, hi ha 1.615.911 habitatges en règim d'arrendament, és a dir, un 11,5% del parc d'habitatges, la qual cosa suposa una disminució de 3,5 punts percentuals respecte de 1991, és a dir, 141.558 habitatges menys.

Les comunitats autònomes que presenten un parc d'habitatges en lloguer per sobre de la mitjana nacional són Catalunya, Ceuta i Melilla, les Balears i les Canàries. (Vegeu el quadre III-59.)

Respecte del preu de l'habitatge en arrendament a Espanya, entre 1997 i 2001³² ha

31. No totes les comunitats autònomes varen aprovar aquest pacte, ja que hi votaren en contra el País Basc, Andalusia, Extremadura, les Illes Balears, Astúries, Aragó i Castella-la Manxa

32. Banc Central Europeu (2003): *Structural Factors in the UE Housing Markets*.

QUADRE III-59. HABITATGES PRINCIPALS SEGONS EL RÈGIM DE TINENÇA, PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2001)*

Comunitats autònomes	Total	Propietat	Lloguer	Una altra forma
Total nacional	14.270.656	82,0	11,5	6,5
Andalusia	2.431.805	82,5	9,3	8,2
Aragó	445.255	84,5	10,2	5,3
Astúries	391.645	81,1	12,6	6,3
Illes Balears	308.625	74,0	20,2	5,8
Illes Canàries	558.362	69,5	17,0	13,5
Cantàbria	183.699	84,7	8,4	6,9
Castella i Lleó	892.912	84,8	8,8	6,4
Castella-la Manxa	613.566	86,3	7,0	6,8
Catalunya	2.332.751	78,9	16,7	4,4
País Valencià	1.499.711	86,4	8,4	5,2
Extremadura	368.072	81,8	8,8	9,4
Galícia	904.086	77,4	10,6	12,0
Madrid	1.885.817	81,9	13,8	4,4
Múrcia	379.778	84,8	9,4	5,9
Navarra	189.632	87,4	7,9	4,7
País Basc	745.144	89,0	7,3	3,8
La Rioja	101.877	86,3	8,5	5,2
Ceuta i Melilla	37.919	61,7	24,2	14,0

* Nombre i percentatge de cada règim sobre el total

Font: Ministeri de Foment, *Boletín estadístico*.

tingut un creixement major que l'índex de preus de consum (IPC) i, a més a més, és dels més alts de la Unió Europea.

Aquesta situació no ha estat sempre així: el 1950 el pes de l'habitatge en arrendament superava el de l'habitatge en propietat. Des de llavors el lloguer ha anat perdent importància com a règim de

tenença, cosa que és conseqüència d'una regulació normativa dels arrendaments urbans que congelava els lloguers. La liberalització posterior va crear un mercat dual de lloguer, que tampoc no va incentivar el desenvolupament d'una oferta àmplia i estructurada. Finalment, la darre-ra reforma, del 1994,³³ encara que va

33. Llei 29/1994, de 24 de novembre d'arrendaments urbans.

establir les condicions per a un desenvolupament més equilibrat d'aquest mercat, ha coincidit en el temps amb una sèrie de factors —com la generosa desgravació fiscal per la compra dels habitatges, el desenvolupament favorable del finançament hipotecari, la carestia dels lloguers en la major part dels mercats, l'oferta escassa o les taxes d'augment del preu elevades³⁴— que han afavorit la tendència de l'habitatge en propietat.

Quant a l'oferta, el parc d'arrendament privat és insuficient; a més, és un mercat molt atomitzat, format per petits inversors per als quals l'arrendament s'ha convertit en una inversió de rendibilitat escassa i amb certs riscos que deriven dels llargs i costosos procediments d'impagament, per la qual cosa molts mantenen els seus immobles sense ocupar.

Altrament, l'oferta d'arrendament privat no cobreix de manera adequada les necessitats existents i constitueix un mercat estret amb un dèficit d'oferta i amb dificultats d'accés com a resultat dels alts preus vigents. No obstant això, l'expansió i la consolidació d'aquesta oferta comportaria beneficis importants: afavoriria la mobilitat laboral, fet que redundaria en benefici de l'ocupació; ampliaria les opcions de consum d'habitatges per a les famílies, i permetria, almenys temporalment, que accedís a l'habitatge un segment de la població que d'una altra manera no en podria gaudir. A l'últim, generaria noves alternatives d'inversió per als agents econòmics.

4.2

L'EVOLUCIÓ DE L'HABITATGE A LES ILLES BALEARS

En els darrers anys de la dècada dels noranta, la demanda d'habitatge a les Balears evolucionà amb gran dinamisme a causa que confluïren un conjunt de factors que actuaren simultàniament i configuraren un escenari singularment expansiu en el qual —a més de factors relacionats amb l'encariment del cost del sòl i amb les expectatives dels agents econòmics i dels consumidors sobre la creixent escassetat futura— destacaren el fort creixement de l'economia de les Balears, el creixement elevat de la població —a causa sobretot de la immigració procedent d'altres comunitats i també de l'estranger—, l'entrada propera en el nou marc de l'euro, la inversió estrangera adreçada a adquirir habitatges destinats al turisme residencial, la reducció ràpida dels tipus d'interès hipotecari, i l'augment de l'atractiu dels immobles com a bé d'inversió refugi pel que fa a altres actius alternatius, en un escenari de tipus d'interès baixos i d'expectatives de continuïtat de les fortes pujades de preus i de lloguers.

L'any 2002, els tipus d'interès hipotecari, que s'havien mantingut estabilitzats l'any 2001, es reduïren un punt percentual i se situaren en el 4,79%, expressat com a valor mitjà anual corresponent al conjunt de les entitats financeres. En el darrer quadrimestre, el descens s'accentuà i el

34. IPC de l'habitatge en arrendament.

QUADRE III-60. TIPUS D'INTERÈS DEL MERCAT HIPOTECARI (2000-2002)

	2000	2001	2002	4/7/02	4/8/02	4/9/02	4/10/02	4/11/02	4/12/02
Bancs	5,708	5,597	4,687	4,916	4,883	4,698	4,542	4,408	4,253
Caixes d'estalvi	5,822	5,926	4,896	5,100	5,103	4,925	4,815	4,609	4,490
Conjunt d'entitats	5,764	5,760	4,795	5,009	4,999	4,818	4,690	4,517	4,380

Font: Banco de España, Butlletí estadístic.

desembre havia arribat al 4,38%. Aquest descens continuat dels tipus d'interès ha augmentat la renda disponible i la capacitat de pagament i, per tant, la demanda solvent de les famílies. El nivell d'endeutament ha seguit creixent de la mà del preu dels habitatges, però el descens dels tipus i l'allargament dels terminis d'amortització dels préstecs n'ha esmorteït la càrrega financera i, en suma, ha alimentat l'impuls de la demanda. (Vegeu el quadre III-60.)

La fragilitat dels mercats financers, l'augment de la incertesa per factors geopolítics i la remuneració escassa dels actius de risc reduït pròpia del nou escenari de tipus d'interès baixos realçaren el paper de l'habitatge com a actiu refugi.

D'altra banda, s'accentuà la forta caiguda de la demanda de la inversió estrangera de tipus residencial, que ja s'havia manifestat l'any anterior. El descens fou particularment intens en la demanda de compradors alemanys. El segment de béns de la gamma més alta es desplomà.

La demanda per part de residents de primeres residències de preu inferior als 180.000 euros s'ha mantingut activa. En canvi, la demanda de les de preu superior ha seguit disminuint, en particular, de les de preu més elevat.

Els preus mitjans de l'habitatge es mantingueren per sota de la mitjana estatal fins al 1997. A partir de llavors s'inicià una escalada alcista que va fer que les Balears se situassin en el grup capdavanter de les comunitats autònomes amb els preus de l'habitatge més elevats i amb un ritme d'augment major. L'any 2002, segons les dades del Ministeri de Foment, els preus mitjans arribaren als 1.525,95 euros per metre quadrat, un 25% més elevats que la mitjana espanyola, que se situà en 1.220,93 euros. A les Balears els preus creixeren un 12,2%, i es desacceleraren gradualment respecte dels creixements intensos del 2001 (18%) i, sobretot, del 2000 (23,3%). Els preus mitjans espanyols, contràriament, continuaren accelerant-se, i registraren una pujada del 16,7% l'any 2002 (els dos anys anteriors havien crescut un 15,4% i un 14,4%). (Vegeu el quadre III-61.)

En el darrer any, a les Balears el preu mitjà de l'habitatge usat ha crescut un 15%, i se situa en 1.309,3 euros per metre quadrat. L'any anterior havia augmentat un 24,7%. El 2002 la mitjana espanyola ha crescut un 18%, per la qual cosa se situa en 1.139,6 euros per metre quadrat.

Els preus màxims dels habitatges protegits de nova construcció corresponents al 2002

QUADRE III-61. PREU MITJÀ PER METRE QUADRAT D'HABITATGE (1997-2002)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	% var. 02/01
Illes Balears	640,92	741,08	934,63	1.152,57	1.359,96	1.525,95	12,21
Espanya	684,81	716,63	792,31	906,96	1.046,47	1.220,93	16,67

Unitat: euros

Font: Ministeri de Foment.

augmentaren un 36,8%, i passaren de 943,78 a 1.291,28 euros per metre quadrat útil. La mitjana ponderada espanyola pel que fa al darrer any fou de 987,85 euros, amb un increment del 11,9%.

L'accessibilitat a l'habitatge, mesurada en termes de salari brut, ha empitjorat en el darrer any a causa que els preus dels habitatges han continuat pujant més ràpidament que els salaris. El 1999 l'esforç d'accés (percentatge dels ingressos bruts que implica pagar les quotes mensuals d'un préstec del 80% de l'habitatge al tipus d'interès de mercat en un termini de 15 anys) era del 41% a les Balears, i del 32,7% a Espanya. El 2002 aquest índex havia crescut a Espanya fins al 46,2%. La relació entre el preu i el salari necessari per adquirir un habitatge de 90 metres quadrats arribà a les Balears a 9,3 cops, la qual cosa converteix les Illes en una de las comunitats que requereixen un esforç de compra major.

L'augment del corrent immigratori de renda baixa i per motius laborals, a més de l'escassetat de l'oferta d'habitatges en règim de lloguer i d'habitatges socials en propietat, així com l'empitjorament de l'accessibilitat a l'habitatge lliure, han provocat un creixement ràpid dels preus dels lloguers i l'entrada d'habitatges de baix

nivell de qualitat en el mercat de lloguers. Tot això genera greus problemes d'habitatge per a aquests col·lectius i apareixen el relloguer i situacions de precarietat. Segons dades referides al 2002 per al conjunt estatal, el lloguer mitjà d'un habitatge usat equival al 55,7% del salari net mitjà, i arriba fins a un 79,5% si l'habitatge és de nova construcció.

RESUM

La premsa escrita manté un total de 12 diaris regionals, a més dels diaris d'àmbit estatal. *Última Hora* es el més llegit, amb una mitjana de 51.663 lectors. D'altra banda, hi ha una notable presència de revistes i de publicacions no diàries. La presència de la premsa escrita a les Balears és més gran que a la resta de les comunitats autònomes espanyoles. La televisió és el mitjà de comunicació que els habitants de les Balears empraren més l'any 2001, entorn de 204 minuts diaris cada un (quasi 3 hores i mitja diàries). El total de l'espai autonòmic el 2001 el formen 6 canals autonòmics, amb una audiència de 145.000 usuaris. El nombre d'emissores locals i comarcals és de 15. Pel que fa a la ràdio, hi ha 29 emissores i és el tercer mitjà de comunicació més emprat.

Cal destacar que es varen estrenar 33 pel·lícules doblades al català, amb 102.000 espectadors. Amb relació a la música popular, es pot apreciar que les iniciatives públiques que, en altres moments, des de l'Ajuntament de Palma l'impulsaren s'han esvaït; d'altra banda, tampoc no es canalitza el potencial de consum per a aquestes activitats musicals que representa la gran quantitat de turisme jove que ens visita. En el camp de la literatura, cal destacar la diferència de la producció en català i en castellà; és clar que el suport institucional i l'existència d'un públic de lectors en català reduït però fidel asseguren que es produeixi una quantitat notable d'obres, si més no amb tirades curtes. En el teatre, hi ha espais per als muntatges grans, tant a Palma com a la part forana i a Menorca; a més a més, els teatres petits fan una tasca força important.

Quant a les ciències i a la filosofia, cal diferenciar les actuacions en els camps de la investigació i de la formació, de la divulgació i del debat públic. A la UIB es realitza el gruix de la investigació, però també tasques de difusió importants, congressos, conferències, trobades, universitat d'estiu, etc. La formació es fa als centres d'ensenyament i a la UIB. També fan una valuosa tasca de divulgació i de debat del pensament científic i filosòfic entitats privades com el Centre d'Estudis Teològics de Mallorca (CETEM), l'Institut Superior de Ciències Religioses (ISUCIR), els centres culturals de La Caixa i Sa Nostra, els clubs Diario de Mallorca i Última Hora, l'Ateneu de Maó, etc.

5.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat actualitzam algunes dades relatives a l'anàlisi que es fa en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001* (p. 660-670) pel que fa als apartats relatius als mitjans de comunicació, al cinema, a la música popular i a l'alta cultura.

5.2.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

A la societat balear, amb una economia de serveis tan desenvolupada, la societat de la comunicació penetra en tot tipus d'activitat pública i privada.

La premsa escrita manté un total de 12 diaris regionals —5 a Mallorca, 4 a Menorca i 3 a Eivissa—, a més dels diaris d'àmbit estatal que cada dia arriben amb l'avió. *Última Hora* és el més llegit, amb una mitjana de 51.663 lectors; *Diario de Mallorca*, amb 34.0341, n'és el segon, i *El Mundo-El Día de Baleares*, el tercer, amb 25.000. *Menorca-Diario Insular*, *Última Hora-Menorca*, *Diario de Ibiza* i *Última Hora-Ibiza* són el més llegits a les illes menors. En conjunt, els anys 2000-2001 aquests diaris han

incrementat les vendes en 7 punts. D'altra banda, hi ha una notable presència de revistes i de publicacions no diàries. La presència de la premsa escrita a les Balears és més gran que a la resta de les comunitats autònomes espanyoles, la qual cosa crida l'atenció si es té en compte que el nivell d'estudis mitjà dels illencs és més baix. Atribuïm la major difusió de la premsa a les Illes al caràcter de societat de serveis, a la presència de gran nombre de turistes i a la flexibilitat del seu teixit social i econòmic.

La televisió és el mitjà de comunicació que els habitants de les Balears més han emprat el 2001, al voltant dels 204 minuts diaris cada un, és a dir, gairebé 3 hores i mitja (SOFRES). Els índexs d'audiència diària per al 2001 són els següents: TVE, 292.000; T5, 230.000; A3, 220.000; TV2, 77.000; Canal 9, 66.000; TV3, 54.000; Canal +, 49.000; Canal 33, 26.000 (EGM). El total de l'espai autonòmic el 2001 el formen 6 canals autonòmics, amb una audiència de 145.000 usuaris. El nombre d'emissores locals i comarcals és 15. Els índexs d'audiència de la televisió i l'àmplia oferta de canals no ens donen el panorama televisiu complet de les Balears. L'àmplia difusió de les connexions per cable i per satèl·lit fa difícil arrodonar el panorama. No obstant això, l'amplitud de l'oferta televisiva insereix les Balears en l'espai global de la informació i del consum de la indústria de les imatges. Pel que fa a la ràdio, hi ha 29 emissores, i és el tercer mitjà de comunicació més emprat. Els illencs escolten la ràdio una mitjana de 81 minuts diaris, de manera que les Balears ocupen la quinzena posició entre les comunitats autònomes.

5.3

EL CINEMA

El cas del cinema és emblemàtic de la cultura de masses, la qual cosa no significa que s'han d'identificar els productes de la indústria del cinema amb la baixa qualitat. Hi ha cinema de gran qualitat, i va ser l'art per excel·lència del segle passat. No obstant això, el gruix dels productes estàndards de la indústria és del tipus que no deixa empremta. En aquest sentit cal diferenciar el cinema de més qualitat del més estàndard, que no sempre és el més comercial. A les Balears, en les sales no comercials i en algunes de comercials, el cinema més escollit l'any 1999 va superar els 35.000 espectadors. El cinema comercial va superar el 2.810.000 espectadors, xifra que significa un augment del 0,32%, de manera que s'estabilitza, després de gairebé una dècada d'augment, a partir dels 1.874.000 espectadors del 1992. Cal destacar que es varen estrenar 33 pel·lícules doblades al català, amb 102.000 espectadors. Les produccions estrangeres representaren un total de 2.538.998 espectadors i les espanyoles, 271.198. D'altra banda, és important el gran nombre d'iniciatives entorn del cinema, com ara el Festival de Cinema de les Illes Balears; les inauguracions els darrers anys de multicinesmes a Manacor, a Marratxí i a Palma; les «Nits a la fresca» de l'Ajuntament de Palma; els cicles de Sa Nostra i de La Caixa; la publicació de la revista *Temps Moderns*; el festival de curtmetratges «La boca del lobo», i altres.

5.4

LA MÚSICA POPULAR

L'activitat interpretativa en l'àmbit de la música moderna és poc brillant quant a la qualitat i al nombre d'espectacles i de concerts. La combinació del públic i del privat no produeix uns resultats comparables amb la música clàssica, la pintura o el cinema. El públic jove que omple les discoteques no trasllada el seu potencial vers la participació en els espectacles i en els concerts, tant de masses com de grups en locals més petits. La massa crítica necessària per tal de mantenir un alt nivell no es constitueix de manera estable. Les iniciatives públiques que l'impulsaven, en altres moments, des de l'Ajuntament de Palma s'han esvaït. D'altra banda, tampoc no es canalitza el potencial de consum per a aquestes activitats musicals que representa la gran quantitat de turisme jove que ens visita. Els professionals illencs compten amb un petit nombre de locals, que difícilment poden donar estabilitat i projecció als seus treballs. El més destacat són les actuacions entorn de les festes de Sant Sebastià, les Cançons de la Mediterrània, l'Art Jove al Parc de la Mar, la Mostra de Rock de Manacor, el Festival de Felanitx i el Festival de Jazz de sa Pobla.

5.5

L'ALTA CULTURA

Per alta cultura entenem les elaboracions i les manifestacions que corresponen a treballs simbòlics produïts o representats per

personal qualificat en institucions especialitzades que, en condicions adients, poden tenir un abast de masses, però que requereixen una dedicació especial i un públic qualificat, a més de comptar amb una quantitat crítica d'especialistes que faci possible una comunitat de comunicació de l'especialitat adient. En l'alta cultura cal diferenciar entre activitats artístiques, filosòfiques i científiques.

En el cas de l'art amb aura la quantitat d'activitats públiques i privades que es duen a terme en alguns àmbits és notable amb relació a la població de les Illes, però és inferior a la d'altres. És notable la força de les arts plàstiques, tant a Palma com a la part forana o a Menorca i a Eivissa i Formentera, especialment pel que fa a la pintura contemporània i, més concretament, a l'obra que es fa a les Illes, la qual cosa denota l'existència d'una forta tradició pictòrica, un mercat ferm, encara que amb fluctuacions importants, i amb unes institucions públiques sensibilitzades, si bé sovint amb una falta de criteris clars. L'any 2000 en els 4 grans espais públics de Palma s'organitzaren 50 exposicions. D'altra banda, les galeries d'art privades de Mallorca organitzaren l'any 2000 154 exposicions.

L'activitat relacionada amb la música clàssica és notable per la quantitat de concerts i d'audicions que es fan a Palma, a la part forana, a Menorca i a Eivissa i Formentera. La combinació de la iniciativa privada i de la pública ofereix una notable programació i un suport (encara que insuficient) als creadors de les Illes. Destaquen per l'activitat que duen a terme l'Orquestra Simfònica; el Conservatori de Música;

l'Auditori d'Alcúdia; l'Encontre Internacional de Compositors; el Festival de Bellver; l'Auditori de Palma; les programacions musicals de Sa Nostra i de La Caixa; els festivals de Pollença, del Pla, de Deià i del Castell de Bellver; el Teatre Principal de Maó, i el Festival de Música Formentera i Eivissa Clàssiques, etc. No obstant l'activitat i la qualitat de bona part dels actes, els espais oberts als músics illencs són minsos, tant és així que, comparats amb la resta de comunitats autònomes, ocupam l'onzena posició, cosa que posa de relleu la distància entre la quantitat de públic de música clàssica a les Balears i la capacitat de mantenir entitats musicals autòctones —a diferència del que passa en la pintura.

En el camp de la literatura, cal destacar la diferència de la producció en català i en castellà. És clar que el suport institucional i l'existència d'un públic de lectors en català reduït però fidel asseguren que es produeixi una quantitat notable d'obres, si més no amb tirades curtes, de 500 a 1.500 unitats. Les publicacions per gèneres es distribueixen un 43% per a la poesia, un 33% per a la narrativa, un 11% per al teatre i un 13% per a l'assaig.

En el teatre hi ha espais per als muntatges grans, tant a Palma com a la part forana, i a Menorca; a més a més, els teatres petits fan una tasca força important. El teatre sembla sotmès a la dificultat de consolidar una massa crítica de públic que en garanteixi la solidesa, a pesar de l'existència d'un nombre notable de companyies, de teatres i d'iniciatives. Els canvis d'orientació i la manca de criteris clars en el suport públic al teatre afecten la capacitat de desenvolupar muntatges

importants i repercuteixen negativament sobre la consolidació del públic potencial i de l'activitat teatral.

Quant a les ciències i a la filosofia, cal diferenciar les actuacions en el camp de la investigació i la formació, de la divulgació i del debat públic. A la UIB es realitza el gruix de la investigació, però també tasques importants de difusió, congressos, conferències, trobades, universitat d'estiu, etc. La formació es fa als centres d'ensenyament i a la UIB. També fan una valuosa tasca de divulgació i de debat del pensament científic i filosòfic entitats privades com el Centre d'Estudis Teològics de Mallorca (CETEM), l'Institut Superior de Ciències Religioses (ISUCIR), els centres culturals de La Caixa i de Sa Nostra, els clubs de Diario de Mallorca i d'Última Hora, l'Ateneu de Maó, etc.

Cal esmentar que prop del 40% del total dels llibres publicats són llibres d'investigació, de divulgació o de pensament, cosa que indica la importància del suport públic per a les publicacions.

6

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

L'any 2001 la despesa total en activitats d'R+D (recerca i desenvolupament) va ser de 38.404 milers d'euros, la qual cosa significa un creixement acumulat anual d'un 10,18% respecte de l'any 2000, que situa les Balears com la novena comunitat autònoma que més ha incrementat la despesa en R+D. No obstant això, aquest augment no ha estat suficient, ja que les Balears continuen presentant un dels valors més baixos de totes les comunitats. D'altra banda, l'estructura d'aquesta despesa o distribució de l'esforç en R+D entre els diferents entorns ha continuat essent desequilibrada, atès que l'esforç empresarial ha estat reduït a causa de l'escàs pes del sector industrial a les Illes Balears.

Pel que fa a la innovació, les úniques dades de què es disposa tan sols constitueixen una aproximació a l'estat de la innovació a les empreses de les Illes Balears. S'observen inversions molt puntuals de les empreses i la innovació tecnològica és la més freqüent, sobretot en les tecnologies de la informació i en les tecnologies mediambientals. Quant a la societat de la informació, tant el nombre de llars amb accés a Internet com les empreses connectades a Internet presenten valors alts, alineats amb la mitjana espanyola i fins i tot per sobre; mentre que tan sols un 76,9% dels organismes públics són accessibles per Internet.

Finalment, de les actuacions de les administracions públiques en aquest àmbit cal destacar l'elevada participació de les Illes Balears en el V Programa marc comunitari d'RDT (recerca i desenvolupament tecnològic), la qual cosa contrasta amb els resultats del nombre de projectes i dels grups seleccionats. Així mateix, la planificació de la societat del coneixement i de la informació de les Illes Balears es regeix pel I Pla d'investigació i desenvolupament tecnològic, i pel I Pla d'innovació i pel Llibre verd de la societat de la informació.

6.1

INTRODUCCIÓ

Europa es troba en procés de creació de l'espai europeu d'investigació (EEI), que s'impulsa atès el retràs evident en matèria d'investigació i de desenvolupament que presenta respecte dels competidors principals. La investigació científica, el desenvolupament tecnològic i la innovació són les activitats motores del desenvolupament dels països i, per tant, han de convertir-se en una prioritat fonamental d'actuació per part de tots els governs dels diferents estats i regions europeus. Per tot això les Illes Balears han apostat per la investigació científica, pel desenvolupament i per la innovació, de manera que desenvolupen una actuació unitària i coherent sobre els elements que constitueixen el seu sistema d'innovació i entren en una societat en què la capacitat per generar, per difondre i per aplicar el coneixement és la clau per al progrés econòmic, social i cultural: la societat del coneixement.

L'objectiu d'aquest apartat és conèixer la situació relativa a les Balears en el camp de la societat del coneixement, així com analitzar les línies d'actuació principals que ha desenvolupat el Govern de les Illes Balears.

6.2

ANÀLISI DEL SISTEMA
D'INNOVACIÓ DE LES
ILLES BALEARS

En aquest apartat s'analitzen la recerca i el desenvolupament tecnològic a les Illes Balears, així com l'estat de la innovació a les empreses i en la societat de la informació.

6.2.1. LA RECERCA I
EL DESENVOLUPAMENT TECNOLÒGIC

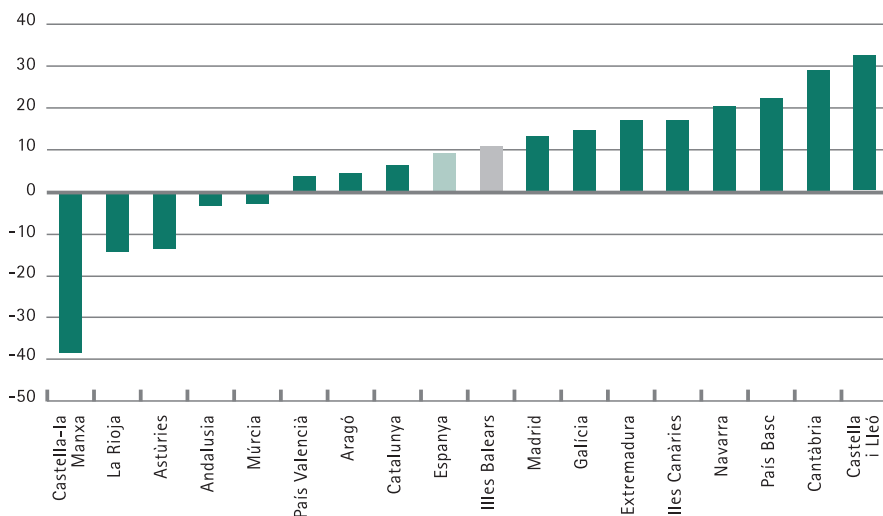
La despesa total en activitats d'R+D l'any 2001 va ser de 38.404 milers d'euros, dels

quals les empreses executaren 4.058 milers d'euros (10,6%); l'ensenyament superior, 26.462 milers d'euros (68,9%); el sector públic 7.775, milers d'euros (20,2%), i les institucions privades sense finalitat de lucre (IPSEFL, d'ara endavant), 109 milers d'euros (0,3%).

L'estructura, la distribució de l'esforç en R+D entre els diferents entorns, continua essent desequilibrada; la despesa empresarial a les Illes Balears és només del 10,6%, molt lluny encara de l'Estat espanyol (52,37%) i d'Europa (60%).

Aquest reduït esforç del sector empresarial es deu en gran mesura al pes escàs del sector industrial i a un pes elevat del sector serveis.

Gràfic III-18
Taxa acumulativa de creixement d'R+D,
per comunitats autònomes (2000-2001)

Unitats: %

Font: INE i elaboració pròpia.

La taxa acumulativa de creixement anual en R+D, respecte de l'any 2000, ha estat del 10,18%, que és un 1,3% superior a l'increment de despesa del conjunt de l'Estat espanyol (8,9%).

A més, si comparam aquest increment amb la resta de les comunitats autònomes, les Illes Balears figuren com la novena comunitat que més ha incrementat la despesa en R+D, per davant de les comunitats autònomes de Catalunya, Aragó, el País Valencià, Múrcia, Andalusia, Astúries, La Rioja i Castella-la Manxa. (Vegeu el gràfic III-18.)

Els recursos destinats a activitats d'R+D representen l'any 2001 un 0,25% del PIB (producte interior brut), una centèsima més que l'any 2000 (0,24%). Aquesta dada és encara molt lluny de la mitjana

espanyola (0,96%) i de l'europea. (Vegeu el quadre III-62.)

En comparar la despesa d'R+D/PIB amb altres comunitats autònomes, observam que, a pesar que hi ha un increment en la despesa d'R+D durant el període 2000-2001, aquest increment no ha estat suficient, ja que tenim el valor més baix de totes les comunitats. (Vegeu el quadre III-63.)

Tant el nombre de personal d'R+D com el nombre d'investigadors ha sofert durant l'any 2001 un increment espectacular. Aquest increment de personal és degut principalment a l'augment en l'ocupació del sector de les empreses, que ha passat de 16,4 l'any 2000 a 91,8 l'any 2001; el sector de l'ensenyament superior també ha pujat, de 373 a 491 en el període 2000-2001.

QUADRE III-62. PRINCIPALS INDICADORS DE R+D ILLES BALEARS I ESPANYA (1999-2001)

	ILLES BALEARS			ESPANYA		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Despesa total d'R+D	32.981	34.853	38.404	4.995.354	5.718.988	6.227.157
% sobre el total estatal	0,66	0,61	0,60	100	100	100
Despesa total d'R+D/PIB (%)	0,25	0,24	0,25	0,88	0,94	0,96
Personal d'R+D (EDP)	550	571	759,5	102.238	120.618	125.750
% sobre el total estatal	0,54	0,47	0,60	100	100	100
Personal d'r R+D (1.000 ocupats)	1,56	1,53	1,96	5,91	6,76	7,06
Investigadors (EDP)	394	439	565,8	61.568	76.670	80.081
% sobre el total estatal	0,64	0,57	0,71	100	100	100
Investigadors d' R+D (1.000 ocupats)	1,12	1,17	1,47	3,56	4,29	4,49
Despesa d'R+D /investigador	83,48	79,392	67,852	81,137	74,592	77,76

Unitat: milers d'euros

Fonts: INE, IBAE i elaboració pròpia.

**QUADRE III-63. PRINCIPALS INDICADORS D'R+D PER
COMUNITATS AUTÒNOMES (ANY 2001)**

Comunitats autònomes	Despeses internes totals (milers d'euros)		Personal en equivalència a dedicació plena (EDP)		Despeses R+D/PIBpm
	Total	%	Total	Investigadors	Total
TOTAL	6.227.157	100,0	125.750	80.081	0,96
Andalusia	538.331	8,6	14.785,30	10.816,60	0,61
Aragó	139.582	2,2	3.466,40	2.096,40	0,69
Astúries	99.022	1,6	2.560,60	2.037,00	0,67
Illes Balears	38.404	0,6	759,50	565,8	0,25
Illes Canàries	136.692	2,2	3.336,60	2.765,50	0,53
Cantàbria	46.314	0,7	991,40	714,5	0,55
Castella i Lleó	295.943	4,8	6.534,70	4.988,00	0,80
Castella-la Manxa	72.211	1,2	1.534,40	953,2	0,32
Catalunya	1.333.896	21,4	26.037,00	14.653,50	1,10
País Valencià	446.565	7,2	9.961,70	6.263,50	0,70
Extremadura	66.295	1,1	1.400,00	1.136,70	0,59
Galícia	240.265	3,9	5.937,10	4.253,80	0,70
Madrid	1.974.212	31,7	33.368,50	19.774,60	1,75
Múrcia	100.989	1,6	2.351,60	1.442,50	0,65
Navarra	114.065	1,8	2.556,70	1.656,40	1,03
País Basc	561.104	9,0	9.560,30	5.563,30	1,38
La Rioja	23.268	0,4	608,10	399,3	0,49

Unitat: milers d'euros i EDP

Font: INE.

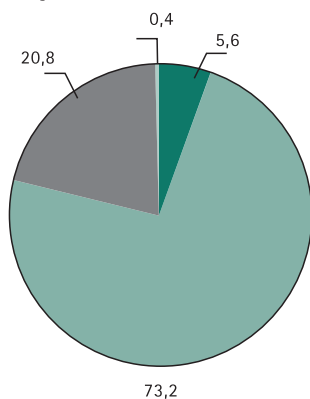
Si comparam la distribució del personal per sectors que hi ha a les Illes Balears i al conjunt de l'Estat espanyol, observem que el personal ocupat en R+D en els sectors de l'ensenyament superior (64,4%) i de l'Administració pública (22,7%) a les Illes Balears és major que el corresponent a Espanya (43,44% i 18,66%, respectivament). En el cas de les empreses i de les IPSFL succeeix el

contrari, el percentatge corresponent a Espanya (39,95% i 18,66%) és superior al de les Illes Balears.

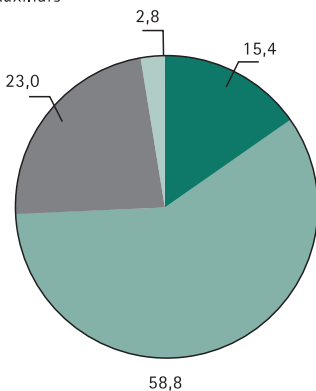
A més dels investigadors també es consideren personal d'R+D els tècnics i els auxiliars que es dediquen a aquesta activitat preferentment en el camp de l'ensenyament superior. (Vegeu el gràfic III-19.)

Gràfic III-19
Distribució del personal d'R+D per sectors i per categories (2001)

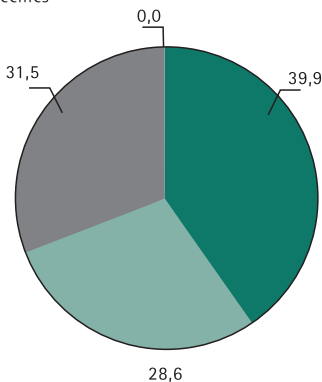
Investigadors

Auxiliars

Tècnics

Unitats: %

Font: INE i elaboració pròpia.

El personal ocupat en R+D representa el 1,96 per mil de la població activa, mentre que els investigadors en signifiquen el 1,47 per mil. Aquest dos indicadors, que són els emprats per l'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic) per a la comparació internacional, han mantingut una tendència a l'alça al llarg dels darrers tres anys. Concretament els increments interanuals 2000-2001 varen ser 28% i 25,6%, respectivament.

6.2.2. LA INNOVACIÓ

Actualment no hi ha dades estadístiques que permetin fer un diagnòstic fiable de la situació i l'evolució de la innovació a les empreses de les Illes Balears, encara que les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) corresponents als exercicis 1996, 1998 i 2000 (que són les úniques de què es disposa) constitueixen una aproximació a l'estat de la innovació a les empreses de les Illes Balears. L'enquesta sobre la innovació tecnològica a les empreses, presenta les despeses en matèria d'innovació tecnològica a les empreses de les Illes Balears durant els darrers anys, i es comparen amb la resta de l'Estat. (Vegeu el quadre III-64.)

Es dedueix que el sector industrial de les Illes Balears és poc innovador, però si s'aprofundeix més i s'observa la contribució dels diferents sectors al resultat total, es veu que, d'un exercici a un altre, hi ha variacions entre els percentatges que corresponen als diferents sectors industrials, la qual cosa s'interpreta com a inversions molt puntuals de les empreses. El pes dels diferents sectors industrials en la despesa en innovació durant el 2000 es presenta en el gràfic III-20.

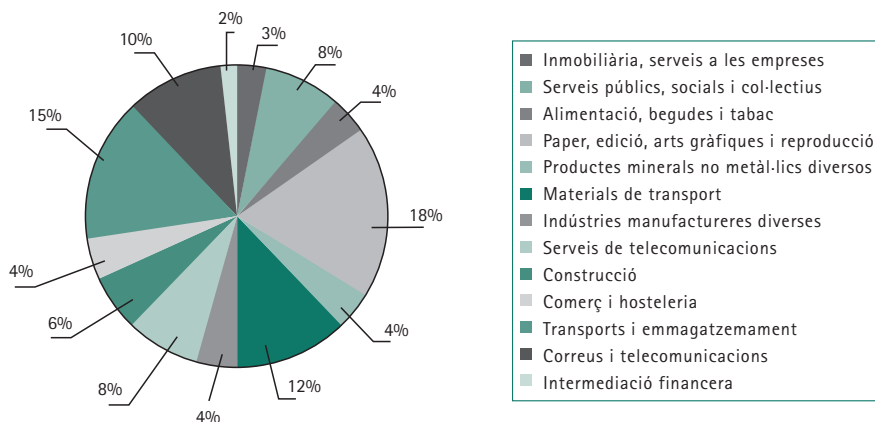
**QUADRE III-64. DESPESES EN MATÈRIA D'INNOVACIÓ TECNOLÒGICA
A LES EMPRESSES DE LES ILLES BALEARS I A LA RESTA DE L'ESTAT (1996-2000)**

	1996		1998		2000	
	Despeses	% total de l'Estat	Despeses	% total de l'Estat	Despeses	% total de l'Estat
Illes Balears	17.136.652,12	0,36	51.165.614,90	0,84	44.286.000,00	0,44
Resta de l'Estat	4.773.216.800,00	100	6.074.256.211,46	100	10.174.258.000,00	100

Unitat: euros

Font: Enquesta sobre innovació tecnològica en les empreses dels anys 1996, 1998 i 2000 (INE).

Gràfic III-20
Pes dels sectors industrials més importants en la despesa en innovació durant l'any 2000

Font: INE.

La importància de la innovació en el sector serveis, el qual representa el 81,80% del PIB l'any 2002, i més concretament en el sector turístic, ha estat en general poc estudiada. Per aquest motiu, i conscients d'aquesta mancança, actualment es desenvolupen una sèrie d'estudis per tal d'avaluar què entén el sector turístic per innovar, en

què consisteixen les innovacions, la intensitat innovadora, etc.

Els resultats provisionals de què es disposen es basen en la realització de 300 enquestes personals a directius i a responsables d'empreses dels diferents subsectors turístics de les Illes Balears per tal de conèixer-ne quina és l'activitat innovadora

que han desenvolupat en els darrers 3 anys i poder definir possibles indicadors d'innovació en turisme. Les conclusions principals de les enquestes esmentades han estat les següents:

- La innovació té una presència important en totes les branques de l'activitat turística a les Illes Balears, i a cadascuna de les Illes.
- Hi ha una freqüència menor de la innovació en productes en relació amb la innovació en processos.
- La innovació tecnològica és més freqüent (78,21%) que la no tecnològica en tots els subsectors turístics.
- En la innovació tecnològica predomina la base en tecnologies de la informació i de les comunicacions, així com en tecnologies mediambientals.
- La introducció de les innovacions generalment té un impacte positiu sobre la xifra de facturació i de qualificació dels empleats.

En qualsevol cas, si es vol tenir una imatge de la realitat econòmica de les Illes Balears, i en general de les economies basades en el turisme, és necessari que en el futur l'INE faci enquestes entre les empreses del sector turístic per tal d'esbrinar les inversions en matèria d'innovació en el sector.

6.2.3. LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ

Els indicadors d'aquest document són un subgrup dels indicadors proposats

pel pla d'acció «eEurope 2005». L'objectiu d'aquest pla d'acció és fomentar la societat de la informació en tots els països de la Unió Europea i els indicadors que s'han establert són adoptats majoritàriament, cosa que en el futur ha d'afavorir comparar resultats de manera fàcil.

El nombre de llars amb accés a Internet a les Balears és força elevat si es compara amb la resta de comunitats autònomes, i sols es veu superada per les comunitats de Madrid, Catalunya i el País Basc. Quant a les connexions amb banda ampla a les llars, les Illes Balears ens situem en segon lloc, amb el 5,7%, just després de Madrid, amb el 6,8%. Altres comunitats importants queden bastant més enrere, com ara Catalunya, amb el 3,9%, i el País Basc, amb el 2,8%. Pel que fa al percentatge d'usuaris que varen accedir a Internet el mes de desembre de 2002, veim que la nostra comunitat segueix en els llocs capdavanters, tot i que les distàncies entre les comunitats autònomes no són molt grans. Aquestes dades mostren clarament com diverses comunitats autònomes utilitzen diferents llocs d'accés a Internet: les llars, les empreses o els telecentres (Vegeu el quadre III-65.)

Quant al percentatge de població amb accés a Internet, estam alineats amb la mitjana nacional i superam comunitats que l'any 2000 teníem per sobre (La Rioja o la Comunitat Valenciana). El percentatge assolit el 2002 ha doblat pràcticament el que teníem el 2000, com ha passat també a moltes altres comunitats autònomes. Particularment interessant és el cas de la Comunitat de Madrid, que

QUADRE III-65. PERCENTATGE D'ACCÉS A INTERNET (ANY 2002)

Comunitats autònomes	% llars amb accés a Internet	% llars amb banda ampla	% usuaris d'Internet	% de població amb accés a Internet
Madrid	25,9	6,8	27,0	29,1
Catalunya	23,7	3,9	27,1	23,2
País Basc	21,9	2,8	27,1	22,7
Illes Balears	20,9	5,7	24,7	18,9
Aragó	19,4	3,4	20,6	20,5
Illes Canàries	19,0	5,0	24,6	18,2
Navarra	18,2	2,0	20,9	19,7
País Valencià	15,2	5,0	20,8	15,9
La Rioja	14,1	2,8	23,3	16,3
Astúries	13,3	5,2	20,5	16,6
Andalusia	12,9	3,9	20,3	14,7
Castella i Lleó	12,4	3,4	20,0	15,4
Cantàbria	12,4	2,9	23,0	12,1
Galícia	12,3	2,3	18,9	15,4
Múrcia	11,5	2,4	18,9	14,1
Extremadura	8,0	1,8	15,6	10,8
Castella-la Manxa	7,6	1,3	14,6	10,8
MITJANA	17,4	3,9	22,0	18,7

Font: INE.

quasi ha triplicat la població amb accés a Internet que tenia el 2000.

Les Illes Balears se situen per sobre de la mitjana en el percentatge d'empreses connectades a Internet. En aquest apartat, el nombre de comunitats autònomes que superen la mitjana és inferior al de les que n'estan per sota. A més, hi ha una gran variabilitat entre les diferents comunitats autònomes, en què destaquen el 84% de Múrcia enfront del 58% de Galícia. (Vegeu el quadre III-66.)

El percentatge d'empreses que utilitzen el comerç electrònic a les Illes Balears ens

situa just per sota de la mitjana nacional. Tanmateix, no hi ha diferències excessives entre una comunitat i una altra ja que, llevat d'Extremadura, Navarra i la Comunitat Valenciana, totes estan a una distància d'entre 3 i quatre punts de la mitjana.

Els indicadors pitjors quant a la societat de la informació es troben en observar què passa en les administracions públiques. En aquest cas, les Illes Balears se situen en la penúltima posició, ja que només el 76,9% dels organismes públics són accessibles per Internet, enfront del 100% de Cantàbria, Extremadura, La Rioja i Navarra.

QUADRE III-66. PERCENTATGE D'EMPRESES AMB CONNEXIÓ A INTERNET, AMB COMERÇ ELECTRÒNIC, I ORGANISMES PÚBLICS AMB PÀGINA WEB (ANY 2002)

Comunitats autònomes	% empreses amb accés a Internet	% empreses que entren el comerç electrònic	% organismes públics accessibles en línia
Andalusia	69,0	18,0	85,9
Aragó	63,0	19,0	85,7
Astúries	72,0	25,0	77,8
Illes Canàries	75,0	24,0	91,3
Cantàbria	71,0	23,0	100,0
Castella i Lleó	67,0	16,0	79,2
Castella-la Manxa	62,0	19,0	73,7
Catalunya	77,0	23,0	86,3
País Valencià	69,0	14,0	84,0
Extremadura	60,0	7,0	100,0
Galícia	58,0	16,0	91,3
Illes Balears	74,0	19,0	76,9
La Rioja	63,0	21,0	100,0
Madrid	73,0	23,0	96,1
Múrcia	84,0	23,0	92,3
Navarra	71,0	15,0	100,0
País Basc	74,0	23,0	95,0

Fonts: DMR-SEDISI, *Las tecnologías de la sociedad de la información en la empresa española* (edició d'abril de 2003), i *eEspanya 2002* (Retevisión).

6.3

LES ACTUACIONS DE LES ADMINISTRACIONS

L'any 2002 les administracions públiques han promogut estratègies i han executat programes que han permès als actors del sistema d'innovació gaudir d'un marc de participació adequat per al desenvolupament econòmic i cultural de les Illes Balears.

6.3.1. LA UNIÓ EUROPEA: PARTICIPACIÓ DE LES ILLES BALEARS EN EL V PROGRAMA MARC COMUNITARI D'RTD L'ANY 2001

La participació de les Illes Balears en les convocatòries comunitàries de l'any 2001 del V Programa marc d'RTD ha estat elevada.

Els investigadors balears han sol·licitat un total de 51 projectes. Una vegada més, el programa «Medi ambient i

desenvolupament sostenible», amb 24 projectes presentats, ha estat el que ha suscitat més interès entre els investigadors balears, en gran part a causa de la presència de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats. En els llocs segon i tercer, amb 13 i 11 projectes presentats, es troben respectivament els programes «Qualitat de vida i gestió de recursos vius» i «Societat de la informació». (Vegeu el quadre III-67.)

Aquesta participació elevada contrasta vivament amb els resultats del nombre de projectes i de grups seleccionats. L'any 2001 es varen aprovar 3 projectes, tots tres corresponents al programa «Qualitat de vida i gestió de recursos vius», amb un finançament comunitari de 382.466 €. Això suposa un 1,48% del finançament obtingut per l'Estat espanyol en aquest programa concret. (Vegeu el quadre III-68.)

Si es compara amb totes les convocatòries de l'any 2001, els tres projectes sumen un 0,36% del total del finançament obtingut per l'Estat espanyol durant aquest any. Es tracta de la xifra més baixa de retorn de les Illes Balears des del començament del V Programa marc (VPM).

Una vegada finalitzat el VPM es pot fer un breu seguiment de la participació balear amb les dades del Ministeri de Ciència i Tecnologia.

Pel que fa al finançament, en aquest període l'Estat espanyol ha aconseguit 570.908.969 €, dels quals corresponen a les Illes Balears corresponen 5.565.242 €, la qual cosa representa un 0,97% del total espanyol. (Vegeu el quadre III-69.)

El baix nivell de retorn dels dos darrers anys del VPM (2001 i 2002) ha fet que les Illes Balears minvin el percentatge de par-

QUADRE III-67. PARTICIPACIÓ DE LES ILLES BALEARS EN EL V PROGRAMA MARC 2001

Programes	Projectes 2001		Grups 2001		Finançament 2001	
	Aol·licitats	concedits	sol·licitats	concedits	sol·licitat	concedit
«Qualitat de vida i gestió de recursos vius»	13	3	13	3	2.227.229	382.466
«Creixement competitiu i sostenible»	2	0	2	0	548.590	0
«Energia no nuclear»	1	0	1	0	1.039.594	0
«Medi ambient i desenvolupament sostenible»	24	0	1	0	4.876.912	0
«Societat de la informació»	11	0	13	0	2.176.089	0
Total	51	3	30	3	10.868.415	382.466

Unitat: euros

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia.

ticipació respecte del conjunt de les comunitats autònomes espanyoles des del 1,22% —d'acord amb les xifres de setembre de 2002 que ha facilitat el Ministeri de Ciència i Tecnologia— fins a l'actual 0,97%. Això implica que les Illes han perdut una posició respecte de Cantàbria, que passa d'un 0,86% a un 1,00%. Així i tot, les Balears se situen per sobre de Castella-la Manxa (0,87%), d'Astúries (0,82%), de La Rioja (0,07%) i

d'Extremadura (0,04%). Les Illes Canàries també han perdut posicions, encara que es mantenen per damunt les Balears, amb un 1,38% de percentatge de participació.

Pel que fa als projectes, de les 212 propostes que s'han presentat en totes les convocatòries del VPM en què han participat les Illes, la comissió ha aprovat un total de 30 projectes, dels quals 11 corresponen al programa «Qualitat de

QUADRE III-68. FINANÇAMENT DEL V PROGRAMA MARC OBTINGUT PER LES ILLES BALEARS, L'ESTAT ESPANYOL I LA UE (2001)

Programes	Illes Balears	Espanya	Unió Europea
«Qualitat de vida i gestió de recursos vius»	382.466	25.828.835	508.114.840
«Creixement competitiu i sostenible»	0	25.450.089	552.362.575
«Energia no nuclear»	0	37.849.540	451.325.699
«Medi ambient i desenvolupament sostenible»	0	12.953.283	240.128.915
«Societat de la informació»	0	2.230.334	26.307.000
Total	382.466	104.312.081	1.778.239.029

Unitat: euros

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia.

QUADRE III-69. V PROGRAMA MARC D'RDT DE LA UNIÓN EUROPEA: PARTICIPACIÓ TOTAL DE LES ILLES BALEARS

Programes	Núm. de grups	Finançament
«Qualitat de vida i gestió de recursos vius»	12	859.393
«Creixement competitiu i sostenible»	3	429.251
Energia no nuclear»	3	183.679
«Medi ambient i Desenvolupament sostenible»	9	1.402.822
«Societat de la informació»	9	2.690.097
Total	36	5.565.242
% de participació respecte del total de l'Estat espanyol	0,97%	1,03%

Unitat: euros

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia.

QUADRE III-70. PARTICIPACIÓ DE LES ILLES BALEARS EN ELS PROJECTES APROVATS, PER TIPUS D'ENTITAT

Institucions	Nombre de projectes	%	Finançament aprovat	%
Administració	7	0,19	244.454,00	0,04
Empreses i centres tecnològics	7	0,19	1.617.700,00	0,29
Universitat	6	0,17	1.671.670,00	0,30
Centres de recerca (públics i privats)	16	0,44	2.031.418,00	0,37
Total	36	1,00	5.565.242,00	1,00

Unitat: euros

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia.

vida i gestió de recursos vius»; 8, al subprograma «Medi ambient i desenvolupament sostenible»; 7, al programa «Societat de la informació»; 3, al programa «Creixement competitiu i sostenible», i només 1 projecte, al subprograma «Energia no nuclear».

Quan es compara la participació dels diferents tipus d'entitats en totes les convocatòries del V Programa marc que s'han publicat fins l'any 2002 es pot observar un repartiment equilibrat de l'ajuda financera entre les empreses i els centres tecnològics, la Universitat i els centres de recerca, si bé aquesta darrera categoria duplica les altres pel que fa al nombre de grups finançats. Però és la UIB l'entitat amb un percentatge més alt de finançament per contracte firmat, ja que amb un 17% del total dels grups ha aconseguit el 30% de finançament. (Vegeu el quadre III-70.)

6.3.2. LES ILLES BALEARS

La planificació de la societat del coneixement i de la informació de les Illes

Balears es regeix pel I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic, i pel I Pla d'innovació i pel Llibre verd de la societat de la informació.

6.3.2.1. Les actuacions del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (2001-2004)

Durant l'any 2001 es va aprovar el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears per al període 2001-2004. Amb això va començar una nova etapa en la política científica i tecnològica de l'Administració autonòmica de les Illes Balears. Per primera vegada a les Illes s'aborden les necessitats del sistema d'innovació de les Balears des de la perspectiva d'un sistema integrat en el qual les activitats d'R+D juguen un paper fonamental. En la memòria del CES de l'any 2001 s'explica amb més extensió l'estructura i els continguts d'aquest pla. Igualment, el CES al llarg de l'any 2002 ha elaborat un informe sobre el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears que ha dirigit el professor Josep M. Bricall. Aquest informe ha motivat el Dictamen

QUADRE III-71. DESPESES DELS MECANISMES DE PARTICIPACIÓ (2001-2002)

	2001	2002
Promoció d'R+D	206.572,57	736.066,00
Increment de relació dels actors de l'entorn científic	19.508,10	33.285,00
Creació d'infraestructura científicotècnica	450.759,08	480.208,08
Potenciació de recursos humans	184.748,11	324.136,59
Difusió de la cultura científica	0	233.981,97
Total	861.587,86	1.807.677,64

Unitat: euros

Font: Elaboració pròpia.

núm. 2/2003, de 26 de febrer, del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, relatiu al Pla de recerca i desenvolupament tecnològic del Govern de les Illes Balears.

Per executar els diferents programes del Pla s'identifiquen els mecanismes operatius que tracten de promoure activitats i d'incidir en la millora de diferents aspectes dels sistema d'innovació. Les dades econòmiques d'aquestes actuacions es resumeixen en el quadre III-71.

Les activitats que s'han dut a terme en aquest marc durant l'exercici 2002 es resumeixen a continuació:

- a) S'ha promocióat l'R+D. Durant l'any 2002 s'ha donat suport a grups competitius i que han convocat accions especials.

Els ajuts als grups competitius tenen com a objectiu reconèixer l'esforç i l'activitat de grups que concorren habitualment a fonts de finançament estatal i internacional, i amb tota una sèrie de característi-

ques que s'estableixen en les bases reguladores corresponents.

Les accions especials són ajudes que han finançat: actuacions puntuals d'especial urgència i interès científicotècnic; actuacions per elaborar propostes de projectes a programes comunitaris; ajuts per organitzar congressos, seminaris i jornades, i accions que incrementen la interrelació entre els agents del sistema de ciència i de tecnologia.

- b) S'ha dinamitzat i s'ha incrementat la relació dels actors de l'entorn científic. Les activitats emmarcades en aquest apartat corresponen a ajudes per a diversos mecanismes de participació i d'organització de cursos i tallers.

Les ajudes per als mecanismes de participació prioritàriament financen agendes i xarxes. Distints grups de la Universitat de les Illes Balears, del Centre Oceanogràfic de les Balears (de l'Institut Espanyol d'Oceanografia), de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA), de la Fundació Universitat-Empresa de les Illes

Balears (FUEIB), etc., entre d'altres, han establert xarxes d'excel·lència i agendes amb grups d'investigació en l'àmbit internacional.

- c) S'han creat infraestructures científicotècniques. Algunes de les línies previstes com a prioritàries per a les Illes Balears són la creació d'infraestructures científicotècniques per al seu desenvolupament.

Per això la Conselleria d'Innovació i Energia, la Conselleria d'Educació i Cultura, i la Universitat de les Illes Balears (UIB) han finançat conjuntament la realització d'obres de construcció de l'edifici científicotècnic (cofinançat amb el fons del FEDER).

També mitjançant la col·laboració amb el Consell Superior d'Investigacions Científiques s'ha finançat una embarcació d'investigació oceanogràfica.

- d) S'han potenciat els recursos humans. Aquests recursos són el factor que limita la capacitat d'absorció i de producció de coneixements d'un sistema d'innovació, i aquest és un dels punts més dèbils de les Illes Balears. Per això es considera prioritarri fer un esforç en aquest sentit:

L'any 2000 es va iniciar, i s'ha mantingut durant els anys 2001 i 2002, un programa de formació per a personal investigador, que ofereix beques predoctorals. Com a resultat d'aquest programa actualment hi ha 40 becaris predoctorals.

Per ampliar la formació dels becaris predoctorals del programa de formació es considera d'interès que els becaris tinguin

la possibilitat de fer estades breus en centres d'investigació fora de les Illes Balears. Per això es varen oferir ajuts denominats bosses de viatge.

Amb la finalitat de propiciar la incorporació de doctors al sistema d'innovació s'estableix un protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears l'objectiu del qual és cofinançar el Programa Ramón y Cajal.

- e) S'ha difós la cultura científica. La societat té cada dia una necessitat major de comprendre la ciència i la nova tecnologia, així com les implicacions que tenen sobre la seva vida i sobre el futur. Per això s'han finançat actuacions d'apropament de la ciència a la societat de les Illes Balears.

Durant el mes de maig es va organitzar la 1a Fira de la Ciència de les Illes Balears, que va aconseguir motivar els estudiants vers la investigació i fer arribar als ciutadans els coneixements científics i la investigació actual. En aquesta primera edició varen participar 18 centres educatius, els centres d'investigació de les Illes Balears i els centres tecnològics (UIB, IMEDEA, Centre Oceanogràfic de Balears-IEO, l'Observatori Astronòmic de Mallorca-OAM, Centre Tecnològic de la Fusta-CETEBAL, Centre Meteorològic de Balears-INME, Fundació Banc de Sang i Teixits, Museu de Sóller, Unitat d'Investigació de Son Dureta, i Fundació IBIT), i les empreses tecnològiques (Telefónica, ONO, Sa Nostra i Thyssenkrupp Elevadores, SA). Quant a la participació de l'Administració pública, s'hi varen trobar estands de la Conselleria d'Innovació i Energia i de la Conselleria

d'Educació i Cultura, i de l'Ajuntament de Palma. Tant la participació com l'assistència varen superar totes les previsions (nombre de visitants: 12.000 persones).

Del 4 al 10 de novembre de 2002 es va dur a terme la 2a Setmana de la Ciència de les Illes Balears, emmarcada en la Setmana Europea de la Ciència i la Tecnologia, per contribuir a conscienciar la ciutadania pel que fa al camp de la ciència i la tecnologia. El organismes que hi varen participar són: UIB, IMEDEA, Museu de Sóller, Museu de Mallorca, Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera, Museu de Menorca, OAM, IEO, INME, Fundació Banc de Sang i Teixits de les Illes Balears, i Fundació Jardí Botànic de Sóller.

A més de coordinar i de col·laborar en totes les activitats que s'han fet a la nostra comunitat, la comunitat autònoma de les Illes Balears va organitzar una sèrie d'actuacions pròpies, entre les quals hi ha la presentació del projecte «Història de la Ciència» i de la col·lecció «La ciència a les Illes Balears».

Amb la col·lecció «La ciència a les Illes Balears», es pretén posar de relleu i a l'abast de tothom edicions facsímils d'obres representatives de la producció científica duta a terme a les Illes Balears al llarg de la història.

El projecte d'editar l'obra amb el títol *Història de la ciència i la tècnica a les Illes Balears* va començar el 2002, en col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears. Aquest projecte consisteix en un estudi històric dels esdeveniments científics i tècnics, així com de les personalitats

que han contribuït d'alguna manera a la història de les Illes Balears. Aquest projecte té una durada de quatre anys, es desenvolupa per un grup d'especialistes en cada matèria, i es materialitzarà en una obra en 4 volums.

Les conferències que s'han organitzat i que s'han fet, conjuntament amb *Diario de Mallorca*, per a la Direcció General d'I+D (innovació i desenvolupament) són: «Entre Utopia i Hades. Clonació, genètica i societat», a càrrec del professor Francisco Javier Ayala; «La nova astronomia», a càrrec del professor José María Quintana González; «La història de la ciència als Països Catalans», a càrrec del professor Josep Maria Camarassa, i «Emerging Issues in Mediterranean Marine Science», a càrrec del professor Frederic Briand.

Finalment, com a interfície entre la Conselleria i la societat, i amb la finalitat de comunicar i d'informar de tots els actes que s'han esmentat, es va crear la web Balears fa ciència (www.balearsfaciencia.org).

6.3.2.2. Les actuacions del I Pla d'innovació

Ateses les inquietuds del Govern de les Illes Balears i la necessitat d'innovar com a clau de futur, es va desenvolupar i aprovar el I Pla d'innovació de les Illes Balears.

Aquest pla pretén mobilitzar, focalitzar els àmbits més rellevants i integrar projectes i voluntats mitjançant el consens social. Aquest pla consta de quatre grans línies d'actuació i d'unes mesures d'acompanyament. Les línies d'actuació són les següents:

QUADRE III-72. INVERSIONS REALITZADES EN EL MARC DEL I PLA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS DURANT L'ANY 2002

Línies	Inversions
1. Generació i aplicació de la innovació	183.700,00
2. Articulació de la infraestructura de suport	2.919.967,00
3. Serveis específics al teixit empresarial	1.770.933,64
4. Innovació i societat	92.289,00
Mesures d'acompanyament	289.244,00
Total	5.256.133,64

Unitat: euros

Font: Conselleria d'Innovació i Energia.

1. Generació i aplicació de la innovació
2. Articulació de la infraestructura de suport
3. Serveis específics al teixit empresarial
4. Innovació i societat

Les inversions que s'han fet durant l'any 2002 es presenten en el quadre III-72.

La línia 1, *Generació i aplicació de la innovació*, es concreta en el I Pla d'investigació i desenvolupament tecnològic, que ja es comenta en altres apartats.

La línia 2, *Articulació de la infraestructura de suport*, s'ha desenvolupat principalment a través del Parc BIT. L'acció més important que s'inclou en aquesta línia —a més de dotar el Parc BIT d'una infraestructura pròpia— és crear una incubadora d'empreses en el Parc BIT mateix, per tal de possibilitar als emprenedors la creació d'empreses dins un marc favorable.

Un altre esforç important en aquesta línia d'actuació l'han fet la Fundació IBIT

i la Direcció General de Tecnologia mitjançant els projectes d'informació pública línia i de personalitat administrativa digital per tal d'apropar les empreses i els ciutadans a l'Administració, de manera que es facilita el desenvolupament econòmic.

Quant a la línia 3, *Serveis específics al teixit empresarial*, la major part de les inversions corresponen a les línies d'ajuts als teixits empresarials a càrrec de la Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria. A més s'han llançat una sèrie d'accions per donar suport a crear empreses de base tecnològica, a aplicar les noves tecnologies al sector turístic i a desenvolupar un clúster al voltant de la navegació nàutica esportiva, conjuntament amb la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera. Cal destacar també que l'Ajuntament de Calvià ha participat en diversos projectes.

El projecte més important de les accions de la línia 4, *Innovació i societat*, és «Xarxipielac», que té com a objectiu apropar els escolars a les noves tecnolo-

gies de la informació i de la comunicació, és a dir, emprar l'ordinador com una eina d'aprenentatge. Altres projectes, com «Teleformació» i «Sistema d'intel·ligència socioeconòmica», s'han desenvolupat a través de l'Ajuntament de Calvià.

A més d'aquestes quatre línies, hi ha una sèrie de mesures d'acompanyament. Les accions més importants durant el 2002 han estat la participació en xarxes internacionals, el desenvolupament d'un portal d'R+D+I de les Illes Balears, i la difusió de l'estratègia «Innovadora».

El Pla d'innovació es desenvolupa amb una participació important del sector públic (conselleries, alguns ajuntaments, fundacions, Parc BIT), del privat (associacions empresarials) i dels sindicats.

6.3.2.3. Les actuacions del Llibre Verd de la societat de la informació

El Consell de Govern de les Illes Balears va aprovar el Llibre Verd el dia 13 de desembre de 2002. A partir de la interpretació de les causes i dels efectes del nou paradigma tecnològic i socioeconòmic, s'analitza el marc d'actuació en el nostre entorn pròxim, es descriuen les accions principals que ha posat en marxa el Govern de les Illes Balears i es proposen visions de futur, així com una sèrie d'estratègies i de línies d'acció.

El Llibre Verd pretén encetar un debat entre els diferents agents socials, econòmics i institucionals de les Illes Balears al voltant de l'impacte que les noves condicions econòmiques i tecnològiques tenen per a les Illes Balears i de les oportu-

nitats i els reptes que representen per a nosaltres. A partir d'aquest debat s'ha de desenvolupar el pla d'acció, que ha de regular i ordenar les actuacions del Govern amb l'objectiu de garantir un desenvolupament just de la societat de la informació i del coneixement a les Illes Balears.

La cohesió és l'element central. Així doncs, l'objectiu principal és evitar que el desplaçament de la societat de la informació generi noves formes d'exclusió de grups socials o de territoris, i cal reforçar els mecanismes que ens han de convertir en una comunitat que controla el seu destí.

Per això, ofereix una anàlisi de les oportunitats i dels reptes que implica la transició cap a la societat de la informació per al territori, per a la societat, per a l'economia i per al govern de les Illes Balears.

Els objectius del Llibre Verd es detallen a continuació:

- Cal posar les noves tecnologies de la informació i de la comunicació al servei de la planificació i de la gestió territorial, del desenvolupament sostenible, de la millora de la qualitat de vida i de la mobilitat, per fomentar la cohesió territorial (component territorial).
- Cal desenvolupar el model de desenvolupament sostenible centrat en les persones i en el seu benestar, i s'ha de sustentar en la preservació dels recursos naturals, en la integració dels seus territoris i en la cohesió dels grups socials que la formen: cohesió social (aspectes socials).

- Cal aconseguir unes empreses modernes i diversificades que puguin competir en els mercats globals i assegurar un creixement sostenible i durador, que persegueixi la cohesió econòmica (aspectes econòmics).
- Cal establir un bon govern, que reforci la ciutadania, i una Administració en línia, al servei de tots els ciutadans, amb independència de la localització, que persegueixi la cohesió administrativa (govern).

Per tant, la visió estratègica que planteja el Llibre Verd de la societat de la informació és convertir la societat de les Illes Balears en una societat evolucionada del segle XXI, que gaudeix d'uns alts nivells de qualitat de vida, d'ocupació i d'integració social que es basen en un model territorial sòlid, en un desenvolupament econòmic sostenible i en una plena participació dels ciutadans i de les empreses en la societat de la informació i del coneixement.

7

ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

RESUM

L'activitat dels jutjats i dels tribunals dels diferents partits judicials de les Illes Balears ha experimentat un increment generalitzat respecte de l'any 2001, a causa del creixement de l'entrada d'assumpes en totes les matèries i jurisdiccions. Aquesta sobrecàrrega és especialment notòria en els jutjats contenciosos administratius i els jutjats d'instrucció de Palma. D'altra banda, l'entrada en vigor de la nova Llei d'enjudiciament civil és un factor que incideix directament en l'increment de l'activitat.

Pel que fa a l'activitat de la Fiscalia, en general també ha crescut durant l'any 2002 respecte de l'any precedent, i de manera especial en matèria de menors, de família i d'incapacitats. Com en el cas del jutjats i dels tribunals, un dels factors del creixement ha estat l'entrada en vigor de la nova Llei d'enjudiciament civil, i també l'augment de l'edat penal del menor, de 16 a 18 anys. No obstant això, és imprescindible augmentar la dotació de mitjans personals i materials per poder complir les funcions. Amb relació als índexs de criminalitat, que reflecteixen els delictes que s'han denunciat, l'any 2002 han experimentat un creixement molt significatiu, la qual cosa crea preocupació i fa créixer el sentiment popular d'inseguretat.

7.1

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat s'estructura en dues parts, en què es diferencien l'activitat dels jutjats i dels tribunals dels diferents partits judicials de les Illes Balears, i la situació i les dades referents a la Fiscalia.

Fonamentalment s'inclouen dades de tipus estadístic sobre els índexs de criminalitat i l'activitat dels jutjats i dels tribunals i també de la Fiscalia. En el cas de la Fiscalia, s'inclou un apartat sobre els mitjans personals.

Els quadres estadístics s'han confeccionat amb les dades que conté la memòria anual de l'Excm. Sr. President del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, amb les que han facilitat els diferents jutjats, i amb les que s'han recollit dels butlletins estadístics que elaboren trimestralment els diferents òrgans jurisdiccionals.

7.2

JUTJATS I TRIBUNALS

Aquest apartat s'ha subdividit d'acord amb els diferents àmbits de competències judicials. D'aquesta manera, primerament ens referirem al Tribunal Superior de Justícia (TSJ) de les Illes Balears; en segon

lloc, a l'Audiència Provincial i, finalment, als partits judicials de Palma, d'Inca, de Manacor, d'Eivissa, de Maó i de Ciutadella.

7.2.1. EL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS

Destaca la situació de saturació que presenta la Sala Contenciosa Administrativa a causa del nombre d'assumpptes que tramita —molt superior al de la resta de sales— i de la seva complexitat. (Vegeu el quadre III-73.)

7.2.2. L'AUDIÈNCIA PROVINCIAL

L'Audiència Provincial reparteix els assumpptes penals a les seccions Primera i Segona, de les quals un magistrat presideix per torn els judicis del tribunal del jurat. Els assumpptes civils es reparteixen entre les seccions Tercera, Quarta i Cinquena. En general, s'ha experimentat un creixement de l'activitat d'aquestes tres seccions respecte de l'any 2001, mentre que les seccions Primera i Segona mantenen el nombre d'activitats en relació amb l'any precedent. (Vegeu el quadre III-74.)

QUADRE III-73. TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA (2001-2002)

Sales	Assumpptes registrats		Resolucions dictades			
	2001	2002	Actes		Sentències	
Civil i Penal	13	14	Civils	3	Civil	1
			Penals	4	Penals	3
Contenciós administratiu	1.744	1.671	653		1.072	
Social	669	719	20		700	

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-74. AUDIÈNCIA PROVINCIAL (2001-2002)

Resolucions dictades	2001	2002
Seccions	Actes i sent.	Actes
Secció 1a	895	216
Secció 2a	975	153
Secció 3a	780	164
Secció 4a	1.161	200
Secció 5a	1.066	128

Font: Elaboració pròpia.

7.2.3. EL PARTIT JUDICIAL DE PALMA

En aquest apartat es tracten els jutjats de primera instància, els contenciosos administratius, els de menors, els d'instrucció, els penals de l'1 al 7, el Jutjat Penal número 8, el Jutjat de Vigilància Penitenciària, el Jutjat Degà i el Registre Civil.

7.2.3.1. Jutjats de primera instància

Aquest apartat s'ha dividit en 3 subapartats: els jutjats ordinaris, els jutjats de família i els jutjats socials.

7.2.3.1.1. Jutjats ordinaris

Pel que fa a la jurisdicció civil, s'ha de destacar que l'entrada en vigor de la Llei d'enjudiciament civil, que genera una opinió positiva, ha confirmat les previsions de sobrecàrrega en el treball dels jutges, tot i que l'entrada en funcionament del Jutjat de Primera Instància núm. 17 ha significat una lleugera reducció d'aquesta sobrecàrrega.

En qualsevol cas, no s'ha normalitzat la càrrega competencial d'aquests jutjats —que el Consell General del Poder

QUADRE III-75. JUTJATS ORDINARIS (2001-2002)

Assumptes registrats	2001	2002
Concurs de creditors i fallides	28	36
Diligències preliminars	107	154
Divisió d'herències	14	18
Execució d'hipotecaris i d'hipoteca naval	136	170
Execució de béns pignorats	1	0
Exhorts	984	1.026
Filiació, paternitat, maternitat	6	21
Impugnació de justícia gratuïta	7	9
Judici canviari	511	567
Jurisdicció voluntària	613	604
Mesures cautelars	33	33
Admonitori	2.236	2.976
Ordinari	1.751	2.313
Altres	17	28
Procediment sobre capacitat de les persones	183	208
Suspensió de pagaments, quitament i espera	4	2
Títols executius sobre exec. diner.	434	590
Verbal	3.989	4.563
Total d'assumptes	11.054	13.318

Font: Elaboració pròpia.

Judicial ha fixat en 720 assumptes d'entrada anuals—, atès que la mitjana d'entrada registrada ha estat de 950 assumptes, la qual cosa suposa un increment d'un 20% per comparació a l'any 2001.

La Junta de Jutges de Primera Instància entén que amb la incidència de la nova Llei d'enjudiciament civil els jutjats haurien de registrar un màxim de 650 assumptes anuals, per la qual cosa es reitera la necessitat de crear més òrgans, i amb més raó atès que s'ha constatat l'augment del nombre de demandes. (Vegeu el quadre III-75.)

7.2.3.1.2. Jutjats de família

Pel que concerneix els jutjats de família, cal destacar que la creació del Jutjat de Família núm. 16, tercer òrgan especialitzat en aquesta jurisdicció, ha normalitzat de manera considerable la càrrega competencial, tot i que no s'ha d'oblidar que un nombre elevat de processos matrimonials són revisats contínuament en la fase d'execució. Atès que això provoca que es mantinguin molts expedients a pesar d'haver-hi una sentència, la càrrega competencial no es pot basar exclusivament en els mòduls d'entrada. (Vegeu el quadre III-76.)

QUADRE III-76. JUTJATS DE FAMÍLIA (2001-2002)

Assumpes registrats	2001	2002
Acolliment	23	16
Adopció	48	47
Divorci consensual	428	544
Divorci contenciós	238	280
Eficàcia civil	15	15
Execució de sentència estrangera	4	3
Exhorts	254	454
Guarda i custòdia, aliments, règim de visites	190	202
Impugnació d'assistència jurídica gratuïta	11	27
Liquidació de règim econòmic matrimonial	8	2
Mesures provisionalíssimes	340	541
Modificació de mesures	222	167
Altres assumptes	35	76
Privació de pàtria potestat	2	3
Recursos contra resolucions administratives	14	24
Separació divorc. amb antec. per provisionalíssimes	88	150
Separació consensual	789	901
Separació contenciosa	202	252
Venda de béns de menors i incapaços	50	48
Total d'assumpes	3.109	3.752

Font: Elaboració pròpia.

7.2.3.1.3. Jutjats socials

La càrrega competencial d'aquests jutjats s'ha estabilitzat al voltant dels 3.200 assumptes, la qual cosa, a més de l'entrada en funcionament del Jutjat Social núm. 4, permet concloure que es troben en una situació normalitzada.

7.2.3.2. Jutjats contenciosos administratius

És important destacar que aquests jutjats reben al voltant dels 2.000 recursos ordinaris i, de manera significativa en matèria d'urbanisme, que presenten una complexitat especial a causa de la pressió edificatòria del territori des de l'any 1997 i dels canvis legislatius constants, que han intentat restringir progressivament les possibilitats urbanístiques del sòl. D'altra banda, hi ha hagut deficiències serioses en la tècnica normativa emprada, la qual cosa s'ha traduït en nombroses actuacions que, com que afecten les llicències i les autoritzacions de l'ús del sòl, recauen en primera o única instància sobre els jutjats. També s'ha de tenir en compte que la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia ha tramès als jutjats —perquè entén que és competència seva— uns 200 procediments sobre impugnacions contra informes preceptius i vinculants de les comissions insulars d'urbanisme dels consells insulars. Aquests fets han provocat una càrrega competencial excessiva per als magistrats i, en el moment actual, la situació és preocupant: tot i que la tramitació dels procediments es pot dur al dia, el termini per dictar sentència és pràcticament impossible de complir.

Per solucionar els problemes plantejats, el Consell General del Poder Judicial va aprovar el darrer trimestre de 2002 un reforç que consistia en una comissió de serveis sense relleu de funcions, que fins al moment no s'ha pogut fer efectiva per la manca de designació del magistrat. Finalment, és urgent crear un tercer jutjat o dotar els dos que actualment estan en funcionament d'una plaça de jutge de reforç.

7.2.3.3. Jutjats de menors

Pel que fa a aquests jutjats hi ha al voltant dels 1.300 assumptes registrats. És important esmentar que l'entrada en funcionament del Jutjat de Menors número 2 i l'assumpció per part de la Fiscalia de la instrucció de les causes contra menors en virtut de la nova legislació ha permès que es pugui parlar d'una situació normalitzada dels jutjats. No obstant això, és necessari esmentar la manca de centres i d'organismes adequats per tal d'executar de manera correcta les resolucions judicials.

7.2.3.4. Jutjats d'instrucció de Palma

És preocupant l'augment continuat d'assumpptes que tenen entrada en aquests jutjats (110.438 assumptes registrats el 2002; 102.544 assumptes registrats el 2001). Durant aquest darrer any s'ha produït un increment de prop de 800 assumptes per jutjat, de manera que cada òrgan n'assumeix més de 10.000. El nombre de jutjats d'instrucció no s'ha revisat des de 1990, per la qual cosa és necessari que es creïn més òrgans judicials per poder complir correctament el principi d'immediació.

7.2.3.5. Jutjats del Penal de l'1 al 7

L'increment de la càrrega competencial ha estat escàs durant aquest any (4.842 assumptes l'any 2001; 5.073 assumptes l'any 2002). Aquest fet, afegit a la previsió de disminució per les conformitats que es puguin pactar en aplicació de la Llei de judicis ràpids, permet mantenir un diagnòstic optimista.

7.2.3.6. Jutjat del Penal núm. 8

La càrrega d'aquest jutjat ha disminuït respecte de l'any 2001 (7.329 assumptes l'any 2001; 3.569 assumptes l'any 2002). No obstant això, aquesta disminució només és aparent, atès que aquest jutjat va assumir quan es va crear, l'any 2001, totes les executòries pendents dels altres set jutjats penals, i els 3.569 procediments incoats durant l'any 2002 constitueixen una xifra sensiblement superior a la que pot assumir un sol jutge. Per tant, seria necessari desdoblar la plantilla actual, formada per 30 funcionaris, per tal de crear un altre jutjat.

7.2.3.7. Jutjat de vigilància penitenciària

En relació amb aquest jutjat, cal esmentar que l'augment progressiu de la població reclosa en el centre penitenciari de Palma ha provocat, com és lògic, un increment del 13% en l'entrada d'assumpes en el jutjat, fins arribar a prop dels 5.500 assumptes registrats.

7.2.3.8. Jutjat Degà

Aquest jutjat ha assumit nous serveis, com la consulta informàtica del Padró d'habitants de l'Ajuntament. Per aquest motiu el

13 de desembre de 2002 es va signar el conveni corresponent, i es va incorporar a l'oficina de sa Gerreria el sistema informàtic Libra, que, a partir de l'any 2003, permet que el registre de les parts en les demandes civils, contencioses administratives i socials es faci des del Jutjat Degà i que es remetin informàticament les dades als òrgans jurisdiccionals competents per la via del repartiment.

De les diverses funcions de tipus administratiu que du a terme aquest jutjat, entre les quals destaquen la recepció d'escrits i el repartiment d'assumpes, només es comptabilitzen a efectes estadístics els expedients de consignació de lloguers (171) i de queixes (16) sobre el funcionament de l'Administració de Justícia.

7.2.3.9. Registre Civil

L'any 2002 l'oficina del Registre Civil s'ha col·lapsat per la gran afluència de públic que hi acudeix. Destaca l'increment de les peticions relacionades amb els ciutadans estrangers, entre les quals destaquen les certificacions i els expedients.

7.2.4. EL PARTIT JUDICIAL D'INCA

En el partit judicial d'Inca hi ha hagut un increment sensible dels assumptes registrats, tant pel que fa a la jurisdicció civil (de 2.989 a 3.403) com en la penal (de 15.779 a 16.081).

7.2.5. EL PARTIT JUDICIAL DE MANACOR

En el partit judicial de Manacor també hi ha hagut un increment sensible dels

assumpes registrats l'any 2002, tant en la jurisdicció civil (de 2.584 a 3.104) com en la penal (de 18.041 a 22.211).

7.2.6. EL PARTIT JUDICIAL D'EIVISSA

En aquest partit judicial s'ha produït un increment general de l'entrada d'assumpes en la jurisdicció civil (de 3.144 a 4.079), en la jurisdicció penal (de 26.595 a 28.942) i en la jurisdicció social (de 822 a 1.083).

7.2.7. EL PARTIT JUDICIAL DE MAÓ

Pel que fa a aquest partit judicial, es constata un increment sensible del nombre d'assumpes registrats, tant en la jurisdicció civil (de 1.257 a 1.448) com en la jurisdicció penal (de 6.327 a 7.303).

7.2.8. EL PARTIT JUDICIAL DE CIUTADELLA

Seguint la tònica general, el volum d'assumpes registrats ha crescut l'any 2002 en la jurisdicció civil (de 773 a 826) i en la jurisdicció penal (de 4.344 a 5.939).

7.3

LA FISCALIA

Aquest apartat es divideix en els subapartats següents: àmbit penal, vigilància penitenciària, jurisdicció de menors, Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta, plantilla i activitat de la Fiscalia.

7.3.1. L'ÀMBIT PENAL

Els quadres estadístics sobre l'activitat de la fiscalia provenen de la memòria elaborada per l'Excm. Sr. Fiscal Cap de la Fiscalia de Balears. Com a punt de partida, s'ha de tenir en compte que les xifres no fan referència als delictes efectivament comesos, sinó als delictes que s'han denunciat durant l'any 2002. Per tant, una part d'aquests presumptes delictes pot desaparèixer al llarg de la tramitació del procediment judicial a causa de l'arxiu o de la posterior absolució per part de l'òrgan jurisdiccional competent. D'altra banda, es reflecteix la part d'activitat delictiva amb relació als delictes que es cometen més habitualment o que tenen una incidència o gravetat social major.

7.3.1.1. Nombre de procediments incoats

L'any 2002 s'han incoat 154.796 procediments en els jutjats de les Illes Balears per presumptes delictes. Aquesta xifra s'allunya dels 90.323 casos registrats l'any 1998, dels 91.464 del 1999 i dels 90.753 del 2000. Tot i que l'any 2001 l'índex de delinqüència experimentà un augment significatiu (99.296), la xifra de 2002 és especialment preocupant i ha fet créixer el sentiment popular d'inseguretat ciutadana.

7.3.1.2. Delictes contra la vida

Destaca l'augment del nombre de delictes d'homicidi, la qual cosa, tot i que són habitualment delictes ocasionals, fomenta la creença que la violència augmenta progressivament en la societat. (Vegeu el quadre III-77.)

QUADRE III-77. DELICTES CONTRA LA VIDA (2001-2002)

	2001	2002
Homicidi	23	53
Assassinat	9	5
Homicidi imprudent	2	8
Auxili i inducció al suïcidi	2	3

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-78. DELICTES DE LESIONS (2001-2002)

	2001	2002
Lesions genèriques	24.131	18.264
Lesions qualificades	173	111
Maltractament familiar	575	273
Lesions imprudents	2.233	1.915

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-79. DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT (2001-2002)

	2001	2002
Amenaces no condicionals	1.219	1.134
Amenaces condicionals	187	176
Coaccions	927	676

Font: Elaboració pròpia.

7.3.1.3. Delictes de lesions

És significatiu el descens dels delictes de lesions que deriven del maltractament familiar. No obstant això, s'ha de tenir en compte que l'augment d'aquest tipus de criminalitat en els darrers anys s'ha d'interpretar en el sentit que es començaven a denunciar fets que abans quedaven exclusivament en l'àmbit privat i, per tant, en la impunitat. D'altra banda, el descens de delictes denunciats l'any 2002 també respon a les actuacions que, des de diversos fronts, s'han dut a terme en els darrers anys contra la violència de

gènere. Finalment, pel que fa a les lesions imprudents, s'inclouen tant les que deriven d'accidents de trànsit com les que es produeixen en l'àmbit laboral i les que sorgeixen per mala actuació professional (mèdiques i similars). (Vegeu el quadre III-78.)

7.3.1.4. Delictes contra la llibertat

En general, els índexs es mantenen respecte als de l'any passat, excepte en el cas de les denúncies per coaccions, que han disminuït de manera significativa. (Vegeu el quadre III-79.)

QUADRE III-80. DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT SEXUAL (2001-2002)

	2001	2002
Agressió sexual	131	227
Agressió sexual amb accés carnal	11	25
Abús sexual	83	99
Abús sexual amb accés carnal	6	5
Abús sexual amb engany	1	0
Assetjament sexual	10	10
Prostitució	18	12
Exhibicionisme	18	24

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-81. DELICTES CONTRA LES RELACIONS FAMILIARS (2001-2002)

	2001	2002
Abandó de la família	440	261
Impagament de pensions	150	197
Abandó d'infants	0	9

Font: Elaboració pròpia.

7.3.1.5. Delictes contra la llibertat sexual

En relació amb aquest tipus de criminalitat destaca l'augment, l'any 2002, de les agressions sexuals violentes. (Vegeu el quadre III-80.)

7.3.1.6. Omissió del deure de socors

S'ha produït una disminució sensible del nombre de casos denunciats, que passa de 39 a 11.

7.3.1.7. Violació de domicili

Hi ha una lleugera disminució del nombre de casos denunciats, que passa de 48 a 42.

7.3.1.8. Delictes contra l'honor

Hi ha hagut una lleugera disminució del nombre de casos de calúmnies denunciats, de 47 a 40.

7.3.1.9. Delictes contra les relacions familiars

S'han incrementat els casos de falta de pagament de pensions i d'abandó d'infants, mentre que les denúncies per abandó de la família han disminuït. (Vegeu el quadre III-81.)

7.3.1.10. Delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic

Cal esmentar que s'incrementen de manera notable els delictes amb major

QUADRE III-82. DELICTES CONTRA EL PATRIMONI I L'ORDRE SOCIOECONÒMIC (2001-2002)

	2001	2002
Furt	31.476	35.541
Robatori amb força	17.887	26.221
Robatori amb força en casa habitada o local obert al públic	917	1.452
Robatori amb violència o intimidació	891	1.278
Extorsió	7	5
Robatori i furt d'ús de vehicles	4.107	2.952
Usurpació	74	157
Estafa	819	1.021
Apropiació indeguda	876	908
Defraudació de fluid elèctric i d'anàlegs	12	15
Aixec de béns	64	31
Fallida, concurs i suspensió de pagaments	9	1
Alteració del preu en concursos i subhastes públiques	4	0
Danys	6.043	5.012
Danys imprudents	35	17
Contra la propietat intel·lectual	10	83
Contra la propietat industrial	41	44
Contra el mercat i els consumidors	3	1
Sostracció de cosa pròpia a la seva utilitat social	0	19
Delictes societaris	4	4
Receptació	63	49
Blanqueig de capitals	2	1

Font: Elaboració pròpia.

incidència en la seguretat ciutadana. Destaquen especialment els casos de furt, de robatori amb força, de delictes contra la propietat intel·lectual i de sostracció de cosa pròpia a la seva utilitat social. Per contra, disminueixen els casos de furt i de robatori de vehicles, i els delictes socioeconòmics i empresarials (estafes i apropiacions indegudes). En la resta de delictes no es produeixen

variacions significatives. (Vegeu el quadre III-82.)

7.3.1.11. Delictes contra la Hisenda Pública i la Seguretat Social

El frau tributari ha minvat de manera significativa, atès que es passa de 6 a 2 casos.

7.3.1.12. Delictes contra els drets dels treballadors

Queden fora d'aquest apartat estadístic les lesions i les morts que es produeixen a conseqüència d'imprudències, les quals estan incloses en l'apartat corresponent d'homicidis i de lesions imprudents.

D'altra banda, destaca l'augment de delictes denunciats en aquest apartat, que pot haver-se produït per l'increment d'actuacions governamentals i judicials l'any 2002 a causa del creixement de la sinistralitat laboral que va afectar les nostres illes al començament d'aquesta dècada. (Vegeu el quadre III-83.)

7.3.1.13. Delictes contra l'ordenació del territori

La Fiscalia de Balears té designat un fiscal coordinador en matèria específica de

medi ambient (al marge, per tant, dels delictes contra l'ordenació del territori), que manté una relació estreta amb totes les institucions relacionades directament amb la protecció del medi ambient. (Vegeu el quadre III-84.)

7.3.1.14. Delictes contra la seguretat col·lectiva

Tot i que l'estadística inclou delictes de naturalesa molt distinta, com el de conducció alcohòlica i el de tràfic de drogues, cal destacar que en relació amb aquest darrer tipus l'índex de delictes sembla que s'estabilitza pel que fa a les drogues més «tradicionals» —cocaïna i heroïna—. No obstant això, s'ha de tenir en compte que l'any 2002 es caracteritza perquè augmentaren els actes de venda de les drogues «de disseny» —generalment MDMA o «èxtasi»—, actes que duen a terme, com a mitjà d'autosubministrament, persones particular-

QUADRE III-83. DELICTES CONTRA ELS DRETS DELS TREBALLADORS (2001-2002)

	2001	2002
Contra els drets laborals o de la Seguretat Social	35	253
Contra la seguretat i la higiene en el lloc de treball	9	27
Tràfic de mà d'obra	0	0

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-84. DELICTES CONTRA L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (2001-2002)

	2001	2002
Contra l'ordenació del territori	25	12
Contra el patrimoni històric	1	9
Contra el medi ambient	20	4
Contra el medi ambient per imprudència	0	4

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-85. DELICTES CONTRA LA SEURETAT COL·LECTIVA (2001-2002)

	2001	2002
Incendis amb perill per a la vida	7	9
Incendis forestals	21	4
Tràfic de drogues que causen danys greus a la salut	296	362
Tràfic de drogues que no causen danys greus a la salut	193	64
Tràfic de drogues qualificat	3	7
Conducció alcohòlica	1.938	2.189
Negativa a fer la prova de l'alcohol	11	13
Conducció temerària	38	155

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-86. FALSIFICACIONS (2001-2002)

	2001	2002
De moneda	28	40
De documents públics	92	256
De documents mercantils	74	54
De documents privats	48	12
Usurpació d'estat civil	2	4
Intrusisme	1	6

Font: Elaboració pròpia.

ment joves, amb una edat mitjana d'entre els 16 i els 19 anys. La gravetat de la pena mínima que es pot imposar a aquestes persones —un mínim de tres anys de presó— fa créixer encara més el problema, que té repercussions importants en l'àmbit social i en el familiar, a part de l'àmbit judicial penal. (Vegeu el quadre III-85.)

7.3.1.15. Falsificacions

Amb relació a les denúncies d'aquest tipus de delictes destaca l'increment significatiu, respecte del 2001, de les denúncies

per falsedat de documents públics. (Vegeu el quadre III-86.)

7.3.1.16. Delictes contra l'Administració pública

Destaca, en relació amb aquest tipus de delictes, l'increment de les denúncies per prevaricació administrativa, per suborn de funcionari, per malversació i per abusos en l'exercici de les funcions pròpies. D'altra banda, el nombre de denúncies per tràfic d'influències ha decaïgut. (Vegeu el quadre III-87.)

QUADRE III-87. DELICTES CONTRA L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (2001-2002)

	2001	2002
Prevaricació administrativa	4	7
Desobediència de funcionari	10	17
Suborn de funcionari	0	5
Tràfic d'influències	11	0
Malversació	0	5
Negociacions prohibides	0	0
Abusos en l'exercici de funcions	1	7

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-88. DELICTES CONTRA L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA (2001-2002)

	2001	2002
Prevaricació judicial	0	0
Realització arbitrària del propi dret	1	5
Acusació i denúncia falsa	42	9
Simulació de delictes	10	5
Fals testimoni	13	8
Obstrucció de la justícia per incompareixença	4	4
Coaccions de testimonis, de perits...	1	2
Trencament de condemna	157	144

Font: Elaboració pròpia.

7.3.1.17. Delictes contra l'Administració de Justícia

En general, ha descendit el nombre de denúncies per aquest tipus de delictes. Destaca especialment el cas d'acusació i denúncia falsa. (Vegeu el quadre III-88.)

7.3.1.18. Delictes contra la Constitució

S'ha de tenir en compte que el delictes per incomplir la prestació social substitutòria — és a dir, en el cas dels objectors de conscièn-

cia que es neguen a fer el servei militar— va desaparèixer com a delictes l'any 2002, un cop extingit el servei militar obligatori.

7.3.1.19. Delictes contra l'ordre públic

En general, no hi ha grans variacions respecte als índexs de 2001. Com a fet a destacar, cal esmentar que aquest tipus de delictes incrementen en els mesos d'estiu i en les zones turístiques de major afluència de visitants, com s'Arenal o Magaluf. (Vegeu el quadre III-89.)

QUADRE III-89. DELICTES CONTRA L'ORDRE PÚBLIC (2001-2002)

	2001	2002
Atemptat	141	113
Resistència	134	150
Desobediència	302	350
Desordre públic	20	13
Tinença d'armes	24	9

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-90. VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA (2001-2002)

	2001	2002
Permisos de sortida	1.728	1.940
Redempció de penes pel treball	576	244
Recursos de sancions	776	813
Expedients de visites	418	433
Llibertat condicional	177	220
Refosa de condemnes	250	145
Diligències indeterminades	1.012	1.105
Visites a establiments penitenciaris (s'hi inclou el centre penitenciar d'Eivissa)	58	67

Font: Elaboració pròpia.

7.3.2. LA VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA

En relació amb les incidències en aquesta matèria, s'ha de tenir en compte que en el Codi penal de 1995 va desaparèixer el benefici de la redempció de penes pel treball, de manera que les que s'assenyalen fan referència a fets comesos abans d'entrar en vigor aquest codi. Això explica la reducció en aquesta dada estadística que, amb els anys desapareixerà definitivament. (Vegeu el quadre III-90.)

7.3.3. LA JURISDICCIO DE MENORS

S'ha de destacar el canvi doble que ha incidit de manera fonamental en aquesta jurisdicció: en primer lloc, ha augmentat la minoria d'edat penal dels 16 als 18 anys i, en segon lloc, s'ha atribuït la investigació i la instrucció dels fets al Ministeri Fiscal.

En qualsevol cas, en aquesta jurisdicció és important destacar que la línia de desenvolupament de la delinqüència pateix una

QUADRE III-91. DELICTES ENJUDICIATS EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (2001-2002)

	2001	2002
Danys	214	167
Furts	425	269
Robatoris amb força	516	332
Robatoris o furts de vehicles	282	290
Robatoris amb violència o intimidació	227	283
Contra la seguretat del trànsit	20	10
Contra la salut pública (drogues)	64	34
Contra la llibertat sexual	142	35
Lesions	325	256
Contra la vida	0	1
Faltes contra la propietat	142	164
Faltes contra les persones	207	236

Font: Elaboració pròpia.

ruptura: mentre que en la jurisdicció de majors l'augment dels índexs delictius és més que notable, en la de menors tant el nombre de delictes denunciats com les persones amb causes judicials han disminuït de manera significativa.

7.3.3.1. Diligències preliminars

Pel que fa al nombre total de diligències iniciades, hi ha un lleuger descens respecte de l'any 2001 (3.305 l'any 2001; 2.938 l'any 2002), que afecta, igualment, l'índex de diligències arxivades (1.159 l'any 2001; 910 l'any 2002) i de desistides (597 l'any 2001; 409 l'any 2002).

7.3.3.2. Nombre de menors als quals s'ha aplicat la jurisdicció

El nombre total ha experimentat un descens l'any 2002 respecte de l'any precedent (3.383 l'any 2002; 2.414 l'any

2002), com també el nombre de menors entre els 14 i els 15 anys (1.420 l'any 2001; 1.172 l'any 2002) i entre els 16 i els 17 anys (1.707 l'any 2001, 990 l'any 2002) que s'ha comptabilitzat. Per contra, el nombre de menors entre els 17 i els 18 anys ha augmentat respecte de l'any 2001 (de 0 a 25), a causa de l'augment de la minoria d'edat penal.

D'altra banda, és possible que les xifres de què es disposa comptin un mateix menor varies vegades a efectes estadístics perquè ha dut a terme diferents delictes en dates diverses.

7.3.3.3. Delictes enjudiciats en la jurisdicció de menors

Es pot parlar d'un descens generalitzat del nombre de delictes i d'un increment lleuger del nombre de faltes. (Vegeu el quadre III-91.)

7.3.3.4. Mesures imposades als menors condemnats

Aquest conjunt de mesures ha crescut l'any 2002. (Vegeu el quadre III-92.)

7.3.4. LA COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA

En relació amb aquesta qüestió, les xifres només fan referència a l'illa de Mallorca, atès que Menorca i Eivissa tenen comissions independents. S'ha de tenir en compte, finalment, que en l'ordre social la designació d'advocat i de procurador és automàtica. Pel que fa a la diferència de 268 expedients entre el total general (8.497) i el total especificat per les ordres jurisdiccionals (8.765), es deu al fet que la primera xifra (8.497) fa referència a les sol·licituds realitzades l'any 2002 i la segona xifra (8.765), a les resolucions efectives i formalment dictades l'any 2002, però que poden referir-se a sol·licituds efectuades l'any 2001. (Vegeu el quadre III-93.)

7.3.5. LA PLANTILLA

Hi ha un total de 42 fiscals, que es distribueixen de la manera següent:

- 1 fiscal en cap
- 1 tinent fiscal
- 31 fiscals a Mallorca, tots a Palma
- 6 fiscals a Eivissa
- 3 fiscals a Menorca, a Maó

L'1 de maig de 2003 aquesta plantilla comptava amb 15 vacants, 12 a Mallorca, 2 a Eivissa i 1 a Menorca, les quals s'han cobert amb fiscals en règim de substitució. (Vegeu el quadre III-94.)

S'han de destacar, a més, algunes qüestions rellevants en relació amb la plantilla de la Fiscalia:

- Com que ha augmentat l'edat penal del menor dels 16 als 18 anys i atès que la investigació i la instrucció dels delictes denunciats s'han atribuït al fiscal, ha estat necessari assignar sis fiscals a aquesta àrea amb una dedicació pràcticament exclusiva a aquesta matèria, amb la sobrecàrrega de feina consegüent per a la resta de la plantilla, que ha hagut d'assumir la feina que duïen a terme aquests sis fiscals.
- L'entrada en vigor de la nova Llei d'enjudiciament civil ha potenciat la celebració de judicis i visites orals amb l'assistència personal del fiscal, particularment en matèria de família (separacions, divorcis, dret de visites, etc.) i d'incapacitats. Mentre que en l'àmbit judicial s'han creat dos nous jutjats, un a Palma (el núm. 16) i un altre a Manacor (el núm. 5), la qual cosa resulta insuficient, la plantilla de la Fiscalia s'ha mantingut com l'any passat, sense haver-ne augmentat la dotació. Aquest fet produeix diferències en el servei a causa de la impossibilitat material d'assistir a tots les assenyalaments als quals els distints òrgans judicials citen el fiscal.

QUADRE III-92. MESURES IMPOSABLES ALS MENORS CONDEMNATS (2001-2002)

	2001	2002
Internaments		
Tancats	19	4
Semioberts	67	75
Oberts	0	13
Terapèutics	26	110
De cap de setmana	1	8
Llibertat vigilada	190	390
Prestacions en benefici de la comunitat	55	125
Amonestacions	4	13
Altres	5	95

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-93. COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA* (2001-2002)

		2001	2002
Nombre total de sol·licituds		7.809	8.497
Ordre penal	Estimades	5.363	6.296
	Desestimades	591	594
Ordre civil	Estimades	959	1.507
	Desestimades	216	266
Ordre contenciós administratiu	Estimades	19	82
	Desestimades	4	0
Ordre laboral			
Ordre militar	Estimades	17	10
	Desestimades	5	1
Totals	Estimades	6.358	7.901
	Desestimades	816	864

* Només es refereix a l'illa de Mallorca (Menorca i Eivissa tenen comissions independents).

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-94. LA PLANTILLA DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

Funcionaris de carrera	
Fiscal en cap	1
Tinent fiscal	1
Fiscals a Mallorca	31
Fiscals a Eivissa	6
Fiscals a Menorca	3
President del TSJ	1
Magistrats del TSJ	10
Magistrats de l'Audiència Provincial	18
Magistrats jutges (Palma, Eivissa, Maó)	60
Jutges (Inca, Manacor, Ciutadella)	12
Secretaris 1a	1
Secretaris 2a	66
Secretaris 3a	12
Metges forenses amb dedicació exclusiva	15
Secretaris de jutjats de pau a extingir	1
Oficials	255
Auxiliars	422
Agents	191
Total	1.106

Font: Elaboració pròpia.

- L'any 2002 la plantilla d'aquesta Fiscalia s'ha incrementat una plaça (a Menorca) i, amb l'entrada en vigor de l'anomenada Llei de judicis ràpids, s'ha promès augmentar-la amb una altra plaça, tot i que aquest augment de plantilla encara no s'ha produït.
- Finalment, des de l'any 2001 s'ha augmentat el nombre d'òrgans judicials a les Balears (jutjats de primera Instància 15, 16 i 17 de Palma, Jutjat de Primera

Instància i Instrucció 5 d'Inca, Jutjat de Primera Instància i Instrucció 7 d'Eivissa, Jutjat Penal i Jutjat Social de Menorca), sense haver augmentat la plantilla de la Fiscalia (una plaça l'any 2002 i la promesa d'una altra plaça durant el 2003).

7.3.6. L'ACTIVITAT DE LA FISCALIA

L'activitat de la Fiscalia es recull en el quadre III-95.

QUADRE III-95. ACTIVITAT DE LA FISCALIA (2001-2002)

	2001	2002
Dictàmens penals	105.246	107.358
Dictàmens en executòries	56.728	57.231
Dictàmens en judicis de faltes	24.328	24.792
Dictàmens civils	15.263	12.342
Dictàmens contenciosos	389	433
Dictàmens laborals	22	51
Assistència a judicis ordinaris	3.517	4.037
Assistència a judicis de faltes	13.081	13.281
Assistència a apel·lacions civils	1.426	110
Jurisdicció de menors	—	—
Vigilància penitenciària: Dictàmens	4.937	5.584
Visites	58	67
Visites a establiments psiquiàtrics	52	52
Registre Civil	7.905	8.221
Assumptes governatius	79	105

Font: Elaboració pròpia.

- Cal tenir en compte que en l'apartat de dictàmens civils s'inclouen pel que fa tant a la família (divorcis, separacions) com a incapacitats i malalties mentals i a matèria civil en sentit estricte (competència, dret a l'honor i a la intimitat, suspensions de pagaments, etc.). Cal destacar que amb l'entrada en vigor de la Llei d'enjudiciament civil les actuacions han passat de ser escrites a ser orals, la qual cosa explica els descens de dictàmens i d'apel·lacions.
- També cal dir que el quadre no recull l'apartat de jurisdicció de menors. Pel que fa a la vigilància penitenciària, s'inclou tant el centre penitenciari de

Palma com el d'Eivissa. En relació amb les visites a establiments psiquiàtrics, es tenen en compte l'Hospital Psiquiàtric de Palma i les unitats de psiquiatria de Son Dureta i de Son Llàtzer.

8

MARC NORMATIU I ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA

RESUM

En l'àmbit legislatiu cal destacar que s'han aprovat dues lleis que incideixen sobre aquesta temàtica: la Llei 3/2003, de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma, i la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut. En la primera normativa fonamentalment s'han de remarcar dos articles: l'article 43, sobre l'ús de la llengua catalana en l'actuació administrativa, i el 44, sobre l'ús del català en els procediments administratius. Quant a la Llei de salut, s'ha de ressenyar que regula els principis de normalització lingüística per tal d'aconseguir una efectivitat major dels drets dels pacients.

Amb relació al desenvolupament reglamentari, cal destacar que s'ha creat el Consell Social de la Llengua, mitjançant el Decret 64/2002, de 3 de maig (modificat pel Decret 71/2002, de 10 de maig).

Finalment, s'ha d'assenyalar que s'ha creat l'Institut Ramon Llull (mitjançant el conveni que es va formalitzar el dia 5 d'abril de 2002), fruit d'un consorci que inicialment integraven la Generalitat de Catalunya i la comunitat autònoma de les Illes Balears.

8.1

LA NORMATIVA RECENT

En el període comprès entre el gener de 2002 i el juliol de 2003, en l'àmbit de la comunitat autònoma de les Illes Balears, s'han de ressenyar diverses disposicions legals i reglamentàries que afecten la matèria que ens ocupa, bé perquè incideixen en el règim de cooficialitat lingüística, bé perquè constitueixen mesures relatives al procés de normalització de l'ús del català.

8.1.1. DISPOSICIONS LEGALS

En l'àmbit legislatiu, ens hem de fer ressò de dos texts que va aprovar el Parlament balear en el tram final de la cinquena legislatura: la Llei 3/2003, de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma, i la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut.

De la nova Llei general per a l'Administració autonòmica hem de destacar, dins el títol V («L'activitat administrativa»), el capítol I («La llengua»), que integren dos articles: el 43, sobre l'ús del català en l'actuació administrativa, i el 44, que versa sobre l'ús d'aquesta llengua en els procediments administratius. Ambdós preceptes —que s'inspiren, res-

pectivament, en els articles 9 i 10 de la Llei catalana de política lingüística (1998)— posen de manifest, d'entrada, una virtualitat triple. Primerament, fan palesa la vinculació natural entre el règim de funcionament de l'Administració i l'existència d'un estatus lingüístic de cooficialitat que deriva de la Constitució i de l'Estatut d'autonomia. En segon lloc, amb aquestes mesures, i particularment amb l'article 44, es deroga l'article 10 de la Llei de normalització lingüística (1986), que en matèria de procediments administratius ofería regles que havien quedat obsoletes. Finalment, aquests articles són aplicables al conjunt de les administracions públiques de les Illes Balears, incloses les corporacions de dret públic i els concessionaris de serveis públics, tal com estableix la disposició addicional cinquena del mateix text legal.

D'acord amb la idea que el català és la llengua pròpia de l'Administració autonòmica i que, per tant, s'ha d'usar amb normalitat en tot tipus d'actuacions i de procediments, els preceptes en qüestió consagren un principi d'actuació preferentment monolingüe dels òrgans i de les entitats instrumentals que en depenen, que es complementa amb una salvaguarda dels drets lingüístics dels ciutadans.

Així, en l'apartat 1 de l'article 43 es disposa: «*L'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental han d'emprar el català en les seves actuacions internes i en la relació entre elles. També l'han d'emprar normalment en les comunicacions i en les notificacions adreçades a persones físiques o jurídiques residents en l'àmbit lingüístic*

català, sense perjudici del dret de les persones interessades a rebre-les en castellà, si ho demanen.» D'altra banda, l'apartat primer de l'article 44 prescriu: «*En els procediments administratius tramitats per l'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental s'ha d'emprar el català, sense perjudici del dret de les persones interessades a presentar escrits i documents, a fer manifestacions i, si ho sol·liciten, a rebre notificacions en castellà.*» Finalment, en l'apartat segon d'aquest mateix article 44 es llegeix el següent: «*L'Administració ha de lliurar a les persones interessades que ho sol·licitin en cada cas, en la llengua oficial demanada, un testimoniatge traduït de les actuacions o de la documentació que els afecta. La sol·licitud de traducció no pot comportar cap perjudici o despesa a la persona sol·licitant, ni retards en el procediment ni la suspensió de la tramitació o dels terminis establerts.*»

Pel que fa a la Llei de salut, és oportú ressenyar que conté una regulació que modula els principis de la legislació de normalització lingüística per tal d'aconseguir una major efectivitat dels drets reconeguts als pacients. Així, en l'apartat 2 de l'article 5 (relatiu als drets bàsics dels ciutadans en l'àmbit sanitari) es disposa el següent: «*Així mateix, tots tenen dret a rebre informació sanitària en la forma més idònia per a la seva comprensió i en una de les llengües oficials de la comunitat autònoma, i assegurar-se que aquella sigui intel·ligible per als pacients.*» I l'apartat 3 afegeix: «*No obstant el que disposa el punt anterior, i en la mesura que la planificació sanitària ho permeti, els centres i serveis sanitaris han*

d'implantar els mitjans necessaris per atendre les necessitats lingüístiques dels usuaris estrangers.»

Així mateix cal destacar que la disposició addicional cinquena de la Llei estableix: *«El Servei de Salut de les Illes Balears ha d'adoptar les mesures necessàries per a la normalització de l'ús de la llengua catalana en els centres i en els serveis que en depenen.»* Finalment, en la disposició addicional sisena del mateix text legal, textualment llegim el següent:

«1. En tots els centres assistencials de caràcter privat, la informació escrita a l'usuari sobre els serveis i les prestacions sanitàries ha de figurar, com a mínim, en llengua catalana.

2. Així mateix, aquests centres han d'estar en condicions d'oferir, igualment en llengua catalana, aquesta informació verbalment.

Aquests deures anteriors seran exigibles a partir dels sis mesos comptadors des de l'entrada en vigor d'aquesta llei.»

8.1.2. DISPOSICIONS REGLAMENTÀRIES

Entrant ja en el capítol dels reglaments, ens hem de referir, en primer lloc, a dues disposicions que es podrien qualificar d'horizontals pel caràcter intersectorial que tenen.

La primera disposició a ressenyar afecta el Consell Social de la Llengua. Aquesta entitat es crea i es regula mitjançant el Decret 64/2002, de 3 de maig, immediatament modificat pel Decret

71/2002, de 10 de maig. Es tracta d'un organisme sense personalitat jurídica, adscrit a la Conselleria d'Educació i Cultura. Congruentment amb el caràcter d'òrgan d'assessorament i de consulta en matèria lingüística, la normativa li confia funcions de participació en el procés normalitzador, d'assessorament i d'informe sobre la planificació lingüística, i de contribució a millorar la política lingüística. Pel que fa a la composició es verifica que és tan plural com inusualment nombrosa, ja que, a més d'un president, compta amb un vicepresident primer i uns altres tres vicepresidents, i un secretari, i té més de cinquanta vocals. El Consell Social ja ha començat la singladura posant en marxa, com una prioritat, els treballs preparatoris d'un pla general de normalització lingüística, que a finals de la cinquena legislatura ja estava molt avançat.

La segona disposició de caràcter horitzontal és el Decret 132/2002, de 25 d'octubre, pel qual s'estableix el règim de funcionament del *Butlletí Oficial de les Illes Balears*. És aquest un reglament que introdueix mesures lingüístiques d'interès, algunes de les quals estan clarament d'acord amb el règim de bilingüisme obligatori en la publicació d'actes i de disposicions que estableixen l'article 7 de la Llei balear de normalització lingüística i la Llei estatal 5/2002, de 4 d'abril, *reguladora dels butlletins oficials de les províncies*. El Decret que ressenyam ha estat desplegat mitjançant l'Ordre del conseller de Presidència de 23 de desembre de 2002, per la qual es determinen les característiques formals del *Butlletí Oficial de les Illes Balears* i es desplega el procediment per inserir-hi texts.

En segon lloc, ens hem de referir tot seguit a un bloc de normativa educativa, que té com a elements principals les disposicions relatives al sectors materials en els quals es veu afectat el tractament del català, sigui com a llengua vehicular de l'ensenyament no universitari, sigui com a llengua de comunicació i de relació en l'àmbit de l'Administració educativa. Les disposicions més destacades poden agrupar-se en els àmbits següents:

- L'ensenyament de la llengua i de la literatura catalanes des del punt de vista curricular (Decret 86/2002, de 14 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria; Decret 111/2002, de 2 d'agost, pel qual s'estableix l'estructura i l'ordenació dels ensenyaments de batxillerat; Ordre del conseller d'Educació i Cultura de 14 de maig de 2002, per la qual es regula l'homologació dels estudis de llengua catalana de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat amb els certificats de la Junta Avaluadora de Català; Ordre del conseller d'Educació i cultura de 24 de maig de 2002, per la qual es regula el procediment d'homologació dels llibres de text i altres materials curriculars).
- El tractament de les particularitats dels alumnes amb necessitats educatives especials (Ordre del conseller d'educació i Cultura de 14 de juny de 2002, per la qual es regula l'elaboració i l'execució del Programa d'acolliment lingüístic i cultural adreçat a l'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu de les Illes Balears que

curra estudis als instituts d'educació secundària).

- El funcionament dels centres educatius (Decret 119/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic de les escoles públiques d'educació infantil, dels col·legis públics d'educació primària i dels col·legis públics d'educació infantil i primària; Decret 120/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic dels instituts d'educació secundària).
- La capacitació lingüística dels docents (Ordre del conseller d'Educació i cultura de 30 de juliol de 2002, per la qual es regulen determinats requisits del coneixement de la llengua catalana per part dels mestres que hagin cursat els seus estudis a partir del curs 2002-2003, segons determinats plans d'estudis de mestre en les diverses especialitats de la Universitat de les Illes Balears).

8.1.3. L'INSTITUT RAMON LLULL

Mereix una consideració especial la creació de l'Institut Ramon Llull, mitjançant el conveni que es va formalitzar el dia 5 d'abril de 2002. Es tracta d'un consorci que inicialment integraven la Generalitat de Catalunya i la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb el qual ambdues instàncies pretenen impulsar la projecció exterior de la llengua i de la cultura catalanes.

8.2

L'ÀMBIT OFICIAL I ADMINISTRATIU

Aquest apartat s'ha subdividit en dos grans blocs: l'Administració perifèrica de l'Estat i l'Administració de Justícia.

8.2.1. L'ADMINISTRACIÓ PERIFÈRICA DE L'ESTAT

Dues són les dades normatives que cal posar sobre la taula en aquest epígraf. D'una banda, l'article 36 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, precepte pel qual es permet que, en alguns casos, la llengua catalana sigui la llengua de la tramitació dels procediments o la llengua de relació entre l'Administració i els administrats.

De l'altra, l'Ordre ministerial de 20 de juliol de 1990, per la qual es dicten normes per proveir determinats llocs de feina de funcionaris en l'Administració perifèrica de l'Estat, en relació amb el coneixement de les llengües pròpies de les comunitats autònomes. Aquesta disposició preveu tot un seguit d'actuacions perquè els ciutadans puguin ser atesos en la seva llengua en l'Administració perifèrica, entre les quals es troben les següents:

- Cal fixar com a mèrit el coneixement de la llengua catalana en la provisió, pel sistema de concurs, dels llocs de treball que tinguin relació directa amb la informació al públic, la recepció i el

registre de documents, amb les activitats de gestió amb un grau de proximitat amb el públic significatiu i de freqüència en la relació, i amb les activitats per a les quals el coneixement de la llengua és un factor rellevant.

- Cal programar i desplegar cursos necessaris per ensenyar el català, amb prioritat per als funcionaris que han d'ocupar els llocs de treball que es descriuen en el paràgraf anterior.
- Cal emetre un informe anual sobre el grau d'implantació del català en l'Administració perifèrica de l'Estat.
- Cal vincular els departaments ministerials, a iniciativa de les delegacions del Govern, per tal que determinin d'acord amb el seu contingut els llocs de treball en què és preceptiu el coneixement del català, capacitat que han d'incorporar com a requisit en les relacions de lloc de treball.

L'Ordre de 20 de juliol de 1990 ha tingut un desplegament bastant efectiu, ja que, amb la formalització prèvia d'un conveni que han subscrit l'organisme estatal Institut Nacional d'Administració Pública (INAP) i l'Institut Balear d'Administració Pública de la Conselleria d'Interior (IBAP), s'han impartit cursos de català. Així mateix, entre els anys 1994 i 2002 s'han emès els informes sobre el grau d'implantació del català, i s'ha fixat com a mèrit el coneixement del català en els casos en què l'Ordre preveia. Allò que, encara avui, segueix pendent de realització és fixar els llocs de treball en els quals ha de ser perceptiu el coneixement del català com a requisit.

L'aplicació de l'article 36 de la Llei de procediment no ha tingut, en canvi, tanta virtualitat, ja que en la pràctica, en l'àmbit administratiu a què ens referim, la llengua catalana no és la llengua de la tramitació dels procediments, ni tampoc la llengua de la relació escrita entre l'Administració i l'administrat.

8.2.2. L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

Sense cap dubte és l'àmbit més necessitat de mesures normalitzadores. El 10 de novembre de 1998 es va formalitzar un conveni entre el Govern de la comunitat, el Consell General del Poder Judicial i el Ministeri de Justícia, que, entre d'altres accions, considerava establir, a partir d'un estudi de la situació actual, un pla de normalització lingüística específic per aconseguir la normalització progressiva de la llengua catalana, i alhora manifestava una gran preocupació per la defensa de les modalitats insulars. Cinc anys després, però, el pla de normalització no s'ha aprovat.

Per una altra banda, hem de recordar que l'oficialitat de la llengua catalana també es projecta en l'àmbit de l'Administració de Justícia, però l'ús que se'n fa és anecdòtic, i en la majoria d'ocasions els ciutadans no exerceixen els drets lingüístics que descriuen l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial, l'11 de la Llei balear de normalització lingüística i el 9 de la Carta europea de les llengües nacionals i minoritàries. Per tant es pot concloure que l'avenç del procés normalitzador exigeix que, en una primera etapa, els poders públics remouin els obstacles que impedeixen que els drets esmentats siguin reals i efectius.

8.3

EL CATALÀ I LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES

La vitalitat de les llengües es pot mesurar per l'ús que se'n fa en el món econòmic. Segurament eren ben conscients d'això les forces parlamentàries que l'any 1986 aprovaren unànimement la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears. Això no obstant, no arribaren a introduir més que algunes regles difuses sobre el procés de recuperació i de promoció del català en les activitats econòmiques.

8.3.1. EL CATALÀ EN LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES

Transcorreguts més de setze anys des que entrà en vigor la Llei 3/1986, la realitat ofereix avui un panorama decebedor des del punt de vista de l'efectivitat del procés normalitzador. Aquest estat de coses ha impulsat la Conselleria d'Educació i Cultura a elevar al Consell Social de la Llengua, perquè l'estudiï, una *Proposta d'avantprojecte de llei d'ús del català en les activitats econòmiques*, text que aquest òrgan examinarà al llarg de l'any 2002.

La novetat i la transcendència del contingut d'aquest text són mereixedores d'atenció, ja que si les mesures que es projecten arriben a formar part d'un text legal podria donar-se un impuls notori a la normalització del català en el món de les relacions econòmiques. A títol d'exemple, podem subratllar que la proposta norma-

tiva reforça les exigències lingüístiques de les empreses públiques; introdueix algunes prescripcions per a les empreses privades i per als concessionaris de serveis públics; enforteix els drets lingüístics dels consumidors i dels usuaris; adopta mesures per intensificar l'ús ambiental del català en la retolació exterior d'empreses i d'establiments i en la publicitat; estableix conseqüències indirectament punitives en cas d'incompliment, i modifica l'article 14 de la Llei balear 1/1998, de 10 de març, de l'estatut dels consumidors i usuaris.

8.3.2. L'ENTRADA EN VIGOR D'ALGUNES MESURES DE LA LLEI D'ORDENACIÓ DE L'ACTIVITAT COMERCIAL

Sembla oportú fer ara una referència al dret positiu. Certament, no s'han produït en el període que ens ocupa novetats legislatives de caràcter específic, dignes d'esment en l'àmbit que ara examinam, però no poden oblidar que la Llei 11/2001, de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial, conté mesures que precisament han assolit efectivitat en l'àmbit temporal de què ens ocupam. En efecte, la disposició final segona d'aquest text legal disposa el següent:

« Aquesta llei ha d'entrar en vigor l'endemà d'haver-se publicat en el Butlletí Oficial de les Illes Balears. Això no obstant:

1. L'article 8.2 ha de començar a vigir el dia 1 de gener de 2002.
2. L'article 8.3 i l'article 19 han de començar a vigir el dia 1 de gener de 2003.»

El denominador comú d'aquestes mesures és l'objectiu d'intensificar l'ús del català en les activitats comercials. Convé repassar-ne breument el contingut. L'apartat segon de l'article 8 introdueix per primera vegada en l'ordenament jurídic balear el principi de disponibilitat lingüística de les empreses en l'atenció als consumidors. Per entendre'n adequadament l'abast, convé recordar que l'apartat primer disposa: «*En els establiments regulats en aquesta llei, els consumidors tenen dret a ser atesos en alguna de les llengües oficials de les Illes Balears, i no poden ser discriminats o atesos incorrectament per raó de la llengua oficial que emprin.*» Seguidament, l'apartat segon estableix el següent: «*En els establiments al detall que disposen d'una plantilla laboral de més de tres treballadors, els consumidors tenen, a més, el dret de ser atesos en la llengua oficial de les Illes Balears que escullin.*»

Finalment, en l'apartat tercer de l'article 8, que es refereix més concretament a la informació escrita que es facilita als consumidors en els establiments comercials, llegim el següent:

« La senyalització i els cartells d'informació general de caràcter fix i els documents d'oferta de serveis per als consumidors dels establiments oberts al públic han de ser redactats, almenys, en català. Aquesta norma no s'aplica a les marques, als noms comercials i als rètols emparats per la legislació de la propietat industrial.

En els termes que reglamentàriament es determinin, els establiments comercials han d'informar els consumidors dels seus drets lingüístics mitjançant la col·locació dels anuncis corresponents.»

8.4

LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA

La Llei de normalització lingüística, en els articles 39 i 40, preveu la tècnica planificadora per impulsar i per millorar el procés de normalització lingüística, i encarrega al Govern de la comunitat autònoma les accions corresponents. Molt després, l'any 2002, la Direcció General de Política Lingüística va posar en marxa el *Pla lingüístic d'actuacions urgents*. Per tercer any consecutiu, també es va posar en marxa el *Pla coordinador de normalització lingüística en l'Administració local*, en el qual varen participar trenta-nou ajuntaments. A més, i a causa de la rellevància demogràfica i de la situació lingüística que es troba als termes municipals, la Conselleria d'Educació i Cultura i els ajuntaments respectius signaren dos convenis de col·laboració específics per a Calvià i per a Eivissa.

El Consell Social de la Llengua Catalana, en data 28 de març de 2003, va aprovar els objectius d'un *Pla general de normalització lingüística de les Illes Balears*. L'avantprojecte preveu nou àrees d'actuació, subdividides en sectors, en els quals es descriuen els objectius específics a assolir i les accions concretes que poden activar-se en cada àmbit.

aparegut dues emissores públiques de ràdio, Som Ràdio i Ona Mallorca; que s'ha començat a rebre Flaix FM, i que s'ha posat en marxa una emissora pública, la Televisió de Calvià. Mallorca és l'illa en què s'escolten més emissores en català, seguida, per aquest ordre, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

Al començament de la sisena legislatura, sembla detectar-se un cert consens per crear una televisió pública de caràcter autonòmic, que promou el Govern de les Illes Balears. L'executiu anterior havia preparat una iniciativa semblant sobre la base de reformar la Llei 7/1985, de 22 de maig, de creació de la Companyia de Ràdio i Televisió de les Balears, que mai no s'ha aplicat.

8.5

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Les novetats més importants en matèria de mitjans de comunicació són que han

9

SEGURETAT SOCIAL

RESUM

La recaptació pressupostària acumulada de la Seguretat Social a les Illes Balears durant l'exercici 2002 ha estat, durant el període voluntari, de 1.672,4 milions d'euros (278.000 milions de pessetes), la qual cosa suposa un increment del 7,57% respecte de l'any anterior.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears l'any 2002 és de 150.716, cosa que representa l'1,93% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol. Per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions de les Illes Balears s'han situat sempre entre els llocs baixos de la taula, juntament amb les províncies de Girona, Lleida, Alacant, Castelló, Granada, Còrdova, Almeria i Zamora.

Quant a la protecció per atur, la despesa relativa de les prestacions per atur és de 296.354.784,32 euros (49.354 milions de pessetes), la qual cosa significa una variació del 19,79%. L'augment del nombre de beneficiaris de les prestacions per atur, tant contributives com assistencials, ha estat de l'11,92%. D'altra banda, durant l'exercici 2002 també ha augmentat la cotització de la Seguretat Social un 21,35%, de manera que s'ha assolit una quantia total de 81.029.261,11 euros (13.482 milions de pessetes).

9.1

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades sobre la recaptació i les despeses de la Seguretat Social i sobre la protecció per atur.

9.2

LA RECAPTACIÓ DE LA SEGURETAT SOCIAL

La gestió recaptadora de la Seguretat Social la du a terme la Tresoreria General de la Seguretat Social, com a caixa única del sistema, tant pel que fa a la recaptació voluntària com a l'executiva, sota la direcció, la vigilància i la tutela de l'Estat. Els imports acumulats de la recaptació pressupostària relatius a l'exercici 2002 són els que es recullen en el quadre III-96.

En l'anàlisi d'aquestes dades destaca el fet que la recaptació pressupostària acumulada, en el període voluntari, ha estat de 1.672,4 milions d'euros (278.000 milions de pessetes), amb la qual cosa s'ha experimentat un increment del 7,57% respecte de l'any anterior, en el qual la recaptació va ser de 1.554,7 milions d'euros (258.682 milions de pessetes). En la recaptació en la via executiva s'aprecia també un augment de les quantitats recaptades, que presenten un total de

QUADRE III-96. RECAPTACIÓ DE LA SEGURETAT SOCIAL (2001-2002)

	Recaptació en la via voluntària			Recaptació líquida			Recaptació en la via executiva		
	2001 (en milers d'euros)	2002 (en milers d'euros)	01/02 (%)	2001 (en milers d'euros)	2002 (en milers d'euros)	01/02 (%)	2001 (en milers d'euros)	2002 (en milers d'euros)	01/02 (%)
Gener	113.883,18	120.138,25	5,49	117.725,99	126.127,78	7,14	2.232,04	2.333,06	4,53
Febrer	101.985,86	125.970,31	23,52	117.358,18	128.747,46	9,70	2.999,90	2.271,35	-24,29
Març	122.890,86	123.112,04	0,18	119.567,33	128.836,28	7,75	2.290,16	2.166,94	-5,38
Abril	112.940,60	121.405,96	7,50	128.240,26	139.404,34	8,71	1.886,23	2.416,80	28,13
Maig	130.972,83	138.838,74	6,01	138.237,53	144.405,79	4,46	2.479,54	2.405,04	-3,00
Juny	131.638,65	142.021,38	7,89	151.464,89	160.672,26	6,08	2.401,10	2.933,16	22,16
Juliol	141.797,47	145.003,02	2,26	157.397,94	167.026,07	6,12	2.801,08	3.059,99	9,24
Agost	140.081,11	149.636,96	6,82	158.178,05	172.350,45	8,96	2.805,81	2.501,83	-10,80
Setembre	139.996,86	150.814,19	7,73	157.258,51	174.621,54	11,04	2.816,75	1.996,13	6,37
Octubre	140.343,03	150.851,93	7,49	160.399,79	174.554,55	8,82	2.963,21	4.065,12	37,19
Novembre	137.351,95	147.089,33	7,09	153.911,58	169.171,92	9,92	2.607,58	2.803,65	7,52
Desembre	140.829,48	157.525,20	11,86	127.550,44	143.760,40	12,71	1.956,77	2.643,70	35,11
Total	1.554.711,88	1.672.407,31	7,57	1.687.290,49	1.829.678,84	8,44	30.240,17	31.596,77	4,49

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social, Direcció Provincial a les Illes Balears.

31,5 milions d'euros (5.257 milions de pessetes) enfront dels 30,2 milions d'euros (5.031 milions de pessetes) de l'any 2001, la qual cosa suposa una variació anual del 4,49%. La variació de la recaptació líquida de 2001-2002 és també positiva per a l'any 2002, amb un increment del 8,44%, i la recaptació acumulada per aquest concepte l'any 2002 és de 1.829 milions d'euros (334.000 milions de pessetes).

9.3.

LES DESPESES DE LA SEGURETAT SOCIAL

Aquest apartat estudia l'evolució del nombre de pensions de l'any 2002 en la modalitat contributiva del sistema de la Seguretat Social.

En el terreny de les pensions contributives, i per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions de les Illes Balears s'han situat sempre entre els llocs baixos de la taula. La pensió mitjana de les Illes Balears es troba, doncs, entre les més baixes del país en relació amb la resta de comunitats autònomes. (Vegeu el quadre III-97.)

Mitjançant l'anàlisi comparativa dels valors de la pensió mitjana per a cada un dels conceptes per separat, trobam casos en què la nostra comunitat autònoma se situa entre les tres comunitats amb les

pensions més baixes. Aquest és el cas de les pensions mitjanes de jubilació, de viduïtat, d'orfandat i de favor familiar.

L'anàlisi del sistema de pensions, tant en l'àmbit estatal com per al cas concret de les Illes Balears, únicament d'acord amb el valor de l'import mitjà de la pensió, presenta certs inconvenients metodològics, ja que la valoració d'acord amb la pensió mitjana obvia tot un ventall de variables d'una gran importància per entendre el funcionament global del sistema, i, a la vegada, aquestes variables incideixen sobre el valor de l'import mitjà de les pensions, el resultat del qual alteren, i poden conduir a interpretacions errònies.

Tot seguit es presenta un esquema de les variables esmentades.

- Hi ha règims de pensions en els quals, per causes definitòries de l'estructura del règim mateix, l'import mitjà de la pensió percebuda³⁵ és inferior o superior a la mitjana; aquest és el cas del règim d'autònoms, de l'agrari i del de la llar, que són generalment un 30% inferiors als valors de la pensió mitjana, o del règim especial del carbó i del règim general, que en són, respectivament, prop d'un 80% i un 20% superiors.³⁶ Per tant, el biaix cap a algun d'aquests règims pot alterar el total de l'import mitjà de la pensió d'una regió. En el cas de les Illes Balears, el domini del règim d'autònoms influeix en el fet que l'import mitjà de les pensions és baix i inferior a la mitjana estatal.

35. L'import de la pensió depèn exclusivament del nombre total d'anys cotitzats i del valor de la cotització dels darrers quinze anys.

36. Luis Ayala Cañón i Jesús Ruiz-Huerta: «Los problemas de descentralizar las pensiones», El País, 8/02/2003, p. 48.

QUADRE III-97. PENSIONS CONTRIBUTIVES A LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES (2001-2002)

QUADRE III-97. PENSIONS CONTRIBUTIVES A LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES (2001-2002)

	Viduitat				Orfandat i favor familiar			
	2001		2002		2001		2002	
	Nombre en milers	Import mitjà en PTA	Import mitjà en €	Nombre en milers	Import mitjà en PTA	Import mitjà en €	Nombre en milers	Import mitjà en PTA
Andalusia	327,0	56.495	339,54	332,1	59.342	356,65	62,5	33.387
Aragó	70,1	59.488	357,53	70,7	62.614	376,32	8,1	39.548
Astúries	79,0	61.361	368,79	79,9	65.062	391,03	9,9	44.092
Illes Balears	38,2	52.134	313,33	38,8	54.904	329,98	4,8	31.349
Illes Canàries	58,7	58.508	351,64	60,1	61.313	368,50	13,7	33.447
Cantàbria	31,8	56.852	341,69	32,3	60.212	361,88	4,9	39.174
Castella-la Manxa	85,8	58.591	352,14	86,9	61.252	368,13	13,2	35.259
Castella i Lleó	147,0	56.438	339,20	148,4	59.383	356,90	21,0	38.059
Catalunya	343,2	58.305	350,42	348,9	61.525	369,77	34,9	36.530
País Valencià	206,3	56.248	338,06	209,9	59.167	355,60	28,6	33.464
Extremadura	56,0	57.378	344,85	56,6	59.917	360,11	9,9	33.730
Galícia	162,8	48.475	291,34	165,2	51.115	307,21	25,2	35.146
Madrid	224,5	64.654	388,58	228,1	68.491	411,64	32,1	39.758
Múrcia	50,3	54.410	327,01	51,4	57.275	344,23	8,5	33.046
Navarra	26,0	61.265	368,21	26,4	64.493	387,61	3,8	40.640
País Basc	116,9	67.039	402,91	118,7	71.083	427,22	17,2	43.562
La Rioja	14,3	57.555	345,91	14,4	60.423	363,15	1,8	38.018
Ceuta i Melilla	4,5	60.498	363,60	4,5	63.985	384,56	1,1	32.282
Total	2.042,4	58.094	349,15	2.073,3	61.198	367,81	301,2	36.694
						220,53	309,7	38.347

continua

QUADRE III-97. PENSIONS CONTRIBUTIVES A LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES (2001-2002)

Total de pensions						
	2001			2002		
	Nombre en milers	Import mitjà en PTA	en €	Nombre en milers	Import mitjà en PTA	en €
Andalusia	1.213,3	76.320	458,69	1.227,1	79.518	477,91
Aragó	260,9	84.176	505,91	261,5	87.908	528,34
Astúries	284,5	100.209	602,27	283,9	104.148	625,94
Illes Balears	148,5	74.426	447,31	149,8	77.632	466,58
Illes Canàries	205,3	77.491	465,73	209,5	80.795	485,59
Cantàbria	120,5	85.057	511,20	121,1	88.832	533,89
Castella-la Manxa	314,6	75.594	454,33	316,1	78.701	473,00
Castella i Lleó	563,6	79.481	477,69	565,1	82.892	498,19
Catalunya	1.349,8	84.577	508,32	1.362,1	88.431	531,48
País Valencià	748,9	75.466	453,56	757,2	78.769	473,41
Extremadura	194,2	70.593	424,27	195,2	73.310	440,60
Galícia	673,9	68.722	413,03	679,0	71.594	430,29
Madrid	801,6	97.567	586,93	812,9	102.073	613,47
Múrcia	196,8	73.396	441,12	198,8	76.464	459,56
Navarra	101,2	89.978	540,78	102,4	94.233	566,35
País Basc	429,3	103.906	624,49	432,9	108.480	651,98
La Rioja	57,1	79.035	475,01	57,3	82.536	496,05
Ceuta i Melilla	13,9	87.932	528,48	14,0	91.888	552,26
Total	7.677,9	82.440	495,51	7.745,9	86.011	516,94

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

- A les Illes Balears hi ha un nombre elevat de pensions que no assoleixen els mínims establerts i que no tenen dret als complements per mínim. Aquest fet, lluny de ser una situació negativa o discriminatòria d'aquestes pensions, es deu al fet que, a la vegada que els perceptors d'aquestes pensions gaudeixen d'aquests ingressos, concorren altres ingressos que

deriven del treball, de rendes superiors als 6.000 euros anuals o, fins i tot, de percebre altres pensions per diferents conceptes. La consideració d'aquest volum significatiu de pensions amb un import baix dins el conjunt total de les pensions del sistema contribueix a disminuir el valor de l'import mitjà de les pensions en aquesta comunitat autònoma.

El cas de la pensió de viduitat esdevé un dels més exemplificatius per evidenciar el fenomen de la concurrència, ja que més del 40% de les pensions de viduitat a les Illes Balears són concurrents amb altres tipus de pensions.

- L'elevada taxa d'activitat femenina a les Illes Balears és una altra de les variables a considerar que alteren el valor mitjà de les pensions, ja que suposa el fet que el cònjuge jubilat d'una dona activa laboralment no té dret a rebre el complement per mínim (en cas que la pensió sigui inferior al valor mínim establert) mentre la parella treballi, ni tampoc, com és evident, al plus de la pensió per tenir un cònjuge a càrrec seu.
- Finalment, l'augment de l'esperança de vida —fenomen que es produeix en general a tots els països desenvolupats— significa que hi ha un percentatge de pensions l'import de les quals és baix pel fet que es va establir d'acord amb la cotització dels darrers quinze anys de treball de la persona jubilada.

El llarg període transcorregut des d'aquest moment fins a l'actualitat —tenint en compte la variació de les cotitzacions actuals i l'increment de la inflació i dels preus, superior a les Balears en relació amb la mitjana— ha fet que actualment aquest import de la pensió que es percep sigui relativament més baix en termes de paritat de poder de compra.

El valor de l'import mitjà de la pensió esdevé, per tant, una dada orientativa però insuficient per a l'anàlisi estructural

del sistema de pensions d'una regió. Per caracteritzar el sistema de les Illes Balears, a part del valor mitjà de l'import de la pensió, s'han de tenir en compte totes les variables esmentades.

D'altra banda, s'ha de dir que només set de les disset comunitats autònomes de l'Estat espanyol presenten un import mitjà de les pensions per sobre del valor de la mitjana estatal.

En un major nivell de desagregació, de l'anàlisi de la distribució de la pensió mitjana per províncies es deriva que les províncies de Girona, Lleida, Alacant, Castelló, Granada, Còrdova, Almeria i Zamora són les que presenten els valors de pensió mitjana inferiors de tot l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre III-98.)

Significativament, a excepció de les províncies de Lleida, Còrdova i Zamora —que no es localitzen a la zona del litoral peninsular—, les altres províncies que aparei-

**QUADRE III-98. PROVÍNCIES AMB UNA
PENSÍO MITJANA INFERIOR A LA DE L'ESTAT
ESPANYOL (2002)**

Província	Import mitjà
Girona	463
Lleida	446
Alacant	457
Castelló	439
Granada	454
Còrdova	443
Almeria	417
Zamora	430

Font: Elaboració pròpia.

xen en el quadre (Girona, Alacant, Castelló, Granada i Almeria) són províncies situades a la zona del litoral mediterrani. En aquest cas, la localització influeix en gran mesura en la semblança del sistema productiu d'aquestes zones, que, d'altra banda, s'assembla molt al de les Illes Balears. Són províncies amb una especialització turística, i les causes que poden explicar els valors baixos de l'import de les pensions poden estar molt relacionades amb les que s'han explicat per al cas de les Illes Balears.

El nombre total de pensions contributives percebudes a les Illes Balears, en data 31 de desembre de 2002, ha estat de 150.716, enfront de les 149.158 de l'any anterior. Aquesta xifra representa l'1,93% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol, la xifra del qual en termes absoluts per aquest mateix any ha estat de 7.790.250, enfront de les 7.678.000 de l'any 2001. (Vegeu el quadre III-99.)

Tant en l'esfera nacional com en la nostra comunitat es pot observar un incre-

ment suau de les prestacions durant l'exercici 2002, que en termes percentuals se situa en el 1,46% per al territori nacional, i en el 1,04% per a les Illes, amb un increment superior a un punt percentual en l'àmbit de l'Estat espanyol, mentre que a les Illes Balears l'increment és sensiblement inferior (0,27 punts percentuals).

L'import total de les pensions contributives que ha abonat l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) a les Illes Balears ha arribat, l'any 2002, a 971,66 milions d'euros (161.670 milions de pessetes), enfront dels 910,51 milions d'euros (151.495 milions de l'exercici anterior), cosa que significa un increment del 6,72% respecte de l'any 2001, taxa de variació lleugerament superior a la relativa a l'any 2001 en relació amb el 2000, que va ser del 4,59%, com mostra el quadre III-100.

La distribució de l'import total de les pensions contributives per illes en l'àmbit de la comunitat autònoma presenta una gran focalització en l'illa de

QUADRE III-99. NOMBRE DE PENSIONS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (1998-2002)

	Total de pensions		% Var. respecte de l'any anterior	
	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya
1998	144.912	7.476.202	1,40	—
1999	146.053	7.561.781	0,79	1,14
2000	148.021	7.649.392	1,33	1,16
2001	149.158	7.678.000	0,77	0,37
2002	150.716	7.790.250	1,04	1,46

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE III-100. IMPORT ANUAL DE LES PENSIONS (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002		01/00	02/01
	en milers de PTA			en €		%	
Pensions	132.519.996	144.843.138	151.495.958	161.670.640	971.660.115	4,59	6,72
Incapacitat permanent	18.888.704	21.085.140	22.402.377	23.861.040	143.407.737	6,25	6,51
Jubilació	88.508.142	96.028.309	100.033.180	106.069.604	637.491.159	4,17	6,03
Viduitat	23.356.384	25.710.800	26.972.863	29.251.104	175.802.678	4,91	8,45
Orfandat	1.681.476	1.926.404	2.000.888	2.234.447	13.429.297	3,87	11,67
Favor familiar	85.290	92.485	86.650	88.059	529.244	-6,31	1,63

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Mallorca, que és la que percep un nombre major de pensions i que, per tant, rep el 83,57% de l'import total de les pensions que es destina a les Illes Balears. Menorca i Eivissa reben un 7,66% i un 7,97% de l'import total, respectivament, i Formentera el 0,49%. Hi ha un percentatge de pensions (0,31%) la destinació en què s'abonen no és cap de les Illes perquè, en general, es tracta de pensions que s'abonen a l'estranger. (Vegeu el quadre III-101.)

Per causa del pes relatiu sobre el total de pensions del sistema contributiu, les pensions de jubilació són les més importants, ja que són el 65,61% de la despesa, seguides de les de viduitat i de les d'incapacitat permanent, que en representen el 18,09% i el 14,76%, respectivament.

La distribució de les pensions per a cada concepte segons els diferents règims del sistema es detalla a continuació.

QUADRE III-101. NOMBRE DE PENSIONS EN VIGOR A LA PROVÍNCIA DE LES ILLES BALEARS (1-12-2002)

	Nombre	%	Import mensual	%
Mallorca	125.207	83	59.101.722,02	83,57
Menorca	11.173	7	5.418.636,07	7,66
Eivissa	12.315	8	5.634.310,97	7,97
Formentera	863	1	349.149,58	0,49
Sense informació	1.158	1	217.863,19	0,31
TOTAL	150.716	100	70.721.681,83	100,00

Font: INSS i elaboració pròpia.

**QUADRE III-102. PENSIONS DE JUBILACIÓ (2001-2002):
DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2001			2002				
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Import mensual	Mitjana mensual
	en milers de PTA			en milers de PTA			en €	
Règim general	44.829	4.716.217	105,20	45.422	4.979.137	109,62	29.925.221,67	658,83
R. especial agrari	17.298	1.070.359	61,88	16.727	1.285.561	64,17	6.404.153,94	385,66
Agrari compte aliè	4.848	305.666	63,05	4.515	294.287	65,18	1.768.703,02	391,74
Agrari compte propi	12.450	764.693	61,42	12.212	991.274	63,15	4.635.450,92	379,58
R. esp. autònoms	13.642	856.909	62,81	14.097	921.667	65,38	5.539.334,01	392,94
R. esp. treballadors de la llar	4.796	262.350	54,70	4.786	269.136	56,23	1.617.543,12	337,97
R. esp. mineria del carbó	199	31.919	160,40	191	31.688	165,90	190.451,62	997,13
R. esp. treballadors del mar	1.666	206.979	124,24	1.652	211.939	128,29	1.273.780,77	771,05
Accidents laborals	690	56.792	82,31	698	61.640	88,30	370.466,59	530,75
Malalties professionals	37	4.990	134,86	39	5.296	135,80	31.831,52	816,19
SOVI	4.702	186.756	39,72	4.569	188.549	41,26	1.133.192,33	248,02
Total	87.859	7.393.271	84,15	104.908	7.734.615	87,71	46.485.975,57	527,17

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quant al nombre de beneficiaris de les pensions per jubilació, l'any 2002 ha estat de 104.908; l'import total destinat mensualment per aquest concepte és de 46.485.975,57 euros (7.734 milions de pessetes), i la mitjana mensual de la pensió, de 527,17 euros (87.710 pessetes). (Vegeu el quadre III-102.)

El nombre de beneficiaris de les pensions per viduitat ha estat l'any 2002 de 39.131, i la Seguretat Social ha destinat un import mensual total per aquest con-

cepte de 12.977.232,68 euros (2.159 milions de pessetes), que suposa una pensió mitjana mensual de 331,54 euros (55.160 pessetes). (Vegeu el quadre III-103.)

Pel que fa a les pensions per incapacitat permanent, el nombre de beneficiaris ha estat 18.270, i s'hi ha destinat un import total mensual de 10.251.159,89 euros (1.705 milions de pessetes), amb un pensió mitjana mensual de 561,09 euros (93.350 pessetes). (Vegeu el quadre III-104.)

**QUADRE III-103. PENSIONS DE VIDUITAT (2001-2002):
DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2001			2002				
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Import mensual	Mitjana mensual
	en milers de PTA			en milers de PTA			en €	
Règim general	22.790	1.349.567	59,22	23.372	1.458.745	62,41	8.767.236,74	375,12
R. especial agrari	6.491	244.725	37,70	6.450	254.667	39,78	1.530.587,38	239,095
Agrari compte aliè	2.821	113.274	40,15	2.768	115.954	41,89	696.901,11	251,77
Agrari compte propi	3.670	131.451	35,82	3.682	138.713	37,67	833.686,27	226,42
R. esp. autònoms	5.988	257.151	42,94	6.176	276.123	44,21	1.659.536,35	265,71
R. esp. treballadors de la llar	344	11.236	32,66	348	11.959	34,36	71.880,97	206,55
R. esp. mineria del carbó	156	9.842	63,09	154	10.319	67,01	62.022,14	402,74
R. esp. treballadors del mar	1.220	69.605	57,05	1.204	72.439	60,16	435.370,12	361,60
Accidents laborals	790	51.230	64,85	785	53.968	68,74	324.357,91	413,19
Malalties professionals	48	2.629	54,77	45	2.665	59,23	16.019,39	355,99
SOVI	667	19.269	28,89	597	18.339	30,71	110.221,67	184,63
Total	38.494	2.015.254	52,35	39.131	2.159.229	55,16	12.977.232,68	331,54

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

**QUADRE III-104. PENSIONS PER INCAPACITAT PERMANENT (2001-2002):
DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2001			2002				
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Import mensual	Mitjana mensual
	en milers de PTA			en milers de PTA			en €	
Règim general	12.021	1.182.060	98,33	12.353	1.260.390	102,03	7.575.098	613,22
R. especial agrari	1.003	54.160	54,00	888	48.833	56,30	293.497,00	338,395
Agrari compte aliè	319	18.681	58,56	288	17.290	60,03	103.918,05	360,83
Agrari compte propi	684	35.479	51,87	600	31.543	52,57	189.578,95	315,96
R. esp. autònoms	2.348	153.781	65,49	2.382	161.679	67,87	971.711,17	407,94
R. esp. treballadors de la llar	526	27.500	52,28	484	25.615	52,92	153.952,46	318,08
R. esp. mineria del carbó	22	2.909	132,23	22	3.010	136,82	18.091,58	822,34
R. esp. treballadors del mar	209	22.205	106,24	197	22.282	113,11	133.922,57	679,81
Accidents laborals	1.257	133.007	105,81	1.344	150.113	111,69	902.201,62	671,28
Malalties professionals	150	15.590	103,93	159	17.390	109,37	104.518,01	657,35
SOVI	495	17.911	36,18	441	16.333	37,03	98.167,85	222,60
Total	18.031	1.609.123	89,24	18.270	1.705.649	93,35	10.251.159,89	561,09

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

**QUADRE III-105. PENSIONS D'ORFANDAT (2001-2002):
DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2001			2002				
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Import mensual	Mitjana mensual
	en milers de PTA			en milers de PTA			en €	
Règim general	3.054	98.940	32,40	3.300	110.939	33,61	666.758,29	202,05
R. especial agrari	472	15.798	33,47	492	17.190	34,915	103.319,93	209,85
Agrari compte aliè	252	8.558	33,96	258	9.138	35,42	54.924,29	212,88
Agrari compte propi	220	7.240	32,91	234	8.052	34,41	48.395,64	206,82
R. esp. autònoms	719	16.615	23,11	794	18.731	23,59	112.575,68	141,78
R. esp. treballadors de la llar	36	1.208	33,56	37	1.264	34,18	7.601,84	205,46
R. esp. mineria del carbó	792	56,57	15,00	922	61,48	5.543,30	369,55	
R. esp. treballadors del mar	97	3.257	33,58	100	3.463	34,63	20.813,53	208,14
Accidents laborals	183	7.415	40,52	205	8.439	41,16	50.723,89	247,43
Malalties professionals	7	249	35,57	7	255	36,45	1.533,64	219,12
Total	4.582	144.274	31,49	4.350	161.206	37,05	968.871,50	222,72

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

L'any 2002 hi ha hagut a les Balears 4.350 beneficiaris de les pensions per orfandat; per aquest concepte s'ha destinat un import mensual total de 968.871,50 euros (161 milions de pessetes), i una pensió mitjana de 222,72 euros (37.050 pessetes). (Vegeu el quadre III-105.)

Finalment, quant a les pensions de favor familiar, l'any 2002 n'hi ha hagut 182 beneficiaris, i l'import total mensual que s'hi ha destinat ha estat de 38.442,19 euros (6,3 milions de pessetes), la qual cosa significa una pensió mitjana mensual de 208,92 euros (34.760 pessetes). (Vegeu el quadre III-106.)

Pel que fa al reconeixement del dret als subsidis i a altres assignacions o prestacions econòmiques que gestiona i abona l'Institut Nacional de Seguretat Social, l'any 2001 s'ha abonat un import total de 90,36 milions d'euros (15.035 milions de pessetes) a la nostra comunitat. Això suposa un increment d'un 5,52% en relació amb l'exercici precedent, com es detalla en el quadre III-107.

Els subsidis d'incapacitat temporal i de maternitat són els més importants quant a la quantia, ja que són el 53,77% i el 27,80%, respectivament, del total de subsidis i altres prestacions econòmiques. (Vegeu el quadre III-108.)

**QUADRE III-106. PENSIONS DE FAVOR FAMILIAR (2001-2002):
DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2001			2002				
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Import mensual	Mitjana mensual
	en milers de PTA			en milers de PTA			en €	
Règim general	151	4.491	29,74	143	4.479	31,32	26.920,42	188,25
R. especial agrari	22	896	40,73	23	972	43,045	5.846,97	258,735
Agrari compte aliè	8	364	45,50	9	419	46,57	2.519,44	279,94
Agrari compte propi	14	532	38,00	14	553	39,52	3.327,53	237,53
R. esp. autònoms	3	111	37,00	3	114	38,02	685,96	228,55
R. esp. treballadors de la llar	1	47	47,00	1	47,78	47,78	287,21	287,21
R. esp. treballadors del mar	3	137	45,67	3	141	47,16	850,31	283,44
Accidents laborals	12	660	55,00	11	640	58,25	3.851,32	350,12
Total	192	6.342	33,03	184	6.396	34,76	38.442,19	208,92

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE III-107. IMPORT ANUAL DELS SUBSIDIS (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002	
	en milers de PTA				en €
Subsidis	12.693.658	13.288.180	14.246.978	15.035.037	90.362.421,07
Incapacitat temporal	7.948.338	7.672.678	7.913.465	8.271.773	49.714.361,41
Risc durant l'embarç		3.225	45.031	48.495	291.463,42
Seguretat i higiene		6.746	8.910	18.301	109.991,29
Maternitat	2.833.321	3.294.970	3.953.876	4.276.628	25.703.056,35
Prestació familiar ¹	1.643.519	1.991.864	1.921.580	1.946.598	11.699.291,05
Naixement de fill		3.929	8.089	10.064	60.491,46
Part múltiple		27.707	48.823	45.217	271.765,20
Altres ²	268.480	287.061	347.204	417.961	2.512.000,89

¹ Inclou l'assignació per cada fill a càrrec i l'assignació per cada fill a càrrec amb discapacitat.

² Inclou la indemnització amb entrega única, les prestacions socials i les transferències corrents a l'exterior.

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

**QUADRE III-108. PRESTACIONS ECONÒMIQUES DE LA
SEGURETAT SOCIAL (2000-2002)**

	2000	2001	2002	01/00	02/01
	en milers de PTA			en €	
				%	%
Pensions	144.843.137	151.495.957	161.504.254	970.660.114,96	4,59 6,61
Invalidesa permanent	21.085.140	22.402.377	23.861.040	143.407.737,21	6,25 6,51
Jubilació	96.028.310	100.033.180	106.069.604	637.491.158,69	4,17 6,03
Viduitat	25.710.800	26.972.863	29.251.104	175.802.678,43	4,91 8,45
Orfandat	1.926.403	2.000.887	2.234.447	13.429.296,88	3,87 11,67
Favor familiar	92.484	86.650	88.059	529.243,75	-6,31 1,63
Subsidis i altres prestacions	13.288.180	14.246.978	15.381.350	92.443.773,98	7,21 7,96
Incapacitat temporal i risc durant l'embarç	7.675.900	7.958.496	8.666.577	52.087.177,74	3,68 8,90
Maternitat	3.294.970	3.953.876	4.276.629	25.703.056,35	20,00 8,16
Protecció a la família	2.023.500	1.978.491	2.001.881	12.031.547,71	-2,22 1,18
Altres ¹	293.810	356.115	436.263	2.621.992,18	21,21 22,51
Total	158.131.317	165.742.935	176.885.604	1.063.103.888,94	4,81 6,72

¹ Inclou les mesures de seguretat i d'higiene, la indemnització amb entrega única, les prestacions socials i les transferències corrents a l'exterior.

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

A partir de tot el que s'ha dit fins ara es pot concloure que l'Institut Nacional de la Seguretat Social va abonar en concepte de prestacions econòmiques un total de 1.063 milions d'euros (176.885 milions de pessetes), enfront dels 165.742 milions de pessetes de l'any 2001, amb un augment del 6,72%.³⁷

9.4

LA PROTECCIÓ PER ATUR

El nombre total de beneficiaris de les prestacions per atur, tant contributives

com assistencials, ha augmentat, en passar de 42.866 l'any 2001 a 47.972 el 2002, cosa que representa una variació percentual de l'11,92% en relació amb l'any anterior. Aquest increment és conseqüència de l'evolució que han experimentat les prestacions contributives, que han variat positivament respecte de l'any 2001 en un 27,66%; contràriament, els subsidis assistencials han experimentat una variació negativa respecte l'any 2001 del -5,2%. (Vegeu el quadre III-109.)

La relació de persones beneficiàries de prestacions per atur i de l'atur registrat

37. Pel que fa al sistema de pensions no contributives, vegeu l'apartat 10.2.8.

**QUADRE III-109. NOMBRE DE BENEFICIARIS DE LES PRESTACIONS
PER DESOCUPACIÓ (2001-2002)**

	Prestacions contributives		Subsidis		Total		Atur registrat		Cobertura (%)	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Gener	22.527	28.604	22.070	21.656	44.597	50.370	30.918	33.331	144,24	151,12
Febrer	16.724	21.521	21.794	21.481	38.518	43.146	29.236	31.584	131,75	136,61
Març	12.814	16.542	18.967	19.059	31.781	35.794	26.812	28.878	118,53	123,95
Abril	9.503	13.378	7.540	8.464	17.043	22.048	21.012	24.877	81,11	88,63
Maig	8.058	10.931	4.751	5.382	12.809	16.514	15.563	18.767	82,3	87,99
Juny	7.892	10.306	4.353	4.891	12.245	15.396	15.055	18.001	81,34	85,53
Juliol	8.869	10.912	4.323	4.609	13.192	15.716	15.272	18.185	86,38	86,42
Agost	9.931	11.760	4.282	4.498	14.213	16.444	15.739	18.952	90,3	86,77
Setembre	9.635	11.241	4.485	4.555	14.120	15.971	16.241	20.064	86,94	79,60
Octubre	12.168	13.982	6.623	6.227	18.791	20.326	20.884	25.361	89,98	80,15
Novembre	17.430	11.245	14.766	9.795	32.196	21.085	30.288	36.253	106,3	58,16
Desembre	22.190	28.328	20.676	19.600	42.866	47.972	30.220	36.756	141,85	130,51

Font: INEM, Direcció Provincial de les Illes Balears.

és coneguda com a taxa de cobertura del període analitzat. La mitjana mensual de beneficiaris l'any 2002 ha estat de 26.732 persones, mentre que la mitjana d'atur per al mateix exercici s'ha situat en 25.917 persones. Això significa que la taxa de cobertura ha estat del 103,1%, 5 punts percentuals per sota de la de l'any 2001.

Pel que fa a despesa relativa a la prestació per atur, l'any 2002 ha estat de 296.354.784,32 euros (49.354 milions de pessetes), enfront dels 247.630.155,18 euros (41.202 milions de pessetes) de l'exercici precedent. Aquest augment suposa una variació del 19,79%, com es recull en el quadre III-110.

D'altra banda, la cotització de la Seguretat Social també ha crescut amb relació a l'exercici 2001. Així, la quantia total per aquest concepte l'any 2002 ha estat de 81.029.261,11 euros (13.482 milions de pessetes), cosa que suposa un increment percentual del 21,35% respecte de l'any anterior.

QUADRE III-110. IMPORT DE LES PRESTACIONS (2001-2002)					
	Rebutis		Import de la nòmina		
	2001	2002	2001	2002	2002
			en milers de pessetes	en milers de pessetes	en €
Gener	52.623,00	58.247,00	4.490.576,00	5.543.192,77	33.315.259,50
Febrer	50.101,00	56.997,00	4.300.820,00	5.080.872,79	30.536.660,45
Març	42.436,00	46.980,00	3.085.355,00	3.670.673,73	22.061.193,42
Abril	34.547,00	38.395,00	2.367.373,00	2.880.760,90	17.313.721,71
Maig	18.864,00	25.231,00	1.377.740,00	1.906.745,85	11.459.773,33
Juny	13.675,00	18.957,00	1.173.086,00	1.606.525,51	9.655.412,80
Juliol	13.508,00	18.328,00	1.203.934,00	1.592.292,47	9.569.870,51
Agost	13.943,00	18.843,00	1.309.385,00	1.703.471,44	10.238.069,57
Setembre	14.646,00	19.732,00	1.386.719,00	1.846.321,11	11.096.613,34
Octubre	17.264,00	23.780,00	1.538.964,00	1.979.463,55	11.896.815,56
Novembre	36.618,00	37.385,00	2.989.419,00	2.963.242,36	17.809.445,26
Desembre	48.507,00	52.900,00	4.868.849,00	5.099.087,20	30.646.131,31
Total	356.732,00	415.775,00	30.092.220,00	35.872.649,68	215.598.966,76

continua

QUADRE III-110. IMPORT DE LES PRESTACIONS (2001-2002)

	Cotització en la Seguretat Social				Total	
	2001	2002	2002	2001	2002	2002
	en milers de pessetes		en €	en milers de pessetes		en €
Gener	1.630.563,00	2.038.026,04	12.248.783,21	6.121.139,00	7.581.218,81	45.564.042,71
Febrer	1.438.533,00	1.703.163,51	10.236.218,83	5.739.353,00	6.784.036,29	40.772.879,28
Març	947.605,00	1.133.531,47	6.812.661,35	4.032.960,00	4.804.205,20	28.873.854,77
Abril	678.808,00	905.841,47	5.444.216,90	3.046.181,00	3.786.602,37	22.757.938,61
Maig	487.397,00	659.273,72	3.962.314,87	1.865.137,00	2.566.019,57	15.422.088,20
Juny	455.999,00	602.843,01	3.623.159,48	1.629.085,00	2.209.368,53	13.278.572,28
Juliol	499.094,00	620.012,87	3.726.352,37	1.703.028,00	2.212.305,34	13.296.222,88
Agost	556.427,00	686.321,52	4.124.875,41	1.865.812,00	2.389.792,96	14.362.944,98
Setembre	558.315,00	714.220,32	4.292.550,57	1.945.034,00	2.560.541,43	15.389.163,91
Octubre	660.973,00	843.213,04	5.067.812,45	2.199.937,00	2.822.676,60	16.964.628,01
Novembre	1.428.340,00	1.364.196,30	8.198.984,92	4.417.759,00	4.327.438,66	26.008.430,18
Desembre	1.767.917,00	2.211.491,36	13.291.330,75	6.636.766,00	7.310.578,56	43.937.462,06
Total	11.109.971,00	13.482.134,64	81.029.261,11	41.202.191,00	49.354.784,32	296.628.227,87

Font: INEM, Direcció Provincial de les Illes Balears.

10

NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS

RESUM

Les necessitats socials estan relacionades amb la dinàmica econòmica, demogràfica i cultural, però també amb altres processos. La configuració de les necessitats de salut o les conseqüències de la dinàmica socioeconòmica ja s'han tractat en altres seccions de la memòria del CES. En aquesta secció es presenten algunes de les formes socials en què s'expressen les necessitats, i també les respostes que s'han desenvolupat dins l'àmbit dels serveis socials. La configuració històrica del sistema de serveis socials, que diferencia sectors d'atenció (la infància i la família, la gent gran, els discapacitats, etc.), ha estat una manera de fer front a les dites necessitats que encara és operativa. En aquesta secció s'han seleccionat alguns dels trets característics d'aquest sistema, la seva estructura i l'evolució recent, així com els reptes sobre els quals es treballa actualment. La presentació s'ha centrat en la configuració dels serveis socials, més que no a analitzar-ne les necessitats, per donar continuïtat als treballs presentats en la memòria de l'any 2001.

10.1

INTRODUCCIÓ

Aquesta secció de la memòria del CES sobre els serveis socials de les Illes Balears no es va incloure en la versió de l'any passat. El plantejament inicial d'aquest breu balanç ha de permetre assolir dos objectius: primerament, disposar d'un informe de conjunt sobre les necessitats i els serveis socials i, en segon lloc, facilitar la reflexió sobre la necessitat de dades oficials de caràcter social. El primer objectiu només es podrà aconseguir quan el segon estigui ja superat. Com a conseqüència d'aquesta insuficiència, la secció sobre serveis socials encara s'ha de considerar com un treball provisional pel que fa als plantejaments i als resultats, però vàlid com a primer conjunt de dades, d'informacions, de reflexions i de propostes de futur.

Alguns dels reptes que cal destacar són els següents:

1. Per fer aquesta secció encara no s'ha disposat de tota la informació necessària; han faltat memòries d'organismes tan importants com els consells de Menorca i de Mallorca o d'organitzacions d'iniciativa social de gran rellevància. En qualsevol cas, no només falta informació general sinó també consens sobre quins són els

indicadors més adequats per interpretar aquesta realitat. En l'àmbit dels indicadors i de les estadístiques econòmiques i demogràfiques, hi ha, entre els experts, un ampli consens sobre quines són les estadístiques que permeten conèixer la situació econòmica i demogràfica d'un país. Pel que fa als indicadors i a les estadístiques socials, encara no està tancat el debat sobre quines són les estadístiques que permeten analitzar i fer el seguiment del que passa en relació amb les necessitats i els serveis socials. De fet, l'Institut Balear d'Estadística (IBAE) no produeix estadístiques sobre aquest sector.

També s'ha d'afegir a aquesta situació d'incertesa relativa l'elevat cost que comporta elaborar estadístiques, fet que exigeix estar molt segur de les que són necessàries i útils abans de començar una recollida sistemàtica de dades o d'establir una normativa sobre sistemes informatius de compliment obligat.

2. Per tots aquests motius, es va considerar necessari posar en marxa un procés de reflexió i de valoració entre els professionals amb accés a la informació i amb capacitat d'encetar el treball que permetés ordenar l'anàlisi sistemàtica sobre les necessitats i els serveis socials a partir de les dades actuals, per tal de perfilar quines han de ser les dades més útils i aclaridores per conèixer i per analit-

zar millor aquesta part de la realitat social de les Illes. Una part de l'anàlisi de les necessitats es va incloure en la secció primera del capítol III de la memòria de l'any passat,³⁸ i per això enguany aquesta secció se centra més a analitzar l'oferta i la demanda de serveis socials.

La forta expansió de l'oferta de serveis socials i el ràpid procés d'estructuració i de reforma, al llarg dels darrers vint anys (1982-2002) han anat de manera paral·lela al creixement de les necessitats. Aquesta complexitat ha obligat també a una presentació limitada de les ofertes i de les iniciatives. Hi ha alguns temes que s'hauran d'incloure en els informes propers, tres especialment:

- L'anàlisi del marc normatiu i reglamentari vigent
- L'anàlisi econòmica del conjunt dels serveis socials
- L'avaluació dels resultats de l'actuació dels serveis socials sobre les necessitats

Aquest darrer tema, l'avaluació dels serveis socials, l'aportació que fan al benestar social, encara representa un repte. Sabem que l'evolució del benestar col·lectiu és quelcom més complex que la manera com funcionen els indicadors econòmics generals i les dades sobre la despesa en serveis socials. Ni l'augment

38. Vegeu la secció «1. Demografia, dona i llar, i exclusió social», preparada per M. Antònia Carbonero i els serveis tècnics del CES, a: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, vol. 2, p. 450-484.

del producte interior brut (PIB) representa necessàriament un augment del benestar i de la integració social, de la mateixa manera que un augment de les despeses socials no representa tampoc una millora directa de l'atenció a les necessitats socials.

Aquesta secció tracta justament del que actualment es fa a les Illes des dels serveis socials per fer front a les necessitats socials. És possible que algú digui que és una visió massa reduccionista de la política social perquè es limita a oferir dades i informacions sobre els serveis socials. Sabem perfectament que el benestar d'una societat moderna depèn, en gran mesura, de les polítiques econòmiques i d'ocupació, però no només d'aquestes polítiques.

10.2

LES NECESSITATS, L'OFERTA I LA DEMANDA DE SERVEIS

Atenent a un criteri de síntesi, s'ha estructurat la presentació de la informació i de les interpretacions d'acord amb els sectors d'actuació, i s'ha diferenciat l'àmbit de l'atenció primària dels sectors d'atenció social principals. Aquesta diferenciació és forçada, ja que en l'àmbit de l'atenció primària es duen a terme actuacions sectorials importants; a més, les necessitats no es poden analitzar de manera aïllada en cada sector; però la diferenciació per sectors permet ordenar la presentació d'acord amb les necessitats, les polítiques i els instruments de planificació desenvolupats. En cada un dels sectors considerats

hi ha normativa sectorial específica o plans d'actuació estatals i autonòmics; per això seguir aquesta estructuració facilita la interpretació.

10.2.1. ELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Els serveis que s'inclouen en aquest nivell d'atenció generalista s'orienten a prevenir les situacions de necessitat social i a promoure les prestacions socials d'informació i d'assessorament; d'atenció a domicili, especialment a les persones, a les famílies o als col·lectius que —per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, de manca d'autonomia, de discapacitats o de problemes familiars— necessitin aquesta prestació; de coordinació de recursos i de treball comunitari en xarxa, i també altres programes socials de tipus sectorial. Constitueixen el punt d'accés immediat i l'àmbit del sistema de serveis socials més proper als ciutadans, en l'entorn més immediat.

Els serveis d'aquest àmbit, gestionats des dels ajuntaments o les mancomunitats, s'adrecen a tota la població i es caracteritzen pel fet que la persona hi pot accedir directament. Reben suport dels consells insulars, especialment a partir que els consells gestionen el Pla de prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals (PPB). Aquest pla va representar, des del 1988, la consolidació dels serveis socials d'atenció primària a tot l'Estat, també a la comunitat autònoma de les Illes Balears. El Pla de prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions socials s'estructura com un

pla estatal, acordat amb els governs de les comunitats autònomes, per donar suport a les corporacions locals. Mitjançant aquest pla es vol finançar conjuntament entre el Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS) i el Govern de la comunitat autònoma la xarxa d'atenció primària de serveis socials, que ha de permetre garantir les prestacions bàsiques als ciutadans en situació de necessitat. Els projectes que s'han finançat mitjançant subvencions als consells insulars han estat els següents. (Vegeu el quadre III-111.)

S'ha de tenir present que les aportacions incloses en la taula només representen una part del finançament de la xarxa de serveis i de prestacions de l'atenció primària; de tal manera que les dades anteriors només representen un 30% del total del finançament.³⁹ Això permet adonar-se del que representa aquest àmbit en el conjunt del sistema; l'any 2001 concretament, el nivell d'atenció primària a les Illes va representar 14.524.399 euros.⁴⁰ Fins al 1988, l'any del Pla de prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals, l'atenció primària era un àmbit pràcticament inexistent —llevat d'alguns ajuntaments—, però en els darrers 15 anys s'ha desenvolupat, gràcies en bona part al Pla, i ha aconseguit la plena cobertura de tot el territori de la comunitat autònoma

de les Illes Balears, i també disposar d'una dotació de personal i d'una capacitat tècnica perfectament comparable a la de la majoria de comunitats autònomes amb un desenvolupament mitjà dels serveis socials.

En termes generals es pot dir que, en aquest àmbit d'atenció, els reptes són els següents:

- Cal assolir una major descentralització de competències i un major finançament per als municipis, que pot concretar-se en l'esperat pacte local o en el desenvolupament dels plans sectorials de la comunitat autònoma de les Balears, esmentats abans (discapacitats, gent gran, immigració, etc.).
- Cal universalitzar els serveis socials cap a tota la població, inclosa la població d'immigrants internacionals i d'altres grups menys afavorits, alhora que s'han d'incrementar les ofertes i els nivells d'ús dels serveis per part dels més necessitats, mitjançant una política de reconeixement de drets i una millora de la visualització dels serveis, de les ofertes i dels drets, i també s'han de garantir dotacions bàsiques iguals i de capacitat d'accés igual a tota l'oferta a tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

39. Dels 3.880.233 euros que ha aportat el Govern de les Illes a les corporacions locals a través dels consells insulars l'any 2002, 2.717.540 euros són aportats directament pel Govern; la resta correspon a l'aportació de l'MTAS (memòria de l'IBAS, 2002). L'aportació del Govern de les Illes va augmentar considerablement respecte dels 2.277.660 euros que havia aportat el 2001. (Vegeu: Dirección General de Asuntos Sociales (2002): *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS en Corporaciones locales 2000-2001*. Madrid: MTAS, p. 37).

40. Dirección General de Asuntos Sociales (2002): *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS en Corporaciones locales, 2000-2001*. Madrid: MTAS.

QUADRE III-111. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES (2002)

Corporacions / entitats	Aportació del Govern (Illes Balears i MTAS) (en euros)
Alaró	43.747,24
Alcúdia	40.777,44
Andratx	65.417,41
Artà	51.931,61
Banyalbufar	9.596,09
Binissalem	45.456,67
Búger	14.545,68
Bunyola	36.627,39
Calvià	114.881,68
Campanet	19.582,42
Campos	49.251,57
Capdepera	44.181,23
Consell	16.839,80
Deià	11.044,09
Escorca	1.686,06
Esporles	31.614,26
Estellencs	5.823,36
Felanitx	101.942,92
Fornalutx	6.561,10
Inca	64.692,33
Lloseta	33.859,06
Llucmajor	82.249,01
Manacor	106.385,63
Mancor de la Vall	5.738,71
Marratxí	93.896,04
Muro	44.729,93
Petra	308.770,33
Pollença	89.610,92
Porreres	59.773,57
Puigpunyent	15.218,80
Sant Llorenç des Cardassar	46.587,35
Santa Margalida	63.206,71
Santa Maria del Camí	37.171,22
Sa Pobla	77.029,44

continua

QUADRE III-111. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES (2002)

Corporacions / entitats	Aportació del Govern (Illes Balears i MTAS) (en euros)
Santanyi	63.325,32
Selva	24.873,48
Ses Salines	31.123,97
Sóller	81.747,94
Son Servera	58.619,05
Valldemosa	10.246,95
Palma (centres de serveis socials)	643.082,95
Consell Insular de Mallorca (hospital de nit)	519.510,82
Total de Mallorca	3.272.957,55
Alaior	28.923,54
Ferrieres	14.707,85
Maó	122.504,03
Es Castell	16.915,68
Es Mercadal	18.384,72
Ciutadella	70.965,68
Es Migjorn Gran	7.887,34
Sant Lluís	9.673,72
Consell Insular de Menorca	18.017,83
Total de Menorca	307.980,39
Consell Insular d'Eivissa i Formentera ¹	299.295,85
Total de les Illes Balears	3.880.233,79

¹ No hi ha dades de la distribució per entitats a Eivissa i Formentera.

Font: Elaboració pròpia a partir de la memòria de l'IBAS (2002).

- Cal intensificar els recursos que afavoreixen la permanència del ciutadà en el seu medi, per a tots els sectors de la població:⁴¹ servei d'ajuda a domicili, programa «ca vostra» per a la gent gran, centres de dia...
- Cal articular l'atenció a les necessitats socials des de tots els sistemes de benestar social, segons les competències, i cal desenvolupar estructures de coordinació socioeducatives (sistema educatiu), sociosanitàries (sistema sani-

41. Aquest objectiu afecta especialment la gent gran, però també altres col·lectius que, per les característiques pròpies, requereixen una atenció residencial o un suport continuat. Es pot discutir si és una competència de l'atenció primària, però a partir de la definició dels serveis que hem fet abans és bastant clar que sí és una competència d'aquest àmbit.

tari) i socioculturals (sistema cultural), articulacions que han d'aconseguir una eficàcia i una eficiència majors dels recursos públics, seguint com a exemple el que ja s'ha fet en el Protocol de coordinació entre serveis socials i serveis d'orientació laboral (gener de 2003).

- Cal aplicar noves tecnologies: plena implantació de l'adaptació a la comunitat de les Balears del sistema d'informació d'usuaris de serveis socials (SIUSS) desenvolupat pel Ministeri d'Afers Socials l'any 1995 i encara no totalment operatiu; sistema que pot ser la base d'una homogeneïtzació de llenguatge i dels criteris tècnics, i sobretot pot servir per quantificar les accions que es porten a terme, així com les necessitats no cobertes.

10.2.2. LA INFÀNCIA I LA FAMÍLIA

La transferència de les competències de la protecció de menors als consells insulars, en els darrers anys, va obligar a reorganitzar l'atenció. En aquest sentit, l'any 2002 ha començat a plantejar-se de manera molt més clara i eficaç l'actuació des d'aquestes administracions. És especialment rellevant la nova política d'acolliments familiars. En qualsevol cas, cal no oblidar que les noves necessitats familiars, relacionades amb els processos d'immigració dels darrers anys, així com tot el canvi legal, obliguen a noves actuacions.

A la comunitat autònoma de les Illes Balears cal diferenciar el que, en termes generals, es pot identificar amb dos àmbits d'atenció:

- la protecció dels menors, responsabilitat dels consells insulars;
- la reforma, responsabilitat del Govern de la comunitat autònoma.

10.2.2.1. La protecció dels menors

Pel que fa al primer àmbit, la protecció dels menors, només s'han pogut aconseguir les dades oficials del Consell d'Eivissa i Formentera;⁴² els altres dos consells insulars no han aportat les dades, de tal manera que les informacions i les dades següents són estimacions a partir de les informacions que han aportat els professionals i dels informes parcials que han fet els mateixos responsables dels consells respectius.⁴³

Es poden diferenciar cinc línies bàsiques d'actuació:

1. Les tuteles, amb més de 150 casos en el conjunt de les Illes; Menorca és on s'han produït, comparativament, menys casos de tuteles.⁴⁴ Totes aquestes situacions obeeixen a situacions greus que impliquen sempre el desemparament del menor.

42. Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social (2003): *Memòria 2002*. Eivissa: Consell d'Eivissa i Formentera.

43. Vegeu les pàgines web dels organismes esmentats, Consell de Mallorca: <<http://www.conselldemallorca.net>>, i Consell de Menorca: <<http://www.cime.es/ca/principal.htm>>. Aquestes pàgines ofereixen molt poca informació detallada sobre els serveis socials.

44. Aquesta diferència és present en totes les línies d'intervenció, la qual cosa es pot interpretar com un indicador que a Menorca hi ha menys problemàtica infantil i juvenil.

2. Els acolliments familiars, amb més de 250 casos a les Illes. La majoria dels casos fan referència especialment a acolliments realitzats amb membres de la família extensa. L'acolliment familiar amb famílies alienes a la del menor és una línia d'intervenció que es potencia de manera molt interessant; de fet és el programa més innovador, especialment a Mallorca, on es desenvolupa el programa «Cangurs».⁴⁵ Alguns dels factors que han millorat l'eficàcia dels programes d'acolliment familiar són la formació de les famílies acollidores; el suport i el seguiment per part dels tècnics; la millora de la capacitat de resoldre conflictes, i l'augment de l'experiència en els acolliments.

3. Les adopcions, amb més de 350 adopcions nacionals i un centenar d'adopcions internacionals. Al llarg del 2002 sembla que va augmentar més l'adopció internacional que la de menors de l'Estat. Aquest fet s'explica per la difusió i per l'accessibilitat de l'adopció en determinats països, pel nombre escàs de menors «adoptables» en el territori espanyol i per l'actuació estimuladora d'aquestes adopcions per part de les entitats col·laboradores en matèria d'adopció internacional.

4. Els acolliments residencials, amb uns 260 casos a Mallorca, 14 a Eivissa i

Formentera, i 6 a Menorca, segons les dades de desembre de 2002.

5. L'atenció psicològica de diversos tipus, segons les illes. A Mallorca es disposa del Servei d'Infància i Família; a Eivissa i Formentera, del Servei de Salut Mental Infantil i Juvenil. No es disposa de dades més que d'Eivissa i Formentera, com s'ha dit abans; aquest darrer servei va atendre 501 casos, dels quals 84 eren exclusivament casos d'infància i de família, amb una tipologia de problemàtiques molt diverses però bàsicament relacionades amb problemes greus de conducta dels menors i de famílies multi-problemàtiques.⁴⁶

10.2.2.2. Els menors infractors

Pel que fa al treball amb menors que desenvolupa el Govern de les Illes a través de la Direcció General de Menors i Família,⁴⁷ es poden diferenciar dues grans àrees i un total de cinc línies d'intervenció:

1. Àrea de prevenció. S'han desenvolupat tres programes: el Programa de prevenció i abordatge de les situacions de conflicte juvenil, el Programa Dàlies de formació i inserció laboral, i el Programa de garantia social. Dels dos darrers ja es tracta en altres seccions de la memòria del CES, però del pri-

45. Com diuen els responsables del Consell de Mallorca en la seva pàgina web: «Gràcies a les quaranta famílies que s'hi han apuntat com a voluntàries; des que es va posar en marxa fa un any, s'ha aconseguit que cap infant menor de dos anys no passi per un centre d'acollida.» (<http://www.consellidemallorca.net>).

46. Vegeu: *Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social* (2003), op. cit., secció 3.3 (document no paginat).

47. Direcció General de Menors i Família (2003): *Memòria 2002*. Palma: Conselleria de Benestar Social.

mer programa es pot dir que és una experiència pilot de treball en col·laboració amb onze ajuntaments de la comunitat autònoma de les Balears,⁴⁸ i amb un total de 70 casos al llarg del 2002. El pressupost total d'aquest programa arribava als 400.221 euros, dels quals el Govern de la comunitat autònoma i el Ministeri de Treball i Afers Socials, a parts iguals, subvencionaven 165.268 euros. Possiblement la tasca més important d'aquest programa no són els casos sinó el treball en xarxa a partir de les comissions participatives i la nova manera d'abordar el conflicte juvenil, no centrada en problemes de disciplina sinó en les necessitats del menor i en les capacitats de l'entorn.⁴⁹

2. Àrea de menors infractors. En aquesta àrea es poden diferenciar el Programa de mesures en medi obert, desenvolupat pels educadors de medi obert (EMO), i el Programa de mesures d'internament. Pel que fa al primer programa, ha comptat amb un pressupost de 770.082 euros. S'ha treballat amb un total de 529 menors, s'han aplicat 680 mesures de diversos tipus, però principalment de mediació (210), de llibertat vigilada (210) i de prestacions en benefici de la comunitat (121). Cal destacar que hi ha una clara diferenciació per sexe en els menors acollits, amb 449 homes (85%) i 80 dones (15%); el motiu potser es rela-

ciona amb les formes dels joves adolescents d'afrontar la frustració i amb les conductes que desenvolupen. És també molt considerable l'augment de mesures entre els anys 2000 i 2002, que passen de 345 a 529 casos (un 53% d'increment). Pel que fa a les mesures d'internament, cal destacar l'augment notable dels casos des del 2000, en passar de 31 a 74 casos (un 139% d'increment). Els motius es relacionen en part amb el canvi legal,⁵⁰ però també amb altres motius socials.

Finalment, resta considerar la feina que ha fet l'Oficina de Defensa dels Drets del Menor (ODDM), la qual ens ha fet arribar la memòria de 2002. La funció d'aquesta oficina és vetllar per la defensa, la promoció, la protecció i la realització efectiva dels drets dels infants i els joves menors de 18 anys. L'Oficina de Defensa dels Drets del Menor disposa d'un pressupost de 159.324 euros, i ha realitzat diverses funcions, entre les quals destaca que ha gestionat 628 denúncies, sobretot relacionades amb la integració social i la protecció jurídica (55%), i la salut i els maltractaments (21%).

Pel que fa als joves de més edat, ja es consideren en altres seccions de la memòria del CES, però cal recordar que el model de societat actual no ofereix les alternatives vàlides a la joventut amb més dificultats —els problemes que pateixen són estructurals i, en conseqüència, demanen mesu-

48. Artà, Calvià, Capdepera, Eivissa, Inca, Manacor, Maó, Palma, Pollença, Santa Eulària des Riu i Son Servera.

49. Direcció General de Menors i Família (2003), op. cit., p. 26-32.

50. Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. L'entrada en vigor d'aquesta llei va ampliar, respecte de la llei anterior, l'edat d'aplicació fins als vint-i-un anys.

res estructurals—, i allò que la joventut necessita no són declaracions d'intencions, sinó propostes reals i fets concrets que en solucionin els problemes, encara que sigui lentament. Per això, és essencial promoure una acció coordinada i consensuada de prioritització de les necessitats de la joventut d'acord amb el Pla estratègic del Govern actualment vigent, que l'Administració autonòmica i local ha ignorat parcialment.

És necessari avaluar els resultats de les polítiques d'ocupació, i igualment important és estudiar el tipus d'ocupació juvenil creat, i demanar-se quin és el motiu de la divergència de les taxes de temporalitat de l'ocupació juvenil a les Illes Balears pel que fa a la Unió Europea. Al mateix temps, s'ha de tenir en compte que l'ocupació és una variable conseqüència en gran mesura de l'activitat econòmica, que produeix facilitat d'accés a l'ocupació precària i facilita l'abandó dels estudis postobligatoris, especialment els universitaris. Han de continuar-se i ampliar-se les mesures per evitar aquests efectes del model productiu (beques més importants, suport a la inserció laboral en condicions, avançament de l'edat de percepció de la renda mínima d'inserció, etc.).

10.2.3. LA GENT GRAN

L'evolució demogràfica que es va produir en l'última dècada a la comunitat autònoma de les Illes Balears va conduir a un envelliment de la població, ara moderat per la immigració. A més dels canvis quantitatius, se'n produeixen altres de qualitatius, de manera que aquestes persones gaudeixen cada vegada d'unes

condicions de salut millors i d'una esperança de vida major. Però l'envelliment no s'ha de tractar com un problema sinó com un resultat associat en principi a un fet valuós en si mateix: la longevitat de la població. L'envelliment constitueix un repte per reorientar les polítiques davant les noves necessitats. No obstant això, no podem obviar que hi ha problemes de falta d'autonomia característics del col·lectiu de la gent gran que es manifesten en tres aspectes fonamentals: l'econòmic, el funcional o sanitari, i el social o de convivència. El canvi d'escenari indicat implica repercussions importants, particularment pel que fa a la demanda de serveis i de prestacions, amb una pressió creixent en termes de demanda sanitària, de serveis socials i en matèria de pensions. Per això, aquest envelliment poblacional ha d'obligar l'Administració a fer una sèrie d'ajustaments en les polítiques que du a terme, a causa de les implicacions socials, econòmiques i culturals que comporta. La política actual del Govern de les Illes Balears, que es concreta en el Pla estratègic de la gent gran i en diverses accions, és la correcta, però no té la importància pressupostària que necessita ni és seguida de manera adequada per altres administracions. Les polítiques correctes poden trobar-se en perill per la precarietat pressupostària.

10.2.3.1. L'ajuda a domicili

L'ajuda a domicili no és una prestació exclusiva per a la gent gran; cada vegada es més present també en altres sectors, com ara les persones amb discapacitats o les famílies amb dificultats, però encara més del 90% del finançament de la prestació es destina a aquest col·lectiu. Per

tenir una idea del que representa, es poden veure les dades de les aportacions per part del Govern de les Illes; s'ha de tenir present que aquesta aportació, de manera desigual segons els municipis i les entitats locals, representa un 40% del total invertit. Amb posterioritat a l'aprovació de la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social, i per l'any 2002, la Conselleria de Benestar Social, a través de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS), va signar convenis amb 40 ajuntaments/entitats de Mallorca, atès que a Menorca, a Eivissa i a Formentera la gestió ja estava transferida als consells insulars respectius. (Vegeu el quadre III-112.)

Les dimensions de la prestació són molt considerables, ja que arriba a donar servei, només a Mallorca, a més de 2.813 persones. Però, al marge del creixement dels darrers anys i de les dimensions que té actualment, s'estima que per l'evolució de les malalties cròniques incapacitadores, així com per altres conceptes, aquesta prestació encara hauria d'augmentar l'oferta actual. Tal com preveu el Pla estratègic, cal augmentar la ràtio del servei d'ajuda a domicili fins arribar al 4% l'any 2004, la qual cosa suposa 2.400 usuaris nous. També s'ha previst augmentar la ràtio de teleassistència fins arribar al 3% l'any 2004, cosa que significa 1.700 terminals noves. Aquest darrer servei és diferent, però complementari de l'ajuda a domicili.

10.2.3.2. Els centres d'estades diürnes

Una altra de les prestacions que ha assumit una importància fonamental —cohe-

rent amb el criteri de mantenir la gent gran al seu domicili mentre sigui possible i mentre aquestes persones ho vulguin— són els centres d'estades diürnes. L'esforç realitzat el 2002 va ser important per la rellevància pressupostària (més d'1.531.800 euros) i per les persones que se'n varen beneficiar (598, entre assistides i vàlides). El manteniment d'aquests projectes es basa en subvencionar corporacions locals i entitats privades sense afany de lucre per dur a terme intervencions que responguin a les línies del Pla gerontològic i als programes d'alzhèimer i d'altres demències: construcció, adaptació o manteniment de residències per a estades diürnes, petites unitats de convivència, etc. Són projectes cofinançats pel Govern de les Illes Balears i pel Ministeri de Treball i Afers Socials, i es destinen amb caràcter preferent a les persones amb demències, especialment del tipus alzhèimer. (Vegeu el quadre III-113.)

10.2.3.3. La creació i la millora dels centres per a la gent gran (Pla 10)

L'anomenat Pla 10 és un conveni de cooperació plurianual que pretén establir una xarxa de centres d'atenció per a la gent gran que arribi a tots els municipis de cada una de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet una diversificació de les inversions i un desplegament ràpid dels recursos per als col·lectius de la gent gran. Els projectes que s'han finançat al llarg de 2002 encara s'estan realitzant. (Vegeu el quadre III-114.)

**QUADRE III-112. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI: APORTACIÓ
DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002)**

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades	Beneficiaris prevists	Aportació de l'IBAS
Alaró	6.240	62	24.942,00 €
Alcúdia	5.400	47	23.319,27 €
Andratx	3.360	26	13.522,77 €
Artà	3.408	24	25.242,51 €
Banyalbufar	1.404	10	4.507,59 €
Binissalem	5.844	46	24.942,00 €
Búger	1.848	15	8.714,68 €
Bunyola	3.120	32	13.222,27 €
Calvià	7.392	109	54.942,00 €
Campanet	2.100	17	8.414,17 €
Campos	4.152	40	18.030,36 €
Capdepera	3.276		13.823,28 €
Consell	2.076	23	8.414,17 €
Deià	1.680	13	7.212,15 €
Esporles	2.604	17	12.921,76 €
Estellencs	516	5	2.404,05 €
Felanitx	4.212	40	19.833,40 €
Fornalutx	1.200	5	9.015,18 €
Inca	15.960	83	53.490,08 €
Lloseta	3.408	35	14.724,80 €
Llucmajor	11.556	144	38.765,28 €
Manacor	13.512	92	38.464,77 €
Mancomunitat del Pla	40.392	333	171.889,46 €
Mancor de la Vall	960	9	4.207,08 €
Marratxí	9.093	69	28.848,59 €
Muro	3.528	35	10.217,21 €
Palma	206.110	857	1.472.831,36 €
Pollença	5.244	62	18.631,38 €
Porreres	5.364	32	27.045,54 €
Puigpunyent	2.598	22	13.222,27 €
Sa Pobla	8.988	63	32.154,15 €
Sant Llorenç des Cardassar	5.016	38	21.335,93 €

continua

**QUADRE III-112. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI: APORTACIÓ
DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002)**

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades	Beneficiaris prevists	Aportació de l'IBAS
Santa Margalida	9.918	132	31.252,63 €
Santa Maria del Camí	2.700	35	12.320,75 €
Santanyi	7.392	59	25.843,52 €
Selva	2.292	32	8.414,17 €
Ses Salines	3.377	31	13.642,97 €
Sóller	11.532	89	33.656,68 €
Son Servera	3.636	20	14.424,29 €
Valldemossa	1.680	10	7.212,15 €
TOTAL	434.088	2.813	2.386.018,67 €

Font: Memòria de l'Institut Balear d'Afers Socials (2002).

**QUADRE III-113. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC: APORTACIÓ DEL
GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTERI DE
TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)**

Entitat	Projecte	Aportació concedida	Places		
			Vàlids	Assistits	TOTAL
Aj. d'Alaró	Centre d'estades diürnes	38.500,00 €	20		20
Aj. d'Alaró	Manteniment d'habitatge tutelat I	8.925,70 €	5		5
Aj. d'Alaró	Manteniment d'habitatge tutelat II	15.300,00 €	4		4
Aj. d'Alcúdia	Centre de dia per a persones vàlides i assistides	119.632,00 €	25	15	40
Aj. d'Artà	Centre de dia Posada dels Olors	15.850,00 €	6		6
Aj. d'Artà	Construcció d'un centre de dia	106.385,50 €	20		20
Aj. de Campos	Centre d'estades diürnes	111.036,50 €	20		20
Aj. de Capdepera	Centre d'estades diürnes	23.899,00 €	30		30
Aj. de Consell	Centre d'estades diürnes	36.415,00 €	20		20
Consell Ins. d'Eivissa i Formentera	Centre de dia de Formentera	38.105,00 €	20		20
Consell Ins. d'Eivissa i Formentera	Centre de dia d'Eivissa	98.346,40 €	15		15

continua

QUADRE III-113. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC: APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTERI DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)

Entitat	Projecte	Aportació concedida	Places		
			Vàlids	Assistits	TOTAL
Consell Ins. d'Eivissa i Formentera	Centre de dia Sant Antoni	38.105,00€		20	20
Creu Roja	Centre d'estades diürnes Palma	76.019,00 €		30	30
Aj. d'Eivissa	Respir familiar per a famílies cuidadores de gent gran malalta d'alzhèimer	32.000,00 €		40	40
Aj. des Mercadal	Residència municipal	30.050,00 €	5	14	19
Aj. d'Esporles	Centre d'estades diürnes	28.970,00 €		10	10
Aj. de Ferreries	Construcció d'una residència, d'un centre de dia i d'un servei de respir	90.150,00 €		36	36
Fundació Ignasi Wallis	Adaptació de places de la residència	63.105,00 €	35	40	75
Aj. de Lloseta	Centre de dia	59.434,90 €		12	12
Aj. de Manacor	Centre d'estades diürnes	60.000,00 €		20	20
Mancomunitat del Pla	Centre de dia assistit de Costitx	78.801,00 €		12	12
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Montuiri	72.123,00 €		20	20
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Petra	106.385,50 €		20	20
Aj. de Maó	Centre d'estades diürnes	12.926,00 €		14	14
Aj. de Sta. Margalida	Construcció d'un centre de dia	106.385,13 €			30
Aj. de Sta. Maria del Camí	Residència Cas Metge Rei	64.952,00 €	29	11	40
TOTAL		1.531.801,63 €	103	465	598

Font: Memòria de l'Institut Balear d'Afers Socials (2002).

QUADRE III-114. PLA 10, DE DOTACIÓ DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LES ILLES BALEARS (2002)

Entitat	Projecte	Anualitat
Alaior, Aj.	Obres i equipament del local social per a la gent gran a la residència geriàtrica d'Alaior. Conveni signat el 24/07/1997.	4.143,95 €
Alaior, Aj.	Equipament del local social de la residència geriàtrica d'Alaior. Conveni signat el 10/12/98.	4.143,95 €
Alcúdia, Aj.	Obres de construcció del centre per a la gent gran al Port d'Alcúdia. Conveni signat el 24/07/1997.	10.851,27 €
Alcúdia, Aj.	Obres de reforma del projecte del centre d'atenció a la gent gran d'Alcúdia Can Ques. Conveni signat el 20/11/1996.	23.967,20 €
Alcúdia, Aj.	Equipament del casal de la tercera edat del Port d'Alcúdia. Conveni signat el 06/11/98.	10.851,27 €
Andratx, Aj.	Obres i equipament d'un centre per a la gent gran. Conveni signat el 04/12/96.	14.487,75 €
Calvià, Aj.	Equipament del centre de gent gran des Capdellà. Conveni signat el 08/11/96.	2.404,05 €
Capdepera, Aj.	Ampliació i equipament del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 04/12/96.	16.301,19 €
Consell Ins. de Menorca	Obres de reforma de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 03/12/96.	30.582,73 €
Consell Ins. de Menorca	Equipament de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 25/5/99.	9.408,71 €
Consell, Aj.	Obres de reforma i ampliació del centre de dia de Consell. Conveni signat el 29/04/98.	6.742,18 €
Deià, Aj.	Obres i equipament del centre d'atenció a la gent gran de Deià. Conveni signat el 19/10/1998.	16.712,79 €
Esporles, Aj.	Adquisició d'un immoble destinat al centre de gent gran. Conveni de cooperació de 1997. Addenda del 13/12/97.	57.096,15 €
Felanitx, Aj.	Obres de construcció d'un centre de gent gran a Cas Concos des Cavaller. Conveni signat el 02/12/98.	23.731,96 €
Formentera, Aj.	Adquisició de dos locals, destinats al centre de gent gran La Sanieta, al nucli de Sant Francesc Xavier. Conveni del 4/12/96.	24.162,19 €
Fundació Pública del Servei de la Residència Miquel Mir	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament de la residència Miquel Mir, d'Inca. Conveni signat el 24/07/97.	54.458,86 €
Inca, Aj.	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de la urbanització Crist Rei Nou. Conveni signat el 24/07/97.	3.115,85 €
Inca, Aj.	Equipament del club del pensionista del Mercat Cobert. Conveni signat el 24/07/97.	2.395,40 €

continua

QUADRE III-114. PLA 10, DE DOTACIÓ DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LES ILLES BALEARS (2002)

Entitat	Projecte	Anualitat
Inca, Aj.	Adquisició i obres d'adequació i d'equipament d'un immoble destinat al centre d'atenció a la gent gran a les Vivendes. Fdez. Cela. Conveni signat el 03/10/97.	3.606,03 €
Lloseta, Aj.	Equipament del centre de gent gran Rosa Ramon Català. Conveni signat el 04/12/1996.	5.526,91 €
Lloseta, Aj.	Obres de tancament del centre Rosa Ramon Català. Conveni signat el 08/11/1996.	4.489,14 €
Manacor, Aj.	Obres i equipament de la residència de gent gran. Conveni signat el 04/12/96.	56.919,82 €
Mancor de la Vall, Aj.	Obres d'ampliació del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 21/09/98.	9.439,44 €
Marratxí, Aj.	Obres i equipament del centre de gent gran de Pòrtol. Conveni signat el 04/12/96.	26.371,85 €
Palma, Aj.	Equipament del centre de gent gran i dels habitatges tutelats Sa Calatrava. Conveni signat el 04/12/96.	10.016,38 €
Parròquia de Sant Francesc de Paula	Obres a la llar parroquial per a la gent gran. Conveni signat el 10/12/1998.	15.610,27 €
Sa Pobla, Aj.	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de Sa Pobla. Conveni signat el 14/12/99.	9.896,48 €
Sant Josep, Aj.	Obres d'ampliació del centre de gent gran de Sant Jordi. Conveni signat el 03/12/98.	9.059,63 €
Sant Llorenç des Cardassar, Aj.	Adquisició, obres de redistribució i equipament d'un immoble destinat al centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 29/04/99.	19.164,30 €
Santa Eugènia, Aj.	Equipament del centre d'atenció a les persones de Santa Eugènia. Conveni signat el 24/07/97.	3.322,22 €
Santa Eulària des Riu, Aj.	Equipament del centre de gent gran Sant Carles. Conveni signat el 20/11/96.	2.250,15 €
Santa Eulària des Riu, Aj.	Obres i equipament d'un centre de gent gran a Puig d'en Valls. Conveni signat el 04/12/96.	21.050,23 €
Santa Margalida, Aj.	Obres de construcció del centre de gent gran a Can Picafort, que forma part del centre cívic i social. Conveni signat el 24/07/1997.	19.621,61 €
Santa Margalida, Aj.	Equipament del centre de gent gran de Can Picafort, les obres del qual es finançaren l'any 97. Conveni signat el 10/12/98.	5.136,97 €
Santa Maria del Camí, Aj.	Obres de finalització i equipament de la residència Cas Rei Metge. Conveni signat el 24/07/1997.	25.720,82 €
Sineu, Aj.	Obres de reforma (reparació de la coberta i dels forjats) de la residència Hospital de Sineu. Conveni signat el 24/07/97.	4.329,61 €
Son Servera, Aj.	Obres del centre de gent gran de Cala Millor. Conveni signat el 25/06/98.	24.641,50 €
TOTAL		591.730,81 €

Font: Memòria de l'Institut Balear d'Afers Socials (2002).

Com es pot comprovar, el volum total de finançament supera els 591.730 euros, repartits en un total de trenta-set projectes que encara estan en procés d'execució. Molts d'aquests projectes s'han revisat al llarg dels darrers anys, per tal d'adequar-los a les previsions econòmiques, de ritmes de realització, etc.

10.2.3.4. La dotació de places residencials

La residència és una de les alternatives per a la gent gran que té problemes d'autonomia, problemes de caràcter familiar que dificulten una atenció adequada o casos d'absència de família. Suposa una atenció global de la persona en totes les necessitats. El Pla estratègic defineix tres tipus de residències:

1. D'ancians vàlids: són centres que es destinen a la gent gran amb autonomia però que per diverses circumstàncies socials i familiars no pot viure al seu domicili.
2. D'ancians assistits: són els centres que es destinen a l'atenció social de la persona major afectada per una minusvalidesa psíquica en un grau no profund o per una minusvalidesa física que requereix una atenció d'infermeria i de vigilància mèdica especial i permanent.
3. Residències mixtes: són els centres en què conviuen persones amb els dos tipus de característiques descrits en els punts anteriors.

A les Balears hi ha un total de 46 centres residencials. La distribució geogràfica és de 38 a Mallorca, 7 a Menorca i 2 a Eivissa. El mateix Pla estratègic té previst construir una residència a Menorca de 70 places assistides, i una residència a Eivissa de 90 places assistides. També s'ha desenvolupat un sistema de concertació de places amb entitats diverses per tal de cobrir el dèficit de places públiques i, a començaments de 2003, s'han concertat 125 places assistides amb entitats públiques, entitats sense ànim de lucre i entitats privades.

10.2.4. LA DONA

La situació de desigualtat que viu la dona a la nostra comunitat ha continuat corregint-se en alguns àmbits l'any 2002, gràcies a les accions del conjunt d'iniciatives socials i de l'Administració de les Illes Balears (especialment de la Conselleria de Benestar Social i dels consells insulars),⁵¹ encara que hem de fer notar que aquests avenços no es fan al ritme desitjat, ja que en diversos temes les desigualtats i les discriminacions es mantenen o fins i tot s'amplien. En aquest període, l'organisme principal que ha ajudat a orientar-ne l'actuació i a donar-hi un nou impuls ha estat l'Institut de la Dona, el qual —amb un pressupost, l'any 2001, de 184.745.103 euros— ha desenvolupat tot un ample ventall d'actuacions. D'entre tot el conjunt d'actuacions i de situacions de necessitat, ens centrarem en el tema de la violència contra les dones.

51. Institut Balear de la Dona (2003): *Memòria 2002*. Palma: Conselleria de Benestar Social. Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social (2003), *op. cit.*, secció 3.2 (document no paginat).

10.2.4.1. La violència contra les dones

L'augment de les dades sobre la problemàtica de la violència contra les dones s'ha d'interpretar amb cautela. La violència domèstica s'ha mantingut tradicionalment dins l'àmbit privat, la qual cosa fa que sigui difícil quantificar-la. La primera tasca des de la societat i les institucions és fer visible un fenomen que històricament ha quedat dins l'àmbit de la llar familiar. És per això que l'augment del nombre de denúncies té dues lectures: una de negativa, per allò que significa d'evidència cada vegada major de la magnitud que té, i una altra de positiva, ja que l'augment de les dades s'interpreta com una sortida a la llum de la problemàtica, fins ara oculta.

El nombre de denúncies per maltractaments ha augmentat de forma continuada des del 1997. (Vegeu el quadre III-115.)

Les xifres de denúncies a les Illes Balears, tant en nombres absoluts com en valors relatius, apunten a un augment progres-

siu de la confiança en la utilitat de les denúncies, i en un entorn que facilita cada vegada més la denúncia per part de la dona víctima de maltractaments. L'augment a la comunitat balear és de més d'un 230% respecte de les dades de 1995, però, per comparació a la resta de l'Estat, es pot observar que aquest procés es dona de manera generalitzada a Espanya, ja que l'any 1995 les dades de les Balears representaven un 2,27% de les de l'Estat, i el 2002 en representen un 2,51%; les variacions, especialment en els darrers quatre anys (1999-2002), són molt coherents amb allò que passa a tot l'Estat.

La denúncia dels maltractament s'ha de valorar no com el final d'un problema, sinó com el començament de la resolució d'aquest problema per part de la dona maltractada. L'endemà de la denúncia apareixen un conjunt de dubtes i de problemes —que es podrien agreujar per un autoconcepte de debilitat a causa del temps de maltractament—, que cal abordar de manera integral i que exigeixen un

QUADRE III-115. NOMBRE DE DENÚNCIES PER MALTRACTAMENTS A LES ILLES BALEARS (1995-2002)

Any	Nombre de denúncies	% d'increment	% de denúncies respecte del total estatal de cada any
1995	382	Base 100	2,27%
1996	327	85,60%	1,91%
1997	265	69,37%	1,42%
1998	342	89,53%	1,70%
1999	471	123,30%	2,16%
2000	511	133,77%	2,28%
2001	610	159,69%	2,50%
2002	879	230,10%	2,51%

Font: Elaboració pròpia a partir de la *Memòria de l'Institut de la Dona* (2002).

itinerari (psicològic, laboral, de cura dels fills, jurídic) que han de construir conjuntament la dona, les institucions i la societat. Aquesta funció d'acollida inicial i d'acompanyament la duen a terme les diferents cases i llars d'acollida per a les dones i les seves famílies que hi ha a les Illes. (Vegeu el quadre III-116.)

Tot i que és difícil valorar les xifres absolutes, hi ha tres dades que es poden ressenyar com a significatives:

1. Augmenten les dades de dones acollides, fet que apunta en la mateixa direcció que l'evolució de les estadístiques de denúncies: un increment progressiu any rere any, de 210 l'any 2001 a 272 l'any 2002. En part, aquest augment també es relaciona amb la creació de serveis d'acollida nous i millors.
2. El nombre de menors afectats converteix el problema de la violència contra la dona en un problema més ampli i

complex, tant pels efectes que té com per la dificultat d'abordar-lo.

3. Com ja s'ha dit abans, en parlar dels menors amb dificultats, a Menorca la representació d'aquestes situacions de necessitat més extremes és clarament inferior a les altres illes, notòriament per comparació a Eivissa i a Formentera.

Quant a la tipologia del maltractament, hi ha una preponderància dels maltractaments físics i psíquics alhora. També cal assenyalar la rellevància que adquireixen els maltractaments només psicològics.

Pel que fa a les característiques de les dones, la majoria són joves. Aquest fet genera diverses hipòtesis explicatives, possiblement complementàries:

1. Les situacions de maltractaments apareixen durant els primers anys de relació.

QUADRE III-116. NOMBRE DE DONES I DE MENORS ACOLLITS A CENTRES DE LES ILLES BALEARS (2002)

	Dones	%	Menors	%
Menorca				
Pis d'acollida, Centre Assessor de la Dona i Oficina de les Víctimes del Delicte	10	3,68%	7	2,46%
Eivissa i Formentera				
Pis d'acollida i Oficina d'Informació de la Dona	80	29,41%	88	30,88%
Mallorca				
Ses Ufanes (Inca)	67	24,63%	68	23,86%
SADIF (Palma)	115	42,28%	122	42,81%
Total CAIB	272	100,00%	285	100,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria de Benestar Social (2002).

2. Les dones joves tenen més oportunitats de refer la vida. La perspectiva d'una facilitat d'inserció laboral major i d'un futur més ampli en el qual planificar nous projectes de vida facilita la decisió de rompre la relació i de sortir del domicili familiar.

Les estadístiques sobre la situació laboral i el nivell d'estudis apunten que un bon ajustament en ambdós elements pot actuar com a factor de protecció. Tan sols el 21% de les dones acollides té una ocupació amb contracte, i només el 19% té estudis superiors al graduat escolar. Dos factors podrien explicar aquest fet:

1. La freqüència dels maltractaments de les dones amb un potencial laboral i educatiu major és menor.
2. Les dones amb un nivell d'estudis i amb una seguretat laboral majors disposen de més recursos personals i socials per poder solucionar el problema de l'habitatge sense haver d'acudir als centres d'acollida.

En qualsevol dels dos casos, tant el factor laboral com l'educatiu actuen com a factor de protecció, bé sigui perquè prevenen les situacions de maltractament bé perquè faciliten la manera d'afrontar-les.

10.2.4.2. La igualtat d'oportunitats

La igualtat formal i legal entre els homes i les dones que hi ha en la nostra societat no és real encara en massa casos, com ara en l'àmbit laboral (treballadores eventuais i empleades en precari, discriminació salarial, etc.), en què es dona una discriminació apreciable, i aquesta situació és enca-

ra més greu en els casos de necessitat social associats, com són les situacions d'immigració, els joves i la gent gran amb pensions baixes, les dones forçades a dedicar-se a la prostitució, etc. Però això no pot ocultar que s'avança en altres àmbits, com per exemple en l'equiparació progressiva dels nivells formatius entre els homes i les dones, i en el rebuig social de qualsevol forma de maltractament.

10.2.5. LES PERSONES AMB DISCAPACITATS

La major visibilitat de les situacions de discapacitat i dels drets de les persones amb discapacitat (reconeixement de noves situacions i malalties cròniques), l'augment de la consciència social de la necessitat de la inclusió, les noves línies d'actuació i la capacitat d'actuació de la iniciativa social en aquest sector, així com la millora de la qualitat de l'atenció que ja s'ofereix, són reptes que s'aborden correctament, però en les quals, tot i així, cal aprofundir. El que es fa en aquest sector és difícil de resumir en unes poques dades i en unes pàgines, però es pot intentar simplificar a partir dels grans plans d'actuació vigents: El Pla d'acció per a les persones amb discapacitats i el Pla estratègic per a les persones amb discapacitat, el primer, d'iniciativa estatal i el segon, d'iniciativa autonòmica.

10.2.5.1. El Pla d'acció per a les persones amb discapacitats

El Pla d'acció per a les persones amb discapacitats és un pla conjunt del Govern de les Illes Balears i del Ministeri de treball i Afers Socials; es desenvolupa a partir de projectes presentats per les administra-

cions locals i entitats del sector, adequats als criteris del Pla, i es finança mitjançant subvencions a les corporacions locals i a les entitats privades sense afany de lucre per a dur a terme projectes que responen a les línies del Pla d'acció integral de les persones amb discapacitat, projectes que tenen com a finalitat impulsar-ne la rehabilitació sociosanitària i/o l'atenció integral. Té una importància limitada, però implica més de 800 beneficiaris i representa 305.241 euros. (Vegeu el quadre III-117.)

El volum total de finançament supera els 142.056 euros, repartits en un total de quatre projectes, que encara estan en

procés d'execució. El projecte més important de Menorca ha estat revisat al llarg de l'any 1999-2000, per tal d'adequar-lo al procés d'execució que s'havia seguit. Tots aquests projectes són fiscalitzats per poder tenir dret a mantenir el finançament, i han aconseguit uns graus importants d'acompliment dels compromisos que s'estableixen en els convenis.

10.2.5.2. El Pla estratègic per a les persones amb discapacitat

El Pla estratègic per a les persones amb discapacitat és el primer pla autonòmic d'aquest sector. Consta de dues parts. La

QUADRE III-117. PROGRAMES DEL PLA D'ACCIÓ PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITATS (2002)

Entitat	Projecte	Aportació	Nombre de beneficiaris
ABDEM	Centre de dia	24.040,00 €	121
INTRESS	Habitatge tutelat	30.050,00 €	5
AMADIP	Programa d'oci i de vida comunitària de persones amb discapacitat psíquica	12.822,69 €	175
Aj. d'Eivissa	Atenció i respir per a famílies cuidadores de discapacitats greus	24.000,00 €	40
Patronat d'Inca	Equipament i adaptació de l'àrea d'esports i d'oci de la residència Sa Creu	12.042,00 €	37
ASANIDESO	Reforma, construcció i equipament d'habitatges a per persones discapacitades	42.050,00 €	15
Coordinadora	Manteniment d'activitats diverses ¹	45.075,91 €	150
ASPACE	Transport adaptat per a les persones amb mobilitat reduïda	30.050,00 €	21
ADIPE	Atenció psicosocial als familiars	19.000,00 €	33
AMADIBA	Suport i respir familiar	60.101,00 €	195
ASPROM	Adquisició d'habitatge; servei de gestió de l'habitatge; servei de tutories	6.010,00 €	24
TOTAL		305.241,60 €	816

¹ Els beneficiaris de la coordinadora estan calculats com a estimació a partir de les entitats implicades en els projectes, segons la memòria corresponent.

Font: Elaboració pròpia a partir de la *Memòria de l'IBAS* (2002).

**QUADRE III-118. PLACES CONCERTADES PER A LES PERSONES
AMB DISCAPACITATS (2002)**

Entitat	Tipus de centre	Municipi	Nombre de places	Cost de la concertació
AMADIP	Centre ocupacional	Palma	175	1.123.430 €
	Habitatge tutelat	Palma	59	711.297 €
APNAB	Centre de dia	Palma	16	427.214 €
	Residència ¹	Palma	16	
APROSCOM	Centre de dia	Manacor	20	199.366 €
	Centre ocupacional	Manacor	70	430.133 €
	Habitatge tutelat	Manacor	7	29.814 €
	Residència	Manacor	13	116.058 €
Ass. SILOE	Residència	Sta. Eugènia	5	59.020 €
ASANIDESO	Centre ocupacional	Sóller	37	237.525 €
ASNIMO	Centre de dia	Marratxí	20	178.552 €
	Centre ocupacional	Marratxí	65	353.078 €
	Habitatge tutelat	Marratxí	44	711.297 €
ASPACE	Centre de dia	Marratxí	39	348.176 €
INTRESS	Centre ocupacional	Llucmajor	43	128.392 €
LA PURÍSSIMA	Centre ocupacional	Palma	34	218.266 €
MATER MISERICORDIAE	Centre de dia	Palma	50	303.538 €
	Centre ocupacional	Palma	100	641.960 €
	Habitatge tutelat	Palma	18	161.658 €
	Residència	Palma	20	569.619 €
Patr. Comarca d'Inca	Centre de dia	Sencelles	20	178.552 €
	Centre ocupacional	Binissalem	44	282.462 €
	Habitatge tutelat	Inca	8	129.326 €
	Residència	Sencelles	52	1.481.009 €
PRODIS	Centre ocupacional	Pollença	17	109.133 €
VUIT VENTS	Residència	Marratxí	17	58.660 €
TOTAL			1.009	9.187.535 €

¹ El cost de la concertació de les places del centre de dia i de la residència s'han ajuntat en la quantitat ja considerada.

Font: Elaboració pròpia a partir de la *Memòria de l'IBAS* (2002).

primera és una anàlisi dels diferents recursos per a la població amb discapacitats. La segona part és el conjunt de mesures que s'han aplicat en el període de vigència d'aquest pla. Al llarg de 2002 se'n poden destacar diverses línies d'actuació.

10.2.5.2.1. La concertació de places amb la iniciativa social

Es tracta d'una línia d'acord de finançament de places públiques a centres d'iniciativa social, per tal de garantir el manteniment de la cobertura d'aquests centres i l'accés igualitari de tots els ciutadans que ho necessiten. Les dimensions de la concertació són molt destacades, com es pot comprovar en el quadre III-118.

En el quadre s'inclouen els quatre tipus de centres concertats: centres residencials, habi-

tatges tutelats, centres de dia i centres ocupacionals, amb un cost total de 9.187.535 euros, i més de 1.000 persones beneficiades. Encara cal ampliar-ne la concertació, però els resultats fins l'any 2002 han estat plenament satisfactoris en relació amb els tres objectius plantejats: garantir els serveis, reconèixer els drets i accedir-hi en igualtat de condicions, i garantir el preu públic.

10.2.5.2.2. El suport a les associacions i a les entitats

Una altra de les línies d'actuació de Pla estratègic consisteix a donar suport a associacions i a entitats. Per fer efectiu aquest suport, cada any es fa una convocatòria de projectes que s'adrecen a les persones amb discapacitats. L'any 2002 s'han beneficiat d'aquestes convocatòries més de 20 associacions i entitats. (Vegeu el quadre III-119.)

QUADRE III-119. PROJECTES PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITATS SUBVENCIONATS (2002)

Entitat	Projecte	Quantia de la subvenció
NOUSIS. Associació per a la Tecnologia i les Ajudes Tècniques	Servei sobre SAAC i sistemes alternatius d'accés a l'ordinador	12.020,0 €
Associació de la Síndrome X - FRÀGIL	Equipament d'una sala de psicomotricitat i de psicoteràpia	2.138,0 €
Associació de Sords ES RAIGUER	Servei d'intèrprets, classes de llenguatge de signes	6.000,0 €
COORDINADORA. Federació Balear de Persones amb Discapacitat	Manteniment de les activitats de la coordinadora i del servei d'atenció a les associacions federades	45.075,9 €
ALAS. Asociación de Lucha Anti-sida de Baleares	Lloguer del nou local d'ALAS	5.000,0 €
ALAS. Asociación de Lucha Anti-sida de Baleares	Projecte de prevenció comunitària i de prevenció al centre penitenciari de Mallorca	16.566,3 €
ASPAS. Associació de Pares i Amics de Sords	Servei de rehabilitació de logopèdia	39.666,8 €

continua

QUADRE III-119. PROJECTES PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITATS SUBVENCIONATS (2002)

Entitat	Projecte	Quantia de la subvenció
Associació Balear de Fibrosi Quística	Projecte d'atenció integral per a malalts de fibrosi quística	18.000,0 €
Fundación Tutelar para Personas con Discapacidad	Projecte de millora dels serveis de la Fundació	12.020,2 €
AMADIBA. Asociación de Madres de Discapacitados de Baleares	«Veraneando», escola d'estiu per a al·lots i al·lotes amb necessitats especials	27.646,6 €
Associació Cultural de Sordos de Palma	Dinamitzador cultural sord	6.000,0 €
ATFEF. Associació de Treballadors Familiars i Auxiliars d'Ajuda a Domicili d'Eivissa i Formentera	Ponència en el I Congrés de Treballadors Familiars d'Espanya	721,2 €
FEBAFEP. Federació Balear de Famílies amb Malalts Psíquics	Finançament de les despeses de l'oficina de la Federació	6.010,0 €
ASPROM. Associació Balear de Persones amb Discapacitat Física	Curs de formació per a facilitadors de cercles de suport	2.607,0 €
Associació CA TEVA	Projecte Pont, habitatge per a persones en procés de reinserció social	2.580,0 €
Aj. de Porreres	Manteniment del servei d'estades temporals residencials	12.020,0 €
CREU ROJA ESPANYOLA	Unitat mòbil d'atenció a les persones sense sostre UMES / UMIAS	30.050,0 €
UNAC	Prestació de serveis directes a les persones amb discapacitat	168.283,9 €
TOTAL		412.405,9 €

Font: Elaboració pròpia a partir de la *Memòria de l'IBAS* (2002)

10.2.5.2.3. La descentralització dels centres de valoració de les discapacitats

L'any 1999 a la comunitat autònoma només hi havia un centre de valoració de les discapacitats. Amb l'objectiu de reduir les llistes d'espera i de descentralitzar els serveis, així com millorar la qualitat de l'atenció als ciutadans, es va

desenvolupar la xarxa de centres de valoració de les discapacitats, coneguts com a «centres base». D'aquesta manera, a finals de 2002 es disposava d'un centre a Mallorca (Palma), d'un altre a Menorca (Maó), i d'un altre a Eivissa (Eivissa). Cada equip de valoració i d'orientació (EVO) va quedar constituït per un metge, un psicòleg, un treballador social i un auxiliar administratiu.

10.2.5.3. La creació i la millora dels centres per a les persones amb discapacitats (Pla 10)

Igualment que per al sector de la gent gran, se segueix desenvolupant el Pla 10 en aquest àmbit. L'objectiu és establir una xarxa de centres d'atenció per a les persones amb discapacitats que arribi a tots els municipis de les Illes Balears. Els projectes que s'han finançat al llarg de 2002 actualment encara es duen a terme. (Vegeu el quadre III-120.)

10.2.6. LA IMMIGRACIÓ

Aquest apartat ha de ser, necessàriament, molt més breu que el corresponent a la

memòria de l'any 2001, per tres motius. En primer lloc, perquè la memòria anterior era l'aproximació inicial de l'equip del CES al fenomen i, per consegüent, calia contextualitzar-lo i explicar-ne els mecanismes generals de funcionament; en segon lloc, perquè el canvi de perspectiva d'enquadrament (del mercat de treball a l'àmbit dels afers socials, amb la polisèmia del terme) redueix el nombre de variables que es tenen presents. En tercer lloc, i a l'últim, perquè els registres estadístics relatius a la immigració a Espanya no es caracteritzen, precisament, ni per l'accessibilitat ni per l'estandardització ni pel rigor;⁵² per tant, es poden incorporar poques novetats numèriques a l'anàlisi anterior.⁵³

QUADRE III-120. PLA 10, DE DOTACIÓ DE CENTRES PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITATS A LES ILLES BALEARS (2002)

Entitat	Projecte	Anualitat
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma, ampliació i equipament del centre ocupacional de Bintalfa. Conveni signat el 20/07/98.	21.038,31 €
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma i ampliació del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 12/12/97. Addenda de 27/12/00.	36.057,84 €
Coordinadora de Minusvàlids	Adquisició d'un local comercial a l'edifici Cas Capiscol (Manzana D), al carrer Santa Clara Andreu, s/n, de Palma. Conveni signat el 10/12/98.	15.385,91 €
Patronat Agrupació Pro-Minusvàlids de la Comarca d'Inca	Construcció i equipament dels mòduls de la residència per a persones afectades de minusvalidesa severa-profunda de la comarca d'Inca: equipament i tancament, accessos, aparcament... Conveni signat el 21/07/98.	69.574,31 €
	TOTAL	142.056,37 €

Font: Elaboració pròpia a partir de la *Memòria de l'IBAS* (2002)

52. *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, Palma, 2002, p. 788-807.

53. Vegeu CHECA, F. (ed.) (2002), *Las migraciones a debate. De las teorías a las prácticas sociales*, Barcelona, ICA-RIA, 2002. Enguany s'espera que es publiquin les ponències del Vè Congrés d'Immigració Africana (Almeria, abril de 2002), en què aquest problema s'analiza de manera molt sistemàtica.

Tot i això, intentarem conservar l'esquema de l'any passat amb la intenció de mantenir els criteris de continuïtat de la feina feta.

10.2.6.1. Confirmació de tendències

La primera confirmació és la del sistema de registre o, més ben dit, de la presentació del registre. Continuem veient que fins i tot els estudiosos més lligats a l'academicisme defensen una concepció general de la immigració que inclou els ciutadans de la Unió Europea i els residents no laborals. Al marge dels problemes ideològics, perceptius i polítics, que no tractarem aquí,⁵⁴ és important recordar dos punts centrals en la nostra anàlisi. Primer, que les migracions laborals de la Unió Europea poden patir —o generar— problemes, però que aquests problemes —d'ençà de Maastricht i de Schengen— són reglamentàriament comuns als dels nacionals. Segon, que les migracions no laborals obeeixen a desencadenants força diferents de les laborals; tenen relació directa amb la generació dels factors d'atracció de les

primeres i, conseqüentment, s'haurien de considerar com a moviments poblacionals diferents.⁵⁵

10.2.6.1.1. Les dades oficials de residència del 2002

La segona confirmació de tendència és, repetim, la manca de registres fiables i de normalització de les diverses fonts. Pel que fa a les dades oficials del 2002 (les de la Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració), només disposam de xifres en l'àmbit estatal —que transcriurem en aquest informe—, sense les desagregacions necessàries. Com ja es comenta en l'informe de l'any passat, s'incorporen al nombre creixent de persones en situació irregular de partida⁵⁶ els de la irregularitat sobrevinguda,⁵⁷ i es mantenen en «terra de ningú» els que encara no ha rebut resposta a la sol·licitud de regularització que varen fer en el període extraordinari que es va obrir amb motiu de l'entrada en vigor de l'actual Llei 8/2000. En espera de l'aplicació de les darreres reformes —restrictives pel que fa si més no a la regularització—, totes aquestes casuístiques romanen fora del

54. Ens referim al problema, ja assenyalat en la memòria precedent, de la *semaforització*. (Vegeu la nota 18.)

55. A. Portes i altres ho han estudiat, per exemple, als estats dels Estats Units d'Amèrica que manifesten unes característiques residencials més fortes, i ho han palesat de manera indiscutible: com més residents no laborals, més demanda i generació de feines per als residents laborals.

56. L'excel·lent article «La formación de la "España inmigrante". Mercado y ciudadanía», de Lorenzo CACHÓN (en la revista *REIS*, CIS, núm. 97, gener-març de 2002, Madrid, p. 95-126), ho expressa molt clarament quan comenta que les restriccions successives de les lleis d'estrangeria han fet que l'únic efecte *crida* real, l'oferta de llocs de treball específics, es satisfaci *necessàriament* mitjançant l'entrada irregular amb intents posteriors de regularització. Molts empresaris donen suport inconscientment a aquesta situació d'irregularitat, ja no des de la perspectiva moral o de justícia envers els immigrants, sinó fins i tot des de la dels interessos objectius dels mateixos empresaris a mitjà i a llarg termini.

57. Els immigrants que, tot i tenir en regla els permisos corresponents, no poden demostrar (o burocràticament no els és permès fer-ho) que compleixen les condicions per renovar-los o per accedir a permisos de durada més llarga.

registre. Només podem mantenir les inferències aproximatives que ja aplicàrem l'any anterior.

És cert que podríem utilitzar mecanismes de mesura demogràfica al marge del control de la legislació d'estrangeria; d'aquesta manera les inferències trobarien un suport quantitatiu més fiable. El padró i les revisions corresponents són, sens dubte, l'adient. Així ho ha fet amb el padró del 2001 Gadeso (*Quaderns Gadeso*, núm. 23, juny de 2003).⁵⁸ El padró, a més a més, és un registre que funcionava dins l'àmbit municipal i les dades del qual no podia reclamar l'autoritat governativa que controla els fluxos, les estades, les sancions i les expulsions d'extracomunitaris. També topam amb dos límits: el primer és que les revisions padronals no estan publicades ni tractades; el segon, que la presumpció de privacitat del padró s'ha eliminat amb la darrera reforma de la llei per part del govern del Partit Popular a principis del mes de juny del 2003.⁵⁹

Fetes aquestes advertències, passam a les dades de què disposam. Seguint el text oficial esmentat de la Delegació del

Govern per a l'Estrangeria i la Immigració, podem veure els resultats següents. En primer lloc, que, efectivament, si separem els dos conceptes, immigrants extracomunitaris (aquí, els inclosos en el règim general) i els comunitaris (aquí, en el règim comunitari), la percepció d'allau desapareix. (Vegeu el quadre III-121.)

I, en segon lloc, que la presència de residents comunitaris genera una oferta de treball temporal també per als extracomunitaris. És per això que hem comparat dues comunitats centrades sobre el turisme de temporada i el residencial: les Balears i les Canàries. En ambdues la diferència relativa entre els comunitaris i els extracomunitaris indica el pes molt superior dels segons respecte del nombre dels primers. Hem volgut afegir un segon àmbit de comparació amb una comunitat definida tantes vegades com la «porta d'entrada» de la immigració, de pas (cap al nord o cap a altres comunitats espanyoles) o residencial, però que conjuga zones i comarques turístiques amb altres zones, agrícoles o mitjanament industrials: es tracta d'Andalusia. Aquí és necessari transcriure els nombres absoluts i no percentuals que el Ministeri ens

58. Aquest quadern fa referència a la «situació sociolaboral de les dones immigrants a les Balears». És un text que, com que ha aparegut precisament en el moment en què es conclou la redacció d'aquest estudi, no hi pot ser valorat ni introduït plenament. En tot cas cal dir que les dades i les induccions que se n'extreuen confirmen, un cop més, algunes de les tendències establertes: creixement de la feminització de la immigració; manteniment de pautes de dependència, sovint enfortides pels mecanismes de regularització de llei, d'acord amb les pautes socials i culturals de partida. En qualsevol cas, caldria introduir un seguit de correctors respecte d'allò que, des de les pautes culturals europees, se sol predicar de les hipotètiques cultures de partida. Per exemple, és més «oberta» envers les dones una societat que n'afavoreix el treball en el servei domèstic preferent i en *negre* com a treball adjectiu respecte del de l'home?

59. Actualment es proposa que fins i tot les empreses i les instàncies privades han de trametre al Ministeri de l'Interior les dades dels extracomunitaris amb què tenen la relació. Sens dubte, una passa enrere fins i tot en l'àmbit municipal i de les comunitats autònomes, en el qual s'havia aconseguit un mínim de confiança per poder organitzar i planificar.

**QUADRE III-121. ESTRANGERS AMB PERMÍS DE RESIDÈNCIA EN VIGOR
(30 DE JUNY DE 2002)**

		A	B	Percentatge d'extracomunitaris en relació amb el total d'estrangers
	TOTAL	Règim general	Règim comunitari	
TOTAL estatal	1.301.342	839.714	461.628	
Total de les Balears	59.187	20.062	39.125	
% Illes Balears	4,55	2,39	8,47	33,9
% Illes Canàries	7,18	4,51	12,03	40,6
% País Valencià	9,33	8,05	11,67	55,6
% Andalusia	13,04	10,54	17,58	52,2
% Madrid	22,42	26,55	14,92	76,4
% Catalunya	24,29	28,36	16,89	75,3

Fonts: Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració, Ministeri de l'Interior (balanç de 2002), i elaboració pròpia

aporta: 88.534 en el règim general i 81.193 en el comunitari. És a dir, que el nombre d'immigrants que hi són residents regulars sí supera el de ciutadans de la Unió Europea.

En el cas del País Valencià, amb un grau de desenvolupament no turístic superior, les dades diferencials són encara més clares: 67.593 no comunitaris enfront dels 53.888 comunitaris.

Catalunya, que també té espais residencials importants, torna a mostrar que l'activitat econòmica no relacionada directament amb el turisme aporta comparativament més extracomunitaris: 238.190, enfront dels 77.960 dels socis europeus; molt semblant al cas madrileny: 222.969 del primer grup i 68.897 del segon. Si comparam tot això, finalment, amb les

xifres generals que indiquen que el 64% dels estrangers residents són extracomunitaris mentre que a la nostra comunitat representen el 33,9%, les afirmacions esmentades tenen més pes.

Per què insistim en aquestes comparacions? Pel problema convivencial que causa la diferència entre la percepció i la realitat i les conseqüències previsible que té: al marge de les declaracions generals (enquesta del CIS, juny de 2003; «Pulsómetro» de la cadena SER, segona quinzena de juny de 2003), que solen situar en tercer o quart lloc la preocupació per la immigració, també pel que fa a la nostra comunitat, hi ha indicadors indirectes més fins que ens han de preocupar. Per exemple, en un estudi realitzat dins els estudis de *l'Estratègia per a la sostenibilitat de les Illes Balears*⁶⁰

60. Conselleria de Medi Ambient, Direcció General de Qualitat Ambiental, juny de 2003, Palma

en el DAFO corresponent, les intervencions favorables envers la coinclusió dels immigrants i la seva entrada laboral ocupen els àmbits més baixos. Hi afegim que la idea —constantment negada pels responsables policials, judicials i fiscals— que identifica delinqüència i immigració s'introdueix interessadament des de les instàncies governamentals més altes amb un èxit rotund. Així, doncs, una tercera confirmació de tendència que les xifres haurien de refusar.

No podem afegir res de nou respecte de l'any passat amb relació als col·lectius i als canvis de comportament. Es percep (cosa que no podem demostrar demogràficament, com hem comentat més amunt) un increment especial de l'entrada des d'algunes províncies llatinoamericanes (l'Equador d'una manera remarcada). Un cas especial és l'Argentina i la profunda crisi que l'afecta. La recuperació de la nacionalitat en tercera generació i l'estratègia del Govern italià —no per ser indemostrable menys coneguda— d'afavorir la nacionalitat per als ciutadans d'aquest país però d'«aconsellar-los» la residència laboral —com a comunitaris— a Espanya ha facilitat que una part dels nous immigrants trobin menys entrebancs que la resta. No obstant això, la incorporació de sectors i d'extractes socials nous a l'emigració també s'ha percebut a la nostra comunitat.

10.2.6.1.2. L'ocupació i la immigració

Hem comentat que no ens centrarem en el fet laboral pels motius de reorganització de la memòria que abans hem explicat. Això no obstant, sí podem fer un parell d'apunts sobre el fet central de la migració que, a més, determina les possibilitats de coinclusió, si més no en el terreny dels drets civils; encara una vegada que el Govern central insisteix en la idea dels contingents (21 de desembre de 2002 pel que fa a l'any objecte d'aquesta anàlisi). Com sabem, és una línia que el partit en el poder va heretar de l'anterior i que ha intentat, sense èxit, que la resta de la Unió Europea assumeixi, però determinar un nombre de llocs de treball específics per a sectors específics i, per les condicions requerides,⁶¹ temporals, precaris i, sovint, efímers, no s'acorda amb la necessitat que siguin coberts immediatament. L'exemple de les collites de temporada que, en cas d'aplicar-se el reglament, haurien d'esperar més d'un any per donar feina a les persones beneficiàries, és la demostració de l'altre error de les legislacions d'extranjería: la inaplicabilitat, la lentitud i la injustícia afegida.

Amb tot això, les altes en la Seguretat Social s'han incrementat respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre III-122 i l'apartat 1.2.5.2 del capítol II.)

61. Vegeu: Sami Nair (2002); Javier de Lucas (1998, 2001, 2002), i el llibre publicat el maig d'enguany de Sixte GARANTÉ, Miguel PAJARES, Lorenzo CACHÓN i Vera ENGENDERGER, *La discriminación racial. Propuestas para una legislación antidiscriminatoria en España*, Barcelona, Icaria, 2003.

QUADRE III-122. ESTRANGERS AFILIATS I AMB L'ALTA LABORAL EN LA SEGURETAT SOCIAL, PER RÈGIM (10 D'OCTUBRE DE 2002; EN % RELATIUS)

	TOTAL	Règim general	Autònoms	R. e. agrari	R. e. s. domèstic
TOTAL estatal	855.354	586.034	90.383	93.599	80.957
Total de les Balears	46.109	33.521	9.676	770	2.028
% Illes Balears	5,4	72,7	21,0	1,5	4,4
% Illes Canàries	7,1	75,0	19,2	2,3	2,8
% País Valencià	10,3	69,8	14,5	10,0	5,3
% Andalusia	10,4	46,1	16,9	30,8	5,7
% Madrid	23,4	73,5	6,3	0,4	19,7
% Catalunya	21,6	80,1	8,3	4,4	6,9

Fonts: Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració, Ministeri de l'Interior (balanç de 2002), i elaboració pròpia

10.2.6.2. El Pla d'integració del Govern de les Illes Balears

El Govern balear del Pacte de Progrés va instaurar des del 1999 el Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears. En el moment de redactar aquest informe només disposam de la memòria d'implantació de l'any 2001. Per consegüent, ens limitarem a esmentar-ne els epígrafs i les xifres més importants.

La despesa anual d'implementació és al voltant dels 2.900.000 euros. Quant a les àrees d'intervenció, en primer lloc, trobam la dels drets i les llibertats democràtiques. Es va aconseguir un bon resultat pel que fa a la campanya d'empadronament; els altres tres projectes són molt més difícils d'avaluar: la millora en l'atenció administrativa als immigrants depèn de les administracions i dels interpel·lats; la formació en drets i en normatives en les associacions d'immigrants i en les organitzacions no governamentals (ONG) també és força difícil de comprovar. Sembla que la idea de les oficines d'informació als immi-

grants (OFIM) que, al final es va desenvolupar, no ha estat l'adient, ja que ha consistit, en molts casos, en el sobrenom d'una administració preexistent que, a més, no ha incorporat al seu funcionament l'«esperit» que es demana. Quant a allò més conegut, els serveis municipals de Palma en són l'exemple més clar. El darrer objectiu d'aquesta àrea, la xarxa jurídica de defensa contra els actes racistes i xenòfobs, no sembla haver-se acomplit, ja que ni les lleis ni les seves aplicacions ni l'actitud de les presumptes víctimes van per aquest camí.

Allò que acabam de dir de les oficines d'informació als immigrants es lliga a la segona àrea, la dels serveis socials. Tot i les dades de la memòria de la Conselleria, no sembla que la bona disposició i les indicacions que s'han donat als diversos serveis hagin fet variar molt les coses. Els que, com ara CITE-Comissions Obreres, ja l'exercien, ho han continuat fent. En l'habitatge, la tercera àrea important, s'han pal·liat alguns problemes greus quant a la negativa dels particulars de llogar pisos als immigrants o

quant a l'amuntegament per causa de l'excés de preu i de la manca de disponibilitat d'habitatges en el cas dels immigrants temporals mitjançant un programa de subrogació en què l'Administració actua com a garant. La quarta àrea, la formació, sembla haver estat una de les que millor ha funcionat en retirar-se (o encavalcar) alguns dels entrebancs principals que les administracions europees i centrals posaven per a la formació dels irregulars. Del treball, la cinquena àrea, en parlarem al següent apartat des d'una perspectiva més eficaç que la intentada.

L'àmbit educatiu ens dona un balanç positiu pel que fa tant als menors com als adults, amb l'enquistament i la manca de solució d'un problema estructural que sorgeix del model mixt de l'ensenyament públic: els col·legis públics de determinats barris mostren indicis que s'hi formen «guetos» («guetització»), i els concrets acumulen els casos de rebuig d'escolaritzar els extracomunitaris. El traspass de competències l'any 2001 anul·la els intents de justificació per part del Govern balear.

La qüestió sanitària ha millorat, però no s'han resolt alguns problemes en relació amb la targeta sanitària i el vincle que té amb els permisos de treball, tot i algunes sentències judicials significatives en contra. Finalment, la participació dels immigrants mitjançant la inclusió en el fòrum, sens dubte un dels més oberts i paritaris en la proposta compositiva, no ha aconseguit els nivells desitjats.

10.2.6.3. Les directrius europees i la possibilitat de canvis legislatius essencials

En l'informe del Govern central, es valoren molt positivament els canvis introduïts en matèria migratòria durant el període que ha presidit la Unió Europea.⁶² Això no obstant, s'oblida de parlar de dues directives nascudes prèviament, a Tempere, la transposició de les quals a lleis nacionals solucionaria dos grans problemes dels treballadors immigrants, però del cert en causaria d'altres per al Govern central, en la línia legislativa i en els mecanismes administratius aplicables. Es tracta de la Directiva 2000/43/CE del Consell, de 29 de juny de 2000, relativa a l'aplicació del principi d'igualtat del tractament de les persones independentment de l'origen racial o ètnic, i de la Directiva 2000/78/CE del Consell, de 27 de novembre de 2000, relativa a l'establiment d'un marc general per a la igualtat de tractament en el treball i l'ocupació. Ambdues, en aplicar-se mitjançant transposició (cosa que sembla que s'aprovarà en alguns parlaments de la Unió Europea), sens dubte reduirien les situacions de discriminació efectiva, també per als immigrants en situació regular.

Per acabar, s'ha d'esmentar el fet que els sindicats Comissions Obreres (CCOO) i Unió General de Treballadors (UGT) varen elevar, el març d'enguany, una proposta ferma de transposició d'aquestes dues directives.

62. Vegeu la memòria de la Direcció General ja esmentada. Ens parla dels acords d'expulsió, del control de la immigració irregular (en la memòria se'n diu «il·legal») i de la unificació de registres policials.

10.2.7. LA POBRESA I L'EXCLUSIÓ

En aquest apartat es tracten els instruments de lluita contra l'exclusió i el marc normatiu, i les necessitats i l'oferta actuals.

10.2.7.1. Els instruments de lluita contra l'exclusió i marc normatiu

Els processos d'exclusió social comporten espirals negatives que porten els individus afectats per problemàtiques diverses i acumulatives a requerir l'ajut dels serveis socials de manera sostinguda i regular.

El caràcter multidimensional dels processos d'exclusió (manca de recursos econòmics i exclusió de l'ocupació, problemàtiques familiars, de l'habitatge, de la salut i de l'autonomia, dels recursos formatius bàsics, etc.) implica dificultats tant per establir un diagnòstic dels usuaris potencials dels serveis i també, d'acord amb això, per planificar estratègies integrals d'intervenció.

En el decurs del 2002 s'ha elaborat el Pla de lluita contra l'exclusió social de les Illes Balears, que s'inscriu en el marc del Pla nacional d'inclusió del Regne d'Espanya, i que a la vegada segueix les directrius europees sobre plans d'inclusió. El desenvolupament d'aquest pla ha de permetre estructurar d'una manera millor el conjunt d'accions i de recursos que es destinen a lluitar contra l'exclusió.

10.2.7.1.1. La renda mínima d'inserció

La renda mínima d'inserció (RMI) és l'instrument principal que s'orienta específicament a lluitar contra l'exclusió social; és un dispositiu en el qual s'articulen prestacions

econòmiques i tècniques. D'una banda, la renda mínima d'inserció és concebuda com una prestació econòmica la finalitat de la qual és, en teoria, assegurar els ingressos mínims vitals per a les persones i per a les unitats familiars que s'ajusten als requisits que es determinen. De l'altra, cal considerar els plans d'inserció sociolaboral que recullen les prestacions tècniques més adequades al perfil dels destinataris de la renda mínima d'inserció (plans individualitzats d'inserció).

A les Illes Balears no s'ha elaborat una llei d'inclusió com en altres comunitats autònomes, i atès que no hi ha una llei marc de caire estatal, el referent legislatiu vigent és l'actual Decret 117/2001, de 28 de setembre, de renda mínima d'inserció, i des d'una perspectiva global, la Llei d'acció social 9/1987, encara en vigor, tot i que aquesta llei no té en compte la inserció com una prestació bàsica de l'atenció primària.

El Decret de renda mínima d'inserció actual substitueix el Decret 36/1995, de 6 d'abril, de la Conselleria de Sanitat i Consum del Govern balear, pel qual es constituïa el suport transitori comunitari (*Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears* núm. 49, de 20 d'abril). És una de les darreres normatives que s'han revisat arreu de l'Estat, i és també una de les més flexibles i adaptades a les problemàtiques actuals. En concret introdueix canvis significatius amb l'objectiu de facilitar l'accés als programes de renda mínima a través de mesures com les següents:

- Cal flexibilitzar les condicions que es requereixen per accedir-hi i cal donar un pes major als criteris professionals (a través de l'informe social) dels serveis d'atenció primària.

- Cal posar l'accent en el caràcter de dret del recurs en qüestió.
- Cal reconèixer i articular la vessant doble, de prestació econòmica i de projectes d'inserció.

La competència de gestió correspon als consells insulars i, per executar-la, poden delegar per instruir els expedients en els ajuntaments i les entitats socials reconegudes a l'efecte. Són les bases reguladores de cada consell insular les que estableixen les condicions d'aquesta delegació, així com les característiques que han de tenir les entitats socials per ser reconegudes com a instructores. En qualsevol cas correspon als consells insulars resoldre i pagar les prestacions, i posar en marxa els programes d'inserció. Les bases actuals vigents en el Consell Insular de Mallorca es corresponen a la modificació de les que regulaven el suport transitori comunitari/salari social (STC/SS) (*Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears* núm. 74, de 17 de juny de 1997).

Un recurs que pretén una filosofia semblant és el Programa de la renda activa d'inserció, que s'adreça als treballadors aturats de llarga durada majors de 45 anys, i està regulat pel Reial decret 781/2001, de 6 de juliol. S'inscriu en el Pla nacional d'acció per a l'ocupació del Regne d'Espanya, i introdueix la tutoria individualitzada, i també el fet que la persona aturada ha de subscriure un com-

promís d'activitat, i s'han de desenvolupar els tallers d'ocupació. Aquestes mesures s'insereixen en el pilar primer d'aquest pla d'ocupació, que tracta de millorar la capacitat d'inserció professional dels aturats.

10.2.7.1.2. Altres recursos i prestacions

La resta d'instruments orientats a lluitar contra l'exclusió es poden classificar en prestacions econòmiques per garantir els mínims vitals i en recursos diversos destinats a la prevenció o a actuacions per a la inclusió.⁶³

Les prestacions econòmiques que es destinen a aquest col·lectiu són bàsicament les del sistema que gestiona l'Institut Balear d'Afers Socials, a partir de les transferències de l'Institut de Migracions i Serveis Socials (IMSERSO): les pensions no contributives, les pensions assistencials FAS/LISMI (en procés d'extinció) i les ajudes de necessitat urgent.

Les més importants, les pensions no contributives (per invalidesa o per jubilació) es regulen a través del Reial decret 375/1991, de desenvolupament reglamentari de les pensions no contributives de la Seguretat Social, i del Reial decret 2153/1996, sobre transferències de l'IMSERSO a la comunitat autònoma de les Balears.

Finalment, s'han d'incloure en aquest apartat les ajudes econòmiques finalistes

63. No es consideren en aquest apartat les actuacions orientades a disminuir la discriminació i a reduir la dependència de la gent gran, dels discapacitats, dels malalts mentals o dels malalts crònics o de sida.

no periòdiques que tramiten els centres de serveis socials i les UTS dels ajuntaments. Les persones que sol·liciten les ajudes estan subjectes a un pla individual d'inserció. La normativa vigent es troba en el *Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears* (BOCAIB), núm. 48, de 22 d'abril de 1997, i en la Llei d'acció social de 1987.

Els recursos que es destinen a prevenir l'exclusió i les actuacions per a la inclusió comprenen les que provenen de la xarxa pública de serveis socials i en particular dels serveis d'atenció primària, i les que s'apliquen des de l'àmbit laboral.

En els casos atesos pels serveis socials d'atenció primària es duen a terme plans individuals d'inserció laboral, educativa i/o de suport psicosocial. El marc normatiu és la Llei 9/1987, d'acció social; la Llei de bases de règim local, i el Pla de prestacions bàsiques de serveis socials.

Els instruments amb què compta la comunitat autònoma des de l'àmbit de l'ocupació per combatre i per prevenir l'exclusió social són de dos tipus. En primer lloc, els programes cofinançats des del Fons Social Europeu i que comprenen les accions formatives, els serveis d'orientació laboral i els itineraris integrats que inclouen la formació, l'orientació i els programes d'inserció que suposen l'acompanyament i la tutorització.

En segon lloc, les accions directament encaminades a fomentar l'ocupació,

com són les empreses d'inserció, els plans locals d'ocupació i els programes de foment a la contractació en l'empresa ordinària. Un esment especial mereix el Pla d'actuació integral (PAI),⁶⁴ que es desenvolupa a totes les illes i que s'ha convertit durant el 2002 en un referent en la dinamització d'iniciatives d'ocupació per a les persones en situació d'exclusió i de la comercialització de productes dels tallers i de les empreses d'inserció.

El referent normatiu en el primer tipus, com s'ha dit, és el Programa operatiu regional de l'objectiu 3 del Fons Social Europeu, que, en l'eix 7, mesura 2, regula el desenvolupament d'accions adreçades a les persones en risc d'exclusió del mercat laboral. El foment de l'ocupació es desenvolupa a partir dels criteris definits en el Pla nacional d'acció per l'ocupació (PNAE) i en el Pacte per l'ocupació de les Illes Balears, que conté un annex específic referit a l'exclusió social (vegeu l'apartat 1.5. del Capítol II).

10.2.7.2. Les necessitats i l'oferta actual

És difícil quantificar la demanda potencial de serveis i de prestacions encaminades a combatre l'exclusió atesa la multidimensionalitat dels processos i la manca de fonts regulars específiques en l'àmbit regional. A partir de l'enquesta de població activa (EPA) es pot conèixer anualment el nombre de llars sense recursos regulars (derivats del treball o de pen-

64. El PAI és el resultat d'un conveni d'actuació conjunta entre les conselleries de Treball i de Benestar Social i les entitats Deixalles i Càrites.

sions), i aquesta proporció —que es manté estabilitzada en els darrers anys entorn del 2,5% del total de llars— es correspon a grans trets amb les llars en una situació de pobresa severa segons una explotació específica realitzada a partir de l'enquesta de salut de les Illes Balears (ESIB). És un volum aproximat de 7.000 llars,⁶⁵ que es poden considerar llars d'usuaris potencials, al qual a més s'haurien d'afegir el volum de llars d'immigrants no comunitaris que consten en les targetes sanitàries per a la població sense recursos i que, fins al novembre del 2001 —quan es recolliren les dades incloses en l'estudi de base per al Pla de lluita contra l'exclusió— eren 2.923. A més, se sap que el ritme de sol·licituds de les targetes sanitàries s'ha disparat durant el 2002 a remolc del fort flux immigratori i de l'extensió del coneixement d'aquest recurs.

L'oferta actual de recursos per a la inclusió social se centra en la renda mínima d'inserció, que inclou la prestació econòmica i els programes per a la inserció. Des del 1996 fins al 2001 han estat beneficiàries de la renda mínima d'inserció 3.670 unitats familiars, un 81,9% de les quals correspon a Mallorca. Entre un 35% (a Mallorca) i un 25% (a Menorca i Eivissa) d'aquestes famílies han tingut la prestació durant més d'un any.⁶⁶

El volum de beneficiaris titulars de la renda mínima s'ha mantingut estabilitzat a la baixa des que es va implantar el 1996 fins al 2001, amb fluctuacions que responen sobretot a la lògica de la demanda (facilitats d'accedir al programa amb el canvi de bases reguladores de juliol de 1997), encara que s'han de considerar les variacions de la demanda potencial, de manera que entre els anys 1999 i 2001 la conjuntura econòmica excepcional a les Illes va traduir-se també en una reducció lleugera dels beneficiaris.

El volum de titulars del 2002 (751) significa una taxa de cobertura del 0,24% respecte del total de llars, i d'un 10 o 11% respecte de les llars sense ingressos (segons la font que s'utilitzi). S'ha de recordar que la mitjana estatal per als mateixos anys se situa en el 0,5% del total de les llars.

Pel que fa als projectes i als serveis d'inserció a Mallorca, el 2001, varen participar en els projectes 1.327 persones, de les quals hi ha 140 reincorporacions, 261 noves altes de renda mínima d'inserció i 301 que compleixen el perfil d'inserció sense reunir els requisits per cobrar la prestació.⁶⁷

El 2002 representa una fita important perquè acusa, com el 1998, l'entrada en

65. Per a una anàlisi més desenvolupada de les situacions d'exclusió (per a cada una de les dimensions principals), vegeu el capítol «Dona, família i exclusió» corresponent a la Memòria del CES del 2001. Les llars sense recursos, segons l'EPA, són 7.531 i, segons l'ESIB, 6.872 llars.

66. Les dades sobre l'evolució de la renda mínima d'inserció provenen de l'estudi de base del Pla de lluita contra l'exclusió realitzat per la UIB per a la Conselleria de Benestar Social el 2001-2002.

67. Vegeu X. Moll i Nadal (2003), *La renda mínima a Mallorca. Els projectes d'inserció*, Consell de Mallorca.

QUADRE III-123. TOTAL DE PERSONES BENEFICIÀRIES TITULARS DE LES RENDES MÍNIMES D'INSERCIÓ (RMI) (1996-2002)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Mallorca	471	451	601	496	481	506	657
Menorca	142	108	113	67	27	23	61
Eivissa-Formentera	23	51	72	61	62	44	33
Balears	636	610	786	624	570	573	751

Font: Consells Insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

vigor del nou reglament, cosa que es tradueix en una ampliació clara dels supòsits d'accés i d'una manera significativa pel que fa a la reducció del temps previ d'acreditació de residència efectiva. Els beneficiaris titulars han arribat durant el 2002 als 751, dels quals 657 corresponen a Mallorca; 66, a Menorca, i 33, a Eivissa i Formentera, i el pressupost executat és l'any 2002 de 1.537.000 euros, la qual cosa representa un increment del 66,1%, pràcticament la totalitat del qual ha servit per cobrir l'augment en el volum d'usuaris de Mallorca i en la durada de la prestació. (Vegeu el quadre III-123 i el gràfic III-21.)

Es preveu que el volum de beneficiaris continuï augmentant d'una manera significativa, la qual cosa possiblement farà que la insuficiència de dotació pressupostària previsible a mig termini condueixi a definir les prioritats.

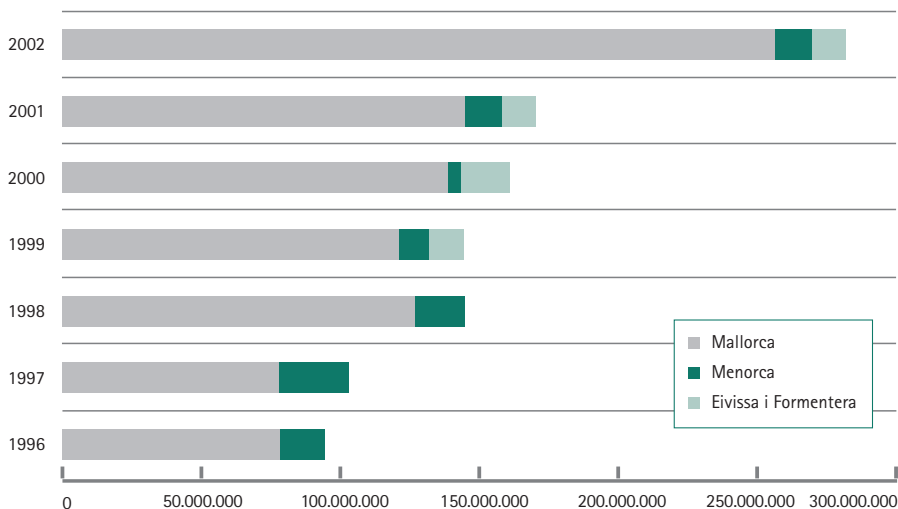
Els usuaris de la renda mínima d'inserció a Mallorca (1996-2001) són predominantment dones (un 70% dels beneficiaris) i la majoria, adultes joves amb fills; quant als homes, predominen els

majoris de 55 anys que viuen sols o que tenen carències greus de suport familiar. El 29% de les llars són unipersonals i estan sobrerrepresentades les llars amb cinc membres o més i les monoparentals. Destaquen els dèficits greus en els habitatges (un 13% viuen en habitatges no normalitzats) i les mancances en la formació bàsica. Els problemes de salut són presents de manera que es considera que al voltant del 25% dels beneficiaris tenen problemes de salut que s'han de tractar prèviament al procés d'inseribilitat. Finalment, segons l'origen, predominen els nascuts a altres comunitats autònomes, però en el curs dels darrers anys han augmentat força els estrangers, la qual cosa dóna lloc a una transformació del perfil dels usuaris de la renda mínima d'inserció.

Respecte de les prestacions econòmiques per garantir un mínim vital d'ingressos, la mitjana mensual de beneficiaris de pensions no contributives s'ha mantingut estable en els darrers anys (entre el 1998 i el 2002). El 2002 la mitjana és de 7.878 pensions, 4.412 per invalidesa i 3.466 per jubilació. (Vegeu el quadre III-124.)

Gràfic III-21

Evolució del pressupost executat en prestacions RMI (1996-2002)

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III-124. PENSIONS NO CONTRIBUTIVES: MITJANA MENSUAL DE BENEFICIARIS I IMPORT ANUAL TOTAL (1998-2002)

	1998	1999	2000	2001	2002
Pensionistes (mitjana mensual)					
Total	7.578	7.904	8.530	7.807	7.878
Invalidesa	4.239	4.505	4.845	4.365	4.412
Jubilació	3.339	3.399	3.685	3.442	3.466
Import de les pensions (en euros)					
Total	24.394.048	25.223.117	27.167.392	27.209.351	27.958.690
Invalidesa	14.671.634	15.215.771	16.070.684	16.233.471	16.592.373
Jubilació	9.722.413	10.007.346	11.096.707	10.975.881	11.366.317

Font: Institut Balear d'Afers Socials.

L'import mitjà de la pensió mensual és, per al 2002, de 256,48 euros, clarament per sota de la mitjana estatal de 265,13 euros, i la diferència tendeix a augmentar en els últims anys. (Vegeu el quadre III-125.)

Aquest fet és a la base que durant el 2002 el Govern hagi posat en marxa la Targeta bàsica, que permet complementar les pensions més baixes a través d'una targeta bancària amb 180 euros, l'ús dels

QUADRE III-125. IMPORT MENSUAL DE LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES, PER TIPUS: ILLES BALEARS I ESTAT ESPANYOL (1999-2002)

	Illes Balears				Estat espanyol			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
Total	234,12	245,74	251,44	256,48	234,25	248,59	258,16	265,13
Invalidesa	243,79	260,39	272,24	277,74	248,51	263,41	279,28	287,83
Jubilació	221,45	226,61	233,20	238,50	219,21	232,91	242,28	248,33

Unitat: mitjanes anuals, en euros

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

QUADRE III-126. IMPORT MITJÀ DE LES PRESTACIONS SOCIALS I ECONÒMIQUES DE LA LISMI, PER TIPUS: ILLES BALEARS I ESTAT ESPANYOL (1999-2002)

	1999	2000	2001	2002
Illes Balears	135,49	133,91	131,54	137,05
Estat espanyol	121,09	120,33	117,81	115,91

Unitat: mitjanes anuals, en euros

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

quals es limita a adquirir productes de primera necessitat. Durant l'any 2002 n'hi ha hagut 7.764 perceptors, amb un presupost d'1.299.407 euros.⁶⁸

Els beneficiaris mitjans de pensions FAS (residual) són 664 persones, aproximadament la meitat de les quals correspon a pensions per ancianitat i l'altra meitat, per malaltia. Pel que fa a les prestacions socials i econòmiques de la Llei d'integració social del minusvàlid, durant l'any 2002 els beneficiaris han estat una mitjana de 877, amb un import mitjà de la pensió de 137,05 euros. (Vegeu el quadre III-126.)

Finalment, pel que fa als serveis d'orientació i a les accions formatives que s'adrecen específicament al col·lectiu en risc d'exclusió sociolaboral (persones amb problemes de drogodependència, població penitenciària, persones en atur de llarga durada, beneficiaris de la renda mínima d'inserció), durant el període 2001-2002 s'han desenvolupat 10 accions formatives (en horticultura, cuina, ceràmica, i accions de formació encaminades a dotar d'habilitats socials). El beneficiaris dels serveis d'orientació específics entre l'octubre del 2001 i l'abril del 2002 són 3.714 persones. El col·lectiu majoritari és el

68. Vegeu *L'Institut Balear d'Afers Socials en xifres, resum de la memòria de l'any 2002*, IBAS, Govern de les Illes Balears.

d'immigrants, que representen el 50% dels beneficiaris; el segon grup amb un pes major està integrat sobretot per persones amb problemes de drogoaddicció i/o alcoholisme que es troben en la darre-ra etapa del procés de rehabilitació i que requereixen formació i orientació professional per a la inserció social i laboral.

10.2.8. LES PRESTACIONS NO CONTRIBUTIVES

Com s'ha posat de manifest en diverses ocasions al llarg dels informes del CES,⁶⁹ les prestacions no contributives són d'una importància molt limitada, especialment si s'espera que serveixin com a garantia d'ingressos en situacions de necessitat greu. En qualsevol cas, de cada vegada es reconeixen més i, en la mesura que les prestacions contributives s'han reduït, s'han convertit en una de les opcions a considerar.

En aquest apartat es tracten les pensions no contributives (PNC) i les pensions que deriven de la Llei d'integració social del minusvàlid (LISMI).

10.2.8.1. Les prestacions no contributives

La Llei 26/1990, de desembre de 1990, refosa en la Llei general de la seguretat social, va estendre el dret a les pensions de la seguretat social de jubilació i d'invalidesa a tots els ciutadans, tot i no haver cotitzat o haver-ho fet de forma insuficient, i que no tinguin recursos sufi-

cients. Aquestes pensions es configuren com a drets subjectius a favor de les persones que en són beneficiàries, les quals es constitueixen en pensionistes de la seguretat social i adquireixen dret i accés a l'assistència medicofarmacèutica de la seguretat social i als serveis socials complementaris.

Les pensions no contributives s'adrecen a les persones que no han pogut cotitzar —contribuir a la seguretat social— en cap moment de la vida: són persones que per causa de la discapacitat que pateixen no ho han pogut fer —ja que es demana una discapacitat d'un 65%—, o no han pogut cotitzar el temps suficient —és el cas de les persones que han cotitzat, però no els dies suficients (a vegades no hi arriben per pocs dies).

Però també hi ha situacions en les quals pot haver combinacions diverses d'aquestes dues situacions, com és el cas de les dones que, ateses les condicions socioculturals, han treballat tota la vida però en l'economia irregular o com a mestresses de casa.

En el terreny de les pensions no contributives, hi ha hagut a les Balears una mitjana mensual de 4.412 pensions d'invalidesa i de 3.466 pensions de jubilació, respectivament, durant l'exercici 2002 (dades que no varien gaire respecte de l'exercici anterior), per a les quals s'ha abonat un total de 16,6 milions d'euros (2.760 milions de pessetes) i d'11,3 milions d'euros (1.891 milions de pessetes) per cada un dels conceptes, respectivament, com es recull en el quadre III-127.

69. Ja en l'informe de 1996 (CES, 1997, *Economía, trabajo y sociedad. España 1996*, Madrid, CES) es plantejava la poca importància d'aquest tipus de prestacions en relació amb les prestacions contributives de la Seguretat Social (1997, p. 546 i s.).

QUADRE III-127. PENSIONS NO CONTRIBUTIVES, INVALIDESA (2000-2002)

		Nre. de beneficiaris				Import			
		2000	2001	2002		2000	2001	2002	2002
						en milers de pessetes			
						en €			
Gener	4.428	4.419	4.365	192.071	193.605	196.341	1.180.031,90		
Febrer	4.476	4.425	4.342	219.900	194.944	188.922	1.135.446,90		
Març	4.525	4.426	4.408	198.765	199.582	206.288	1.239.817,59		
Abril	4.514	4.412	4.423	193.250	189.513	198.510	1.193.066,37		
Maig	4.524	4.423	4.417	192.565	192.565	196.497	1.180.973,41		
Juny	4.496	4.440	4.417	371.874	382.601	387.909	2.331.379,71		
Juliol	4.469	4.433	4.463	192.284	195.242	203.353	1.222.177,90		
Agost	4.453	4.404	4.421	186.122	193.543	194.501	1.168.976,76		
Setembre	4.456	4.409	4.445	192.128	193.633	200.554	1.205.353,33		
Octubre	4.251	4.403	4.431	179.473	196.546	197.570	1.187.418,76		
Novembre	4.360	4.367	4.418	366.895	376.716	391.781	2.354.649,44		
Desembre	4.401	4.365	4.395	188.610	192.532	198.512	1.193.080,90		
Total				2.673.937	2.701.022	2.760.739	16.592.372,97		

continua

QUADRE III-127. PENSIONS NO CONTRIBUTIVES, JUBILACIÓ (2000-2002)

	Nre. de beneficiaris				Import	
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
					en milers de pessetes	
					en €	
Gener	3.413	3.397	3.451	199.561	131.031	133.364
Febrer	3.896	3.392	3.397	142.209	128.529	129.962
Març	3.379	3.409	3.423	129.015	132.630	137.042
Abril	3.385	3.419	3.444	126.009	131.488	135.120
Maig	3.392	3.417	3.461	125.187	130.517	135.854
Juny	3.401	3.417	3.462	247.297	256.129	266.662
Juliol	3.425	3.420	3.500	133.103	131.421	139.629
Agost	3.422	3.425	3.475	128.438	134.206	138.659
Setembre	3.421	3.420	3.489	127.120	129.539	133.841
Octubre	3.246	3.409	3.491	115.641	131.514	135.327
Novembre	3.333	3.433	3.499	246.428	257.519	269.081
Desembre	3.373	3.442	3.498	126.329	131.711	136.712
Total				1.846.337	1.826.234	1.891.196
						11.366.317,25

Font: Institut Balear d'Afers Socials.

Les prestacions no contributives són les que han de pressuposar una progressivitat major en els efectes redistributius. El fet que, en totes les modalitats,⁷⁰ la comprovació prèvia dels recursos del sol·licitant en condicioni la concessió assegura la distribució d'aquest volum de recursos —proporcionalment reduït— entre la població amb uns nivells de renda més baixos. El Govern de les Illes, a través de l'Institut Balear d'Afers Socials, va desenvolupar una opció de millora molt limitada —però també molt valorada a tot l'Estat— de les prestacions no contributives, mitjançant una via que no s'havia provat encara a cap altra comunitat: l'esmentada Targeta bàsica.⁷¹

Segurament aquest és un dels projectes més importants que s'han desenvolupat l'any 2002. Aquesta ajuda es destina a atendre les mancances econòmiques que impedeixen satisfer les necessitats bàsiques del col·lectiu al qual s'adrecen, i té la finalitat d'aconseguir alleugerir-ne la situació de precarietat econòmica i d'augmentar-ne el benestar social.

Els destinataris són les persones de més de 65 anys i les persones amb un grau de minusvalidesa igual o superior a un 65%, residents a les Illes Balears, i que tinguin uns ingressos inferiors als que regula l'Ordre de febrer de 2002.

Els perceptors al llarg de 2002 varen ser 7.764 persones, amb una quantia total

d'1.299.407 euros, la qual cosa representa 167,4 euros per cada beneficiari.⁷² Les despeses s'han concentrat en tres grans tipus de centres comercials: supermercats i hipermercats (84,93%), tendes de confecció i sabateries (10,72%), i farmàcies (4,35%). Com es pot comprovar, efectivament aquests recursos s'han utilitzat per atendre necessitats molt bàsiques.

Per acabar aquest apartat, cal recordar que els criteris que s'han de fer servir per millorar les prestacions no contributives sempre han de considerar dos criteris que han aparegut en els debats estatals sobre el tema:

1. L'augment de les prestacions no contributives s'ha de considerar en el marc d'una pujada general de totes les pensions. Les pensions no contributives han de ser d'una quantia inferior a les pensions contributives, perquè sembla raonable que la persona que ha cotitzat en el sistema solidari de la seguretat social tingui una pensió superior a la de la persona que no hi ha cotitzat o no hi ha pogut cotitzar. Els ciutadans valoren positivament l'esforç econòmic que realitzen quan cotitzen en la seguretat social, perquè perceben que aquest esforç repercuteix en la quantia de les pensions. Així s'explica la importància, si es vol mantenir aquesta confiança, de reivindicar políticament que augmentin les quanties mínimes de les pensions contribu-

70. Fruit de combinar els tipus, les situacions familiars, i altres ingressos.

71. Ordre de la consellera de Benestar Social per la qual es regulen i es convoquen ajudes per adquirir productes de primera necessitat, que gestiona l'IBAS (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 25, de 26/02/2002).

72. S'ha de tenir present que la Targeta bàsica permetia despeses de fins a 180 euros; la diferència que s'observa es pot explicar per petites restes de reserva que es deixen en la targeta i per altres motius.

tives i de les no contributives, i que s'intenti que totes les pensions de jubilació, d'invalidesa i de viduitat s'equiparin al que es considera l'ingrés econòmic bàsic per a la supervivència, i s'afavoreixi l'augment de les pensions més baixes.

2. L'augment de les prestacions no contributives s'ha de considerar en el marc d'una política de la qualitat de vida en la qual hi hagi les dotacions de serveis de qualitat necessària. La política social no pot passar només per compensar econòmicament situacions de desigualtat; una altra forma de redistribució de la riquesa, de compensació de desigualtats i de desenvolupament de la cohesió social es basa en un sistema adequat de serveis de benestar social (educació, sanitat i serveis socials, especialment), de tal manera que no es pot oblidar la limitació de les dotacions actuals i la qualitat insuficient de moltes de les dotacions que es disposen, molt notablement pel que fa als serveis socials, el sector menys desenvolupat de tots els esmentats. En aquest sentit s'ha de deixar clara la voluntat de crear els recursos públics sanitaris, educatius i socials de qualitat que siguin necessaris.

nombre total respecte del 2001 en 122 beneficiaris. L'import total d'aquests subsidis l'any 2002 ha estat d'1,6 milions d'euros (271 milions de pessetes), el 93,55% dels quals correspon a subsidis de garantia d'ingressos mínims (SGIM); un 4,91%, a subsidis d'ajuda a tercera persona (SATP), i l'1,54% restant, a subsidis de mobilitat i a despeses de transport (SMGT), dades que es dedueixen del quadre III-128.

10.2.8.2. La Llei d'integració social del minusvàlid

El nombre de beneficiaris dels subsidis de la Llei d'integració social del minusvàlid (LISMI), el pagament dels quals està centralitzat per l'Institut de Migracions i Serveis Socials (IMSERSO), l'any 2002 és de 821, de manera que se'n redueix el

QUADRE III-128. SUBSIDIS DE LA LISMI, SGIM (2000-2002)

	Nre. de prestacions				Import	
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
				en milers de pessetes		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Gener	1.019	897	780	25.354	22.532	19.546
Febrer	1.009	887	770	25.037	22.004	19.396
Març	993	880	766	24.682	21.829	19.122
Abril	976	869	755	24.215	21.555	18.873
Maig	966	864	738	24.130	21.430	18.268
Juny	953	851	690	47.418	42.243	34.292
Juliol	945	842	689	23.627	20.882	18.324
Agost	939	838	701	23.303	20.761	19.415
Setembre	930	816	692	23.153	20.212	17.669
Octubre	921	809	688	22.929	20.061	17.146
Novembre	915	806	691	45.408	39.962	34.454
Desembre	905	783	685	22.804	19.469	17.599
Total				332.060	292.940	254.104

en €

continua

QUADRE III-128. SUBSIDIS DE LA LISMI, SATP (2000-2002)						
Nre. de prestacions				Import		
2000	2001	2002	2000	2001	2002	2002
en milers de pessetes						
						en €
Gener	153	123	106	1.537	1.196	1.080
Febrer	151	122	105	1.447	1.186	1.041
Març	146	122	106	1.420	1.186	1.041
Abril	142	119	104	1.391	1.157	1.011
Maig	138	119	102	1.342	1.157	992
Juny	136	115	95	2.645	2.237	1.848
Juliol	135	114	93	1.313	1.109	904
Agost	133	12	94	1.293	1.089	973
Setembre	131	109	91	1.274	1.060	885
Octubre	128	108	91	1.245	1.050	885
Novembre	128	109	91	2.490	2.120	1.770
Desembre	125	106	89	1.216	1.031	904
Total				18.613	15.578	13.333

continua

QUADRE III-128. SUBSIDIS DE LA LISMI, SMGT (2000-2002)

	Nre. de prestacions			Import		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
				en milers de pessetes		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Gener	76	62	64	500	404	380
Febrer	76	77	55	469	519	486
Març	72	63	55	450	410	368
Abril	71	63	55	444	410	368
Maig	69	63	53	432	410	355
Juny	69	63	41	432	410	274
Juliol	68	63	42	425	410	288
Agost	66	62	43	413	404	301
Setembre	64	56	47	400	365	393
Octubre	64	55	46	400	358	308
Novembre	64	56	47	400	365	321
Desembre	63	54	47	394	385	348
Total				5.159	4.850	4.190
						25.182,30

Font: Institut Balear d'Afers Socials.

11

ORGANITZACIONS D'INICIATIVA SOCIAL

RESUM

En aquest document es recullen algunes anàlisis que es relacionen amb l'actuació del que s'anomenen «associacions d'iniciativa social». Aquesta denominació és molt extensiva i inclou una gran diversitat d'iniciatives molt heterogènies. Això ha obligat a seleccionar les entitats a analitzar. Els criteris de selecció utilitzats responen a dues circumstàncies principals: d'una banda, s'han intentat evitar les duplicitats d'anàlisi en relació amb els altres apartats del present informe, mentre que, de l'altra, aquesta anàlisi s'ha hagut de supeditar a l'estat de la informació disponible, poc actualitzada i que presenta dificultats a l'hora de fer-ne una anàlisi acurada.

Quant a l'estructura d'aquest apartat, comença amb una reflexió en relació amb la terminologia utilitzada. Cal destacar la gran varietat de termes referents a les institucions que, malgrat això, tenen en comú la titularitat privada. Aquest factor, a més dels intents —dels quals se'n recull el més recent— per aclarir taxonòmicament l'enquadrament de les entitats, evidencia el caràcter reemergent del sector privat, i també la gran heterogeneïtat.

En segon lloc, s'efectua una aproximació a la realitat normativa que regula l'associacionisme a l'Estat espanyol i a la nostra comunitat autònoma.

En els apartats següents s'analitzen els principals trets definitoris de l'associacionisme a la comunitat autònoma de les Illes Balears. L'evolució de les entitats, el nivell que han assolit, els tipus d'organitzacions, l'impacte que ha produït l'associacionisme, i l'associacionisme i l'exclusió social són alguns dels apunts que s'aporten a continuació.

Després dels apartats esmentats es fa un repàs de la despesa que l'Administració pública destina al finançament associatiu, especialment en els casos de la comunitat autònoma de les Illes Balears, del Consell de Mallorca i, en menor mesura, del Consell d'Eivissa i Formentera.

11.1

LA PARTICIPACIÓ ASSOCIATIVA

Des de fa uns anys és habitual al nostre país sentir tota una sèrie de termes que es volen utilitzar per definir totes les associacions i/o actuacions que treballen des de l'àmbit de la societat civil i que en definitiva, lluny d'aclarir el concepte, hi afegeixen ambigüïtat. Cal dir, però, que aquesta situació no és exclusiva de les nostres illes, ni tan sols de les altres comunitats autònomes. Denominacions com ara «sector no lucratiu», «tercer sector», «organitzacions no lucratives», «organitzacions no governamentals», «associacions voluntàries» o «societat civil» han esdevingut comunes per tal de definir i de delimitar la naturalesa i l'abast d'un fenomen social complex i, a més, en desenvolupament en les societats modernes.

Nosaltres creim que la denominació més adequada és «organitzacions d'iniciativa social» (OIS) ja que, com es veurà més endavant, defineix més amplament aquest sector, les activitats que du a terme i el seu quefer quotidià; a més, engloba un ventall més ample d'asso-

ciacions que han partit de la iniciativa del que s'anomena societat civil, i agrupa un conjunt d'institucions en què coadjuven tant objectius socials com econòmics, que fomenten la participació ciutadana i introdueixen, com una condició innegociable, la coresponsabilitat dels seus membres en la presa de decisions.

11.2

EL DRET D'ASSOCIACIÓ AL NOSTRE PAÍS

El dret d'associació al nostre país ve determinat per l'aprovació recent de la Llei 1/2002, a la qual ens referirem més endavant, però també pel que determinen una sèrie d'articles de la Constitució i algunes lleis específiques que cal tenir present:

- Constitució espanyola, article 22
- Codi civil, articles 28, 35 a 39, i 41
- Llei orgànica de la llibertat religiosa, de 1980 (Registre del Ministeri de Justícia)
- Llei de cooperatives, de 1987
- Llei de fundacions, de 1994
- Llei estatal del voluntariat, de 1996
- Llei del voluntariat de les Illes Balears, de 1998

- Llei orgànica del dret d'associacionisme, de 2002

L'any 2002 va començar amb l'aprovació de la Llei 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació (publicada en el Butlletí Oficial de l'Estat número 73, de 26 de març de 2002).⁷³

Aquesta llei representa una bona notícia perquè cobreix alguns buits legals quant a la regulació d'un dret fonamental de tots els espanyols, que es reconeix en l'article 22 de la Constitució i que fins ara regulava la Llei 191/1964.

Hi ha dos punts que destaquen: la personalitat jurídica de l'associació i el règim de responsabilitat de les associacions i dels seus associats.

En l'antiga llei de 1964 no s'atribueix de cap manera personalitat jurídica a les associacions sotmeses al règim general, i tampoc de l'estudi de la legislació civil se'n desprèn la personalitat jurídica independent de la dels seus socis. La Llei actual sí reconeix personalitat jurídica a les associacions des del mateix moment que se'n formalitza l'acta fundacional.

L'altre punt a destacar, des d'una perspectiva legal, és que, per primera vegada, es regula el règim de responsabilitats patrimonials de les associacions. La personalitat jurídica independent de la dels socis s'adquireix des del moment que es formalitza l'acta de fundació, i l'acte de registre és un acte formal només a l'efecte de publicitat. En el règim de res-

73. Se'n va publicar una versió en català al *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 8, de 16 d'abril de 2002.

ponsabilitat patrimonial independent de la dels associats pels deutes de l'associació s'estableix per primera vegada en la legislació sobre associacions i, a diferència de la personalitat jurídica, no entra en funcionament fins que s'inscriu l'associació en el Registre General d'Associacions.

La Llei també estableix, entre d'altres, la possibilitat de crear consells sectorials d'associacions com a òrgans de col·laboració entre les associacions i l'Administració en temes concrets.

Així mateix, la Llei parteix del principi de la no-intromissió dels poders públics en la vida associativa. El text també és respectuós amb el principi d'autoorganització de les associacions i es limita a preveure que hi hagi una assemblea general, com a òrgan màxim de govern, que s'ha de reunir almenys una vegada a l'any, i un òrgan de representació que s'encarregui de la gestió diària. Tres és el nombre mínim de persones que són necessàries per poder constituir l'associació. Deixa als estatuts un marge ample per configurar l'estructura i el funcionament de cada associació, si bé parteix d'un dels principis bàsic del món de l'associacionisme: la democràcia. En aquest sentit, l'organització interna i el funcionament han de ser plenament democràtics i amb un respecte total del pluralisme.

Considera també la promoció i el foment de les associacions que desenvolupen activitats d'interès general, i un catàleg de drets i de deures dels associats, així com un capítol que regula les garanties del dret d'associació en tots els ordres jurisdiccionals, incloent-hi una referència a la resolució extrajudicial de conflictes.

Ara bé, la Llei no és exempta de temes que segurament suscitaran debat en el si de totes les organitzacions:

- Queden fora de l'àmbit de la Llei els partits polítics, els sindicats, les organitzacions empresarials, les confessions i comunitats religioses, les federacions esportives i les associacions de consumidors i d'usuaris, que es regeixen per la legislació específica.
- Per a les associacions constituïdes amb fins exclusivament religiosos — com les esglésies i les confessions i comunitats religioses —, la Llei inclou una disposició pròpia, que en deixa la regulació en mans del que disposen els tractats internacionals i les lleis específiques.
- També queden excloses de l'àmbit d'aplicació de la Llei les comunitats de béns i els propietaris i les entitats subjectes a disposicions relatives al contracte de societat, les cooperatives i les mutualitats, així com les unions temporals d'empreses i les agrupacions d'interès econòmic.
- Igualment queda fora d'aquesta regulació el dret d'associació dels membres de les Forces Armades i de la Guàrdia Civil.
- La Llei no estableix un règim fiscal estable i propi per a les associacions ni tampoc no preveu declarar inembargables les quotes dels socis, així com el patrimoni d'aquestes entitats afectes al compliment de fins d'interès general.

L'aprovació del text significa que es reconeix la importància del fenomen associatiu, com a instrument d'integració en la societat i de participació en els assumptes públics, davant dels quals els poders públics han de mantenir un equilibri, d'un costat, amb la garantia de la llibertat associativa i, de l'altre, amb la protecció dels drets i de les llibertats fonamentals.

11.3

L'EVOLUCIÓ DE LES ASSOCIACIONS REGISTRADES

En el Registre d'Entitats de la comunitat autònoma actualment hi ha registrades 5.813 entitats, 164 fundacions, 72 federacions, 58 associacions d'alumnes i 34 col·legis professionals. Ara bé, com que no hi ha l'obligació de comunicar les baixes al Registre, fa que no sapiguem amb certesa si totes aquestes associacions estan en funcionament.

Quant a les altes, tenim constància que l'any 2002 s'han produït les següents:

Associacions	307 altes
Fundacions	35 altes
Federacions	5 altes
Associacions d'alumnes	1 alta
Col·legis professionals	2 altes

11.4

L'EVOLUCIÓ DEL NIVELL D'ASSOCIACIONISME

En vista dels registres existents, en aquests moments, no hi ha dades fiables per determinar la quantitat de persones inscrites en les entitats.

11.5

ELS TIPUS D'ASSOCIACIONS

Atès que, pel que fa a enguany, no només parlem de voluntariat i d'associacions sinó que, com ja s'explica en el primer punt, ho feim d'organitzacions d'iniciativa social, cal que a partir d'ara tinguem en compte les entitats dels tipus següents:

- previsió de riscos (mutualitats)
- mutualisme cultural (penyes taurines, esportives, confraries religioses, radio-afecionats, penyes de travesses...)
- culte a la identitat (cases regionals, d'homosexuals, de teràpia —alcohòlics, ludòpates...—, etc.)
- assistencials (associacions de i per a discapacitats, de malalts crònics, de cecs...)
- fundacions
- federacions i associacions de veïns
- associacions d'alumnes

- artístiques
- científiques
- de comerciants
- de consumidors
- de defensa de la llengua
- educatives
- juvenils
- musicals
- cooperatives (n'hi ha de set tipus: d'habitatge, d'explotació comunitària de la terra, d'ensenyament, agràries, de segon grau, d'assegurances i de crèdit)
- de pares i mares d'alumnes
- de gent gran
- professionals (d'autotaxis)
- de protecció dels animals
- de protecció de la natura
- teatrals
- turístiques (de turisme rural)
- d'economia social

De totes maneres, caldria adoptar la classificació ISIC (Internacional Standard Industrial Classification), adoptada internacionalment per les Nacions Unides, i concretament la ICNPO (Classificació

Internacional d'Organitzacions no Lucratives), que estableix dotze categories. Cal dir que aquesta classificació no aclareix del tot l'enquadrament d'organitzacions multifuncionals, grans o petites, com ara l'ONCE o Càrites, però és un punt de partida.

11.6

L'IMPACTE SOCIAL

L'impacte social de les organitzacions d'iniciativa social és prou elevat, ja que són presents en molts sectors de la nostra societat, si bé cal dir que el grau de reconeixement que reben de la societat en general és molt baix.

Algunes organitzacions, sobretot les de cultura, d'esport i d'oci, tenen una forta implantació a tots els pobles, i són les que mouen una quantitat més gran de persones, si bé no hi ha dades fiables per qualificar-les.

11.7

L'EXCLUSIÓ SOCIAL I LA PARTICIPACIÓ

Les entitats que intervenen en aquest àmbit tenen una presència important. Històricament, han estat capdavanteres en l'atenció a determinats sectors de població que s'engloben en la categoria «exclusió social».

La intervenció d'aquestes entitats s'ha centrat especialment a atendre les persones sense llar, a tractar les addiccions a substàncies tòxiques i, darrerament, a atendre els immigrants.

11.8

LA DESPESA PÚBLICA DESTINADA AL FINANÇAMENT D'OIS

Dins aquest apartat s'ha pogut valorar els pressuposts que hi ha aportat el Consell de Mallorca.

Pel que fa al Consell de Menorca, no disposam dels pressuposts i, per tant, no es poden saber les partides que dedica a iniciativa social.

Ens consta que el Consell d'Eivissa i Formentera disposa en els pressuposts d'una partida dedicada a les entitats sense finalitat lucrativa —si bé manca especificar-la per partides— d'uns 1.469.555,28 euros.

De les memòries del Departament de Serveis Socials es desprèn que han aportat

subvencions per a les accions que s'especifiquen en el quadre III-129.

La despesa global que efectuà el Consell de Mallorca l'any 2002 en relació amb el finançament d'associacions d'iniciativa social se situa al voltant del 5% del pressupost global de la institució (131.082.375,61 euros). En valors absoluts, això suposa una despesa superior als sis milions i mig d'euros.

Cal fer esment que, com a criteri de selecció de les entitats que hem inclòs en la quantificació anterior, s'han seleccionat les institucions que presenten un marcat *tarannà* social. Això ens ha portat a excloure de l'anàlisi les entitats que s'inclouen en altres apartats d'aquest informe (entitats amb un component cultural clar —museus, grups teatrals, empreses vinculades a la gestió de l'oci i de la cultura, etc.).

Així mateix, també cal destacar que l'anàlisi s'ha fet sobre les dades subministrades pel que fa a la despesa prevista en el pressupost inicial del Consell de Mallorca per a l'any 2002, de manera que queden fora de l'anàlisi les possibles incorporacions de crèdit o de subvencions no previstes inicialment en el pressupost esmentat.

QUADRE III-129. DESPESA DEL CONSELL D'EIVISSA I FORMENTERA (2002)

Concepte	Beneficiaris	Quantitat
Atenció i millora de les condicions de vida dels ancians	22 associacions	182.000 €
Gent gran	14 entitats	36.000 €
Formació de monitors de temps lliure	3 grups	—
Sensibilització veïnal	13 associacions de veïns	—

Font: Memòria del Departament de Serveis Socials del Consell d'Eivissa i Formentera (2002).

Dins el Consell de Mallorca, les conselleries principals (que aleshores s'anomenaven «departaments») que aportaren subvencions o finançament a les iniciatives que es relacionen amb l'àmbit analitzat són les següents:

- Departament de Presidència
- Departament de Serveis Socials
- Departament de Promoció i Ocupació
- Departament de Cultura

La distribució de la despesa analitzada es pot observar en el quadre III-130.

Amb relació a la despesa que realitza el Departament de Serveis Socials, cal destacar que més de la meitat es destina a finançar les entitats col·laboradores en matèria de guarda de menors (55,15% del total de la despesa que el Departament destina a finançar entitats d'iniciativa social).

En qualsevol cas, després de l'aportació esmentada que s'adreça a les entitats de guarda de menors, destaca l'aportació

efectuada al Fons Mallorquí de Solidaritat (20%).

La resta de la despesa es destina a finançar programes gestionats per una gran diversitat d'entitats que intervenen en sectors com el de les discapacitats, la reinserció social, l'atenció a problemàtiques específiques, etc.

Les aportacions del Departament de Presidència es destinen majoritàriament als programes per a la gent gran i al suport de les entitats de la gent gran (el 89,25% del total de la despesa del Departament es destina a finançar les associacions d'iniciativa social). A continuació, un 4,94% de la despesa s'adreça a finançar les entitats de caire veïnal.

El Departament de Promoció i Ocupació destina gairebé tota la despesa analitzada a diverses entitats de gestió de programes vinculats a la renda mínima d'inserció. Aquesta quantitat suposa el 99,24% de les aportacions a entitats d'iniciativa social. Cal destacar, ateses les característiques d'aquests programes, la forta vinculació amb el Departament de Serveis Socials.

QUADRE III-130. DESPESA DEL CONSELL DE MALLORCA (2002)

	Euros	%
Departament de Serveis Socials	4.658.326	70,91
Departament de Presidència	1.094.723	16,66
Departament de Promoció i Ocupació	792.113	12,05
Departament de Cultura	24.040	0,36
Total	6.569.202	100

Font: Pressupost del Consell de Mallorca (2002).

11.8.2.4. El Departament de Cultura

Amb relació al Departament de Cultura ens hem centrat en les aportacions que es fan en relació amb el finançament d'iniciatives socials vinculades amb diverses accions de suport al sector de la joventut; són el 87,5% de les aportacions que s'han fet a les entitats d'iniciativa social.

En qualsevol cas, i més enllà de les anàlisis pressupostàries, cal assenyalar la gran dificultat que hi ha en aquests moments per aconseguir dades actualitzades i fiables amb relació a les associacions i a les entitats de diversa índole que treballen en l'àmbit dels serveis socials. Els diversos registres existents són difícils d'actualitzar, ja que les possibles variacions que es puguin produir, llevat de les altes en els registres oficials (cessament de l'activitat, canvi de finalitat social, etc.), no són de declaració obligada, per la qual cosa s'ignoren determinats paràmetres que poden afectar les entitats esmentades. A més, aquests registres no incorporen dades que podrien ser de gran utilitat per analitzar l'activitat de les associacions d'iniciativa social (nombre d'associats actualitzat, funcions, programes gestionats, perfil de les persones associades, etc.). En qualsevol cas, per aprofundir en la matèria, caldria efectuar investigacions específiques amb treball de camp o bé modificar la normativa existent de manera que es garanteixi l'actualització de la informació amb una periodicitat mínima anual.

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS

QUADRES

CAPÍTOL I.

INTERNACIONAL

Quadre I-1.	Balanç per compte corrent, PIB i comerç mundial: evolució i previsions per a les grans regions econòmiques (2000-2004)	58
-------------	--	----

UNIÓ EUROPEA

Quadre I-2.	Evolució de la situació econòmica europea (2002-2004) ...	64
-------------	---	----

ESPANYA

Quadre I-3.	Quadre macroeconòmic (1999-2002) (Taxes de variació interanuals)	72
-------------	---	----

ILLES BALEARS

Quadre I-4.	Evolució de l'activitat econòmica per sectors (2000-2002) (taxa de variació interanual dels components del PIB en pessetes constants)	73
Quadre I-5.	IPC per comunitats autònomes (1993-2002) (taxa de variació interanual de desembre)	77
Quadre I-6.	Capacitat (+) o necessitat (-) de finançament per subsectors (2001-2002) (en milions d'euros i taxa de variació)	78
Quadre I-7.	Comptes no financers de les administracions públiques (2001-2002)	79
Quadre I-8.	Evolució de l'economia regional: estimació de la desagregació del PIB balear (2001-2002) (en milions d'euros)	86
Quadre I-9.	Evolució de la demanda final de consum i d'inversió (1990-2003)	86

Quadre I-10.	Agricultura i pesca: valor afegit brut a preus bàsics (2001-2002)	87
Quadre I-11.	Indústria: valor afegit brut a preus bàsics (2001-2002)	88
Quadre I-12.	Construcció: valor afegit brut a preus bàsics (2001-2002)...	90
Quadre I-13.	Serveis: valor afegit brut a preus bàsics (2001-2002)	90
Quadre I-14.	Producte regional brut en els preus de mercat de 1995 (2002)	95
Quadre I-15.	Balanç econòmic a les Illes Balears (1997-2001)	96
Quadre I-16.	Capacitat (+) / necessitat (-) de finançament regional (2001)	97
Quadre I- 17.	Consum privat mitjà per llar i índexs d'igualtat de Gini, per comunitats autònomes	100
Quadre I-18.	Distribució per quartils de la despesa de les llars balears i espanyoles segons les característiques sociodemogràfiques i laborals	101
Quadre I-19.	Macromagnituds econòmiques de les activitats primàries de les Illes Balears (2001-2002)	106
Quadre I-20.	Macromagnituds laborals de les activitats primàries de les Illes Balears (2001-2002)	106
Quadre I-21.	Afiliació dels treballadors del sector primari balear als diferents règims laborals de la Seguretat Social (2001-2002)	107
Quadre I-22.	Pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per programes (2002)	108
Quadre I-23.	Les principals produccions balears dins el mercat definit per la PAC	110
Quadre I-24.	Valoració econòmica de la producció agrària de les Illes Balears (2002)	111
Quadre I-25.	Maquinària agrària a les Illes Balears (2001-2002)	111
Quadre I-26.	Evolució de l'oferta d'agroturismes a les Illes Balears (1994-2002)	113
Quadre I-27.	Produccions agrícoles (2002)	114

Quadre I-28.	Variació de la producció agrícola a preus constants de 2001 (2001-2002)	116
Quadre I-29.	Origen de la fruita comercialitzada a Mercapalma (2001-2002)	117
Quadre I-30.	Origen de les hortalisses comercialitzades a Mercapalma (2001-2002)	118
Quadre I-31.	Valoració econòmica de la producció ramadera a les Illes Balears (2002)	119
Quadre I-32.	Variació de la producció ramadera (2001-2002)	119
Quadre I-33.	Valoració econòmica de la producció pesquera de les Illes Balears (2002)	120
Quadre I-34.	Producció pesquera a preus corrents de 2002	120
Quadre I-35.	Variació de la producció pesquera a preus constants de 2001	121
Quadre I-36.	Pesca desembarcada, per illes (2002)	123
Quadre I-37.	Producció forestal de les Illes Balears (2002)	124
Quadre I-38.	Índex de producció industrial (IPI), base 1990 (1995-2002)	126
Quadre I-39.	Ocupació assalariada i per compte propi en la indústria a les Illes Balears (1995-2002)	127
Quadre I-40.	Nombre d'empreses industrials (1999-2002)	129
Quadre I-41.	Empreses segons l'activitat principal (grups de la CNAE-93) i l'estrat d'assalariats (2002)	129
Quadre II-42.	Ocupació assalariada i per compte propi a les Illes Balears (mitjana anual) (2001-2002)	132
Quadre I-43.	Estructura de la facturació per usos, energia elèctrica (MW/h) (2000-2002)	135
Quadre I-44.	Facturació d'energia elèctrica a les Illes Balears, per sectors econòmics (MW/h) (1999-2002)	136
Quadre I-45.	Consums energètics i variacions interanuals (2000-2002) ...	136
Quadre I-46.	Extracció de minerals no metàl·lics: nombre de pedreres (2002)	136

Quadre I-47.	Extracció de minerals no metàl·lics: volum de producció (2002)	137
Quadre I-48.	Extracció de minerals no metàl·lics: evolució de la producció per illes (1998-2002)	137
Quadre I-49.	Comerç exterior per seccions aranzelàries (Dades provisionals) (2001-2002)	138
Quadre I-50.	Activitat agroindustrial a les Illes Balears (2002)	140
Quadre I-51.	Evolució de la indústria alimentària (2000-2001)	141
Quadre I-52.	Quota de mercat potencial del sector agrari balear (2001-2002)	141
Quadre I-53.	Inversió: llocs de treball i potència elèctrica de les noves indústries (2002)	143
Quadre I-54.	Consum aparent de ciment (en tones) (2001-2002)	147
Quadre I-55.	Entrades de materials de construcció (en tones) (exc. ciment) (1999-2002)	148
Quadre I-56.	Atur registrat (1995-2002)	149
Quadre I-57.	Licitació oficial (2000-2002) (en milers d'euros)	150
Quadre I-58.	Projectes visats pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (1999-2002)	151
Quadre I-59.	Projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (1999-2002)	151
Quadre I-60.	Obres visades de reforma i ampliació (1998-2002)	152
Quadre I-61.	Habitatges començats i habitatges acabats (1998-2002)	152
Quadre I-62.	Projectes visats, per illes i per tipologies (%) (2001-2002)...	154
Quadre I-63.	Arribades de turistes a les Illes Balears (1998-2002) (en milers)...	158
Quadre I-64.	Arribades de turistes a Mallorca (1998-2002) (en milers)....	160
Quadre I-65.	Arribades de turistes a Menorca (1998-2002) (en milers).....	162
Quadre I-66.	Arribades de turistes a les Pitiüses (1998-2002) (en milers)...	164
Quadre I-67.	Estacionalitat del turisme per via aèria directa i marítima, per temporades i nacionalitats a les Illes Balears (2002)	169

Quadre I-68.	Evolució mensual del turisme arribat per via aèria directa a les Illes Balears (2002)	171
Quadre I-69.	Evolució mensual del turisme arribat per via marítima a les Illes Balears (2002)	171
Quadre I-70.	Capacitat de l'allotjament turístic reglat de les Illes Balears (2002)	173
Quadre I-71.	Tipus i categoria de l'oferta hotelera (en sentit ampli) i de la resta de l'oferta reglada de les Illes Balears (2002) ...	176
Quadre I-72.	Ocupació hotelera i d'apartaments reglats a les Illes Balears (2002)	179
Quadre I-73.	Dades oficials d'estades i ingressos turístics a les Illes Balears (2001-2002)	180
Quadre I-74.	Distribució per conceptes de la despesa total (2001-2002) (en milions d'euros corrents)	182
Quadre I-75.	Estimacions de la UIB sobre estades i ingressos turístics a les Illes Balears (2001-2002)	182
Quadre I-76-A.	Despesa turística per persona i dia (2002) (mitjana anual)	184
Quadre I-76-B.	Despesa turística per persona i dia (2002) (temporada alta)...	185
Quadre I-77.	Distribució del nombre d'empreses i de locals per sectors (2002)	190
Quadre I-78.	Pes de l'activitat comercial a les Illes Balears (2001)	191
Quadre I-79.	Nombre de comerços segons l'activitat principal i el nombre d'assalariats (2002)	191
Quadre I-80.	Nombre d'establiments comercials per tipus d'activitat (2001-2002)	193
Quadre I-81.	Evolució del nombre d'establiments comercials per tipus de comerç (1997-2002)	194
Quadre I-82.	Superfície dels establiments comercials al detall (2002)	194
Quadre I-83.	Evolució de la superfície comercial minorista per tipus de comerç (1998-2002)	195
Quadre I-84.	Centres comercials de Mallorca (2002)	195

Quadre I-85.	Principals indicadors del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2000)	197
Quadre I-86.	Principals macromagnituds del sector comercial segons el volum de les empreses (2000)	199
Quadre I-87.	Principals macromagnituds del sector comercial segons el tipus d'activitat (2000)	200
Quadre I-88.	Persones ocupades segons el volum de les empreses del sector del comerç (2000)	201
Quadre I-89.	Coeficients del sector del comerç relacionats amb el factor treball segons el volum de les empreses (2000)	201
Quadre I-90.	Coeficients del sector del comerç relacionats amb el factor treball segons el tipus d'activitat (2000)	202
Quadre I-91.	Índex de comerç al detall per comunitats autònomes. Unitat: base 2001 (preus corrents) (2001-2002)	203
Quadre I-92.	Índex de comerç al detall. (2002) Unitat: base 2001 (preus corrents)	204
Quadre I-93.	Índex d'ocupació del comerç al detall per comunitats autònomes. Unitat: base 2001 (2001-2002)	205
Quadre I-94.	Índex de preus al consum en el comerç al detall. Unitat: base 2001 (2002)	206
Quadre I-95.	Persones ocupades del sector del transport segons el volum de les empreses (2000)	208
Quadre I-96.	Principals macromagnituds del sector del transport segons el volum de les empreses (2000)	208
Quadre I-97.	Principals ràtios del sector del transport a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2000)	209
Quadre I-98.	Principals macromagnituds de les principals branques de transports i comunicacions (2000)	211
Quadre I-99.	Transport de passatgers per via marítima regular (en règim de cabotatge) (2001-2002)	212
Quadre I-100.	Transport de passatgers de creuers turístics per via marítima (2001-2002)	212

Quadre I-101.	Transport de passatgers en règim de trànsit de badia (2001-2002)	212
Quadre I-102.	Transport marítim de mercaderies (2001-2002)	214
Quadre I-103.	Transport marítim de mercaderies per illes i per ports (2001-2002)	214
Quadre I-104.	Transport de passatgers per via aèria (2001-2002)	215
Quadre I-105.	Transport regular de viatgers per carretera (2001-2002)	217
Quadre I-106.	Transport de passatgers en ferrocarril (2001-2002)	219
Quadre I-107.	Principals macromagnituds del sector de les comunicacions segons el volum de les empreses (2000)	222
Quadre I-108.	Persones ocupades del sector de les comunicacions segons el volum de les empreses (2000)	223
Quadre I-109.	Coeficients del sector de les comunicacions relacionats amb el factor treball (2000)	223
Quadre I-110.	Serveis postals públics (2001-2002)	224
Quadre I-111.	Dipòsits a les Illes Balears i a Espanya. Dades trimestrals.(1999-2002)	229
Quadre I-112.	Nombre d'oficines per entitats a les Illes Balears (2002)	230
Quadre I-113.	Percentatge de variació del nombre d'oficines a les Illes Balears (1997-2002)	230
Quadre I-114.	Crèdit de bancs, de caixes i de cooperatives a les administracions públiques i a altres sectors residents per comunitats autònomes (2002)	232
Quadre I-115.	Estadística d'efectes de comerç tornats impagats. Dades definitives. Efectes de comerç en cartera impagats (2002)	233
Quadre I-116.	Estadística d'efectes de comerç tornats impagats. (1999-2002)	233
Quadre I-117.	Percentatge dels efectes de comerç impagats respecte del total d'efectes rebuts en gestió de cobrament. (2002)	234
Quadre I-118	Constitució de garanties hipotecàries sobre béns immobles (milions d'euros) (2000-2002)	235

Quadre I-119	Dipòsits de bancs, de caixes i de cooperatives a les administracions públiques i a altres sectors residents per comunitats autònomes (2002)	237
Quadre I-120	Nombre de dipòsits, de crèdits i d'oficines de les entitats de crèdit a les Illes Balears (2002)	239
Quadre I-121	Crèdits i dipòsits a les Illes Balears (1997-2002)	240
Quadre I-122	Àmbit dels pressuposts de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2002)	243
Quadre I-123	Pressupost d'ingressos de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2001-2002)	245
Quadre I-124.	Rendiments prevists dels tributs cedits, excepte l'IRPF (2001-2002)	246
Quadre I-125.	Recaptació prevista d'imposts indirectes (2001-2002)	247
Quadre I-126.	Transferències corrents previstes (2001-2002)	248
Quadre I-127.	Pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2001-2002)	250
Quadre I-128	Pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears: compte financer (2001-2002)	253
Quadre I-129	Deute de les comunitats autònomes: valors absoluts i ràtio deute/habitant (2000-2002)	255
Quadre I-130	Pressuposts ordinaris dels consells insulars (2001-2002)	256
Quadre I-131	Pressuposts ordinaris dels consells insulars (2001-2002)	257
Quadre I-132	Pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears: distribució econòmica (2001-2002)	262
Quadre I-133	Pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears (2001-2002)	263
Quadre I-134	Pressuposts consolidats de l'Ajuntament de Palma i dels organismes autònoms (2001-2002)	265
Quadre I-135	Pressuposts consolidats de l'Ajuntament de Calvià	267
Quadre I-136	Ingressos de la Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears (2001-2002)	269
Quadre I-137	Dades urbanístiques del sòl rústic a Mallorca (1996-2002)	275

Quadre I-138	Dades urbanístiques del sòl rústic a Menorca i a Eivissa i Formentera (2002)	275
Quadre I-139	Obres i instal·lacions en sòl rústic a Eivissa i Formentera	275
Quadre I-140.	Emissions de CO ₂ i IPH (2001-2002)	277
Quadre I-141	Arbres caiguts en el temporal del 2001, retirats el 2002	279
Quadre I-142	Producció de residus (tones) (2000-2002)	280
Quadre I-143.	Reciclatge i producció de compost a les Balears (tones) (2000-2002)	280
Quadre I-144.	Objectius del tractament de residus (%) (2002)	281
Quadre I-145.	Depuració de l'IBASAN (hm ³) (2001-2002)	283
Quadre I-146.	Cobertura forestal, segons l'espècie dominant (en ha)	284
Quadre I-147.	Vedats i llicències de caça a les Balears (2002)	285
Quadre I-148	Empreses balears amb certificació ambiental (2002)	286
Quadre I-149	Situació de les agendes locals 21 als municipis de les Balears (2002)	287
Quadre I-150	Estructura, mitjans i projectes de la Conselleria de Medi Ambient (2002)	288
Quadre I-151	Recursos i projectes ambientals dels consells insulars (2002)	288
Quadre I-152	Ajuntaments amb regidor de Medi Ambient (2002)	289
Quadre I-153	Habitants/quota de les organitzacions ambientals (2002)	289
CAPÍTOL II.		
Quadre II-1	Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat: Illes Balears (2001-2002)	296
Quadre II-2.	Total d'afiliats i d'autònoms, per branques d'activitat (2001-2002)	297
Quadre II-3.	Total d'estrangers afiliats a la Seguretat Social: Illes Balears (2002)	298

Quadre II-3A	Total d'estrangers de la Unió Europea afiliats a la Seguretat Social, per nacionalitat i per règim: Illes Balears (2002)	299
Quadre II-3B	Total d'estrangers de fora de la Unió Europea afiliats a la Seguretat Social, per nacionalitat i per règim: Illes Balears (2002)	299
Quadre II-4	Evolució de l'ocupació per grans etapes econòmiques (1980-2002)	300
Quadre II-5	Evolució de la població ocupada segons el sector d'activitat. Dades trimestrals (2000-2002)	301
Quadre II-6	Taxa d'activitat per comunitats autònomes. Dades trimestrals (2001-2002)	302
Quadre II-7.	Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur, per sexe i per grups d'edat (2001-2002)	303
Quadre II-8	Taxes d'ocupació per comunitats autònomes. Dades trimestrals (2001-2002)	305
Quadre II-9	Taxes d'atur per comunitats autònomes. Dades trimestrals (2001-2002)	306
Quadre II-10.	Indicadors de qualitat de treball proposats per la Comissió Europea	309
Quadre II-11	Ponderacions establertes en els diversos escenaris	310
Quadre II-12	Rànquing de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2001)	311
Quadre II-13	Treballadors ocupats, per situacions laborals: Illes Balears (2001-2002)	313
Quadre II-14.	Taxes de temporalitat dels assalariats, per sexe: Illes Balears (2001-2002)	314
Quadre II-15	Taxes de temporalitat, per grups d'edat. Dades trimestrals (2002)	315
Quadre II-16.	Taxes de temporalitat dels assalariats, per tipus de jornada: Illes Balears (2001-2002)	316
Quadre II-17	Ocupats i assalariats, per tipus de jornada i per sexe (2001-2002)	316

Quadre II-18	Ocupats i assalariats, per sector econòmic i per sexe: Illes Balears (2001-2002)	317
Quadre II-19.	Contractes registrats, per modalitat de contractació: Illes Balears (2000-2002).....	320
Quadre II-20.	Les 10 ocupacions més contractades a les Illes Balears (2002)..	322
Quadre II-21	Nombre de contractes de posada a disposició a les ETT registrades a les Illes Balears, segons la modalitat contractual (2000-2002)	323
Quadre II-22	Nombre de contractes registrats en els treballadors estrangers a les Balears, segons la zona de procedència (2002).....	324
Quadre II-23	Conciliacions col·lectives a les Illes Balears (1995-2002)	326
Quadre II-24	Convenis, treballadors afectats i augment salarial pactat, segons l'àmbit funcional i per comunitats autònomes (2002)	328
Quadre II-25	Convenis, treballadors afectats i augment salarial pactat per sectors d'activitat (2002)	329
Quadre II-26	Convenis, treballadors afectats i augment salarial pactat per secció d'activitat (2002)	330
Quadre II-27.	Convenis de treballadors segons el tram d'augment salarial	332
Quadre II-28	Evolució de l'índex d'incidència de la sinistralitat laboral per comunitats autònomes (1995-2001)	334
Quadre II-29	Accidents en la jornada de treball amb baixa, segons el grau de la lesió: Illes Balears (2001-2002)	335
Quadre II-30	Índex d'incidència per sectors d'activitat: Illes Balears (1999-2002)	335
Quadre II-31	Inversions fetes en els programes operatius, per illes (2002)	341
Quadre II-32	Inversions fetes en els programes operatius, per eixos: Illes Balears (2001-2002)	342
Quadre II-33	Expedients tramitats a les Illes Balears (comparativa dels anys 2001-2002)	344

Quadre II-34	Expedients tramitats a la Delegació de Mallorca	344
Quadre II-35	Expedients tramitats a la Delegació de Menorca	344
Quadre II-36	Expedients tramitats a la Delegació d'Eivissa i Formentera ...	344
Quadre II-37	Expedients tramitats pel TAMIB i per l'SMAC (1998-2002)	345
Quadre II-38	Procediments de mediació, segons el resultat, a la Delegació de Mallorca	345
Quadre II-39	Procediments de mediació, segons el resultat, a la Delegació de Menorca	346
Quadre II-40	Procediments de mediació, segons el resultat, a la Delegació d'Eivissa i Formentera	346
Quadre II-41	Cooperatives i socis, d'alta en la Seguretat Social (2001-2002)	348
Quadre II-42	Cooperatives i socis, d'alta en la Seguretat Social. Evolució anual. (1997-2002)	349
Quadre II-43	Unions de cooperatives. Illes Balears (1997-2002)	350
Quadre II-44	Societats laborals i socis, d'alta en la Seguritat Social (2001-2002)	351
Quadre II-45	Societats laborals i socis, d'alta en la Seguritat Social (1997-2002)	352
Quadre II-46	Associacions de societats laborals. Illes Balears (2001-2002)	353
Quadre II-47	Població ocupada (2001-2002)	355
Quadre II-48	Confraries de pescadors de les Illes Balears (2001-2002)	356
Quadre II-49	Colonya, Caixa de Pollença. Estalvi ètic (2000-2002)	356
Quadre II-50	Mont de Pietat de les Balears. Evolució de les magnituds principals (1999-2002)	357
Quadre II-51	Caixa Rural de les Illes Balears. Evolució de magnituds (1999-2002)	358
Quadre II-52	Caixes d'estalvis de les Illes Balears. % de dotació dels resultats al fons social (1996-2002)	358
Quadre II-53	Iniciatives de comerç just i botigues solidàries. Xifres d'ingressos (milers d'euros) (2001-2002)	360

Quadre II-54	Iniciatives de comercialització social (ingressos en milers d'euros) (2001-2002)	360
Quadre II-55	ONCE (Organització Nacional de Cecs Espanyols) (2001-2002)	361
Quadre II-56	Fundació Deixalles (Mallorca) (2001-2002)	362
Quadre II-57	REAS (Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària) Illes Balears (2001-2002)	363
Quadre II-58	Fons de Cooperació i Solidaritat. Illes Balears (ingressos generats) (1999-2002)	364

CAPÍTOL III.

Quadre III-1	Percentatges interanuals de creixement de la població (1999-2002)	370
Quadre III-2	Creixement de la població de les Illes Balears per components, 2001	370
Quadre III-3	Nascuts vius segons la nacionalitat de la mare: Illes Balears (1996-2002)	372
Quadre III-4	Esperança de vida en néixer (1997-2002)	375
Quadre III-5	Població segons el lloc de naixement, per illes (padró de l'1 de gener de 2001)	378
Quadre III-6	Estrangers residents a les Illes Balears per continent de nacionalitat (1991-2001)	379
Quadre III-7	Distribució de les llars per tipus (2002)	382
Quadre III-8	Distribució de la gent gran segons els tipus de famílies (2002)	384
Quadre III-9	Índex de solitud convivencial de la gent gran (2001)	385
Quadre III-10	Taxes brutes de mortalitat per 100.000 habitants (1999-2001)	388
Quadre III-11	Defuncions i taxes de mortalitat per 100.000 habitants per grans grups de malalties (2001)	390
Quadre III-12	Els deu motius de consulta al 061 més freqüents durant l'any 2002 a les Balears	396

Quadre III-13	Despesa del sector sanitari públic (2002)	400
Quadre III-14	Recursos de l'atenció primària (2002)	405
Quadre III-15	Recursos de l'atenció especialitzada (2002)	407
Quadre III-16	Recursos assistencials de l'atenció primària (2002)	409
Quadre III-17	Activitat hospitalària (2002)	410
Quadre III-18	Activitat de salut mental (2002)	413
Quadre III-19	Distribució geogràfica segons la tipologia dels recursos	416
Quadre III-20	Canvis en el transport urgent	417
Quadre III-21	Donacions i trasplantaments (2002)	419
Quadre III-22	Evolució de l'alumnat, per nivells educatius i per titularitat (2000-2003)	426
Quadre III-23	Distribució percentual de l'alumnat matriculat, per titularitat de centre (curs 2001-2002)	429
Quadre III-24	Evolució de l'alumnat matriculat per nivells educatius i per illes (2000-2003)	430
Quadre III-25	Evolució de l'alumnat d'ensenyaments de règim especial (exclòs l'alumnat lliure) (2000-2003)	431
Quadre III-26	Percentatge d'escolarització d'ensenyaments de règim general, per nivell d'ensenyament i per gènere (1994-2002)	433
Quadre III-27	Taxes brutes d'escolarització, per nivells d'ensenyament (curs 2001-2002)	434
Quadre III-28	Evolució de les ràtios alumnat/unitat en els cursos (2000-2002)	434
Quadre III-29	Evolució del professorat, per nivells educatius i per titularitat (2001-2003)	435
Quadre III-30	Evolució de la promoció de l'alumnat de primària (1993-2002)	436
Quadre III-31	Evolució de l'avaluació de l'alumnat de secundària (total de centres) (1996-2003)	437
Quadre III-32	Evolució de l'avaluació de l'alumnat de secundària (centres públics)	439

Quadre III-33	Evolució de l'avaluació de l'alumnat de secundària (centres concertats i privats)	439
Quadre III-34	Alumnat de batxillerat que promociona (dades comparatives de 93/94 a 01/02)	440
Quadre III-35	Evolució de l'alumnat estranger	441
Quadre III-36	Percentatge de l'alumnat estranger matriculat a centres públics	441
Quadre III-37	Alumnat estranger, per illes i per nivell educatiu (2001-2002)...	442
Quadre III-38	Incrementos interanuals de l'alumnat estranger (1997-2002)	443
Quadre III-39	Mobilitat de l'alumnat d'incorporació tardana, per mesos (01/02)	443
Quadre III-40	Mobilitat de l'alumnat d'incorporació tardana a les Illes Balears, per mesos (02/03)	443
Quadre III-41	Distribució percentual de l'alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència (2001-2002)	444
Quadre III-42	Distribució de l'alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència i per titularitat del centre (2001-2002)	444
Quadre III-43	Nombre mitjà de mesos a trobar feina, per nivell de formació i per gènere	445
Quadre III-44	Alumnat matriculat als cursos d'educació d'adults, per tipus d'ensenyament (curs 2001-2002)	446
Quadre III-45	Oferta formativa i nombre d'estudiants de la UIB (1999-2003)	449
Quadre III-46	Evolució del nombre d'estudiants en diverses situacions (1999-2003)	450
Quadre III-47	Evolució del nombre d'alumnes de nou ingrés segons el tipus d'estudi (2000-2003).....	450
Quadre III-48	Nombre total de titulats, per cursos acadèmics (2000-2002).....	451
Quadre III-49	Nombre total d'alumnes de tercer cicle (1999-2003)	451
Quadre III-50	Nombre total d'alumnes de doctorat (1999-2002)	452
Quadre III-51	Evolució del nombre d'alumnes matriculats a la UNED (1998-2003)	452

Quadre III-52	Professorat de la UIB (1998-2003)	453
Quadre III-53	Professorat de la UIB (1999-2003)	453
Quadre III-54	Recursos econòmics obtinguts per a projectes de recerca (1998-2002)	454
Quadre III-55	Dades pressupostàries UIB (1998-2003)	454
Quadre III-56	Distribució dels habitatges segons l'ús, per comunitats autònomes (2001)	456
Quadre III-57	Evolució del preu per metre quadrat de l'habitatge (1998-2002)	458
Quadre III-58	Preus de l'habitatge i salaris mitjans (2002)	460
Quadre III-59	Habitatges principals segons el règim de tinença, per comunitats autònomes (2001)	462
Quadre III-60	Tipus d'interès del mercat hipotecari (2000-2002)	464
Quadre III-61	Preu mitjà per metre quadrat d'habitatge (1997-2002).....	465
Quadre III-62	Principals indicadors d'R+D, Illes Balears i Espanya (1999-2001)	473
Quadre III-63	Principals indicadors d'R+D per comunitats autònomes (any 2001)	474
Quadre III-64	Despeses en matèria d'innovació tecnològica a les empreses de les Illes Balears i a la resta de l'Estat (1996-2000)	476
Quadre III-65	Percentatge d'accés a Internet (any 2002)	478
Quadre III-66	Percentatge d'empreses amb connexió a Internet, amb comerç electrònic, i organismes públics amb pàgina web (any 2002).....	479
Quadre III-67	Participació de les Illes Balears en el V Programa, marc 2001.....	480
Quadre III-68	Finançament del V Programa marc obtingut per les Illes Balears, l'Estat espanyol i la UE (2001)	481
Quadre III-69	V programa marc d'RDT de la Unió Europea: participació total de les Illes Balears	481
Quadre III-70	Participació de les Illes Balears en els projectes aprovats, per tipus d'entitat	482

Quadre III-71	Despeses dels mecanismes de participació (2001-2002)	483
Quadre III-72	Inversions realitzades en el marc del I Pla d'innovació de les Illes Balears durant l'any 2002	486
Quadre III-73	Tribunal Superior de Justícia (2001-2002)	490
Quadre III-74	Audiència provincial (2001-2002)	490
Quadre III-75	Jutjats ordinaris (2001-2002)	491
Quadre III-76	Jutjats de família (2001-2002)	492
Quadre III-77	Delictes contra la vida (2001-2002)	496
Quadre III-78	Delictes de lesions (2001-2002)	496
Quadre III-79	Delictes contra la llibertat (2001-2002)	496
Quadre III-80	Delictes contra la llibertat sexual (2001-2002)	497
Quadre III-81	Delictes contra les relacions familiars (2001-2002)	497
Quadre III-82	Delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic (2001-2002)	498
Quadre III-83	Delictes contra els drets dels treballadors (2001-2002)	499
Quadre III-84	Delictes contra l'ordenació del territori (2001-2002)	499
Quadre III-85	Delictes contra la seguretat col·lectiva (2001-2002)	500
Quadre III-86	Falsificacions (2001-2002)	500
Quadre III-87	Delictes contra l'Administració pública (2001-2002)	501
Quadre III-88	Delictes contra l'Administració de justícia (2001-2002)	501
Quadre III-89	Delictes contra l'ordre públic (2001-2002)	502
Quadre III-90	Vigilància penitenciària (2001-2002)	502
Quadre III-91	Delictes enjudiciats en la jurisdicció de menors (2001-2002).....	503
Quadre III-92	Mesures imposades als menors condemnats (2001-2002).....	505
Quadre III-93	Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta (2001-2002)	505
Quadre III-94	La plantilla de l'Administració de justícia	506

Quadre III-95	Activitat de la Fiscalia (2001-2002)	507
Quadre III-96	Recaptació de la Seguretat Social (2001-2002).....	518
Quadre III-97	Pensions contributives a les diferents comunitats autònomes (2001-2002)	520
Quadre III-98	Províncies amb una pensió mitjana inferior a la de l'Estat espanyol (2002)	523
Quadre III-99	Nombre de pensions a les Illes Balears i a Espanya (1998-2002)	524
Quadre III-100	Import anual de les pensions (1999-2002)	525
Quadre III-101	Nombre de pensions en vigor a la província de les Illes Balears (1-12-2002)	525
Quadre III-102	Pensions de jubilació (2001-2002): distribució segons els diferents règims	526
Quadre III-103	Pensions de viduïtat (2001-2002): distribució segons els diferents règims	527
Quadre III-104	Pensions per incapacitat permanent (2001-2002): distribució segons els diferents règims	527
Quadre III-105	Pensions d'orfanat (2001-2002): distribució segons els diferents règims	528
Quadre III-106	Pensions de favor familiar (2001-2002): distribució segons els diferents règims	529
Quadre III-107	Import anual dels subsidis (1999-2002)	529
Quadre III-108	Prestacions econòmiques de la Seguretat Social (2000-2002)...	530
Quadre III-109	Nombre de beneficiaris de les prestacions per desocupació (2001-2002)	531
Quadre III-110	Import de les prestacions (2001-2002)	532
Quadre III-111	Pla concertat de prestacions bàsiques (2002)	539
Quadre III-112	Servei d'ajuda a domicili: aportació del Govern de les Illes Balears (2002)	546
Quadre III-113	Projectes del Pla gerontològic: aportació del Govern de les Illes Balears i del Ministeri de Treball i Afers Socials (2002)	547

Quadre III-114	Pla 10, de dotació de centres per a la gent gran a les Illes Balears (2002)	549
Quadre III-115	Nombre de denúncies per maltractaments a les Illes Balears (1995-2002)	552
Quadre III-116	Nombre de dones i de menors acollits a centres de les Illes Balears (2002)	553
Quadre III-117	Programes del Pla d'acció per a les persones amb discapacitats (2002)	555
Quadre III-118	Places concertades per a les persones amb discapacitats (2002)	556
Quadre III-119	Projectes per a les persones amb discapacitats subvencionats (2002)	557
Quadre III-120	Pla 10, de dotació de centres per a les persones amb discapacitats a les Illes Balears (2002)	559
Quadre III-121	Estrangers amb permís de residència en vigor (30 de juny de 2002)	562
Quadre III-122	Estrangers afiliats i amb l'alta laboral en la Seguretat Social, per règim	564
Quadre III-123	Total de persones beneficiàries titulars de les rendes mínimes d'inserció (RMI) (1996-2002)	570
Quadre III-124	Pensions no contributives: mitjana mensual de beneficiaris i import anual total (1998-2002)	571
Quadre III-125	Import mensual de les pensions no contributives, per tipus: Illes Balears i Estat espanyol (1999-2002)	572
Quadre III-126	Import mitjà de les prestacions socials i econòmiques de la LISMI, per tipus: Illes Balears i Estat espanyol (1999-2002)	572
Quadre III-127	Pensions no contributives, invalidesa (2000-2002)	574
Quadre III-128	Subsidis de la LISMI, SGIM (2000-2002)	578
Quadre III-129	Despesa del Consell d'Eivissa i Formentera (2002)	586
Quadre III-130	Despesa del Consell de Mallorca (2002)	587

GRÀFICS**CAPÍTOL I.**

Gràfic I-1.	Estimació del creixement del PIB (1997-2002)	82
Gràfic I-2.	Estimació del PIB de l'any 2002 a les Illes Balears.....	83
Gràfic I-3.	Taxa de creixement del PIB entre 2001 i 2002 en termes reals	84
Gràfic I-4.	Taxa de creixement del PIB acumulada entre 1995 i 2002 en termes reals	85
Gràfic I-5.	Diferencial de les taxes de creixement del VAB a preus de mercat (base 1995) de les Illes Balears respecte d'Espanya, per sectors econòmics (1997-2002)	92
Gràfic I-6.	Deflactor del PIB i de l'IPC (Índex General) (1995-2002)	93
Gràfic I-7.	Distribució dels excedents en relació amb la inversió privada (1997-2001)	93
Gràfic I-8.	Comportament dels excedents en relació amb la inversió (Illes Balears, 1997-2001)	94
Gràfic I-9.	Percentatge de la indústria sobre el PIB i persones d'alta laboral en la Seguretat Social (incloent-hi el règim d'autònoms) a les Balears (%) (1997-2002)	126
Gràfic I-10.	Índex de preus industrials a les Illes Balears (base 2000).....	127
Gràfic I-11.	Indicador del clima industrial a les Illes Balears (1996-2002) (saldo de resposta)	142
Gàfic I-12.	Evolució de la utilització de la capacitat industrial a les Illes Balears (1997-2002)	143
Gràfic I-13.	Indicador global d'activitat (1982-2002)	146
Gràfic I-14.	Productivitat del sector del comerç (2000)	197
Gràfic I-15.	Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2000)	198
Gràfic I-16.	Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears (2000)	198

Gràfic I-17.	Índex de comerç al detall (2002) Unitat: base 2001 (preus corrents)	204
Gràfic I-18.	Inflació en el sector del comerç (2002)	206
Gràfic I-19.	Passatgers transportats per les companyies de baix cost (2000-2002)	216
Gràfic I-20.	Dipòsits a les Illes Balears, fons d'inversió a Espanya i Ibex 35 (1996-2002)	228
Gràfic I-21.	Evolució dels dipòsits a les Illes Balears i a Espanya. Dades trimestrals. (2000-2002)	229
Gràfic I-22.	Evolució dels crèdits i dipòsits a les Illes Balears. Dades trimestrals (1990-2002)	239
Gràfic I-23.	Distribució dels temes ambientals en 700 titulars de la premsa escrita de les Illes Balears (2002)	290

CAPÍTOL II.

Gràfic II-1.	Evolució de l'atur: Espanya-Illes Balears (taxes trimestrals interanuals, 2000-2002)	307
Gràfic II-2.	Diferències d'atur per sexe i per comunitats autònomes (2002) (Quocient entre les taxes d'atur femení i masculí a cada Comunitat autònoma)	307
Gràfic II-3.	Assalariats per tipus de contractes: Illes Balears (2002) (base=100)	314
Gràfic II-4.	Taxes de temporalitat, per sexe: dades trimestrals (2002)	315
Gràfic II-5.	Evolució de l'atur segons l'EPA i el registrat a l'INEM: Illes Balears (1995-2002)	318
Gràfic II-6.	Atur registrat, demandes de treball i de col·locacions: dades trimestrals (2001-2002) (en milers)	319
Gràfic II-7.	Treballadors afectats per les mesures d'extinció en expedients autoritzats a les Illes Balears (1998-2002)	320

CAPÍTOL III.

Gràfic III-1.	Evolució del nombre mitjà de fills per dona: Estat espanyol i Illes Balears (1975-2001)	374
Gràfic III-2.	Evolució de les taxes de mortalitat infantil per cada 1.000 nascuts: Illes Balears (1975-2000)	376

Gràfic III-3.	Percentatge de naixements de fills de dones no casades (1975-2001)	384
Gràfic III-4.	Tipologia de les famílies en relació amb l'ocupació (2002)	386
Gràfic III-5.	Taxa bruta de mortalitat: Illes Balears (2001)	388
Gràfic III-6.	Taxa bruta de mortalitat per comunitats autònomes (2000-2002)	389
Gràfic III-7.	Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (1999-2001): homes	391
Gràfic III-8.	Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (1999-2001): dones	392
Gràfic III-9.	Taxes de mortalitat ajustada, primeres causes (Illes Balears i Espanya, any 2000): homes	393
Gràfic III-10.	Taxes de mortalitat ajustada, primeres causes (Illes Balears i Espanya, any 2000): dones	394
Gràfic III-11.	Nre. d'altres hospitalàries, per sexe (2002)	395
Gràfic III-12.	Evolució de la incidència de la sida a les Illes Balears (1986-2002)	397
Gràfic III-13.	Cobertura sanitària pública (% de població amb TSI) (1996-2002)	401
Gràfic III-14.	Via d'accés dels estrangers a la TSI (1998-2002)	402
Gràfic III-15.	Lloc de procedència dels estrangers amb TSI	403
Gràfic III-16.	Personal dels serveis assistencials	404
Gràfic III-17.	Evolució de les donacions (1988-2002)	419
Gràfic III-18.	Taxa acumulativa de creixement d'R+D, per comunitats autònomes (2000-2001)	472
Gràfic III-19.	Distibució del personal d'R+D per sectors i per categories (2001)	475
Gràfic III-20.	Pes dels sectors industrials més importants en la despesa en innovació durant l'any 2000	476
Gràfic III-21.	Evolució del pressupost executat en prestacions RMI (1996-2002)	571